

॥ भोटप्रकाशः ॥
BHOTA-PRAKĀŚA

A TIBETAN CHRESTOMATHY

*WITH INTRODUCTION, SKELETON
GRAMMAR, NOTES, TEXTS
AND VOCABULARIES*

BY

VIDHUSHEKHARA BHATTACHARYYA

ASUTOSH PROFESSOR OF SANSKRIT, UNIVERSITY OF CALCUTTA

PUBLISHED BY THE
UNIVERSITY OF CALCUTTA

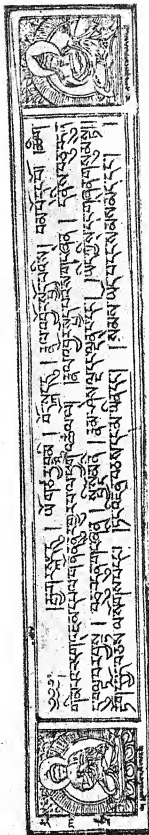
1939

॥ भोटप्रकाशः ॥
BHOTĀ-PRAKĀŚĀ
A TIBETAN CHRESTOMATHY

ALL
ACC.
G.A.
PN-

SPECIMEN OF A TIBETAN XYLOGRAPH

THE YOGACARYABHÜMI OF ASANGA, Folio 1.

॥ भोटप्रकाशः ॥

BHOTĀ-PRAKĀŚA

A TIBETAN CHRESTOMATHY

WITH INTRODUCTION, SKELETON
GRAMMAR, NOTES, TEXTS
AND VOCABULARIES

By

VIDHUSHEKHARA BHATTACHARYA

ASUTOSH PROFESSOR OF SANSKRIT, UNIVERSITY OF CALCUTTA

BT 60

Bha

PUBLISHED BY THE
UNIVERSITY OF CALCUTTA

1939

CALC
ACC
G.A
PN-

Printed by
J. C. Sarkhel at the
CALCUTTA ORIENTAL PRESS Ltd.
9, Panchanan Ghose Lane
CALCUTTA

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY NEW DELHI

Acc. No. 508
Date 23-11-53
Call No. BT 60 / Bhe

TO
THE MEMORY OF
SIR ASUTOSH MOOKERJEE
WHO MADE HIS ALMA MATER
GREAT AMONG THE SEATS OF LEARNING
AND AMONG OTHER THINGS
INAUGURATED TIBETAN STUDIES
IN OUR UNIVERSITY

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY NEW DELHI

Acc. No. 508
Date 23.11.53
Call No. B160 / Bha

CONTENTS

SPECIMEN OF A TIBETAN XYLOGRAPH	...	Pages
PREFACE	Frontispiece
INTRODUCTION	ix
ABBREVIATIONS	xxix
A SKELETON GRAMMAR OF THE TIBETAN LANGUAGE	xxxvii
		xxxix

Part I

TEXTS :

I.	Prajñādanda	...	3-217
II.	Nāgānanda	...	3-32
III.	Udānavarga	...	33-70
IV.	Buddhacarita	...	71-82
V.	Lalitavistara	...	83-113
VI.	Bodhisattvāvadānakalpalatā	...	114-136
VII.	Bhagavadgītā	...	137-151
VIII.	Nyāyabindu	...	152-154
IX.	Nyāyabinduṭīkā	...	154-159
X.	Catuhśataka	...	160-166
XI.	Mūlamadhyamakakārikā	...	166-175
XII.	Kāśyapaparivarta	...	176-182
XIII.	Kāvyādarśa	...	183-191
XIV.	Rūpādityakatha	...	192-198
		...	199-217

Part II

NOTES :	221-316
---------	-----	-----	-----	-----	---------

Part III

VOCABULARY :	319-568
I. Tibetan-Sanskrit	319-465
II. Sanskrit-Tibetan	466-566
III. Addenda	566-569
ADDITIONS AND CORRECTIONS	569-573
APPENDIX	575-578

PREFACE

Considering the contiguity of Bengal and Tibet and the close cultural connexion between this province of India and the latter country for a number of centuries, it is only fitting that Tibetan studies should first be undertaken in Calcutta and Bengal. The Hungarian scholar Csoma de Körös began the tradition of modern Tibetology in Calcutta over a hundred years ago. Sarat Chandra Das, the great Indian of modern times to revive Tibetan studies, worked in Calcutta. But Tibetan was rather neglected otherwise. Fortunately, however, Rabindranath Tagore felt its importance and arranged for it in his *Viśva-bhārati*, and here in the University of Calcutta it was Sir Asutosh Mukherjee who strongly realized its necessity and took steps making adequate arrangements for it. It was in his time that the large collection of Tibetan works including both the *Kanjur* and *Tanjur* was acquired for the University Library, and students were given special facilities for studying it, being placed under good teachers and occasionally being sent to Darjeeling for that purpose. His endeavours bore fruit. For, it was when he held the reins of the University that not only the *History of Indian Logic* of Mahāmahopādhyāya Pandit Satish Chandra Vidyabhushan, the materials of which were collected from a large number of works on logic in Tibetan, but also the following books were published from the University:

Herbert Bruce Hannah: *A Grammar of the Tibetan Language* (1912); W. L. Campbell: *She-rab-Dong-bu* (ཤེ་རབ་དོང་བུ), 1919; and Lama Dawasamdup: *An English-Tibetan Dictionary*, 1919.

But as ill luck would have it, after the untimely death of Sir Asutosh in 1924 not much interest was felt in the University for Tibetan studies, and the whole collection of the Tibetan MSS. and xylographs was found deposited in an obscure corner of the Durbhanga Building, and there was hardly any one to take proper care of it.

In 1935, however, Dr. Syama Prasad Mukerjee, worthy son of the late Sir Asutosh, occupied the chair of the Vice-Chancellor of the University, and he keenly felt the deplorable condition, and revived the study of Tibetan instituted by his father making again new and better arrangements. Since then he has been taking proper care for and interest in it. It is to be hoped that this time this important subject will not be neglected in the University.

Some interest in Tibetan can now be noticed not only in a certain number of students of the University, but also among some scholars of the country, who are well familiar with Sanskrit and want to study Tibetan particularly with reference to Sanskrit texts. For such students is now required some suitable Chrestomathy. I do not know of any such Chrestomathy that can be suitable for the special

requirements of those who have studied Sanskrit and are interested in Tibetan as a repository of early Indian literature. The present volume has been prepared with a view to removing this want : to what extent it will serve the purpose, the author is not competent to say.

The Chrestomathy is divided into three parts: Part I contains lessons in Tibetan and Sanskrit ; Part II consists of Notes ; and Part III gives complete Vocabularies, (i) Tibetan-Sanskrit, and (ii) Sanskrit-Tibetan. The Introduction among other things gives a short description as to how Sanskrit literature along with Buddhism entered into Tibet, as well as a brief notice of Tibetan literature. A Skeleton Grammar of the language has also been added to the Introduction. In an Appendix a short bibliography has been given to help further study.

The texts occurring in the present Chrestomathy, as enumerated below, will show that they represent a variety of Tibetan literature, religious and secular, including passages from *sūtras* and *śāstras*.

All of them are in classical Tibetan excepting one, viz. *Rūpāditya-kathā*, which has been included as a specimen of modern Tibetan.

I. *Prajñādaṇḍa*, Śes.rab.sdoñ.bu (ཤེས་རབ་མྱོང་བུ), attributed to Nāgārjuna. Tibetan text ed. Sarat Chandra Das, Darjeeling, 1896; and with an English translation by W. L. Campbell, Calcutta, 1919.

II. *Nāgānanda nāma Nāṭaka*, Klu.kun.tu.dgañ.bahī.žes.

bya.baḥi.zlos.gar (ཐུ་ཀླན་དྲུག་པའི་ཞེས་བྱ་བའི་རྫོས་གར་) of Śrī-
h a r ṣ a. Sanskrit text, Trivandrum Sanskrit Series, 19; Tibetan
text, Tanjur, Mdo. XCII; Cordier, III, p. 419.

III. *Udānavarga*, Ched.du.brjod.paḥi tshogs (ཆེད་དུ་བརྫོད་པའི་
ཆོགས་). Sanskrit Text ed. Louis de la Vallée Poussin,
JRAS, 1912; Tibetan text. ed. Hermann Beckh, Berlin,
1911.

IV. *Buddhacarita nāma Mabākāvya*, Saṅs. rgyas.kyi.spyod.pa.
žes.byā.baḥi. śān.nāg.pa.chen.po (སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ཞེས་བྱ་བའི་
སྐྱེན་ངག་པ་ཆེན་པོ་) of A ś v a g h o ṣ a. Sanskrit text ed. E. B.
Cowell, Oxford, 1893, and E. H. Johnston, Punjab
University, 1936. Tibetan text, under the name of *Das Leben des*
Buddha, ed. Friedrich Weller, Leipzig, 1926.

V. *Lalitavistara*, Rgya.cher.rol.pa (གྱུ་ཆེར་རོལ་པ་). Sanskrit
Text ed. L e f m a n, Halle, 1902 and 1908; Tibetan Text ed. Ph.
Ed. Foucaux, Paris, 1847.

VI. *Bodhisattvāvadānakalpalatā*, Byaṅ.chub.sems.dpaḥi.rtogs.
brjod.dpag.bsam.gyi.hkhri.śiñ (བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་རྟོགས་བརྫོད་དཔག་
བསམ་གྱི་འབྲི་ཤིང་) of Ke ṣ e m e n d r a. Both the texts, Sanskrit
and Tibetan, ed. Sarat Chandra Das, Bibliotheca Indica.

VII. *Bhagavadgītā*, Bcam.ltan.hdas.kyi.glu.dbyaṅs (བཙུན་ལྷན་

འདས་ཀྱི་སྒྲུ་དབྱངས་). The Sanskrit Text in the *Mahābbārata* is well-known. As regards the Tibetan Text, in *Tanjur*, Bstod.tshogs (བསྟོན་ཚོགས་), K, fols. 1—5b.3 (C o r d i e r, III. p. 1) there is a small work, *Viśeṣastava*, Khyad.par.du.hphags.paḥi.bstod.pa (ཁྱད་པར་དྲུ་འཕགས་པའི་བསྟོན་པ་) of Ācārya Udbhaṭa Siddhasvāmin, as well as its commentary, *Viśeṣastavaṭikā*, Khyad.par.du.hphags.paḥi. bstod.paḥi. rgya.cher.bsad.pa (ཁྱད་པར་དྲུ་འཕགས་པའི་བསྟོན་པའི་སྐུ་ཆེར་བཤད་པ་) in the same volume, fols. 5b.3—48a.8, by Ācārya Prajñāvarman of Bengal. The former was translated into Tibetan by Upādhyāya Sarvajñādeva and the latter by Upādhyāya Paṇḍita Janārdana, both of India. The śloka of the *Bhagavadgītā* given here are quoted in his commentary by Prajñāvarman in the course of explaining a passage in the *Viśeṣastava*. These śloka are 27-32 of the first chapter of the *Bhagavadgītā*. C o s m a has also quoted them in his Grammar, p. 167.

VIII and IX. *Nyāyabindu nāma Prakaraṇa*, Rigs.paḥi. thigs. pa. žes.bya.baḥi. rab.tu.byed.pa (རིགས་པའི་ཐིགས་པ་ ཞེས་བྱ་བའི་རབ་དྲུ་བྱེད་པ་) of Dharmakīrti, and *Nyāyabindutīkā*, Rigs.paḥi. thigs.paḥi.rgya.cher.hgrel (རིགས་པའི་ཐིགས་པའི་སྐུ་ཆེར་འགྲེལ་) of Dharmatrāta. Both Sanskrit and Tibetan Texts ed. Th. Stcherbatsky, Bibliotheca Buddhica.

X. *Catuhśataka*, Bzhi.brgya.pa (བཞི་བརྒྱ་པ) of Āryadeva. Both the Sanskrit and Tibetan Texts ed. Vidhushekhara Bhattacharya, Visvabharati Series, 1931.

XI. *Mūlamadhyamakakārikā*, Dbu.ma.rtsa.baḥi.tshig.leḥur.byas.pa (དབུ་མ་རྩ་བའི་ཚིག་ལའུར་བྱས་པ) of Nāgārjuna. Both Sanskrit and Tibetan texts ed. Louis de La Vallée Poussin, Bibliotheca Buddhica, IV.

XII. *Āryakāśyapaparivarta nāma Mahāyānasūtra*, Hphags.pa.ḥod.sruṅ.gi.leḥu.žes.byab.ba.theg.pa.chen.paḥi.mdo (འཕགས་པ་ཨོད་སྤུང་གི་ལའུ་ཞེས་བྱ་བ་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་མདོ). Both the Texts, Sanskrit and Tibetan, along with the Chinese versions ed. Baron A. Von Staël-Holstein, Sanghai, 1926.

XIII. *Kāvyaḍarśa*, Sñan.nag.me.loṅ (སྒྲུང་འག་མེ་ལོང) of Daṇḍin. Both the Texts, Sanskrit and Tibetan are taken from the xylograph of Tanjur of the Narthang edition belonging to the University of Calcutta. See Cordier, III, p. 465.

XIV. *Rūpādityakathā* Gzugs.kyi.ñi.maḥi.rnam.thar (གཟུགས་ཀྱི་ཉི་མའི་རྣམ་ཐར). This is the short title of the work, the full one being *Munikan yārūpādityakathā*, Drañ.sroṅ.bu.mo.gzugs.kyi.ñi.maḥi.rnam.thar (བློ་སྒྲོང་བུ་མོ་གཟུགས་ཀྱི་ཉི་མའི་རྣམ་ཐར). This Sanskrit name is nowhere found, but translated by the present author from the Tibetan. The Tibetan text is by Lo.tsā.ba Vairocana

and Ś e ḥ u Lo.tsā.ba. It is said by them that the work was translated from the Indian language. Whether it is Sanskrit is not ascertained. The Tibetan text is published from the Mani Press, Kalimpong.

With regard to the Sanskrit rendering of the *Rūpādityakathā* it is to be noted that it is rather free and only tentative. Therefore its correctness must in no way be considered to be the same as that of the other Sanskrit texts in the book. The only purpose of this Sanskrit rendering is to help the students in understanding the Tibetan text, so far as possible, through Sanskrit. It will, therefore, not be always safe to utilize the Sanskrit words of the *Rūpādityakathā* in the Vocabulary for any lexicographical work.

The texts in the Chrestomathy are arranged in three different ways. In Text I, *Prajñādaṇḍa*, the Tibetan is given in the native character with a Roman transliteration and the Sanskrit equivalents below.

In text II, *Nāgānanda*, in the first line there are the Tibetan words in Tibetan script and the second line contains their Sanskrit equivalents, the connexion between the Tibetan and the components of compound words in Sanskrit being indicated by superscribed *a, b, c, d*, etc.

In texts from III, *Udānavarga*, to XIV, *Rūpādityakathā*, in both, Tibetan and Sanskrit, the corresponding words are indicated by figures, 1, 2, 3, 4, etc.

Where there is any difference between the words of the two texts, an asterisk is put to indicate it.

The *Prajñādaṇḍa* is an anthology of verses from 'different Sanskrit works. The sources of the verses are shown in the Notes.

In the case of the following texts in the book the figures put at the end of passages refer to the chapters, etc., as the case may be, of the original works described above: *Prajñādaṇḍa*, *Udānavarga*, *Catuhṣataka*, and *Āryakāśyapaparivarta* (here the numbers are in brackets), etc. For instance, on page 1, the figure 105 refers to the verse of that number in the *Prajñādaṇḍa* of the edition referred to above.

In the Tibetan text of the *Lalitavistara* the figures put in brackets refer to the pages and lines of the edition alluded to.

As has already been said, this Chrestomathy is mainly intended for students knowing Sanskrit, but it is hoped that others may also find it useful.

The author knows more than anybody else the large number of shortcomings and mistakes that have crept in the book owing to various causes not excepting his own ignorance and inadvertance. Yet, he may hope that it will serve to some extent the purpose for which it is written. And if it does so, he will deem his labour amply rewarded.

I cannot conclude the preface without offering my sincere thanks to Lama Lobzang Mingyur Dorje, Tibetan

PREFACE

xvii

Instructor in our University for the help he has kindly given me in my work. I have to thank also my pupils, S_j. Durgadas Mookerji, M.A., S_j. Anukul Chandra Banerji, M.A., and S_j. Ajit Ranjan Bhattacharya, M.A., for what they have kindly done for me.

I am also very thankful to my esteemed friend, Dr. Suniti Kumar Chatterji, M.A. (Calcutta), D.Lit. (London), Khaira Professor of Indian Linguistics in the University, for helping me variously in my endeavour.

Lastly I am very glad to express my deep sense of gratitude to Dr. Syama Prasad Mookerjee, M.A., B.L., D.Litt., Barrister-at-Law, M.L.A., ex-Vice-Chancellor, and President, Council of Post-Graduate Teaching in Arts, Calcutta University, through whose enthusiastic interest alone this volume was conceived and it has been possible for it to see the light of day.

VIDHUSHEKHARA BHATTACHARYA

UNIVERSITY OF CALCUTTA,

April, 1939.

2.2-11-57 "15 SA moved to Hall 1, 1715-1716

INTRODUCTION

Tibet had early relations with Central Asia and China, and both of them contributed something to her peculiar civilization. But the greatest contribution she received was from India, specially with regard to her religion, literature, and art.

As it has happened in some of other countries which adopted Buddhism as the national religion, the scholars of Tibet sought to connect the early history of their land and people with their holy land India. The Tibetans of the 7th century first wrote down their language with Indian characters, but by that time they had either lost their traditional historical lore, or their scholars were not interested in them feeling a natural sentimental regard for an Indian connexion. Different authorities among them held different views about the origin of the Tibetan ruling house and its Indian affiliation. It is said that their ancestor was the fifth descendant of Prasenajit of Kośala; or of king Bimbisāra of Magadha; or a descendant of Udayana, the king of Vatsa; or he belonged to the Licchavis of Vaiśālī.

In 629 A.D. king Naradeva (Mihi. lha, མིའི་ལྷ་), regarded as the thirty-second in the line in the Indian royal family which was established in Tibet, ascended the throne. Subsequently he was better known by the name of Sroṇ.btsan.sgam.po (སྲོང་བཙན་སྐམ་པོ་) owing to his meritorious actions, as we shall see presently. He had two wives, one Thibtsun, the daughter

of king Aṃśuvarman of Nepal, and the other Oñ.co, the daughter of the Chinese emperor Señ.ge.btsan.po (Tai-tsung), as the Tibetan tradition declares. Both the princesses were very pious, and it was by their persuasion that the king felt the necessity of introducing Buddhism into his country.

Among his ministers Thonmi (or Thumi as in some records) Sambhoṭa¹, the son of Anu, was distinguished for his aptitude and attainments. He was sent by the king with sixteen companions to Āryadeśa, i.e. India, and studied in Magadha the arts both of the Brāhmaṇas and of the Buddhists under Devavitsimha, the Brāhmaṇa Lipikāra, and others.

It is very interesting to note the remarkable coincidence that about this time the well-known Chinese pilgrim, Yuan-Chuang also studied Sanskrit in the University of Nālandā in Magadha, having come here under the auspices of the emperor Tai-tsung, the father-in-law of king Sroñ.btsan.sgampo.

After a long period of study Thonmi Sambhoṭa came back to his country in about 647 A.D. At that time there was no writing in Tibet and he adapted the Indian alphabet to the Tibetan language. He himself says in one of his works² that he

¹ "Thonmi is the name of the tribe he belonged to, and Sambhoṭa means the good Bhoṭa (Tibetan), he was so called by his Indian teachers.

² *Si tuhi sum.briags* (སི་ཏུ་མི་སུམ་བརྟམས་) ed. Sarat Chandra Das in his *Introduction to the Grammar of the Tibetan Language*, Darjeeling, 1915, p. 1.

shaped the alphabet after the model of Nāgarī letters (*nā.ga.raḥi.yi ger. dpe.byas*, ནྟ་ག་རཱི་ཡི་གེ་དཔེ་བྱས་).

But from the same Tibetan source¹ we also know that in the time of Thonmi Sambhōta there was no alphabet in Tibet and he was sent to Kashmir to study it (*Sam.bho.ta. kha. cher. yi.ge. slob.tu.btañ*, སམ་བློ་ཏ་ ཁ་ཅེར་ཡི་གེ་སློབ་ཏུ་བཅང་). There he having done so under Ācārya Devavītsimha (*Lha. rig.paḥi.señ.ge*, ལྷ་རི་རིག་པའི་སེང་གོ་) returned to his own country and made a script of thirty consonants and four vowels. He made it similar in form to that of Kashmir (*dbyibs.kha.cheḥi.yi.ge.dañ.bstun.nas*, དབྱིབས་ཁ་ཅེརི་ཡི་གེ་དང་བསྟན་ནས་). That the form of the alphabet was to resemble the Kasmirian (Śāradā) characters is found also in the *History of Buddhism* (*Chos.ḥbyuñ*, ཆོས་འབྱུང་) of Bu.ston translated by Obermiller, Part II, p. 183.

That the Tibetan characters have the Indian origin is quite clear, but the above two views from the same Tibetan sources naturally give rise to different theories as found in modern researches. Some (Jäschke with others) say that the Tibetan alphabet was adopted from the Lañtshā form of Indian letters. Lañtshā is a pointed variety of the Devanāgarī alphabet used by the Buddhists

¹ *Pad.dkar.chos.ḥbyuñ* (བད་དཀར་ཆོས་འབྱུང་), fol. 98, Bhutan edition, as quoted in the *Journal of Ursvatī Himalayan Research Institute*, Vol. II, p. 165.

in India (Nepal) and Tibet in writing Sanskrit.¹ But as it was not invented or used before the eleventh century A.D., Thonmi Sambhota could not adopt his alphabet from it. According to Vogel the origin of the Tibetan alphabet is North-Western Gupta.² Hoernle says³ that the Tibetan letters are derived from the alphabet of Indian origin used in Khotan, and Thonmi Sambhota made its acquaintance in Kashmir. Satish Chandra Vidyabhushan is of opinion that there is a considerable difference between the printed and cursive forms of Tibetan alphabet, and so it is possible that they have different origins, and that the former came from Bengal and the latter from Khotan.⁴ The question is, however, not yet settled satisfactorily.

Besides the printed form of the alphabet there is a great variety of letters used among the Tibetans. Csoma has given specimens at the end of his grammar to which the reader is referred.

Now having formed the alphabet Sambhota, as recorded in the Tibetan accounts, composed eight works on writing and grammar which the king himself studied for four years. In this time such works as the *Kāraṇḍavyūha*, the *Ratnameghasūtra*, etc. were

1 For a specimen see Csoma's Grammar, Syllabic Scheme, pp. 38 ff.

2 Jäschke's *Tibetan Grammar* with Addenda by A. H. Francke, p. 104; *Epigraphia Indica*, Vol. XI, pp. 266. See also Laufer: *JAOS*, 1918, pp. 34 ff.

3 *Manuscript Remains in Eastern Turkestan*, 1916, pp. xxii ff.

4 *Sir Asutosh Mookerjee Silver Jubilee Volumes*, Vol. III, *Orientalia*, Part II, pp. 110 ff.

translated into Tibetan, and these helped the king very much in both converting to Buddhism his subjects who had been disregarding his royal power and ruling over them very righteously. This was the origin of his name *Sroñ.btsan.sgam.po*, literally 'straightforward, strict, profound.' He commanded such great respect of his people that they regarded him as the incarnation of Avalokiteśvara.

In his time *Sam bhoṭa*, his pupil *Dharmakośa*, the Brāhmaṇa *Śaṅkara*, the Chinese teacher *Hva.san*, the Nepalese teacher *Śīlamañju*, etc. translated and edited a certain number of canonical works.

The translation work started during the reign of *Sroñ.btsan.sgam.po* went on steadily for centuries till about the end of the 17th century A.D., and the result was that thousands of Sanskrit works mostly on Buddhism or on subjects connected with it were made accessible in Tibetan. There were made definite rules for translation, as in the case of Chinese translation, and in no case these rules were to be violated. And the translations were to be so made that it was possible for every one to study them. How accurate, faithful, and literal these translations are may be examined by the reader himself by turning over a few pages of the present book. Experience shows that when a large number of MSS. do not help us in settling a reading of a Sanskrit text we can do so very satisfactorily with the help afforded by its Tibetan translation whenever that is available.

Speaking generally, in translating a Sanskrit text there were engaged two persons, one Indian called *paṇḍita* and the other Tibetan known by the name *Lo.tsbā* or *Lo.tsbā.ba* meaning 'translator' or 'interpreter.' In abbreviation they are jointly called *Lo.Paṇ*, *Lo* for *Lo.tsbā.ba.* and *paṇ* for *paṇḍita*. Each translation is thus the joint production of two persons.

The translators were anxious to give an exact word-for-word equivalent of the Sanskrit, and there is nowhere else in the history of translations such absolute faithfulness to the text. It has been suggested that this faithfulness was arrived at by sacrificing the spirit of the Tibetan language, because a modern Tibetan often finds it difficult to understand them. But we see from the translations that the syntax of Tibetan, so different from that of Sanskrit, has never been sacrificed; mistakes there are plentiful, but there cannot be any doubt that these translations were read and understood by Tibetans when they were made, otherwise the very purpose of having this huge literature of translations would be useless. Modern Tibetan through both phonetic change or decay and new grammatical devices has become quite a new language from Classical Tibetan, and consequently the latter is as unintelligible to an average Tibetan person as Old English is to a present-day Englishman.

Tibetan translations were made not only of Buddhist religious, philosophical, or such works, but also of non-Buddhist as well as of works on secular subjects. We have the translations of many *kāvya*s including *Meghadūta* of Kālidāsa. In poetics there is

the *Kāvyaadarśa* of Daṇḍin, and in metrics such books as the *Chandoratnākara* of Ratnākara, and the *Vṛttamālāstuti* of Jñānaśrīmītra are translated. Similarly there are translations of many Sanskrit grammars, for instance, *Pāṇinisūtra*, or the grammar of Pāṇini, the *Vṛtti* on it called the *Prakriyākāumudī* of Rāmacandra, the *Cāndravākyakaraṇa* of Candragomin, the *Kalāpa*¹ of Śarvavarman, and the *Sārasvata*

1 As regards the origin of this grammar there is an old tradition as in the case of that of Pāṇini. It is thus given by a commentator, the author of the *Pañji*:

राजा कश्चिन्महिष्या सह सलिलगतः खेलयन्पाणितोयेः

सिद्धं स्तां व्याहृतोऽसावतिसलिलतया मोदकं देहि देव ।

मूर्खत्वात्तन्न बुद्धा खरघटितपदं मोदकस्तेन दत्तो

राज्ञी प्राज्ञी ततः सा नृपतिमपि पतिं मूर्खमेनं जगर्ह ॥

It says that there were a king and a queen. Once they were, when taking bath, playing throwing water to each other. The queen did not like so much water and requested the king not to throw water to her saying *modakam dehi deva* 'O lord, don't give water.' But the king being a blockhead misunderstood it and gave her sweets. Here *modakam dehi* may give two meanings: (i) 'Don't give water' which the queen intended to express, and (ii) 'give sweets' as the king understood. Certainly the king should have taken here the first sense, but owing to his stupidity he took the second and was rebuked by the queen who was very learned. The grammar was then written for the king, so that by reading it he might become wise.

It is said that this king was *Sātavāhana* (or *Śālivāhana*). This story is referred to by *Bu-ston* in his *History of Buddhism*, Eng. tr. by Obermiller, Part II, pp. 167-8. He says that the king was *Udayana*, but in Tibetan the name of the king is *Bde. spyod* (བདེ་སྟོན་) which may support only the first part of

of *Anubhūtiśvarūpācārya*. Besides, there are other grammatical works translated into Tibetan. Among the large number of other Sanskrit works rendered into Tibetan it is very interesting to note the following: In *Nīti* such works as the *Āryakośa* of *Ravi Gupta, the *Subhāṣitaratnakaraṇḍa*¹ of Āryaśūra; in Lexicography the *Amarakośa*, its *ṭikā* *Kāma-dhenu* of Subhūticandra, the *Muktāvalī* otherwise known as the *Viśvalocana Abhidhānaśāstra* of Śrīdharaśena; in *Āyurveda* 'medicine' *Aṣṭāṅgaśāstra* of Vāgbhaṭa as well as its commentary, *Brāhmadeva Sāraṅga*- (for *Śārṅga*-) *dharacaraka* of Sarvāhitamitradaṭṭa, and *Aśvāyurvedasaṃhitā* of Śālihotra; in *Śilpāśāstra* we have *Citrakalpa* of Nagnajit, *Pratimāmānalakṣaṇa* of Ātreya; and in *Dhātuvāda* or *Rasāyana* there are such works as the *Sarveśvararāsāyana* of Īśvara. There are translations of works also on such subjects as *Sāmudrika*, for instance, *Sāmudrikavyaṅjanavarṇana* of an unknown author; on *Svarodaya* one finds *Svarodayārthasaṃgraha*, etc.

The translations are arranged into two large divisions according to two classes of writings, *sūtras* and *śāstras*. While *sūtras* are said to have been the utterances of the Buddhas themselves, *śāstras* are written by subsequent teachers by way of interpretation of the former. The division in which those *sūtras* are collected is popularly known as *Sātavāhana*, and in no way *Udayana* for which we have *Hchar* byed (ཨཅ་ཅེད་).

¹ An edition of it is under preparation in our University.

larly called or pronounced *Kanjur*, properly *Bkaḥ.bḡyur* (བཀའ་འགྱུར) The word *bkaḥ* (བཀའ) means *śāsana*, *ājñā* 'order, command', and *bḡyur* (*bḡyur.ba*, འགྱུར་བ) √*bbū* 'to be' 'to become.' Thus the two words combined literally means 'that which is or has become the command (of the Buddhas).' It is generally interpreted as the instructions and precepts of the Buddhas, or more popularly, the translation of the commandments of the Buddhas.

The other division in which *śāstras* are collected is popularly called or pronounced *Tanjur*, properly *Bstan.bḡyur* (བསྐྱན་འགྱུར). The word *bstan* generally means 'doctrinal teaching in general' or 'a system of doctrines.' Thus *Bstan.bḡyur* literally means 'that which is or has become the doctrine (of the Buddhas).'

These two collections are often briefly called *Bkaḥ.bstan* (བཀའ་བསྐྱན), *Śāsana-śāstra*, and the words *Gsun.rab* (གསུང་རབ), *pravacana*, and *Bstan.bcos* (བསྐྱན་བཅོས), *śāstra*, are also used to imply them together.

Thus while the *Kanjur* contains the words of the Buddhas, as the *Vinayavastu* (*Hdul.ba.gḡzi*, འདུལ་བ་གཞི), the *Vinayavibhaṅga* (*Hdul.ba.rnam.par.ḥbyed.pa*, འདུལ་བ་ནས་པར་འབྱེད་པ) with different *Prañjāpāramitās* (*Śes.rab.kyi.pha.rol.tu.phyin.pa*, ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ), etc. etc., the *Tanjur* consists of the works of

teachers such as Nāgārjuna, Āryadeva, Asaṅga, Vasubandhu, Dīnnāga, Dharmakīrti, etc. etc.

The *Kanjur* is divided into seven parts, viz. 1. *Vinaya* (Hdul.ba, འདུལ་བ་), 2. *Prajñāpāramitā* (Śes.rab.kyi.pha.rol.tu.phyin.pa, ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་བྱིན་བ་), 3. *Buddhāvataṃśaka* (Saṅs.rgyas.phal.po.che, སངས་རྒྱས་པལ་པོ་ཅེ་), 4. *Ratnakūṭa* (Dkon.mchog.brtsegs.pa, དཀོན་མཆོག་བརྟེན་པ་), 5. *Sūtra* (Mdo, མདོ or Mdo.sde, མདོ་སྡེ་), 6. *Nirvāṇa* (Mya.nan.las.h'das.pa, བྱང་ཆེན་ལས་འདས་བ་), and 7. *Tantra* (Rgyud, རྒྱུད་). Each of these parts contains a number of volumes there being a total of 108. But this number varies according to different editions as 100, 102 and 104. These volumes again contain a number of works.

The *Tanjur* is mainly divided into two parts: *Tantra* (Rgyud, རྒྱུད་) and *Sūtra* (Mdo, མདོ་) consisting of 225 volumes in all, the former 88 and the latter 137.

These two grand collections contain not less than 4566 works, the *Kanjur* 1108, and the *Tanjur* 3458, some of them being mere small tracts only of a few lines.

It is to be noted that all the works contained herein are not the translations from Sanskrit, for we have some translations also from Apabhraṃśa and Chinese as well.

These Tibetan works, xylographs as they are called, are printed

from wooden blocks, in some places in Tibet, such as Sde.dge, popularly pronounced Derge, a remote eastern 'district, Snar. than popularly called Narthang, a village and monastery about six miles to the south-west of Tashilhunpo, etc. and in Peking.

It is not very easy to get these xylographs. A complete set of the *Kanjur* or the *Tanjur* or of both of them will be found in the following places in our country: the Visvabhāratī in Santiniketan, Bengal; the University of Calcutta; the Vaṅgiya Sāhityapariṣad, Calcutta; the Royal Asiatic Society of Bengal, Calcutta, the Bihar and Orissa Research Society, Patna; and the Theosophical Society, Adyar, Madras.

So far we have discussed a little the translations in Tibetan literature. But one must not understand from it that it consists of only translations which are included in the two great collections, *Kanjur* and *Tanjur*. For, besides the works referred to above, there is a great variety of original books in Tibetan under such titles as the following: 1. Lo.rgyus (ལོ་རྒྱུས་), *Vṛttānta* 'annals,' 'history.' 2. Gtam.rgyud (གཏམ་རྒྱུད་), *Ākhyāna* 'legend, oral tradition, traditional history.' 3. Chos.lbyun (ཆོས་ལུང་), *Dharmodbhava* 'the origin (and growth) of the *dharma* (Buddhism).'¹ 4. Rtogs.brjod (རྟོགས་བརྗེད་), *Avadāna* 'biographical notices describing heroic or

1 The histories of Buddhism by Bu.ston, Tāranātha, etc. belong to this class and consequently called *Chos.lbyun*.

- glorious achievements.' 5. Rnam.thar (རྣམ་ཐར་), *Vimokṣa*, literally 'emancipation or liberty', but used in the sense of 'legendary tales.'
6. Deb.ther (དེབ་ཐེར་), or Deb.gter (དེབ་གཏེར་), *Lekha* 'records,' 'documents.'
7. Deb.ther sñon.pa (དེབ་ཐེར་སྟོན་པ་), *Purvalekha*, 'ancient records.'
8. Yig.gžun (ཡིག་གཞུང་), *Purāṇvṛttākhyāna* 'chronicle.'
9. Rgyal.rabs (རྒྱལ་རབས་) *Rājavamśa*, 'royal pedigree.'
10. Rgyal.rabs.dpags.bsam.ljon.sñin (རྒྱལ་རབས་དཔལ་གྱི་བསམ་ལྗོན་ཤིང་) *Rājavamśakalpādruma*, etc. etc.

Barring pure Tibetan epic, and legendary tales, as for example, in the Gesar Saga (གེ་སར་གྱི་སྐུང་), some poems and lyrics, the literature of Tibetan is almost entirely of Indian origin, its works on different branches mostly being faithful translations from Sanskrit (and in some cases Prakrit, Apabhramśa and Old Bengali) originals taken from Bengal, Magadha, Central Asia, Kashmir, and Nepal, beginning from the middle of the seventh century A.D. A large number of these books was again translated into Mongol, Manchu, and Chinese languages mostly from Tibetan. Thus the Tibetan language became in Central Asia, Mongolia and Manchuria the language of the learned and of religion, as Latin in Europe.

There are, as says Sarat Chandra Das, three periods of Tibetan literature. The first is from the middle of 7th century

A.D. to the end of the 14th. It is called the Classical Period. During this time the translations of Sanskrit works began and progressed very much. In 1205 the Mongol conqueror, Chingis Khan conquered Tibet, and in the same time (1203 A.D.) Bakhtyar Khalji with his Turki and other foreign Mohammedan troops plundered and destroyed the great Buddhist monasteries of Nālandā, Odantapurī and Vikramaśilā in Magadha. Paṇḍit Śākyaśrī of Kashmīr witnessed this destruction and returned to Tibet in this time.

The second period began with the beginning of the 15th century and ended with the 17th century, introducing a new era in the literature of Tibet, and Buddhism received fresh impulses. During this period Tibetan scholars took largely to Chinese studies, and the great indigenous literature of the country was properly written down.

The third or last period began with the first quarter of the 18th century A.D. It is in this period that Tibetan became the sacred language of Higher Asia.

No one can begin Tibetan studies without knowing the name of the great Hungarian traveller and scholar, Alexander Csoma de Körös referred to above. He was born in Transylvania in April, 1784, and spent many years under the patronage of the British Government in Tibet in order to master the language of the country. It is he who instituted the scientific studies in Tibetan and is rightly called by Léon Feer as the founder of Tibetan studies (*Fondateur des études tibétaines*). He wrote a Tibetan

Grammar (1834) on which F o u c a u x has based his own grammar in French having copied the former throughout, as well as a Dictionary in 1838. Of the former S a r a t C h a n d r a D a s writes: ¹ "The scholarship which that Hungarian traveller displayed in it, has not, in my humble opinion, been surpassed by any subsequent student of Tibetan." His papers on different subjects connected with Tibetan are to be found in the volumes of the *Journal of the Asiatic Society of Bengal* and *Asiatic Researches* of the time. On the occasion of the one hundred and twenty-fifth anniversary of his birth his articles scattered in different volumes of the journal were collected and reprinted in a book under the title of *Tibetan Studies* by the Royal Asiatic Society of Bengal. He made an analysis of the *Kanjur* in the *Asiatic Researches*, Vol. XX, which was translated into French by L é o n F e e r with additional matters.

Besides the scholars mentioned above there are many others who have made valuable contribution to the study of Tibetan, for instance, J ä s c h k e, F r a n c k e, S c h i e f n e r, S c h m i d t. Among Indian scholars of Tibetan, we must mention the name of R a i S a r a t C h a n d r a D a s B a h a d u r for his varied contributions to Tibetan studies for which he will ever be remembered by a student of Tibetan. He was born in 1849 in the district of Chittagong, and appointed Head Master of the Tibetan Boarding School at Darjeeling in 1874. There he had the oppor-

¹ *An Introduction to the Grammar of the Tibetan Language*, Darjeeling, 1915, p. i.

tunity to study Tibetan. At the request of the Indian Government, he went four times to Tibet during 1878-1883. He was sent by the Government of India also to Peking to assist them in diplomatic matters connected with Tibet. His journeys to Tibet helped him much in various ways in enriching his knowledge of the language of the country. He wrote not only a great number of papers dealing with different subjects connected with Tibet, which will be found in the volumes of the *Journal of the Asiatic Society of Bengal* of that time, but also many books on them. He edited many Tibetan works most interesting and important of them being *Bhadrakalpadrūma* (Dpag.bsm.ljon.bzañ, དབུག་བསམ་ལྗོན་བཟང་) of Sum.pa.m.kha.n.po ye.ses.dpal.hbyor which is not a translation, but an independent book giving the history of Buddhism in India and the matters connected therewith. He edited also the celebrated work of Kṣemendra of Kashmir, the *Bodhisattvāvadānakalpalatā* (Byaṅ.chub.sems.dpañi.rtog.s.brjod.dpag.bsam.hkhri.ñin, (བྱང་ཐུབ་སེམས་དབའི་རྫོགས་བཟོད་དབུག་བསམ་ལྗོན་ཤིང་) in its both versions, Sanskrit and Tibetan. His most valuable work with regard to Tibetan studies is, however, the *Tibetan-English Dictionary* (1899) which is the best ever published, it has not yet been surpassed by any one. Subsequently it was revised (1902) by Graham Sandberg and A. William Heyde.

It may be noted here that a good number of Tibetan books

belonging to Sarat Chandra Das is now kept in the Tibetan Seminary of the University of Calcutta. There is a copy on Tibetan paper of the Tibetan version of the *Kāvyaḍarśa* prepared evidently by Sarat Chandra Das leaving some space under each of the Tibetan verses, perhaps for the original Sanskrit equivalents. It seems that he wanted to edit it, but could not do so.¹

In connection with the Tibetan scholars in India mention should be made also of Mahāmahopādhyāya Pandit Satish Chandra Vidyabhushan. His *History of Indian Logic* shows his deep scholarship in the language. For the Asiatic Society of Bengal he edited the following two books: The *Sragdharāstotra* with its two Tibetan versions; the *Amarakośa*, Sanskrit and Tibetan texts, as well as its commentary in Tibetan called *Kāmadhenu*. He prepared and edited also the *Bilingual Index to the Nyāyabindu* using the edition of both the versions, Sanskrit and Tibetan of that society. For the Asiatic Society of Bengal he edited also a part of the *Mahāvvyutpatti* under the title of *Sanskrit-Tibetan-English Vocabulary*.

In conclusion, there is only one word to say. Reference has been made above to the Tibetan translations of Sanskrit works as well as to the indigenous literature of the country, from which, one can know, in the words of Csoma, "the manners, customs, opinions, knowledge, ignorance, superstition, hopes and fears

¹ It is now edited by Anukul Chandra Banerji and included in the publications of the University.

of a great part of Asia especially of India, in former ages." As regards the translations, the Sanskrit originals of most of them have disappeared, perhaps for ever. Some of them may be discovered in the future in Nepal, Kashmir, Tibet, or Central Asia, but we cannot hope that they will all ever be found. The contents of these Sanskrit works are now preserved in translation in Tibetan as well as in Chinese and Mongolian. An Indian student desirous of knowing certain lost chapters in the history of literature and culture in his own country can in no way ignore or neglect these translations in Tibetan and other languages. He must bring back from those sources the treasure that has unfortunately been lost to him.

ABBREVIATIONS

BB	Bibliotheca Buddhica.
BC	Buddhacarita.
BG	Bhagavadgītā.
BI	Bibliotheca Indica.
BK	Bodhisattvāvadānakalpalatā.
CS	Catuhśataka. But in the Notes on PD. it is for Cāṇakyaśataka ed. I s h v a r C h a n d r a S h a s t r i , Calcutta, 1935.
HU	Hitopadeśa.
IP	Indische Sprüche by B ü h l e r .
KA	Kāvyādarśa
KP	Kāśyapaparivarta.
LV	Lalitavistara.
MK	Mūlamadhyamakakārikā.
MB	Mahābhārata.
MT	Mahānirvāṇa Tantra.
MS	Manusmṛti.
NA	Nāgānanda.
NB	Nyāyabindu.
NBT	Nyāyabinduṭīkā.
PD	Prajñādaṇḍa.
PT	Pañcatantra.
RK	Rūpādityakathā.

SA	Subhāṣitāvalī ed. Peterson, Bombay, 1886.
SD	Sarat Chandra Das.
Skt	Sanskrit.
ŚP	Śārṅgadharapaddhati (=The Paddhati of Śārṅga- dhara ed. Peterson, Bombay, 1888.
SR	Subhāṣitaratnabhāṇḍāgāra, Nirṇayasāgara, 1929.
UV	Udānavarga.
Lit. or lit.	Literally
Skt.	Sanskrit.
Tib.	Tibetan.

abl.	ablative.	ind.	indeclinable.
acc.	accusative.	inst.	instrumental.
adj.	adjective.	inter.	interjection.
adv.	adverb.	n.	neuter.
cond.	conditional.	num.	number.
conj.	conjunction.	pcl.	particle.
dat.	dative.	pers.	person or personal
f.	feminine.	pf.	perfect.
fig.	figuratively.	pl.	participle.
gd.	gerund.	plu.	plural.
ft.	future.	pt. pl.	present participle.
hon.	honorific.	sing.	singular.
inf.	infinitive.	subst.	substantive.
imp.	imperative.	vb.	verb.

A Skeleton Grammar

of the
Tibetan Language

ALPHABET

1. The Tibetan alphabet comprises thirty-four letters, four vowels and twenty consonants.

2. *Vowels.* The following are the vowels: (ཨ *a*), ཨི *i*, ཨུ *u*, ཨེ *e*, ཨོ *o*. There are no long vowels in Classical Tibetan.

Though ཨ *a* is, in fact, a vowel, the Tibetan grammarians take it as a consonant, possibly owing to the fact that it is always inherent in a consonant and never used separately. We can look upon it as the vowel bearing base, and since the short *a* is inherent in the consonant letter as such there is no special mark for it even in connection with the base ཨ.

The four vowels when added to consonants assume the following special forms respectively :

ཨི *i*, ཨུ *u*, ཨེ *e*, ཨོ *o*.

For example :

ཀ <i>ka</i>	ཀི <i>ki</i>	ཀུ <i>ku</i>	ཀེ <i>ke</i>	ཀོ <i>ko</i>
ཁ <i>kha</i>	ཁི <i>khi</i>	ཁུ <i>khu</i>	ཁེ <i>khe</i>	ཁོ <i>kho</i>

3. *Consonants.* The following are the consonants with the Nāgarī characters with which they are connected :

ཀ	ཀ	k	ཁ	ཁ	kh	ག	ག	g	ང	ང	ñ
ཅ	ཅ	c	ཆ	ཆ	ch	ཇ	ཇ	j	ཉ	ཉ	ñ
ཏ	ཏ	t	ཐ	ཐ	th	ད	ད	d	ན	ན	n
པ	པ	p	ཕ	ཕ	ph	བ	བ	b	མ	མ	m
ཅ	ཅ	ts	ཆ	ཆ	tsh	ཇ	ཇ	dz			
ཉ	ཉ	v	ཏ	ཏ	z	ཐ	ཐ	z	འ	འ	h (or ')
ཡ	ཡ	y	ར	ར	r	ལ	ལ	l			
ཤ	ཤ	ś	ས	ས	s	ཨ	ཨ	h	ཨ	ཨ	a

ཡ y and ར r following a consonant have the signs ཡ and ར respectively ; e. g. ཡ ky, ར kr.

PRONUNCIATION

4. As regards pronunciation only a short note may be given. While ཅ c, ཆ ch, and ཇ j are pure palatals, as in Sanskrit, ཅ ts, ཆ tsh, and ཇ dz are palato-alveolar. ཏ ʃ is like j in *jadis* (=zādi, zhadi) 'formerly' in French, but with a tendency towards the sound of *sh* as in *shy*. འ h (or') is now silent in Modern Tibetan, but in Classical Tibetan it had the sound of the glottal stop, like that heard in German when words begin with a vowel (in writing). It is the substitute

for *h* (ह) in many Indian languages and dialects, e.g. East Bengali ; cf. East Bengali हय, हाती (हय, हाती) *hay, hātī* = 'ay,' 'ātī'. = 'is or are', and 'elephant' respectively.

5. The Tibetan language was, as has been said before, first reduced to writing in the seventh century A. D., and it may be presumed (and this is also the opinion of scholars) that the spelling adopted at that time represented the actual pronunciation of the language. But with the passing of centuries, phonetic decay brought in a change of pronunciation. The spelling was not changed as the pronunciation changed : orthography did not keep pace with phonetic development. The result is that at the present day Tibetan is written in a spelling which indicates the pronunciation of a thousand or twelve hundred years ago or more, and there is a vast discrepancy between the modern pronunciation and the unmodified ancient orthography which is current.¹ Letters have become silent, voiced sounds have become unvoiced, combinations of consonants have been assimilated or changed into quite different consonants. Thus དབུས *dbus* 'middle' is pronounced *bü* (*d, b* and *s* lost, *u* changed to *ü*) ; གདུན *gduñ* 'distress' is pronounced *duñ* (*g* silent) ; བོད *bod* 'Tibet' is pronounced *pö, phö* (*d* lost, *b* becomes unvoiced to *p*, and even aspirated to *ph*, loss of *d* compensated by change of *o* to *ö*) ; བཀྲ *bkra* 'variegated' is pronounced *ʈa* (*b* lost, *kr* changed to *ʈ*) ; རྩེགས *phyogs* 'the direction or quarter' is pronounced *chok* (*s* lost, *g* changed to *k*, *phy* assimilated to the palatal *ch* through the influence of the palatal semivowel *y*).

The result is that Tibetan words pronounced in the modern way would give us no clue to the spelling, and Tibetan pronounced as

¹ The same sort of thing has happened in other languages also ; e.g. in English we write *knight* (which indicates the pronunciation of the 14th century, *k-ni-kh-t*), but now pronounce it as *nait* ; so *enough* (old pronunciation *e-nukb*), now = *inaf* ; *plough* (= *pluk*) now = *plau*.

written will not be understood by a Modern Tibetan. The old pronunciation is better preserved in Kham or Eastern Tibet and it is most decayed in Central Tibet. For our purposes in this book, we are not concerned with the Modern Tibetan ; we are more interested in the written rather than the spoken word, and our written word is indicative of the spoken word when Sanskrit-Tibetan literary work was in full swing. We therefore ignore the modern pronunciation, and indicate by transliteration the Tibetan orthography not by phonetic transcription.

Nevertheless, it is helpful to know how the transformation of the Classical Tibetan sound-system has taken place in Modern Tibetan. Therefore the main lines of it have been indicated below. Students may at the outset read Tibetan as written, and when dealing with Tibetan Lamas and others, they may gradually acquire the modern pronunciation.

6. *Silent Letters.* ར *r*, ལ *l* (with one exception, see below), and ས *s* preceding a consonant are silent ; e.g. རྣ *rk*, ལྣ *lk*, and སྣ *sk* are all pronounced ལྣ *k*. But ལྣ *lha*, *deva* 'god', is pronounced as it is written.

7. The five letters, ག *g*, ད *d*, བ *b*, མ *m*, and རྣ *h* when prefixed to initial or basic letters to form a word are silent ; e. g. གདུང *gduñ*, *tāpa* 'affliction' is pronounced དུང *duñ*.

¹ *Arrangement of the words with Prefix Letters in Dictionaries.*

These five letters (ག *g*, ད *d*, བ *b*, མ *m*, and རྣ *h*) are called prefixes. Words the radical letters of which are preceded by them are to be found in Dictionaries not under those beginning with ག *g*, ད *d*, etc., but under those beginning with the radicals ; e. g. དྲོདྲོ *dkon*, *durlabhu* 'rare', is to be found not under the words with ད *d* at the beginning, but under those radically beginning with ལྣ *k*.

8. ལ following a consonant is silent; e. g. ལྷ *klu*, *nāga* 'serpent' is pronounced ལུ *lu*; ལྷ་བ *zla.ba*, *candra* 'moon' is ལ་བ, *la.ba*; but generally it is pronounced ད་བ, *da.ba*.

9. *Modifications of Pronunciations.* (i) ཡ *y* following ཐ *p*, ཐ *ph*, ཐ *b*, and ཐ *m* changes their pronunciations into those of *c*, *ch*, *c* or *j*, and *ny* respectively. When not an initial, འ *by* is pronounced as *j* ; but if prefixed by *d* it is pronounced as *y*. Sometimes the sound of *gy* changes into that of *j* ; e. g. བསྟན་འགྲུར *bstan.hgyur* is pronounced *tan.jur*.

(ii) When Σ_r follows, Υ_k , Υ_{kh} , Υ_g , Υ_d , Υ_p , Υ_{ph} , and Υ_b are pronounced as cerebrals, i. e. Υ_kr and Υ_{pr} as t ; Υ_{khr} and Υ_{phr} as th , and Υ_{gr} , Υ_{dr} , and Υ_{br} as d : e. g. Υ_{bkr} (as in $\Upsilon_{\text{ཤེས་ལཱ་མ་གྲུ་མ་}$, T a s h i L a m a, lit. *Maṅgala-guru*) is pronounced ta .

(iii) ཨ v occurring only in a few words in Tibetan, of which the sign is ཨ, joined to a consonant, is, in fact, silent, but its inherent ཨ a is pronounced as a long one; e. g. ཨྱ rtsva, ཨྱྱ tṛṇa 'grass' is pronounced as tsā.

(iv) Similarly sometimes at the end of a word $\mathfrak{A} h (')$ is silent, but its inherent $\mathfrak{W} a$ is lengthened in pronunciation.

10. *Identical pronunciation of different sounds.* It is to be noted that according to the above rules a number of

different sounds has the same pronunciation ; e. g. ཀ *k*, ཀྱ *rk*, ལྷ *lk*, ལྷ *sk*, དྲྀ *dkh*, བྲྀ *bkh*, བྲྀ *brk*, and བསྐ *bsk*—all these are pronounced ཀ *k*. Similarly all the following sounds are pronounced ག *g*: གྱ *rg*, ལྷ *lg*, ལྷ *sg*, དྲྀ *dgaḥ*, བྲྀ *bgah*, བྲྀ *brga*, བསྐ *bsga*, མྲྀ *mgah*, དྲྀ *hgah*.

THE SCHEME OF TRANSLITERATION OF THE SANSKRIT ALPHABET

11. The following is the scheme of transliteration of the Sanskrit alphabet :

Vowels

अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ
अ	अ	इ	इ	उ	उ	ऋ	ॠ
लृ	लृ	ए	ऐ	ओ	औ	अ'	अः ।
लृ	लृ	अ	अ	अ	अ	अ°	अः ।

Consonants

क	ख	ग	घ	ङ ।	च	छ	ज	झ	ञ ।
क	ख	ग	घ	ङ ।	च	छ	ज	झ	ञ ।
ट	ठ	ड	ढ	ण ।	त	थ	द	ध	न ।
ट	ठ	ड	ढ	ण ।	त	थ	द	ध	न ।

ད ཏ ཐ ག མ । ཡ ར ལ བ ।
 ས ས ས ས ས । ཡ ས ཡ ཡ ।
 ས ས ས ས ས ।
 ས ས ས ས ས ।

For an example of this method of transliteration see pp. 192 ff.

NUMERALS

12. *Cardinals.*

1 ག གཅིག gcig	11 ག གཅུ་གཅིག bcu. gcig
2 ག གཉིས gñis	12 ག གཅུ་གཉིས bcu.gñis
3 ག གསུམ gsum	13 ག གཅུ་གསུམ bcu.gsum
4 ག བཞི bzhi	14 ག གཅུ་བཞི bcu.bzhi
5 ག ལྔ lha	15 ག གཅུ་ལྔ bco.lha
6 ག ལྔ drug	16 ག གཅུ་ལྔ bcu.drug
7 ག བདུན bdun	17 ག གཅུ་བདུན bcu.bdun
8 ག བརྒྱ brgyad	18 ག གཅུ་བརྒྱ bco.brgyad
9 ག དགུ dgu	19 ག གཅུ་དགུ bcu.dgu
10 ག གཅུ bcu, or གཅུ་ཐམ་པ bcu.
tham.pa.	20 ག གཉི་ལྔ ñi. su, or གཉི་ལྔ་ཐམ་པ
ñi.su.tham.pa

- 21 ཉི་ཤུ་རྩ་གཅིག་ ñi.śu.rtsa.gcig, or ཉེར་གཅིག་ ñer.gcig
 30 ལྷུ་མ་གུ་ sum.cu
 31 ལྷུ་མ་གུ་རྩ་གཅིག་ sum.cu.rtsa.gcig, or ལྷེ་གཅིག་ so.gcig
 40 བཞི་བུ་ bži.bcu
 41 བཞི་བུ་རྩ་གཅིག་ bži.bcu.rtsa.gcig
 100 བརྒྱ་ brgya or བརྒྱ་ཐམ་པ་ brgya.tham.pa
 101 བརྒྱ་དང་གཅིག་ brgya.dañ.gcig, or བརྒྱ་རྩ་གཅིག་ brgya.rtsa.gcig
 1,000 ལྷོང་ stoñ, or ལྷོང་ཕྱག་ stoñ.phrag
 10,000 ཁྲི་ khri

13. Ordinals.

Ordinals are formed from the cardinals generally by adding ། pa to the latter ; e. g. གཉིས་པ་ gñis. pa, *dvitīya* 'second' ; གསུམ་པ་ gsum.pa, *trītiya* 'third'. But for *prathama* 'first' we have དང་པོ་ dañ.po, and not གཅིག་པ་ gcig.pa.

HONORIFIC WORDS

14. In Tibetan there are two kinds of words, honorific and common. The former is used when speaking respectfully to, of, or before a superior ; e. g. for *tāta* or *pitr*, 'father' ཡབ་ ab (hon.), as in NA, 6^b, and ཤཤ་ pha (com.), as in BC, 10^b.

NUMBER

15. The plural signs are generally དག dag and རྣམས rnam. Sometimes both of them are used together. There is no dual number in the language, but Sanskrit dual is generally rendered by དག dag (p. 295). See Rule 21.

DECLENSION

16. The nominative does not take any affix. The accusative is as the nominative, but sometimes it takes ལ la as an affix. The instrumental is formed by adding, according to the rules (see pp. 226, 240) one of the following affixes: ཀྱིས kyis, གྱིས gyis, གིས gis, ཡིས yis, རིས his, and ས s. The dative is formed by ལ la or one of the following particles; ི tu, ི du, ི ru, ི r, and ི su. The ablative is formed by adding ནས nas or ལས las. The genitive is formed by the instrumental affixes dropping their sibilants, i. e. adding ཀྱི kyi of ཀྱིས kyis, གི gi of གིས gis, and so on (see pp. 226, 240). The locative is formed by ན na and ལ la. The vocative is as the nominative with the particle ཀྱེ kye, bhos, aye, etc. 'oh' used before it.

17. Below are given two declensions, (i) one of a noun ending in a consonant and (ii) one of that which ends in a vowel.

(i) ཆོས chos, dharma 'religion'.

	Sing.		Plu.
Nom.	ཚོས་ chos	ཚོས་རྣམས་ chos.rnams	
Acc.	,,	,,	
Instr.	ཚོས་ཀྱིས་ chos.kyis	ཚོས་རྣམས་ཀྱིས་ chos.rnams.kyis	
Dat.	ཚོས་ལ་ chos.la	ཚོས་རྣམས་ལ་ chos.rnams.la	
Abl.	ཚོས་ནས་ chos.nas	ཚོས་རྣམས་ནས་ chos.rnams.nas	
Gen.	ཚོས་ཀྱི་ chos.kyi	ཚོས་རྣམས་ཀྱི་ chos.rnams.kyi	
Loc.	ཚོས་ན་ chos.na	ཚོས་རྣམས་ན་ chos.rnams.na	
Voc.	ཀྱེ་ཚོས་ kye.chos	ཀྱེ་ཚོས་རྣམས་ kye.chos.rnams	

(ii) རྒྱལ་པོ་ rgyal.po, *rājan* 'king'.

	Sing.		Plu.
Nom.	རྒྱལ་པོ་ rgyal.po	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ rgyal.po.rnams	
Acc.	,,	,,	
Ins.	རྒྱལ་པོས་ rgyal.pos	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་ rgyal.po.rnams.kyis	
Dat.	རྒྱལ་པོ་ལ་ rgyal.po.la	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ལ་ rgyal.po.rnams.la	
Abl.	རྒྱལ་པོ་ནས་ rgyal.po.nas	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ནས་ rgyal.po.rnams.nas	
Gen.	རྒྱལ་པོའི་ rgyal.po'i	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ཀྱི་ rgyal.po.rnams.kyi	
Loc.	རྒྱལ་པོ་ན་ rgyal.po.na	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ན་ rgyal.po.rnams.na	
Voc.	ཀྱེ་རྒྱལ་པོ་ kye.rgyal.po	ཀྱེ་རྒྱལ་པོ་རྣམས་ kye.rgyal.po.rnams	

ADJECTIVES

18. Adjectives are generally put after substantives as in French ; e.g. མི mi 'man' and རྩོད ṅan 'bad', when these are used together we have མི་རྩོད mi.ṅan, 'a bad man'.

Sometimes an adjective is used before a substantive, and in that case it is often put in the genitive case ; e. g. བཟང bzañ or བཟང་པོ bzañ. po 'good' and མི mi 'man', we may put them together as བཟང་མི bzañ.mi, or བཟང་པོའི་མི bzañ. poḥi. mi 'a good man.'

PRONOUNS

19. Each of the personal pronouns has several forms, only a few of them are given here :

First person : ཇ་ ṅa, བདག bdag, ཇོ་ ṅed (hon.) 'I'.

Second person : ཁྱོད khyod, ཁྱེད khyed (hon.) 'you'.

Third person : ཁོ kho, ཁོང khoṅ (hon.) 'he', 'she,' 'it'.

20. Reflexive personal pronouns are formed by adding such words as ཉིད ṅid, རང rañ, etc. ; e.g. ཇ་ཉིད ṅa. ṅid, ཇ་རང ṅa.rañ, 'myself'.

21. The plural number of personal pronouns are formed also by adding ཅག cag, and ཅག་རྣམས cag.rnams ; e.g. བདག་ཅག bdag. cag, or བདག་ཅག་རྣམས bdag.cag.rnams 'we'.

22. The Demonstrative pronouns are ཨདི hdi 'this' and རེ de 'that'.

23. The interrogative pronouns are སྟུ su 'who', གང gañ 'which', 'whether' and ཅི ci 'what'.

24. The interrogatives སྟུ su 'who' and གང gañ 'which' are used also in the relative sense. Sometimes instead of སྟུ su གང་སྟུ 'that which' or 'he that' is used. གང་ཞིག gañ. žig 'whoever,' 'whichever, whatever', ཇི ji or གང་ཅི 'that which, what' are other relatives.

VERBS

25. Verbs have the same form in all the persons and numbers.

26. The present participle which may be regarded also as verbal noun or taken both adjectively and substantively and always terminates either in པ pa or བ ba, according to the preceding letter, forms the theme of a verb ; e. g. བྱེད་པ byed.pa 'doing' or 'a doing'. Verbs in a dictionary are found in this form, and it is followed also in these pages.

27. The infinitive is formed by adding ར ra to the present participle ; e. g. བྱེད་པར byed.par, 'to do' ; འགྲོ་བར hgro.bar, 'to go'. Sometimes such particles as ཏུ tu, ཏཱ du, etc. are added to roots to form infinitives ; e. g. བྱེད་ཏུ byed.du, Skt. *kartum* 'to do.'

28. The present tense is expressed variously :

(a) By dropping the termination བ pa or བ ba of the present participle ; e. g. ཁོ་བྱེད, kho.byed, 'he does' ; ཁོ་འགྲོ་ kho.hgro, 'he goes'.

(b) By the reduplication of the final letter of the root and adding the vowel ཨོ o to it ; e. g. ཁོ་བྱེད་དོ་ kho.byed.do, 'he does.'

(c) By adding བྱེད byed or བྱེད་དོ་ byed do to the infinitive ; e. g. ཁོ་འགྲོ་བར་བྱེད kho.hgro.bar.byed or ཁོ་འགྲོ་བར་བྱེད་དོ་ kho.hdro.bar.byed.do, Skt. lit. *sa gamanaṃ karoṭi*, i. e. *sa gacchati* 'he goes'. It is to be noted that often the sign of the infinitive is omitted ; e. g. ཁོ་འགྲོ་བྱེད kho.hgro.byed, 'he goes'.

(d) By adding to the root བཞིན་པ་ bžin.pa or either of the two auxiliaries, འདུག་ ḥdug 'to remain' and སྐྱང་ snañ 'to be' preceded by any one of the following particles : ཀྱིན kyin, གྱིན gyin, གིན gin, འིན hin, and ཡིན yin according to the final letter of the root (see p. 226) ; e. g. བྱེད་བཞིན་པ་ byed.bžin.pa, 'he does' ; བྱེད་ཀྱིན་འདུག་ byed.kyin.hdug, 'he is doing'.

29. As regards the form there is no difference between the past participle and the past tense ; e. g. སྐྱས་ smras is both the past participle and the past tense of the root སྐྱ་བ་ ba 'to say'.

30. Generally ས s is added to the root to form the past tense ; e. g. སྐྱས smras, 'said' from སྐྱ smra 'to say' ; གསུངས gsungs, 'said' from གསུང gsum 'to say.'

31. Sometimes the prefix འ h of the root is dropped ; e. g. གྱར gyur 'is become' from འགྱར hgyur, 'to become'. Some roots drop their འ h, and at the end assume ས s ; e. g. འབྲི bris 'wrote' from འབྲི h bri, 'to write'.

32. Frequently the past or the perfect tense is formed by adding to the root one of the following auxiliaries : འདུག h dug, རྩན zin, གྱར gyur, ཡིན yin, ཚར tshar, བྱང byun, and སོང soñ ; e. g. ཤེས་རྩན ses-zin, 'knew'.

For irregular forms see Rule 36.

33. The future is generally formed from the infinitive by adding འགྱར hgyur ; e. g. བྱོད་པར་འགྱར byed.par.hgyur, Skt. *kariṣyati* 'he will do.' As in Sanskrit, a future participle in བྱ bye, or པར་བྱ་བ par.bya.ba, or པར་བྱ་བ bar.bya.ba, as the case may be according to the preceding letter of the root, is also used to express the future tense ; e. g. འགྲོ་བྱ་ hgro.bya, or འགྲོ་པར་བྱ་བ hgro.bar.bya.ba, Skt. *gantavyam*, but strictly *gamanam kartavyam*, 'about to go'.

For irregular forms see Rule 36.

34. The imperative is formed variously : (a) Sometimes the present

or the past tense is used for it ; e. g. དདུག་ ḥdug, 'do sit' ; མོང་ soṅ (past of དགོ་བ་ ḥgro.ba), 'go away'. (b) Sometimes the vowel of a root is changed ; e. g. ཞོ zo, 'do eat' from ཞེ za or ཞེ་བ་ za.ba 'to eat'. (c) Sometimes it is formed from the infinitive by adding to it གུར་ཅིག་ gyur.cig, འོག་ śog, or འོག་ཅིག་ śog.cig; e. g. འཇམ་པར་གུར་ཅིག་ śes.par.gyur.cig, Skt. *jānātu*, 'let him know'.

35. The conditional is formed by adding ན་ na to the form of the present or past tense ; e. g. from བྱེད་ byed, Skt. *kr* 'to do' བྱེད་ན་ byed.na, Skt. *yadi karoṭi* 'if he would do' ; བྱས་ན་ byas.na, Skt. lit. *kṛte sati*, 'it being done'.

36 Verbal roots that are preceded by འ་ h and based on the following ten radical letters from their present, past, and future tenses and the imperative differently causing many irregularities : ཁ kh, ཀ g ; ཅ ch, ཇ j ; ཐ th, ཌ d ; ཕ ph, བ b ; ཚ tsh, ཅྷ dz. The forms are shown in the following ten tables in which the reader is advised to note the changes of the sounds :

No. 1

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཁལ་བ་	འཁལ་	བཀལ་ཟློན་	བཀལ་	ཁལ་
ḥkhal.ba 'to spin'	ḥkhal	bkaḥ.zin	bkaḥ	khel

འཁུར་བ	འཁུར	བཀྱར་མིན	བཀྱར	ཁར
hkhur.ba, 'to carry'	hkhur	bkur.zin	bkur	khur
འཁྲུད་བ	འཁྲུད	བཀྱས	བཀྱ	ཁྲུད
hkhud.pa, 'to wash'	hkhud	bkrus	bkru	khud

No. 2

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འགྲུགས་པ	འགྲུགས	བཀྱག	དགྲུག	ཁྱག
hgugs.pa, 'to call'	hgugs	bkug	dgug	khug
འགྲུས་པ	འགྲུས	བཀྱས	དགྲས	ཁྱས
hgum.pa, 'to kill'	hgum	bkum	dgum	khum
འགྲོགས་པ	འགྲོགས	བཀྱག	དགྲག	ཁྱག
hgegs.pa, 'to prohibit'	hgegs	bkag	dgag	khog

No. 3

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཆག་པ	འཆག	བཅགས	བཅག	ཆོག
hchag.pa, 'to walk'	hchag	bcags	bcag	chog
				or འོག་ sog
འཇང་པ	འཇང	བཅངས	བཅང	ཆོང
hchañ.ba, 'to hold'	hchañ	bcañs	bcañ	choñ

A SKELETON GRAMMAR

lv

འཛིབ་པ	འཛིབ	བཅིབས	བཅིབ	ཅིབ
hchib.pa, 'to mount'	hchib	hcibs	bcib	chib

No. 4

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཇིག་པ	འཇིག	བཞིག	བཞིབ or བཞིག	ཞིག
hjig.pa, 'to destroy'	hjig	bžig	bžib or gžig	žig
འཇིབ་པ	འཇིབ	བཞིབས	བཞིབ	ཞིབ
hjib.pa, 'to suck'	hjib	bžibs	gžib	žib
འཇོམས་པ	འཇོམས	བཅོམ	བཞོམ	ཅོམ
hjoms.pa, 'to conquer'	hjoms	bcom	gžom	chom

No. 5

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཇགས་པ	འཇགས	བདགས	བདག	ཇག
hthags.pa, 'to grind, weave'	hthags	btags	btag	thog
འཇུང་བ	འཇུང	བདུངས	བདུང	འཇུང
hthuñ.ba, 'to drink'	hthuñ	btuñs	btuñ	hthuñ
འཇོར་པ	འཇོར	བཏོར	བཏོར	འཇོར
hthor.ba, 'to scatter'	hthor	btor	gtor	hthor

No. 6

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འདྲིང་བ	འདྲིང	བདྲིང	གཤིང	ཐྱིང
hdiñ.ba, 'to spread'	hdiñ	btin	gdiñ	thiñ
འདུལ་བ	འདུལ	བདུལ	གཤུལ	ཐུལ
hdul.ba, 'to subdue'	hdul	btul	gdul	thul
འདེགས་བ	འདེགས	བདེག	གཤེག	ཐེག
hdeggs.pa, 'to lift up'	hdeggs	bteg	gdeg	theg

No. 7

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཕྲལ་བ	འཕྲལ	ཕྲལ	དཔྲལ	ཐྲལ
hphral.ba, 'to separate'	hphral	phral	dbral	phrol
འཕྲི་བ	འཕྲི	ཕྲི	དཔྲི	ཐྲི
hphri.ba, 'to subtract'	hphri	phri	dbri	phri

No. 8

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འབྲིགས་བ	འབྲིགས	ཕྲིག	དཔྲིག	ཐྲིག
hbiggs.pa 'to pierce'	hbiggs	phig	dbig	phig
འབུད་བ	འབུད	ཕུད	དཔུད	ཐུད
hbud.pa, 'to put off'	hbud	phud	dbud	phud

A SKELETON GRAMMAR

lvii

འབྲུལ་བ	འབྲུལ	ཕུལ	དབྲུལ	ཕལ
ḥbul.ba, 'to offer'	ḥbul	phul	dbul	phul.

No. 9

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཚག་བ	འཚག	བཅགས	བཅག	ཚག
ḥtshag.pa, 'to sift'	ḥtshag	btsags	btsag	tshog
འཚོང་བ	འཚོང	བཅོངས	བཅོང	ཚོང
ḥtshoñ.ba, 'to sell'	ḥtshoñ	btsoñs	btsoñ	tshoñ
འཚོལ་བ	འཚོལ	བཅོལ	བཅོལ	ཚོལ
ḥtshol.ba, 'to search'	ḥtshol	btsoal	btsal	tshol

No. 10

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཛིན་བ	འཛིན	བཟུང	བཟུང	ཟུང
ḥdzin.pa, 'to seize'	ḥdzin	bzuñ	gzuñ	zuñ
འཛུམ་བ	འཛུམ	བཟུམ ཟུམ	བཟུམ	ཟུམ
ḥdzum.pa, 'to close'	ḥdzum	bstum, zum	gzum	zum
འཛིད་བ	འཛིད	བཛིད	བཛིད	ཛིད
ḥdzed.pa 'to receive'	ḥdzed	bdzed	gzed	zed.

37 Verbs with the five prefixes, viz. ག g, ད d, བ b, ས m, and འ h in the above cases sometimes retain the prefixes and sometimes

do not ; e. g. གཅི་བ་ gci.ba, 'to make water', retains its ག g in གཅི gci (present), གཅིས་ gcis (past), etc., while གཅོད་བ་ gcod.pa, 'to cut' in the present is གཅོད་ gcod, but in the past བཅོད་ bcad, in the future གཅོད་ gcad, and in the imperative ཆོད་ chod or གཅོད་ gcod.

In most verbs the prefix འ་ h is used only in the present tense.

38. Active verbs are formed from the corresponding neuter ones by an addition, contraction, or transformation of a letter in the latter ; e. g. སྐྱེ་བ་ sbye.ba 'to be born,' but སྐྱེད་བ་ skyed.pa, 'to generate' ; འགྲུབ་བ་ hgrub.pa 'to be accomplished', but སྐྱུབ་བ་ sgrub.pa 'to accomplish' ; འབྲལ་བ་ hbral.ba, 'to be separated', but འཕྲལ་བ་ hphral.ba 'to separate'.

THE CAUSATIVE

The causative is formed by adding འཇུག་བ་ hjug.pa 'to command, induce' (pr. འཇུག་ hjug, past བཇུག་ bcug, fut. གཇུག་ gžug, imp. ཇུག་ chug) to the infinitive ; e. g. འབྲི་བར་ hbri.bar 'to write' is the infinitive, by adding to it འཇུག་བ་ hjug.pa, we have འབྲི་བར་འཇུག་བ་ hbri.bar.hjug.pa 'to cause to write' ; བྱིད་དུ་བཅུག་ byed.du. bcug, Skt. *kārita* 'caused to do' (BC, 29th).

It is to be noted that sometimes the sign of the infinitive is dropped ; e. g. from འཁྱིར་བ་ hkhyer.ba 'to carry' འཁྱིར་འཇུག་བ་

khyer.hjug pa for འབྱུང་བའི་འཇུག་པ་ hkhyer. du.hjug.pa 'to cause to carry'. Here the infinitive sign ི du is dropped.

When speaking respectfully ལྟོ་ལ་ stol.ba 'to send' is used instead of འཇུག་པ་ for forming a casual verb; e. g. ལྟོ་ལ་རྒྱུ་ལ་ klog. tu.stsol.ba 'to cause to read'.

GERUNDS

Gerunds are made by adding the particles ཇི te, ཇེ de, and ལྟེ ste in accordance with the preceding final consonant (see p. 222), as well as ནས nas to the verb of the present and the past tenses; e. g. ཡོད་ཇེ yod de, *bhūtvā*, 'being'; འདུག་ལྟེ hdug. ste, *uṣitvā*, 'having lived' or 'having remained'; བཞིན་ནས brten. nas (རྟེན་པ་ rten. pa, *ā-√śri* 'to hold', 'to have recourse to,' pf. བཞིན་ brten) *āśritya*, 'having held'.

ADVERBS

Adverbs are formed in many cases by adding such particles as the following to adjectives: ི tu, ི du, ན n, ར r, ར ru; e. g. ཀུན་ིུ kun. tu *sarvatra* 'every where'; ལྱུར་ིུ myur. du, *āśu*, 'sighram 'promptly'; ངན་པར, nan par, *mandam* 'badly'.

PART I

TEXTS

1

॥ ཤེས་རབ་སྒྲོང་བུ ॥

॥ ŚES. RAB. SDON. BU ॥

॥ प्रज्ञादण्डः ॥

1

ཤེས་རབ་དང་མཉམ་	མིག་	མེད་དེ ।
śes.rab.dañ.mñam.	mig.	med.de ।
प्रज्ञा- समं	चक्षुः	नास्ति ।
སྒྲོང་ས་བ་དང་མཉམ་	མུན་པ་	མེད་ ।
rmoñs.pa.dañ.mñam.	mun.pa.	med ।
मोह- समं	तमः	नास्ति ।
ནད་འདྲ་བ་ཡི་	དགྲ་བོ་	མེད་ ।
nad.ḥdra.ba.yi.	dgra.bo.	med ।
रोग-समः	शत्रुः	नास्ति ।
འཇི་བ་དང་མཉམ་	འཇིགས་པ་	མེད་ ॥
ḥchi.ba.dañ.mñam.	hjigs.pa.	med ॥
मृत्यु- समं	भयं	नास्ति ॥ 105

नास्ति प्रज्ञासमं चक्षुर्नास्ति मोहसमं तमः ।

नास्ति रोगसमः शत्रुर्नास्ति मृत्युसमं भयम् ॥

2

དམ་པའི་	འགོ་བ་	གཉིས་	ཡིན་དེ །
dam.paḥi.	ḥgro.ba.	gñis.	yin.te ।
* सतः	गती	द्वे	स्तः ।

མེ་ཏོག་དག་གི་	མགོ་ལྷོགས་བཞིན །
me.tog.dag.gi.	mgo.lcogs.bžin ।
कुसुमानां	स्तवक- वत् ।

འཇིག་རྟེན་	ཀུན་གྱིས་	སྤྱིར་	བཀུར་བའམ །
hjiḡ.rten.	kun.gyis	spyr.	bkur.baḥam ।
लोकेन	सर्वेण	मूर्ध्नि	पूज्यते अथवा ।

ནགས་ཉིད་དུ་	དེངས་པར་བྱ །
ngas.ñid.du	deṅs.par.byā ॥
वन एव	विशीर्येत ॥ 26

कुसुमस्तवकस्येव द्वे गती तु महात्मनाम् ।

मूर्ध्नि वा धार्यते लोकैर्विशीर्येत वनेऽथवा ॥

3

གང་ཞིག་	ཡིད་ལ་	གནོད་ཕྱིན་	འདོད ।
gañ.žig.	yid.la.	gnod.byed	hdod ।
यस्य	मनसि	* अपकारम्	इच्छत्

དེ་ལ་	རྟག་ཏུ་	སྒྲིབ་ རྟོག་	བཞིན ।
de.la.	rtag.tu.	sñan.tshig.	brjod ।
तस्य	सदा	प्रिय- वाक्यं	ब्रूयात् ।

རྟོག་པ་	རི་དྭགས་གསོད་མགོང་ཆེ ।		
rñon.pa.	ri.dwags.gsod.mthoñ. tshe ।		
व्याधः	मृग- वध- * दर्शन- काले ।		

ཡིད་འོང་	གླུ་	སྒྲིབ་	ལེན་པ་	བཞིན ॥
yid.hoñ.	glu.	sñan.	len.pa.	bžin ॥
हृदयङ्गमं	गीतं	* मधुरं	गायति	यथा ॥ 17

यस्य चाप्रियमन्विच्छेत्तस्य ब्रूयात् सदा प्रियम् ।
 व्याधो मृगवधं कर्तुं गीतं गायति सुखरम् ॥

4

གཞན་ལ་ གནོད་པ་ མ་བྱས་ དང་ ।

gažan.la. gnod.pa. ma.byas. dan ।

पर- सन्तापं अ-कृत्वा च

དམན་ལ་ འདུད་པ་ མ་བྱས་ ཤིང་ ।

dman.la. ḥdud.pa. ma.byas. śin ।

नीच- नम्रतां अ-कृत्वा ।

དམ་པའི ལམ་ བྱི་ མ་སྤངས་ བཟང་ ।

dam.pai lam.ni ma.spañs. gañ ।

सतः वर्त्म अनुत्सृज्य यत्

ཉུང་པ་ དེ་ བྱི་ མང་པོ་ ཡིན་ ।

ñuṇ.ba de.ni. mañ.po. yin ।

अल्पं तद् बहु भवति ॥ 42

अकृत्वा परसन्तापमकृत्वा नीचनम्रताम् ।

अनुत्सृज्य सतां वर्त्म यत्स्वल्पमपि तद् बहु ॥

5

གང་ལ་	ཞལ་ད་བྱེད་པ་	མང་ ।
gañ. la.	žal.ta.byed.pa.	mañ ।
यत्र	* नेतारः	बहवः ।

ཐམས་ཅད་	མཁས་པར་	ང་གྱུ་ཆེ ।
thams.cad.	mkhas.par.	ña.rgyal. che ।
सर्वे	* पण्डित-	* मानिनः * * महा- ।

ཀུན་	ཀླན་	གཙོ་བོ་ཉིད་	འདོད་པ་ ।
kun.	kyan	gtso.bo.ñid.	hdod. pa ।
सर्वे	अपि	प्रभुत्वम्	इच्छन्ति ।

དེ་ཡི་	ཆོགས་རྣམས་	འཇིག་པར་	འགྱུར་ ॥
de.yi.	tshogs.rnams.	h̄jig.par.	h̄gyur ॥
तानि	वृन्दानि	अवसीदन्ति ॥	53

सर्वे यत्र विनेतारः सर्वे पण्डितमानिनः ।

सर्वे प्रभुत्वमिच्छन्ति तद्वन्दमवसीदति ॥

6

གང་ལ་	སྒོ་	ཡོད་	དེ་	སྟོབས་ལྡན།
gañ.la.	blo.	yod.	de.	stobs.ldan !
यस्य	बुद्धिः	अस्ति	सः	बलवान् ।

སྒོ་མེད་	སྟོབས་ཀྱིས་	ཅི་ཞིག་	བྱ།
blo.med.	stobs.kyis	ci.žig.	bya ।
अबोधस्य	बलेन	किं	कार्यम् ।

ཅི་ཞིག་	སེང་གེ་	སྟོབས་དང་ལྡན།
ci.žig.	señ.ge.	stobs.dañ.ldan ।
कश्चित्	सिंहः	* बलवान्

རི་བོང་གིས་	ཅི་	སྟོབ་དང་བྲལ། ॥
ri.boñ.gis.	ni.	srog.dañ.bral ॥
शशकेन	हि	* निपातितः ॥ 85

बुद्धिर्यस्य बलं तस्य अबोधस्य कुतो बलम् ।

पश्य सिंहो मदनमत्तः शशकेन निपातितः ॥

7

རི་སྤྱིད་	འཇིགས་པ་	མ་བྱུང་བ།
ji.srid	h̥jigs.pa.	ma.byuñ.ba ।
यावद्	भयम्	अनागतम् ।
དེ་སྤྱིད་	འཇིགས་ལ་	འཇིགས་པར་བྱ།
de.srid.	h̥jigs.la.	h̥jigs.par.bya ।
तावद्	भयस्य	मेतव्यम् ।
འཇིགས་པ་	མངོན་དུ་	བྱུང་བའི་ རྩོ།
h̥jigs.pa.	mñon.du.	byuñ.baḥi. tshe ।
भये	* अभि-	आगते ।
འཇིགས་མེད་ལྟ་བུར་	གཞོན་པར་ བྱ །	
h̥jigs.med.lta.bur.	gžom.par.bya ॥	
अभीत- वत्	प्रहर्तव्यम् ॥ 89	

तावद्वयस्य मेतव्यं यावद्वयमनागतम् ।

आगतं तु भयं द्रष्टुं प्रहर्तव्यमभीतवत् ॥

8

སངས་རྒྱས་

saṅs.rgyas.

बुद्धं

མགོན་པོ་

mgon.po.

नाथं

ཡོངས་སྤངས་དེ།

yōṅs.spāṅs.te ।

परित्यज्य ।

ལྷ་

lha.

देवम्

གཙན་ལ་ ཉི་

gžan.la. ni

अन्यम्

ཕྱག་བྱེད་པ།

phyag.byed.pa ।

नमस्करोति ।

བློ་ན་

blo.nan.

दुर्मतिः

གང་གླའི་

gaṅ.gāḥi

गङ्गायाः

འགྲམ་དུ་ ཉི།

hgram.du.ni ।

तीरे ।

སྐོམ་ནས་

skom.nas.

तृपितः

ཁྱོད་པ་

khron.pa.

कूपं

བྱེད་པ་དང་མཆུངས།

byed.dan.mtshuṅs ॥

करोति

इव ॥ 100

Cf. विश्वान्तरं परित्यज्य देवान्तरमुपासते ।

तृपितो जाह्नवीतीरे कूपं खनति दुर्मतिः ॥

9

བགྱི་ཡི་	ནང་ནས་	དཔའ་བོ་	སྒྲེ ।
brgya.yi.	nañ.nas.	dpah.bo.	skye ।
शतस्य	मध्यात्	शूरः	जायते ।

སྟོང་གི་	ནང་ནས་	མཁས་པ་	བྱུང་ ।
ston.gi.	nañ.nas.	mkhas.pa.	byuñ ।
सहस्रस्य	मध्यात्	पण्डितो	जायते ।

བགྱི་སྟོང་ལས་	ནི་	མཛའས་པ་	སྒྲེ
brgya.ston.las.	ni	mdzañs.pa.	ste ।
शत- सहस्रान्	हि	* प्राज्ञः ।	

གཏོང་བ་	སྒྲེ་ལས་	མི་	སྒྲེའང་	སྒྲིད་ ।
gton.ba	skye.ham.	mi.	skyeḥaṅ.	srid ॥
दाता	जायते वा	न	जायतेऽपि	वा ॥ 132

शतेषु जायते शूरः सहस्रेषु च पण्डितः ।

वक्ता दशसहस्रेषु दाता भवति वा न वा ॥

10

བདེ་བའི་	རྗེས་ལ་	སྤྱུག་བསྐྱལ་	ཏི ।
bde.baḥi.	rjes.la.	sdug.bsñal.	te ।
सुखस्य	अनन्तरं	दुःखं ।	

སྤྱུག་བསྐྱལ་	རྗེས་ལ་	བདེ་བ་	ཡིན ।
sdug.bsñal.	rjes.la.	bde.ba.	yin ।
दुःखस्य	अनन्तरं	सुखं	भवति ।

མི་རྣམས་ཀྱི་	ནི་	བདེ་སྤྱུག་དག་ ।
mi.rnams.kyi.	ni.	bde.sdug.dag ।
मनुष्याणां	हि	सुख-दुःखे ।

འཁོར་ལོ་བཞིན་དུ་	འཁོར་བར་བྱེད ॥
hkhor.lo.bžin.du.	hkhor.bar.byed ॥
चक्र- वत्	परिवर्तते ॥ 64

सुखस्यानन्तरं दुःखं दुःखस्यानन्तरं सुखम् ।

चक्रवत्परिवर्तन्ते दुःखानि च सुखानि च ॥

11

གང་ཞིག་	ལང་ཚོ་ལ་	ཞི་བ།
gañ.žig.	lañ.tsho.la.	ži.ba ।
यः	यौवने	शान्तः ।

དེ་ནི་	ཞི་བར་	བདག་གིས་	ཤེས།
de.ni.	ži.bar.	bdag.gis.	śes ।
तं हि	शान्तम्	अहं	मन्ये ।

ཁམས་རྣམས་	ཡོངས་སུ་ཟད་པ་ན།
kham.s.rnams.	yoñs.su.zad.pa.na ।
धातुषु	परि- क्षीणेषु ।

ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་	ཞི་	མི་	འགྱུར།
ci.yi.phyir.na.	ži.	mi.	hgyur ॥
कुतः	शमः	न	जायते ॥ 126

नवे वयसि यः शान्तः स शान्त इति मे मतिः ।

धातुषु क्षीयमाणेषु शमः कस्य न जायते ॥

12

ཀ་ཏ་ཀ་ཡི་ འབྲས་བུ་ བློ།
 ka.ta.ka.yi hbras.bu. ni ।
 कतकस्य फलं हि

ཆུ་རྣམས་ དང་བར་བྱེད་ མེད་ཀྱི།
 chu.rnams. dan.bar.byed. mod.kyi ।
 अम्बु- प्रसादकं यद्यपि ।

དེ་ཡི་ མིང་ཙམ་སྐྱེས་པ་ཡིས།
 de.yi min.tsam.smras.pa.yis ।
 तस्य नाम- मात्र- * कथनात् ।

ཆུ་ རུལ་དང་བར་ མི་ བྱེད་ཏོ།
 chu. rdul.dan.bar. mi. byed.do ॥
 वारि * प्रसन्नं न क्रियते ॥ 168

फलं कतकवृक्षस्य यद्यप्यम्बुप्रसादकम् ।

न नामग्रहणादेव तस्य वारि प्रसीदति ॥

13

ལྷུལ་	གདུག་	སྐེ་བོ་ངན་པ་	གདུག ।
sbrul.	gdug.	skye.bo.nan.pa.	gdug ।
सर्पः	क्रूरः	दुर्जनः	क्रूरः ।

ལྷུལ་ལས་	ལྷག་པར་	སྐེ་ངན་	གདུག ।
sbrul.las.	lhag.par	skye.nan.	gdug ।
सर्पात्	अधिकं	दुर्जनः	क्रूरः ।

ལྷུལ་	གདུག་	སྤྲན་	དང་	སྤྲགས་ཀྱིས་	བྱབ ।
sbral.	gdug.	sman.	dan	snags.kyis.	thub ।
सर्पः	क्रूरः	औपधेन	च	मन्त्रेण	* शक्यः ।

སྐེ་ངན་	གདུག་པ་	གང་གིས་	ཞི ।
skye.nan	gdug.pa.	gan.gis	ñi ।
दुर्जनः	क्रूरः	केन	* शाम्यति ॥ 173

सर्पः क्रूरः खलः क्रूरः सर्पात् क्रूरतरः खलः ।

मन्त्रौषधवशः सर्पः खलः केन निवार्यते ॥

14

འདོད་པ་	ཀུན་ཏུ་	སྤང་བར་གྱིས།
hdod.pa.	kun.tu.	span.bar.gyis ।
कामं	सर्वथा	जहीहि ।

གཤེད་	སྤོང་བར་	མ་	ནུས་ན།
gal.te	spoñ.bar.	ma.	nus.na ।
चेत्	हातुं	न	शक्यते ।

ཐར་པ་ ཌག་ལ་	འདོད་པར་	གྱིས།
thar.pa.dag.la.	hdod.par.	gyis ।
मोक्षं	प्रति	कामं कुरु ।

དེ་ ཉིད་	དེ་ཡི་	སྤྲན་	ཡིན་ནོ།
de. ñid.	de.yi.	sman.	yin no ॥
स हि	तस्य	भेषजं	भवति ॥ 188

कामः सर्वात्मना हेयः स चेद्हातुं न शक्यते ।

स मोक्षं प्रति कर्तव्यः स हि तस्य हि भेषजम् ॥

15

ཟས་ལས་	ཟན་གྱི་	ཕྱིད་ཙམ་ཡང་ ।
zas.las.	zan.gyi.	phyed.tsam.yaṅ ।
ग्रासाद्	अन्नस्य	अर्थ-मात्रास् अपि ।

སྟོན་བ་ནམས་ལ་	ཅིས་	མི་ སྟེར་ ।
sloṅ.ba.rnams.la.	cis.	mi. ster ।
अर्थिषु	किं	न दीयते ।

འདོད་དང་	རྗེས་མཐུན་	འགྱུར་བ་ཡང་ ।
ḥdod.daṅ.	rjes.mthun.	ḥbyor.pa. yaṅ ।
इच्छा-	अनुरूपः	विभवः च ।

གང་གི་ཆེ་ན་	འགྱུར་བར་	འགྱུར་ ।
gaṅ.gi.tshe.na	ḥbyuṅ.bar.	ḥgyur ।
कदा	भविष्यति ॥ 199	

ग्रासादपि तदर्थं च कस्मान्नो दीयतेऽर्थिषु ।
इच्छानुरूपो विभवः कदा कस्य भविष्यति ॥

16

ཐུན་དང་	སྐྱོད་པས་	སྟོང་པ་ཡི།
sbyin.dañ.	spyod.pas.	ston.pa.yi ।
दान-	भोग-	विहीनेन ।

ནོར་ རེས་	ནོར་བདག་	ཡིན་ ན་ གོ།
nor. des.	nor.bdag.	yin. na. go ।
धनेन तेन	धन- पतिः	भवति यदि ।

ནོར་ དེ་ཉིད་ཀྱིས་	བདག་	ཀྱང་ བློ།
nor. de.ñid.kyis.	bdag.	kyañ. ni ।
धनेन तेन एव	वयम्	अपि ।

ནོར་གྱི་	བདག་པོ་	ཅེས་	མ་	ཡིན།
nor.gyi.	bdag.po.	cis	ma.	yin ॥
धनस्य	पतयः	किं	न	भवामः ॥ 201

दानभोगविहीनेन धनेन धनिनो यदि ।

भवामः किं न तेनेव धनेन धनिनो वयम् ॥

17

གང་ཞིག་	དབྱེལ་བའི་	ནད་ལ་ནི ।
gañ.žig.	dmyal.baḥi	nad.la.ni ।
यः	नरक-	व्याधेः ।

གསོ་བ་	འདི་ལ་	མི་	བྱེད་པ ।
gso.ba.	ḥdi.la.	mi.	byed.pa ।
चिकित्सां	इह	न	करोति ।

སྐྱེད་མེད་	གནས་སུ་	སོང་ནས་	ནི ।
sman.med.	gnas.su	soñ.nas.	ni ।
निरोपधं	स्थानं	गत्वा	हि ।

ནད་དང་བཅས་པས་	ཅི་	བྱད་ཡོད ।
nad.dañ.bcas.pas.	ci.	byar.yod ।
सरुजः	किं	करिष्यति ॥ 206

इहैव नरकव्याधेश्चिकित्सां न करोति यः ।

गत्वा निरोपधं स्थानं सरुजः किं करिष्यति ॥

18

ཇི་སྤྱིད་འཛོ་བར་	གསོད་	ཀྱང་	ནི ।
ji.srid.ḥtsho.bar.	gsod.	kyañ.	ni ।
यावज्जीव	मृतः	अपि	।

དག་བོ་	ཟད་པར་	མི་	འགྱུར་གྱི ।
dgra.bo.	zad.par.	mi	ḥgyur.gyi ।
शत्रुः	क्षीणो	न	भवति ।

རང་གི་	ཁྲོ་བ་	ཉིད་	བསམད་	ན ।
rañ.gi	khro.ba.	ñid	bsad.	na ।
आत्मनः	क्रोधः	एव	हन्यते	यदि ।

དེ་ནི་	དག་བོ་	ཉིད་	གསོད་	ཡིན ।
de.ni.	dgra.bo.	ñid.	gsod.	yin ।
तेन	शत्रुः	एव	हतः	भवति ॥ 208

न द्विषन्तः क्षयं यान्ति यावज्जीवमपि मृतः ।

क्रोधमेव तु यो हन्ति तेन सर्वे द्विषो हताः ॥

19

ཐམས་ཅད་	ཆོས་ ཉི་	མཉན་པར་བྱ།
thams.cad.	chos.ni.	mñan.par.bya ।
सर्व-	धर्मः हि	श्रोतव्यः ।

ཐོས་ནས་	རབ་དུ་	བཟུང་བྱ་ཏུ།
thos.nas.	rab.tu.	bzun.bya. ste ।
श्रुत्वा	सं-	धारयितव्यः ।

གང་ཞིག་	བདག་ ཉིད་	མི་འདོད་པ།
gan.žig.	bdag. ñid.	mi.ħdod.pa ।
यत्	आत्मनः एव	अनिष्टम् ।

དེ་དག་	གཞན་ལ་	མི་	བྱའོ ॥
de.dag.	gžan.la	mi.	bya.ħo ।
तत्	परस्य	न	कर्तव्यम् ॥ 212॥

श्रूयतां धर्मसर्वस्वं श्रुत्वा च हृदि धार्यताम् ।

आत्मनः प्रतिकूलानि न परेषां समाचरेत् ।

20

རིག་པ་བསྐྱབས་	དང་	དཔའ་པོ་	དང་ ।
rig.pa.bslabs.	dañ	dpah.po.	dañ ।
कृतविद्यः	च	शूरः	च ।

གང་ ཡང་	གཟུགས་བཟང་ལྷན་	བུད་མེད་ ।
gañ. yañ.	gzugs.bzañ.ldan.	bud.med ।
या अपि	रूपवती	योषित् ।

གང་ དང་	གང་དུ་	འགྲོ་འགྲུར་བ་ ।
gañ. dañ.	gañ. du.	hgro.hgyur.ba ।
यत्र	यत्र	गमिष्यन्ति ।

དེ་ དང་ དེར་	ནི་	དཔལ་	ཆེན་	ཐོབ་ ॥
de.dañ.der.	ni.	dpal.	chen.	thob ॥
तत्र	तत्र	हि	* श्रियं	महतीं लभन्ते ॥ 226

शूराश्च कृतविद्याश्च रूपवत्यश्च योषितः ।

यत्र यत्र गमिष्यन्ति तत्र तत्र कृतादराः ॥

21

རིག་པ་ལྷན་	དང་	རྒྱལ་པོ་	ནི ।
rig.pa.ldan.	dañ	rgyal.po.	ni ।
विद्वान्	च	राजा	।

གང་དུ་འདྲ་	མཉམ་པ་	མ་	ཡིན་ ཅི ।
gañ.duñ.	mñam.pa.	ma.	yin. te ।
कुत्र अपि	तुल्यः	न	भवति ।

རྒྱལ་པོ་	རང་གི་	ཡུལ་ན་	བཀུར། ।
rgyal.po.	rañ.gi.	yul.na.	bkur ।
राजा	स्वस्य	देशे	पूज्यते ।

རིག་ལྷན་	ཀུན་དུ་	བཀུར་བར་འགྱུར། ॥
rig.lدان.	kun.tu.	bkur. bar.hgyur ॥
विद्वान्	सर्वत्र	पूज्यते ॥ 227

विद्वत्त्वं च नृपत्वं च नैव तुल्यं कदाचन ।

स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥

22

གཟུགས་	དང་	ལང་ཚོ་	ཕན་ཚེགས་ཤིང་ ।
gzugs.	dan	lañ.tsho.	phun.tshogs.śiñ ।
रूप-	(च)	यौवन-	सम्पन्नाः ।

རིགས་མཐོ་རྒྱལ་ལས་	སྤྱིས་	གུར་	ཀྱང་ ।
rigs.mtho.rnams.las.	skyes.	gyur.	kyañ ।
विशाल-कुल-	सम्भवाः	अपि ।	

རྒྱ་སྤྱིགས་ཤིང་གི་	མེ་དྲག་ལྟར་ ।
rgya.skyegs.śin.gi.	me.tog.ltar ।
किंशुकस्य	कुसुमम् इव ।

རིག་དང་བྲལ་	ན་	མཛེས་	མ་	ཡིན ॥
rig.dan.bral. na.	mdzes.	*ma.	yin ॥	
* विद्याहीनाः	शोभन्ते	न ॥	228	

रूपयौवनसम्पन्ना विशालकुलसम्भवाः ।

विद्याहीनाः न शोभन्ते निर्गन्धा इव किंशुकाः ॥

23

བདེ་བ་འདོད་ན་	རིག་པ་	འདོར །
bde.ba.ḥdod.na.	rig.pa.	ḥdor །
* सुखार्थी	विद्यां	त्यजेत् ।

རིག་པ་འདོད་ན་	བདེ་བ་	འདོར །
rig.pa.ḥdod.na.	bde.ba.	ḥdor །
* विद्यार्थी	सुखं	त्यजेत् ।

བདེ་ལྡན་	རིག་པ་	ག་ལ་	འགྲུབ །
bde.ltan	rig.pa.	ga.la.	ḥgrub །
सुखार्थिनः	विद्या	कुत्र	सिध्यति ।

རིག་པ་དོན་གཉིས་	ག་ལ་	བདེ །
rig.pa.don.gñer.	ga.la.	bde །
विद्यार्थिनः	कुतः	सुखम् ॥ 230

सुखार्थिनः कुतो विद्या नास्ति विद्यार्थिनः सुखम् ।

सुखार्थी वा त्यजेद्विद्यां विद्यार्थी वा त्यजेत् सुखम् ॥

24

རིག་དང་ལྷན་ལ་ གཞན་ ཡུལ་ གང་ ।
 rig.dañ.ldan.la. gžan. yul gañ ।
 सविद्यस्य विदेशः कः ।

སྒྲིག་པར་སྒྲུབ་ལ་ བ་རེལ་ སུ ।
 sñan.par.smra.la pha.rol. su ।
 * प्रियवादिनः परः कः ।

ནུས་དང་ལྷན་ལ་ ཁུར་ ལྷི་ གང་ ।
 nus.dañ.ldan.la. khur. lci. gañ ।
 समर्थस्य भारः गुरुः कः ।

བརྩོན་དང་ལྷན་ལ་ ཐག་རིང་ ཅི ॥
 brston.dañ.ldan.la. thag.rin. ci. ॥ 232
 व्यवसायिनः दूरं किम् ॥

कोऽतिभारः समर्थानां कः परः प्रियवादिनाम् ।

को विदेशः सविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम् ॥

25

སྟེན་པར་བྱེད་	དང་	ལེགས་སློབ་ དང་ ।
skyed.par.byed.	dañ,	legs.slob. dañ ।
जनिता	च	* सु-शिक्षकः च

གང་ཞིག་	རིག་པ་སྟེར་བ་	དང་ ।
gañ.žig.	rig.pa.ster.ba.	dañ ।
यः	विद्यादाता	च ।

ཟས་སྟེར་བ་	དང་	མི་འཇིགས་སྤྱིན་ ।
zas.ster.ba.	dañ.	mi.hjigs.sbyin ।
अन्न-दाता	च	* अ-भय-दाता ।

ལྷ་པོ་	འདི་དག་	པ་རུ་	བཤད་ ॥
lha.po.	hdi.dag.	pha.ru.	bśad ॥
पञ्च	एते	पितरः	* स्मृताः ॥ 237

जनिता चोपनेना च यश्च विद्यां प्रयच्छति ।

अन्नदाता भयत्राता पञ्चैते पितरः स्मृताः ॥

26

གྲལ་པོ་	བློན་པོ་	ཆུང་མ་	དང་ ।
rgyal.po.	blon.po.	chuñ.ma.	dañ ।
राज-	मन्त्रि-	पत्नी	च

དེ་བཞིན་	མཛེའ་བོའི་	ཆུང་མ་	དང་ ।
de.bžin.	mdzaḥ'.boḥi.	chuñ.ma.	dañ ।
तथा	मित्रस्य	पत्नी	च

སྤུན་ཟླའི་	ཆུང་མ་	མ་ཉིད་	དེ ।
spun.zḥai.	chuñ.ma.	ma ñid.	de ।
सोदरस्य	पत्नी भ्रातृ	माता एव ।	

ལྷ་པོ་	འདི་དག་	མ་རུ་	བཤད ॥
lña.po.	ḥdi.dag.	ma ru.	bśad ॥
पञ्च	एताः	मातरः	स्मृताः ॥ 238

राजपत्नी गुरोः पत्नी मित्रपत्नी तथैव च ।

पत्नीमाता स्वमाता च पञ्चैताः पितरः स्मृताः ॥

27

ལུན་ལ་	ཉི་བར་བསྐྱན་བ་	ནི་ ।
blun.la.	ñe.bar.bstan.pa.	ni ।
मूर्खस्य	उपदेशो	हि

འཁྲུག་པའི་	རྒྱ་	ཡིན་	ནི་ཕྱིར་	མིན་ ।
hkhrug paḥi.	rgyu.	yin.	ñi.phyir.	min ।
क्रोध-	हेतुः	भवति	शान्तये	न भवति ।

ལག་འགྲོ་	འོ་མ་	འཇུངས་པ་	ནི་ ।
lag.hgro.	ho.ma.	htthuns.pa.	ni ।
भुजङ्गानां	पयः-	पानम्	

དུག་འཕེལ་	འགྱུར་བ་	འབའ་ནིག་གོ ॥
dug.hphel.	hgyur.ba.	hbaḥžig.go. ॥
विष-वर्धनं	भवति	केवलम् ॥ 239

उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ।

पयःपानं भुजङ्गानां केवलं विषवर्धनम् ॥

28

མཎོན་སུམ་པ་ཡི་	རྒྱང་གཞིས་	ཕུགས།
mñon.sum pa yi	rkañ.gñis.	phyugs ।
प्रत्यक्षः	द्विपदः	पशुः ।

འབྲུག་པོ་	ཡོན་སུ་	སྤང་བར་བྱ་།
blun.po.	yoñs.su.	span.bar.bya ।
* मूर्खः	परि-	हर्तव्यः ।

མ་མཐོན་	ཆོར་མ་	ཇི་ལྟ་བུར།
ma.mthoñ	tsher.ma.	ji.lta. bur ।
* अ-दृष्टः	कण्टकः	यथा ।

ཆོག་གི་	རྩལ་རྒྱས་	གནོད་བར་བྱེད།
tshig.gi.	zug rñus.	gnod.par.byed ॥
वाक्य-	शल्येन	* भिनत्ति ॥ 240

दुर्जनः परिहर्तव्यः प्रत्यक्षं द्विपदः पशुः ।

भिनत्ति वाक्यशल्येन अदृश्यः कण्टको यथा ॥

29

ལྷུན་པོ་	ཆ་ཡི་	རི་མོ་	ལྷར་ ।
blun. po.	chu.yi.	ri.mo.	ltar ।
* नीचानां	जल-	रेखा	इव ।

གང་ཞིག་	བྱས་	དེ་	མུར་དུ་	འཛིབ། ।
gañ.žig.	byas.	te.	myur.du	h̄jig ।
यत्	कृतं	तत्	* द्रुतं	नश्यति ।

དམ་པ་	རྫོ་ཡི་	རི་མོ་	ལྷར་ ।
dam.pa.	rdo.yi.	ri.mo.	ltar ।
साधूनाम्	शिला-	लेखा	इव ।

ཤིན་ཏུ་	ཆུང་ཏུ་	བརྟན་པར་	གནས། ।
śin.tu.	chuñ.ñuḥaṅ	bṛtan.par.	gnas ।
अति-	अल्पम् अपि	* दृढं	तिष्ठति ॥ 234

जलरेखेव नीचानां यत्कृतं तन्न द्रुश्यते ।

अत्यल्पमपि साधूनां शिलालेखेव तिष्ठति ॥

30

ཨེ་མ་ སྐྱེ་བོ་ངན་པ་ དང་ ।

e.ma. skye.bo.nan.pa. dan ।

अहो दुर्जनस्य च ।

བད་ཀན་དག་གི་ རང་བཞིན་ མཆོངས་ ।

bad.kan.dag.gi. ran.bžin mtshuns ।

श्लेष्मणः प्रकृति- सादृश्यम् ।

འཇམ་པོ་ཡིས་ བློ་ འཁྲུག་འགྱུར་ལ་ ।

hjam.po.yis. ni. hkh rug.hgyur.la ।

मधुरेण कोपमायाति ।

རུབ་པོ་ཡིས་ བློ་ ཞི་བར་འགྱུར་ ॥

rtsub.po.yis. ni. ži.bar.hgyur ।

कटुकेन शाम्यति ॥ 245

अहो प्रकृतिसादृश्यं श्लेष्मणो दुर्जनस्य च ।

मधुरेः कोपमायाति कटुकेनैव शाम्यति ॥

II

॥ ལཱ་ཀུན་ཏུ་དགའ་བ་ ཞེས་བྱ་བའི་ ལྷོས་གར་ ॥¹

॥ नागानन्दं नाम नाटकम्¹ ॥

ཐམས་ཅད་མཁྱིན་བ་ལ་ ལུག་འཛལ་ལོ¹ ॥²

सर्वज्ञाय

नमः ॥²

བསམ་གཏན་ རོལ་དག་ ཉེ་བར་བརྒྱང་ནས་ སྒྲ་ཅིག་ མིག་ སྤེ་

ध्यान-

व्याजम्

उपेत्य

क्षणं

चक्षुः उन्मील्य

སྤེ་ལ་ སེམས་པར་བྱེད།

कां चिन्तयसि ।

སྤྱི་བ་པ་ཡིན་ ཡང་ ལུས་མེད་ མདའ་ གཟེར་ སྤྱི་བོ་ འདི་དག་

त्राता

अपि

अनङ्ग-

शर-

आतुरं

जनम्

इमं

སྤང་བ་ མེན་ལ་ ཁྱོས།

रक्षसि न पश्य ।

རྩིང་རྩེ་ལྷན་པ་ ལྷན་དེ་ ཁྱིད་ལས་ གཞན་ བཅེ་མེད་ སྤྱིས་བྱ་

कारुणिकः

मिथ्या

त्वत्तः

अन्यः

निर्घृणः

पुमान्

ག་ལ་ ཡོད།

कुतः अस्ति ।

བདུན་མོ་རྣམས་ཀྱིས་ བྱང་ཆུབ་ལ་ འདི་ སྤྲུལ་རྒྱུ་གིས་

मारवधूभिः

बोधौ

इदं

सेष्यं

བརྗེད་ སྤྲུལ་བས་ བྱིད་ལ་ བསྐྱེད་ས་ ॥¹

अभिहितः

जिनः

वः

पातु ॥ १ ॥

ध्यानव्याजमुपेत्य चिन्तयसि कामुन्मील्य चक्षुः क्षणं

पश्यानङ्गशरातुरं जनमिमं त्रातापि नो रक्षसि ।

मिथ्याकारुणिकोऽसि निवृणतरस्त्वत्तः कुतोऽन्यः पुमान्

सेष्यं मारवधूभिरित्यभिहितो बोधौ जिनः पातु वः ॥ १ ॥

གཞན་ལང་ །¹

* अपि च ।¹

གཞུ་ བཀའ་ འདོད་པ་ དང་ནི་ ང་ གསང་ བརྒྱུ་ཞིང་

चापम्

आकृष्य

कामेन

च

‘पटह-

‘पटु-

‘हृत-

སྤྲོ་སྤྲོ་གས་

བདུན་གྱི་

དཔའ་པོ་ དང་ །

* ‘आढम्बरैः

मार-

वीरैः

च

སྤྲོ་འཁྱོག་

རབ་འདྲ་

སྤྲུལ་ འཛུམ་

ལོགས་སུ་ལྟ་བ་ མཐོ་རིས་

भ्रू-

भङ्ग-

उत्कम्प-

जृम्भा-

स्मित-

* वलित-दृशा

दिव्य-

ཐུ་མོ་ ཐུ་མོ་ དང་ །

नारी-जनेन च ।

འོངས་པ་³ དཔལ་ལྷན་དགའ་བའི་ ལྷའི་ ལཔས་ཀྱི་པ་ད་ཉི་ བར་བསྟེན་བའི་⁴
ས

आगतेन³ श्री- हर्ष- देवस्य पाद पद्म- *उपसेविना⁴

གྱུ་ལ་བའི་ཚོགས་རྣམས་ཀྱིས་⁵ གུས་པ་དང་ལྷན་པར་ བོས་ཏེ།

राज-समूहेन⁵ * स- मानं आहूय

བདག་ལ་ སྤྱས་པ།⁶ ཇི་ལྟར་ ཁོ་བོ་ཅག་གི་ ཇི་ དཔལ་ལྷན་

अहम् उक्तः।⁶ यथा अस्मत्- स्वामिना श्री-

དགའ་བའི་ལྷས་⁷ སྤར་མེད་བའི་ དོངས་པོ་ གྱུན་རྣམ་པར་ བཀོད་⁸

हर्षदेवेन⁷ अपूर्व- वस्तु- 'अलङ्कृत' रचना-⁸

རིག་པ་འཛིན་བའི་ སྤྱིས་རབས་ལས་ བརྩམས་པ་⁹ གྲུ་གྱུན་དུ་དགའ་བ་

विद्याधर- जातक- प्रतिबद्धं⁹ नागानन्दं

ཞེས་བྱ་བའི་ སྤྱིས་གར་ མཛེད་པ་ནི་¹⁰ ཁོ་བོ་ཅག་རྣམས་ཀྱིས་

नाम नाटकं कृतम् अस्माभिः

ཉན་པ་པོ་བརྒྱད་པ་ལས་ བོས་ཏེ།¹¹ སྤྱོར་པ་དག་ མི་ མཐོང་ངོ་¹²

* श्रोत्र- परम्परया श्रुतम्। प्रयोगो न दृष्टः।¹²

अद्याहमिन्द्रोत्सवे सचहुमानमाहूय नानादिदेशागतेन राज्ञः श्रीहर्षदेवस्य
पादपद्मोपजीविना राजसमूहेनोक्तः यथा यत्तदस्मत्स्वामिना श्रीहर्षदेवनापूर्ववस्तु-
रचनालङ्कृतं विद्याधरजातकप्रतिबद्धं नागानन्दं नाम नाटकं कृतमित्यस्माभिः श्रोत्र-
परम्परया श्रुतं न प्रयोगतो दृष्टम्।⁸⁻¹²

དབལ་ལྷན་དགའ་བ་ ལྷན་པ་མཁན་པོ་ མཁས་པ་ འདུན་མ་ འདི་དག་

श्री- हर्षः

कविः

निपुणः

षड्विषद्

एषा

ཡོན་ཏན་འཛིན་ ।

गुण-ग्राहिणी ।

འདི་ག་རྟེན་དུ་ བྱེད་ཆབ་སེམས་དཔའི་ སྦྱོར་བ་ ཡིད་འཕྲོག་

लोके

बोधि-सत्त्व-

चरितं

हारि

སྒྲོམ་གར་ བདག་ཅག་ མཁས་ ।

नाट्ये

वयं

दक्षः ।

འདིར་ནི་ དངོས་པོ་ རེ་རེ་དག་ ཀྱང་ འདོད་པའི་ འབྲས་བུ་ འཐོབ་པའི་

इह

वस्तु

एकैकम्

अपि

अभिलषित-

फल-

प्राप्तेः

གནས་ ཡོན་ ན་ ।

पदं भवति

བདག་གི་ སྐལ་བ་ སྐྱེས་པས་ ཡོན་ཏན་ ཀྱན་གྱི་ རྩོམ་ས་ འདུས་

मम

भाग-

उपचयाद्

गुणस्य

सर्वस्य

गणः

समुदितः

འདི་ལ་ སྒྲོམ་ ཅི་ དགོས་ ॥ 3

इह ब्रूहि किं प्रयोजनम् ॥ ३ ॥

श्रीहर्षो निपुणः कविः परिषदप्येषा गुणग्राहिणी

लोके हारि च बोधिसत्त्वचरितं नाट्ये च दक्षः वयम् ।

वस्तुचैकैकमपीह वाञ्छितफलप्राप्तेः पदं किं पुन-

र्मद्भाग्योपचयादयं समुदितः सर्वो गुणानां गणः ॥ ३ ॥

देस'न' रे'जै'न' त्रि'स'न'स' नै'स'ने' श्रु'न'न'न' न'न'स'न'न'न' ॥¹

तद् यावद् गृहिणीम् आहूय सङ्गीतकम् अनुतिष्ठामि ।¹

[अ'न'स'सु'न'न'न'न'न' स'न'न'न'न'न'न'न' न'न'न'न'न']²

[परिक्रामन अभिमुखं अवलोक्य ।]²

नयनस'न' रे'जै'न' न'न' ।³

आर्यं तावद् इतः ।³

[दे'न'स' न'न'न'न'न'न' न'न'न' न'न'न' ॥ स'न'न'न'न'न'न']

[ततो नदी रुदती प्रविशति । सुत्रधारो

स'न'न'न' ।]⁴

विलोक्य ।]⁴

नयनस'न' श्रु'न'न'न'न'न' न' न'स'न'न'न' न'न'न'न'न'न'न'न']

आर्यं तामानन्दे [नाम] नाटयितव्ये

ते'न'न'न' श्रु'न'न'न'न'न' न'न' न'न'न'न' ।⁵

* किम् अकारणम् एव रुद्यते ।⁵

[न'न'न'न'न'न' ।]⁶

[नदी ।]⁶

न'न' न'न'न' न' न'न' ।⁷ न'न'न'न'न'न' रे'जै'न' न'न'न'

आर्यं कथं न रोदिष्यामि ।⁷ यतः तावत् तातः

ཡུམ་ ཅང་ འགྲོགས་ནས་ གན་པོ་འི་ ཅངས་པོས་ ཡིད་བྱང་མྱེ་ །

अम्बया सहितः स्थविर- भावेन उद्विप्रमानसः

ད་ བྱོད་ཀྱིས་ གཞེན་མཚན་གྱི་ བྱུང་དག་ འཛིན་པར་ མཛད་དོ་⁸ ཞེས་

इदानीं त्वं कुटुम्ब [लक्षण] भार- उद्वहनं करोषि⁸ इति

བྱུགས་ལ་ བཞག་ནས་ དཀའ་བྱུང་གྱི་ནགས་སུ་ གཤེགས་སོ་⁹

हृदये आरोप्य तपो- वनं गतः ॥⁹

आर्थं कथं न रोदिष्यामि । यतस्तातोऽञ्जुका च स्थविरभावजातनिर्वेदौ
कुटुम्बभारवहनयोग्य इदानीं त्वमिति हृदय आरोप्य तपोवनं गतौ ।⁸⁻⁹

[མདོ་འཛིན་བས་ །]¹⁰

[ལུག་མཁའ་ །]¹⁰

བདག་ ཀྱང་ ཡོངས་སུ་བཅད་ནས་ རི་ཁྱར་ ཡམ་ཡུམ་ ནགས་སུ་

माम् अपि परित्यज्य कथं पितरौ वनं

གཤེགས་ །¹¹

यातौ ।¹¹

कथं मामपि परित्यज्य वनं प्रयातौ पितरौ ।¹¹

[ནས་པར་ བསམས་ ནས་ །]¹²

[བིའི་འཇུག་ །]¹²

ད་ནི་ ང་ ནི་ ཅི་ཞིག་ རིགས་པར་འགྱུར་ །¹³ ཡང་ན་ བདག་

इदानीं मे किं युज्यते ।¹³ अथवा अहं

क्षिप्तं त्रयं चैव विदुः श्रुत्वा तत्रैव ।
 गुरु- चरण- परिचर्या- सुखं परित्यज्य

विदुः श्रुत्वा तत्रैव विदुः श्रुत्वा तत्रैव ॥¹⁴

कथं गृहे *प्रविशामि ¹⁴

अथवा कथमहं गुरुचरणपरिचर्यासुखं परित्यज्य गृहे तिष्ठामि ।¹⁴

विदुः श्रुत्वा तत्रैव विदुः श्रुत्वा तत्रैव । तत्रैव श्रुत्वा तत्रैव विदुः श्रुत्वा तत्रैव ।

यथा जीमूतवाहनः ऐश्वर्यं क्रम- आगतं त्यक्त्वा ।

विदुः श्रुत्वा तत्रैव विदुः श्रुत्वा तत्रैव । तत्रैव श्रुत्वा तत्रैव विदुः श्रुत्वा तत्रैव ॥⁴

पित्रोः शुश्रूषां विधातुं अहम् अपि वनं यामि ॥

पित्रोर्विधातुं शुश्रूषां त्यक्तैश्वर्यं क्रमागतम् ।

वनं यास्यहमप्येष यथा जीमूतवाहनः ॥४॥

[तत्रैव श्रुत्वा तत्रैव विदुः श्रुत्वा तत्रैव ॥]¹

[निष्क्रान्तौ । *आसुखम् ।]²

[तत्रैव श्रुत्वा तत्रैव विदुः श्रुत्वा तत्रैव । तत्रैव श्रुत्वा तत्रैव विदुः श्रुत्वा तत्रैव ।

[ततः जीमूतवाहनः च विदूषकः प्रविशति ।

विदुः श्रुत्वा तत्रैव ॥]²

नायकः ।]²

ཆགས་པའི་ གནས་ ཞེས་ཕུ་བར་ བདག་གིས་ རིག་ འཛིག་

रागस्य आस्पदम् इति अहं अवैमि ध्वंसि

ཅེས་ བྱ་བར་ བདག་གི་ མ་ རྟོགས་ ཡིན།

इति मम न प्रत्ययः न ।

ཡུ་རུང་ཡུ་མེན་ རྣམ་པར་རྟུན་རྣམས་ལ་ རེར་སྤྱོམས་ཡུར་པར་

कृत्य-अकृत्य-

विचारणासु

विमुखं

མ་ལ་ ལྷན་ ལ་ རྟེན།

क्षितौ को न वेत्ति ।

པ་མའི་ སྒྲིབ་བྱེད་པ་ བདག་གི་ ཉི་ ལང་ཚོ་ དབང་པོའི་

पितरौ शुश्रूषमाणस्य

五

यौवनम् इन्द्रिय-

དབང་དུ་གྱུར་པ་ རྟེན།

वशं

22.

གལ་ཏེ་ རྒྱལ་པལ་ འདི་ལྟར་ ཉིད་ གྱུར་ན་ དེ་ལྟར་ རྒྱུར་པར་འོས་

यदि

भक्त्या

इत्थं

एव

मवेत्

एवं

निन्द्यम्

ཀྱང་ རྒྱལ་བུ་ རྒྱལ་བུ་ ॥ 5

अपि

प्रियं

भवेत् ॥

रागस्यास्पृष्टमित्यवैमि न हि मे ध्वंसीति न प्रत्ययः

कृत्याकृत्यविचारणासु विमुखं को वा न वेति क्षितौ ।

एवं निन्द्यमपीदमिन्द्रियवशं प्रीत्यै भवेद् यौवनं

भक्त्या याति यदीत्थमेव पितरौ शुश्रूषमाणस्य मे ॥ ५ ॥

[चिन्तयन् प्रपन्नः सिद्धयर्थं वदन् ॥¹

[विदूषकः सरोषम् ।]¹

गुणं गच्छन्ति गच्छन्ति च न भवेत् न भवेत् न भवेत् न भवेत्
 भोः केन जीवन् मृतयोः ब्रह्मयोः एतयोः
 भवेत् भवेत् न भवेत् न भवेत् न भवेत् न भवेत् न भवेत् न भवेत्
 ईदृशं वन- वासे एतावन्तं कालं दुःखम्
 भवेत् भवेत् भवेत् भवेत् भवेत् भवेत् भवेत् भवेत् भवेत्
 अनुभवन् अपि त्वं निर्विण्णः न ।² तत्
 न भवेत् न भवेत् न भवेत् न भवेत् न भवेत् न भवेत् न भवेत्
 प्रसीद ।³ इदानीम् अपि तावत् गुरु- चरण- शुश्रूषा-
 कृपायां च न भवेत् न भवेत् न भवेत् न भवेत् न भवेत् न भवेत्
 निर्वन्धात् * निवृत्त्य राज्य- सुखं अनु-
 भूयताम् ।⁴
 भूयताम् ॥⁴

भो वयस्य न निर्विण्ण एव त्वमेतयोर्जीविन्मृतयोर्ब्रह्मयोः कृते ईदृशं वनवास-
 दुःखमनुभवन्नपि । तत्प्रसीद । इदानीमपि तावद् गुरुजनशुश्रूषानिर्वन्धान्निवृत्त्य
 [इच्छापरिभोगरमणीयं] राज्यसुखमनुभूयताम् ।^{2.4}

[འདྲིན་པས་] ⁵

[नायकः]⁵

ཁྱི་རྩུ་ ཡམ་གྱི་ སྒོན་དྲུག་ ལྷ་ལྷ་ བཞེས་པ་ དེ་ལྟ་

यथा वितुः पुरो भुवि तिष्ठन् भाति तथा

སེང་གའི་ཁྱི་ལ་ ཡོད་ དམ་ ཅི།

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

ཡལ་གྱི་ ཞབས་དག་ མཉི་བ་ལས་ བྱང་ བདེ་བ་ དེ་ནི་

तातस्य चरणयोः संवाहनाद् उद्भूतं सुखं तद्

གྱུ་ལ་ཤིན་དག་ལ་ ཡོད་དམ་ ཅི།

राज्यके अस्ति किम्

ཐུ་མའི་ ལྷག་མ་ འཕྲང་བའི་ རྒྱལ་བ་ བང་ འདི་ ས་གསུམ་

गुरोः भुक्तोज्झितं धृतिः या एषा भुवनत्रये

སྒྲིང་བ་དག་ལ་ ཡོད་དམ་ ཅི།

भुक्ते अस्ति किम् ।

ཐཱ་མཱ་མ་ བཏང་བའི་ སྤུལ་གྱི་ རེས་པར་ བཏང་བྱེད་དག་ཏུ་

गुरुणा त्यक्तं राज्यं खलु आयासः

དེས་ན་ ཡོན་ཏན་ ཅི་ཞིག་ ཡིད་ ॥ 6

तेन गुणः कश्चिद् अस्ति ॥

तिष्ठन् भाति पितुः पुरो भुवि यथा सिंहासने किं तथा

यत् संवाह्यतः सुखं हि चरणौ तातस्य किं राज्यके ।

किं भुक्ते भुवनत्रये धृतिरसौ भुक्तोऽभिक्ते या गुरो-
रायासः खलु राज्यमुज्झितगुरोस्तेनास्ति कश्चिद् गुणः ॥ ६ ॥

[विद्-प-गस' । वदग-डि-गुस-डि-गस' वर ।]¹

[विदूषकः । आत्मगतम् ।]¹

जोस' रडि-वि-सु-वो-सु-सदि-सु-डु-ल-कगस' व-डि-ग-वि' ।²

अहो अस्य जन-गुरु-गुण-पानुरागः ।²

[सुस-डु-वससस-वस ।]³

[विचिन्त्य ।]³

देस-व' रडि-र' यद-रे-डि-ग-वडि-व-गुदे ।⁴

तेन इह [तु] तावद् भणिष्यामि ।⁴

भवतु एवं तावद् भणिष्यामि ।⁴

[गसल-वर ।]⁵

[प्रकाशम् ।]⁵

गु-सो-गस-वो-रेस-वर-सु-ल-सि-गु-वदे-व-रवर-डि-ग-वि'

भो वयस्य खलु राज्य-सौख्यस्य केवलस्य

डे-डु-वदग-वि-स' रडि-वडि-व-स-यि-डि-रे ।⁶ गड-व' यद-

कृते अहं इहं भणामि न ।⁶ अन्यद् अपि

सु-ल-गु-व-दग-यि-व-डि-रे ॥⁷

ते करणीयं अस्ति एव ॥⁷

भो दयस्य न खल्वहं केवलं राज्यसौख्यम् उद्दिश्य एवं भणामि । अन्यर्थापि ते
करणीयम् अस्त्येव ॥⁶⁻⁷

[ॐ नमः । ॐ नमः ॥]⁸

[नायकः । सस्मितम् ।]⁸

पुनः पदमाश्रितः पुनः पुनः नमः । ॐ नमः ।⁹

करणीयं मया कृतम् एव ननु । पश्य ।⁹

विप्राः पदमाश्रितः पदमाश्रितः पदमाश्रितः पदमाश्रितः पदमाश्रितः

न्याय्ये वर्तमाने प्रकृतयः योजिताः सन्तः

पदमाश्रितः ।

मुखे स्थापिताः ।

विप्राः पदमाश्रितः पुनः पुनः पदमाश्रितः पुनः पुनः पदमाश्रितः

तथा वन्धु- जनः आत्म- सम एव कृतः राज्ये

पुनः पदमाश्रितः पुनः पुनः पदमाश्रितः

अपि रक्षा कृता ।

विप्राः पदमाश्रितः पुनः पुनः पदमाश्रितः पुनः पुनः पदमाश्रितः

मनोरथाद् अधिक- फल- दत्त- कल्पद्रुमः

पुनः पदमाश्रितः पुनः पुनः पदमाश्रितः

अपि अर्थिभ्यः दत्तः ।

ॐ नमः शिवाय ॥ १४ उवाच ॥ नमः शिवाय ॥ नमः शिवाय ॥ १५

* किञ्चित् निरूपय ॥ १४ इति तातेन अह आज्ञापितोऽस्मि ॥ १५

देवि प्रियं मे शिवाय नमः शिवाय ॥ १६

तद् यावद् मलयम् एव गच्छावः ॥ १६

वत्स जीमूतवाहन बहुदिवसपरिभोगेण दूरीकृतसमितकुशकुसुमम् उपयुक्त-
मूलफलकन्दनीवारप्रायमिदं स्थानं वर्तते ॥ १७-१८

[त्रैलोक्येऽपि नमः शिवाय ॥ १७ नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ १८]

[इति गतौ । विदूषकः अग्रतः विलोक्य ॥ १७]

श्री गणेशाय नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ १८ नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ १९

भो वयस्य प्रेक्षस्व प्रेक्षस्व ॥ १८ सरस- घन-

उवाच ॥ नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ १९ नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ २०

चन्दन- वन- गहन- * परिश्रुत्वा परिमल- भद्र- बहल-

नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ २० नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ २१

॥ लघुः * पर्वत- तट- विषम- पतन- जर्जरीक्रियमाण-

तु कुश- नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ २१ नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ २२

निर्भर- * प्रकीर्ण- शीकर- शिशिर- वाही मलय- मारुतः

དགའ་ལྷན་ སྤྱོད་སྤྱོད་ སྤྱོད་སྤྱོད་ སྤྱོད་སྤྱོད་ སྤྱོད་སྤྱོད་ སྤྱོད་སྤྱོད་

माद्यद्- दिग्- गज- गण्ड- भित्ति- कषणैः

ཅན་དན་དག་ནི་ ཆག་ཅིང་ ཟག །

चन्दनाः भग्नाः स्रवन्तः ।

ཆུ་གཏོར་ བརྒྱུམས་ནམས་ རབ་ཏུ་བརྒྱུན་པས་ སྤྱུ་ རང་

जलनिधेः वीचिभिः आस्फालिताभिः गह्वर-

ལྷང་བ་དག་ནི་ ཆོ་ངེས་ སྤྱོད་སྤྱོད་ །

कन्दराणि क्रन्दनेन * ध्वनितानि ।

གྲུབ་པའི་ སྤྱུ་གཏོར་ བཟོད་པ་ནམས་ཀྱི་ ཀླང་པའི་ སྤྱུ་གཏོར་

सिद्ध- अङ्गनानां गतैः पाद- अलक्तक-

དམར་པ་ སྤྱུ་གཏོར་ རྩོད་ །

रक्त- मौक्तिक-शिलः ।

བཟློན་བྱ་ རི་བོ་ མ་ལ་ཡ་ འདིས་ བདག་གི་ སེམས་ནི་

सेव्यः अचलः मलयः अयं मे चेतः

ཅི་ ཡང་ སྤྱིད་ལྷན་ སྤྱིད ॥ 8

किम् अपि उत्सुकं करोति ॥

माद्यद्दिग्गजगण्डमित्तिकपणैर्भग्नस्रवच्चन्दनः

क्रन्दत्कन्दरगह्वरो जलनिधेरास्फालितो वीचिभिः ।

पादालक्तकरक्तमौक्तिकशिलः सिद्धाङ्गनानां गतैः

सेव्योऽयं मलयाचलः किमपि मे चेतः करोत्युत्सुकम् ॥ ८ ॥

देस'ङ्' कुरु' पेश ।¹ देस'ल' देस'ग'ङ्' देस'ग'ल' देस'ग'ल'

तद् * इह एहि ।¹ * इह आरुह्य निवासयोग्यम्

वस्त्र'ग'ङ्' देस'ग'ल' देस'ग'ल' ॥²

आश्रमं निरूपयावः ।²

[देस'ग'ल' देस'ग'ल' देस'ग'ल' देस'ग'ल' देस'ग'ल']³

[आरुह्य निमित्तं सूचयित्वा ।]³

देस'ग'ल' देस'ग'ल' देस'ग'ल' देस'ग'ल' देस'ग'ल' ।

मम चक्षुः दक्षिणं स्पन्दते

देस'ग'ल' देस'ग'ल' देस'ग'ल' देस'ग'ल' देस'ग'ल' ।

फल- आकाङ्क्षा * काचिद् अपि न ।

देस'ग'ल' देस'ग'ल' देस'ग'ल' देस'ग'ल' देस'ग'ल' ।

मुनि- वचः मिथ्या न

देस'ग'ल' देस'ग'ल' देस'ग'ल' देस'ग'ल' देस'ग'ल' ॥ 9

इदं किं कथयिष्यति * भोः ॥

द्विषां च क्रीडां च कौशल्यां च सत्त्वस्यै कर्तुं नृणां च ।

कमण्डलुं जरत् समूहं * आलक्ष्य निर्भरः

भावात् भूयः स्वयं नृणां ।

नम इव स्वच्छः ।

नृणां च क्रीडां च सत्त्वस्यै कौशल्यां च

कचित् मुञ्च मेखलाः वदुना

वत्तद्वत् नृणां च सत्त्वस्यै कौशल्यां च

वृत्ति- उज्ज्वलाः दृश्यन्ते

नृणां च क्रीडां च सत्त्वस्यै कौशल्यां च

नित्य- आकर्णनया शुक्लैः च वेद- पदम् इदं

स्वयं नृणां च सत्त्वस्यै ॥¹⁰

प्र- पठ्यते ॥

वासोऽर्थ-दयैव नातिपृथक् कृतास्तरूपां त्वचो

भग्नलक्ष्यजरत्कमण्डलुं नमःस्वच्छं पयो नैर्भरम् ।

दृश्यन्ते वृत्तितोऽज्ज्वलाश्च वदुभिर्मोञ्चयः कचिन्मेखला

नित्याकर्णनया शुक्लेन च पदं साम्नामिदं पठ्यते ॥¹⁰

དེ་ནས་ ཚུར་ རྟོག་ རབ་ཏུ་ ཞུགས་ནི། ཅེ་བར་མཆོན་པར་ བྱེད།¹

तद् [इह] एहि । प्रविश्य * अवलोकयावः ।¹

[རབ་ ཏུ་ ཞུགས་ ཅེ་ བར་དག་བྱེད་དོ།²

[प्रविश्य नाटयतः ।²

འཕྲིན་པས།]³

नायकः ।]³

ཨི་མ་ ཐུབ་པའི་ སྐྱེ་བོ་ རབ་ཏུ་ དགའ་བ་རྣམས་ནི་ རིག་བྱེད་ཀྱི་

अहो मुनि जन * प्र- मुदित विद-

ཆོག་ རྒྱས་པ་ལ་ བྲི་ཆོས་ རྣམ་པར་དཔྱོད་པར་བྱེད་ལ།⁴

वाक्य विस्तरस्य सन्दिग्ध विचार्यमाण ।⁴

བྱེད་ལི་ སྐྱེ་བོ་རྣམས་ ནི་ ཇི་ལྟར་ གཤེར་བ་ གཤེར་བའི་ ཡམ་ཤིང་དག་

वदु जन [कथम्] आर्द्र आर्द्र समिधः

གཅད་ཅིང་།⁵ དགའ་ཐུབ་པའི་ གཞོན་ནུ་མ་རྣམས་ནི་ ལྷོན་པ་ གསར་པའི་

छिद्यमान ।⁵ तापस- कुमारिका वृक्षक बाल

गुंरं अग्रेऽस्य च भुङ्क्ते चरि० दण्डं च भुङ्क्ते दण्डं चरि०
 'आलवालस्य * 'आपूर्यमाण तपो- वनस्य

रचं नृत्तं च दण्डं दण्डं च भुङ्क्ते चरि० नृत्तं च

प्रशान्त- रमणीयता । 7

अहो नु खलु मुदितमुनिजनप्रविचार्यमाणसन्दिग्धवेदवाक्यविस्तरस्य
 पठद्वचदुजनच्छिद्यमानार्द्राद्रसमिधः तापसकुमारिकापूर्यमाणवालवृक्षकालवालस्य
 प्रशान्तरमणीयता तपोवनस्य । 47

नृत्तं चरि० । 8

इह हि । 8

मुदं चरि० नृत्तं चरि० नृत्तं चरि० नृत्तं चरि० नृत्तं चरि०

भुङ्क्ते शब्दः स्वागतं [किम्] इति

नृत्तं चरि० नृत्तं चरि० ।

वदन्ति इव ।

नृत्तं चरि० नृत्तं चरि० नृत्तं चरि० नृत्तं चरि० नृत्तं चरि०

इमे शिरोभिः फल- नम्रैः नति कुर्वन्ति इव ।

नृत्तं चरि० नृत्तं चरि० नृत्तं चरि० नृत्तं चरि० नृत्तं चरि०

पुष्प- वृष्टि किरन्तः मम अर्घ्यं

नृत्तं चरि० नृत्तं चरि० ।

वदन्ति इव ।

ཡལ་ག་ཐན་བ་ཡིས་ ཀྱང་ མགོན་གྱི་ བསྐྱོན་བཀུར་

शाखिनः अपि अतिथि- सपर्यां

ཇི་ལྟར་ བསྐྱབས ॥

कथं शिक्षिताः ॥ 11

मधुरमिव वदन्तः स्वागतं भृङ्गशब्दै-

र्नतिमिव फलनघ्नैः कुर्वन्तेऽमी शिरोभिः ।

मम ददत इवाभ्यं पुष्पवृष्टीः किरन्तः

कथमतिथिसपर्यां शिक्षिताः शाखिनोऽपि ॥११॥

དེའི་ཕྱིར་ དཀའ་ཐུབ་ཀྱི་ བླ་མ་ཚལ་ འདི་ནི་ འདུག་པར་

तत् तपो- वनम् इदं निवास-

འོས་པ་ཞིག་ ཟེ །¹ འདིར་ བཀའ་སྒྲུབ་ བདག་ཅག་གི་ མེས་པ་བདེ་བར་

योग्यम् ।¹ इह अवस्थाने अस्माकं निवृत्तिः

འགྱུར་རེ་ ལྷན་མོ་ ॥²

भविष्यति मन्ये ॥³

[བེ་རྒྱ་པ་ཀས་ ।]³

[विदूषकः ।]³

ཀྱི་ བློ་མཁས་པོ་ འོན་ཀྱང་ དེས་པར་ རི་དྲགས་ འདི་དག་ མགོན་པ་

भो वयस्य * किन्तु खलु हरिणा एते कन्धराः

गणस्य'क्षिप्तं' रसं' क्षेपं' केषां'क्षयं' श्रुतिं' गुरु'रु'रक्षिप्तं' पदे

स्फुट-

ललित-

पदं

गीतं

आजिह्व-

सुख'उत्तं' री'रु'गणस्य' रसि'रस'क्षयस्य ।

अङ्गाः

कुरङ्गाः

एते ।

सिद्धिं' पद'रं' गणस्य'प' रु'रि' मस्य'रि' गुरु'र'प'रि' क्षे'र'ग'प'

दन्त-

अन्तराल-

स्थित-

तृण

कवल-

च्छेद-

शब्दं

सङ्ख्यस्य'क्षयस्य' ११'पद'उत्तं ॥

नियस्य

आकर्णयन्ति ॥ 12

स्थानप्राप्त्या दधानं प्रकटितगमकां मन्द्रतारव्यवस्थां

निर्द्वादिन्या विपञ्चया मिलितमलिरुतेनेव तन्त्रीस्थनेन ।

एते दन्तान्तरालस्थिततृणकवलच्छेदशब्दं नियस्य

व्याजिह्वाङ्गाः कुरङ्गाः स्फुटललितपदं गीतमाकर्णयन्ति ॥१२॥

[वी'रु'प'गणस्य ।]¹

[विदूषकः ।]¹

गु' श्रु'गणस्य'सि' र'ग'र'श्रु'गु'र' गणस्य'रसं' रसि'र' श्रु'क्षे'प'

भो

वयस्य

तपो-

वने

अस्मिन्

कः

श्रु'क्षे'प'पद'उत्तं ॥²

गायति ॥²

भो वयस्य को नु खल्वेष तपोवने गायति ।²

[वीरुःपणस ।]⁶

[विदूषकः ।]⁶

गुं शोषसःपं कुरुं शेष ।⁷ अमुःउवाःगुः कुरैः शेषः
भो वयस्य [इह] एह ।⁷ वयम् अपि देवता- आयतनं
हृदयःगुः ॥⁸

प्रेक्षामहे ॥⁸

[अनेकःपण ।]⁹

[नायकः ।]⁹

अणसःपणःसहैरे ।¹⁰ देसःपणः कुरैः अणःगुःपणः देसःपणः ॥¹¹

साधु उक्तम् ।¹⁰ खलु देवताः वन्द्याः ।¹¹

[अणःपणःसहैरे अणःपणः देसःपणः]¹²

उपसृप्य सहसा मार्गे स्थित्वा]¹²

उपसर्पन् सहसा स्थित्वा]¹²

शोषसःपं शेषःपं कुरुं शेषःपं कुरुं शेषःपं कुरुं शेषःपं कुरुं ॥¹³

वयस्य * यदि जनः अयं द्रष्टुम् अनर्हः भवेत् ।¹³

देस'क' र'जिण' ५'स'ल'दे' मो'ल'प' अ'दे'दे' क'र'र' अ'नु'ग'स्ये' ह्य'ह्य'व'दे'
 तत तावत् तमाल- गुल्मकस्य अस्य अन्तरे स्थित्वा देवतादर्शन-
 स्नानस' व'उ'ल'प'र'गु'दे' ॥¹⁴

अवसरं प्रतिपालयावः ।¹⁴

वयस्य कदाचिद् द्रष्टुमनर्होऽयं जनो भविष्यति । तदनेन तावत्तमालगुल्मेना-
 न्तरितौ देवतादर्शनावसरं प्रतिपालयावः ।¹³⁻¹⁴

[दे'ह'र' पु'स'ते ।

[तथा कृत्वा ।

दे'क'स' स'ल'ल'उ'र'स'र'र' । अ'म'र'स'स्ये' ज्यु'ग'स'ते' स'ल'
 ततः मलयवती च चेटी प्रविश्य भूमौ
 अ'नु'ग'क'स' सु'र'स'र'स' स्ये'र'प'र' पु'र'दे' ॥ अ'दे'र'स'स' ह्यु'ल'क'प' ।]¹⁵

उपविष्टा वीणां वादयति । नायिका गायति ।]¹⁵

मो'र' र'स'सु'स' प'र'दे' मो'स'र'सु'
 स

गौरि उत्कृष्ट कोमल- केसर-

ह्यु'ल'ह्य'र' र'ग'र'प'दे' दे'र'उ'र' व'उ'ल'ह्य'क'स' ।

पराग- गौर- द्यूते भगवति ।

ཁྱོད་ཀྱི་ བཀའ་རྒྱ་དག་གིས་ བདག་གི་ནི།

युष्मत्- प्रसादेन मम

མཛེན་པར་འདོད་པ་ རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་འདོད་ ॥

अभिवाञ्छितं प्रसिध्यतु ॥ 13

उत्फुल्लकमलकेसरपरागगौरयुते मम हि गौरि ।

अभिवाञ्छितं प्रसिध्यतु भगवति युष्मत्प्रसादेन ॥ १३ ॥

[འཛེན་པས་ རྒྱ་ བཀའ་དག་ནས།]¹

[नायकः कर्णं दत्त्वा]¹

ཞེ་མའོ་ སྒྲུ། ཞེ་མའོ་ རོལ་མོ་ ॥²

अहो गीतम् । अहो वादित्रम् ।²

[འབངས་མོས།]¹

[चेटी ।]¹

རྒྱལ་པོ་མོ་ རས་པར་ ཡུན་རིང་དུ་ སྒྲུ་དག་ཐབས་ནས་ ཁྱོད་ཀྱི་

भर्तृदारिके खलु चिरं गीत्वा ते

ལག་ རྩེ་དག་ ཡོངས་སུ་ མི་ ངལ་ལས།²

¹हस्तानां अग्र ²परि न्त अग्रमः ।²

भर्तृदारिके चिरं खलु वादितम् । न खलु ते परिश्रमोऽग्रहस्तानाम् ।²

[ॐ नमः ।]³[नायिका ।]³

सुदृढं चतुर्भुजं सदांशुं सुदृढं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं

चतुर्भुजं भगवत्याः पुरतः वीणां वादयन्त्याः

चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं

मम कृतः श्रमः ।⁴

[ॐ नमः ।]⁵[चेटी । साधिक्षेपम् ।]⁵

शुभं चतुर्भुजं सदांशुं सुदृढं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं

अपि निष्कृष्टाया एतस्याः पुरतः वीणा- वादितेन

उत्तमं चतुर्भुजं सदांशुं सुदृढं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं

किम् [कार्यम्] इति अहं भणामि ।⁶ या एतावन्तं कालं

सुदृढं चतुर्भुजं सदांशुं सुदृढं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं

जन कन्यका दुष्कर उपवास नित्यमेः

चतुर्भुजं सुदृढं चतुर्भुजं सदांशुं सुदृढं चतुर्भुजं चतुर्भुजं

आराधयन्त्या अपि अद्यापि ते प्रसादं न दर्शयति ।⁷

[འདྲིན་པས་ । རྣམ་པར་བརྟུན་ཞིང་ ཆགས་དང་བཅས་པར་ ।]²⁴

[नायकः । * अवलोकयन् सस्पृहम् ।]²⁴

སྟོབས་པོ་ འདྲི་ སྟུ་ཞིག་ ཡིན་ རྣམ་ བརྟག་གིས་ མ་

वयस्य इयं का भवति इति अहं न

རྟོགས་པོ་ ॥²⁵ བརྟག་གིས་ འདྲི་ཙམ་ ཤེས་ཏེ་ ।²⁶

अवगच्छामि ।²⁵ अहं * एतन्- मात्रं जाने ।²⁶

གཤམ་ཏེ་ མཐོ་རིས་ བྱ་མོ་ ཡིན་ན་ འཕྲོག་བྱེད་ མིག་ ལྷོང་ལྷན་

यदि स्वर्ग- स्त्री हरिः चक्षुः-सहस्रवान्

དོན་བྱས་ འགྱུར་ ।

कृतार्थः ।

གཤམ་ཏེ་ ལྷ་མོ་ཡིན་ བཤང་ འདྲི་ གཤོང་ གང་ཆོ་ མ་འོག་

चेत् नागी अस्याः मुखं यदा रसा-तलं

ལྷ་བས་ ལྷོང་ མ་ཡིན་ ।

शशभृता शून्यं न ।

གཤམ་ཏེ་ རིག་འཛིན་མ་ ཡིན་[ན་] གཞན་ རིགས་ལ་ ལྷུ་

चेत् विद्याधारी अन्य- जाति- जयिनी

བརྟག་ཙག་ རིགས་ འབྲས་དང་བཅས་ ।

नः जातिः सफला

गण'दे' गृण'रैगण'लस' श्लेस' दे'पु'र' गृण'प'

यदि सि द्वा न्व य जा ततः सिद्धाः

अहैग'हेक'गण'सु'र' गृण'स'प'र'अगु'र ॥¹⁴

त्रिभुवने प्रसिद्धाः ॥

स्वर्गंस्त्री यदि तन् कृतार्थमभवच्चक्षुःसहस्रं हरे-

र्नागी चेन्न रसातलं शशभृता शून्यं मुखेऽस्याः सति ।

जातिर्नः सकलान्यजातिजयिनी विद्याधरी चेदियं

स्यात् सिद्धान्वयजा यदि त्रिभुवने सिद्धाः प्रसिद्धास्ततः ॥

॥ ཆེད་དུ་བརྗོད་པའི་ ཚཱ་མམ ॥

UDĀNAVARGA

1

ཀུན་རྟོག་ལས་¹ བློ་འདོད་² སྒྲིམ་པས་³ ।

འདོད་པའི་⁴ རྩ་བར་⁵ ཤེས་བགྲིས་⁶ ཏེ།

ཁྱོད་⁷ བློ་ཀུན་རྟོག་⁸ མ་⁹ བྱེད་¹⁰ དང་།

དེས་ན་¹¹ ཁྱོད་¹² འགྲུང་¹³ མི་¹⁵ འགྲུང་¹⁴ ॥ II. 1.

काम⁴ जानामि⁶ ते मूलं⁵ सङ्कल्पात्¹ काम² जायसे³ ।

न⁹ त्वां⁷ सङ्कल्पयिष्यामि^{8, 10} ततो¹¹ मे न¹⁵ * भविष्यसि^{13, 14} ॥

¹² त्वम् .

2

འདོད་པ་རྣམས་ལས་¹ བྱ་ངན་² སྒྲིམ་³ ।

འདོད་པ་རྣམས་ལས་⁴ འཇིགས་པ་⁵ འགྲུང་⁶ །

འདོད་པ་དག་⁷ བློ་རྣམས་སྤངས་⁸ བློ།

བྱ་ངན་⁹ མེད་ཅིང་¹⁰ འཇིགས་པ་¹¹ མེད་¹² ॥ II. 2.

कामेभ्यो¹ जायते³ शोकः² कामेभ्यो⁴ जायते⁶ भयम्⁵ ।

कामेभ्यो⁷ विप्रमुक्तानां⁸ नास्ति¹⁰ शोकः⁹ * कुतो¹² भयम्¹¹ ॥

3

མགར་བ་ཡིས་¹ ཉི་ རྟུལ་བཞིན་དུ² ।

མོ་གྲི་ས་ཐུན་བས་³ རིས་བ་བཞིན་⁴ ।

སྒྲན་ཅིག་⁵ སྒྲན་ཅིག་⁶ ཅུང་ཟད་ཅམ་⁷ ।

རང་གི་⁸ སྒྲི་ས་⁹ བསལ་བར་¹⁰ བྱ¹¹ ॥ II. 10.

अनुपूर्वेण⁴ मेधावी³ स्तोकां स्तोकां⁷ क्षणे⁵ क्षणे⁶ ।

कर्मारो¹ रजतस्यैव² निर्धमेन्^{10, 11} मलम्⁹ आत्मनः⁸ ॥

4

གལ་ཏེ¹ བདེ་བ་² ཀླན་³ འདོད་ན་⁴ ।

འདོད་བ་⁵ བསམ་ཅད་⁶ ཡོངས་སུ་སྤྲོངས་⁷ ।

འདོད་བ་⁸ བསམ་ཅད་⁹ ཡོངས་སྤངས་བས་¹⁰ ।

མཆོག་དུ་¹¹ བདེ་བ་¹² བྲུང་བར་འགྱུར་¹³ ॥ II. 12.

सर्वं³ चेत्¹ सुखम्² इच्छेत्⁴ सर्वकामं⁵ परित्यजेत्⁷ ।

सर्वकामं⁸ परित्यागी¹⁰ ह्यत्यन्तं¹¹ सुखम्¹² * एधते¹³ ॥

5

འདོད་བས་¹ རོསས་བར་² མི་³ འགྱུར་བས་⁴ ।

ཤེས་རབ་ཀྱིས་⁵ ཉི་ རོསས་⁶ བ་ སྒྲིད་⁷ ।

ཤེས་རབ་གྱིས་⁸ རི་ ངོས་ས་པའི་⁹ མི་¹⁰ ।

མེད་པའི་¹¹ དབང་¹² ཏུ་ མི་¹³ འགྱུར་¹⁴ རྩོམ་ ॥ II. 14.

* श्रेयसी⁷ प्रज्ञया⁵ तृप्ति⁶ न³ हि कामैर्¹ वितृप्यते^{2,3} ।

प्रज्ञया⁵ पुरुषं¹⁰ तृप्तं⁹ तृष्णा¹¹ न¹³ * कुहते¹⁴ वशम्¹² ॥

6

གངས་ཅན་¹ དང་ རི་ མཉམ་པ་ཡི་² ।

གསེར་གྱི་³ རི་བོ་⁴ ཡོད་གྱུར་⁵ གྲང་⁶ ।

ཞེར་⁷ དེས་⁸ གཅིག་⁹ གྲང་ མི་¹⁰ རྩོམ་པར་¹¹ ।

རྟོགས་པར་ གྱིས་¹² ལ་ ལེགས་པར་ མྱོད་¹³ ॥ II. 19.

पर्वतो⁴ ऽपि⁶ सुवर्णस्य³ समो² हिमवतो¹ भवेत्⁵ ।

चित्तं⁷ तन्⁸ न¹⁰ अलम्¹¹ एकस्य⁹ एतज्ज्ञात्वा¹² समाचरेत्¹³ ॥

7

བག་ཡོད་¹ འཆི་མེད་གནས་² ཡིན་ ཅི་ ।

བག་མེད་པ་³ རི་ འཆི་པའི་⁴ གནས་⁵ ।

བག་ཡོད་⁶ འཆི་པར་⁷ མི་⁸ འགྱུར་⁹ ཅི་ ।

བག་མེད་པ་¹⁰ རི་ རྟག་ཏུ་¹¹ འཆི་¹² ॥ IV. 1.

अप्रमादो¹ ह्यमृतपदं² प्रमादो³ मृत्युनः⁴ पदम्⁵ ।

अप्रमत्ता⁶ न⁸ म्रियन्ते^{7,9} ये प्रमत्ताः¹⁰ सदा¹¹ मृताः¹² ॥

8

वर्त्ते¹ अमृतं² न³ म्रियते⁴ न⁵ मृतम्⁶ ।

अप्रमत्ता⁷ न⁸ म्रियन्ते⁹ ये प्रमत्ताः¹⁰ सदा¹¹ मृताः¹² ॥

अमृतं¹ न² म्रियते³ न⁴ मृतम्⁵ ।

अप्रमत्ता⁶ न⁷ म्रियन्ते⁸ ये प्रमत्ताः⁹ सदा¹⁰ मृताः¹¹ ॥ IV. 5.

उत्थानेन¹ अप्रमादेन³ संयमेन⁴ दमेन⁵ च² ।

द्वीपं⁷ * करोति⁸ मेघावी⁶ तम् ओघो⁹ नाभि¹¹ * मर्दति¹² ॥

10 महान्.

9

वर्त्ते¹ अमृतं² न³ म्रियते⁴ न⁵ मृतम्⁶ ।

अप्रमत्ता⁷ न⁸ म्रियन्ते⁹ ये प्रमत्ताः¹⁰ सदा¹¹ मृताः¹² ॥

अमृतं¹ न² म्रियते³ न⁴ मृतम्⁵ ।

अप्रमत्ता⁶ न⁷ म्रियन्ते⁸ ये प्रमत्ताः⁹ सदा¹⁰ मृताः¹¹ ॥ IV. 8.

हीनान्¹ धर्मान्² न³ सेवेत⁴ प्रमादेन⁵ न⁷ * संवसेत्⁶ ।

मिथ्या⁸ ब्रूहि⁹ न¹¹ रोचेत्¹⁰ न¹⁴ * भवेत्¹⁵ लोक¹² वर्धनः¹³ ॥

10

དག་སྒྲིང་¹ བག་ཡོད་ལ་² དགའ་ཞིང་³ ।

བག་མེད་བ་ལ་⁴ འཇིགས་ལྟ་བས་⁵ ।

བདག་ཉིད་⁶ ངན་འགྲོ་ལས་⁷ འཕྱོད་⁸ ཉི ।

འདས་ཐུབ་ལས་⁹ ཅི་ སྒྲང་ཆེན་¹⁰ བཞིན་¹¹ ॥ IV. 25.

अप्रमादे² रतो³ मिश्रुः¹ प्रमादे⁴ भयदर्शकः⁵ ।

दुर्गाद्⁷ उद्धरते⁸ ऽऽत्मानं⁶ *पङ्कसत्र⁹ इव¹¹ कुञ्जरः¹⁰ ॥

11

གང་གིས་¹ ཞི་བ་² འཕགས་³ ལས་⁴ ཡན་ལག་བརྒྱད་⁵ ।

ལས་⁴ རྒྱང་⁶ བསྐྱོམས་བ་⁷ དེས་⁸ ཅི་ བདུད་ཅི་⁹ ཉིད་¹⁰ ।

དེ་ལྟར་¹¹ སྒྲིད་བས་¹² བདེ་འདོད་¹³ བདེ་བ་¹⁴ ཐོབ་¹⁵ ।

སྟོན་བ་¹⁶ ཐོབ་ཅིང་¹⁷ གྲགས་བ་¹⁸ འཕེལ་བར་ འགྱུར་¹⁹ ॥ XII. 20.

य¹ आर्यम्³ अष्टाङ्गिकम्⁵ आज्ञसं⁶ शिवं², भावयति⁷ मार्गं⁴ ह्यमृतस्य⁹ प्राप्तये¹⁰ ।

सुखं¹⁴ सुखार्थी¹³ लभते¹⁵ * समाचरन्¹² कीर्तिं¹⁶ [स]माप्नोति¹⁷

यशश्च¹⁸ सर[व]तः ॥

8 सः. 11 एवं. 19 वर्धते.

12

रैरुः¹ ररः² ररः³ ररः ।

ररः⁴ ररः⁵ ररः⁶ ररः ।

रुः⁷ ररः⁸ ररः⁹ ररः¹⁰ ।

रैः¹¹ ररः¹² ररः¹³ ॥ XIII. 1.

फलं⁸ वै कदलीं⁷ हन्ति⁹ फलं⁶ वेणुं⁵ फलं⁶ नडम्⁴ ।

सत्कारः¹² कापुरुषं¹¹ हन्ति¹³ स्व² गर्भो³ ऽश्वतरि¹ यथा¹⁰ ॥

13

ररः¹ ररः² ररः³ ।

ररः⁴ ररः⁵ ररः⁶ ।

ररः⁷ ररः⁸ ररः⁹ ।

ररः¹⁰ ररः¹¹ ररः¹² ररः¹³ ॥ XIII. 7.

स्वलाभं¹ * नावमन्येत² न⁵ अन्येषां³ स्पृहको⁴ * भवेत्⁶ ।

अन्येषां⁸ स्पृहको⁹ मिथुः⁷ समार्धि¹⁰ न¹² अधिगच्छति^{11,13} ॥

14

ररः¹ ररः² ररः³ ररः⁴ ।

ररः⁵ ररः⁶ ररः⁷ ररः⁸ ।

ཕྱིར་ལས་¹³ རབ་ཏུ་འདེམ་བྱའི་ ཕྱིར་¹⁴ །

མཁས་པས་¹⁵ དེ་ལ་¹⁶ བསྐྱབ་པར་གྱིས་¹⁷ ॥ XXIX.44.

योगाद्^१ भवः^२ प्रभवति^३ वियोगाद्^४ भवक्षयः^५ ।

एतद्¹⁰ * द्वैधा¹¹ पथ⁹ * ज्ञात्वा¹² भवाय⁶ विभवाय⁸ च⁹ ।

तत्र¹⁶ शि[क्षेत]¹⁷ मेधावी¹⁵ यत्र * योगान्¹³ * अतिक्रमेत्¹⁴ ॥

17

ཉེས་པར་སྦྱད་པ་¹ བྱས་པས་² གནད་འགྲུར་ཞིང་³ །

ངན་འགྲོར་⁴ མེང་བཞི་⁵ རོག་ཏུ་འང་⁶ གནང་བར་འགྱུར་⁷ །

ལེགས་པར་⁸ སྤྱད་པ་⁹ བྱས་པས་¹⁰ དགའ་འགྱུར་ཞིང་¹¹ །

བདེ་འགྱུར་¹² མེང་བའི་¹³ འོག་ཏུ་¹⁴ དགའ་བར་ འགྱུར་¹⁵ ॥

XXIX, 45.

शोचते³ * दुष्कृतं¹ * कृत्वा² शोचते⁷ दुर्गतिं⁴ * गतः⁵ ।

नन्दते^{११} सु^८कृतं^९ *कृत्वा^{१०} नन्दते^{१५} सुगतिं^{१२} गतः^{१३} ॥

6, 14 ततोऽपि.

18

མ་ལྷན་ན་¹ ཡང་² རྟོན་བྱེད་ཅིང་³ |

མང་དུ་⁴ ལྷན་ཉ་⁵ རང་⁶ ལྷོད་པར་བྱེད་⁷ །

དཔ་བུས་⁸སྒྲུས་⁹ནང་¹⁰སྒྲིབ་བྱེད་¹¹ནི།

འཇིག་རྟེན་ན་¹²ནི་མི་སྒྲུབ་¹³མེད་¹⁴ ॥ XXIX 49.

निन्दन्ति³ * तूष्णीमासीनं¹ निन्दन्ति⁷ बहु⁴भाषिणम्⁵ ।

अल्प⁸भाषि⁹ च¹⁰ निन्दन्ति¹¹ नास्ति¹⁴ लोकेषु¹² अनिन्दितः¹³ ॥

2, 6, 10 अपि.

19

གཅིག་རྒྱ་¹སྒྲུབ་པར་བྱ་བ་²དང་³།

གཅིག་རྒྱ་⁴བསྟོད་པར་བྱ་བའི་⁵མི་⁶།

ད་ལྟར་⁷ཡོད་པ་⁸མ་⁹ཡིན་པ་¹⁰ནི།

ཕྱང་པར་¹⁰མ་¹¹གྱུར་¹²འཕྱང་¹³མི་¹⁴འཕྱར་¹⁵ ॥ XXIX. 50.

एकान्त¹*निन्दितः² पुरुषः⁶ एकान्तं⁴*वा³*प्रशंसितः⁵ ।

न¹¹अभूद्^{10,12} भविष्यति^{13,15} च नो¹⁴ न⁹वाप्येतर्हि⁷ विद्यते⁸ ॥

20

ཇི་ལྟར་¹རི་²དང་བྲག་དག་³ནི།

རྒྱང་གིས་⁴གཡོས་པར་⁵མི་⁶འཕྱར་⁷ལྟར་⁸།

དེ་བཞིན་⁷བསྟོད་⁸དང་སྒྲུབ་པ་ཡིས་⁹།

མཁས་པ་¹⁰རབ་རྒྱ་¹¹གཡོ་བ་¹²མེད་¹³ ॥ XXIX. 53.

शैलो² यथा¹ अपि *एकघनो³ वायुना⁴ न⁶ प्रकम्पते⁵ ।
एवं⁷ निन्दा⁹ प्रसंशाभि⁸ न¹³ * कम्पन्ते¹² हि परिडताः¹⁰ ॥

11 प्र.

21

स्य¹ वा¹ गद² गी² उ³ खे³ व⁴ ।
वे⁵ खे⁶ सु⁷ वा⁷ व⁷ ग⁸ वे⁹ ।
अ¹⁰ क¹⁰ व¹⁰ व¹⁰ स¹⁰ ग¹¹ व¹¹ व¹² वे¹³ ।
ह¹⁴ ग¹⁴ सु¹⁵ ग¹⁶ व¹⁷ वे¹⁸ व¹⁹ ॥ XXIX 54.

यस्य² मूलं³ क्षितौ¹ नास्ति⁴ पर्णा⁵ नास्ति⁶ * तथा लता⁷ ।
तं¹³ धीरं¹² बन्धनान्¹⁰ मुक्तं¹¹ को¹⁵ तु¹⁴ * निन्दितुम्¹⁷ * अर्हति¹⁸ ॥

8 कुतः. 9 अस्ति. 16 अपि. 19 न.

22

अ¹ क¹ व¹ व¹ अ² व² व³ ग⁴ वे⁵ व⁶ ।
सु⁷ वा⁷ व⁸ ग⁹ वे⁹ व¹⁰ ।
वे¹⁰ व¹¹ व¹² वे¹³ ।
व¹⁴ व¹⁵ व¹⁶ वे¹⁷ वे¹⁸ ॥ XXX. 32.

यच्⁴ च⁶ काम² सुखं³ लोके¹ यच्⁹ चापि * दिविजं⁷ सुखम्⁸ ।
तु¹⁰ क्षय¹¹ सुखस्य¹² एतत्¹³ कलां¹⁵ न¹⁷ अर्हति¹⁸ षोडशीम्¹⁴ ॥

5 अस्ति. 16 अपि.

23

འཆོ་བ་ཅན་གྱི་¹ མི་ནང་ན་² །

འཆོ་བ་མེད་བར་³ གནས་བ་⁴ ནང་ །

འཆོ་བའི་ནང་ན་⁵ འཆོ་མེད་བར་⁶ །

ཀྱུ་མའོ་⁷ ཤིན་ཏུ་བདེ་བར་⁸ འཆོ་⁹ ॥ XXX 46.

सुसुखं⁸ बत⁷ जीवाम⁹ हिंसकेषु⁵ त्वहिंसकाः⁶ ।

हिंसकेषु¹ मनुष्येषु² * दिहरामो⁴ ह्यहिंसकाः³ ॥

24

མི་ཐི་ལ་ ནག་¹ རབ་² བསྐྱེགས་³ ཀྱང་⁴ །

ང་ལ་⁵ ཅི་ཡང་⁶ ཚོག་བ་⁷ མེད་⁸ །

ང་ལ་⁹ གང་དག་¹⁰ ཅི¹¹ མེད་ བས¹² །

ཀྱུ་མའོ་¹³ ཤིན་ཏུ་བདེ་བར་¹⁴ འཆོ་¹⁵ ॥ XXX. 49.

सुसुखं¹⁴ बत¹³ जीवामो¹⁵ येषां¹⁰ नो⁹ नास्ति¹² किञ्चन¹¹ ।

मिथिलायां¹ दह्यमानायां³ न⁸ नो⁵ दह्यति⁷ किञ्चन⁶ ॥

2 प्र or सु. 4 अपि.

25

གཟུང་བར་དྭགས་¹ ཞིང་ ཡང་བ་² ནང་ །

གང་ཏུ་³ དགའ་བར་⁴ འགྲོ་བ་ཡི་⁵ །

सोमसः⁶ द्रुमः⁷ किं लोमसः⁸ श्रे ।

सोमसः⁹ द्रुमः¹⁰ यदेव¹¹ अदेव¹² ॥ XXXI. 1.

दुर्निर्ग्रहस्य¹ लघुनो² यत्र³ काम⁴ निपातिनः⁵ ।

चित्तस्य⁶ दमनं⁷ साधु⁸ चित्तं⁹ दान्तं¹⁰ सुख¹¹ आवहम्¹² ॥

26

कोसः¹ श्रेष्ठः² यदेव³ अदेव⁴ श्रे ।

यदेव⁵ लोमसः⁶ यदेव⁷ किं यदेव⁸ यदेव⁹ ।

यदेव⁷ यदेव⁸ यदेव⁹ यदेव¹⁰ ।

सोमसः¹⁰ सोमसः¹¹ यदेव¹² यदेव¹³ यदेव¹⁴ यदेव¹⁵ ।

यदेव¹ यदेव² किं यदेव³ यदेव⁴ ।

यदेव²⁰ यदेव²¹ यदेव²² ॥ XXXI. 25.

मनः⁹ पूर्व² ज्ञमा⁴ धर्मा¹ मनः³ श्रेष्ठः⁶ * मनोभवाः⁵ ।

मनसा⁸ हि प्रसन्नेन⁹ भाषते¹⁰ वा¹¹ करोति¹³ वा¹² ।

ततस्¹⁶ * ते¹⁷ सुखम्¹⁸ * अन्वेति¹⁹ छाया²⁰ इव²² ह्यनुगामिनी²¹ ॥

7 यदि. 14 अपि. 15 युक्तम् or उचितम्.

॥ सत्सत्सु सुप्रसन्नं तेषां सुप्रसन्नं सुप्रसन्नं ॥

॥ बुद्धचरितं नाम महाकाव्यम् ॥

॥ अत्र सुप्रसन्नं ॥

॥ अष्टः सर्गः ॥

।

देवस्य^१ अश्विनस्य^२ त्रैलोक्य^३ वै ।

सर्वदेवस्य^४ अश्विनस्य^५ त्रैलोक्य^६ ।

सर्वदेवस्य^७ अश्विनस्य^८ त्रैलोक्य^९ ।

सर्वदेवस्य^{१०} अश्विनस्य^{११} त्रैलोक्यस्य^{१२} ॥

तत^१ सुहृत्^२ अश्विनस्य^३ जगच्चक्षुषि^४ भास्करे^५ ।

भार्गवस्य^६ आश्रमपदं^७ स^८ दर्श^९ नृणां^{१०} वरः^{११} ॥

६ -माते.

2

सर्वदेवस्य^१ अश्विनस्य^२ त्रैलोक्यस्य^३ ॥

सर्वदेवस्य^४ अश्विनस्य^५ त्रैलोक्यस्य^६ ॥

དོན་གྱི་བྱས་པ་¹² བཞིན་དུ་¹³ བྱུང་¹⁴ །

विश्रान्त^९ इव^{१०} यद्^७ दृष्ट्वा^८ कृतार्थ^{१२} इव^{१३} च^{११} अभवत्^{१४} ॥

3

དེ་ནི་¹ གྲུག་ས་པ་² མེད་དོན་³ དང་⁴ །

དཀའ་ཐབ་⁵མཆོད་པའི་ རྟོན་⁷ ཉིད་⁸ དང་⁹ !

རང་གི་¹⁰ རྒྱལ་ས་¹¹ བསྐྱར་བ་ལ་¹² །

དྲ་ཡི་¹³ རྒྱལ་ནས་¹⁴ བབས་པར་གྱུར་¹⁵ ॥

स^१ विस्मय^२ *निवृत्त्यर्थ^३ तपः^५ पूजार्थम्^७ एव^८ च^{४,९} ।

स्वां¹⁰ चानुवर्तितां¹¹ * रक्षन्¹² अश्व¹³ पृष्ठाः¹⁴ अवातरत्¹⁵॥

4

མངོན་པར་བབས་ནས་¹ གྲང་² རེག་ཅིང་³ །

དགའ་ཞིང་⁴ མིག་གིས་⁵ རྒྱ་བ་⁶བཞིན་⁷ །

ངེས་པར་ རཁོར་⁸ ཞེས་⁹ ཏྲ་¹⁰ དང་¹¹ ཅི།

འདྲན་པ་ལ་¹² ཉི་ ཟླ་མ་པ་འོ་¹³ ॥

अवतीर्य^१ च^२ पस्पर्श^३ निस्तीर्ण^४ मिति^५ वाजिनं^{१०} ।

छन्दकं¹² च¹¹ अग्रवीत्¹³ प्रीतः⁴ स्नापयन्⁶ इव⁹ चक्षुषा⁵ ॥

5

འདི་ནི་¹ མཁའ་ལྷིང་² རྟེན་³ མགྲོགས་ལ་⁴ །

མགྲོགས་འགྲོ་ལ་⁵ ཉི་ རྩེས་སུ་འོངས་⁶ །

འདིས་⁷ ཉི་ བདག་གི་⁸ ལྷོབས་⁹ རྟེན་¹⁰ ཉི་ །

ཉི་བ་¹¹ བདག་ལ་¹² གས་¹³ བ་ བསྟན་¹⁴ ॥

इमं¹ ताक्ष्यं² उपम³ जवं⁴ तुरङ्गम्⁵ अनुगच्छता⁶ ।

दशिता¹⁴ सौम्य¹¹ मद¹² भक्ति¹³ विक्रमश्च⁹ च¹⁰ *अयम्⁷ आत्मनः⁸ ॥

6

ཐམས་ཅད་ནས་¹ རོན་² གཞན་³ ཡིན་⁴ ཁྱང་⁵ །

ཁྱོད་ཀྱིས་⁶ ལྷིང་ལ་⁷ བཟང་⁸ བ་ ལྟེ།

གང་གི་⁹ རོ་བོ་དག་ལ་¹⁰ རྟེན་¹¹ །

འདི་¹² ཉི་ རྟེན་¹³ བདག་བ་¹⁴ ཉིད་¹⁵ ॥

*सर्वथा¹ अस्मि⁴ अन्य³ कार्यो² ऽपि⁵ गृहीतो⁸ भवता⁶ हृदि⁷ ।

भर्तु¹⁰ स्नेहे¹¹ यस्य⁹ अयम्¹² * ईदृशः¹³ शुद्ध¹⁴ एव¹⁵ च ॥

7

གས་བ་མེད་ལ་¹ རྒྱས་བ་² ཡོད་³ །

རྒྱས་བ་མེད་ལ་⁴ གས་བ་ལྟན་⁵ །

གུས་པ་ལྷན་⁶ དང་⁷ ལུས་པ་⁸ ཟླེ ।

ཁྱིེ་འདྲ་⁹ ས་ཟླེང་¹⁰ ཟླེེ་པར་དགའ་¹¹ ॥

* अभक्तो¹ ऽपि स्वमर्थो² ऽस्ति³ निःसामर्थ्यो⁴ ऽपि भक्तिमान्⁵ ।
भक्तिमांशु⁶ च⁷ एव शक्तश्च⁸ च दुर्लभस्त¹¹ त्वद्विधो⁹ * भुवि¹⁰ ॥

8

རྟེ་ཕྱིར་¹ སྐལ་པ་² ཆེན་པོའི་³ ལས་⁴ ।

ཁྱིེ་གྱི་⁵ འདིས་⁶ ཞི་བདག་⁷ དགའ་⁸ རོ་

གང་ཞིང་⁹ ཁྱིེ་གྱི་¹⁰ བསམ་པ་¹¹ འདི¹² ।

འབྲས་བྱ་ལས་¹³ གྲང་¹⁴ གཞན་དུ་ཕྱོགས་¹⁵ ॥

तनु¹ प्रीतो⁸ ऽस्मि⁷ तव⁵ अनेन⁶ महा³ भागेन² कर्मणा⁴ ।
दृश्यते मयि भावो¹¹ ऽयं¹² फलेभ्यो¹³ ऽपि¹⁴ पराङ्मुखे¹⁵ ॥

9 यस्य. 10 तव.

9

ཟླེ་པོ་¹ འབྲས་བྱ་ལ་² གནས་པའི་³ ।

མཐུན་ཕྱོགས་⁴ ཟླེ་པོ་⁵ གང་གིས་⁶ མིན་⁷ ।

ཁྱོག་ལ་⁸ རང་གི་⁹ ཟླེ་པོ་¹⁰ ཡང་¹¹ ।

པལ་ཆེར་¹² པ་རོལ་¹³ ཟླེ་པོར་¹⁴ གྲུང་¹⁵ ॥

को⁶ जनस्य¹ फल²स्यत्य³ न⁷ स्यादमिमुखो⁴ जनः⁵ ।
 परो¹³ भवति¹⁵ भूयिष्ठ¹² स्व⁹जनो¹⁰ ऽपि¹¹ विपर्यये⁸ ।

¹⁴ जनः.

10

सिंहासना¹ निजं² सु³ मन्दं⁴ विदं ।
 मणिसंघ⁵ निजं⁶ य⁷ मणिसंघ⁸ ।
 श्रेयं⁹ यदं¹⁰ मणिसंघ¹¹ कृत्वा¹² श्रे¹³ ।
 सुयं¹⁴ यदं¹⁵ यदं¹⁶ मणिसंघ¹⁷ ॥

कुल¹अर्थ² धार्थते⁴ पुत्रः³ पोष⁵अर्थ⁶ सेव्यते⁸ पिता⁷ ।
 आश्रया⁹ श्रियति¹⁰ जगन्¹¹ नास्ति¹⁴ निष्कारणा¹² स्वता¹³ ॥

11

मदं¹ यदं² उर³ मणिसंघ⁴ ।
 मणिसंघ⁵ यदं⁶ कृत्वा⁷ मणिसंघ⁸ सु⁹ ।
 सु¹⁰ मणिसंघ¹¹ नि¹² सुयं¹³ ।
 मणिसंघ¹⁴ यदं¹⁵ मणिसंघ¹⁶ यदं¹⁷ ॥

किम्³ उक्ता² बहु¹ संक्षेपात्⁴ कृतं⁹ मे⁵ सु⁸महत्⁷ प्रियं⁶ ।
 निवर्तस्व¹² अश्वम्¹⁰ आदाय¹¹ संप्राप्तो¹⁷ ऽस्मीप्सितं¹⁵ वनं¹⁶ ।

13 च.

14 अहम्.

12

དེ་སྐད་¹ སྦྲུམ་ནས་² ཕྱག་ཆེན་³ དེ་⁵ ।

ཇིས་སྦྲུ་བཟླགས་པ་⁶ བྱེད་འདོད་པས་⁷ ।

གྱུན་ནས་⁸ ཀྱན་ནས་བཏོགས་ནས་⁹ བློ་¹ ।

གཏུང་¹⁰ སེམས་ལྡན་པ་¹¹ འདི་ལ་¹² བྱིན་¹³ ॥

इति¹ उक्त्वा² स⁵ महा⁴बाहु³रज्जुशंस⁶चिकीर्षया⁷ ।

भूषणानि⁸ अवमुच्य⁹ अस्मै¹² सन्तप्त¹⁰मनसे¹¹ ददौ¹³ ॥

13

དབུ་གྱུན་དག་ནས་¹ རྟོར་བྱ་² གསལ་³ ।

སྦྱོན་མའི་⁴ ལུས་ལ་⁵ སྦྲངས་ནས་⁶ བློ་¹ ।

ཉི་མ་⁷ འཕྲིགས་བྱེད་ལ་⁸ བཞིན་⁹ དེས་¹⁰ ।

ཆོག་¹¹ འདི་¹² སྦྲུམ་བཞིན་¹³ བཟླགས་པར་གྱུར་¹⁴ ॥

मुकुटाद्¹ दीप्त⁴वर्माणं⁵ मणि²मादाय⁶ भास्वरं³ ।

ब्रुवन्¹³ वाक्यम्¹¹ इदं¹⁹ तस्यौ¹⁴ सादित्य⁷ इव⁹ * मन्दरः⁸ ॥

10 सः.

14

འདྲན་པ་¹ རྟོར་བྱ་² འདི་³ རྟོང་ལ་⁴ ।

ལན་མང་⁵ བཏུད་ནས་⁶ མི་⁷ སྦྱང་⁸ བློ་¹ ।

ཀུན་ནས་གདུང་བ་⁹བརྗེ་ག་བའི་ཕྱིར¹⁰ ।

སློལ་བས་པར་¹¹ རི་གསོལ་བར་བྱ¹² ॥

अनेन⁸ मणिना⁹ छन्द¹ प्रगम्य⁶ बहुशो⁵ नृ⁷पः⁸ ।

विज्ञाप्यो¹² ऽमुक्तविश्रम्भं¹¹ सन्ताप⁹ विनिवृत्तये¹⁰ ॥

4 अवसरे.

15

སྤྱི་བ་¹འཆི་བ་²ཉམས་³དོན་དུ⁴ ।

དཀའ་ཐུབ་⁵ནགས་ཚལ་⁶ རབ་ཐོབ་⁷ སྤྱེ།

མཐོ་རིས་⁸ སློས་པས་⁹ རེས་¹⁰ མིན་¹¹ ཞིང་།

བཅེ་བ་མེད་¹² མིན་¹³ ཁྲིས་པ་¹⁴ མིན་¹⁵ ॥

जन्म¹मरण²नाश³अर्थ⁴ * प्रविष्टो⁷ ऽस्मि तपो⁵वनं⁶ ।

न¹¹ खलु¹⁰ स्वर्ग⁸तर्पण⁹ न¹³ अस्नेहेन¹² न¹⁵ मन्युना¹⁴ ॥

16

དེ་ཕྱིར་¹ དེ་ལྟར་² མངོན་བྱུང་བ་³ ।

བདག་ལ་⁴ བྱ་ངན་⁵ རོས་⁶ མ་ཡིན་⁷ ।

ལྷན་རིང་⁸ འདུས་པར་⁹ བྱུར་ནས་¹⁰ ཀྱང་¹¹ ।

དུས་ཀྱིས་¹² འགྱུར་བ་¹³ མ་¹⁴ ཡིན་¹⁵ རོ ॥

तद्¹ एवम्² अभिनिष्क्रान्तं³ न⁷ मां⁴ शोचितुम्⁵ अर्हसि⁶ ।
भूत्वा¹⁰ अपि¹¹ हि चिरं⁸ श्लेषः⁹ कालेन¹² न¹⁴ भविष्यति^{13, 15} ॥

17

गदः¹ श्रुतः² देवः³ वरः⁴ वः⁵ श्रुते ।
देः⁶ श्रुतः⁷ वरः⁸ श्रुतः⁹ वरः¹⁰ श्रुते ।
श्रुतः¹¹ वरः¹² वरः¹³ श्रुते ।
वरः¹⁴ वरः¹⁵ वरः¹⁶ श्रुते ॥

ध्रुवो² यस्मात्¹ च विश्लेषस्³ तस्मान्⁴ मोक्षाय⁵ मे⁶ मतिः⁷ ।
विप्रोयोगः¹² कथं¹³ न स्याद्¹⁴ भूयो⁸ ऽपि⁹ स्व¹⁰ *जनादिभिः¹¹ ॥

18

श्रुतः¹ श्रुतः² देवः³ वरः⁴ वः⁵ श्रुते ।
वरः⁶ वरः⁷ वरः⁸ वरः⁹ वरः¹⁰ श्रुते ।
श्रुतः¹¹ वरः¹² वरः¹³ श्रुते ।
वरः¹⁴ वरः¹⁵ वरः¹⁶ श्रुते ॥

शोक¹ त्यागाय² निष्क्रान्तं³ न⁷ मां⁴ शोचितुम्⁵ अर्हसि⁶ ।
शोक⁸ हेतुषु⁹ कामेषु¹⁰ सक्ताः¹¹ शोच्यास्¹³ तु रागिणः¹² ॥

19

འདི་¹ ཡང་² སྤྲ་ས་ནས་ས་ལ་³ བྱགས་⁴ ।

ཁོ་ལོ་ཕྱག་ལ་⁵ ཇེས་བར་⁶ བཞགས་⁷ ।

དེ་ལྟར་⁸ སྤྲར་བྱར་⁹ བྱུར་བས་¹⁰ ནྟེ།

བྱུང་ན་འོས་¹¹ མིན་¹² ལས་གྱིས་¹³ འབྲོ་¹⁴ ॥

अयं¹ च² किल⁴ पूर्वेषाम्³ अस्माकं⁵ निश्चयः⁶ * स्थिरः⁷ ।

* इति⁸ दायान्⁹ भूतेन¹⁰ न¹² शोच्यो¹¹ ऽस्मि पथा¹³ व्रजन्¹⁴ ॥

20

སྤྲ་བྱ་ནས་ས་ལ་¹ སྤྲར་ལོག་² ।

ནོར་གྱི་³ སྤྲར་བྱར་⁴ འབྱུར་བ་⁵ སྟེ།

ས་ལ་⁶ ཆོས་ཀྱི་⁷ བདག་པོ་⁸ ཡང་⁹ ।

ཆེད་དཀའ་¹⁰ ཡང་ན་¹¹ མ་¹² ཡིན་¹³ རོ་¹⁴ ॥

भवन्ति⁵ ह्यर्थं³ दायान्⁴ पुण्यस्य¹ विषयये² ।

पृथिव्यां⁶ धर्म⁷ दायान्⁸ दुर्लभास्¹⁰ तु⁹ न¹² सन्ति¹³ वा¹¹ ॥

21

གང་¹ ཡང་² འདི་³ རེ་ རྒྱས་མིན་བར་⁴ ।

ནགས་སྤྱ་⁵ སོང་བ་ཡིན་⁶ ཞེ་ན་⁷ ।

སྒྲིག་⁸ ཀྱང་ གཡོ་བར་གྱུར་བ་ན་¹⁰ ।

ཆོས་ལ་¹¹ དུས་མེད་¹² ས་ ཡིན་¹³ རོ ॥

यद्¹ अपि² स्यादसमये⁴ यातो⁶ वनम्⁵ असौ³ इति⁷ ।

अकालो¹² नास्ति¹³ धर्मस्य¹¹ जीविते⁸ चञ्चले⁹ सति¹⁰ ॥

22

དེ་ཕྱིར་¹ ད་ལྟར་² ཉིད་དུ་³ བདག་⁴ ।

དགེ་བ་⁵ བསམ་ག་⁶ ཅེས་⁷ ཇེས་བ་⁸ དེ⁹ ।

འཆི་བའི་¹⁰ དགྲ་¹¹ནི་ གནས་བ་ན་¹² ।

གསོན་བ་ལ་¹³ རི་ གློག་ཏར་¹⁴ ཅིར་¹⁵ ॥

तस्माद्¹ अद्य² एव³ मे⁴ श्रेयश्⁵ चेतव्यम्⁶ इति⁷ निश्चयः⁸ ।

जीविते¹³ को¹⁵ हि विश्रम्भो¹⁴ मृत्यौ¹⁰ प्रत्यर्थिनि¹¹ स्थिते¹² ॥

⁹ सः.

23

ཞི་བ་¹ ཁྱོད་ཀྱིས་² དེ་ལ་སོགས་³ ।

ས་འཛིན་བདག་ལ་⁵ ལུ་བྱ་⁶ཞེ ।

ཇི་ལྟར་⁷ བདག་⁸ནི་ མི་⁹ ཏན་བ་¹⁰ ।

དེ་ལྟར་¹¹ ཉིད་དུ་¹² འབད་བ་ ཀྱིས་¹³ ॥

* एवमादि³ त्वया² सौम्य¹ विज्ञाप्यो⁶ वसुधा¹ अधिपः⁵ ।
प्रयतेशास्¹³ तथा¹¹ चैव¹² यथा⁷ मां⁸ न⁹ स्मरेद्¹⁰ अपि ॥

24

གཞན་¹ ཡང་² བདག་ཡ་³ ཡོན་ཏན་མེད་⁴ ।
ཁྱིེ་ཀྱིས་⁵ མི་⁶ བདག་ཡ་⁷ སྦྱ་བ་⁸ ।
ཡོན་ཏན་མེད་ཡས་⁹ བཞེ་བ་¹⁰ འདོར་¹¹ ।
བཞེ་བ་¹² དོར་ཡས་¹³ སྦྱ་བ་¹⁴ མེད་¹⁵ ॥

अपि² नैर्गुण्यम्⁴ अस्माकं³ वाच्यं⁸ नर⁶पतौ⁷ त्वया⁵ ।
नैर्गुण्यात्⁹ त्यज्यते¹¹ स्नेहः¹⁰ स्नेह¹² त्यागान्¹³ न¹⁵ शोच्यते¹⁴ ॥

1 अन्यत्.

25

དེ་ལྟར་¹ ཚིག་² འདི་³ ཐོས་སྒྲུང་ནས་⁴ ।
འདུན་བ་⁵ གཏུང་བས་⁶ བས་འབྲུགས་⁷ ཞིང་ ।
མཚི་མས་⁸ མདུད་བའི་⁹ ཚིག་ཉིད་ཀྱིས་¹⁰ ।
ཐལ་མོ་¹¹ སྒྲུང་དེ་¹² འན་གསོལ་བ་¹³ ॥

* इति¹ वाक्यम्² इदं³ श्रुत्वा⁴ छन्दः⁵ सन्ताप⁶ विक्लवः⁷ ।
बाष्प⁸ ग्रथितया⁹ वाचा¹⁰ प्रत्युवाच¹³ * कृत¹² अञ्जलिः¹¹ ॥

26

ཇི་བ་¹ ཁྱིལ་གྱི་² དགོངས་བ་³ནི།

གཉིན་ལ་⁴ ངལ་བ་⁵ལྷོང་བ་⁶ འདིས་⁷།

རུ་བོའི་⁸ འགས་ན་⁹ གཉིས་འབྲུ་¹⁰ བཞིན་¹¹།

བདག་གི་¹² སེམས་¹³ འདི་¹⁴ འགྱུར་བ་འོ་¹⁵ ॥

अनेन⁷ तत्र² भावेन³ बान्धव⁴ आयास⁵ दायिना⁶ ।

भर्तः¹ * सीदति¹⁵ मे¹² चित्त¹³ नदी⁸ पङ्क⁹ इव¹¹ द्विपः¹⁰ ॥

14 इदम्.

27

ཁྱིལ་གྱི་¹ ཇེས་བ་² འདི་ལྷ་བྱས་³།

སྲུ་ཡི་⁴ མཆི་ས་⁵ འབྲུང་བ་⁶ མེད་⁷།

ལྷགས་⁸ ལས་གྱུར་བའི་⁹ ལྷིང་ལ་¹⁰ འང་¹¹ ལྷེ།

བཆི་བས་¹² འབྲགས་ལ་¹³ ལྷོས་ ཅི་¹⁷ དགོས་¹⁶ ॥

कस्य⁴ न⁷ उत्पादयेद्⁶ बाष्पं⁵ निश्चयस्² ते¹ ऽयमीदृशः³ ।

अयो⁸ मये⁹ ऽपि¹¹ हृदये¹⁰ * किं¹⁵ पुनः स्नेह¹² विक्लवे¹³ ॥

14 कथय. 15 किम्. 16 प्रयोजनम्.

28

གཞལ་མེད་ཁང་གི་¹ མལ་² འས་བའི་³།

ཤེན་ཏུ་གཞོན་ནུ་⁴ འདི་⁵ ཁང་ན་⁶།

ཀུ་ཤེ་⁷ ལུ་གུ་⁸ རྩོ་བ་⁹ ཅན་¹⁰ །

དཀའ་ཐབ་¹¹ རྒྱལ་གྱི་¹² ས་¹³ བའ་ན་¹⁴ ॥

विमान¹ शयन² अर्ह³ हि सौकुमार्यम्⁴ इदं⁵ क⁶ च ।

खर⁹ दर्भ⁷ अङ्कुर⁸ वती¹⁰ तपो¹¹ वन¹² मही¹³ क¹⁴ च ॥

29

ཁྱེད་ཀྱི་¹ འབད་བ་² ཐོས་ནས་³ ཁྱང་⁴ །

དྲ་⁵ བའ་⁶ བདག་གིས་⁷ རྒྱངས་བ་⁸ འདི་⁹ །

མགོན་པོ་¹⁰ དེ་¹¹ རི་ རྩོ་བས་ཀྱིས་¹² རི་ །

རྩ་ཡིས་¹³ ཁྱེད་དུ་བཅུག་བ་¹⁴ འདྲ་¹⁵ ॥

श्रुत्वा³ तु⁴ व्यवसायं² ते¹ यद्⁶ अश्वो⁵ ऽयं⁹ मया⁷ हृतः ।

बलात्कारेण¹² तन्¹¹ नाथ¹⁰ * दैवेन¹³ * एव¹⁵ अस्मि कारितः¹⁴ ॥

30

ཁྱེད་ཀྱི་¹ རན་དན་² རིས་བ་³ འདི་⁴ །

རང་⁵ དབང་⁶ ཤེས་ན་⁷ བའ་གི་ཕྱིར་⁸ །

ཉེ་བར་ལེན་⁹ ཉེ་ མགྱོགས་འབྲེའི་¹⁰ དྲ་¹¹ །

སེར་སྐའི་¹² བཞི་ཡི་¹³ ལུ་ངན་བཞན་¹⁴ ॥

कथं⁸ ह्यात्म⁵वशो⁶ जानन्⁷ व्यवसायम्² इमं⁴ तव¹ ।
उपानयेयं⁹ तुरगं¹⁰ * शोकं¹⁴ कपिल¹²वस्तुनः¹³ ॥

³ निश्चितम्. 11 अश्वम्.

31

सेदं¹ च² यो³ यो⁴ यो⁵ यो⁶ यो⁷ यो⁸ ।
शुभं⁹ च¹⁰ यो¹¹ यो¹² यो¹³ यो¹⁴ ।
शुभं¹⁵ च¹⁶ यो¹⁷ यो¹⁸ यो¹⁹ यो²⁰ ।
शुभं²¹ च²² यो²³ यो²⁴ यो²⁵ यो²⁶ ॥

तन्¹⁴ न¹⁶ अहंसि^{15,17} महा¹²बाहो¹³ विहातुं¹¹ पुत्र⁹लालसं¹⁰ ।
स्निग्धं⁶ वृद्धं⁷ च⁸ राजानं⁵ सद्गुणधर्मम्³ इव⁴ नास्तिकः¹ ॥

32

यस्य¹ च² यो³ यो⁴ यो⁵ यो⁶ ।
यस्य⁷ च⁸ यो⁹ यो¹⁰ यो¹¹ यो¹² ।
यस्य¹³ च¹⁴ यो¹⁵ यो¹⁶ यो¹⁷ यो¹⁸ ।
यस्य¹⁹ च²⁰ यो²¹ यो²² यो²³ यो²⁴ ॥

सं⁶वर्धनं⁷परि⁸श्रान्तां⁹ द्वितीयां¹⁰ तां¹² च¹³ मातरं¹¹ ।

* देव¹⁴ न¹⁷ अहंसि^{16,18} विस्मर्तुं¹⁵ कृतं³ इव⁴ सत्क्रियां² ॥

33

མ་ནིང་གིས་¹ ཉི་ རབལ་² ཐོབ་³ བཞིན་⁴ ।

སྤྲུལ་བོ་⁶ བྱིས་བ་⁵ ཡིན་ཏན་ལྷན་⁷ ।

རིགས་⁸ བཅུན་⁹ བདག་བོའི་¹⁰ བདུལ་བྱས་མ་¹¹ ।

ལྷ་མོ་¹² འདྲོང་བར་¹³ འོས་¹⁴ མ་¹⁵ ཡིན་¹⁴ ॥

བཤམ་⁵ བྱུང་⁶ ཀུལ་པོ་⁷ ཀུལ་སྤྲུལ་པོ་⁸ བཤམ་¹⁰ བྲུ་པོ་¹¹ ।

དེ་བོ་¹² འཛིན་¹⁴ མ་¹⁵ ལྷ་མོ་¹³ ལྷ་མོ་¹ བྲུ་པོ་³ ལྷ་མོ་⁴ བྲུ་པོ་² ॥

34

བསྤྲུལ་པོ་¹ སྤྲུལ་བོ་² བྲུ་པོ་³ བཤམ་⁸ ।

སྤྲུལ་བྲུ་པོ་⁴ མོས་⁵ ཉི་ བཤམ་བོའི་⁶ བཤམ་⁷ ।

བཞིན་བ་ལྷན་བས་⁸ བྲུ་པོ་⁹ བཤམ་¹⁰ བཞིན་¹¹ ।

བྱིས་བ་¹² འདྲོང་བར་¹³ འོས་¹⁴ མ་¹⁵ ཡིན་¹⁶ ॥

བྱུ་² ཡམ་མོ་ལྷ་³ སྤྲུལ་པོ་⁴ ཡམ་མོ་⁵ བྲུ་པོ་⁶ བར་⁷ ।

བཤམ་¹² འཛིན་¹⁴ མ་¹⁵ ལྷ་མོ་¹³ ལྷ་མོ་⁸ ལྷ་མོ་¹¹ བྲུ་པོ་¹⁰ ཡམ་མོ་⁹ ॥

35

ཅི་སྤྲུ་¹ བཤམ་² བར་³ བྲུ་པོ་⁴ བར་⁵ ।

འདྲོང་བ་⁵ ཉི་⁶ ལྷ་མོ་⁸ བཤམ་⁹ ।

བདག་གི་¹⁰ འགྲོས་ནི་¹¹ ཁྱོད་¹² ཞབས་ན་¹³ ।

ཁྱབ་བདག་¹⁴ བདག་¹⁵ འདྲོང་¹⁶ འཇོམ་¹⁷ མ་¹⁸ ཡིན་¹⁹ ॥

अथ¹ वन्धु² च³ राज्य⁴ च³ त्यक्तुम्^{5,7} एव⁶ कृता⁹ मतिः⁸ ।

मां¹⁵ न¹⁸ अर्हसि^{17,19} विभो¹⁴ त्यक्तुं¹⁶ त्वत्¹² पादौ¹³ हि गतिर¹¹ मम¹⁰ ॥

36

ར་གྱི་ཕུ་¹ ནི་ བཤེས་² བཟང་³ བཞན་⁴ ।

ཁྱོད་ནི་⁵ དགོན་བར་⁶ རྟོང་ནས་⁷ སྡུ་⁸ ।

མེ་ཡིས་⁹ ཆོག་པའི་¹⁰ སེམས་ཀྱིས་¹¹ ནི་ ।

གྲོང་དུ་¹² འགྲོ་བར་¹³ ལྷུ་བ་¹⁴ མེད་¹⁵ ॥

न¹⁵ अस्मि यातुं¹³ पुर¹² शक्तो¹⁴ दह्यमानेन¹⁰ चेतसा¹¹ ।

त्वाम्⁵ अरण्ये⁶ परित्यज्य⁷ सु³ मित्र² इव⁴ राघवं¹ ॥

8 A particle used after s,

9 अग्निना.

37

ཁྱོད་¹ འདྲོང་² གྲོང་དུ་³ འགྲོ་བ་ན་⁴ ।

ཀྱལ་བོས་⁵ བདག་ལ་⁶ ཅི་ཞིག་⁷ བསྐྱང་⁸ ।

ཁྱོད་ཀྱི་⁹ བཅུན་མོའི་ འཁོར་དུ་¹⁰ འཕྱོང་¹¹ ।

འཇོམ་པ་¹² མཐོང་ནས་¹³ ཅི་ཞིག་¹⁴ སྡུ་¹⁵ ॥

किं⁷ हि वक्ष्यति⁸ राजा⁵ मां⁶ त्वद्¹ * ऋते² नगरं³ * गतं⁴ ।
वक्ष्यामि¹⁵ उचित¹² दर्शित्वात्¹³ किं¹⁴ तव⁹ अन्तःपुराणि¹⁰ वा¹¹ ॥

38

गद¹ यद² यिक्³ ण्ठ⁴ षेद⁵ य⁶ यद⁷ ।
सि⁸ वद⁹ य¹⁰ य¹¹ यिक्¹² य¹³ यद¹⁴ ।
यिक्¹⁵ षेद¹⁶ य¹⁷ यिक्¹⁸ य¹⁹ यिक्²⁰ य²¹ ।
य²² यद²³ य²⁴ य²⁵ यिक्²⁶ य²⁷ य²⁸ ॥

यद्¹ अपि² आत्थ⁷ अपि⁴ नैर्गुण्यं³ * वाच्यं⁶ नरपतौ⁵ इति ।
किं¹⁴ तद्¹³ वक्ष्यामि¹⁵ अभूतं¹² ते¹¹ निर्दोषस्य⁸ मुनेर्⁹ इव¹⁰ ॥

39

यिक्¹ षेद² य³ यिक्⁴ य⁵ यिक्⁶ ।
यिक्⁷ य⁸ यिक्⁹ य¹⁰ यिक्¹¹ य¹² ।
यिक्¹³ य¹⁴ यिक्¹⁵ य¹⁶ यिक्¹⁷ य¹⁸ ।
यिक्¹⁹ य²⁰ यिक्²¹ य²² यिक्²³ य²⁴ ॥

हृदयेन² सलज्जेन¹ जिह्वा³ * सज्जमानया⁴ ।
अहं⁵ यदि⁶ अपि⁷ वा ब्रूयां⁸ कस्¹² तच्⁹ छद्धानुम्¹⁰ अर्हति ॥¹¹

40

ལང་ཞིག་¹ ཟླ་བ་ཡི་² རྣེ་བར་³ །

ཟླ་བ་⁴ རྣེ་བར་⁵ འཛིན་⁶ བ་ འམ་⁷ །

ཕྱིར་ཀྱི་⁸ ཟླ་བ་⁹ ཡེས་¹⁰ རེས་¹¹ ཟླ་བ་¹² རི་ །

ཟླ་བ་¹³ རྣེ་བར་¹⁴ འཛིན་བ་¹⁵ འམ་¹⁶ ॥

ཡོ¹ ཁྱི་བ་² རྣེ་བར་³ འཛིན་⁴ ཟླ་བ་⁵ རྣེ་བར་⁶ རི་⁷ །

ཡོ¹¹ རྣེ་བར་¹² རི་⁸ རྣེ་བར་⁹ རྣེ་བར་¹⁰ འཛིན་¹³ ཟླ་བ་¹⁴ རྣེ་བར་¹⁵ རི་¹⁶ ॥

41

རྣེ་བར་¹ རྣེ་བར་² རྣེ་བར་³ རྣེ་བར་⁴ རྣེ་བར་⁵ །

རྣེ་བར་⁶ རྣེ་བར་⁷ རྣེ་བར་⁸ རྣེ་བར་⁹ རྣེ་བར་¹⁰ །

རྣེ་བར་¹¹ རྣེ་བར་¹² རྣེ་བར་¹³ རྣེ་བར་¹⁴ རྣེ་བར་¹⁵ །

རྣེ་བར་¹⁶ རྣེ་བར་¹⁷ རྣེ་བར་¹⁸ རྣེ་བར་¹⁹ རྣེ་བར་²⁰ ॥

སྐྱུ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་¹ རྣེ་བར་² རྣེ་བར་³ རྣེ་བར་⁴ རྣེ་བར་⁵ །

སྐྱུ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་⁶ རྣེ་བར་⁷ རྣེ་བར་⁸ རྣེ་བར་⁹ རྣེ་བར་¹⁰ རྣེ་བར་¹¹ རྣེ་བར་¹² རྣེ་བར་¹³ རྣེ་བར་¹⁴ རྣེ་བར་¹⁵ རྣེ་བར་¹⁶ རྣེ་བར་¹⁷ རྣེ་བར་¹⁸ རྣེ་བར་¹⁹ རྣེ་བར་²⁰ ॥

42

རྣེ་བར་¹ རྣེ་བར་² རྣེ་བར་³ རྣེ་བར་⁴ རྣེ་བར་⁵ །

རྣེ་བར་⁶ རྣེ་བར་⁷ རྣེ་བར་⁸ རྣེ་བར་⁹ རྣེ་བར་¹⁰ རྣེ་བར་¹¹ རྣེ་བར་¹² རྣེ་བར་¹³ རྣེ་བར་¹⁴ རྣེ་བར་¹⁵ རྣེ་བར་¹⁶ རྣེ་བར་¹⁷ རྣེ་བར་¹⁸ རྣེ་བར་¹⁹ རྣེ་བར་²⁰ ॥

रन्वाकसः⁸ सकेवा⁹ वदन्वा¹⁰ ।

स्वा¹¹ सकेवा¹² वा¹³ ॥

इति¹ शोक² अभिभूतस्य³ श्रुत्वा⁷ छन्दस्य⁴ भाषितं⁵ ।

स्वस्थः⁸ परमया⁹ धृत्या¹⁰ जगाद¹³ वदतां¹¹ वरः¹² ॥

6 इदं.

43

अनुवा¹ वदन्वा² अवा³ वा⁴ ।

गुण⁵ वा⁶ अ⁷ अ⁸ ।

अवा⁹ अवा¹⁰ अ¹¹ ।

अवा¹² अवा¹³ अ¹⁴ अ¹⁵ ॥

मद्² वियोगं³ प्रति⁴ छन्द¹ सन्⁵ तापस्⁶ त्यज्यताम्⁸ अयं⁷ ।

नाना¹³ भावो¹² हि नियतं¹⁴ पृथग्¹¹ जातिषु¹⁰ देहिषु⁹ ॥

15 भवति.

44

वा¹ वा² वा³ वा⁴ ।

वा⁶ वा⁷ वा⁸ वा⁹ ।

अवा¹⁰ वा¹¹ वा¹² ।

वा¹³ वा¹⁴ ॥

स्वजनं⁴ * यदि¹ अपि² स्नेहान्³ न⁸ त्यजेयं⁹ मुमुक्षया ।
मृत्युर्¹⁰ अन्योन्यम्¹¹ अवशान्¹² अस्मान्¹³ संत्याजयिष्यति¹⁴ ॥

6 ग्रहम्. 7 स्वयं.

45

श्रेयः¹ केशव² श्रुत्वा³ मन्त्रं⁴ ।
मन्त्रं⁵ मन्त्रं⁶ किं मन्त्रं⁷ श्रे ।
मन्त्रं⁸ मन्त्रं⁹ मन्त्रं¹⁰ मन्त्रं¹¹ ।
मन्त्रं¹² श्रु¹³ मन्त्रं¹⁴ मन्त्रं¹⁵ श्रु¹⁶ मन्त्रं¹⁷ ॥

महत्या² तृष्णाया¹ दुःखैर्³ गर्मेण⁴ अस्मि⁶ यथा⁵ धृतः⁷ ।
तस्या¹¹ निष्फल⁸ यत्नायाः⁹ क¹³ अहं¹² मातुः¹⁰ क¹⁶ सा¹⁵ मम¹⁴ ॥

17 भवति and भवामि.

46

मन्त्रं¹ मन्त्रं² मन्त्रं³ मन्त्रं⁴ मन्त्रं⁵ ।
मन्त्रं⁶ मन्त्रं⁷ मन्त्रं⁸ मन्त्रं⁹ मन्त्रं¹⁰ ।
मन्त्रं¹¹ मन्त्रं¹² मन्त्रं¹³ मन्त्रं¹⁴ मन्त्रं¹⁵ ।
मन्त्रं¹⁶ मन्त्रं¹⁷ मन्त्रं¹⁸ मन्त्रं¹⁹ मन्त्रं²⁰ ॥

वास⁴ वृक्षे⁵ सम्⁶ आगम्य⁷ विगच्छन्ति⁸ यथा¹ अण्ड² जाः³ ।

नियतं¹² विप्रयोग¹³ अन्तस्¹⁴ तथा⁹ भूत¹⁰ समागमः¹¹ ॥

15 भवति.

47

རི་ལྟར་¹ སྒྲིན་རྣམས་² འདུས་ནས་³ རི།

སྒྲར་⁴ ཡང་⁵ རྣམ་པར་⁶ འབྱེད་པ་ལོ་⁷ །

དེ་ལྟར་⁸ འདུ་⁹ དང་¹⁰ འབྲལ་བ་¹¹ རི།

བདག་¹² དང་¹³ སྒྲིག་ཆགས་རྣམས་ ཀྱི་¹⁴ ལྷགས་¹⁵ ॥

समेत्य³ च यथा¹ भूयो⁴ वि⁶ अपयान्ति⁷ बलाहकाः² ।

संयोगो⁹ विप्रयोगश्च¹¹ च¹⁰ तथा⁸ मे¹² प्राणिनां¹⁴ मतः¹⁵ ॥

5, 13 च.

48

གང་སྒྱིར་¹ སྒྱིར་ན་² འཇིག་རྟེན་³ འདི་⁴ །

བསྐྱུས་ནས་⁵ རྣམ་པར་ འབྲལ་བ་⁶ ཟེ།

དེ་སྒྱིར་⁷ མི་ལས་⁸ འདུས་གྱུར་ལ་⁹ །

བདག་གི་བ་ཉིད་¹⁰ བཟོད་¹¹ ས་ ཡིན་¹² ॥

यस्माद्भू¹ याति⁶ च लोको³ ऽयं⁴ विप्रलम्ब्य⁵ * परस्परं² ।

ममत्वं¹⁰ न¹³ क्षमं¹¹ तस्मात्⁷ स्वप्नभूते⁸ समागमे⁹ ॥

49

ཤིང་རྣམས་¹ འདབ་ས་² དམར་པོ་³ དང་།

རྩྭ་ཅིག་སྒྲིས་⁴ རི་ རྣམ་པར་འབྲལ་⁵ །

मार्ग⁶ द⁷ मार्ग⁸ अस्व⁹ किं ।

अस्व¹⁰ म¹¹ स्त्रिं¹² उ¹³ ॥

सहजेन⁴ विद्युज्यन्ते⁵ पर्ण² रामेण³ पादपाः¹ ।

अन्येन⁶ अन्यस्य⁸ विश्लेषः⁹ किं पुनर्^{12,13} न¹¹ भविष्यति¹⁰ ॥

50

दे¹ दे² सु³ किं ।

वि⁴ म⁵ म⁶ सु⁷ स⁸ ।

म⁹ म¹⁰ किं म¹¹ म¹² ।

स¹³ म¹⁴ किं म¹⁵ म¹⁶ म¹⁷ ॥

तद्¹ एव² सति³ सन्तापं⁵ मा⁶ कार्षीः⁷ सौम्य⁴ गम्यतां⁸ ।

लम्बते¹² यदि⁹ तु¹⁰ लोहो¹¹ गत्वा¹³ अपि¹⁴ पुनर्¹⁵ आव्रज¹⁷ ॥

16 अपि.

51

वि¹ वि² वि³ ।

वि⁴ वि⁵ वि⁶ ।

दे⁷ स⁸ म⁹ म¹⁰ द¹¹ ।

म¹² म¹³ म¹⁴ म¹⁵ ॥

ब्रूयाद्¹⁵ च अस्मत्¹कृत³अपेक्षं² जनं⁶ कपिल⁴वस्तुनि⁵ ।
त्यज्यतां¹⁰ तद्⁷गतः⁸ स्नेहः⁹ श्रूयतां¹⁴ च¹¹ अस्य¹² निश्चयः¹³ ॥

52

वा¹ द² अक³ व⁴ च⁵ ।
य⁶ व⁷ व⁸ व⁹ ।
कु¹⁰ व¹¹ व¹² व¹³ व¹⁴ ।
य¹⁵ व¹⁶ व¹⁷ व¹⁸ ॥

क्षिप्रम्⁷ पश्यति⁸ वा⁶ कृत्वा⁵ जरा¹मृत्यु³क्षयं⁴ किल⁹ ।
अकृत¹⁴अर्थो¹³ निर्¹¹ आरम्भो^{10,12} निघनं¹⁶ * यास्यति¹⁷ इति वा¹⁵ ॥

2 च. 18 ब्रूहि or ब्रूयाः.

53

दे¹ व² क³ व⁴ ।
व⁵ व⁶ व⁷ व⁸ ।
व⁹ व¹⁰ व¹¹ ।
व¹² व¹³ व¹⁴ ॥

इति¹ तस्य² वचः³ श्रुत्वा⁴ कन्थकस्⁵ तुर⁶ग⁷उत्तमः⁸ ।
जिह्वा⁹ लिलिहे¹¹ पादौ¹⁰ बाष्पम्¹² उष्णं¹³ मुमोच¹⁴ च ॥

54

ང་བ་¹ དང་² རི་བཟ་གིས་³ ཏྲགས་⁴ ।

འཁོར་ལོ་⁵ དབྱས་ལྷན་⁶ ཡུག་གིས་⁷ རི་ ।

གཞིན་ནས་⁸ དེ་ལ་⁹ རིག་གྱར་ཅིང་¹⁰ ।

ན་ཚོད་¹¹ གཞིན་དུ་¹² རྣམ་པར་སྦྱས་¹³ ॥

जालिना¹ स्वस्तिक³ अङ्केन⁴ चक्र⁵ मध्येन⁶ पाणिना⁷ ।

आममशं¹⁰ कुमारस्⁸ तं⁹ बभाषे¹³ च वयस्य¹¹ वत्¹² ॥

2 च.

55

བསྐྱགས་ལྷན་¹ མཆི་ས་² མ་³ འདོན་ཅིག་⁴ ।

དམ་པའི་⁵ ཏྲ་ཉིད་⁶ འདི་⁷ བསྐྱན་⁸ ཏི་ ।

སྟོན་མཛོད་⁹ ཁྱེད་ཀྱི་¹⁰ ངལ་བ་¹¹ འདིས་¹² ।

ཡུར་དུ་¹³ འབྲས་བུ་¹⁴ བཅས་པར་¹⁵ འགྱུར་¹⁶ ॥

मुञ्च⁴ कन्यक¹ मा³ बाष्पं² दर्शिता⁸ इयं⁷ सद⁵ अश्वता⁶ ।

मृष्यतां⁹ स¹⁵ फलः¹⁴ शीघ्र¹³ श्रमस्¹¹ ते¹⁰ ऽयं¹² भविष्यति¹⁶ ॥

56

དེ་ནས་¹ རལ་གྱི་² རྟོན་པོ་³ རྟོར་བུའི་⁴ ཡུ་བ་ཅན་⁵ ।

གསེར་གྱི་⁶ སྒ་⁷ རི་ སྒྲ་ཚོགས་དང་ལྷན་⁸ འདུན་པ་ཡི་⁹ ।

ལག་ན་¹⁰ ཡང་དག་¹¹གནས་བ་¹² བདན་བ་¹³ དེས་¹⁴ བསྐྱམས་ནས་¹⁵ །

ཁྱེད་ཀྱི་དག་ནས་¹⁶ སྤྱལ་¹⁷བཞིན་¹⁸ ཉུགས་ནས་¹⁹ རབ་དྲུ་²⁰རངས་²¹ ॥

मणि⁴त्सरु⁵ छन्दक⁹हस्त¹⁰सं¹¹स्थं¹²

ततः¹ स¹⁴ धीरो¹³ निशितं³ गृहीत्वा ।¹⁵

कोपाद्¹⁹असिं² काञ्चन⁶भक्ति⁷चित्र⁸

विलाद्¹⁶ इव¹⁸ आशीविषम्¹⁷ उद्²⁰बबर्ह²¹ ॥

57

ལྷ་རྒྱལ་ཡི་¹ འདབ་ས་⁹ སྤྲོན་པོ་³ དེ་⁴ རངས་ནས་⁵ །

སྒྲ་ཆོགས་⁶ དབྱ་ཁྱེད་⁷ དབྱ་སྒྲར་⁸ བཅས་བ་⁹ རབ་བཅད་¹⁰ཅིང་ །

ཆིང་བྱ་དག་ན་¹¹ རང་བ་¹²བཞིན་དུ་¹³ རྣམ་བཟུས་བ་¹⁴ །

འདྲི་ཟེར་དང་ལྷན་བར་¹⁵ སྤྲང་དག་ལ་¹⁶ དེ་¹⁷ བཏོར་¹⁸རོ ॥

निष्कास्य⁵ तं⁴ च उत्पल¹पत्र²नीलं³

चिच्छेद्¹⁰ चित्र⁶ मुकुटं⁷ स⁹केशं⁸ ।

विकीर्यमाण¹⁴अंशुकम्¹⁵ अन्तरीक्षे¹⁶

चिक्षेप¹⁸ च एनं¹⁷ सरसि¹¹ इव¹³ हंस¹² ॥

58

སཆོན་བ་¹མངོན་བར་འདྲོད་ཕྱིར་² རྣམ་མང་³བཟུར་སྤྲིང་ཕྱིར་⁵ །

སྒྲ་ན་གནས་བས་⁵ རབ་དྲུ་བཟུས་བ་⁶ དེ་⁷ བཟང་⁸ ཞེ །

ཇི་ལྷ་པ་བཞིན་⁹ རེ་¹⁰ རི་ལྷ་ན་¹¹ ལྷ་ཚོགས་¹² རྣམས་¹³ །

ལྷ་ཡི་¹⁴ བྱང་པར་¹⁵ འཕགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་¹⁶ མཆོད་པར་བྱས་¹⁷ ॥

पूजा¹भिलाषेण² च बाहु³मान्याद्⁴

दिवौकसस्⁵ त⁷ जगृहः⁸ प्रविद्ध⁶ ।

यथावद्⁹ एन¹⁰ दिवि¹¹ देवसङ्घा^{12,13}

दिव्यैर्¹⁴ विशेषैर्¹⁵ महयां च चक्रुः¹⁷ ॥

16 आर्थैः.

59

སྐུན་གྱི་¹ བྱ་སྒྲིབ་² ལྷ་པ་³ རྣམ་པར་སྦངས་ལྷས་³ ཀྱང་⁴ །

དབྱ་ལས་⁵ དཔལ་ནི་⁶ རྣམ་པར་སྐྱང་རིང་⁷ བྱས་ལྷས་⁸ རི་ །

ནགས་སྐྱ་⁹ གསེར་གྱི་¹⁰ ངང་པའི་¹¹ མཚན་མ་¹² གོས་¹³ གཟིགས་ལྷས་¹⁴ །

བདན་པ་¹⁵ རེས་ནི་¹⁶ གོས་དག་¹⁷ མངོན་པར་¹⁸ འདོད་པར་བྱུང་¹⁹ ॥

मुक्ता³ तु⁴ अलङ्कार¹कलत्र²वत्तां³

श्री⁶विप्रवासं⁷ शिरसस्⁵ च कृत्वा⁵ ।

द्व¹⁴ अंशुकं¹³ काञ्चन¹⁰ हंस¹¹ चिह्न¹²

* वन्यं⁹ स¹⁶ धीरो¹⁵ ऽभि¹⁸ चकाङ्क्ष¹⁹ वासः¹⁷ ॥

60

རེ་རྣམ་¹ ལྷ་ན་གཤམ་པས་² རི་དྲགས་³ རྡོ་པའི་⁴ ལུས་⁵ །

དགོངས་པ་རྣམ་དག་⁶ འདི་ཡི་⁷ དགོངས་པ་⁸ རྣམ་རིག་ལྷས་⁹ །

ཁ་བསྐྱར་ཅར་སྒྲིག་གིས་ཅན་¹⁰ ཉིང་ལོགས་¹¹ མཛོད་པར་¹² རེངས་¹³ ।

དེ་ལ་¹⁴ རྒྱ་ཀུན་¹⁵ རྒྱལ་པོ་¹⁶ སྒྲིམ་གྱིས་¹⁷ མཛོད་པར་¹⁸ སྒྲིམ་¹⁹ ॥

ततो¹ मृग³ व्याध⁴ वपुर्⁵ दिवौका²

भावं⁸ विदित्वा⁹ अस्य⁷ विशुद्धभावः⁶

कापायवस्त्रो¹⁰ ऽभि¹² ययौ¹³ समीपं¹¹

तं¹⁴ शाक्य¹⁵ राज¹⁶ प्रभवो¹⁷ ऽभि¹⁸ उवाच¹⁹ ॥

61

ཁྱོད་ཀྱི་¹ དགེ་ལོ་² ཅར་སྒྲིག་³ དང་སྤང་⁴ རྒྱལ་མཆོན་⁵ དང་⁶ ।

འཆོ་བ་བྱེད་པའི་⁷ ལུ་⁸ འདི་⁹ རིགས་པ་¹⁰ མ་ཡིན་¹¹ དེ་ ।

དེ་སྤྱིར་¹² ཞི་བ་¹³ ལལ་དེ་¹⁴ འདིར་¹⁵ ཞི་ཆགས་¹⁶ མེད་¹⁷ ན་ ।

བདག་ལ་¹⁸ རབ་དུ་བྱིན་ལ་¹⁹ འདི་²⁰ དང་²¹ འདི་²² སྒྲིམས་མཛོད་²³ ॥

शिवं² च⁶ कापायम्³ ऋषि⁴ ध्वजस्⁵ ते¹

न¹¹ युज्यते¹⁰ हिंस्रम्⁷ इदं⁹ धनुश्⁸ च ।

तत्¹² सौम्य¹³ यदि¹⁴ अस्ति न¹⁷ सत्किन्¹⁶ अत्र¹⁵

मह्य¹⁸ प्रयच्छ¹⁹ इदम्²⁰ इदं²² गृहाण²³ ॥

21 च.

62

རོན་པས་¹ སྒྲིམ་པ་² འདོད་སྦྱིན་³ འདོད་པ་⁴ སྤྱིང་བོ་ལས་⁵ ।

འདི་ཡིས་⁶ ཁྲོ་ནི་པབ་ནས་⁷ རི་དྲགས་ནསས་⁸ ལམོད་དོ་⁹ ।

བགྲུ་བྱིན་¹⁰ མཚུངས་པ་¹¹ བཀའ་དེ་¹² འདིས་¹³ ཞི་དོན་¹⁴ འགྱུར་ན་¹⁵ ।
 ཞེ་མ་¹⁶ རབ་དྲུ་བཞེས་ལ་¹⁷ དཀར་པོ་¹⁸ དེ་¹⁹ བསོལ་མཛོད་²⁰ ॥

व्याधो¹ ऽब्रवीत्² कामद³ * कामसाराङ्ग⁵
 अनेन⁶ विश्वास्य⁷ मृगान्⁸ निहन्मि⁹ ।
 अर्थस्¹⁴ तु शक्नो¹⁰उपम¹¹ यदि¹² अनेन¹³
 हन्त¹⁶ प्रतीच्छ¹⁷ आनय²⁰ शुक्लम्¹⁸ एतत्¹⁹ ॥

15 अस्ति.

63

དེ་ནས་¹ དེ་² ཞི་མཚོག་དྲུ་³ རབ་དྲུ་⁴ དཀར་བ་ཡིས་⁵ ।
 བགས་སྐྱུ་བྱང་བའི་⁶ ན་བཟའ་⁷ སྒངས་ཤིང་གོས་⁸ རོར་ལ་¹⁰ ।
 རོན་པ་¹¹ ཉིད་¹² ཀྱང་¹³ ལྷ་ཡི་¹⁴ ལུས་¹⁵ ཉིད་¹⁶ རྣམ་བཟུང་¹⁷ སྟེ་ ।
 དཀར་པོ་¹⁸ དེ་¹⁹ ཉིད་²⁰ སྒངས་ནས་²¹ ལྷ་ནི་²² བཤེགས་པར་གྱུར་²³ ॥

परेण^{3,4} हर्षेण⁵ ततः¹ स² वन्यं⁶
 जग्राह⁸ वासो⁷ ऽशुकम्⁹ उत्ससर्ज¹⁰ ।
 व्याधस्¹¹ तु¹³ दिव्यं¹⁴ वपुर्¹⁵ एव¹⁶ बिभ्रत्¹⁷
 तच्च¹⁹ छुक्कम्¹⁸ आदाय²¹ दिवं²² जगाम²³ ॥

12,20 एव.

64

དེ་ནས་¹ གཞིན་ནུ་² རང་³ རི་⁴ མཚོ་ག་⁵ སྒྲོང་བ་⁶ དེས་⁷ །
 དེ་ལྟར་⁸ གཤེགས་བ་⁹ དེ་ལ་¹⁰ ཡ་མཚན་ སྤྲེས་ གྲུང་¹¹ དེ །
 བགས་ནས་བྱང་བའི་¹² ན་བཟའ་¹³ ཉིད་¹⁴ རང་¹⁵ དེ་ལ་¹⁶ རི །
 སྒྲར་¹⁷ ཡང་¹⁸ རི་མོར་བྱ་བ་¹⁹ མང་བོ་²⁰ སྤྲོན་བར་²¹ མཛད་²² ॥

ततः¹ कुमारशू² च³ स⁷ च अश्व⁴ गोपस्-⁶
 तस्मिन्¹⁰ तथा⁸ याति⁹ विसिस्मियाते¹¹ ।
 आरण्यके¹² वाससि¹³ च¹⁵ एव¹⁴ भूयस्-¹⁷
 तस्मिन्¹⁶ अकार्षा²² बहू²⁰ मानम्¹⁹ आशु²¹ ॥
 5 वर. 18 अपि.

65

དེ་ནས་¹ གཞིང་² རི་ མཚོ་མ་³ རང་བཅས་⁴ འདུན་བ་⁵ ན་མ་⁶ བསྐྱོལ་གས་ནས་⁷ །
 བདག་ཉིད་⁷ ཆེན་པོ་⁸ བདུན་⁹ རང་¹⁰ གྲགས་¹¹ བ་ འཁང་བ་¹² སྟེ །
 མཚས་ས་ཀྱི་¹³ སྤྲོན་གྱིས་¹⁴ གཤེགས་བའི་¹⁵ སྒྲར་མའི་¹⁶
 གྲུང་བོ་¹⁷ བཞིན་¹⁸ །
 ཅུར་སྤྲོལ་¹⁹ བྱོན་²⁰ ཞིང་ གཏུང་གནས་²¹ གང་²²
 ཡིན་²³ དེ་ན་²⁴ གཤེགས་²⁵ ॥

छन्द⁵ ततः¹ स⁴ * अश्रु⁵मुखं² वि⁶सृज्य⁷
 काषाय¹⁹संविद्²⁰ धृतं⁹कीर्ति¹¹भृत्¹² सः²⁴ ।
 येन²² आश्रमस्²¹ तेन²⁴ ययौ²⁵ महा⁸आत्मा⁷
 सन्ध्या¹³अन्न¹⁴संवीत¹⁵ इव¹⁸ *अद्रि¹⁶राजः¹⁷ ॥

66

देवस्य¹ देव्युत² ह्येव³ शुभस्य⁴ क्षी⁵मतिर्यस्य⁶ ।
 दण्डस्य⁷ वपुस्य⁸ मणिस्य⁹ मणिस्य¹⁰ क्षयस्य¹¹ ।
 मणिस्य¹² मणिस्य¹³ दे¹⁴ युग¹⁵ मणिस्य¹⁶ मणिस्य¹⁷ ।
 मणिस्य¹⁸ मणिस्य¹⁹ मणिस्य²⁰ मणिस्य²¹ ॥

ततस्¹ तथा² भर्तृ³ राज्य⁴ निः⁵स्पृहे⁶
 तपो⁷ वनं⁸ याति⁹ विवर्ण¹⁰ * वाससि¹¹ ।
 भुजौ¹⁵ समुत्क्षिप्य¹⁶ ततः स¹⁴ वाजि¹²भृद्¹³
 भृशं¹⁷ वि¹⁸बुक्रोश¹⁹ पपात²¹ च क्षितौ²⁰ ॥

67

क्षयस्य¹ क्षयस्य² क्षयस्य³ क्षयस्य⁴ क्षयस्य⁵ ।
 क्षयस्य⁶ क्षयस्य⁷ क्षयस्य⁸ क्षयस्य⁹ क्षयस्य¹⁰ ।
 क्षयस्य¹¹ क्षयस्य¹² क्षयस्य¹³ क्षयस्य¹⁴ क्षयस्य¹⁵ ।
 क्षयस्य¹⁶ क्षयस्य¹⁷ क्षयस्य¹⁸ क्षयस्य¹⁹ क्षयस्य²⁰ ॥

विलोक्य¹ भूयश्² च³ हरोद्⁵ सत्वरं⁴
 हयं⁷ भुजाभ्याम्⁸ उप⁹गुह्य¹⁰ कन्धकं⁶ ।
 ततो¹¹ निराशो¹² विलपन्¹⁴ मुहुर्मुहुर्¹³
 ययौ¹⁶ शरीरेण¹⁵ पुरं न¹⁹ चेतसा¹⁸ ॥

68

वा'लरं¹ रव'तु² सोमस'जेरं³ वा'लरं⁴ क्स'प'र'ह⁶ ।
 वा'लरं⁷ स'वा⁸ रव'तु'ल'व'र'तेरं⁹ वा'लरं¹⁰ र'म्येय¹¹ ॥
 दे'कस'¹² र'म्येय'जैक'¹³ मा'स'प'र'ह¹⁴ र'व'र'जैस'¹⁵ ह्य'म'प'र'ह'जैरं¹⁶ ।
 र'व'र'जैरं¹⁷ वा'लरं¹⁸ सु'प'¹⁹ स'प'र'ह²⁰ सु'प'प'र'ह²¹ ॥

कचित्¹ प्र²दध्यौ³ वि⁵ललाप⁶ च कचित्⁴
 कचित्¹⁰ प्रचस्खाल¹¹ पपात⁹ च कचित्⁷ ।
 अतो¹² वजन्¹³ भक्ति¹⁴ वशेन¹⁵ दुःखितश्¹⁶
 चकार²¹ बह्वीर²⁰ अवशः¹⁷ पथि¹⁸ क्रियाः¹⁹ ॥

8 भूमौ

स'प'र'ह'जैरं¹ सु'प'² जैस'³ सु'प'⁴ स'प'र'ह'जैरं⁵

वा'लरं⁶ सु'प'⁷ स'प'र'ह'जैरं⁸

सु'प'⁹ सु'प'¹⁰ स'प'र'ह'जैरं¹¹

इति श्रीबुद्धचरिते¹ महा⁵काव्ये⁴ * छन्दक⁶ निवर्तनं⁷

नाम³ षष्ठः⁹ सर्गः⁸ ॥

॥ གྱུ་ཆེར་ རིལ་བ ॥

॥ ललितविस्तरः ॥

A

॥ ལེའུ་¹བདུན་བ་² ॥

॥ सप्तमः² परिवर्तः¹ ॥

[93.22] དེ་ནས་¹ དང་སྒོང་² [94.1] བཀ་པོ་³ སྒོ་བལ་⁴
དུང་དུ་⁵ སང་སྒྲེ་⁶ འདི་སྒྲེ་ཅེས་⁷ སྒྲས་⁸སོ ॥ 1 གྱུ་¹ སྒྲི་² བྱོར་³
སང་ལ་⁴ གྱུལ་པོ་⁵ ཟས་གཙང་མ་ལ་⁶ ཆབ་སྒོ་ན་⁷ དང་སྒོང་⁸ཞིག་
མཆིས་སོ་⁹ ཞེས་¹⁰ བསལ་ཅིག ॥ 2 དེ་ནས་¹ སྒོ་བ་² དེས་³
དེ་ཆུར་⁴ བཀྱེའོ་⁵ ཞེས་⁶ དང་སྒོང་⁷ བཀ་པོ་འི་⁸ ལྟར་⁹ མཉན་དེ་¹⁰ ।
གྱུལ་པོ་¹¹ ཟས་གཙང་མ་¹² བཀ་ལ་བ་¹³ དེར་¹⁴ སང་ནས་¹⁵ བྱིན་བ་¹⁶
དང་¹⁷ ཐལ་སོ་¹⁸ སྒྱར་དེ་¹⁹ । གྱུལ་པོ་²⁰ ཟས་གཙང་མ་ལ་²¹
འདི་སྒྲེ་ཅེས་²² སྒྲས་སོ་²³ ॥ ལྷ་²⁴ མཁྱེན་བར་ མཛད་དུ་བསལ་²⁵ ।
ཆབ་སྒོ་ན་²⁶ དང་སྒོང་²⁷ བླན་བ་²⁸ འཁོགས་བ་ནས་²⁹ བཟེར་བ་³⁰ཞིག་

सकैस^{३१} । अद्वैत^{३२} वरुण^{३३} ते शुभ^{३४} वरु^{३५}
सर्वद^{३६} अक्षय^{३७} तेन^{३८} सकै^{३९} ॥ ३

[102. 7] अथ^१ खलु असितो^३ * महर्षि^२ दौवारिकम्^४ उप^५संक्रम्य^६
एवम्^७ आह^८ । १ गच्छ^४ त्वं^३ भोः^१ पुरुष^२ राज्ञः^५ शुद्धोदनस्य^६ निवेदय^{११}
द्वारे^७ ऋषि^८ व्यवस्थित^९ इति^{१०} ॥ २ दौवारिको^२ ऽसितस्य^८ * महर्षेः^७
प्रतिश्रुत्य^{१०} येन^{१३} राजा^{११} शुद्धोदनस्^{१२} तेन^{१४} * उपसंक्रामद्^{१५} ।
उपसंक्रम्य^{१६} च^{१७} * कृत^{१९} अञ्जलि^{१८} पुटो राजानं^{२०} शुद्धोदनम्^{२१} एवम्^{२२}
आह^{२३} । यत् खलु देव^{२४} जानीया^{२५} । ऋषि^{२७} जीर्णो^{२९} वृद्धो^{२८}
महल्लको^{३०} द्वारि^{२६} स्थितः^{३१} । एवं^{३२} च वदति^{३०} राजानम्^{३४} अहं^{३३} द्रष्टु^{३६}
काम^{३७} इति^{३८} ॥ ३

३ १ ततः, ३ सः, ४ एवम्, ५ करोमि, ६ इति, ७ एवं, ३५ lit. मुखं.

देव^१ शुभ^२ वरुण^३ सर्वद^४ अक्षय^५
अहं^६ अद्वैत^७ वरुण^८ ते ॥ अक्षय^९ देव^{१०} अद्वैत^{११} अक्षय^{१२} ॥
सर्वद^{१३} ते^{१४} अद्वैत^{१५} वरुण^{१६} । ४ देव^१ अक्षय^२ ते^३
शुभ^४ वरुण^५ सर्वद^६ । सर्वद^७ अक्षय^८
अद्वैत^९ अक्षय^{१०} ते । अद्वैत^{११} वरुण^{१२} ॥ ५

अथ^१ राजा^२ शुद्धोदनो^३ ऽसितस्य^६ * महर्षे^४ आसनं^६ * प्रज्ञाप्य^{७,८} तं^{१०}
पुरुषम्^९ एवम्^{११} आह^{१२} । प्रविशतु^{१५} ऋषि^{१३} इति ॥ ४ अथ^१ स^३ पुरुषः^२

राज⁴*कुलात्⁵ निष्क्रम्य⁶ असितं⁸ *महर्षिम्⁷ एवम्⁹ आह¹⁰ । प्रविश¹¹
इति ॥ 5

4 14 सः.

देवस्य¹ द्वादशैर्युवैः² कृत्वा³ यत्⁴ त्रयं⁵ मा⁶ व⁷
देव⁸ शैर्युवैः⁹ द्वादशैः¹⁰ । सप्तैर्युवैः¹¹ त्रयं¹² कृत्वा¹³
त्रयं¹⁴ मा¹⁵ व¹⁶ । अष्टैर्युवैः¹⁷ त्रयं¹⁸ कृत्वा¹⁹
कृत्वा²⁰ यत्²¹ त्रयं²² । अष्टैर्युवैः²³ कृत्वा²⁴ यत्²⁵ त्रयं²⁶ ॥ 6

अथ¹ खलु असितो³ *महर्षिम्² येन⁶ राजा⁴ शुद्धोदनस्⁵ तेन⁷ उप-
संक्रामद्⁸ । उपसंक्रम्य⁹ च¹⁰ पुरतः¹¹ स्थित्वा¹² राजानं¹³ शुद्धोदनम्¹⁴
एवम्¹⁵ आह¹⁶ । जय¹⁸ जय¹⁹ महा¹⁷राज¹⁶ । चिरम्²¹ आयुः²⁰ पालय²² ।
धर्मेण²³ * राज्यं²⁴ कारय²⁵ इति ॥ 6

देवस्य¹ कृत्वा² त्रयं³ मा⁴ व⁵ । द्वादशैर्युवैः⁶ कृत्वा⁷
यत्⁸ त्रयं⁹ । अष्टैर्युवैः¹⁰ कृत्वा¹¹ यत्¹² त्रयं¹³ । अष्टैर्युवैः¹⁴ कृत्वा¹⁵
यत्¹⁶ त्रयं¹⁷ ॥ 7 देव¹ कृत्वा² यत्³ त्रयं⁴ । अष्टैर्युवैः⁵ कृत्वा⁶
यत्⁷ त्रयं⁸ । अष्टैर्युवैः⁹ कृत्वा¹⁰ यत्¹¹ त्रयं¹² ॥ 7

सि⁹ । दन्त्रि¹⁰ स्त्रि¹¹ स्रि¹² सि¹³ दन्त्रि¹⁴ । अन्त्रि¹⁵
 उन्त्रि¹⁶ स्त्रि¹⁷ । उन्त्रि¹⁸ स्रि¹⁹ ॥ 8

अथ¹ स राजा² शुद्धोदनो³ ऽसितस्य⁵ * महर्षे⁴ अथ⁶ पाद्यम्⁸⁻¹⁰ अचनं¹¹
 च⁷ कृत्वा¹² * साधु¹³ सुष्टु¹⁴ च * परिगृह्य¹⁵ आसनेन¹⁶ उपनिमन्त्रयति
 स्म¹⁷ ॥ 7 सुख³ उपविष्ट⁴ च एनं¹ ज्ञात्वा⁵ सगौरवः⁷ सप्रतीशः⁶ एवम्⁸ आह⁹ ।
 न¹³ स्मरामि¹⁴ अहं तव ऋषे¹⁰ दर्शनं¹² । तत् * केनार्थन¹⁶ इह¹⁵ अभ्यागतो¹⁷
 ऽसि । किं¹⁸ प्रयोजनं¹⁹ ॥ 8

8 2 आसने, 11 पूर्व.

दे¹ स्रि² दन्त्रि³ सि⁴ । दन्त्रि⁵ स्रि⁶ सि⁷ । दन्त्रि⁸ सि⁹ । दन्त्रि¹⁰
 सि¹¹ स्रि¹² सि¹³ । दन्त्रि¹⁴ सि¹⁵ । दन्त्रि¹⁶ सि¹⁷ । दन्त्रि¹⁸ सि¹⁹ ॥ 9

एवम्¹ उक्ते² ऽसितो⁴ * महर्षी³ राजानं⁵ शुद्धोदनम्⁶ * एतद्⁷ अवोचत्⁸ ।
 पुत्रस्¹² ते¹¹ महा¹⁰ राज⁹ जातस्¹³ तम्¹⁴ अहं¹⁶ * द्रष्टुकाम¹⁵ इह¹⁷ * आगत¹⁸
 इति ॥ 9

दे¹ स्रि² दन्त्रि³ सि⁴ । दन्त्रि⁵ स्रि⁶ सि⁷ । दन्त्रि⁸ सि⁹ । दन्त्रि¹⁰
 सि¹¹ स्रि¹² सि¹³ । दन्त्रि¹⁴ सि¹⁵ । दन्त्रि¹⁶ सि¹⁷ । दन्त्रि¹⁸ सि¹⁹ ॥ 10

མེད་པོ་⁵ རྒྱ་ཕུ་⁷ ཞི་རིང་པོར་⁸ མི་⁹ ཉལ་¹⁰ ཏི། རྒྱ་ཕུ་¹¹ རྒྱ་པ་¹²
 རྒྱ་ཕུ་རྒྱ་¹³ ཞི་མཉམ་པར་གནས་པའི་¹⁴ ངང་ཚུ་ལ་ཅན་¹⁵ ཞོ། 11

राजा^१ आह^२ । स्वपति^६ महा^४ ऋषे^३ कुमारे^५ मुहूर्तम्^९ आगमय^{१०} यावद्^८
उत्थास्यति^७ इति ॥ १० ॥ ऋषिर्^१ अवोचत्^२ । न^९ महा^४ राज^३ तादृशा^७
महा^६ पुरुषाश्^५ चिर^८ स्वपन्ति^{१०} जागर^{१४} शीलास्^{१५} तादृशाः^{१३} सत्^{१२} पुरुषा^{११}
भवन्ति ॥ ११ ॥

དག་པོ་དག་¹ དེ་ནས་² བྱང་ཆུབ་³ མཐམས་དབང་⁴ བྱང་ཆོང་⁵
ནག་པོ་⁶ དེ་ལ་⁷ ལྷིང་བཅེ་བ་⁸ ཉེ་བར་བརྒྱུད་ཆེ་⁹ ། སད་བའི་¹⁰ བརྟ་¹¹
བྱས་སོ་¹² ॥ དེ་ནས་¹³ གྱུ་ལ་པོ་¹⁴ ཟས་གཙང་མས་¹⁵ གཞིན་རྩ་¹⁶
རྟོ་¹⁷ ཐམས་ཅད་¹⁸ ལྷུ་བ་བ་¹⁹ ལག་བ་²⁰ གཉིས་གྱིས་²¹ ལོན་རྩ་²²
ལེགས་བར་²³ ཟངས་ཏེ་²⁴ ། བྱང་ཆོང་²⁵ ནག་པོ་²⁶ བྱང་རྩ་²⁷
ཁྱེད་²⁸ ॥ 12

* इति हि² भिक्षवो¹ बोधि³सत्त्वो⁴ ऽसितस्य⁶ *महर्षे⁵ * अनुकम्पया^{8,9}
जागरण¹⁰ निमित्तम्¹¹ अकरोत्¹² ॥ अथ¹³ खलु राजा¹⁴ शुद्धोदनः¹⁵ सर्व¹⁸-
अर्थ¹⁷ सिद्ध¹⁹ कुमारम्¹⁶ उभाभ्यां²¹ पाणिभ्यां²⁰ साधु²² च सुष्ठु²³
वानुपरिगृह्य²⁴ असितस्य²⁶ * महर्षे²⁵ अन्तिकम्²⁷ उपनामयति स्म²⁸ ॥ 12

དེ་ནས་¹ སང་མྱེང་² ནག་པོས་³ བྱང་ཆུབ་སེམས་དབང་⁴ བརྩས་
 ན་⁵ । རྩིས་ལུ་⁶ ཆེན་པོའི་⁷ བཅོན་⁸ ལྷུ་མ་ཅུ་ཙ་⁹ གཉིས་¹⁰
 དང་ཐུན་ཞིང་¹¹ । དཔེ་བྱ་¹² བཟང་པོ་¹³ བརྟུན་ཅས་¹⁴ ལེགས་པར་¹⁵
 ནས་པར་¹⁶ ལྷུ་མ་པའི་¹⁷ ལུས་དང་ཐུན་པ་¹⁸ । བརྟུན་ཕྱིན་¹⁹ དང་
 ཆངས་པ་²⁰ དང་ । འཛིག་རྟེན་²¹ སྦྱོང་བ་ལས་²² འབགས་པའི་²³
 ལུས་ཅན་²⁴ । ཉི་མ་²⁵ བརྟུན་²⁶ ལྷུ་མ་སྦྱོང་ལས་²⁷ ཀྱང་ ལྷུ་མ་པའི་²⁸
 གཞི་བཞིན་དང་ཐུན་པ་²⁹ । ཡན་ལག་³⁰ བསམས་ཅད་དུ་³¹ བཟོས་པ་³²
 མཐོང་ནས་³³ । ཀྱེ་མ་³⁴ འཛིག་རྟེན་དུ་³⁵ རོ་མཚར་གྱི་³⁶ གང་ཟག་³⁷
 འདི་³⁸ བྱང་ངོ་³⁹ ॥ ཀྱེ་མ་⁴⁰ འཛིག་རྟེན་དུ་⁴¹ རོ་མཚར་⁴² ཆེན་པོ་
 དང་ཐུན་པའི་⁴³ གང་ཟག་⁴⁴ འདི་⁴⁵ བྱང་ངོ་⁴⁶ ཞེས་⁴⁷ ཆེད་དུ་བཞོད་པ་⁴⁸

* इति हि¹ असितो³ * महर्षि² बोधिसत्त्वम्⁴ अवलोक्य⁵ द्वा¹⁰ त्रिशता⁹ महा⁷-
 पुरुष⁶ लक्षणैः⁸ समन्वागतम्¹¹ अशीति¹⁴ अनुव्यञ्जन¹² सु¹⁵ वि¹⁶ चित्र¹⁷ गात्र¹⁸
 शक¹⁹ ब्रह्म²⁰ लोक²¹ पाल²² * अतिरेक²³ वपुषं²⁴ दिनकर²⁵ शत²⁶ सहस्र²⁷-
 अतिरेक²⁸ तेजसं²⁹ सर्व³¹ अङ्ग³⁰ सुन्दरं³² कृत्वा³³ च उदानम्⁴⁸ उदानयति

13 13 भद्र.

ཆེད་དུ་བཞོད་ནས་⁴⁹ ལྷུ་མ་ལས་⁵⁰ ལངས་ཏེ་⁵¹ ཐལ་མོ་⁵² ལྷུ་མ་ནས་⁵³ ।
 བྱང་ཆུབ་སེམས་དབང་⁵⁴ ཀྱང་པ་གཉིས་⁵⁵ ལྷུ་མ་འཚལ་ཏེ་⁵⁶ । བསྐྱོར་བ་

བྱས་ནས་⁵⁷ । བྱང་ཆུབ་སེམས་དབང་⁵⁸ བང་དུ་⁵⁹ སྒྲངས་དེ་⁶⁰ ।
 སེམས་ཤིང་⁶¹ འདུག་པར་⁶² བྱར་དོ་⁶³ ॥ 13

ུམ་⁴⁹ । གཞུགས་³⁶ བྱུང་ལོ་³⁷ བུ་³⁴ འཕྲོ་³⁸ ལོ་³⁵ བྱུང་ལོ་³⁹ । མཐུ་⁴³
 གཞུགས་⁴² བྱུང་ལོ་⁴⁴ བུ་⁴⁰ འཕྲོ་⁴⁵ ལོ་⁴¹ བྱུང་ལོ་⁴⁶ । ཇུ་⁴⁷ ལྟུང་⁵¹
 གཞུགས་⁵⁰ * ཇུ་⁵³ བྱུང་ལོ་⁵² བྱུང་ལོ་⁵⁴ བྱུང་ལོ་⁵⁵ བྱུང་ལོ་⁵⁶
 བྱུང་ལོ་⁵⁷ བྱུང་ལོ་⁵⁸ བྱུང་ལོ་⁵⁹ བྱུང་ལོ་⁶⁰ བྱུང་ལོ་⁶¹ བྱུང་ལོ་⁶²
 བྱུང་ལོ་⁶³ ॥ 13

དེ་ནས་¹ དེ་ནས་² བྱང་ཆུབ་སེམས་དབང་³ ལུས་ལ་⁴ སྒྲིམ་བུ་⁵
 ཆེན་པོ་⁶ མཚན་⁷ སྒྲིམ་ཐུ་ཅ་གཉིས་⁸ ཡོད་པ་⁹ མཐོང་སྟེ་¹⁰ । དེ་དག་¹¹
 དང་ཐུན་པའི་¹² སྒྲིམ་བུ་¹³ བྱང་ཆུབ་¹⁴ དེ་¹⁵ བྱུང་ལོ་¹⁶ བྱུང་ལོ་¹⁷
 བྱུང་ལོ་¹⁸ । བྱུང་ལོ་¹⁹ བྱུང་ལོ་²⁰ བྱུང་ལོ་²¹ ॥ བྱུང་ལོ་²² བྱུང་ལོ་²³
 བྱུང་ལོ་²⁴ བྱུང་ལོ་²⁵ བྱུང་ལོ་²⁶
 བྱུང་ལོ་²⁷ དེ་ བྱུང་ལོ་²⁸ । བྱུང་ལོ་²⁹ བྱུང་ལོ་³⁰
 བྱུང་ལོ་³¹ བྱུང་ལོ་³² । བྱུང་ལོ་³³ བྱུང་ལོ་³⁴ བྱུང་ལོ་³⁵ བྱུང་ལོ་³⁶
 བྱུང་ལོ་³⁷ བྱུང་ལོ་³⁸ । བྱུང་ལོ་³⁹ བྱུང་ལོ་⁴⁰
 བྱུང་ལོ་⁴¹ བྱུང་ལོ་⁴² བྱུང་ལོ་⁴³ བྱུང་ལོ་⁴⁴

ॐ नमः ॥ १४
 ॐ नमः ॥ १४
 ॐ नमः ॥ १४
 ॐ नमः ॥ १४
 ॐ नमः ॥ १४

सो^२ ऽद्राक्षीद्^{१०} बोधिसत्त्वस्य^३ द्वात्रिंशन्^८ महा^६पुरुष^५लक्षणानि^७ * यैः^{११}
 समन्वागतस्य^{१२} पुरुष^{१३}पुद्गलस्य^{१४} द्वे^{१७} गती^{१६} भवतो^{१८} न^{२०} अन्या^{१९} ।
 सचेद्^{२१} अगारम्^{२२} अध्यावसति^{२३} राजा^{२६} भवति^{२७} * चतुरङ्गश्च^{२४} चक्रवर्ती^{२५} ।
 पूर्ववद्^{२९} यावदेव^{३२} * ऐश्वर्याधिपत्येन^{३०} । सचेत्^{३३} पुनर् अगाराद्^{३४}
 अनगारिकां^{३५} प्रव्रजति^{३६} तथागतो^{३७} भविष्यति^{३८} विपुष्टशब्दः^{४१} सम्यक्^{३९} ।
 सम्बुद्धः^{४०} नेता^{४२} अनन्यनेयः^{४३} । स^{४५} * त^{४६} दृष्टा^{४७} * प्रारोदोद्^{५०}
 अश्रूणि^{४८} प्रवर्तयन्^{४९} गभीरं^{५२} च निःश्वसति स्म^{५३}... ॥ १४

14 1 अथ, 4 शरीरे, 9, सद्भावम् or अस्ति, 15 तस्य, 28 इति, 31 राज्यं
 करिष्यति, 44 दृष्ट्वा, 46 तादृशं, 51 स्थितः.

B

॥ ॐ नमः ॥

॥ पञ्चदशः परिवर्तः ॥

[175] ॥ ॐ नमः ॥ ॐ नमः ॥ ॐ नमः ॥ ॐ नमः ॥ ॐ नमः ॥
 ॐ नमः ॥ ॐ नमः ॥ ॐ नमः ॥ ॐ नमः ॥ ॐ नमः ॥
 ॐ नमः ॥ ॐ नमः ॥ ॐ नमः ॥ ॐ नमः ॥ ॐ नमः ॥

माल¹¹ ॥ 5 किं³ भोः¹ काञ्चुकीय² सूर्यो⁴ ऽभ्युद्गतो⁵ येन⁶ इयं⁷ प्रभा⁸
विराजते⁹ । 6 काञ्चुकीय¹ आह² । अद्यापि⁴ तावद् देव³ रजन्या⁵ * उपार्थ⁶
न⁷ अतिक्रान्त⁸ ॥ 7 अपि² च³ देव¹ । 8

1 5 अचिन्तयत् 2 4 अपि or च, 5 अकृतम्, 13 भविष्यति, 11 चिन्तयित्वा.

शैः¹ रैः² शैः³ रैः⁴ शैः⁵ रैः⁶ ।
शैः⁷ रैः⁸ शैः⁹ रैः¹⁰ ।
शैः¹¹ रैः¹² शैः¹³ रैः¹⁴ ।
शैः¹⁵ रैः¹⁶ शैः¹⁷ रैः¹⁸ शैः¹⁹ रैः²⁰ ॥ 9

सूर्य¹ प्रभाय² * भवते³ द्रुम⁴ कुड्य⁵ छाया⁶

सन्तापयति⁸ च तनुं⁷ प्रकरोति¹⁰ धर्म⁹ ।

हंसा¹³ मयूर¹⁴ शुक्र¹⁵ कोकिल¹⁶ चक्रवाकः¹⁷

प्रत्यूष¹¹ कालसमये¹² स्व¹⁸ रुता¹⁹ * खन्ति²⁰ । 9

शैः¹ रैः² शैः³ रैः⁴ शैः⁵ रैः⁶ ।
शैः⁷ रैः⁸ शैः⁹ रैः¹⁰ ।
शैः¹¹ रैः¹² शैः¹³ रैः¹⁴ शैः¹⁵ ।
शैः¹⁶ रैः¹⁷ शैः¹⁸ ।

ཡོན་ཏན་ལྷན་པ་¹⁹ གཅིག་ཅིག་²⁰ རེང་²¹ བྱི

འདྲིར་²² བྱོན་²³ རེས་²⁴ ॥ 10

3 Printed text *mili*.

आमा¹ इय² तु नरदेव³ सुखा⁵ मनोज्ञा⁴

प्रह्लादनी⁶ शुभकरी⁷ न¹⁰ करोति⁹ * दाहं⁸ ।

कुड्या¹³ च¹² वृक्ष¹¹ अभिभूय¹⁴ न¹⁷ चास्ति¹⁶ छाया¹⁵

निस्संशयं²⁴ गुणधरो¹⁹ इह²² अद्य²¹ प्रातः²³ ॥ 10

10 16 उत्पन्ना, 20 परम्परया.

ཀྱུལ་པོ་¹ རེ་² བྱི་མི་དགའ་³ རྒྱུགས་⁴ བཅུར་⁵ བཟླས་པ་⁶ རེང་ ।

སེམས་ཅན་དག་པ་⁷ བདའི་མིག་ཅན་⁸ རེ་⁹ མཐོང་ནས་¹⁰ །

རེ་¹¹ བྱི་མཁའ་ནས་¹² ལྷང་བར་¹³ འདྲོད་ན་¹⁴ མ་¹⁵ རྒྱས་¹⁶ རེ་ ।

ནས་དག་¹⁷ རྒྱུ་ཅན་¹⁸ རྒྱས་པ་¹⁹ ས་ལ་²⁰ གྲུགས་པ་²¹ རྒྱེད་²² ॥ 11

सो² प्रेक्षते⁶ दश⁴ दिशो⁵ नृपती¹ विषण्णो³

दृष्टश्¹⁰ च सो⁹ कमललोचन⁸ शुद्धसत्त्वः⁷ ।

सो¹¹ ऽभ्युत्थितुं¹³ शयनि¹² इच्छति¹⁴ न¹⁶ प्रभोति¹⁵

पितृ²⁰ गौरवं²¹ जनयते²² वर¹⁹ शुद्ध¹⁷ बुद्धिः¹⁸ ॥ 11

དེ་¹ ཉི་ གྲུལ་པོ་འོ་² མདུན་དུ་³ འདུག་ནས་⁴ འདི་སྐད་⁵ སྒྲས་⁶ །
 ལྷ་ཅིག་⁷ བདག་⁸ ཉི་ མཛེན་པར་འབྱུང་བའི་⁹ དུས་¹⁰ བཟ་¹¹ རིགས་¹² །
 བག་གས་¹³ གྲང་¹⁴ མ་¹⁵ མཛད་¹⁶ མི་ དགྲེས་པ་¹⁷
 ཡང་¹⁸ མ་¹⁹ མཛད་ཅིག་²⁰ ॥

གྲུལ་པོ་²¹ གཉེན་བཅས་²² ཡུལ་འཁོར་བཅས་²³ དེ་
 བཟོན་པར་²⁴ གསོལ་²⁵ ॥ 12

सो¹ च स्थिति⁴ पुरतो³ नृपति² अवोचत्⁶
 मा¹⁵ भूय विघ्न¹³ प्रकरोहि¹⁶ न¹⁹ च¹⁸ एव खेद¹⁷ ।
 नैष्कर्म्य⁹ कालसमयो¹⁰ मम⁸ देव⁷ युक्तो¹²
 हन्त क्षमस्व^{24, 25} नृपते²¹ *सजनः²² सराष्ट्रः²³ ॥ 12

5 एवं. 11 प्राप्तः. 14 अपि. 20 कुरु.

གྲུལ་པོ་¹ དེ་² ཉི་ མཛི་མས་³ མིག་⁴གང་⁵ འདི་སྐད་⁶ སྒྲས་⁷ །
 ཁྱོད་⁸ཉི་ སྤར་ཁྲོག་པ་ཡི་⁹ དགས་པ་¹⁰ཅི་ཞིག་¹¹ ཡོད་¹² །
 བདག་ལ་¹³ དམ་པ་¹⁴ ཅི་¹⁵ སྒྲོང་¹⁶ སྒྲོས་ཤིག་¹⁷ བཅས་ཅད་¹⁸ སྦྱིན་¹⁹ །
 བདག་²⁰ དང་²¹ བོ་བྱང་²² འཁོར་²³ དང་²⁴ ཡུལ་²⁵
 འཁོར་²⁶ འདི་²⁷ སན་ཐོགས་²⁸ ॥ 13

तं² अश्रु³पूर्ण⁵नयनो⁴ नृपती¹ बभाषे⁷
 किञ्चित्¹¹ प्रयोजनु¹⁰ भवेद्¹² विनिवर्तने⁹ ते⁸ ।
 किं¹⁵ याचसे¹⁶ मम¹³ वरं¹⁴ वद¹⁷ सर्वं¹⁸ दास्ये¹⁹
 अनुगृह्ण²⁸ राजकुलु²² मां²⁰ च²¹ इदं²⁷ च²⁴ राष्ट्रं²⁵ ॥ 13

6 एवं. 23 परिवारं.

दे०के०¹ गुरु०कुव०सिखस०दसस०² श्रुव०वदि० के०वा०³ श्रुस०व०⁴ ।
 श्रु० उ०वा०⁵ दस०व०⁶ वदि०⁷ अ०क०व०⁸ दे०⁹ वि० वदवा०¹⁰ श्रु०व०¹¹ ।
 वा०व०¹² श्रु०व०व०¹³ श्रु०व०¹⁴ अ०क० वि०¹⁵ श्रु०व०¹⁶ अ०क०¹⁷ ।
 अ०क०¹⁸ श्रु०व०¹⁹ श्रु०व०²⁰ वा०व०व०²¹
 अ०क०²² श्रु०व०²³ अ०क०²⁴ ॥ 14

तद्¹ बोधिसत्त्व² अवची⁴ मधुरप्रलापी³
 इच्छामि⁸ देव⁵ चतुरो⁷ वर⁶ तान्⁹ मि¹⁰ देहि¹¹ ।
 यदि¹² शक्यसे^{14,15,17} ददितुं¹³ मया वसेति तत्र
 तद्¹⁸ द्रक्ष्यसे²¹ सद्¹⁹ गृहे²⁰ न²³ च निष्क्रमिष्ये²² ॥ 14

16 तव.

श्रु० उ०वा०¹ वदवा०² वि० वा०व०³ अ०क०व०⁴ श्रु०व०⁵ अ०क०⁶ ।
 श्रु०व०⁷ अ०क०⁸ व०व०⁹ अ०क०व०व०¹⁰ वा०व०व०¹¹ अ०क० ।

ནད^{१२}ས་མཆིས་པ་^{१३} ཐོབ་^{१४} ཅིང་ ཉན་གྱིས་^{१५} མི་^{१६}

བདབ་^{१७} དང་^{१८} ।

ཆ་དབག་ས་མཆིས་པ་^{१९} དང་^{२०} སྐྱོད་པར་^{२१} མི་^{२२}

འགྱུར་^{२३} འཆའ་^{२४} ॥ 15

इच्छामि^{२४} देव^१ जर^३ मह्य^२ न^५ आक्रमेय्या^{१६}

शुभ^९वर्ण^८यौवन^{१०}स्थितो^{११} भवि नित्यकालं^७ ।

आरोग्य^{१२,१३}प्राप्तु^{१४} भवि नो^{१८} च^{१६} ः भवेत्^{१७} व्याधिः^{१५}

अमितायुश्च^{१०} च^{२०} भवि नो^{२२} च भवेद्^{२३,२४} विपत्तिः^{२१} ॥ 15

ཀྱལ་པོས་^१ ཚོག་^२ ཐོས་^३ འིན་དུ་^४ རྒྱག་བསྐལ་^५ ཉམ་ཐག་ རྩེ^६ ।

གཞིན་དུ་^७ གནས་མིན་^८ སྐྱོང་བས་^९ བདག་ལ་^{१०} མཐུ་^{११} མེད་^{१२} རྟོ་

བསྐལ་བར་^{१३} གནས་བཞི་^{१४} རྩེ་སྐྱོང་ནས་^{१५}

ཀྱང་^{१६} ཉན་དུ་^{१७} ཡང་^{१८} ।

སྐྱོད་^{१९} ཉ་^{२०} འཆི་བའི་^{२१} འཛིགས་^{२२} དང་^{२३}

སྐྱོད་ལས་^{२४} མ་^{२५} ཐར་^{२६} ॥ 16

राजा^१ श्रुणित्व^३ वचनं^२ परमं^४ दुःख^५आर्त्तो^६

अस्थानु^८ याचसि^९ कुमार^७ न^{१२} मे^{१०} ऽत्र शक्तिः^{११} ।

जर^{१९}व्याधि^{२०}मृत्यु^{२१}भयतश्च^{२२} च^{२३} विपत्तितश्च^{२४} च

कल्प^{१३}स्थितीय^{१४} ऋषयो^{१५} ऽपि^{१६} न^{२५} जातु^{१७} मुक्ताः^{२६} ॥ 16

དག་སྒྲོང་དག་¹ དེ་ནས་² བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་³ སྤྲུང་སྒྲོང་ཕྱི་⁴ ।
 རང་གི་⁵ བྱིས་དུ་⁶ བྱིན་ནས་⁷ བལ་ན་⁸ འདུག་པ་⁹ དང་¹⁰ । དེ་¹¹
 སྒྲོང་བ་¹² འས་¹³ । རྒྱུ་སྤྲུང་བར་¹⁴ སྤྲུང་¹⁵ བྱང་¹⁶ བ་¹⁷
 ཆོར་¹⁸ རྒྱུ་ ॥ 19

अथ² खलु मिश्रवो¹ बोधिसत्त्वः³ प्रतिक्रम्य⁴ स्वके⁵ प्राप्तादे⁶ * ऽमिच्छ⁷
 शयने⁸ निपत्ताद⁹ । न¹⁷ च¹⁰ अस्य¹¹ कश्चिद्^{15,16} गमनं¹² वा¹³ आगमनं¹⁴
 वा¹³ संजानीते स्म¹⁸ ॥ 19

དག་སྒྲོང་དག་¹ དེ་འི་² ནས་³ བྱང་སྤྲུང་བ་⁴ དང་⁵ । བྱུང་པོ་⁶ ཟས་⁷
 བཅང་མས་⁸ བྱུང་འོ་ཆོགས་⁹ བསྐྱུང་ཅན་¹⁰ བསྐྱུང་སྤྲུང་¹¹ । དེ་འི་¹²
 རོ་བྱུང་ནས་¹³ སྤྲུང་ནས་¹⁴ । བཞེན་ན་¹⁵ བྱི་ བཅོན་པར་¹⁶
 འབྱུང་¹⁷ བ་ ད་¹⁸ རྒྱུ་སྤྲུང་¹⁹ བྱུང་²⁰ བྱིས་²¹ སྤྲུང་སྤྲུང་²² བྱུང་²³ བྱུང་²⁴ ॥ དེ་²⁵ ཅི་²⁶
 སྤྲུང་དུ་²⁷ བྱིས་ན་²⁸ । བྱུང་འོ་²⁹ ཆོགས་³⁰ འདི་³¹ བྱི་ བཅོན་པར་³² ।
 དེ་³³ བྱི་ བཅོན་པར་³⁴ བྱུང་པར་³⁵ । བྱུང་པར་³⁶ བཅོན་པར་³⁷
 བཅོན་པར་³⁸ བྱུང་པར་³⁹ བྱུང་པར་⁴⁰ ॥ 20

इति हि मिश्रवो¹ राजा⁵ शुद्धोदनस्⁶ तस्या⁹ राज्या³ अत्ययेन⁴ सर्व⁸ शक्य-
 गणं⁷ संनिपात्य⁹ एनं¹⁰ प्रवृत्तिम्¹¹ * आरोचयति स्म¹² । अभिनिष्क्रमिष्यति¹⁴

कुमारस्¹³ * तत् किं¹⁶ करिष्यामः¹⁷ । शाक्या²⁰ आहुः²¹ । रक्षां²³ देव²²
 करिष्यामः²⁴ । तत्²⁵ कस्मात्²⁶ । अयं³⁰ च महाज्ञ³¹ शाक्य²⁸ गणः²⁹ स³²
 चंकाकी³³ । तत्³⁴ * का³⁹ तस्य³⁸ शक्ति³⁷ अस्ति⁴⁰ बलाद्³⁵ अमिनि³⁶
 मितु³⁶ ॥ 20

15 इदानीं, 18 इति, 19 आह, 27 इति.

देव¹ भूत² देव³ द⁴ । सुभ⁵ चस⁶ चत⁷ स⁸ ।
 भूत⁹ चत¹⁰ द¹¹ । देव¹² भूत¹³ द¹⁴ । देव¹⁵
 चत¹⁶ । देव¹⁷ चत¹⁸ । देव¹⁹ चत²⁰ ॥ देव²¹ चत²² । देव²³
 चत²⁴ । देव²⁵ चत²⁶ । देव²⁷ चत²⁸ । देव²⁹ चत³⁰ ॥ देव³¹ चत³² । देव³³
 चत³⁴ । देव³⁵ चत³⁶ । देव³⁷ चत³⁸ । देव³⁹ चत⁴⁰ ॥ देव⁴¹
 चत⁴² । देव⁴³ चत⁴⁴ । देव⁴⁵ चत⁴⁶ । देव⁴⁷ चत⁴⁸ ॥ 21

तत्र¹ तैः³ शाक्यैः² राज्ञा⁵ शुद्धोदनेन⁶ च⁴ पञ्च¹³ शाक्यकुमार⁷ शतानि¹⁴
 * कृतानि⁸ कृतयोग्यानि⁹ इत्येव शिषितानि¹⁰ महानम्र(?)¹¹ बलोपेतानि¹² पूर्वै¹⁸

नगर¹⁷द्वारे¹⁹ स्थापितानि²⁰अभूवन् बोधिसत्त्वस्य¹⁵ रक्षणार्थ¹⁶ । एकंकशू²³
 च²⁴ शाक्यकुमारः²² पञ्च²⁷शत²⁸रथ²⁶परिवारः²⁵ एकैकं³² च³³ रथं³¹
 पञ्च³⁶पत्ति³⁵शत³⁷परिवारं³⁴ स्थापितम्⁴⁰ अभूत् बोधिसत्त्वस्य⁴¹
 रक्षणार्थ⁴² । एवं⁴⁸ दक्षिणे⁴⁵ पश्चिमे⁴⁶ उत्तरे⁴⁷ नगर⁴⁴द्वारे⁴⁸ ॥²¹

29-30. पञ्चशत, 38-39 पञ्चशत.

शुभं¹ च² अत्र³ भूयः⁴ द्वा⁵ च⁶
 च⁷ । स⁸ च⁹ । ५¹⁰ च¹¹ च¹²
 ६¹³ च¹⁴ च¹⁵ च¹⁶ च¹⁷ ॥ 22

राजा¹ च³ शुद्धोदनः² पञ्चभिः⁵ शाक्यकुमार⁴शतैः⁶ सार्धं परिवृत्तः⁷ पुरस्⁸
 * कृतः⁹ स्वके¹⁴ गृह¹⁵द्वारे¹⁶ हयेषु¹⁰ च¹¹ गजेषु¹² च सममिच्छा¹³
 जागर्ति स्म¹⁷ ॥ 22

C

॥ अत्र¹ शि² च³ च⁴ ॥

॥ घोडशः² परिवर्तः¹ ॥

[362. 12] द¹ च² च³ च⁴ च⁵ च⁶ च⁷ च⁸ च⁹ च¹⁰ च¹¹ च¹² च¹³ च¹⁴ च¹⁵ च¹⁶ च¹⁷ च¹⁸ च¹⁹ च²⁰ च²¹ च²² च²³ च²⁴ च²⁵ च²⁶ च²⁷ च²⁸ च²⁹ च³⁰ च³¹ च³² च³³ च³⁴ च³⁵ च³⁶ च³⁷ च³⁸ च³⁹ च⁴⁰ च⁴¹ च⁴² च⁴³ च⁴⁴ च⁴⁵ च⁴⁶ च⁴⁷ च⁴⁸ च⁴⁹ च⁵⁰ च⁵¹ च⁵² च⁵³ च⁵⁴ च⁵⁵ च⁵⁶ च⁵⁷ च⁵⁸ च⁵⁹ च⁶⁰ च⁶¹ च⁶² च⁶³ च⁶⁴ च⁶⁵ च⁶⁶ च⁶⁷ च⁶⁸ च⁶⁹ च⁷⁰ च⁷¹ च⁷² च⁷³ च⁷⁴ च⁷⁵ च⁷⁶ च⁷⁷ च⁷⁸ च⁷⁹ च⁸⁰ च⁸¹ च⁸² च⁸³ च⁸⁴ च⁸⁵ च⁸⁶ च⁸⁷ च⁸⁸ च⁸⁹ च⁹⁰ च⁹¹ च⁹² च⁹³ च⁹⁴ च⁹⁵ च⁹⁶ च⁹⁷ च⁹⁸ च⁹⁹ च¹⁰⁰ च¹⁰¹ च¹⁰² च¹⁰³ च¹⁰⁴ च¹⁰⁵ च¹⁰⁶ च¹⁰⁷ च¹⁰⁸ च¹⁰⁹ च¹¹⁰ च¹¹¹ च¹¹² च¹¹³ च¹¹⁴ च¹¹⁵ च¹¹⁶ च¹¹⁷ च¹¹⁸ च¹¹⁹ च¹²⁰ च¹²¹ च¹²² च¹²³ च¹²⁴ च¹²⁵ च¹²⁶ च¹²⁷ च¹²⁸ च¹²⁹ च¹³⁰ च¹³¹ च¹³² च¹³³ च¹³⁴ च¹³⁵ च¹³⁶ च¹³⁷ च¹³⁸ च¹³⁹ च¹⁴⁰ च¹⁴¹ च¹⁴² च¹⁴³ च¹⁴⁴ च¹⁴⁵ च¹⁴⁶ च¹⁴⁷ च¹⁴⁸ च¹⁴⁹ च¹⁵⁰ च¹⁵¹ च¹⁵² च¹⁵³ च¹⁵⁴ च¹⁵⁵ च¹⁵⁶ च¹⁵⁷ च¹⁵⁸ च¹⁵⁹ च¹⁶⁰ च¹⁶¹ च¹⁶² च¹⁶³ च¹⁶⁴ च¹⁶⁵ च¹⁶⁶ च¹⁶⁷ च¹⁶⁸ च¹⁶⁹ च¹⁷⁰ च¹⁷¹ च¹⁷² च¹⁷³ च¹⁷⁴ च¹⁷⁵ च¹⁷⁶ च¹⁷⁷ च¹⁷⁸ च¹⁷⁹ च¹⁸⁰ च¹⁸¹ च¹⁸² च¹⁸³ च¹⁸⁴ च¹⁸⁵ च¹⁸⁶ च¹⁸⁷ च¹⁸⁸ च¹⁸⁹ च¹⁹⁰ च¹⁹¹ च¹⁹² च¹⁹³ च¹⁹⁴ च¹⁹⁵ च¹⁹⁶ च¹⁹⁷ च¹⁹⁸ च¹⁹⁹ च²⁰⁰ च²⁰¹ च²⁰² च²⁰³ च²⁰⁴ च²⁰⁵ च²⁰⁶ च²⁰⁷ च²⁰⁸ च²⁰⁹ च²¹⁰ च²¹¹ च²¹² च²¹³ च²¹⁴ च²¹⁵ च²¹⁶ च²¹⁷ च²¹⁸ च²¹⁹ च²²⁰ च²²¹ च²²² च²²³ च²²⁴ च²²⁵ च²²⁶ च²²⁷ च²²⁸ च²²⁹ च²³⁰ च²³¹ च²³² च²³³ च²³⁴ च²³⁵ च²³⁶ च²³⁷ च²³⁸ च²³⁹ च²⁴⁰ च²⁴¹ च²⁴² च²⁴³ च²⁴⁴ च²⁴⁵ च²⁴⁶ च²⁴⁷ च²⁴⁸ च²⁴⁹ च²⁵⁰ च²⁵¹ च²⁵² च²⁵³ च²⁵⁴ च²⁵⁵ च²⁵⁶ च²⁵⁷ च²⁵⁸ च²⁵⁹ च²⁶⁰ च²⁶¹ च²⁶² च²⁶³ च²⁶⁴ च²⁶⁵ च²⁶⁶ च²⁶⁷ च²⁶⁸ च²⁶⁹ च²⁷⁰ च²⁷¹ च²⁷² च²⁷³ च²⁷⁴ च²⁷⁵ च²⁷⁶ च²⁷⁷ च²⁷⁸ च²⁷⁹ च²⁸⁰ च²⁸¹ च²⁸² च²⁸³ च²⁸⁴ च²⁸⁵ च²⁸⁶ च²⁸⁷ च²⁸⁸ च²⁸⁹ च²⁹⁰ च²⁹¹ च²⁹² च²⁹³ च²⁹⁴ च²⁹⁵ च²⁹⁶ च²⁹⁷ च²⁹⁸ च²⁹⁹ च³⁰⁰ च³⁰¹ च³⁰² च³⁰³ च³⁰⁴ च³⁰⁵ च³⁰⁶ च³⁰⁷ च³⁰⁸ च³⁰⁹ च³¹⁰ च³¹¹ च³¹² च³¹³ च³¹⁴ च³¹⁵ च³¹⁶ च³¹⁷ च³¹⁸ च³¹⁹ च³²⁰ च³²¹ च³²² च³²³ च³²⁴ च³²⁵ च³²⁶ च³²⁷ च³²⁸ च³²⁹ च³³⁰ च³³¹ च³³² च³³³ च³³⁴ च³³⁵ च³³⁶ च³³⁷ च³³⁸ च³³⁹ च³⁴⁰ च³⁴¹ च³⁴² च³⁴³ च³⁴⁴ च³⁴⁵ च³⁴⁶ च³⁴⁷ च³⁴⁸ च³⁴⁹ च³⁵⁰ च³⁵¹ च³⁵² च³⁵³ च³⁵⁴ च³⁵⁵ च³⁵⁶ च³⁵⁷ च³⁵⁸ च³⁵⁹ च³⁶⁰ च³⁶¹ च³⁶² च³⁶³ च³⁶⁴ च³⁶⁵ च³⁶⁶ च³⁶⁷ च³⁶⁸ च³⁶⁹ च³⁷⁰ च³⁷¹ च³⁷² च³⁷³ च³⁷⁴ च³⁷⁵ च³⁷⁶ च³⁷⁷ च³⁷⁸ च³⁷⁹ च³⁸⁰ च³⁸¹ च³⁸² च³⁸³ च³⁸⁴ च³⁸⁵ च³⁸⁶ च³⁸⁷ च³⁸⁸ च³⁸⁹ च³⁹⁰ च³⁹¹ च³⁹² च³⁹³ च³⁹⁴ च³⁹⁵ च³⁹⁶ च³⁹⁷ च³⁹⁸ च³⁹⁹ च⁴⁰⁰ च⁴⁰¹ च⁴⁰² च⁴⁰³ च⁴⁰⁴ च⁴⁰⁵ च⁴⁰⁶ च⁴⁰⁷ च⁴⁰⁸ च⁴⁰⁹ च⁴¹⁰ च⁴¹¹ च⁴¹² च⁴¹³ च⁴¹⁴ च⁴¹⁵ च⁴¹⁶ च⁴¹⁷ च⁴¹⁸ च⁴¹⁹ च⁴²⁰ च⁴²¹ च⁴²² च⁴²³ च⁴²⁴ च⁴²⁵ च⁴²⁶ च⁴²⁷ च⁴²⁸ च⁴²⁹ च⁴³⁰ च⁴³¹ च⁴³² च⁴³³ च⁴³⁴ च⁴³⁵ च⁴³⁶ च⁴³⁷ च⁴³⁸ च⁴³⁹ च⁴⁴⁰ च⁴⁴¹ च⁴⁴² च⁴⁴³ च⁴⁴⁴ च⁴⁴⁵ च⁴⁴⁶ च⁴⁴⁷ च⁴⁴⁸ च⁴⁴⁹ च⁴⁵⁰ च⁴⁵¹ च⁴⁵² च⁴⁵³ च⁴⁵⁴ च⁴⁵⁵ च⁴⁵⁶ च⁴⁵⁷ च⁴⁵⁸ च⁴⁵⁹ च⁴⁶⁰ च⁴⁶¹ च⁴⁶² च⁴⁶³ च⁴⁶⁴ च⁴⁶⁵ च⁴⁶⁶ च⁴⁶⁷ च⁴⁶⁸ च⁴⁶⁹ च⁴⁷⁰ च⁴⁷¹ च⁴⁷² च⁴⁷³ च⁴⁷⁴ च⁴⁷⁵ च⁴⁷⁶ च⁴⁷⁷ च⁴⁷⁸ च⁴⁷⁹ च⁴⁸⁰ च⁴⁸¹ च⁴⁸² च⁴⁸³ च⁴⁸⁴ च⁴⁸⁵ च⁴⁸⁶ च⁴⁸⁷ च⁴⁸⁸ च⁴⁸⁹ च⁴⁹⁰ च⁴⁹¹ च⁴⁹² च⁴⁹³ च⁴⁹⁴ च⁴⁹⁵ च⁴⁹⁶ च⁴⁹⁷ च⁴⁹⁸ च⁴⁹⁹ च⁵⁰⁰ च⁵⁰¹ च⁵⁰² च⁵⁰³ च⁵⁰⁴ च⁵⁰⁵ च⁵⁰⁶ च⁵⁰⁷ च⁵⁰⁸ च⁵⁰⁹ च⁵¹⁰ च⁵¹¹ च⁵¹² च⁵¹³ च⁵¹⁴ च⁵¹⁵ च⁵¹⁶ च⁵¹⁷ च⁵¹⁸ च⁵¹⁹ च⁵²⁰ च⁵²¹ च⁵²² च⁵²³ च⁵²⁴ च⁵²⁵ च⁵²⁶ च⁵²⁷ च⁵²⁸ च⁵²⁹ च⁵³⁰ च⁵³¹ च⁵³² च⁵³³ च⁵³⁴ च⁵³⁵ च⁵³⁶ च⁵³⁷ च⁵³⁸ च⁵³⁹ च⁵⁴⁰ च⁵⁴¹ च⁵⁴² च⁵⁴³ च⁵⁴⁴ च⁵⁴⁵ च⁵⁴⁶ च⁵⁴⁷ च⁵⁴⁸ च⁵⁴⁹ च⁵⁵⁰ च⁵⁵¹ च⁵⁵² च⁵⁵³ च⁵⁵⁴ च⁵⁵⁵ च⁵⁵⁶ च⁵⁵⁷ च⁵⁵⁸ च⁵⁵⁹ च⁵⁶⁰ च⁵⁶¹ च⁵⁶² च⁵⁶³ च⁵⁶⁴ च⁵⁶⁵ च⁵⁶⁶ च⁵⁶⁷ च⁵⁶⁸ च⁵⁶⁹ च⁵⁷⁰ च⁵⁷¹ च⁵⁷² च⁵⁷³ च⁵⁷⁴ च⁵⁷⁵ च⁵⁷⁶ च⁵⁷⁷ च⁵⁷⁸ च⁵⁷⁹ च⁵⁸⁰ च⁵⁸¹ च⁵⁸² च⁵⁸³ च⁵⁸⁴ च⁵⁸⁵ च⁵⁸⁶ च⁵⁸⁷ च⁵⁸⁸ च⁵⁸⁹ च⁵⁹⁰ च⁵⁹¹ च⁵⁹² च⁵⁹³ च⁵⁹⁴ च⁵⁹⁵ च⁵⁹⁶ च⁵⁹⁷ च⁵⁹⁸ च⁵⁹⁹ च⁶⁰⁰ च⁶⁰¹ च⁶⁰² च⁶⁰³ च⁶⁰⁴ च⁶⁰⁵ च⁶⁰⁶ च⁶⁰⁷ च⁶⁰⁸ च⁶⁰⁹ च⁶¹⁰ च⁶¹¹ च⁶¹² च⁶¹³ च⁶¹⁴ च⁶¹⁵ च⁶¹⁶ च⁶¹⁷ च⁶¹⁸ च⁶¹⁹ च⁶²⁰ च⁶²¹ च⁶²² च⁶²³ च⁶²⁴ च⁶²⁵ च⁶²⁶ च⁶²⁷ च⁶²⁸ च⁶²⁹ च⁶³⁰ च⁶³¹ च⁶³² च⁶³³ च⁶³⁴ च⁶³⁵ च⁶³⁶ च⁶³⁷ च⁶³⁸ च⁶³⁹ च⁶⁴⁰ च⁶⁴¹ च⁶⁴² च⁶⁴³ च⁶⁴⁴ च⁶⁴⁵ च⁶⁴⁶ च⁶⁴⁷ च⁶⁴⁸ च⁶⁴⁹ च⁶⁵⁰ च⁶⁵¹ च⁶⁵² च⁶⁵³ च⁶⁵⁴ च⁶⁵⁵ च⁶⁵⁶ च⁶⁵⁷ च⁶⁵⁸ च⁶⁵⁹ च⁶⁶⁰ च⁶⁶¹ च⁶⁶² च⁶⁶³ च⁶⁶⁴ च⁶⁶⁵ च⁶⁶⁶ च⁶⁶⁷ च⁶⁶⁸ च⁶⁶⁹ च⁶⁷⁰ च⁶⁷¹ च⁶⁷² च⁶⁷³ च⁶⁷⁴ च⁶⁷⁵ च⁶⁷⁶ च⁶⁷⁷ च⁶⁷⁸ च⁶⁷⁹ च⁶⁸⁰ च⁶⁸¹ च⁶⁸² च⁶⁸³ च⁶⁸⁴ च⁶⁸⁵ च⁶⁸⁶ च⁶⁸⁷ च⁶⁸⁸ च⁶⁸⁹ च⁶⁹⁰ च⁶⁹¹ च⁶⁹² च⁶⁹³ च⁶⁹⁴ च⁶⁹⁵ च⁶⁹⁶ च⁶⁹⁷ च⁶⁹⁸ च⁶⁹⁹ च⁷⁰⁰ च⁷⁰¹ च⁷⁰² च⁷⁰³ च⁷⁰⁴ च⁷⁰⁵ च⁷⁰⁶ च⁷⁰⁷ च⁷⁰⁸ च⁷⁰⁹ च⁷¹⁰ च⁷¹¹ च⁷¹² च⁷¹³ च⁷¹⁴ च⁷¹⁵ च⁷¹⁶ च⁷¹⁷ च⁷¹⁸ च⁷¹⁹ च⁷²⁰ च⁷²¹ च⁷²² च⁷²³ च⁷²⁴ च⁷²⁵ च⁷²⁶ च⁷²⁷ च⁷²⁸ च⁷²⁹ च⁷³⁰ च⁷³¹ च⁷³² च⁷³³ च⁷³⁴ च⁷³⁵ च⁷³⁶ च⁷³⁷ च⁷³⁸ च⁷³⁹ च⁷⁴⁰ च⁷⁴¹ च⁷⁴² च⁷⁴³ च⁷⁴⁴ च⁷⁴⁵ च⁷⁴⁶ च⁷⁴⁷ च⁷⁴⁸ च⁷⁴⁹ च⁷⁵⁰ च⁷⁵¹ च⁷⁵² च⁷⁵³ च⁷⁵⁴ च⁷⁵⁵ च⁷⁵⁶ च⁷⁵⁷ च⁷⁵⁸ च⁷⁵⁹ च⁷⁶⁰ च⁷⁶¹ च⁷⁶² च⁷⁶³ च⁷⁶⁴ च⁷⁶⁵ च⁷⁶⁶ च⁷⁶⁷ च⁷⁶⁸ च⁷⁶⁹ च⁷⁷⁰ च⁷⁷¹ च⁷⁷² च⁷⁷³ च⁷⁷⁴ च⁷⁷⁵ च⁷⁷⁶ च⁷⁷⁷ च⁷⁷⁸ च⁷⁷⁹ च⁷⁸⁰ च⁷⁸¹ च⁷⁸² च⁷⁸³ च⁷⁸⁴ च⁷⁸⁵ च⁷⁸⁶ च⁷⁸⁷ च⁷⁸⁸ च⁷⁸⁹ च⁷⁹⁰ च⁷⁹¹ च⁷⁹² च⁷⁹³ च⁷⁹⁴ च⁷⁹⁵ च⁷⁹⁶ च⁷⁹⁷ च⁷⁹⁸ च⁷⁹⁹ च⁸⁰⁰ च⁸⁰¹ च⁸⁰² च⁸⁰³ च⁸⁰⁴ च⁸⁰⁵ च⁸⁰⁶ च⁸⁰⁷ च⁸⁰⁸ च⁸⁰⁹ च⁸¹⁰ च⁸¹¹ च⁸¹² च⁸¹³ च⁸¹⁴ च⁸¹⁵ च⁸¹⁶ च⁸¹⁷ च⁸¹⁸ च⁸¹⁹ च⁸²⁰ च⁸²¹ च⁸²² च⁸²³ च⁸²⁴ च⁸²⁵ च⁸²⁶ च⁸²⁷ च⁸²⁸ च⁸²⁹ च⁸³⁰ च⁸³¹ च⁸³² च⁸³³ च⁸³⁴ च⁸³⁵ च⁸³⁶ च⁸³⁷ च⁸³⁸ च⁸³⁹ च⁸⁴⁰ च⁸⁴¹ च⁸⁴² च⁸⁴³ च⁸⁴⁴ च⁸⁴⁵ च⁸⁴⁶ च⁸⁴⁷ च⁸⁴⁸ च⁸⁴⁹ च⁸⁵⁰ च⁸⁵¹ च⁸⁵² च⁸⁵³ च⁸⁵⁴ च⁸⁵⁵ च⁸⁵⁶ च⁸⁵⁷ च⁸⁵⁸ च⁸⁵⁹ च⁸⁶⁰ च⁸⁶¹ च⁸⁶² च⁸⁶³ च⁸⁶⁴ च⁸⁶⁵ च⁸⁶⁶ च⁸⁶⁷ च⁸⁶⁸ च⁸⁶⁹ च⁸⁷⁰ च⁸⁷¹ च⁸⁷² च⁸⁷³ च⁸⁷⁴ च⁸⁷⁵ च⁸⁷⁶ च⁸⁷⁷ च⁸⁷⁸ च⁸⁷⁹ च⁸⁸⁰ च⁸⁸¹ च⁸⁸² च⁸⁸³ च⁸⁸⁴ च⁸⁸⁵ च⁸⁸⁶ च⁸⁸⁷ च⁸⁸⁸ च⁸⁸⁹ च⁸⁹⁰ च⁸⁹¹ च⁸⁹² च⁸⁹³ च⁸⁹⁴ च⁸⁹⁵ च⁸⁹⁶ च⁸⁹⁷ च⁸⁹⁸ च⁸⁹⁹ च⁹⁰⁰ च⁹⁰¹ च⁹⁰² च⁹⁰³ च⁹⁰⁴ च⁹⁰⁵ च⁹⁰⁶ च⁹⁰⁷ च⁹⁰⁸ च⁹⁰⁹ च⁹¹⁰ च⁹¹¹ च⁹¹² च⁹¹³ च⁹¹⁴ च⁹¹⁵ च⁹¹⁶ च⁹¹⁷ च⁹¹⁸ च⁹¹⁹ च⁹²⁰ च⁹²¹ च⁹²² च⁹²³ च⁹²⁴ च⁹²⁵ च⁹²⁶ च⁹²⁷ च⁹²⁸ च⁹²⁹ च⁹³⁰ च⁹³¹ च⁹³² च⁹³³ च⁹³⁴ च⁹³⁵ च⁹³⁶ च⁹³⁷ च⁹³⁸ च⁹³⁹ च⁹⁴⁰ च⁹⁴¹ च⁹⁴² च⁹⁴³ च⁹⁴⁴ च⁹⁴⁵ च⁹⁴⁶ च⁹⁴⁷ च⁹⁴⁸ च⁹⁴⁹ च⁹⁵⁰ च⁹⁵¹ च⁹⁵² च⁹⁵³ च⁹⁵⁴ च⁹⁵⁵ च⁹⁵⁶ च⁹⁵⁷ च⁹⁵⁸ च⁹⁵⁹ च⁹⁶⁰ च⁹⁶¹ च⁹⁶² च⁹⁶³ च⁹⁶⁴ च⁹⁶⁵ च⁹⁶⁶ च⁹⁶⁷ च⁹⁶⁸ च⁹⁶⁹ च⁹⁷⁰ च⁹⁷¹ च⁹⁷² च⁹⁷³ च⁹⁷⁴ च⁹⁷⁵ च⁹⁷⁶ च⁹⁷⁷ च⁹⁷⁸ च⁹⁷⁹ च⁹⁸⁰ च⁹⁸¹ च⁹⁸² च⁹⁸³ च⁹⁸⁴ च⁹⁸⁵ च⁹⁸⁶ च⁹⁸⁷ च⁹⁸⁸ च⁹⁸⁹ च⁹⁹⁰ च⁹⁹¹ च⁹⁹² च⁹⁹³ च⁹⁹⁴ च⁹⁹⁵ च⁹⁹⁶ च⁹⁹⁷ च⁹⁹⁸ च⁹⁹⁹ च¹⁰⁰⁰ च¹⁰⁰¹ च¹⁰⁰² च¹⁰⁰³ च¹⁰⁰⁴ च¹⁰⁰⁵ च¹⁰⁰⁶ च¹⁰⁰⁷ च¹⁰⁰⁸ च¹⁰⁰⁹ च¹⁰¹⁰ च¹⁰¹¹ च¹⁰¹² च¹⁰¹³ च¹⁰¹⁴ च¹⁰¹⁵ च¹⁰¹⁶ च¹⁰¹⁷ च¹⁰¹⁸ च¹⁰¹⁹ च¹⁰²⁰ च¹⁰²¹ च¹⁰²² च¹⁰²³ च¹⁰²⁴ च¹⁰²⁵ च¹⁰²⁶ च¹⁰²⁷ च¹⁰²⁸ च¹⁰²⁹ च¹⁰³⁰ च¹⁰³¹ च¹⁰³² च¹⁰³³ च¹⁰³⁴ च¹⁰³⁵ च¹⁰³⁶ च¹⁰³⁷ च¹⁰³⁸ च¹⁰³⁹ च¹⁰⁴⁰ च¹⁰⁴¹ च¹⁰⁴² च¹⁰⁴³ च¹⁰⁴⁴ च¹⁰⁴⁵ च¹⁰⁴⁶ च¹⁰⁴⁷ च¹⁰⁴⁸ च¹⁰⁴⁹ च¹⁰⁵⁰ च¹⁰⁵¹ च¹⁰⁵² च¹⁰⁵³ च¹⁰⁵⁴ च¹⁰⁵⁵ च¹⁰⁵⁶ च¹⁰⁵⁷ च¹⁰⁵⁸ च¹⁰⁵⁹ च¹⁰⁶⁰ च¹⁰⁶¹ च¹⁰⁶² च¹⁰⁶³ च¹⁰⁶⁴ च¹⁰⁶⁵ च¹⁰⁶⁶ च¹⁰⁶⁷ च¹⁰⁶⁸ च¹⁰⁶⁹ च¹⁰⁷⁰ च¹⁰⁷¹ च¹⁰⁷² च¹⁰⁷³ च¹⁰⁷⁴ च¹⁰⁷⁵ च¹⁰⁷⁶ च¹⁰⁷⁷ च¹⁰⁷⁸ च¹⁰⁷⁹ च¹⁰⁸⁰ च¹⁰⁸¹ च¹⁰⁸² च¹⁰⁸³ च¹⁰⁸⁴ च¹⁰⁸⁵ च¹⁰⁸⁶ च¹⁰⁸⁷ च¹⁰⁸⁸ च¹⁰⁸⁹ च¹⁰⁹⁰ च¹⁰⁹¹ च¹⁰⁹² च¹⁰⁹³ च¹⁰⁹⁴ च¹⁰⁹⁵ च¹⁰⁹⁶ च¹⁰⁹⁷ च¹⁰⁹⁸ च¹⁰⁹⁹ च¹¹⁰⁰ च¹¹⁰¹ च¹¹⁰² च¹¹⁰³ च¹¹⁰⁴ च¹¹⁰⁵ च¹¹⁰⁶ च¹¹⁰⁷ च¹¹⁰⁸ च¹¹⁰⁹ च¹¹¹⁰ च¹¹¹¹ च¹¹¹² च¹¹¹³ च¹¹¹⁴

क्षुद्राक्ष २१ । वसुधै २२ अक्षः २३ त्रिंशुः २४ वैश्वदेव
 वा.वे.वा.व. २५ अक्षः २६ अक्षः २७ । अक्षः २८ । अक्षः २९
 अक्षः ३० वद । अक्षः ३१ अक्षः ३२ वद । अक्षः ३३
 वद ३४ वद । अक्षः ३५ अक्षः ३६ वद । अक्षः
 वद ३७ अक्षः ३८ वद । अक्षः ३९ अक्षः ४० वद ।
 अक्षः ४१ अक्षः ४२ वद । अक्षः ४३ अक्षः ४४
 ५ ॥ २

या^१ च^२ इयम् अमध्यमा^{३,५} प्रतिपदा^४ आत्मकाय^६ क्लमथ^७ अनुयोगो^८ दुःखो^९
 जनार्थोपसंहितो^{१०} * द्रष्टव्यो^{११} दुःखश्च^{१२} च^{१३} आयत्या^{१४} च^{१५} दुःखविपाकः^{१६} ।
 एतौ^{१७} च मिश्रयो^{१८} द्वौ^{१९} अन्तौ^{२०} * अनुपगम्य^{२१} मध्यमया^{२२} एव^{२३} प्रतिपदा^{२४}
 तथागतो^{२५} धर्म^{२६} देशयति^{२७} । यदुत^{२८} सम्यग्^{२९} दृष्टिः^{३०} सम्यक्^{३१} सङ्कल्पः^{३२}
 सम्यग्^{३३} वाग्^{३४} सम्यक्^{३५} कर्मान्तः^{३६} सम्यग्^{३७} आजीवः^{३८} सम्यग्^{३९}
 व्यायामः^{४०} सम्यक्^{४१} स्मृतिः^{४२} सम्यक्^{४३} समाधिः^{४४} इति ॥ २

दशोऽक्षः १ वैश्वदेवः २ अक्षः ३ वैश्वदेवः ४ अक्षः ५ वैश्वदेवः
 वद ६ अक्षः ७ वद ८ अक्षः ९ वद १० अक्षः ११ वद १२ अक्षः १३
 वद १४ अक्षः १५ वद १६ अक्षः १७ वद १८ अक्षः १९ वद २० अक्षः २१
 वद २२ अक्षः २३ वद २४ अक्षः २५ वद २६ अक्षः २७ वद २८ अक्षः २९
 वद ३० अक्षः ३१ वद ३२ अक्षः ३३ वद ३४ अक्षः ३५ वद ३६ अक्षः ३७
 वद ३८ अक्षः ३९ वद ४० अक्षः ४१ वद ४२ अक्षः ४३ वद ४४ अक्षः ४५
 ५ ॥ ३

चत्वारि² इमानि³ मिश्रव¹ आय⁴ सत्यानि⁵ । कतमानि⁷ चत्वारि⁶ । दुःखं⁸
दुःखं⁹ समुद्रयो¹⁰ दुःखं¹¹ निरोधो¹² दुःखं¹³ निरोध¹⁴ गामिनी¹⁵ प्रतिपत्¹⁶ ॥ 3

दे¹ व² श्रुवा³ व⁴ श्रुवा⁵ व⁶ श्रुवा⁷ व⁸ श्रुवा⁹ व¹⁰ श्रुवा¹¹ व¹² श्रुवा¹³ व¹⁴ श्रुवा¹⁵ व¹⁶ श्रुवा¹⁷ व¹⁸ श्रुवा¹⁹ व²⁰ श्रुवा²¹ व²² श्रुवा²³ व²⁴ श्रुवा²⁵ व²⁶ श्रुवा²⁷ व²⁸ श्रुवा²⁹ व³⁰ श्रुवा³¹ ॥ 4

तत्र¹ कतमद्² दुःखं³ । जातिरपि⁴ दुःखं⁵ जरापि⁶ दुःखं⁷ व्याधिर्⁸ अपि दुःखं⁹
मरणम्¹⁰ अपि अप्रियं¹¹ संयोगो¹² ऽपि प्रियं¹³ विप्रयोगो¹⁴ ऽपि दुःखं¹⁵ । यद्¹⁶ अपि¹⁷
इच्छन्¹⁸ पर्येषमाणो¹⁹ न²⁰ लभते²¹ तद्²² अपि²³ दुःखं²⁴ । संक्षेपात्²⁵ पञ्च²⁶
उपादानं²⁷ स्कन्धा²⁸ दुःखम्²⁹ । इदम्³⁰ उच्यते³¹ दुःखं³² ॥ 4

दे¹ व² श्रुवा³ व⁴ श्रुवा⁵ व⁶ श्रुवा⁷ व⁸ श्रुवा⁹ व¹⁰ श्रुवा¹¹ व¹² श्रुवा¹³ व¹⁴ श्रुवा¹⁵ व¹⁶ श्रुवा¹⁷ व¹⁸ श्रुवा¹⁹ व²⁰ श्रुवा²¹ व²² श्रुवा²³ व²⁴ श्रुवा²⁵ व²⁶ श्रुवा²⁷ व²⁸ श्रुवा²⁹ व³⁰ श्रुवा³¹ ॥ 5

तत्र¹ कतमो⁴ दुःख²समुदयः³ । या⁵ इयं⁶ तृष्णा⁸ पौनर्मयी⁷ नन्दी⁹ ।
राग¹⁰सहगता¹¹ तत्र¹² तत्र¹³ अभिनन्दिनी¹⁴ अयम्¹⁵ उच्यते¹⁶ दुःख¹⁷ ।
समुदयः¹⁸ ॥ 5

दे०¹ शृणु० वस्तु०² अर्था०³ मा०⁴ त्रि० । मा०⁵ अ०
अनु०⁶ दे०⁷ श्रु० व०⁸ । व०⁹ अ०¹⁰ अर्था०¹¹ ।
व०¹² अ०¹³ । दे०¹⁴ व०¹⁵ । अ०¹⁶ व०¹⁷ ।
श्रु०¹⁸ व०¹⁹ । अ०²⁰ व०²¹ । अ०²² व०²³ ।
अ०²⁴ ॥ 6

तत्र¹ कतमो⁴ दुःख²निरोधः³ । यो⁵ ऽस्या⁷ एव¹⁷ तृष्णायाः⁸ पुनर्मविक्रया⁶
नन्दी⁹ राग¹⁰सहगतायास्¹¹ तत्र¹² तत्र¹³ अभिनन्दिन्या¹⁴ जनिकाया¹⁵ निर्वात-
काया¹⁶ अशोषो¹⁹ विरागो^{18, 20} निरोधो²¹ ऽयं²² दुःख²³निरोधः²⁴ ॥ 6

¹⁷ अस्या एव.

दे०¹ शृणु० वस्तु०² अर्था०³ अर्था०⁴ अ०⁵ मा०⁶
त्रि० । अ०⁷ अ०⁸ अ०⁹ अ०¹⁰ अ०¹¹ अ०¹² ।
अ०¹³ । अ०¹⁴ अ०¹⁵ । अ०¹⁶
अ०¹⁷ । अ०¹⁸ । अ०¹⁹ अ०²⁰

འགྲོ་བ་པར་²¹ འགྲོ་བའི་²² ལས་²³ འཕགས་པའི་²⁴ བརྟེན་པ་²⁵ ཞེས་
བྱེད་²⁶ ॥ དགྲོ་བྱེད་དག་²⁷ བཞི་བོ་²⁸ འདྲི་དག་²⁹ འཕགས་པའི་³⁰
བརྟེན་པ་དག་³¹ ཞེས་བྱེད་³² ॥ 7

तत्र^१ क्तमा^६ दुःख^२ निरोध^३ गामिनी^४ प्रतिपत्^५ । एष^{११} एव^{१२} आर्य^७ अष्ट^{१०}
अङ्ग^९ मार्गः^८ । तद्यथा^{१३} सम्यग्^{१४} दृष्टि^{१५} यावत्^{१६} सम्यक्^{१६} समाधि^{१७} इति ।
इदम्^{१९} उच्यते दुःख^{२०} निरोध^{२१} गामिनी^{२२} प्रतिपद्^{२३} आर्य^{२४} सत्यम्^{२५} इति^{२६} ।
इमानि^{२९} भिक्षवशः^{२७} चत्वारि^{२८} आयं^{३०} सत्यानि^{३१} ॥ ७

32 इति.

॥ བྱང་རྒྱལ་¹སེམས་དཔའི་² རྟོགས་བརྗོད་³དབག་བསམ་གྱི་⁴ འཁྲི་ཤིང་⁵ ॥

॥ བོད་ཀྱི་¹སྐྱེ་བའི་²འབྲས་ལོ་³ལྷན་པོ་⁴ལྷན་པོ་⁵ ॥

॥ ལྷ་¹ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་² རྟོགས་བརྗོད་³ ॥

॥ ལྷ་¹ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་² རྟོགས་བརྗོད་³ ॥

॥ ལྷ་¹ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་² རྟོགས་བརྗོད་³ ॥

॥ ལྷ་¹ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་² རྟོགས་བརྗོད་³ ॥

1

འདི་¹ རྟོགས་བརྗོད་² ལྷ་³ རྟོགས་བརྗོད་⁴ ལྷ་⁵

རྟོགས་བརྗོད་⁶ ॥

འདི་⁷ རྟོགས་བརྗོད་⁸ ལྷ་⁹ རྟོགས་བརྗོད་¹⁰ ལྷ་¹¹

ལྷ་¹² རྟོགས་བརྗོད་¹³ ॥

ལྷ་¹⁴ རྟོགས་བརྗོད་¹⁵ ལྷ་¹⁶ རྟོགས་བརྗོད་¹⁷

ལྷ་¹⁸ རྟོགས་བརྗོད་¹⁹ ॥

ལྷ་²⁰ རྟོགས་བརྗོད་²¹ ལྷ་²² རྟོགས་བརྗོད་²³

ལྷ་²⁴ རྟོགས་བརྗོད་²⁵ ॥

इह¹ * कपति⁶ शरीरं³ क्लेश⁴ राशि⁵ नराणां²
 दहति¹³ च⁹ पर⁸ लोके⁷ नारकः¹¹ * क्रूर¹⁰ वह्निः¹² ।
 शरण¹⁴ गमन¹⁵ पुण्य¹⁶ प्राप्त¹⁹ शिक्षा¹⁷ पदानां¹⁸
 प्रभवति²⁴ न तु²⁵ देहे²⁰ दुःख²² दाहः²³ कदाचित्²¹ ॥

२

शुभकर्तृ¹ सप्त² वै त्रै³ लोका⁴ ।
 शुभ⁵ वै शत्रु⁶ सप्त⁷ सुत⁸ ।
 शत्रु⁹ शत्रु¹⁰ सप्त¹¹ ।
 शुभ¹² शत्रु¹³ शत्रु¹⁴ सुत¹⁵ ।

धन³ नामा⁴ समुद्र¹ अन्ते³ नागो⁵ ऽभूद्⁸ बहु⁷ बान्धवः⁶ ।
 फणा⁹ रत्न¹⁰ उज्ज्वल¹¹ आलोक¹² कलित¹⁵ अपूर्व¹³ वासरः¹⁴ ॥

३

शुभ¹ सप्त² शत्रु³ सप्त⁴ ।
 शुभ⁵ शत्रु⁶ शत्रु⁷ शत्रु⁸ ।
 शत्रु⁹ शत्रु¹⁰ शत्रु¹¹ शत्रु¹² ।
 शत्रु¹³ शत्रु¹⁴ शत्रु¹⁵ शत्रु¹⁶ ॥

पपात⁷ अहर्⁸ निशं⁴ तस्य¹ भवने² तप्त⁶ बालुका⁵ ।
 यया⁸ अङ्गुष्ठ¹⁰ भुजङ्गानां⁹ तीव्र¹² ताप¹¹ व्यथा¹³ अभवत्¹⁴ ॥

4

ནོར་¹བཟང་² ཞེས་བྱ་³ གཅེས་པའི་⁴ བྱ་⁵ ।

རང་བཞིན་⁶ ཉིད་ཀྱིས་⁷ རབ་⁸གཞིན་པ་⁹ ।

བྱེ་མས་¹⁰ ཡོངས་སུ་¹¹ གཞིར་བྱུང་བས་¹² ।

ནས་ཞིག་¹³ དེ་ལ་¹⁴ རབ་ཏུ་བྱིས་¹⁵ ॥

कदाचित्¹³ सु²धनो¹ नाम³ पुत्रः⁵ पप्रच्छ¹⁵ तं¹⁴ प्रियः⁴ ।

सु⁸कुमारः⁹ प्रकृत्या⁶ एव⁷ बालुका¹⁰ परि¹¹पीडितः¹² ॥

5

ལྷ་ཅིག་¹ བྱེ་མ་² ཚ་བ་³ འདྲིས་⁴ ।

བདག་ཅག་⁵ ཅི་སྒྲུབ་⁶ གཏུང་བར་བྱེད་⁷ ।

སྒྲགས་དང་⁸ ཅ་བའི་⁹ སྦྱོར་བ་དག་¹⁰ ।

ཅི་ཡིས་¹¹ ཉེ་བར་¹² ཞི་བར་འགྱུར་¹³ ।

कस्माद्⁶ अस्मान्⁵ इयं⁴ * तात¹ बाधते⁷ तप्त³ बालुका² ।

मन्त्र⁸ मूल⁹ प्रयोगेण¹⁰ केन¹¹ इयम् उप¹²शम्यति¹³ ॥

6

འགའ་ཞིག་¹ བདག་ལས་² ལྷག་པ་³ དང་⁴ ।

གཞན་⁴ ཞི་བདག་ལས་⁵ དམན་པ་ཡི་⁶ ।

ལྷ་⁷ རི་གྲོ་མཚོ་⁸ འདི་ན་⁹ ལན་ས་¹⁰ །

ལྷ་¹¹ ཉིད་¹² ལྷ་ག་བསྐྱེད་གྲིས་¹³ ལཱིར་¹⁴ ཅི་¹⁵ །

अस्मद्²अभ्यधिकाः³ केचिद्¹ अस्मत्⁵प्रत्यवराः⁶ परे⁴ ।

नागाः¹ सन्ति¹⁰ समुद्रे⁸ ऽस्मिन्⁹ दुःख¹³ आर्ता¹⁴ वयम्¹¹

एव¹² किम्¹⁵ ॥

7

ཞེས་བ་¹ ལྷ་ཡིས་² རིས་³ དེ་ལ་⁴ །

ཆོ་གྲིས་⁵ ཆེན་པོ་⁶ དེས་⁷ ལྷས་⁸ ལྷ་⁹ །

རི་ལྷར་¹⁰ ལཱིར་ས་ཅན་¹¹ ལཱིན་གྲི་¹² ཆོས་¹³ །

ཤེས་བ་¹⁴ དེ་ལྷར་¹⁵ ལྷ་ཅག་¹⁶ མིན་¹⁷ །

इति¹ पृष्टः³ स⁷ पुत्रेण² तम्⁴ उवाच⁸ महा⁶मतिः⁵ ।

यथा¹⁰ अन्ये¹² फणिनः¹¹ पुत्र⁹ धर्म¹³ज्ञा¹⁴ न¹⁷ तथा¹⁵ वयम्¹⁶ ।

8

ཆོས་གྲི་¹ ཉིད་བསྐྱེད་གྲིས་² དག་བ་³ །

ཞི་ཞིང་⁴ བདེན་པར་⁵ ལྷ་ནམས་ལ་⁶ །

ངེས་པར་⁷ ཉེ་བར་⁸ ལཱིང་⁹ ལྷར་བ་¹⁰ །

ལཱིས་ལ་¹¹ མ་ཡིན་¹² ཡིད་ལའང་¹³ མིན་¹⁴ །

धर्म¹ उपदेश² शुद्धानां³ शान्तानां⁴ सत्य⁵ वादिनाम्⁶ ।
उप⁸ तापो⁹ भवति¹⁰ एव⁷ न¹² शारीरो¹¹ न¹⁴ मानसः¹³ ॥

9

सप्तसप्त¹ षोडश² द्वादश³ त्रयोविंश⁴ ।
चत्वारिंश⁵ पञ्चविंश⁶ षोडश⁷ त्रयोविंश⁸ ।
चत्वारिंश⁹ पञ्चविंश¹⁰ षोडश¹¹ द्वादश¹² ।
त्रयोविंश¹³ चत्वारिंश¹⁴ पञ्चविंश¹⁵ षोडश¹⁶ त्रयोविंश¹⁷ ।

न¹⁶ तान्¹³ स्पृशति^{15, 17} सन्तापः¹⁴ पुण्यं⁶ रत्न⁷ त्रयं⁸ बुधाः¹¹ ।
ये¹² बुद्ध¹ धर्म² सङ्घ³ आख्यं⁴ शरण्यं⁵ शरणं⁹ गताः¹⁰ ॥

10

चत्वारिंश¹ त्रयोविंश² द्वादश³ त्रयोविंश⁴ ।
चत्वारिंश⁵ पञ्चविंश⁶ षोडश⁷ त्रयोविंश⁸ ।
चत्वारिंश⁹ पञ्चविंश¹⁰ षोडश¹¹ द्वादश¹² ।
त्रयोविंश¹³ चत्वारिंश¹⁴ पञ्चविंश¹⁵ षोडश¹⁶ त्रयोविंश¹⁷ ।

शिक्षा⁴ पदानि⁵ अवाप्तानि⁶ क्लेश² प्रशमनानि³ यैः¹ ।
तेषाम्⁹ अमृत⁷ सिकतानां⁸ पाप¹⁰ ताप¹¹ भयं¹² कुतः¹³ ॥

11

ཡུ་ཀྱ་¹ ཐུབ་པ་² འཇིག་རྟེན་གྱི་³ ।

ཉེན་མོངས་⁴ ཐམས་ཅད་⁵ རབ་ཞིའི་⁶ གཉེན་⁷ ।

གྱུལ་པ་⁸ གྱུལ་བྱེད་⁹ ཚལ་¹⁰ གནས་པ་¹¹ ।

མཉམ་ཡོད་ན་¹² རི་བཅོས་ལྡན་¹³ ཡོད་¹⁴ ।

आवस्त्याम्¹² अस्ति¹⁴ भगवान्¹³ जिनो⁸ जेत⁹ वन¹⁰ आश्रयः¹¹ ।

लोके³ शाक्व¹ मुनिः² सर्व⁵ क्लेश⁴ प्रशम⁶ बान्धवः⁷ ॥

12

སྒྱིང་ཇེ་¹ རྒྱ་བའི་ འདྲ་² བསྐྱེད་³ དེ་⁴ ।

སེམས་དབའ་ལྟར་⁵ དཀར་⁶ མན་ངག་གིས་⁷ ।

འདྲ་ཟེར་⁸ ཚོགས་ཀྱིས་⁹ འགྲོ་¹⁰ གསུམ་དུ་¹¹ ।

བདུད་རྩིའི་¹² ཆར་པ་¹³ མངོན་པར་¹⁴ འབེབས་¹⁵ ।

उपदेश⁷ अंशु⁸ निवहैः⁹ सत्त्व⁵ शुभ्रैर्⁶ जगत्¹⁰ त्रये¹¹ ।

करुणा¹ कौमुदी² सूतिर्³ अमृतं¹² सो⁴ ऽग्नि¹⁴ वर्षति¹⁵ ॥

12,13 अमृतवृष्टिः

13

གང་ཞིག་¹ རྣམ་པར་མ་ཐུལ་བས་² ।

བསྐྱབ་པའི་³ གནས་⁴ ཐོབ་⁵ མི་⁶ སྤང་བ་⁷ ।

दे॒द॒वा॑^८ द॒सु॒वा॑^९ क्षि॒त्र॒द॒वा॑^{१०} ।

वा॒रु॒ह॒म॑^{११} द॒वा॑^{१२} व॒क्ष॒सा॑^{१३} अ॒ग्रा॑^{१४} ।

दुर्विनीता^२ न^६ रक्षन्ति^७ प्राप्य^५ शिक्षा^३ पदानि^१ ये^१ ।

तीव्र^{१२} तापमयस्^{११} तेषां^९ नरकेषु^९ अक्षयः^{१०} क्षयः^{१३} ॥

१४ भवति.

14

क्षे॒ष॒म॑^१ म॑^२ द॒म॑^३ स॒न्धि॑^४ अ॒म॑^५ ।

कौ॒श॒ल॒म॑^६ वृ॒क्ष॒म॑^७ अ॒म॑^८ अ॒म॑^९ ३ ।

क्षे॒त्र॒म॑^९ स॒क्षे॒त्र॒म॑^{१०} अ॒म॑^{११} व॒क्ष॒म॑^{१२} ।

द॒वा॑^{१३} व॒क्ष॒म॑^{१४} अ॒म॑^{१५} अ॒म॑^{१६} ।

इति^१ श्रुत्वा^७ पितुर्^२ वाक्यं^६ जनन्याशु^४ च^{३,५} भुजङ्गमः^८ ।

आदाय^{११} दिव्य^{१०} पुष्पाणि^६ पुण्य^{१२} जेत^{१३} वनं^{१४} ययौ^{१५} ॥

15

कौ॒श॒ल॒म॑^१ क्षे॒त्र॒म॑^२ वृ॒क्ष॒म॑^३ अ॒म॑^४ ।

म॒दे॒व॒म॑^५ व॒क्ष॒म॑^६ व॒क्ष॒म॑^७ अ॒म॑^८ ३ ।

दे॒व॒म॑^९ कौ॒श॒ल॒म॑^{१०} अ॒म॑^{११} ।

कौ॒श॒ल॒म॑^{१२} अ॒म॑^{१३} द॒वा॑^{१४} स॒क्षे॒त्र॒म॑^{१५} ।

सु^५ गत^६ आश्रमम्^७ आसाद्य^८ धम^{१०} श्रवण^{११} सङ्गताम्^{१२} ।

दर्श^{१४} पर्वदं^{१३} तत्र^९ स^४ सन्तोष^१ मुख^२ उन्मुखीम्^३ ॥

16

བཞིན་རས་¹ མཛེས་² ཤིང་ སྦྱན་³ ཡངས་པ་⁴ །

ཟླ་བ་⁵ ནང་⁶ བད་⁷ ཚལ་དག་⁸ །

འགྲོགས་པ་⁹ བཞིན་དུ་¹⁰ བདེ་¹¹ སྤེར་བའི་¹² །

གྲུལ་བ་¹³ དེར་¹⁴ ཞི་ མཐོང་བར་གྱུར་¹⁵ ॥

तत्र¹⁴ अपश्यत्¹⁵ जिनं¹³ कान्तवदनं¹ दीर्घलोचनम् ।

पूर्णे⁶ इन्द्र⁵ पद्म⁷ वनयोर्⁸ इव¹⁰ मैत्री⁹ सुख¹¹ प्रदम्¹² ॥

6 च.

17

ཉི་བར་སྦྱོན་¹ བྱེད་² མཆ་ཡིས་³ ཅི །

ཆགས་ལྡན་⁴ རྣམས་ཀྱི་⁵ དམར་བ་ཉིད་⁶ །

རབ་གྱུས་⁷ དམན་པ་ཉིད་གྱས་⁸ ཤིང་ །

གསལ་བར་⁹ ཟླ་བྱིས་གཞོན་པ་¹⁰ བཞིན་¹¹ །

उपदेशकृता² व्यक्तम्⁹ अधरेण³ अधरीकृताम्⁸ ।

तर्जयन्तम्¹⁰ इव¹¹ उत्सिकां⁷ रागि⁴ वर्गस्य⁵ रक्तताम्⁶ ॥

18

སྦྱན་དང་གྲུལ་བའི་¹ མཛེས་སྦྱུག་གིས་² །

ན་བའི་³ ཞགས་པ་⁴ རབ་བསྦྱན་⁵ ཅིང་ །

ཕྱི་བ་བ་ རང་ བལ་⁶ རྩེ་བ་ཕྱིན་⁷ ।

རབ་ཏ་བྱས་བ་⁸ རྩོན་བ་⁹ བཞིན་¹⁰ ॥

निराभरण¹लावण्य²कण³पाश⁴विभूषितम्⁵ ।

दर्शयन्तम्⁹ इव¹⁰ उत्सृक्तां⁸ निरावरण⁶शून्यताम्⁷ ॥

19

དབྱང་བ་¹ ཆོས་ཀྱི་² གཉིས་འབྲང་³ ལག་⁴ ।

སྤྱོད་བས་⁵ མཛེས་བ་⁶ རྣམ་བར་ འཛིན་⁷ ।

ལྷས་མཐའི་⁸ ཁང་བ་དག་གི་⁹ ནི།

ཀ་བ་¹⁰ གསེར་གྱི་རང་བཞིན་¹¹ བཞིན་¹² ॥

धर्म²द्विप³करौ⁴ बाहू¹ विभ्राण⁷ दान⁵शोभितौ⁶ ।

प्रभाव⁸भवन⁹स्तम्भौ¹⁰ शातकुम्भमयौ¹¹ इव¹² ॥

20

ཆོས་གོས་¹ བྱན་དང་ཐུན་བ་ཡིས་² ।

ཞབས་ཀྱི་³ གྲིབ་ས་⁴ སྤྱོད་ཕྱེད་བ་⁵ ।

ས་གཞི་⁶ ཉེགས་བ་⁷ ཐོབ་བ་ལ་⁸ ।

བུདའི་⁹ གྲོགས་རྣམས་ཀྱིས་¹⁰ བརྒྱབས་¹¹ བཞིན་¹² ॥

* दिशन्तं⁵ चरण³च्छायां⁴ चौरैः¹ साभरणैः² भुवः⁶ ।
लब्ध⁸ प्रबोधैर्⁷ विहिताम्¹¹ इव¹² राजीव⁹ जीवितैः¹⁰ ।

21

सुखं¹ शिखरं² सुखं³ वै ।
सुखं⁴ सुखं⁵ सुखं⁶ ।
सुखं⁷ सुखं⁸ ।
सुखं⁹ सुखं¹⁰ सुखं¹¹ सुखं¹² ॥

देह¹ कान्ति² वितानेन³ नयन⁴ अमृत⁵ वर्षिणा⁶ ।
संसार⁸ मरु⁹ सन्ताप¹⁰ वारयन्त¹¹ सताम्⁷ इव¹² ॥

22

दे¹ शिखरं² सु³ सु⁴ सु⁵ ।
सु⁶ सु⁷ सु⁸ सु⁹ सु¹⁰ ।
सु¹¹ सु¹² सु¹³ सु¹⁴ ॥

तं¹ विलोक्य² एव³ तत्याज⁷ सन्तापं⁶ नाग⁴ नन्दनः⁵ ।
सर्व¹³ आर्ति¹¹ दोष¹² शमनं¹⁴ दर्शनं⁹ हि¹⁰ महात्मनाम्⁸ ॥

23

ལྷིས་པ་¹ མེད་ཀ་གིས་² གང་བ་³ །

དེ་ལ་⁴ གཏོར་ནས་⁵ དེས་⁶ བྱ་བ་འཛུལ་⁷ །

དེ་ལི་⁸ ཞབས་⁹ བད་¹⁰ རེག་བ་ལིས་¹¹ །

འབྲེལ་ལ་¹² བསིལ་བ་ཉིད་¹³ བྱུང་¹⁴ ॥

प्रणनाम⁷ स⁶ तं⁴ * कीर्ण⁵ सम्पूर्ण³ कुसुम² अञ्जलिः¹ ।

तत्⁸ पाद⁹ पद्म¹⁰ स्पर्शेन¹¹ सद्यः¹² शीतलतां¹³ गतः¹⁴ ॥

24

དེ་ནས་¹ བཅོམ་ལྷན་འདས་ཀྱི་² ཉི་ །

བསྐྱབ་བའི་³ གནས་⁴ ཐོབ་⁵ བཀའ་བ་⁶ དེས་⁷ །

ཐལ་མོ་ སྤར་ནས་⁸ དེ་ལ་⁹ ཉི་ །

ཇི་སྟེང་¹⁰ འཛོལ་བར་¹¹ ལྷག་གནས་¹² བྱས་¹³ ॥

कृती⁶ भगवतः² प्राप्य⁵ ततः¹ शिक्षा³ पदानि⁴ सः⁷ ।

चक्र¹³ कृताञ्जलिस्⁸ तस्य⁹ यावज्¹⁰ जीव¹¹ अधिवासनाम्¹² ॥

25

དེ་ལ་¹ བཅོམ་ལྷན་གྱིས་² གསུངས་བ་³ །

ཐམས་ཅད་⁴ ཇིས་སྤར་གཞུང་བྱ་ལ་⁵ །

གཅིག་ཉིད་⁶ ཁོ་ནའི་⁷ ལྷག་གནས་⁸ ནི།

རི་སྒྲིབ་འཛོམ་⁹ རི་ལྟར་¹⁰ རོས་¹¹ ॥

तम्¹ आवभाषे³ भगवान्² एकस्य⁶ एव⁷ अधिवासना⁸ ।

अनुग्राह्येषु⁵ सर्वेषु⁴ यावज्जीवं⁹ * न¹⁰ युज्यते¹¹ ॥

26

གས་ལ་¹ དབྱེས་པས་² རེ་³ བརྗོད་ནས་⁴ །

རེ་ལ་⁵ བརྗོད་པས་⁶ བརྗོད་ལྟར་⁷ རེ་⁸ །

གདེངས་ཅན་⁹ ལྷག་པར་བདག་པ་¹⁰ ནི།

ཡོངས་རྫོགས་མཛད་ཅིང་¹¹ དལ་གྱིས་¹² ཆས་¹³ ॥

* इति³ उक्ता⁴ * प्रणयि¹ प्रीत्यै² भगवान्⁷ * सतत उद्यतः⁶ ।

शनैः¹² प्रतस्थे¹³ सङ्कल्पं¹⁰ भोगिनः⁹ परिपूरयन्¹¹ ॥

⁵ तस्य. ⁸ सः.

27

དགོ་སྒྲིབ་¹ འོགས་ཀྱི་² ལྷ་ཡངས་ནས་³ །

རིས་གྱིས་⁴ རྒྱོན་པ་⁵ རེ་ལ་⁶ ནི།

ཁྲུ་ཡིས་⁷ མཐུ་ལས་⁸ གནས་⁹ དང་ གནས་¹⁰ །

མཐོ་རིས་¹¹ ལྷ་བྱར་¹² མཛོས་པ་¹³ བསྐྱབས་¹⁴ ॥

क्रमेण⁴ आगच्छतस्⁵ तस्य⁶ मिश्र¹ सङ्घ² अग्रयायिनः³ ।

प्रभावाद्⁸ विदधे¹⁴ नागः⁷ स्वर्ग¹¹ शोभां¹³ पदे⁹ पदे¹⁰ ॥

¹² सदृश.

28

རིན་ཅན་¹ གསེར་² རོད་³ བཀ་བ་ཡི་⁴ ।
 མཆོག་གི་⁵ རྩེད་ཆལ་⁶ མཆོས་བ་⁷ རང་ ।
 ལོངས་སྤྱོད་⁸ རྩོན་བས་⁹ རྩེད་བ་ཡིས་¹⁰ ।
 རབངས་དང་¹¹ རབངས་སེའི་¹² ཆོགས་¹³ རྩེད་དང་¹⁴ ॥

རྩེད་རྩེད་འཕྲུལ་འཕྲུལ་¹ རྩེད་འཕྲུལ་² རྩེད་འཕྲུལ་³ རྩེད་འཕྲུལ་⁴ རྩེད་འཕྲུལ་⁵ རྩེད་འཕྲུལ་⁶ རྩེད་འཕྲུལ་⁷ རྩེད་འཕྲུལ་⁸ རྩེད་འཕྲུལ་⁹ རྩེད་འཕྲུལ་¹⁰ རྩེད་འཕྲུལ་¹¹ རྩེད་འཕྲུལ་¹² རྩེད་འཕྲུལ་¹³ རྩེད་འཕྲུལ་¹⁴ ॥

29

ག་ལྟར་¹ ཅན་དན་² རྩེད་ཆེ་ཡི་³ ।
 རོད་ལལ་⁴ རྩེད་ཆལ་⁵ རྩེད་ཆལ་⁶ རྩེད་ཆལ་⁷ རྩེད་ཆལ་⁸ རྩེད་ཆལ་⁹ རྩེད་ཆལ་¹⁰ རྩེད་ཆལ་¹¹ རྩེད་ཆལ་¹² རྩེད་ཆལ་¹³ རྩེད་ཆལ་¹⁴ ॥

རྩེད་འཕྲུལ་¹ རྩེད་འཕྲུལ་² རྩེད་འཕྲུལ་³ རྩེད་འཕྲུལ་⁴ རྩེད་འཕྲུལ་⁵ རྩེད་འཕྲུལ་⁶ རྩེད་འཕྲུལ་⁷ རྩེད་འཕྲུལ་⁸ རྩེད་འཕྲུལ་⁹ རྩེད་འཕྲུལ་¹⁰ རྩེད་འཕྲུལ་¹¹ རྩེད་འཕྲུལ་¹² རྩེད་འཕྲུལ་¹³ རྩེད་འཕྲུལ་¹⁴ ॥

30

རོད་ལལ་¹ རྩེད་ཆལ་² རྩེད་ཆལ་³ རྩེད་ཆལ་⁴ རྩེད་ཆལ་⁵ རྩེད་ཆལ་⁶ རྩེད་ཆལ་⁷ རྩེད་ཆལ་⁸ རྩེད་ཆལ་⁹ རྩེད་ཆལ་¹⁰ རྩེད་ཆལ་¹¹ རྩེད་ཆལ་¹² རྩེད་ཆལ་¹³ རྩེད་ཆལ་¹⁴ ॥

དེ་ཡིས་⁹ ལོངས་སྤྱོད་¹⁰ ཚོགས་¹¹ ཀུན་གྱིས་¹² །
 བཅོས་ལྷན་འདས་ལ་¹³ མཚོད་བ་བྱས་¹⁴ ॥

कलन्दक² निवास³ आख्यं⁴ प्राप्य⁵ वेणु⁶ वनं⁷ ततः¹ ।
 स⁹ सर्व¹² भोग¹⁰ सम्भारैर्¹¹ भगवन्तम्¹³ अपूजयत्¹⁴ ॥

31

དེར་¹ ཞི་དེ་ཡིས་² རྩོམ་³ གསུམ་དུ་⁴ །
 དགོ་འདུན་དང་བཅས་⁵ བདེ་གཤེགས་⁶ མཚོད་⁷ །
 རོ་གལ་⁸ རིན་ཅན་⁹ འོད་གྱིས་¹⁰ བསྐྱོར་¹¹ །
 ལ་མཚན་¹² ཀུན་དགའ་ལྷན་ལ་¹³ གསུངས་¹⁴ ॥

तेन² मास³ त्रयी⁴ तत्र¹ ससङ्खः⁵ सुगतः⁶ अर्चितः⁷ ।
 ऊचे¹⁴ विस्मितम्¹² आनन्दं¹³ हार⁸ रत्न⁹ अंशुकैर्¹⁰ वृतः¹¹ ॥

32

གཤིངས་ཅན་¹ འདི་² ཞི་བསྐལ་བ་³ བརྒྱར་⁴ མི་གཡོ་⁵ །
 བདེ་བའི་⁶ ལོངས་སྤྱོད་⁷ ཀུན་གྱི་⁸ སྤོང་དུ་⁹ འགྱར་¹⁰ །
 འོན་ཀྱང་¹¹ རྩི་བ་¹² གཞན་ལ་¹³ བྱང་ཆུབ་¹⁴ ཀྱང་¹⁵ །
 དབ་དུ་འབད་བས་¹⁶ གསལ་བར་¹⁷ རྩི་བར་འགྱར་¹⁸ ॥

एष^२ कल्प^३शतम्^४ अच्युतः^५ फणी^१

सर्वं^८ भोग^७ सुख^६ भाग^९ भविष्यति^{१०} ।

बोधिम्¹⁴ अपि¹⁵ अपर¹³ जन्मनि¹² स्फुटा¹⁷

किञ्च^{११} सुप्रणिहितः^{१६} करिष्यति^{१८} ॥

ཞེས་པ་¹ དགེ་བའི་² དཔང་མེས་³ བྱས་པའི་⁴ བྱང་ཆུབ་སེམས་

དཔའི་⁵ རྟོགས་པ་བརྟེན་པ་⁶ དཔག་བསམ་⁷ འཁྲི་གིང་བསམ་⁸ བླ་གཞིན་

ཕུའི་⁹ རྟོགས་པ་བརྟེན་བའི་¹⁰ ཡལ་འདབ་¹¹ཏེ་ རྟག་ཅུ་བའི་¹² ༥

इति^१ क्षेम^२इन्द्र^३विरचितायां^४

बोधिसत्त्व⁵अवदान⁶कल्प⁷लतायां⁸

नागकुमार⁹ अवदानं¹⁰ नाम षष्ठितमः¹² पल्लवः¹¹ ।

॥ བཅས་ ལྷན་འདས་ཀྱི་¹ སློ་དབྱངས་² ॥

॥ भगवद्गीता ॥

॥ ॐ^१ नमः^२ ॥

॥ प्रथमो^२ऽध्यायः^१ ॥

1

ཀུན་དེའི་བྱས་¹ ཉི་² བལྟས་³ ཉི།

ཐམས་ཅད་³ བཞིན་⁴ རྒྱལ་པར་ བཞས་⁵ །

མཆོག་དྲུག་བཅེ་བས་ལོན་པ་ཡིས་།

ཞུས་པ་ཡིས་⁹ ཉི་ འདི་རྒྱད་¹⁰ ལྷན་¹¹ ॥ 27

तान्^२ समीक्ष्य^३ स कौन्तेयः^१ सर्वान्^३ बन्धून्^४ * अवस्थितान् ।

कृपया⁷ परया⁶ * आविष्टो⁸ * विषोदन्⁹ इदम्¹⁰ अब्रवीत्¹¹ ॥

2

ཁྱུ་ལ་འཇགས་¹ གཉེན་རྒྱལ་ས་² མཐོང་བས་³ན།

འཕུབ་པར་འདོད་⁴ རི་⁵ གནས་པ་ལ་⁶ །

བདག་གི་⁷ ལྷ་མ་གྱི་⁸ རྒྱ་ཁྱུང་ཅིང་⁹ །

ཁ་¹⁰ ཡང་¹¹ ཡོངས་སུ་སྐྱེས་པར་བྱེད་¹² ॥ 28

दृष्ट्वा³ * इमान्⁵ स्वजनान्² कृष्ण¹ युयुत्सून्⁴ समवस्थितान्⁶ ।

सीदन्ति^९ मम^७ गात्राणि^८ मुखं^{१०} च^{११} परिशुष्यति^{१२} ॥

3

ང་ཡི་¹ ལུས་² རི་³ འདྲར་³ གྱུར་ཅིང་⁴ །
 སྒྲི་⁵ ཡང་⁶ རྣམ་པར་ལྡང་བར་⁷ འགྱུར་⁸ །
 གཞི་⁹ རྟེ་ ལག་ནས་¹⁰ ལྷུང་གྱུར་ཅིང་¹¹ །
 བགས་པ་¹² འང་¹³ ཡོངས་སྒྲི་¹⁴ རྟེ་པར་གྱུར་¹⁵ ॥

वेपथुश्च³ च शरीरे² मे¹ रोम⁵ हर्षश्च⁷ च⁶ जायते⁸ ।
 गाण्डीवं⁹ संसते¹¹ हस्तात्¹⁰ त्वक्¹² च¹³ एव परि¹⁴ दह्यते¹⁵ ॥

⁴ जायते.

4

ང་ཡི་¹ ཡོད་² རྟེ་ རྣམ་འཁོར་བས་³ །
 གནས་པར་བྱ་བར་⁴ རྣམ་⁵ ལ་⁶ གྱུར་⁷ ॥

न⁶ च शक्तोमि^{5,7} अवस्थानुं⁴ भ्रमति³ इव च मे¹ मनः² ॥

*

*

*

*

5

གང་གི་¹ རོན་ཏུ་² གྱལ་སྤྱིན་³ ཏང་⁴ །
 ཡོངས་སྤྱོད་⁵ བདེ་བ་⁶ འདོད་གྱུར་བ་⁷ །

དེ་⁸ ཉིད་⁹ སྤྲེག་¹⁰ དང་¹¹ རྩོད་མཁུ་¹² ཞི།

སྤངས་ནས་¹³ ང་¹⁴ དང་¹⁵ འཕྲུབ་པར་¹⁶ བཞགས་¹⁷ ॥ 32

येषाम्¹² अर्थे काङ्क्षितं⁷ नो राज्यं³ भोगाः⁵ सुखानि⁶ च⁴ ।

त^६ इमे ऽवस्थिता^{१७} युद्धे^{१६} प्राणांसु^{१०} त्यक्त्वा^{१३} धनानि^{१२} च^{११} ॥

9 एव. 14 मया. 15 सह

॥ རིགས་པའི་¹ བྱིགས་པ་² ཞེས་བྱ་བའི་³ རབ་ཏུ་བྱེད་པ་⁴ ॥

॥ न्याय^१ बिन्दु^२ नाम^३ प्रकरणम्^४ ॥

ཡང་དག་པའི་¹ ཞེས་པ་² ཉི་ ཟུམ་བུའི་³ རྟོ་⁴ བམས་ཅད་⁵

འགྲུབ་པའི་⁶ སྒོན་དྲ་⁷ འགྲོ་བ་ཅན་⁸ ཡིན་པས་ན་⁹ དེ་¹⁰ བསྟན་¹¹ ཏི། 1

सम्यग्^१ज्ञान^२पूर्विका^{७,८} सर्व^५पुरुष^३अर्थ^४सिद्धिर्^६ इति^९ तद्^{१०}
व्युत्पाद्यते^{११} ॥ १

ཡང་དག་པའི་¹ ཤེས་པ་² ཉི་ རྣམ་པ་³གཉིས་⁴ དེ ॥ 2

द्वि^४विधं^३ सम्यग्^१ ज्ञानम्^२ ॥ २

མངོན་སུམ་¹ དང་² རྩམ་སྤྲུང་པལ་པའོ་³ ॥ 3

དབང་པོའི་¹ ཤེས་པ་² དང་³ ॥ 8

इन्द्रिय¹ज्ञानम्² ॥ 8

³ च

རང་གི་¹ ཡུལ་གྱི་² རེ་ མ་ཐག་པ་³ ཡུལ་⁴ ལྷན་ཅིག་⁵ བྱེད་པ་ཅན་⁶
དབང་པོའི་⁷ ཤེས་པ་⁸ མཚངས་པ་རེ་མ་ཐག་པའི་⁹ ལྷན་གྱིས་¹⁰
བསྐྱེད་པའི་¹¹ ཡིད་གྱི་¹² རྣམ་པར་ཤེས་པ་¹³ དང་¹⁴ ॥ 9

स्व¹विषय²अनन्तर³विषय⁴सह⁵कारिणा⁶ इन्द्रिय⁷ज्ञानेन⁸ समनन्तर⁹-
प्रत्ययेन¹⁰ जनितं¹¹ तन् मनो¹²विज्ञानम्¹³ ॥ 9

¹⁴ च.

སེམས་¹ དང་² སེམས་ལས་བྱུང་པ་³ ཐམས་ཅད་གྱི་⁴ རང་⁵ རིག་པ་⁶
དང་⁷ ॥ 10

सर्व¹चित्त²चैतानाम्³ आत्म⁵संवेदनम्⁶ ॥ 10

^{2, 7} च.

ཡང་དག་པའི་¹ རོན་²བསྐྱོམས་པའི་³ རབ་གྱི་⁴ མཐའ་ལས་⁵
བྱུང་པའི་⁶ རྣལ་འདྲེས་པའི་⁷ ཤེས་པའོ་⁸ ॥ 11

भूत¹अर्थ²भावना³प्रकर्ष⁴पर्यन्त⁵जं⁶ योगि⁷ज्ञानं⁸ चेति ॥ 11

དེའི་¹ ཡུལ་² རི་ རང་གི་³ མཚན་ཉིད་⁴ རེ ॥ 12

तस्य¹ विषयः² स्व³लक्षणम्⁴ ॥ 12

དོན་¹ གང་² ཉི་པ་³ ནང་⁴ མི་ཉི་པ་དག་ལས་⁵ ཤེས་པ་ལ་⁶ རྒྱུ་པ་⁷
 བ་དང་པ་⁸ དེ་⁹ རི་ རང་གི་མཚན་ཉིད་¹⁰ རོ ॥ 13

यस्य³ अर्थस्य² सन्निधान³ असन्निधानाभ्यां⁵ ज्ञान⁶ प्रतिभास⁷ भेदः⁸
 तत्⁹ स्वलक्षणम्¹⁰ ॥ 13

དེ་¹ ཉིད་² དོན་³ དས་པར་⁵ ཡོད་པ་⁶ ཟེ ॥ 14

तद्¹ एव² परम⁵ अर्थ⁴ सत्⁶ ॥ 14

དངོས་པོའི་¹ མཚན་ཉིད་² རི་ དོན་³ རྒྱུ་⁴ རྒྱུ་པ་ ཁོ་ན་ ཡིན་པའི་
 རྒྱུར་⁵ རོ ॥ 15

अर्थ³ क्रिया⁴ सामर्थ्य⁵ लक्षणत्वाद्² वस्तुनः¹ ॥ 15

གཞན་¹ རི་ རྒྱུའི་² མཚན་ཉིད་³ དེ ॥ 16

अन्यत्¹ सामान्य² लक्षणम्³ ॥ 16

དེ་¹ རི་ རྒྱུ་དབག་པའི་² རྒྱུ་³ ཡིན་⁴ རོ ॥ 17

सो¹ अनुमानस्य² विषयः³ ॥ 17

མངོན་སུམ་གྱི་¹ ཤེས་པ་² དེ་³ ཉིད་⁴ ཚད་མའི་⁵ འབྲས་བུ་⁶
 ཟེ ॥ 18

तद्³ एव⁴ च प्रत्यक्ष¹ ज्ञान² प्रमाण² फलम्⁶ ॥ 18

དོན་¹ རྒྱུས་པའི་² རོ་བོ་ཁོ་ན་ ཡིན་པའི་ རྒྱུར་⁸ རོ ॥ 19

अर्थ¹ प्रतीति² रूपत्वात्³ ॥ 19

रै॑ १८० १८१ १८२ १८३ १८४ १८५ ॥ २०

अर्थ^१ साहचर्यम्^२ * अस्य^३ प्रमाणम्^४ ॥ २०

रै॑ १८१ १८२ १८३ १८४ १८५ १८६ १८७ १८८ १८९ १९० ॥ २१

तद्वाचशाब्द^१ अर्थ^२ प्रतीति^३ सिद्धे^४ इति ॥ २१

रै॑ १८९ १९० १९१ १९२ १९३ १९४ १९५ १९६ १९७ १९८ १९९ २०० ॥ २२

इति न्याय^१ विन्दु^२ [नाम^३] प्रकरणे^४ प्रत्यक्ष^५ परिच्छेदः^६ [प्रथमः^७] ॥ २२

रै॑ २०० २०१ २०२ २०३ २०४ २०५ २०६ २०७ २०८ २०९ २१० ॥ २३

अनुमान^१ द्विधा^२ ॥ २३

रै॑ २१० २११ २१२ २१३ २१४ २१५ २१६ २१७ २१८ २१९ २२० ॥ २४

स्व^१ अर्थ^२ पर^३ अर्थ^४ च^५ ॥ २४

रै॑ २२० २२१ २२२ २२३ २२४ २२५ २२६ २२७ २२८ २२९ २३० २३१ २३२ २३३ २३४ २३५ २३६ २३७ २३८ २३९ २४० २४१ २४२ २४३ २४४ २४५ २४६ २४७ २४८ २४९ २५० ॥ २५

तत्र^१ त्रि^२ रूपाल्^३ लिङ्गाद्^४ यद्^५ अनुमेये^६ ज्ञानं^७ तत् [स्वार्थम्^८] अनुमानम्^९ ॥ २५

१० भवति.

འདིར་¹ ཡང་² ཚད་མའི་³ འབྲས་བུ་⁴ ཉམ་བར་བཞག་བ་⁵ ཉི་
མའོད་སྲུང་⁶ ནང་ འབྲེ⁷ ॥ 26

प्रमाण³फल⁴व्यवस्था⁵ अव¹ अपि² प्रत्यक्ष⁶वत्⁷ ॥ 26

ཚུལ་གསུམ་བ་ཉིད་ཀྱི་¹ ཉམ་པ་² ཉི་ རྩེས་སྲུང་བག་བར་བུ་བ་ལ་³
ཡོད་བ་⁴ ཉིད་⁵ ནང་⁶ ॥ 27

ब्रह्म¹ पुनर् लिङ्गस्य² अनुमेये³ सत्त्वम्⁴ एव⁵ ॥ 27

⁶ च.

མཐུན་པའི་¹ རྩོགས་² ཉིད་ལ་³ ཡོད་བ་⁴ ནང་⁵ ॥ 28

स¹पक्ष² एव³ सत्त्वम्⁴ ॥ 28

⁵ च.

མི་མཐུན་པའི་¹ རྩོགས་ལ་² མེད་བ་³ ཉིད་ཏུ་⁴ རེས་པའོ⁵ ॥ 29

अस¹पक्षे² च असत्त्वम्³ एव⁴ निश्चितम्⁵ ॥ 29

॥ रीगसः पदे^१ वीगसः पदे^२ श्रुतेः^३ अश्रुतः^४ ॥

॥ न्याय^१ विन्दु^२ टीका^३ ॥

श्रुतेः^१ अश्रुतः^२ श्रुतेः^३ अश्रुतः^४ श्रुतेः^५

अश्रुतः^६ अश्रुतः^७ अश्रुतः^८ अश्रुतः^९

अश्रुतः^{१०} अश्रुतः^{११} अश्रुतः^{१२}

अश्रुतः^{१३} अश्रुतः^{१४} अश्रुतः^{१५} अश्रुतः^{१६} अश्रुतः^{१७} ॥ १

जयन्ति^{१७} जाति^{१८} प्रवन्ध-^{१९}

प्रसूति^{२०} जगतो^{२१} विज्ञेयः^{२२}

राग^{२३} आदि^{२४} अरातेः^{२५} सुगतस्य^{२६} वाचो^{२७}

मनस्^{२८} तमस्^{२९} तानवम्^{३०} आदधानाः^{३१} ॥ १

अश्रुतः^१ अश्रुतः^२ अश्रुतः^३ अश्रुतः^४ अश्रुतः^५

अश्रुतः^६ अश्रुतः^७ अश्रुतः^८ अश्रुतः^९

अश्रुतः^{१०} ॥ २ अश्रुतः^{११} अश्रुतः^{१२} अश्रुतः^{१३} अश्रुतः^{१४}

अश्रुतः^{१५} अश्रुतः^{१६} अश्रुतः^{१७} अश्रुतः^{१८} अश्रुतः^{१९}

अश्रुतः^{२०} अश्रुतः^{२१} अश्रुतः^{२२} अश्रुतः^{२३} अश्रुतः^{२४}

अस्मा¹² । दे¹³ वस¹⁴ न¹⁵ वृ¹⁶ दे¹⁷ म¹⁸ ।
म¹⁸ वृ¹⁹ म²⁰ य²¹ ॥ 7

अस्माद्¹ अस्थ³ प्रकरण² आरम्भणीयत्वं⁴ दर्शयता⁵ अभिधेय⁷ प्रयोजनम्⁸
अनेन⁶ उच्यते⁹ ॥ 6 यस्मात्⁴ सम्यग्⁵ ज्ञान⁶ पूर्वाका^{11, 12} सर्व⁹ पुरुष⁷ अर्थ⁸
सिद्धिः¹⁰ तस्मात्¹³ तत्¹⁴ प्रतिपत्ति¹⁵ अर्थम्¹⁹ इदम्¹⁷ आरभ्यत¹⁸ इति¹⁹
अयम् अत्र¹ वाक्य² अर्थः³ ॥ 7

अस्मा¹ दे² वस³ न⁴ वृ⁵ दे⁶ म⁷ ।
म⁸ वृ⁹ म¹⁰ य¹¹ ॥ 8

अत्र¹ च प्रकरण² अभिधेयस्य³ सम्यग्⁴ ज्ञानस्य⁵ सर्व⁹ पुरुष⁷ अर्थ⁸ सिद्धिः¹⁰
हेतुत्वं¹¹ प्रयोजनम्¹³ उक्तम्¹⁴ ॥ 8

⁶ तस्य.

^{11, 12} हेतुत्वकथनेन.

अस्मा¹ दे² वस³ न⁴ वृ⁵ दे⁶ म⁷ ।
म⁸ वृ⁹ म¹⁰ य¹¹ ॥ 8

གྲུབ་ཡིན་²⁵ ལ། རི་²⁶ བསྟན་བ་²⁷ རི་²⁷ རྟོམ་བ་²⁸ ཡིན་ནོ།
 རབ་དུ་བྱེད་བ་²⁹ འདི་³⁰ རི་ རྟོམ་བ་འདི་³¹ བབས་³² ལྷ་ ལྷ་བ་³³
 ཡིན་³⁴ རི། རི་བས་ན་³⁵ བཟློན་བར་གྲུབ་འདི་³⁶ རྟོམ་བ་³⁷
 བསྟན་བའི་³⁸ རྟུགས་ གྲིས་³⁹ འབྲེལ་བ་⁴⁰ ལ་སྟོགས་བ་⁴¹ བསྟན་བ་⁴²
 ཡིན་⁴³ རོ། 9

अस्मिन्² च⁴ अर्थ¹ उच्यमाने³ सम्बन्ध⁵ प्रयोजन⁷ अभिधेयानि⁹ उक्तानि
 भवन्ति¹⁰ । तथा हि¹¹ पुरुष¹² अर्थ¹³ उपयोगि¹⁴ सम्यग्¹⁵ ज्ञानं¹⁶ व्युत्पाद-
 यितव्यम्¹⁹ अनेन¹⁸ प्रकरणेन¹⁷ इति * ब्रुवता²⁰ सम्यग्²¹ ज्ञानम्²² अस्य²⁴
 शब्दसन्दर्भस्य²³ अभिधेय²⁵ तत्²⁶ प्रतिपादनं²⁷ प्रयोजनं²⁸ प्रकरणं²⁹
 च इदम्³⁰ उपायो³² * व्युत्पादनस्य³¹ इति उक्तं³³ भवति³⁴ । अस्माद्³⁵
 अभिधेय³⁶ * प्रयोजन³⁷ * अभिधान³⁸ सामर्थ्यात्³⁹ सम्बन्ध⁴⁰ आदीनि⁴¹ उक्तानि⁴²
 भवन्ति⁴³ ॥ 9

ངག་¹ བཅུག་པོ་² འདིས་³ རི་ འབྲེལ་བ་⁴ རབ་⁵ ། བཟློན་བར་
 གྲུབ་⁶ རབ་⁵ ། རྟོམ་བ་ནསས་⁷ རངས་ལྷ་⁸ ལྷ་བར་⁹ མི་¹⁰ ལྷས་¹¹
 གྲི། བཅུག་¹² ལྷ་བ་ན་¹³ བཅུས་¹⁴ རི་ རྟུགས་གྲིས་¹⁵ བསྟན་¹⁶ རོ།
 རི་ལ་¹⁷ རི་¹⁸ ཞེས་གྲུབ་¹⁹ རི་ བཟློན་བར་གྲུབ་འདི་²⁰ ཆོག་²¹ བོ།
 བསྟན་²² རོ ཞེས་གྲུབ་²³ རི་ རྟོམ་བ་འདི་²⁴ ཆོག་²⁵ བོ།
 ལྷ་བ་པོ་²⁶ རབ་དུ་བྱེད་བ་²⁷ བཟློན་བར་²⁸ རྟོམ་བ་འདི་²⁹ རྟོམ་བ་³⁰

བས་⁹ ལ ། སྒྲིབ་མ་ནས་ས་¹⁰ ཀྱང་¹¹ སྒྲིབ་དཔེར་གྱིས་¹² སྒྲུབ་བ་¹³
 བདག་ཉིད་¹⁴ བོང་དུ་ཆུད་བར་¹⁵ འདོད་ ཉས་¹⁶ རབ་དུ་བྱེད་བ་¹⁷ ཉན་
 བས་¹⁸ ཉ ། རབ་དུ་བྱེད་བ་¹⁹ མཐོང་བ་²⁰ དང་²¹ ཉན་བ་ བཞིས་
 གྱི་²² དགོས་བ་²³ ཉི་ བོང་དུ་ཆུད་བ་²⁴ ཡིན་ ཉོ ། 11

सम्यग्¹ ज्ञानं² व्युत्पाद्यमानानाम्³ आत्मानं⁵ व्युत्पादकं⁴ कर्तुं⁶ प्रकरणम्⁷
 इदं⁸ कृतं⁶ शिष्यश्च¹⁰ च¹¹ आचार्य¹² प्रयुक्तम्¹³ आत्मनो¹⁴ व्युत्पत्तिम्¹⁵
 * इच्छद्भिः¹⁶ प्रकरणम्¹⁷ इदं श्रूयत इति¹⁸ प्रकरण¹⁹ करण²⁰ अवयवयोः²²
 प्रयोजनं²³ व्युत्पादनम्²⁴ ॥ 11

21 च.

འབྲེལ་བ་¹ སྟོན་བའི་² མོག་³ མེད་⁴ ཉི ། བྱུགས་གྱིས་⁵ བོང་དུ་
 ཆུད་བར་ བྱའི་⁶ ॥ འདི་ལྟར་⁷ ཡང་དག་བའི་⁸ ཤེས་བ་⁹ བསྟན་བའི་
 སྒྲིབ་¹⁰ ཉེགས་བ་དང་ལྟན་བ་ནས་ས་¹¹ རབ་དུ་བྱེད་བ་¹² འདི་¹³
 རྩོམ་བ་¹⁴ ཉི་ འདི་¹⁵ ཉིད་¹⁶ ཐབས་¹⁷ ཡིན་¹⁸ གྱི ། བཞུན་¹⁹
 མ་ཡིན་²⁰ བར་ བསྟན་བ་²¹ ཉིད་གྱིས་²² རབ་དུ་བྱེད་བ་²³ དང་²⁴ དགོས་
 བ་བཞིས་²⁵ ཐབས་²⁶ དང་²⁴ ཐབས་ལས་བྱུང་བའི་²⁷ འབྲེལ་བ་²⁸
 ཡིན་²⁹ ཉོ ། 12

सम्बन्ध¹प्रदर्शन²पदं³ तु न विद्यते⁴ । सामर्थ्याद्⁵ एव तु स प्रतिपत्त्यव्यः⁶ ।
 प्रेक्षावता¹¹ हि सम्यग्⁸ज्ञान⁹व्युत्पादनाय¹⁰ प्रकरणम्¹² इदम्¹³ आरब्धवता¹⁴
 अयम्¹⁵ एव¹⁶ उपायो¹⁷ न²⁰ अन्य¹⁹ इति दर्शित²¹ एव²² उपाय²⁶ उपेय²⁷ ।
 भावः प्रकरण²³प्रयोजनयोः²⁵ सम्बन्ध²⁸ इति ॥ 12

7 तथा हि. 18 भवति. 24 च.

॥ चत्वि¹चतु²च³ ॥

॥ चतुः¹शतकम्² ॥

1

चत्वि¹चतु²च³ ॥

चत्वि¹चतु²च³ ॥

चत्वि¹चतु²च³ ॥

चत्वि¹चतु²च³ ॥ XIII. 5

अस्मिन्⁴ धर्मो³ ऽल्प²पुण्यस्य¹ सन्देहो⁵ ऽपि⁶ न⁷ जायते⁸ ।

भवः¹¹ सन्देह⁹मात्रेण¹⁰ जायते¹⁴ जर्जरी¹²कृतः¹³ ॥

2

ཆོས་¹ གང་ཞིག་ལ་² ཐབ་བ་ཡིས་³ །

ཐབ་བའི་⁴ ཐབ་རྒྱ་⁵ འཕེལ་བ་⁶ ཉིད་ །

གསུང་⁸ དེར་⁹ གང་ལ་¹⁰ གས་¹¹ མེད་བ་¹² །

དེ་¹³ ཉི་ གསལ་ཐབ་¹⁴ རྫོང་ལྷན་¹⁵ མིན་¹⁶ ॥ VIII. 6

ཨ་⁵ མོཤ་འདྲ་⁴ ཡསྟ་² ཕམསྟ་¹ འཛིམ་⁶ ཐབ་⁷ འཁྱུང་⁸ མུན་³ །

ཐབ་⁹ མཁྱི་¹¹ ན་¹² ཡསྟ་¹⁰ འཛིམ་¹² * མུལ་མཁྱི་¹⁴ འཛིམ་མུན་¹⁵

ན་¹⁶ མ་¹³ ॥

3

བདག་¹ ཉི་ རྒྱ་ངན་འདྲ་² འཁྱུང་³ ཞེས་⁴ །

མེད་མིན་⁵ མེད་ལྷན་⁶ མེད་⁷ མིན་⁸ དེ་ །

ཡོག་ལྷན་⁹ རྒྱ་ངན་¹⁰ མི་¹¹ འདྲ་ཐབ་¹² །

དེ་བཞིན་གཤམས་པ་ནམས་¹³ གསུང་¹⁴ རྩ་ ॥ XVIII. 7

ན་⁸ འཇུག་པ་⁵ འཇུག་པ་⁶ རྩ་⁷ འཇུག་པ་² མེ་¹ འཇུག་པ་³ རྩ་⁴ །

མེ་འཇུག་པ་⁹ རྩ་¹¹ འཇུག་པ་^{10,12} འཇུག་པ་¹⁴ འཇུག་པ་¹³ ॥

4

གང་ལས་¹ འཇུག་པ་² འཇུག་པ་³ འཇུག་པ་⁴ །

དེ་ལས་⁵ འཇུག་པ་⁶ གསུངས་པ་⁷ རྩ་ །

གང་ལས་⁸ རོན་⁹ དས་¹⁰ བསྐྱད་¹¹ འགྱུར་བ་¹² ।

དེ་ལས་¹³ རྫོག་བ་¹⁴ གསུངས་བ་¹⁵ རོ ॥ VIII. 8

लौकिकी² देशना³ यत्र¹ प्रवृत्तिस्⁶ तत्र⁵ वर्ण्यते⁷ ।

परम्¹⁰ अर्थ⁹ कथा¹¹ यत्र⁸ निवृत्तिस्¹⁴ तत्र¹³ वर्ण्यते¹⁵ ॥

4, 12 भवति.

5

ཀུན་¹ ཡོད་ས་ཡིན་² ཅི་³ བྱ་⁴ ཞེས་⁵ ।

ཁྱོད་ལ་⁶ འཇིགས་བ་⁷ སྐྱེ་འགྱུར་⁸ གང་⁹ ।

གཡ་དེ་¹⁰ བྱ་བ་¹¹ ཡོད་ན་¹² ནི ।

ཆོས་¹³ འདི་¹⁴ རྫོག་བྱེད་¹⁵ མི་¹⁶ འགྱུར་¹⁷ རོ ॥ VIII. 9

किं³ करिष्यामि⁴ असत्² सर्वम्¹ इति⁵ ते⁶ जायते⁸ भयम्⁷ ।

विद्यते¹² यदि¹⁰ कर्तव्यं¹¹ न¹⁶ अयं¹⁴ धर्मो¹³ निवर्तकः¹⁵ ॥

9 यत्, 17 भवति.

6

བསོད་ནམས་སིན་བ་¹ དང་པོར་² རྫོག་³ ।

བར་དུ་⁴ བདག་⁵ ནི་ རྫོག་བ་⁶ དང་⁷ ।

ཕྱི་ནས་⁸ ལྷ་⁹ནི་ ཀུན་¹⁰ རྫོག་བ་¹¹ ।

གང་གིས་¹² ཤེས་¹³ དེ་¹⁴ མཁས་བ་¹⁵ ཡིན་¹⁶ ॥ VIII. 15

वारण³ प्राग्² अपुण्यस्य¹ मध्ये⁴ वारणम्⁶ आत्मनः⁵ ।

सर्वस्य¹⁰ वारण¹¹ पश्चाद्⁸ यो¹² जानीते¹³ स¹⁴ बुद्धिमान्¹⁵ ॥

7 न. 9 See Notes. 16 भवति.

7

रदेषां¹ वातेवा² वा³ वा⁴ ।

रे⁵ रे⁶ वा⁷ वा⁸ ।

वातेवा⁹ वा¹⁰ वा¹¹ वा¹² ।

रे¹³ रे¹⁴ वा¹⁵ वा¹⁶ ॥ VIII. 16

भावस्य¹ एकस्य² यो³ द्रष्टा⁴ द्रष्टा⁵ सर्वस्य⁶ स⁷ स्मृतः⁸ ।

एकस्य⁹ शून्यता¹⁰ या¹¹ एव सा¹² एव¹³ सर्वस्य¹⁴ शून्यता¹⁵ ॥

8

वसेद¹ वसस² वसेद³ वस⁴ ।

वा⁵ वा⁶ वा⁷ वा⁸ ।

वा⁹ वा¹⁰ वा¹¹ वा¹² ।

वा¹³ वा¹⁴ वा¹⁵ वा¹⁶ ॥ VIII. 18

शून्यता² पुण्यकामेन¹ वक्तव्या⁴ नैव⁵ सर्वदा³ ।

औषधं⁸ युक्तम्⁷ अस्थाने⁶ गरले¹¹ ननु¹³ जायते¹² ॥

9

ཇི་ལྟར་¹ ཁྲ་ཁྲོ་² སྒྲ་³ བཞན་གྱིས་⁴ །

བཟུང་བར་⁵ མི་⁶ རྩས་⁷ དེ་བཞིན་དུ་⁸ །

འཛིག་དེན་བ་ཡི་⁹ མ་གཏོགས་བར་¹⁰ །

འཛིག་དེན་¹¹ བཟུང་བར་¹² རྩས་¹³ མ་ཡིན་¹⁴ ॥ VIII. 19

न⁶ अन्यथा⁴ आपया³ म्लेच्छः² शक्यो⁷ ग्राहयितुं⁵ यथा¹ ।

न¹⁴ लौकिकम्⁹ ऋते¹⁰ लोकः¹¹ शक्यो¹³ ग्राहयितुं¹² तथा⁸ ॥

10

ཡོད་¹ དང་² མེད་³ དང་⁴ ཡོད་མེད་⁵ དང་⁶ །

གཉིས་ཀ་⁷ མིན་⁸ ཞེས་⁹ ཀྱང་¹⁰ བཟློན་¹¹ དེ་ །

ནད་ཀྱི་¹² དབང་གིས་¹³ ཐམས་ཅད་¹⁴ ཀྱང་¹⁵ །

སྒྲན་¹⁶ ཞེས་བྱ་བར་¹⁷ འགྱུར་¹⁸ མིན་ནས་¹⁹ ॥ VIII. 20

सद्¹ असत्³ सदसच्⁵ च^{2,4,6} इति न⁸ उभयं⁷ च¹⁰ इति⁹ कथ्यते¹¹ ।

ननु¹⁹ व्याधि¹² वशात्¹³ सर्वम्¹⁴ औषधं¹⁶ नाम¹⁷ जायते¹⁸ ॥

11

ཡང་དག་¹ མཐོང་ན་² བཞན་³ མཆོག་ལ་⁴ །

ཅུང་ཟད་⁵ མཐོང་ན་⁶ བཟང་⁷ འགྲོ་⁸ ཞེ་ །

रेरैःसुरैः⁹ नरं वरदा¹⁰ वसन्तं¹¹ ।

वसन्तं¹² नरा¹³ वसन्तं¹⁴ वसन्तं¹⁵ ॥ VII. 21

सम्यग्¹ दृष्टे² परं³ स्थानं⁴ किञ्चिद्⁵ दृष्टे⁶ परा⁷ गतिः⁸ ।

तस्माद्⁹ अध्यात्म¹⁰ चिन्ताया¹¹ कार्या¹² नित्य¹³ मतिर¹⁴ बुद्धिः¹⁵ ॥

12

रेः¹ वरं² वसन्तं³ वसन्तं⁴ वसन्तं⁵ ।

रेः⁶ वसन्तं⁷ वसन्तं⁸ वसन्तं⁹ वसन्तं¹⁰ ।

रेः¹¹ वसन्तं¹² वसन्तं¹³ वसन्तं¹⁴ वसन्तं¹⁵ ।

वसन्तं¹⁶ वसन्तं¹⁷ वसन्तं¹⁸ वसन्तं¹⁹ ॥ VIII. 25

यथा¹ बीजस्य² दृष्टो³ उन्तः⁴ न⁵ च आदिस्⁶ तस्य⁷ विद्यते⁸ ।

तथा⁹ कारण¹⁰ वैकल्याज¹¹ जन्मनो¹² उपि¹³ न¹⁴ सम्भवः¹⁵ ॥

⁹ यथा.

13

वसन्तं¹ वसन्तं² वसन्तं³ वसन्तं⁴ ।

वसन्तं⁵ वसन्तं⁶ वसन्तं⁷ वसन्तं⁸ ।

वसन्तं⁹ वसन्तं¹⁰ वसन्तं¹¹ वसन्तं¹² ।

वसन्तं¹³ वसन्तं¹⁴ वसन्तं¹⁵ वसन्तं¹⁶ ॥ X. 1

अन्तरात्मा¹ यदा² न³ लो⁴ न⁵ पुमान्⁶ न⁷ नपुंसकम्⁸ ।

तदा⁹ केवलम्¹⁰ अज्ञानाद्¹¹ भावस्¹² ते¹³ उह¹⁴ पुमान्¹⁵ इति¹⁶ ॥

14

གང་ཆོ་¹ འབྲུང་བ་² བསམས་ཅད་ལ་³ ।

པོ་⁴ མོ་⁵ མ་ནིང་⁶ ཡོད་⁷ མིན་བ་⁸ ।

དེ་ཆོ་⁹ ཅི་ལྟ་¹⁰ དེ་དག་¹¹ ཉིད་¹² ।

བདེན་ནས་¹³ པོ་¹⁴ མོ་¹⁵ མ་ནིང་¹⁶ ཡིན ॥ X. 2

यदा¹ सर्वेषु³ भूतेषु² न⁸ अस्ति⁷ ह्यी⁵पु⁴ नपुंसकम्⁶ ।

तदा⁹ किं नाम¹⁰ तानि¹¹ एव¹² प्राप्य¹³ ह्यी¹⁵पु¹⁴ नपुंसकम्¹⁶ ॥

15

ཁྱོད་ཀྱི་¹ བདག་² གང་³ ངའི་⁴ བདག་⁵ མིན་⁶ ।

དེས་⁷ དེ་⁸ བདག་⁹ མིན་¹⁰ མ་ངེས་ཕྱིར་¹¹ ।

དངོས་པོ་¹² མི་དག་པ་ནསས་ལ་¹³ ।

དྲི་བ་¹⁴ རྒྱུ་བར་འགྱུར་¹⁵ མིན་ནས་¹⁶ ॥ X. 3

यसु³ तव¹ आत्मा² मम⁴ अनात्मा^{5,6} तेन⁷ आत्मा⁹ अनियमान्¹¹

न¹⁰ सः⁸ ।

ननु¹⁶ अनित्येषु¹³ भावेषु¹² कल्पना¹⁴ नाम जायते¹⁵ ॥

16

གང་ཞིག་¹ བཏི་མུག་² འགའ་ཞིག་གིས་³ ।

བརྒྱུ་བས་⁴ ཞིང་ དེ་ཉིད་⁵ གིགས་⁶ བྱེད་བ་⁷ ।

དེ་ལ་⁸ དག་ལེགས་⁹ འགྲོ་བ་¹⁰ ཡང་¹¹ །

མེད་ན་¹² བར་བ་¹³ རྫོས་¹⁴ ཅི་¹⁵ དགོས་¹⁶ ॥ XII. 10

विघ्न⁶ तत्त्वस्य⁵ यः¹ कुर्याद्⁷ वृतो⁴ मोहेन² केनचित्³ ।

कल्याण⁹ अधिगतस्¹⁰ तस्य⁸ नास्ति¹² मोक्षे¹³ तु का¹⁵

* कथा¹⁴, ¹⁶ ॥

17

ཚུལ་ཁྲིམས་ལས་¹ རི་ ཉམས་² སླ་³ ཡི །

ལྟ་ལས་⁴ ཅིས་ ཀྲང་⁵ ས་ ཡིན་ནོ་⁶ །

ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱིས་⁷ རི་མཐོ་ངེས་⁸ འགྲོ་⁹ །

ལྟ་བས་¹⁰ ལོ་འཕང་¹¹ མཚོག་¹² ཐོབ་འགྱུར་¹³ ॥ XII. 11

शीलाद्¹ अपि वर³ स्वसो² न⁹ तु द्वये⁴ कथञ्चन⁵ ।

शीलेन⁷ गम्यते⁹ स्वर्गो दृष्ट्या¹⁰ याति¹³ पर¹² पदम्¹¹ ॥

18

ནི་¹ རྫོ་² བཞིས་བ་མེད་བ་³ དང་ །

ལྟ་བ་⁴ ངན་⁵ ཉམས་⁶ འཛིགས་ཕྱིན་ ཅིང་⁷ །

སངས་རྒྱས་ཀུན་གྱི་⁸ ལུལ་⁹ འགྱུར་བ་¹⁰ །

བདག་མེད་¹¹ ཅིས་ནི་¹² དྲ་བར་བརྗོད་¹³ ॥ XII. 13

अद्वितीयं^३ शिव^१द्वारं^२ कु^५दृष्टीनां^{४, ६} भयङ्करम्^७ ।

विषयः⁹ सर्वबुद्धानाम् इति¹² नैरात्म्यम्¹¹ उच्यते¹³ ॥

10 जायते.

19

ཆོས་¹ རྟོ་ཡི་ནི་² མིང་ལས་³ གྲང་⁴ །

དམ་པ་མིན་པ་⁵ འཇིགས་པ་⁶ ཟེད་⁷ །

གཞན་ལ་⁸ རྒྱུགས་པ་⁹ མི་¹⁰ ཟུང་ པའི་¹¹ །

ཕྱོདས་ཐུན་¹² ཞེས་བྱ་¹³ བཤ་ཞིག་¹⁴ མཐོང་¹⁵ ॥ XII. 14

अस्य^२ धमस्य^१ नान्ना^३ ऽपि^४ भयम्^६ उत्पद्यते^७ ऽसताम्^५ ।

बलवान्¹² नाम¹³ को¹⁴ दृष्टः¹⁵ परस्य⁸ न¹⁰ भयङ्करः¹¹ ॥

20

དེ་ཉིད་ད་¹ བདག་མེད་² ལྷ་མ་ད་³ །

དེ་ལྟར་⁴ བཀང་ལ་⁵ དགོངས་⁶ བཞས་པ་⁷ །

དེ་ནི་⁸ ཡོད་པས་⁹ བཀ་ལ་¹⁰ དགའ་¹¹ །

མིང་པས་¹² རྒྱུགས་པར་¹³ ག་ལ་¹⁴ རྒྱུར་¹⁵ | XII. 17

तत्त्वतो^१ नैरात्म्यम्^२ इति^३ यस्य^५ एवं^४ वर्तते^७ मतिः^६ ।

तस्य^८ भावात्^९ कुतः^{१०} प्रीतिर्^{११} अभावेन^{१२} कुतो^{१४} भयम्^{१३} ॥

15 जायते.

२१

ཆོས་^१ རི་སའོར་ན་^२ མི་འཆོ་བར་^३ །

དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནས་སྒྲིམ་^४ གསུངས་^५ །

མྱོང་ཉིད་^६ ལྷ་པན་འདས་པར་^७ རྟེན་ །

འདྲིར་^८ རི་དེ་^९ གཉིས་^{१०} འབའ་ཞིག་^{११} བོ ༥ XII. 23

धर्म^१ समासतो^२ ऽहिंसां^३ वर्णयन्ति^५ तथागताः^४ ।

शून्यताम्^६ एव निर्वाणं^७ केवलं^{११} तद्^९ इह^८ उभयम्^{१०} ॥

२२

རིགས་པའི་^१ རོན་^२ རི་གཞན་ལས་^३ ཀྱང་^४ །

མྱོ་ལྷན་^५ ལེགས་པ་འདྲོད་པས་^६ མྱང་^७ །

ཉི་སས་^८ མྱོང་^९ མིག་ལྷན་པ་ལ་^{१०} །

ཀྱན་གྱི་^{११} ལྷི་མཐུན་^{१२} བ་ཡིན་ནས་^{१३} ॥ XII. 25

ग्राह्यो^७ ऽन्यतो^३ ऽपि^४ युक्तो^१ ऽर्थः^२ श्रेयस्कामेन^६ धीमता^५ ।

ऊर्ध्वम्^९ अर्को^८ नेत्रवतां^{१०} सर्व^{११}साधारणो^{१२} ननु^{१३} ॥

॥ द्रुमः^१ उच्यते^२ कैवली^३ सुख^४ च^५ ।

॥ मूल^२ मध्यमक^३ कारिका^३ ॥

॥ द्रुमः^१ द्रुमः^२ ॥

॥ प्रथमं^२ प्रकरणं^१ ॥

गङ्गा^१ नदी^२ नदी^३ नदी^४ नदी^५ ।

नदी^१ नदी^२ नदी^३ नदी^४ ।

नदी^१ नदी^२ नदी^३ नदी^४ ।

नदी^१ नदी^२ नदी^३ नदी^४ ।

नदी^१ नदी^२ नदी^३ नदी^४ ।

नदी^१ नदी^२ नदी^३ नदी^४ ।

नदी^१ नदी^२ नदी^३ नदी^४ ।

नदी^१ नदी^२ नदी^३ नदी^४ ॥

अनिरोधम्^३ अनुत्पादम्^४ अनुच्छेदम्^५ अशाश्वतं^६ ।

अनेकार्थम्^{१०} अनानार्थम्^९ अनागमम्^७ अनिर्गमं^८ ॥

यः प्रतीत्यसमुत्पादं^२ प्रपञ्चं^{११} उपशमं^{१२} शिवं^{१३} ।

देशायामास^{१४} सम्बुद्धसु^{१४} तं^{१८} वन्दे^{१९} वदतां^{१६} वरं^{१७} ॥

1

བདག་ལས་¹ མ་ཡིན་² བཞན་ལས་³ མིན་⁴ །

བཞིན་ལས་⁵ མ་ཡིན་⁶ རྒྱ་མེད་⁷ མིན་⁸ །

དངོས་པོ་⁹ བཟང་དག་¹⁰ བཟང་ན་ ཡང་¹¹ །

སྐྱེ་བ་¹² ཉམས་ཡང་¹³ ཡོད་མ་ཡིན་¹⁴ ॥

न² स्वतो¹ न⁴ अपि परतो³ न⁶ द्वाभ्यां⁵ न⁸ अपि अहेतुतः⁷ ।

उत्पन्ना¹² जातु¹³ * विद्यन्ते¹⁴ भावाः⁹ क्वचन¹¹ केचन¹⁰ ॥

2

ཀྱིན་རྣམས་¹ བཞི་² རྒྱ་³ དང་⁴ ཉི །

དམིགས་པ་⁵ དང་⁴ ཉི་ དེ་མ་གྲག⁶ །

དབང་པོ་⁷ ཡང་⁸ ཉི་ དེ་བཞིན་⁹ ཉི །

ཀྱིན་¹⁰ ལྷ་བ་¹¹ ཉི་ ཡོད་མ་ཡིན་¹² །

चत्वारः² प्रत्यया¹ हेतुश्³ च⁴ आलम्बनम्⁵ अनन्तर⁶ ।

तथा⁹ एव अधिपतेय⁷ च⁸ प्रत्ययो¹⁰ नास्ति¹² पञ्चमः¹¹ ॥

3

དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་¹ རང་བཞིན་² ཉི །

ཀྱིན་ལ་སོགས་ལ་³ ཡོད་མ་ཡིན་⁴ །

བདག་གི་⁵ དངོས་པོ་⁶ ཡོད་མེད་ ཅེ་⁷ ।

གཞན་⁸ དངོས་⁹ ཡོད་པ་སྟེ་ཡིན་ནོ་¹⁰ ॥

न⁴ हि स्वभावो² भावानां¹ प्रत्ययादिषु³ विद्यते⁴ ।

अविद्यमाने⁷ स्व⁵भावे⁶ पर⁸भावो⁹ न¹⁰ विद्यते¹⁰ ॥

4

བྱ་བ་¹ ཀྱིན་དང་ལྡན་པ་² མེད་³ ।

ཀྱིན་དང་མི་ལྡན་⁴ བྱ་བ་⁵ མེད་⁶ ।

བྱ་བ་མི་ལྡན་⁷ ཀྱིན་⁸ མ་ཡིན་⁹ ।

བྱ་བ་ལྡན་¹⁰ ཡོད་¹¹ འོན་ཏེ་ན་¹² ॥

क्रिया¹ न³ प्रत्ययवती⁴ न⁶ अप्रत्ययवती⁴ क्रिया⁵ ।

प्रत्यया⁸ न⁹ अक्रियावन्तः⁷ क्रियावन्तश्च¹⁰ सन्ति¹¹ उत¹² ॥

5

འདི་དག་ལ་¹ བདེན་² ཟེ་བས་³ ཅེ་⁴ ।

དེའི་ཕྱིར་⁴ འདི་དག་⁵ ཀྱིན་⁶ ཅེས་⁷ གསུངས་⁸ ।

ཇི་སྟེང་⁹ མི་¹⁰ ཟེ་¹¹ དེ་སྟེང་དུ་¹² ।

འདི་དག་¹³ ཀྱིན་མེད་¹⁴ ཇི་ལྟར་¹⁵ མིན་¹⁶ ॥

उत्पद्यन्ते³ प्रतीत्य² इमान्¹ इति⁴ इमे⁵ प्रत्ययाः⁶ किल⁸ ।

यावन्⁹ न¹⁰ उत्पद्यन्त¹¹ इमे¹³ तावन्¹² न¹⁶ अप्रत्ययाः¹⁴ कथं¹⁵ ॥

7 इति

6

མེད་¹དམ་² ཡོད་པའི་³ རྟོག་ལ་⁴ ཡང་⁵ ।

ཀྱིས་⁶ རི་ རུང་བ་⁷ མ་ཡིན་⁸ ཏེ།

མེད་ན་⁹ བང་གི་¹⁰ ཀྱིས་དུ་¹¹ འགྱུར་¹² ।

ཡོད་ན་¹³ ཀྱིས་གྱིས་¹⁴ ཅི་ཞིག་བྱ་¹⁵ ॥

न⁸ एव असतो¹ न एव सतः³ प्रत्ययो⁶ ऽर्थस्य⁴ युज्यते⁷ ।

असतः⁹ प्रत्ययः¹¹ कस्य¹⁰ सतश्च¹³ च प्रत्ययेन¹⁴ किं¹⁵ ॥

2 वा.

5 अपि.

12 भवति.

7

བང་ཆེ་¹ ཆས་² རི་ ཡོད་པ་³ དང་⁴ ।

མེད་⁵ དང་⁴ ཡོད་མེད་⁶ མི་⁷ བྱུང་བ་⁸ ।

ཇི་ལྟར་⁹ སྐྱུ་བྱེད་¹⁰ སྐྱུ་¹¹ ཞེས་བྱ་¹² ।

དེ་ལྟར་¹³ ཡིན་ན་¹⁴ མི་¹⁵ རིགས་སོ་¹⁶ ॥

न⁷ सन्³ न⁷ असन्⁵ न⁷ सद्सन्⁶ धर्मो² निवर्तते⁸ यदा¹ ।

कथं⁹ निर्वर्तको¹⁰ हेतुः¹¹ एवं¹³ सति¹⁴ हि युज्यते¹⁶ ॥

12 इति.

15 न.

8

ཡེད་པའི་¹ ཚེས་² འདི་³ དམིགས་པ་⁴ ཉི །

མེད་པ་⁵ ཁོ་ནར་⁶ ཉི་བར་བརྟན་⁷ །

ཅི་ལྟེ་⁸ ཚེས་⁹ ཉི་ དམིགས་མེད་པ་¹⁰ །

དམིགས་པ་¹¹ ཡེད་པར་¹² ལ་ལ་¹³ འགྱུར་¹⁴ ॥

अनालम्बन^{4,5} एव⁶ अयं³ सन्¹ धर्म² उपदिश्यते⁷ ।

अथ⁸ अनालम्बने¹⁰ धर्मे⁹ कुत¹³ आलम्बन¹¹ पुनः ॥

12,14 भवति.

9

ཚེས་ནམས་¹ སྐྱེས་པ་² མ་ཡིན་ན་³ །

འགག་པ་⁴ འཐད་པར་⁵ མི་⁶ འགྱུར་⁷ རོ །

དེ་ལྟར་⁸ དེ་མ་ཐག་⁹ མི་¹⁰ རིགས་¹¹ །

འགགས་ ན་¹² ཀྱིན་¹³ ཡང་¹⁴ ལང་ཞིག་¹⁵ ཡིན་¹⁶ ॥

अनुत्पन्नेषु^{2,3} धर्मेषु¹ निरोधो⁴ न⁶ उपपद्यते^{5,7} ।

न¹⁰ अनन्तरम्⁹ अतो⁸ युक्त¹¹ निरुद्धे¹² प्रत्ययशू¹³ च¹⁴ कः¹⁵ ॥

16 भवति.

10

དངོས་པོ་¹ རང་བཞིན་མེད་ནས་ས་ཀྱི་² །

ཡོད་པ་³ གང་ཕྱིར་⁴ ཡོད་མེན་ན་⁵ །

འདི་⁶ ཡོད་པས་ན་⁷ འདི་⁸ འབྱུང་⁹ ཞེས་¹⁰ །

བྱ་བ་¹¹ འདི་¹² རྟེན་གྱི་¹³ མ་ཡིན་¹⁴ ॥

भावानां¹ निःस्वभावानां² न⁵ सत्ता³ विद्यते⁵ यतः⁴ ।

सति⁷ इदम्⁸ अस्मिन्⁶ भवति⁹ इति^{10 11} एतन्¹² न¹⁴ एव उपपद्यते¹³ ॥

11

ཀྱིན་ནས་ས་¹ མོ་མོ་² འདུས་པ་ལ་³ །

འབས་བྱ་³ དེ་⁴ རྟེན་མེད་པ་⁵ ཉིད་ །

ཀྱིན་ནས་ས་ལ་⁶ རྟེན་གང་⁷ མེད་པ་⁸ །

དེ་⁹ རྟེན་ཀྱིན་ལས་¹⁰ ཇི་ལྟར་¹¹ གྱུ་¹² ॥

न⁵ च व्यस्त² समस्तेषु³ प्रत्ययेषु¹ अस्ति तत्⁴ फलं³ ।

प्रत्ययेभ्यः¹⁰ कथं¹¹ तच्⁹ च भवेन्¹² न⁸ प्रत्ययेषु⁶ यत्⁷ ॥

12

ཅི་སྟེ་¹ འབས་བྱ་² དེ་³ མེད་པ་⁴ ཀྱང་⁵ །

ཀྱིན་དེ་དག་ལས་⁷ གྱུ་འབྱུང་ན་⁸ །

ཀྱིན་མེན་ལས་⁹ ཀྱང་¹⁰ འབས་བྱ་¹¹ རྟེན་ །

ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་¹ གྱུ་¹³ མི་¹⁴ འབྱུང་¹⁵ ॥

अ¹ असद्⁴ अपि⁵ तत्³ तेभ्यः⁷ प्रत्ययेभ्यः⁶ प्रवर्तते⁸ ।

अप्रत्ययेभ्यो⁹ ऽपि¹⁰ कस्मान्¹² न¹⁴ अभिप्रवर्तते^{13,15} फलं¹¹ ॥

² फलं.

13

अस्यः¹ श्रुत्वा² न³ च⁴ ।

श्रुत्वा³ न⁴ च⁵ न⁶ च⁷ ।

न⁴ च⁵ न⁶ च⁷ न⁸ च⁹ ।

न⁸ च⁹ न¹⁰ च¹¹ ॥

फलं¹ च प्रत्ययमयं² प्रत्ययाश्च³ अस्वयंमयाः⁴ ।

फलम्⁶ अस्वयमेभ्यो⁵ यत्⁷ तत्⁸ प्रत्ययमयं¹⁰ कथम्⁹ ॥

14

न¹ च² न³ च⁴ ।

श्रुत्वा³ न⁴ च⁵ न⁶ च⁷ ।

न⁴ च⁵ न⁶ च⁷ न⁸ च⁹ ।

श्रुत्वा³ न⁴ च⁵ न⁶ च⁷ ॥

तस्मान्¹ न³ प्रत्ययमयं² न⁶ अप्रत्ययमयं⁴ फलं⁵ ।

संविद्यन्ते⁵ फलाभावात्⁷ प्रत्यय⁹-अप्रत्ययाः⁸ कुतः¹⁰ ॥

¹¹ भवति.

॥ अथगणनाय^१ नेत्रंश्रुतं^२ श्री^३ त्रैलोक्यं^४

शेषाया^५ त्रैलोक्यं^६ अथ^७ ॥

॥ आर्यकाश्यप^३परिवर्तो^३ नाम^४

महा^५यान^५सूत्रम्^७ ॥

1

नेत्रंश्रुतं^१ नेत्रं^२ श्री^३ । त्रैलोक्यं^४ त्रैलोक्यं^५
अथगणनाय^६ त्रैलोक्यं^७ त्रैलोक्यं^८ त्रैलोक्यं^९ त्रैलोक्यं^{१०} ॥

नेत्रंश्रुतं^{११} त्रैलोक्यं^{१२} अथगणनाय^{१३} त्रैलोक्यं^{१४}
अथगणनाय^{१५} त्रैलोक्यं^{१६} त्रैलोक्यं^{१७} त्रैलोक्यं^{१८}
त्रैलोक्यं^{१९} त्रैलोक्यं^{२०} त्रैलोक्यं^{२१} त्रैलोक्यं^{२२} ॥ 1

नेत्रं^१ त्रैलोक्यं^२ त्रैलोक्यं^३ ॥ 2

त्रैलोक्यं^१ त्रैलोक्यं^२ अथगणनाय^३ त्रैलोक्यं^४ ।

त्रैलोक्यं^५ त्रैलोक्यं^६ त्रैलोक्यं^७ त्रैलोक्यं^८ ।

त्रैलोक्यं^९ त्रैलोक्यं^{१०} अथगणनाय^{११} ।

त्रैलोक्यं^{१२} त्रैलोक्यं^{१३} त्रैलोक्यं^{१४} त्रैलोक्यं^{१५} ॥^३ (48)

કેવલ²⁹ । સિદ્ધિમાન³⁰ બદ્ધસિદ્ધિ³¹ સિ³² કેવલ³³ ॥
 ભેદશૂન³⁴ ભેદિ³⁵ દ્વિભાવિ³⁶ ભાવ³⁷ ક્ષેપ³⁸
 બદ્ધમાન³⁹ સિદ્ધિ-કેવલ⁴⁰ ભેદશૂન⁴¹ ॥ 1 (53)

પુનઃ³ અપર² કારણપ¹ મધ્યમા⁴ પ્રતિપદ્⁵ ધર્માણાં⁶ ભૂત⁷ પ્રત્યવેક્ષા⁸ યા⁹
 રૂપસ્ય¹⁰ ન¹³ નિત્યમ્¹¹ इति પ્રત્યવેક્ષા^{12,14} ન¹⁷ અનિત્યમ્¹⁵ इति પ્રત્ય-
 વેક્ષા^{16,18} । યા²⁵ વેદનાયાઃ²¹ સંજ્ઞાયાઃ²² સંસ્કારાણાં²³ વિજ્ઞાનસ્ય²⁴ ન²⁸
 નિત્યમ્²⁶ इति પ્રત્યવેક્ષા^{27,29} ન³² અનિત્યમ્³⁰ इति પ્રત્યવેક્ષા^{31,33} ।
 હ્યમ્³⁵ ઉચ્યતે⁴¹ કારણપ³⁴ મધ્યમા³⁶ પ્રતિપદ્³⁷ ધર્માણાં³⁸ ભૂત³⁹ પ્રત્ય-
 વેક્ષા⁴⁰ ॥ 1

19 કારણપ, 20 એવં.

6

ભેદશૂન¹ ભાવ² બદ્ધ³ દ્વિભાવિ⁴ ભાવ⁵ ક્ષેપ⁶
 બદ્ધમાન⁷ સિદ્ધિ-કેવલ⁸ ભેદ⁹ । 1 ભાવ¹ ભાવિ² ભાવ³
 કેવલ⁴ બદ્ધ⁵ સિદ્ધિ⁶ સિ⁷ કેવલ⁸ । સિદ્ધિમાન⁹ બદ્ધ¹⁰
 સિદ્ધિ¹¹ સિ¹² કેવલ¹³ દ્વિ¹⁴ । 2 દેવભિન્ન¹ કુદિ² ભાવ³ દ્વિ⁴ ।
 ભાવિ⁴ ભાવ⁵ દ્વિ⁶ । ક્ષેપ⁶ ભાવ⁷ દ્વિ⁸ । ભાવ⁸
 ભાવ⁹ દ્વિ¹⁰ । ભાવ¹⁰ ભાવ¹¹ ભાવ¹²
 બદ્ધ¹³ સિદ્ધિ¹⁴ સિ¹⁵ કેવલ¹⁶ । સિદ્ધિમાન¹⁷ બદ્ધ¹⁸ સિદ્ધિ¹⁹

सि²⁰ ह्ये²¹ च²² । 3 अहं²³ अहं²⁴ अहं²⁵ अहं²⁶ । 4 (54)

या¹ पृथिवी² धातोर्³ न⁷ नित्यम्⁴ इति प्रत्यवेक्षा^{6,8} न¹² अनित्यम्⁹ इति प्रत्यवेक्षा^{11,13} । 2 या आव्² धातोस्³ तेजो⁴ धातोर्⁵ वायु⁶ धातोर्⁷ आकाश⁸ धातोर्⁹ विज्ञान¹⁰ धातोर्¹¹ न¹⁵ नित्यम्¹² इति प्रत्यवेक्षा^{14,16} न²⁰ अनित्यम्¹⁷ इति प्रत्यवेक्षा^{19,21} । 3 इयम्² उच्यते⁸ काश्यप¹ मध्यमा³ प्रतिपद्⁴ धर्माणां⁵ भूत⁶ प्रत्यवेक्षा⁷ । 4

1. 1 काश्यप, 2 अपर, 3 पुनः, 4 मध्यमा, 5 प्रतिपद्, 6 धर्माणां,
7 भूत, 8 प्रत्यवेक्षा. 2 5, 10 अपि. 3 1 एवम्, 13, 18 अपि.

7

अहं²³ अहं²⁴ अहं²⁵ अहं²⁶ । 3 अहं²³ अहं²⁴ अहं²⁵ अहं²⁶ । 4 (54)

ॐ । स्तुत॑न्म॑ । से॒वे॒न॑ ॥

॥ काव्य^१आदर्शः^२ ॥

॥ न॑म॑ अ॒र्घ्य॑ स॒न्म॑न॒सि॒ ग॒म॑न॒सि॒ न॑म॒ ॥

॥ नम^१ आर्घ्य^२ मञ्जु^३ श्री^४ कुमार^५ भूताय^६ ॥

॥ नम॑ना॒स॒व॑ ३ नम॑ना॒स॒व॑ १ नम॑ना॒स॒व॑ ५ नम॑ना॒स॒व॑ ६

प्र॒ण॒म॒ नम॑ना॒स॒व॑ १ ॥

उ॒त्त॑म॒सि॒ नम॑ना॒स॒व॑ ३ नम॑ना॒स॒व॑ ५ नम॑ना॒स॒व॑ ६

चतु॑र्मुख^१ मुख^२ अ॒म्भोज॑^३ वन॑ हंस^४ वधू^५ मम^६ ॥

नम॑ना॒स॒व॑ १ नम॑ना॒स॒व॑ २ नम॑ना॒स॒व॑ ३ नम॑ना॒स॒व॑ ४ नम॑ना॒स॒व॑ ५ नम॑ना॒स॒व॑ ६

प्र॒ण॒म॒ नम॑ना॒स॒व॑ १ ॥

सू॒त॑सि॒ नम॑ना॒स॒व॑ ३ नम॑ना॒स॒व॑ ५ नम॑ना॒स॒व॑ ६

मानसे^८ स्मतां^९ दीर्घा^{१०} सर्वशुक्ला^{११} सरस्वती^{१२} ॥ १

नम॑ना॒स॒व॑ १ २ नम॑ना॒स॒व॑ ३ ॥ नम॑ना॒स॒व॑ ४ ५ नम॑ना॒स॒व॑ ६ ७ नम॑ना॒स॒व॑ ८ ९ नम॑ना॒स॒व॑ १० नम॑ना॒स॒व॑ ११ नम॑ना॒स॒व॑ १२

सुप्तं प्रसूतं तैः संविदुः । । सः अस्मात् सुप्तं वा ॥ ७ ॥

पूर्व^१शास्त्राणि^२ संहृत्य^३ प्रयोगान्^४ उपलक्ष्य^५ च^६ ।

मङ्गलं च तैः^७ सः सः कस्य सः^८ मङ्गलं सः^९ । । सुप्तं च कस्य सः^{१०}

गुणः^{११} तैः सः कस्य सः^{१२} ।

अः सुप्तं सः सः^{१३} सः सः^{१४} । । तैः सः^{१५} तैः सः^{१६} ॥ ८ ॥

यथासामर्थ्यम्^{१७} अस्माभिः^{१८} कियते^{१९} काव्य^{२०} लक्षणं^{२१} ॥ २

तैः सः कस्य सः^{२२} मङ्गलं सः^{२३} तैः । । सुप्तं च कस्य सः^{२४}

सः कस्य सः^{२५} सुप्तं^{२६} ॥ ३

तैः सः सः सः^{२७} तैः सः^{२८} । । तैः सः सः सः^{२९} सः सः^{३०} ॥

इह^{३१} शिष्टं^{३२} अनुशिष्टानां^{३३} शिष्टानाम्^{३४} अपि^{३५} सर्वथा^{३६} ।

तैः सः^{३७} तैः सः कस्य सः^{३८} तैः । । तैः सः सः सः^{३९}

तैः सः सः सः^{४०} तैः^{४१} ॥

तैः सः सः सः^{४२} तैः सः^{४३} । । तैः सः सः सः^{४४} तैः^{४५} ॥ ४ ॥

वाचाम्^{४६} एव^{४७} प्रसादेन^{४८} लोकयात्रा^{४९} प्रवर्तते^{५०} ॥ ३

तैः सः सः^{५१} तैः सः^{५२} तैः सः^{५३} तैः । । तैः सः सः सः^{५४} तैः^{५५}

तैः सः सः सः^{५६} तैः^{५७} ॥ ४

ཨི་ད་སྐྱུ་མཆོ་གྱི་ལྷོ། ། རྒྱ་ཡ་དེ་རྒྱ་བ་ན་དྲ་ཡོ། །

इदम्¹ अन्त्र²न्तमः³ कृत्स्न⁴ जायते⁵ भुवनत्रयं⁶ ।

གཡལ་དེ་⁷ རྒྱ་ས་⁸པོད་⁹ རྒྱ་ང་བ་ཡིས་¹⁰ ། ། རལྱོང་བ་¹¹

གསལ་བར་¹² ས་¹³ བྱས་ན་¹⁴ ॥

ཡ་དེ་གཡར་རྒྱ་ཡོ་ རྒྱོ་དེ། ། རྒྱ་སྐྱུ་རྒྱ་ན་ རྒྱ་བྱ་དེ། ། ལ། །

यदि⁷ शब्द⁸ आह्वयं⁹ ज्योतिर्¹⁰ आसंसारं¹¹ न¹³ दीप्यते^{12,14} ॥ 4

འཇིག་རྟེན་གསུམ་པོ་⁶ མཐའ་དག་⁴ རེ་¹ ། ། རྒྱག་རྒྱས་ སྐྱུ་བ་³

ཉིད་དུ་ རྒྱུར་⁵ ॥ ལ། །

ཡུ་དེ་རྒྱ་ལ་ཤོ་བེས། ། རྒྱ་རྒྱོ་ རྒྱ་བྱ་ རྒྱ་ཡོ། །

आदि¹राज²यशो³विस्वम्⁴ आदर्श⁵ प्राप्य⁶ वाङ्मयं⁷ ।

ཐོན་གྱི་¹རྒྱལ་པོ་²གཤམ་པའི་³གཞུགས་⁴ ། ། རག་གི་རང་བཞིན་⁷

མེ་མང་⁵ ཐོབ་⁶ ॥

དེ་ལུ་ས་ས་རྒྱི་དུ་ཞེ་པེ། ། ། བ་སྐྱུ་ཡསྐྱུ་ལུ་ བ་ལུ་དེ། ། ལ། །

तेषाम्⁸ असन्निधाने⁹पि¹⁰ न¹¹ स्वयं¹² पश्य¹³ नश्यति¹⁴ ॥ 5

དེ་དག་⁸ ཉེ་བར་མི་གནས་⁹ ཀྱང་¹⁰ ། ། རང་ཉིད་¹² ཉམས་པ་¹⁴

མེད་ལ་¹¹ལྟོས་¹³ ॥ ལ། །

॥ १ ॥ गुणैर्द्वैतैर्गुणैर्गुणैः । । गणैर्वैद्वैतैर्गुणैः ।

गुण^१ द्वैतान्^२ अशास्त्रः^३

कथं^४ विमज्जते^५ जनः^६ ।

श्रुतं^६ ब्रह्मन्मन्त्रैर्गुणैः । । अत्रैव^१ श्रुतं^२

विद्वद्^४ रघु^५ ॥

गौतमैर्गुणैर्गुणैः । । ब्रह्मन्मन्त्रैर्गुणैः ॥ ८ ॥

किम्^७ अन्धस्य^८ अधिकारो^९ ऽस्ति^{१०} रूप^{११} भेद^{१२} उपलब्धिषु^{१३} ॥ ८

मातृगणैः^{११} रघुव^{१२} रघुगणैः^{१३} श्रवणं^९ ॥ अत्रैव^१ रघुव^२

अत्रैव^{१०} रघु^७ ॥ ८ ॥

अत्रैव^१ रघुव^२ रघुव^३ । । अत्रैव^४ रघुव^५ ।

अतः^१ प्रजानां^२ व्युत्पत्तिम्^३ अमिस्रन्धाय^४ सूरयः^५ ।

देवैः^१ अत्रैव^२ रघुव^३ रघुव^४ । । अत्रैव^५ रघुव^६ ।

अत्रैव^{१०} रघुव^७ रघुव^८ ॥

वैद्वैतैः^१ अत्रैव^२ रघुव^३ रघुव^४ । । अत्रैव^५ रघुव^६ रघुव^७ रघुव^८ ॥ ९ ॥

वाचां^६ विचित्र^७ मार्गाणां^८ निबन्धुः^९ क्रिया^{१०} विधिम्^{११} ॥ ९

रघुव^१ रघुव^२ रघुव^३ रघुव^४ रघुव^५ रघुव^६ रघुव^७ रघुव^८ रघुव^९ रघुव^{१०}

रघुव^{११} रघुव^{१२} रघुव^{१३} ॥ ९ ॥

ཕུ་མོ་བེ་ཅོད་སྒྲི་ཀ་ལ། ། ལྷ་ཏུ་བཞུ་ནི་དེ་ལྟོ། །

छन्दो¹ विचित्रां² सकलस्³ तत्⁴ प्रपञ्चो⁵ निदर्शितः⁶ ।

དེ་ལི་⁴ ལྷོ་སྒྲི་བ་⁵ དེ་དག་ནི³ ། ། ལྷེ་བ་ལྷོ་ར་¹ གཞུང་དུ་²
ངེས་པར་བཞུན་⁶ ॥

སྒྲི་བེད་ལྷོ་མོ་བེ་ཀྲོ་། ། གཞུང་ར་ཀྲི་བུ་སྒྲི་བ་ར་། ། २३ ॥

सा⁷ विद्या⁸ नौ⁹ विविध्ना¹⁰ गम्भीरं¹¹ काव्यं¹² सागरं¹³ ॥ 12

རིག་⁸ དེ་⁷ ལྷན་ངག་¹¹ ཀྲི་མཚོ་¹³ ནི། ། ཟབ་མོར་¹² འཇག་
འདོད་ནམས་ཀྱི་¹⁰ གྲུ་⁹ ॥ २३ ॥

॥ गङ्गायाम्बु^१ उ^२ शङ्ख^३ शङ्ख^४ ॥

॥ रूप^१आदित्य^२कथा^३ ॥

THE STORY OF RŪPĀDITYA.

དང་པོ་ གཞུགས་ཀྱི་ རི་མ་ རྒྱལ་པོའི་ རོ་རྒྱ་དུ་ གདན་ འདྲིན་པའི་

First Beauty- sun king's place in marriage

प्रथमः रूप- आदित्य- राजस्य प्रासादे विवाह-

མེད་ འཇན་པ་ལ། ། རེ་ ཡང་ རྒྱ་གར་ ལྷོ་

chapter (is) described. That and (in the) India of

परिच्छेदः वर्ण्यते । १ तत् च भारत-

[illegible]

country, (in the) town of Mind-understanding named.

देशे नगरे चित्त- मति- नान्नि । 2

ཡམ་གྱལ་པོ། སྤྱི་གར་ ཟླ་ཏུ། ལྷན་པོ།

The father-king of India the language in Candrasena.

राजपिता भारत- भाषायां चन्द्रसेनः,

པཱ་ མཱ་ སྤྱི། རྒྱ་པཱི་རྟེན་དཔེན། 3 རྒྱ་པཱི་

Tibet of the language in Zla.bañi.ded.dpon. The mother

भोट- भापायां जल.व.इ.देद. दपोन । 3

The mother

माला

ཁྱེ་གར་ སྐད་རྩུ། དེ་བ་ལྷོ། བོད་ སྐད་ རྩུ།

of India the language in God-beauty. Tibet of the language in

भारत- भाषायां देवश्रीः, भोट- भाषायां

ལྷ་མི་དབལ་མོ། 4 སྐས་ ཆེ་བ་ ཁྱེ་གར་ སྐད་རྩུ།

lhañi.dpal.mo. The son elder of India the language in

बह'इ. दपल. मो। 4 पुत्रो ज्येष्ठो भारत- भाषायां

ཅན་འ་མིང་ན། བོད་ སྐད་རྩུ། རྩ་བ་མིང་གི། 5

Candrasimpha, of Tibet the language in Zla.ba.señ.ge.

चन्द्रसिंहः, भोट- भाषायां जू.ल.व.सेङ्गे। 5

སྐས་ རྩང་བ་ ཁྱེ་གར་ སྐད་རྩུ། ཅན་འ་ཁྱེ་སྐྱ་ར།

Son younger of India the language in Candrakumāra,

पुत्रः कनिष्ठो भारत- भाषायां चन्द्रकुमारः,

བོད་ སྐད་རྩུ། རྩ་བ་གཞིན་ རྩུ། 6

Tibet of the language in Zla. ba. gžon. nu.

भोट भाषायां जू.ल. व. गशोन. नु ॥ 6

ཁོང་ལ་ བདེན་པ་ལྷོ་མ་ དབང་རྩུ་བྱས་ན། འབངས་

His by power right of possession in subjects

तस्य शक्त्या अधिकृते प्रजाः

གྲོང་ཁྱིལ་	འབུས་ཆོ་	ལྷ་མ་ཅུ་མོ་དྲུག ། 7	ནོར་བུ་	རིན་པོ་ཆེའི་
towns	lacs	thirty-six, of precious stones	and gems	
नगराणां	लक्षाणि	पटत्रिंशत्, 7	मणि-	रत्नानां
བང་མཚོན་	ལྷ་མ་	བརྒྱ་དྲུག་ཅུ ། 8	གཤུགས་	དཀར་པོ་
treasuries	three	hundred sixty, umbrellas	white	
कोशानां	त्रि-	शत-पष्टिः, 8	छत्राणि	श्वेतानि
གསེར་གྱི་ཡུ་བ་ཅན ། 9	འདོད་དགུ་	འབྲུང་བའི་	བསམ་གཏན་གྱི་	
gold handle with,	desired things producing	yoga of		
स्वर्णमुष्टीनि, 9	इष्ट-	प्रदं	योग-	
ལྷུང་བཟེད ! 10	དྲ་	ངང་བ་	ཡུར་ཤེས ། 11	སྤང་པོ་ཆེ་
alms bowl,	horse	naturally	flying-knowing,	elephant
पिण्डपात्रं, 10	अश्वः	स्वभावेन	उत्पतनज्ञः, 11	गजः
རབ་	བདན་	སྒྲ་	ལི་ཁྱིལ་	དམར་བ ། 12
very	strong (with)	nose	vermilion-like	red,
ལུ་	ཇུ་	नासः	सिन्दूर-सदृशः	लोहितः, 12
འདོད་འཇོ་བའི་	བ ། 13	མནེ་	ཞོ་མ་ཆེ་	སྤྲ་མཁན་
desire-yielding cow, 13	she-buffalo	milch,	talking	parrot,
काम-	धेनुः, 13	महषी	दुग्धवती,	पाठकः
			शुकः, 14	

ཕག་པ་ བལ་ཁ། སྒོ་ བྱི་ འཇོན་ འགས་

boar white, door-dog that to catch knows,

ཡུལ་ཀར་ རྩེད་པ་, རྩེད་ཀྱི་ཀར་ རྩེད་ཀྱི་ རྩེད་

གཏོང་ མི་ འཇོན་ | 15 རྩེད་ཀྱི་ཀྱི་ རྩེད་ཀྱི་

but does not know how to let go, miraculous noose |

ལྷ་མོ་མེད་, 15

མྱེད་

ཤེས་,

འཇོན་ འཇོན་པ་མེད་པའི་ མི་ཏོག་གི་ ལྷ་མོ་རྩེད་ | 16 རྩེད་ཀྱི་ རྩེད་ཀྱི་ཕན་

growing not fading flower garden, minister learned

བཅའ་མཁན་ མཁན་པོ་ ཕུག་ ལྷ་མོ་, 16 རྩེད་ཀྱི་ རྩེད་ཀྱི་

ལྷ་མོ་མེད་པོ་ | 17 རྩེད་ཀྱི་ རྩེད་ རྩེད་ཀྱི་ རྩེད་ཀྱི་ཕན་པའི་ | 18

Aponage, caste low hunter's sons, etc. and

འཕྱོང་པ་, 17 ལྷ་མོ་ མི་ཏོག་ ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ 18

འཇོན་པའི་ རྩེད་ཀྱི་ རྩེད་ཀྱི་ཕན་པའི་ རྩེད་ཀྱི་ཕན་པའི་ རྩེད་ཀྱི་ཕན་པའི་ | 19

desired enjoyments unthinkable were.

ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ | 19

དེས་ རྩེད་ཀྱི་ རྩེད་ཀྱི་ རྩེད་ཀྱི་ རྩེད་ཀྱི་

So once the father-king Candrasena said to the son

ཀུལ་ ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་

ཆེ་བ་ རྒྱ་བའི་སང་གི་ལ་ | 20 ཀྱི་སྐལ་བུ་ |

elder Chandrasimha : 20 O prince,

ཡེཾ་ འབྲས་མེད་ཀྱི་ལྷ་མོ་ | མོ་རྒྱལ་པུ་,

འདབ་ཆགས་ གཞིག་པ་ ཆགས་པ་ དང་ |

A bird (with) a wing broken, and

ཕམ་ ཕམ་^b མཐ་ བ

སྐྱ་ག་ལ་ རི་མོ་ མེད་པ་ དང་ ||

A tiger stripes without, and

བྱ་མཐ་ རི་མོ་ མེད་པ་ བ

སང་གི་ གངས་ དང་ བུ་ལ་ བུ་ དང་ ||

A lion Himalayas deprived of and

སང་གི་ མི་མ་ བུ་ལ་ བུ་ བ

ཉ་མོ་ མཚོ་ནས་ བོད་པ་ དང་ ||

A fish from the pond come out, and

མེད་ མེད་ བོད་པ་ བོད་པ་ བ

སྐལ་པུ་ སྐལ་ རི་གས་ མེད་པ་ རྒྱལ་ས་ ||

Kings royal family without

རྒྱལ་པུ་ རྒྱལ་ རྒྱལ་ རྒྱལ་

དབེ་དོན་མཚུངས་པས། 21

གྲོང་ཁྱིམ་

སེམས་ཀྱི་ཁྱོ་གྲོས་ཀྱི་

are in comparison equal. So the town Mind-understanding of

ཕམ་མཐོན་ས་མཐུ་ཟུག་ཅིག་། 21

नगरस्य

चित्त

मति

མངའ་རིས་

འདི་

ཁྱོད་ལ་

འབོག་རན་

འདྲུག་པས། 22

dominion this

to you

to make over time

is.

राज्य- भागम् इमं

ते

समर्पयितुं कालो

वर्तते इति । 22

ང་གིས།

ཁྱེ་གཞིན།

རྒྱལ་སྤྱིད་

ཁྱོད་ཀྱིས་

I am old,

you are young.

The kingdom

you

अहं जीर्णः ।

त्वं तरुणः ।

राज्यं

त्वं

སྐྱོང་

ཞེས་

གསུངས་པ་

དང་། 23

སྲས་

ན་རེ།

protect,

this

said.

And

the son

said :

པལ་ཡ

ཟུག་

མཇུག་

ཅ། 23

ཕུ་

མཇུག་

དང་པོ་

རྒྱལ་སྤྱིད་

སེམས་ཁྱེ་གཞིན་ཀྱིས་

བསྐྱུངས། 24

First

the kingdom

by two forefathers

was protected.

प्रथमं

राज्यं

पूर्वपुरुषाभ्यां

पालितम् । 24

བར་དུ་

རྒྱལ་སྤྱིད་

པ་ཇོ་གཞིན་ཀྱིས་

བསྐྱུངས། 25

In the middle the kingdom father and grandfather protected.

मध्ये

राज्यं

पितृ-पितामहाभ्यां

पालितम् । 25

पुण्यस्य ह्यनु- श्रुतिं च शक्त्या च अद्भुतं

way according to protect if power and miracle

नय- अनुसारेण पालयसि चेत् शक्तिः च अद्भुतं

वैश्वदेवः । सत्त्व-सत्त्वः द्रुमः द्रुमः अङ्ग-अङ्गः

very great, might army with members

अतिमहत्, पराक्रमः बलं सह अङ्गैः

अङ्गैः 30 द्रुमः द्रुमः श्रुति-श्रुतिः

approaches together. 30 This time (for) us impure

समागच्छति । इदानीं अस्माभिः अविशुद्ध-

द्रुमः श्रुतिः अङ्गैः-अङ्गैः श्रुतिः अङ्गैः-अङ्गैः 31

time of people peace with to discipline difficult.

कालस्य (कलियुगस्य) जनानां शमेन विनयनं दुष्करम् । 31

द्रुमः-द्रुमः अङ्गैः-अङ्गैः श्रुतिः-श्रुतिः

Terrible deeds having recourse to Mahādeva having

उग्र- कर्माणि आश्रित्य महादेवं

श्रुतिः-श्रुतिः । श्रुतिः-श्रुतिः श्रुतिः-श्रुतिः 32

propitiated just the outside one is to be followed.

साधयित्वा तावत् बाह्यः अनुसर्तव्यः । 32

མ་མ་ རྒྱ་མཐོ་ ལྷ་མཁའ་ མཐོ་མ་

At the end the inside (Buddhist) way according to

अन्ते आन्तर- तय- अनुसरण

འཇུག་པའི་ རྒྱུ་ལྡན་ རྒྱ་ རྒྱུ་ལྡན་

of the protection supplication and dependent origination

पालन- प्रणिधानं च प्रतीत्यसमुत्पादम्

ལྷོ་གསལ་ བེམ་ གསུངས་ནས་ རྒྱལ་མིའི་ རྩ་ལ་ རོག་ ། 33

arrange this having said the kingdom to the son gave.

उपकल्पय इति उक्त्वा राज्यं पुत्राय ददौ । 33

དེ་ནས་ ལྷལ་པོ་ ལྷ་པ་སེང་གི་ དེས། ལྷལ་པོ་མེ་

Then king Candrasimha that elephant

अथ राजा चन्द्रसिंहः सः हस्तिनं

ཡེ་ཤི་ལྷ་རྩ་པ་ རལ་པ་ གཅིག་གི་ ཐོག་རྒྱུ་པས།

with the trunk vermilion-like red one leader

नासं^c सिन्दूरसदृश^a लोहित^b- एक-

ལྷ་མོ་ཆེ་ རྒྱ་ལྷ་མོ་ རྒྱ་ལྷ་མོ་ རྒྱ་ལྷ་མོ་ 34 ལྷ་མོ་

elephant and horses and buffaloes and chariots

हस्तिप्र च अश्वेषु च महिषेषु च 34 रथ^b

སྒྲ་ཚྲིགས་ དང་ བཅས་པ་རྣམས་ལ། སྤྱི་ཅེ་ཅེ་ཀྱིན་ བསམ་གྱིས་

various together with requisite things (?) unthink-

विविधं सहितेषु द्रव्याणाम्

མི་བྱ་བ་ བཀལ་ ཅས། ཀལ་ན་ལང་ ཤ་ ཀལས་པ་ དང་།

able having loaded, moreover meat fresh and

अचिन्त्यानां भारं निधाय, अन्यच्च मांसं नवं च

ཐུག་ རྩེན་མི་ དང་། ཐུགས་པ་ རྩེན་པ་ དང་། 35 ཤ་ཐུག་གི་

blood warm and skin wet and flesh-blood with

शोणितम् उष्णम् च चर्म आर्द्रं च 35 रक्त-मांस-

མཚོད་སྤྱིན་ ཀའོང་ རྒྱ་ སྤྱིག་ཆགས་ རྩོང་ཕྱག་ མང་པོ་དང་ བཅས་དེ།

in sacrifice offering for animal thousand many with (took).

यज्ञे उत्सर्ग- हेतु प्राणं सहस्रं बहु सहितम् (जप्राह)।

རྒྱལ་པོ་ རང་ ཏྲ་ ཅག་པོ་ སྤྱིན་གྱི་ཤུགས་ཅན་ ལ་ ཆིབས། 36

The king own horse black cloud-powerful on rode !

राजा स्वकीये अश्वे कृष्णे मेघ- शक्तौ आरूढः । 36

ཨུ་རྒྱུ་པོ་ ལ་ སྤྱིགས་པའི་ འཁོར་ བསམ་གྱིས་མི་བྱ་བས་

Ahu. rñon.pa and other attendants unthinkable by

अदुर्ज्ञेन- प्रभृतिभिः परिवारैः अचिन्त्यैः

བསྐོར་ཞིང་ । བྱོན་པར་ རིག་པ་ཅན་ ཨ་པོ་ནག་གིས་

surrounded, specially learned Aponage by

परिवृतः विशेषेण तु विदुषा अपोनगेन

དྲ་ ལྷ་ཁྱིའི་དེ་ । གྲོང་ཁྱིའི་གྲི་ ཤར་ ཕྱོགས་ན་ ཤིན་ཏུ་

the horse guided the city of east direction in very

अश्वः परिचालितः नगरस्य पूर्वस्यां दिशि अति-

འཇིགས་སྐྱུ་རྩང་བའི་ གནས་ ཆེན་ । ཏུག་ ལྷ་ལ་ འཁྲིགས་བའི་

fearful place great poison snake mingled

भयानकं स्थानं महत् पूष- सर्प- मिश्रित-

ནགས་ཆེན་ ཞེས་བྱ་བ་ན་ । 38 ཕྱི་རོལ་ ལྷ་ དབང་ ཕུག་ཆེན་པོའི་

forest called. (went) 38. Outside god Mahādeva's

वनपण्डं नाम (गतः) । बहिः देवस्य महादेवस्य

སྐུ་ རང་ཕྱོན་ རྩ་ ལས་ བྱུང་བ་ ཞེས་ ས་ལ་

image self-evolved stone of made one on the earth

मूर्तिः स्वयम्भूः पाषाण- सिद्धा काचिद् भूमौ

མི་ འགུལ་ བར་སྐྱུ་ । ར་ལ་ གནས་ཡོད་པ་ । 39 དེ་ལ་

not gone in the sky remains. There

अगता आकाशे तिष्ठति । 39 तत्र

མཆོད་པ་ གཤམ་ཏི་ དབང་ དང་ བྱིན་ཆུབ་ས་ཞུ་བའི་བྱིར་
 worship having offered power and magnificence
 पूजां प्रदाय अधिकार- महिमायं
 ཆས་སོ། 40

went away.

प्रस्थितः । 40

དེར་ བྱོན་པའི་ ལས་ ཁ་ཞིག་ ན། རིགས་ ངན་གྱི་

There coming of way one on family low of

तत्र आगमनस्य पथि एकस्मिन् कुलं नीचं

བུ་མོ་ མཛེས་ས་ སྐྱ་ བཀྲས་ཤིང་། བྱོན་ ད་མས་

woman beautiful hair washing, with ornaments various

स्त्री सुन्दरी केशं क्षालयति भूषणेन विविधेन

བརྒྱན་ ནས་ མཛེས་པའི་ གར་ སྐྱར་། 41 དགའ་བའི་ སྒོ་

being adorned nice dance performs pleasant dance

अलङ्कृत्य शोभनं नृत्यं करोति 41 रमणीयं नृत्यं

དང་། ལྷན་པའི་ སྒྲུ་ལེན་ཞིང་ འདུག་པ་། 42 དེ་ ཤིན་ཏུ་

and sweet song singing remains She very

च मधुरं गानं गायन्ती स्थिता । 42 सा अति-

མཛེས་ཤིང་ ལྗང་བས་ ཆོག་ མི་ ཤེས་པ་ ། འཇུག་ བག་གི་

beautiful a look by sufficiently not known. A smile little

शोभना दर्शनेन पर्याप्तं न ज्ञाता । स्मिनो ईयते

གཞུ་ མོ་ལ་ ལུང་མིག་གི་ མདའ་མོ་ རྒྱུ་ནས་

of bow onside-look arrow having put (so she did as)

धनुषि कटाक्ष- शरं आरोप्य (तथाकरोद् यथा)

རྒྱལ་པོ་འི་ རྣམ་ཤེས་ རི་དྲགས་ བྱ་བ་ གར་

king of the mind (like) wild beast young ones where

राज्ञो मनः मृग- पोतः यत्र

མོང་ གར་ རྒྱུ་དྲུང་བ་ལས་ ། 43

goes where lives.

गच्छति यत्र वसति । 43

རྒྱལ་ པོས་ ལ་པོ་ན་གེ་ལ་ རྒྱས་པ་ །

The king to Aponage said :

राजा अपोनगं आह ।

ལ་པོ་ན་གེ་ བུ་མོ་ རེ་འི་ པའི་ མིང་ལ་ རི་སྐད་ རེར་ །

Aponage, of woman this father's name how is said ?

अपोनग स्त्रिया अस्याः पितुः नाम कथं कथ्यते ।

མའི་ མེང་ལ་ ཇི་སྐད་ ཟེར། མོ་ རང་ མིང་ ལ་ ཇི་སྐད་

mother's name how is said ? Girl's own name how

मातुः नाम कथं कथ्यते। कन्यकाया स्वं नाम कीदृशं

བདག་པ། རིགས་ རང་ ཚངས་ བརྒྱད་ ཇི་ལྟ་ཞིག། འཁོར་

is given. Family and pure lineage how ? Attendants

दत्तम्। कुलं च शुद्धा परम्परा कीदृशम्। परिवारैः

དང་ འཁོར་སྒྲུང་ ཅི་ རང་ ལྡན། 44

and enjoyments what connection.

च सम्भोगैः को योगः। 44

ཞེས་ གསུངས་པ་ རང་། ཨ་པོ་ན་གའི་ བསམ་པ་ལ་

This being said. Aponage's thought in

इति उक्ते अपोनगस्य चिन्तायां

ཀྲུལ་པོ་ འདི་ རིགས་ངན་གྱི་ བུ་མོ་ འདི་ལ་

the king this caste low of girl this

राजा अयं कुलायां नोच कन्यायां अस्यां

ཡིད་ཀྱིས་བར་གཞས། ཨ་པོ་ན་གེས་ འདི་སྐད་ ཞུས་སོ། 45

loves. Aponage thus said :

मनोऽनुरागं प्राप्तः। अपोनग एवम् आह। 45

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

With understanding and instruction beautiful woman this.

बुद्धिमती शिक्षावती सुन्दरीयम् ।

ମା.ସି. ଆ.ସି. ସା. ରକ୍ଷା.ସି. ।

Father's name not desired.

पितुः नाम न इष्यते ।

མ་ཡི་ ཡི་ཡི་ མ་ རྒྱུ་ལོ།

Mother's name not desired.

मातुः नाम न इष्यते ।

འཛིག་མ་ རང་ ཅུ་མ་གྱི་ དཔལ་མ་འཛིག་མ་ ཡིན།

Family and lineage Śūdra.

कुलं च गोत्रं सूत्रः ।

འཁོར་ དང་ ལོངས་ གྱུར་ རེ་ཡི བཞེན ॥46

Attendants and enjoyments her characteristics

परिवाराः च भोगाः तस्याः लक्षणानि ॥४६

ཞེས་ ཞུས་ ནས། གྲུལ་ བོའི་ ཏ་ བྱུང་ནས་

This having said (he) the king's horse with the bridle

इति उक्ता राज्ञः अश्वः रश्मिना

ཐེན་ རེ། དབང་ཕུག་ཆེན་པོ་འོ་ སྐྱུ རྒྱུ་ རྒྱུ་ བུམ་པོ་ ॥ 47

having taken, Mahādeva's image near went.

नीत्वा महादेवस्य मूर्त्ति- समीपं गतः ॥ 47

Free Translation

The first chapter describes the marriage of the king Rūpāditya (Sun of Beauty). And it was in the town Cittamati in the country of India. The father of the king was called Candrasena in the language of India, and Zla.baḥi.ded.dpon in that of Tibet. And the mother was called Devaśrī in the language of India and Lhaḥi.dpal.mo in that of Tibet. The elder son was Candrasimha in the language of India and Zla.ba.seṅg.ge in that of Tibet. The younger son was Candrakumāra in the Indian language and Zla.ba.gžon.nu in the Tibetan language.

By his power he (the king) possessed the following : the subjects of thirty-six million towns, three hundred and sixty treasuries of precious stones and gems ; white umbrellas with golden handles ; an alms bowl received through yoga yielding desired things ; a horse that naturally knew to fly ; an elephant very strong, with trunk red like vermilion ; a cow that yielded desired things ; a milch she-buffalo ; a parrot that talked ; a white boar ; a dog at the door that knew how to catch and did not know how to let one go ;

a miraculous noose; a growing garden the flowers of which did not fade; a learned minister named Aponage; and sons of low caste hunters. His desired enjoyments were unthinkable.

So once the father-king Candrasena said to his elder son Candrasimha: 'O Prince,

A bird with a broken wing, and
A tiger without his stripes, and
A lion removed from the Himalayas, and
A fish that has come out from a pond, and
Kings without a royal family

are equal in comparison. It is therefore the time to make over to you this dominion of the city Cittamati. I am old, you are young. Rule this kingdom'.

Said the son: 'First the kingdom was ruled by our two forefathers, secondly by the grand-father and the father, and now it is given to me. In holding the kingdom there are two policies, outside (non-Buddhist) and inside (Buddhist.) Let my father and mother advise me as to which of these two is to be chosen.'

Being thus asked, the parents said: 'If you rule according to what is said by you (i.e. inside policy), pleasure and happiness will increase here and great will be the consequence hereafter. But if you rule it following the outside policy, there will be power and very great miracles; there will be prowess, and an army with its members will approach you. This time it is difficult for us to discipline the people of this impure time (Kali-yuga) with peace. So having recourse to terrible deeds and having propitiated Deveśvara (Mahādeva) you should so far follow the outside policy. And,

at the end according to the inside policy, do supplication for protection (*praṇidhāna*), and meditation of the 'Dependent Origination (*pratityasamutpāda*).' Having said so, they gave the kingdom to their son.

Then the king Candrasena took his great elephant with the trunk which is red like vermillion, as a leader, and loaded immeasurable things(?) on elephants, horses, buffaloes, and various chariots. Moreover, he took fresh meat, warm blood, and new skin, together with many thousands of animals for offering in a sacrifice that is performed with flesh and blood.

The king mounted on his own black horse named 'Cloud-power' (*Meghaśakti*). And the horse surrounded by immeasurable attendants, such as Ah.rmon and others, and guided specially by the learned (minister) Aponage, went in the east of the city to a great place, a forest which is fearful, and called 'Mingled with Poisonous Snakes'. Outside there was a self-evolved (*svayambhū*) image made of stone of Mahādeva. It did not touch the earth, but remained in the sky. Having offered there worship for power and magnificence he went away.

On his way he saw a low-caste but beautiful girl that was washing her hair. She was adorned with various ornaments. She could act beautifully, dance pleasantly and sing sweetly. She was very beautiful. And she could not be sufficiently known by a look. Having put the arrow of her side-long glance on the bow of her slight smile, she made the mind of the king like a deer and its young one, as wherever the latter goes the former follows it.

The king said to Aponage: "Aponage, what is the name of the father of this girl? What is the name of her mother? What is the name of the girl? What are her family and lineage? Who are her people, and what are her charms." When this was asked by the king Aponage thought that the king loved the girl belonging to a low family. He said:

'Beautiful is this woman with intellect and instruction.

Her father's name is not known.

Her mother's name is not known.

Her family and caste are Śūdra.

Her people and her charms show her character.'

Having said this, he took the horse of the king by the bridle, and went near the image of Mahādeva.

PART II
NOTES

PRAJÑĀDANDA

1. The Skt. version as given here could not be traced. Similar verses are however many, for instance, MB. 6557 as quoted in IP :

नास्ति प्रज्ञासमं चक्षुर्नास्ति सत्यसमं तपः ।

नास्ति रागसमं दुःखं नास्ति त्यागसमं सुखम् ॥

2. a. དང dañ. It is a conj. generally signifying (i), 'with', Skt. *saha*, or 'accompanied by', Skt. *sahita* ; e. g. NA, 3. 8 : ཡུམ་དང་འབྲེགས་ yum.dañ.hgrogs, Skt. *ambayā sahitaḥ* 'with or accompanied by the mother' ; (ii) 'and', Skt. *ca* ; e.g. PD, 21 : རིག་པ་ལྷན་ དང་ རྒྱལ་པོ་ rig.pa.ldan. dañ. rgyal. po, Skt. *vidvān rājā ca* 'a learned man and a king' ; (iii) sometimes when followed by words meaning deprivation it is translated by 'without' or 'from', etc. ; e. g. འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་ ḥdod.chags.dañ.bral, Skt. *kāmarahita* 'free from or separated from lust'.

3. a. མེད med. In fact it is མ་ ma, Skt. *na* 'not', and ཡོད yod, from the verb ཡོད་པ་ yod. pa 'to be,' *asti* 'is'. Thus མེད is *nāsti*, '(it) is not.'

4. a. དེ de. ཏི te (used after ན n, ར r, ལ l, and ས s), དེ de (after ད d), and སྟེ ste (after ག g, ང ṅ, བ b, མ m, འ ḥ, and vowels) are conjunctive ptcls. Being annexed to verbs of the present and past tenses they form present and past participles respectively or gerunds ; e. g. གནས་ཏི gnas.te, *sthitvā* 'remaining' ; གཏོག་སྟེ gtoṅ.ste, *dattvā* 'giving' ; བདང་སྟེ btaṅ.ste, *dattvā* 'having given' ; ཡོངས་སྟེ་སྤངས་ཏི (PD, 8°), *yoṅs.su.spaṅ.ste*, *parityajya* 'having abandoned'. Sometimes they are used also after the verbs of the future tense or gerundives ; e. g. བཟུང་བྱ་སྟེ (PD, 19°), *bzuṅ.bya.ste*, *dhārayitavya* 'to be held or accepted'. In such cases it simply introduces what follows, or implies that in the following sentence something is going to be said with regard to what is mentioned before. And in this sense it is used also after nouns, adjectives, and numerals ; e. g. མཛོར་ན་ ཉེ་བར་ཡིན་པའི་ སྤང་བ་ ལྷ་པོ་དག་ གི་ སྤྲུལ་བསྟེན་ལ་ འདི་ནི་ སྤྲུལ་བསྟེན་ཞེས་བྱའོ ॥ (LV, C, 4²³⁻³⁰) mdor.na. űe.bar.len.paḥi. phuṅ.po. lña.po.dag. ni. sdug.bsñal.te । ḥdi. ni. sdug. bsñal. žes. byaḥo ॥ संक्षेपात्पञ्चोपादानस्कन्धा दुःखम् । इदमुच्यते दुःखम् । 'In short, five aggregates (*skandhas*) springing from strong attachment are misery. This is said to be misery ;' གང་སྟེད་པ་དང་ རེ་དང་དེར་ མཛོན་པར་དགའ་བ་སྟེ འདི་ནི་

ba, *sama* 'equal'; འཇི་བ་ ḥchi.ba, *mṛtyu* 'death'; འཇིགས་བ་ ḥjigs.pa, *bhaya* 'fear'; བཏང་བའི་ རྒྱལ་སྤྱིད (NA, b^d) btañ.baḥi. rgyl.srid *tyakṭaṃ rājyaṃ* the 'abandoned kingdom.'

It is to be noted that in many substantives and some verbs བ་ pa is used after any consonant. This is specially when it implies the sense of 'belonging to', or 'of'; e. g. ལུང་བ་ luṅ.pa *upatyakā* 'a valley'; མཐའ་བ་ mthaḥ.pa, *anta-* (or *pratyanta-*) *ṽāsin* 'one dwelling on the boundary of a country'; ཤར་བ་ śar.pa, *prācya* 'one of the east'; ཡུལ་བ་ yul.pa, *jānapada* 'a country man'; བོད་བ་ bod.pa, *Bhoṭiya* 'one belonging to the country of Bod or Bhoṭa, 'a Tibetan'; གཡར་བ་ gyur.pa, *bhūta* 'became', 'actually happened'.

These affixes are, however, not essential in all cases, for many substantives, verbs, or adjectives are found without them.

These particles as well as པོ་ po and ཇོ་ bo (see below note 7,) sometimes indicate the masculine gender, while མ་ ma and ཇོ་ mo the feminine gender; e. g. རྒྱལ་འབྱོར་བ་ rnal.ḥbyor.pa, *yogin* 'one who practises yoga', fem. རྒྱལ་འབྱོར་མ་ rnal.ḥbyor.ma; རྒྱལ་པོ་ rgyal.po, *rājan* 'king' and རྒྱལ་ཇོ་ rgyal. mo, *rājñī* 'queen'

6. c. འདྲ་བ་ཡི་ ḥdra.ba.yi, *sama* 'equal'. For ཡི་ yi which is a ptcl. denoting the gen. case see Note PD, 2.4. In Tib. adjectives are generally put after nouns, but when they are before them they are put in the gen. case.

7. c. རོ་ po and བོ་ bo are two ptcls. They are regarded as the definite articles (see Note 5, last part.) The former is used after consonants and the latter after vowels. Sometimes རོ་ po denotes an agent, and in that case it is used also after a vowel. E. g. དག་པོ་ dgra.bo, *śatru* 'the enemy'; མིག་པོ་ mig.po, *caḥṣus* 'the eye'; སྒོ་བོ་ śin.po, *vrkṣa* or *dāru* 'the tree' or 'the wood'; འགྲོ་བ་ ḥgro. ba, *√gam* 'to go'; but འགྲོ་བོ་ ḥgro.po (the fuller form being འགྲོ་བ་པོ་ ḥgro.ba.po), *gantr* 'one who goes.' See Note, PD, 2. 6.

2

1. Skt. version HU, I. 101.

2. a. The literal equivalent in Tib. of *mahātman* 'one with a great soul' is བདག་ཆེན་པོ་ bdag.chen.po, or བདག་ཉིད་ཆེན་པོ་ bdag,ñid.chen.po, but here is figuratively used དཔ་པ་ dam.pa, *sat* 'good', 'wise'.

3. b. དག་ dag. It is a ptcl. generally signifying the plural number (=རྣམས་ rnam.s). It is a sign also for the dual

number with regard to translating Skt. works. But sometimes it does not express any number. It is therefore may be regarded as a general 'number particle' which can signify equally the plu. and the sing. num., or which is employed preferably there where not so much a particular number as rather the indefiniteness of the number is to be expressed, or where no account is taken of the number.

4. b. གི gi. ཀྱི kyi (used after ད d, བ b, and ས s), གྱི gyi (after ན n, མ m, ར r, and ལ l), gi གི (after བ g, and འ ṅ), འི hi (after a vowel) and ཡི yi (after vowels when an inter-syllabic stop (.) called ཚེག་ tsheg is put after them) are ptcls. indicating the gen. case.

6. c. མགོ་ལྷོགས་ mgo. lcogs. མགོ་ mgo, *mastaka* 'head', and ལྷོགས་པ་ lcogs. pa, or ལྷོག་པ་ lcog. pa, \sqrt{kamp} 'to be agitated, to tremble'. Thus these two words mean 'one that shakes on the head.' With the word མེ་དོག་ me.tog, *kusuma* 'flower' the phrase མགོ་ལྷོགས་ mgo. lcogs is used here figuratively to mean *stavaḥ* 'a bunch of flowers.'

6. c. འཛིན་རྟེན་ཀུན་གྱིས་ hijg.rten.kun.gyis, *sarveṇa lokena* 'by all the people.' ཀྱིས་ kyis, གྱིས་ gyis, གིས་ gyis, འིས་ his, ཡིས་ yis, and sometimes simply ས s (after vowels) are the ptcls.

denoting the instrumental case. They are used just as the corresponding gen. signs dealt with in Note, PD, 2. 4.

It is to be noted that in Tib. the instr. case sometimes serves both the nom. and instr. cases of Skt. in both the voices, active and passive.

7. c. སྟི་རྩ་ spyir. སྟི་ spyi is a shortened form of སྟི་པོ་ spyi-bo, *mūrdhan*, 'head', *agra* 'top.' Note here that for metrical grounds or brevity sometimes fuller forms are shortened as in the present case, or གྲོ་པོ་ ḡgro-po, *gantr* 'one who goes' for གྲོ་བ་པོ་ ḡgro.ba-po. See Note, PD, 1.7.

ར་ r is a ptcl. generally forming the dative and the locative cases, infinitives, and adverbs. Sometimes it is added also to a predicative adjective (see PD, 5^b : མཁས་པ་ mkhas-par). In the present case it is in the locative sense.

8. c. བཀུར་བཤམ་ bkur.ba.ḥam. In fact we have here བཀུར་བ་ bkur.ba and ཤམ་ ḥam, but owing to the metrical ground, i. e. in order to leave out a syllable which is not required (for here we want only seven and not eight syllables) they are put together.

ཤམ་ ḥam is a ptcl. signifying *vā* (*athavā*, etc.) 'or,' as in the present case, and interrogation. In the last case the first letter of ཤམ་ ḥam when used after a consonant takes the form of

that consonant ; in other words, that consonant is reduplicated taking the syllable *a* in འམ *ham* : e.g. མེད་ནམ *med.dam*, *na bhavati* 'is not ?' Here མེད་ནམ *med.dam* is in fact མེད་འམ *med ham* ; འདུག་གམ *hdug.gam*, *kim vidyate* 'does (he) remain ?' འདུག་གམ *hdug.gam* is in fact འདུག་འམ *hdug. ham*, though it is never used.

9. *d.* དུ *du* is a ptcl. (used after ཅན, དད, ནན མམ, རྩ, and འལ) signifying dat. or the loc. case, as in the present instance, and sometimes forms an inf. ; e.g. བྱེད་དུ *byed.du*, *kartum* 'to do.' Mark here that དུ *du* is used after ཉིད *ñid*, *eva* 'a ptcl. denoting assertainment', though in fact, according to Skt. it is to be taken with ནགས *nags*, *vana* 'a forest.'

10. *d.* བྱའལ *bya* is fut. of བྱེད་པ *byed.pa*, √*kr* 'to do.' Mark the use of the future tense which denotes here the sense of the optative (*vidhi-lin*).

3

1. Skt. IP, 3,367 ; SP, 1,428.

2. *a.* ཞིག་ *zig*. (i) ཅིག *cig*, (ii) ཞིག་ *zig*, and ཤིག་ *sig* are the modified forms of གཅིག་ *gcig*, *ekā* 'one'. They are indefinite articles and are added to substantives and pronouns. Of

these three words (i) ཅིག is used after ག g, ད d, བ b, and sometimes after the inherent a; ཞིག ḡig after vowels and ར n, ལ n, མ m, ལ h, ར r, and ལ l; and ཤིག sig after ས s : e. g. ལུག་ཅིག lug.cig, *kaścin meṣaḥ* 'a certain sheep'; དྲཱིག rta.cig. 'a horse.' གང་ཞིག gāḥ.ḡig, *yaḥ kaścit* 'whoever', གས་ཤིག gos.śig, *kaścit paricchadaḥ* 'a garment.'

They form the imperative mood when used after verbs; e. g. མ་སྤྲོ་ཞིག ma.smra. ḡig, *mā kathaya* 'say not.'

In the present case གང་ཞིག is used in the gen. case, the case sign being not used owing to the metrical ground.

3 a. ལ la. It is a ptcl. denoting the accusative, dative, genitive and locative cases.

4. a. གནོད་བྱེད gnod.byed, lit. *apakāra-karaṇa* 'making evil.'

5. b. ཏུ tu. ཏུ tu (after ག g, and བ b, sometimes also after ལ n, ར r, and ལ l), and ཏུ du (after ར n, ད d, ལ n, མ m, ར r and ལ l) are dative, adverbial, and infinitive signs, signifying 'to' 'for' etc.; e. g. རྟག་ཏུ rtag tu *sadā* 'always.'

6. c. རི་དྭགས་གསོད་མཐོང་ཆོ ri.dwags.gsod mthon.tshe is

for the figurative sense of Skt. *mṛgavadhe*, the Tib. phrase lit. meaning 'at the time of seeing the killing of a deer (or a wild beast).'

4

1. Skt. SA, 2660 ; SP, 307.

2. a. བྱས་ byas is pf. of the vb. བྱེད་པ་ byed.pa, \sqrt{kr} 'to do, the ft. being བྱ bya.

3. a. མ་བྱས་ ma, byas, lit. *akṛta* 'not done.' It is, however, used here for མ་བྱས་ནས་ ma.byas nas, *akṛtvā* 'having not done,' the gerund sign ནས་ nas which is originally a sign of the abl. case being dropped for the metrical gerund. The case is the same with མ་སྤངས་ ma.spaṅs, *anutsṛjya* 'having not abandoned' Note in such cases ནས་ nas is used after a verb in its pf. form.

3. c. སྤངས་ spaṅs, pf. of the verb སྤོང་བ་ spoṅ. ba (or སྤང་བ་ spoṅ ba), \sqrt{tyaj} 'to abandon,' fut. སྤང་ spoṅ, imp. སྤོང་ spoṅ.

5. d. རྟི་ ni is an expletive ptcl. and often corresponds to Skt. *hi*.

6. d. ཡིན་ yin. ཡིན་པ་ yin. pa, vb., $\sqrt{bhū}$ 'to be.' ཡིན་ yin is often found also in the past sense.

5

1. Skt. SA, 1467.

2. a. ཞེན་ཏེ་བྱེད་པ་ *žal.ta.byed.pa*. ཞེན *žal* is an honorific term for *mukha* 'face'; ཏེ *ta* is for ལྟ་ *lta* or ལྟ་བུ་ *lta.ba*, \sqrt{luk} to look ;' ཞེན་ཏེ་ *žal.ta* which is the same as ཞེན་ལྟ་བུ་(བ) *žal.lta(ba)*, lit. 'to look at one's face' means 'inspection' ; and བྱེད་པ་ *byed.pa* *kartṛ* 'doer' ; thus the compound word means an 'inspector,' fig. 'a leader or chief.'

3. a. མང་ *maṅ*, *bahu* 'many'. Mark that an adjective or a pronoun in Tib. generally comes after the noun. See Note 6 below.

4. b. མཁས་པ་ *mkhas.pa*. ར་ *ra* as well as ལུ་ *ru* both used after འ་ *h* or any vowel are ptcls. being the signs of dative, adverb, infinitive, and gerund. Often, as in the present case, it is added to a predicative adjective. See Note. PD. 2.7.

5. c. ཉིད་ is for the Skt. suffix *-tā* and *-tva* forming an abstract noun. It corresponds also to Skt. *eva*, a particle for emphasis.

6. d. དེ་ཡི་ *de.yi*. When a noun is preceded by an adjective or a pronoun the latter is put in the gent. case. Or it may be, as usual, in the sense of *tasya* 'its.'

7. d. འཇིག་པ་ *hiig.pa*, vb, (pf. བཞིག་ *bžig*, ft. བཞིག་ *gžig*, imp. འཇིག་ *sig*) 'to destroy, dissolve' 'to decay; perish.'

8. d. རྒྱུར་བ་ ḥgyur.ba, vb. (pf. གྱུར་པ་ gyur.pa, imp. གྱུར་
ཅིག gyur.cig). $\sqrt{bhū}$ 'to become, grow.'

6

1. Skt. HU, II. 108 ; PT, I. 246.

2. a. ཡོད་ yod, $\sqrt{bhū}$ 'to be.'

3. a. ལྷན་ ldan. It is a suffix corresponding to the Skt. secondary suffix *-vat (-mat)* denoting 'possession.' ལྷན་ stobs, *bala* 'strength', ལྷན་ལྷན་ stobs.ldan, *balavat* 'strong'. Its fuller form is ལྷན་ལྷན་དང་ལྷན་ stobs.dañ.ldan as in c of this stanza.

4. c. སེང་གེ seṅ.ge, *siṃha* 'lion.' The Tib. word is taken as a loan from Skt.

5. d. རི་བོང་གིས་ ri.boñ. gis, *śaśakena* 'by a hare.' Mark here the nom. is put in the instr. case. There is no difference between of the active and passive voices in Tib.

For གིས་ gis, see Note, PD, 2.6.

6. d. སྤོག་ srog, *jīvana*, *prāṇa* 'life,' དང་ dañ a conjunctive ptcl. meaning here 'from'. See Note, PD, 1.2. བྲལ་ bral and བྲོལ་ brol. pf. of བྲལ་བ་ ḥbral.ba, *vi - √yuj* or *vi - √rah*, 'to be separated' ; thus these three words together mean 'separated from life', fig. *nipātita*, 'killed'.

7

1. Skt. SA, 1,306.

2. a. བྱུང་བ byuñ. ba. It is the pf. as well as imp. form of འབྱུང་བ ḥbyuñ.ba, √jan 'to come forth, arise;' √gam 'to go.' མ་བྱུང་བ ma. byuñ. ba, anāgata 'that which has not yet come.'

3. b. འཇིགས་པར་བྱུ ḥjigs.par.bya, bhetavya 'to be afraid of.' Mark here the formation of the gerundive or the future participle.

4. c. བྱུང་བའི་ཆོ buyñ.baḥi.tshe, lit. (ā)gataḥkāle for Skt. āgate. As in such cases the time is implied, in Tib. the word ཆོ tshe, kāla 'time' is employed though not in its original Skt. See PD, 3. c.

5. c. བཞིམས་ is ft. of འཇོམས་པ ḥjoms.pa (pf. བཅོམས་ bcom or བཅོམས་ bcoms, imp. ཆོམས་) 'to conquer, subdue, root out.'

8

1. The entire original Skt. is not traced, but see the following in the MT, II. 18 :

विश्वान्तरं परित्यज्य देवान्तरमुपासते ।

तृषितो जाह्नवीतीरे कूपं खनति दुर्मतिः ॥

1. Skt. SR, pp. 100-1.

The following variations may be noted : In *c* Skt. *daśa*, Tib. *śata*; and in *d* Skt. *vaṅtā*, Tib. *prājñāḥ*.

Its Prakrit version is found in the *Vāsudevahiṇḍī* by Saṅghadāsagaṇin ed. Caturavijayamuni and Puṇyavijayamuni (Ātmānanda Jaina Granthamālā Series), p. 105 :

सतेसु जायते सूरौ सहस्सेसु य पण्डितो
वत्ता सयसहस्सेसु दाया जायति वा ण दा ॥
इदियाण जए सूरौ धम्मं चरति पंडितो ।
वत्ता सच्चवयो होइ दाया भूयहिण रओ ॥

2. *a*. णस *nas* is the sign of the abl. case and after a verb forms a gerund or participle.

3. *a*. स्त्रि *skye* for स्त्रिं *skye.ba*, √ *jan* 'to be born,' 'to become'; pf. स्त्रिस् *skyes*. स्त्रिं *skye.ba* is used also as a noun meaning 'birth'. स्त्रिंस् *skye.bo*, *jana*, *jantu* 'a general name for all living creatures.'

4. *c*. लस *las* is a sign of the abl. case and expresses the degree of comparison.

5. *d*. स्त्रि *srid* for स्त्रिं *srid.pa* used both as vb, and n., *sam*-√ *bhū* 'to be possible,' *sambhāvanā* 'possibility.' In the present case it indicates 'possibility'

6. *d.* For རས ham see *ante*, pp. 227-228.

10

1. Skt. MB, 3. 15,582.
2. *c.* རྣམས rnam is a sign of the plu. num.

11

1. Skt. SA, 666.
2. *a.* ཞི་བ་ *ñi.ba*, vb, √*śam* 'to be peaceful or calm;' adj. *śānta* 'peaceful;' *śiva* 'tranquil or calm; n. *śama*, *śānti*, 'tranquility.'
3. *c.* Mark here the loc. case sign ན na is put only after the adj. ཡོངས་སུ་ཐད་པ་ *yoñs. su. zad.pa*, *parikṣīna* 'exhausted' which is used after the n., and not after each of them. The ptcl. ན na. is a sign also of the conditional sense.
4. *d.* Mark the use of the above ptcl. ན na in the phrase ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་ *ci.yi.phyir.na*, *kutaḥ* 'why.' Cf. དེས་ན་ *des.na*, *ataḥ* 'therefore'; དེ་བས་ན་ *de.bas.na*, *ata eva ca* 'and therefore'.

12

1. Skt. MS, VI. 67.
2. *a.* ཀ་རྩ་ཀ་ *kataka*. It is a loan word from Skt. The fruit or nut of the tree called *Kataka* clears muddy water. It is still used in the villages of this country.

3. *b.* དང་བ dañ.ba, vb. \sqrt{sudh} 'to be pure', used also as adj. *śuddha*, *pavitra* 'pure, clear.'

4. *b.* མེད་ཀྱི mod. *kyi* is a phrase meaning *yady api* 'although, though'.

5. *c.* སྦྱས་པ smars.pa, pf. of སྦྱེས་ smra.ba, \sqrt{vad} 'to speak, say'; imp. སྦྱོས་ smros. It is to be noted that a pf. form of a verb is often used in the present sense and also as a verbal noun.

6. *d.* རྩལ་དང་བར rdul.dan.bar. རྩལ is *dhūli* 'dust' and དང་བ is *śuddha* 'pure'; thus it lit. means 'pure from dust,' i. e. 'clear.'

7. *d.* བྱེད་ཅོ byed.do. Often when a sentence terminates in a consonant, that consonant is reduplicated and takes the vowel o. So ཅོ do has here no value other than showing that the sentence ends here. See also PD, 27. *d*, where we have ཞིག་གོ zig.go, ག g of ཞིག་ zig being reduplicated and taking the vowel o. This o is, in fact, of རོ (Cf. རས ḥam, pp. 227-228), a terminating ptcl. See PD, 19. *d*, བྱེད་ byaḥo.

13

1. Skt. CŚ, 26.
2. a. གདུག gdrug is sometimes used for དུག dug *viṣa* 'poison'
3. b. སྐེ་ན་ skye.nān is the shortened form of སྐེ་བོ་ན་ skye.bo nān in a.
4. c. ཐུབ thub, as n. it means a *muni* 'sage', e.g. སྐྱུ་ཀྱ་ཐུབ་པ་ śākya.thub.pa, Śākyamuni ; as adj. it means 'capable' ; in the present case 'capable of being under one's influence (*vaśa*). ཐུབ་པ་ thub.pa is a vb. 'to be able', 'to be capable of'.
5. d. ཞི་ ži, vb. for ži.ba. √śam 'to be peaceful or calm.'

14

1. Skt. IP, 1,653, 6,674.
2. a. སྤང་བར་གྱིས་ spañ.bar. gyis. སྤང་བ་ spoñ.ba or སྤང་བ་ spoñ.ba is a vb. meaning √*tyaj* 'to leave' (pf. སྤངས་ spañs, fut. སྤང་ spoñ, imp. སྤང་ spoñ) ; and གྱིས་ gyis which must not be confounded in such cases with the inst. case sign of the same form is the imp. of the vb. བགྱིད་ bgyid (pf. བགྱིས་ bgyis, ft. བགྱི་ bgyi), an elegant form of the vb. བྱེད་པ་ byed.pa, √*kr* 'to do.' Thus སྤང་བར་གྱིས་ lit. in Skt. is *tyāgaṃ kuru* (*tyaja*) 'leave'.

15

1. Skt. IP, 2.211.

2. *b.* ལྷོང་བ་ནམས་ལ *sloṅ.ba.rnums.la*. According to Skt. ལ *la* is here the sign of the loc., case ; it may also be that of the dat. case.

3. *c.* Mark here the adj., though it precedes the n. is not put in the gen. case in spite of the general rule.

16

1. Skt. IP, 2,768.

2. *b.* བདག *bdag*, *ātman* 'self' is here for བདག་པོ *bdag. po*, *pati* 'lord,' 'owner', as in *d.* For the metrical ground *po* is here dropped.

3. *b.* གོ *go*. In such cases it is a ptcl. indicating a condition (?).

17

1. Skt. SA, 362.

2. *a.* གང *gaṅ* in Skt. is for both the prons. *yad* and *kim*.

3. *c.* སུ *su* as a pron. is in Skt. *kim*, and as a ptcl. when used after ས *s* is a sign of an infinitive, adverb, dat. and loc. cases.

4. c. སོན son is both pf. and imp. of the vb. འགྲོ་བ་
hgro.ba, $\sqrt{\text{gam}}$ 'to go'.

5. d. Mark Skt. words with *sa-* ('with') at the beginning is generally translated into Tib. by བཅས་པ་ bcas.pa or simply བཅས་ bcas annexed to nouns with the conj. དང་ dañ.

6. d. བྱར byar (བྱ bya and conj. ར་ r) is the fut. of བྱེད་བ་
byed.pa, $\sqrt{\text{kr}}$ 'to do'.

18

1. Skt. SA, 359.

2. a. ཇི ji is sometimes the correlative form (Skt. *yad*) of the pron. ཅི ci 'what', and sometimes they are of the same significance; e. g. ཇི་ལྟ་བུར་ ji lta.bur, *katham* 'how'; ཇི་ཅས་ ji-tsam, *kiyat* 'how much'; ཇི་སྐད་སྒྲུབ་བ་ ji. skad. smras.pa *yathāvādin* 'as one says'; ཇི་སྟེན་ ji.srid, *yāvat* 'as long as.'

3. a. གསོད་ gsod for གསོད་པ་ gsod.pa (pf. and fut. བསད་ bsad, imp. སོད་ sod), $\sqrt{\text{han}}$ 'to kill, murder.'

4. b. ཟད་པ་ zad.pa (pf. of འཇོག་པ་ ḥdzad.pa), $\sqrt{\text{kṣi}}$ 'to come to an end.'

Construe ཇེད་པར་ zad.par with འགྱུར་ hgyur which follows.

5. *b.* གྱི *gyi*. This as well as གྱི *gi*, གྱི *kyi*, ཡི *yi*, and རི *hi* are, as already stated (p. 226), the terminations of the gen. case ; but when they are used after verbs where two sentences are in contrast to each other they serve the purpose of a gerund and may be translated by 'but', or 'though', as in the present case ; or དེ་རུ་འོངས་ཀྱི་མ་བཞུགས་ *de.ru.hoṅs.kyi. ma.bžugs* '(he) came there, but did not stay'.

6. *c.* Lit. བསང་ *bsad fut.* of གསོད་ *gsod* (see Note 3) would give the Skt. equivalent *haniṣyate*.

19

1. Skt. MB. quoted in PT.

2. *a.* མཉན་པ་ *mñan.pa*, √*śru* 'to hear'. Here the gerundive is made simply by adding to it the fut. from (བྱ *bya*) of the verb བྱེད་པ་ *byed.pa*, √*kr* 'to do'. See, however, *b* where in making the gerundive བྱ *bya* is added to the verb in its pf. form of the vb. འདྲིན་པ་ *hdzin.pa*, √*grah* or √*dhṛ*, causative, 'to lay hold of;' the pf. is བཟུང་ *bzuñ* or ཟུང་ *zuñ*, and fut. གཟུང་ *gzuñ*. Thus བཟུང་བྱ་ is lit. in Skt. *dhārita kartavya*.

20

1. Skt. IP, 2,619.

2. *a.* བསྐྱབས་ bslabs, *śikṣita* 'taught', pf. of སྦྱོབ་ slob.pa 'to learn,' 'to teach'; fut. བསྐྱབ་ bslab, imp. སྦྱོབས་ slob.s or སྦྱོབ་ slob.

3. *b.* བཀའ་བཤམ་བཟང་ལྷན་ gzugs. bzañ.ldan, lit. *utṭamarūpavatī*. Note here how in Tib. the true sense of the original Skt. (*praśyasya rūpa*, བཟང་ bzañ meaning *praśasya* 'good') is expressed.

4. *b.* According to Skt. strictly one should read *rūpavatīyo yoṣitaḥ* instead of sing.

5. *c.* Here the vb. འགྱུར་ ḥgyur 'to grow' being added to the vb. འགྱོེ་ ḥgro ba gives the sense of the fut. tense.

21

1. Skt. CŚ, 3.

2. *d.* བཀུར་བ་ bkur.ba may be taken as a vb. ('to pay reverence'), or an adj. ; in the former case བཀུར་བར་འགྱུར་ will fig. mean 'will be respected,' and in the latter 'will become respected.'

22

1. Skt. IP, 5,796 ; CŚ, 7.

2. *a.* སྒོང་ śiñ (after ས་ s), ཅིང་ ciñ (after བ་ g, ད་ d, and བ་ b).

and ཞིང་ *žin* (after ང་ *n*, ན་ *n*, མ་ *m*, འ་ *h*, ར་ *r*, ལ་ *l*, and vowels), form with verbs a kind of participle, present when used after a verb of the present tense and past when after that of the past tense ; e. g. སྐྱོབ་ཞིང་ *smra. žin* 'saying' ; སྐྱོབ་ཞིང་ *smras. śin* 'having said'. Put between two adjectives they have the sense of the conjn. 'and' as in the present case.

3. *b.* སྐྱེས་གུར་ *skyes. gyur*, lit. *sambhūta* 'born'. Here སྐྱེས་ *skyes* (pf. of སྐྱེ་བ་ 'to be born') is quite sufficient to give the meaning of the past tense, yet གུར་ *gyur* (pf. of འགྱུར་བ་ *hgyur.ba* 'to become'), is added to it superfluously. Like གུར་ *gyur*, such words as ཟིན་ *zin* (pf. of འཇོག་བ་ *hdzad.pa* 'to terminate', 'to be at the end'), སོང་ *soṅ* (pf. of འགོ་བ་ *hgro.ba* 'to go') are added to vbs. to signify the past tense.

4. *d.* རིག་དང་བྲལ་ན་ *rig.daṅ. bral.na*, lit. *vidyāvirahe* 'in the absence of learning'.

23

1. Skt. SA, 260.

2. *a.* བདེ་བ་འདོད་ན་ *bde.ba hdod.na*, lit. *sukḥakāme sati* 'in the desire of happiness'. So is རིག་བ་འདོད་ན་ *rig.pa hdod. na* 'in the desire of learning' in *b*.

3. *b.* འདོར་ཨ་ཏོར་ or འདོར་བ་ཨ་ཏོར་ (pf. and imp. དོར་ dor).
'to give up'.

4. *c.* བདེ་ལྷན་ bde.lan, the fuller form being བདེ་བ་དང་ལྷན་
bde.ba, dan, lan, lit, in Skt. *sukhavat* or *sukhin* 'possessor of
pleasure'.

4. *c.* ག་ལ་ ga-la. In such cases ག་ ga seems to be connect-
ed with ག་ཀ་ gañ, *yad*, *kim* 'what, which,' ལ་ la is the dat. or loc.
sign ; the Skt. equivalents being *katham* 'why,' *yena* (in the
sense of loc., i. e. *yatra*) 'whither,' *kutra* where,' *kutah* 'from
where' 'whence.' See *d*.

6. *c.* འགྲུབ་ ḥgrub, འགྲུབ་བ་ ḥgrub.pa, √*sidh* 'to be accom-
plished'. Pf. གྲུབ་ grub, *siddha* 'accomplished'.

7. *d.* རིག་པ་དོན་གཞིར་ rig.pa.don.gñer. རིག་པ་ rig.pa, *vidyā*
'learning'; དོན་ don, *artha* 'object'; and གཞིར་ gñer from གཞིར་བ་
gñer.ba 'to seek for', 'to take care of'; thus the phrase means
'one who seeks after the object of learning' i. e. *vidyārthin*
'a student'.

24

1. The Skt. śloka (CS, 73; IP, 1,836) is wrongly printed
here in the text, it should be as follows :

कोऽतिभारः समर्थानां किं दूरं व्यवसायिनाम् ।

को विदेशः सविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम् ॥

The order of the *pādas* of the *śloka* according to Tib. is *c. d, a, and b.* It is to be noted that for the sake of convenience the order of the successive two halves of a verse is often changed in Tib. translations.

2. *a.* གཞན་ཡུལ་ *gžan.yul, anyadeśa* 'other country' i. e. *videśa* 'foreign land'.

3. *b.* བ་རལ་ *pha.rol, para* 'the other'. It means also *paraloka* 'other world,' and adverbially (བ་རལ་དུ་ *pha.rol.tu*) 'beyond,' 'outside'.

25

1. Skt. IP, 2,328.

2. *a.* སྐྱེད་བར་བྱེད་བ་ *skyed.par.byed.pa, lit. jananaḥkartṛ* 'one who makes procreation.' སྐྱེ་བ་ *skey.ba, √jan* 'to be born' int., while སྐྱེད་བ་ *skyed.pa, √jan* caust., 'to procreate,' trans.

3. *a.* ལེགས་སྒྲོབ་ *legs.slob, the fuller from is ལེགས་བར་སྒྲོབ་བ་* *legs-par.slob.pa* 'one who teaches properly'. ལེགས་བར་ *legs.par, samyak* 'properly' ; སྒྲོབ་པོ་ *slob.po, adhyāpayati* 'teaches'. By this the Tib. translator has tried to express the meaning of Skt. *upanetr* 'one who performs the *upanayana* ceremony and teaches the sacred lore', the *Ācārya*.

26

1. Skt. IP, 5,743.

2 a. ལྷོན་པོ་ blon.po. This is the reading in both the editions of S. C. Das and Campbell. It cannot be reconciled with the original Skt. according to which one should read here ལྷོ་ས་ bla.ma, guru for ལྷོན་པོ་ blon.po, *mantrin* 'a minister.'

3 c. ལྷོན་ལྷོ་ spun.zla or simply ལྷོན་ spun means *bhrātr* 'a brother'. This reading is not supported by the Skt. version.

4. c. In Skt. text omit *bhrātr* which is wrongly printed.

5. d. མ་ ma, *mātr* 'mother' evidently one's own (*sva*) mother (རང་གི་ མ་ raṅ.gi. ma).

6. d. Mark the actual significance of Skt. *smṛta* in such cases. It is expressed in Tib. by བཤད་ bśad, *ukta* 'said'.

27

1. Skt. IP, 1,287.

2. c. ལག་འགྲོ་ lag.hgro. ལག་ lag or ལག་པ་ lag.pa is the honorific form of ལྷག་ phyag, *hasta*, *bhuja* 'hand', 'arm'; and འགྲོ་ hgro or འགྲོ་པ་ hgro.ba means, \sqrt{gam} 'to go'. Thus the Tib. word is actually what Skt. *bhujāṅgama* is, of course, as it is understood by the Tib. translators. But, as the

orthodox Skt. scholars would say, *bhuja* in *bhujaṅgama* means *kaṭṭīlya* 'crookedness', and not 'hand' or 'arm,' so *bhujaṅgama* lit. means 'one that moves crookedly.'

3. c. འཇུངས་ ḥthuṅs (another form འཇུངས་ ḥtuṅs) pf. of འཇུང་བ་ ḥthuṅ.ba., √*pā* 'to drink'. Mark the pf. form of the vb. is used here as n.

4. d. བེལ་ phel is pf. of འཇེལ་བ་ ḥphel.ba, √*vr̥dh* 'to increase.'

5. d. For གོ་ go see *ante*, Note PD, 12.7.

28

1. Skt. PT. II.107.

2. b. ལྷན་པོ་ blun.po or ལྷན་པ་ blun.pa *jaḍa*, *mūr̥kha* 'stupid' is not in fact what Skt. *durjana* is, for which in Tib. we have སྒྱེ་བོ་ངན་ skye.bo.naṅ.

3. c. According to Skt. *adṛśya* is མི་མཐོང་བར་བྱ་ mi-mthoṅ. bar.byā.

4. d. གནོད་པར་བྱེད་ gnod.par.byed means *bādhate* 'pains' 'troubles'

29

1. Skt. IP, 7,524.

1. Skt. SR, 82.63 (old ed.)

2. *b.* མཚུངས་ mtshuñs, *sadṛśa* 'equal'. In Tib. *sādṛṣya* is མཚུངས་ ཉིད་ mtshuñs.ñid. In such cases ཉིད་ is to be understood, though it could not be put owing to the metre.

II

NĀGĀNANDA

1. *1a.* ཉི་བར་བཟུང་ནས་ lit. *upagṛhya* and not *upetya*.

2. *1a.* བྱི is imp. and pf. of འབྱེད་བ་ 'to open'. Here it is used for བྱི་ནས་ or བྱི་མྱེ 'having opened', ནས་ or མྱེ being omitted for the metre.

3. *1b.* ལ་ seems to signify here acc. referring to the meaning of the preceding sentence. See KA, 5d མེད་ལ་ལྟེན་. Sometimes in translating into Skt. when used after a verb it does not add anything ; e. g. བོས་དོར་ལ་ (BC. VI. 63c), *aṃśukam*

utsasarija 'gave up the cloth' ; sometimes it is put between two imperatives and means 'and' ; e. g. བཀག་ལ་ རབ་དུ་བྱིན་ལ་ འདི་ རང་ འདི་ མྱོས་ས་སྟོན་ (op.cit. VI. 61c) *mahyaṃ prayacchedam idaṃ grhāṇa*, 'give me this and take this.' See UV, 6^d.

4. 1d. བྲག་དོག་གིས་ lit. *īṣṇyayā* 'with jealousy.'

5. 1d. བྱོད་ལ་ lit. *tvam* 'you,' sing. num., the sign of the plu. num. is omitted owing to the metre. The case is the same also with 2d.

6. 2a. རྒྱ་རྒྱུགས་ *rāvaṇa*, n. 'screaming,' 'crying,' 'roaring;' but here considering the Skt. metre one may read *rāvaṇa* in same sense. We may, however, read *āḍambara* which means among other things 'a kind of drum,' and 'the sounding of a trumpet as a sign of attack.' Undoubtedly the last sense is suitable here. In Skt. version the reading is *āvalgibhiḥ*, *āvalgin* means 'jumping.' It has no connection with Tib.

7. 2b. འོགས་སྐྱུ་ལྷ་བ་ *valitadṛṣā* 'having the eyes turned towards.' The reading *calita* or *lalita* found in different editions for *valita* as suggested here from Tib. are obviously not good. For *valita* see N. 11. 4. where བསྐྱུགས་ is used for it.

8. 2. 2. རྟལ་བར་བྱས་ནི *nāndyante*, lit. *nāndim kṛtvā* 'after the recital of the benediction (*nāndi*)'.

9. 2. 4. ཉེ་བར་བརྟེན་བ lit. *upasevin* 'attending on', 'doing homage'. The original reading *upaḥvin* means 'living on', 'subsisting by.'

10. 2. 7. ཁོ་ཁོ་ཅག་ ཁོ་ཁོ་ first pers. (*asmad*), ཅག termination of plu. of pers. pron.; ཁོ་ཁོ་ཅག་གི *asmāḥkam*. See 2.11.

11. 2. 17. ཆིས་པ 'to be contented'. ཀླན་དུ་ཆིས་པར་གྱུར 'satisfied'. Skt. *āvarjita* 'gained over', 'attracted' or 'pleased'.

12. 3a. ན is a sign of loc. and cond. Being added to a verb, as in the present case, it may be translated by 'when'.

13. 3a. བཞུགས་པར་བྱ is, in fact, fut. though in the original Skt. there is the use of pres. Sometimes in Skt. pres. is used in the sense of the near fut. (*bhaviṣyatsāmīpya*). Accordingly fut. is here employed in Tib.

14. 3. 2. In Tib. ཆོན་ for Skt. *nepathya* 'retiring-room' is omitted.

15. 3. 5. ཅིའི་དོན་དུ lit. means *kimartham* 'for what,' 'why'.

16. 3. 7. The other form of རྩོམ་ is རྩོམ་. In the same sense རྩོམ་ and རྩོམ་པ་ are also used.

17. 3. 8. ཡིད་བྱུང་ is the reading in the X. This is found also in other places in the sense of *nirviṇṇa* or *jātanirveda* 'disgusted with', 'loathing'. Elsewhere in the text ཡིད་བྱུང་བ་ is used for *viṣāda* 'dejection', 'sadness'; e.g., ཡིད་བྱུང་བ་དང་བཅས་ *saviṣādam*. We have also ཡིད་བྱུང་བ་, *udvignamānasa* 'anxious', 'disquieted'. བྱུང་ is regarded as a form of འབྱེན་བ་ 'to turn out'. Accordingly in such cases བྱུང་ seems to be the pf. of བྱུང་བ་ 'to turn out'. བྱུང་ is also the pf. of འབྱུང་བ་ 'to go forth', 'to come forth', 'to arise', 'to appear'.

18. 3. 14. For འཇུག་པར་བྱེད་, *praviśāmi*, Skt. reads *tiṣṭhāmi*.

19. 4. 1. སྐབས་དབྱིབ་ lit. means in Skt. *prakaraṇa-* or *prakṛta-unmīlana* 'the opening of the subject which is proposed', and as such it is what in Skt. is *āmuḥya* 'prologue or prelude to a drama'.

20. 5. 2. After the first word ཀྱི there is, in fact, in X གང་གིས་ཆོ, but it hardly gives any appropriate sense. In the sense of *yadā* or *kadā* we should read གང་གི་ཆོ, but it cannot be construed properly. We may therefore read here simply གང་གིས་ omitting ཆོ meaning thereby *kena* 'why'.

21. 5. 2. རྟོ is a terminative ptcl. used after ན, ར, and ལ.

22. 5. 3. རབ་དྲུག་ནས་ བྱོས་ lit. *prasādaṃ kuru*.

23. 5. 4. སྤྱིར་ adv. from སྤྱི 'backward,' and རྫོགས་ pf. of རྫོག་པ་ 'to cause to turn'.

24. 5. 4. འདྲིམ་, ཅིམ་, and ཞིམ་, all ptcls., used after verbs denote the imp. mood.

25. 6c. Lit. ལྷག་ས་ *avaśeṣa* 'remainder', and འབྱུང་བ་ 'that which comes forth'; thus lit. the two words together mean 'that which becomes remainder (after the father has taken his food)'.

27. 7a. Here *prakṛtayaḥ* in Skt. is in the sense of ministers of a king and this is quite clear from Tib. རྫོན་ བོ་ནམས་.

28. 7a. Lit. ཡིད་ལ་རིག་བྱ་ is *manaḥsaṃvid* 'comprehension of the mind.' Skt. *manoratha* in Tib. is ཡིད་ཀྱི་ཤིང་དྭ་ lit. 'the wooden horse of the mind' ; here ཤིང་དྭ་ 'wooden horse' is for 'a chariot (*ratha*)'.

29. 7. 7. རྩམས་པར་བྱེད་བྱ་ lit. *vināśaka* 'destroyer' ; while *hataka* means 'cursed', 'wretched'.

30. 7. 7. ཡབ་ཀྱི་ངོར་ཡིན་ lit. *tāta-mukhe asti* 'is in the mouth of the father.' It seems to imply that if his father says he would do so. Thus figuratively it corresponds to Skt. *tātānurodhāt* 'for the sake of the father'.

31. 7. 9. ཅི་ཞིག་བྱ་ lit. *kim kartaṇyam* .

32. 7. 10 After this add : मातङ्गो राज्यं हरिष्यतीति शङ्कसे । यद्येवं ततः किं स्यात् । ननु स्वशरीरात्प्रभृति सर्वं परार्थमेव मया परिपाल्यते । यत्तु स्वयं न दीयते तत्तातातुरोधत् । तत्किमनेनावस्तुना चिन्तितेन । वरं ताताज्ञैवानुष्ठिता ।

33. 7. 10. རྩམ་སྲུ་བསྟན་བྱ་ lit. *anūsāsanam* 'instruction', 'precept', 'command'.

34. 7. 10. བསྐྱེད་བྱ་བྱ་ is generally *vidheya*, here 'to be carried out'.

35. 7. 13. Evidently there is some confusion in the Tib.

version, as *dūrikṛta* (རིང་རྒྱུས་པར་གྱུར) should have been used with *samitkūṣa*°. In Skt. text there is no *śūnya* 'vacant', Tib. ཨན་པ་. It is to be noted that while in Skt. *upayukta* is used in the sense of 'consumed' in Tib. it (ཉེ་བར་སེམས་) means 'necessary' or 'desirable'.

36. 7. 16. After the Skt. passage (p. 50) ending in स्थानं वर्तते add : तद्विनी मलयपर्वतं गत्वा किञ्चित्स्मिन् निवासयोग्याश्रमपदं निरूपयेति । तदेहि मलयपर्वतमेव गच्छावः ।

37. 7. 19. ཤིང་, *vrkṣa* 'tree'.

38. 7. 19. གརྒྱུ་པ་ lit. *grāhin* 'taking'.

39. 7. 19. ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ་ *parikṣobha* 'shaking about'. For this in Skt. we have *utsaṅga* 'association'.

40. 7. 19. For བཟང་, *bhadra* 'good', there is nothing in Skt.

41. 7. 19. བསྐྱོས་ is pf. of སྒོ་བ་ 'to rub with', 'to apply on'.

42. 7. 20. For Skt. *utkaṇṭhita* 'anxious' in Tib. we have འདོད་ཅན་ or འདོད་ལྡན་, but here we have simply འདོད་པ་ evident-ly in the above sense.

43. 7. 20. Strictly མཇེའུ་བོ་ is in Skt. *snigdha* 'affec-tionate', 'friendly', and དགའ་བ་ is *priya* 'dear'.

44. 7. 24. རི་ལྷོ་ཡང *tathā ca* and not *tathā hi* as given above.

45. 8b. ལྷ་ཁྱེར་. ལྷ *jala* 'water', and ཁྱེར *nidhi*, *kośa* 'treasury'; thus ལྷ་ཁྱེར་ lit. 'repository of water', e.g., 'the ocean'.

46. 9a. རྟོགས་ generally 'to explain' (*vyākhyā*).

47. 9. 7. ལྷག (so in X) is for ལྷགས་པོ་ (see 7. 19) *ghana* 'dense.' Or the reading should be ལྷགས་.

48. 9. 8. Skt. *surabhi* means 'sweet-smelling', 'fragrant', as well as 'a cow'. Its Tib. equivalent བ (as used here) means 'a cow'. Accordingly *surabhihavis* is taken by the Tib. translators to mean 'ghee made of the cow milk'.

49. 9. 12. རྟགས་ཚལ་. In Tib. རྟགས་ is simply a *vana* 'forest,' and རྟགས་ཚལ་ *taruṣaṇḍa* 'a grove' or 'a grove of trees'.

50. 10d. For ལྷོག་པར་བྱེད་ the X has ལྷོག་པར་ *uccāryate*, or *paṭhyate*. In the Tib. text the latter reading is to be retained.

51. 10. 1. ཉེ་བར་མཆོད་པར་བྱའོ lit. *upalakṣayāvah* is in the same sense.

52. 10. 7. ཀློང་ in the sense of Skt. *ālāvāla* 'a basin for water round the root of a tree' is not in the dictionary of S. C. Das. The other word for it is ར་གྲ.

53. 11. 2. Lit. སེམས་བདེ་བ་ is *citta-sukha* 'happiness of the mind'.

54. 11. 4. According to Tib. རྩ་ ཁས་ནང་ན་ གནས་ is *kabala-garbha(madhya)sthita darbha* 'the *kūśa* grass that remains in the mouth'.

55. 12b. ཇིས་བར་ཡིད་འཁྲུག་ *nirhārīṇī*, lit. means 'that which surely takes away (the mind)'.

56. 13d. Adding འདོད་ *kāmaye* 'I desire' Tib. here amplifies the text. Lit. the last line means in Skt. : *abhivāñchita-prasiddhiṃ kāmaye*.

58. 13. 2. Evidently the reading གླུ་དག་སྒྲངས་ནས་ *gītvā* 'having sung' in the Tib. text is wrong, for due to singing there cannot be any fatigue of the finger. The Skt. text gives us the actual reading *ciraṃ khalu vāḍitam*. The word *vāḍita* means '(you) have played on a musical instrument'. Accordingly one may read here རེལ་སྒྲངས་ *vāḍitena*, for གླུ་དག་སྒྲངས་ནས་.

59. 13. 12. Skt. *tiṣṭhet* is expressed by སྔོན་པ་སྔོན་. སྔོན་པ་
✓*sthā* 'to sit', 'to stay'. Mark that the potential mood is made
here by using the word སྔོན་ lit. meaning 'possibility'.

57. 13. 17. ཟད་, *kṛtsna* 'all', *kevala* 'only'. In the sense
of *na kebalam* 'not only' we have the following phrase with
it, which is often used : འབའ་ཞིག་དུ་མ་ཟད་.

60. 14°. For Skt. *saḥala* 'all' Tib. reads འབྲས་དང་བཅས་,
saphala 'fruitful', 'successful'. This shows that the Tib.
translators misread *saḥala* for *saphala*. It can be inferred from
this fact that the MS. before them was either in Nagari or
Bengali script.

III

UDĀNAVARGA

1

1. b. ཤེས་ *jñāna*, བགྲིས་ (pf. of བགྲིད་པ་, elegant form of
བྱེད་པ་, ✓*kṛ* 'to do') *kṛta*; thus ཤེས་བགྲིས་ is lit. *jñāta* 'known'.

2. d. Read ལ་ after བྱོད་. Lit. the Skt. of this line is
tava udbhavo na bhaviṣyati.

2

1. *d.* In Tib. there is nothing of Skt. *kutaḥ*. འཇིགས་པ་
མེད་ lit. *na bhayam*.

4

1. *d.* ཐོབ་པར་འགྱུར་ lit. *prāpto bhavati* or *prāpsyati* 'attains'
or 'will attain,' and not *edhate* 'increase.'

5

1. *b.* This line in Skt. would be *janyate prajñayā tṛptīr*,
and not *śreyasī* (text *śreyasī*) *pra°*, སྐྱིད་ meaning √*jan*
(causative) 'to produce'.

2. *c* and *d.* Lit. in Skt. *prajñayā tṛptaḥ puruṣaḥ tṛṣṇāvaśo na
bhavati*.

6

1. *d.* རྟོགས་པར་བྱིས་ (བྱིས་ is here imp. of བབྱིད་པ་ for བྱིད་པ་
'to do,') lit. means *jānīhi* 'know'. For the use of ལ་ here see
Note, NA, 3.

8

1. *c.* གྲས་ནས་ *kṛtvā* and not *karoti* as in the original Skt.

2. *d.* གློག་པ་ is often used in the sense of *viparyāsa* 'over
turning', *nivāraṇa* 'keeping back' : as a verb it also means

'to cause to return', 'to send back,' etc. Here with མཇོག་ཏུ
'abhi'- it means 'to devastate'.

9

1. c. Lit. this line is in Skt. *pramādasevanam na kuryāt*.
2. d. *loṇavardhanam na kuryāt* 'should not increase the worldly affairs'.

11

1. d. རྒྱུ་ལས་ལས་ is *pañkāt* 'from mud' and not *pañkasanna* 'sunk down in mud' as in the text.

13

1. a. བློ་བྱ་ཞིང་, *ādadita* '(one) should accept'. This line means that one should accept one's own gain, *i. e.* what one can gain. The Skt. reading *nāvamayeta* seems, according to the Tib. translators, to imply *ādadita*.

2. b. For the use of ལ་ after བཞག་གྱི་ see Beckh's note in his edition of the text. I think བཞག་གྱི་ means *anyadiya* or *paraḥīya* 'belonging to other', as བདག་གི་ means *ātmiya* 'belonging to the self', or *māmaḥa* 'belonging to me'. The pcl. ལ་ used after it is in the loc. case. Lit. the line *b* in Skt. is *paraḥīyeṣu sprhām na utpādayet*.

15

1. *b.* In the printed text the reading is ཀླན་གྱིས་ but as the inst. case cannot be construed here the reading should be གྱི་ gent. In Xylographs inst. and gent. signs are often confounded.

2. *b.* རེ་བཞིན་ is *tathā* and not *atha*. It seems that either the Tib. translators read *athāpi* of the Skt. text for *tathāpi* or their MS had the wrong reading.

3. *d.* རྫོགས་མངས་སྐྱེས་ is *Sambuddha* and not *Buddha* (མངས་སྐྱེས་).

16

1. *b.* This Skt. text is translated figuratively there being much difference, for while in Skt. there is *bhavāya vibhavāya ca* (c), Tib. has *bhavasya vibhavasya ca* (c); for Skt. *dvaidhā* (c) Tib. reads *ubhaya*, or *dvaya* (d); for Skt. *yogān* (f) Tib. *yogāt* (e); for Skt. *atīkramet* (f) Tib. *atīkarmāya* (e); and for Skt. *śikṣeta* (e) Tib. *śikṣasva* (f). Read གྱིས་ in *d* for ཀླན་ which is wrongly printed.

17

1. *a.* རྫོགས་བར་སྐྱུར་བ་ lit. *duṣcaritam*. Similarly རྫོགས་བར་སྐྱུར་བ་ (c) is *śucaritam*.

2. b. For *śocate* Tib. *tapgate*, strictly *tāpo bhavati*, the word *gata* being put in gen. (སོང་བཞི). Similarly Tib. reads in Skt. : *sugatiṃ gatasya ānando bhavati* (d).

18

1. a. According to Skt. བ་སྒྲུལ་ན་ would give the reading *abhāṣaṇam*, lit. *abhāṣite*.

19

1. a. སྒྲོད་པ་ and སྒྲོད་བ་ n. *adhikṣepa*, *nindā* 'blame, slander'; and also v. *adhi-√kṣip*, *√nind* 'to blame, slander'. སྒྲོད་པ་ is also pf. of སྒྲོད་བ་ *√nind* 'to slander, blame'. One may therefore read here སྒྲོད་པར་བྱ་བ་ for སྒྲོད་པར་ as in the Text and also in Beck's edition. The phrase lit. means *nindaniya* 'one who deserves to be blamed'. Similarly བཟློད་པར་བྱ་བ་, *stutya* 'one deserves to be praised'.

20

1. a. བྲག་ 'rock'. It is evidently used here to imply Skt. *ekaghaṇa* 'consisting of a mass of solid stone.'

2. d. Tib. here amplifies Skt. writing *prakampate* (རབ་དྲ་གཡོམ་) for *kampate* 'moves'.

21

1. b. ལོ་ is for ལོ་ས་ (cf. Skt. *loman*), *parṇa* 'leaf.'

2. *d.* མི་གྲ་ means 'if looked into,' 'when examined.'

3. *d.* མྱོད་འེས་ *nindārha* 'blamable.'

22

1. *b.* For Skt. *divija* 'divine' Tib. lit. *deva-viṣaye* or *deva-deśe* 'in the country of gods' (རྩ་ཡུལ་).

23

1. *a.* བྱང་ *madhya* 'middle.' མི་ནང་ན་ lit. *manuṣya-madhye* 'among men.' See *c.*

2. *b.* Strictly གནས་པ་ is *tiṣṭhāmaḥ* in Skt., and not *viharāmaḥ* for which we have བཞུགས་པ་. See UV, 15*a.*

3. *c.* འཛོ་བ་ is for འཆ་བ་ཅན་ as in *a.*

25

1. *b.* For Skt. *kāma-* 'desire' Tib. actually *prīti-* or *ānanda-* (དགའ་བར་). In the Skt. text for *nipātinah* there is, in fact, *nipādinah* in the edition.

26

1. *b.* ཡིད་སྐྱོབ་སྒྲིགས་ suggests *manojava*, སྐྱོབ་སྒྲིགས་ meaning *java* 'swift' or 'swiftness'. But we require here *manobhava*

or *manomaya* as in the Pali version. The Tib. translators read *-bhava* for *-java*.

2. e. In Skt. text one should read *taṇ* for *te*. Tib. གྲོ་བ་ or གྲོ་བ་ལྔ་, *pra-√āp* 'to get,' does not convey the sense of Skt. *anveti* 'follows.'

IV

BUDDHACARITA

1

1. a. *muhūrta* 'a moment' or 'a period of 48 minutes' is taken in Tib. as *muhūrtamātra* (ཡུན་ཙམ་) 'just measuring a moment or a period of 48 minutes'.

2. c. or *Bhārgava* or *Paraśurāma* we have sometimes རན་སྒྲོང་སྒྲིམ་ or རན་སྒྲོང་བྱ་.

3 d. མི་སུམ་མུག་ lit. *narasamūha* 'a multitude of men'.

2

1. a. Generally for *viśvasta* 'full of confidence' or 'trusted' and *viśvāsa* 'confidence' we have in Tib. ཡིད་བདེན་པ་

dydha- or *sthira-manas* 'firm-minded'. The lit. meaning of རྟོག་པོ་ལྔ་བ་ is *prajñāpatita* 'one who is thrown into wisdom,' རྟོག་ here meaning *prajñā* or *buddhi* and ལྔ་བ་ pf. of འཛིན་པ་པ་ 'to throw down.'

2. *b.* The printed text reads གནས་པར་ for གནས་པ་འི་.

3. *c.* གཟིགས་པ་ is the hon. form of མཐོང་བ་ and ལྟ་བ་ (*avalokana*, *darśana*) 'to see.'

4. *c.* ལལ་གཤེས་ ལལ་བ་ *śrama* 'fatigue', and གཤེས་ another form of pf. of གསོ་བ་, *poṣaṇa* 'to nourish' and *pratividhāna*, *cikitsā* 'to cure'. Here གཤེས་ is used in the last sense. Thus ལལ་གཤེས་ means *viśrānta* 'reposed.'

3

1. *a.* Lit. མེད་དོན་ is *abhāvārtha*, for the absence', and not *niṣṭtyārtha* 'for the cessation.'

2. *b.* Lit. དཀའ་བྱ་བ་ is *duṣkara* 'difficult to do'.

3. *c.* Generally རྟེན་སྟུ་ is the Skt. prefix *anu-* (see BC, 1 b), though it is used here for *anuvartitā* 'the state of one that follows,' the Tib. equivalent to which is རྟེན་སྟུ་

འཕྱག་བ་ཉིད་. It is only owing to the metre that this fuller form could not be used here. Such cases are often found.

4

1. *a.* མངོན་བར is generally for the Skt. prefix *abhi-*, while *ava-* is variously expressed, for instance, by ཀླུ་, ཀླུ་ཏུ་, ཀླུ་ན་, etc. See Foucaux, p. 171.

2. *b.* Mark here the use of ཞིང་.

3. *b.* འཁྲུ་བ 'to bathe', here it is in the causative sense.

5

1. *a.* མཁའ་མྱིང་ lit. one that soars (high) in the sky. མཁའ་ *ākāśa* 'sky', and མྱིང་ *utpatana* 'going upwards'.

2. *a.* བསྐྱོལ་མ་འགྲོ་ is the lit. translation of *turaṅga* 'going quickly, i.e. a horse' (for the first part of the word cf. \sqrt{tr} and \sqrt{tvar}), བསྐྱོལ་མ་(པ) meaning 'swift' and also 'swiftness,' 'speed' (*java*) as in *a*, and འགྲོ་བ, \sqrt{gam} 'to go.'

3. *b.* ཐུས་སྐྱོ་འོངས་ is lit. *anvāgata*. འོངས་ is pf. of འོང་བ 'to come (*āgamana*).'

4. *c.* འདིས་ is here *anena* 'by this', and not *ayam* 'this'.

6

1. *a.* བསམ་ཅད་ནས is *sarvataḥ* lit. 'from all sides' and not *sarvathā* 'in every way' for which we have བསམ་ཅད་རྒྱ.

2. *b.* བཟུང and ཟུང are pf. of འཛིན་བ 'to seize, grasp', Skt. $\sqrt{\text{grah}}$. Its ft. is བཟུང. But sometimes this form is taken as pf. The forms བཟུང་བ, བཟུང་བ, and ཟུང་བ are found in all tenses.

3. *d.* For དག་པ, Skt. *śuddha* 'pure', the actual reading in the printed text is དག་ལ, but it does not give any appropriate sense.

4. *d.* རི་འདྲ lit. *tādṛśa* 'like that,' while འདི་འདྲ is *idṛśa* 'like this.'

7

1. *a.* and *b.* Lit. བྱས་པ་ མེད་ལ means in Skt. *bhakty-abhāve* 'in the absence of devotion', བྱས་པ་ meaning *bhakti* 'devotion' and མེད་ལ *abhāve* 'in absence'. According to Skt. བྱས་པ་ is here for བྱས་པ་ལྡན as in *b* and *c* meaning *bhaktimat* or *bhākta* 'devoted' or 'devotee.' Similarly རྣམ་པ, Skt. *śakti* 'ability', is to be taken as རྣམ་པ་ལྡན as in *c* meaning *śaktimat* or *śākta* 'able.'

2. d. ས་ (bhū) རྩེང (tala) lit. *bhū-tala* 'the surface of the earth.'

8

1. a and b. Mark here the use of the gen. ཁྱེད་ཀྱི, *tava* 'your.' It should have been employed before the adj. ལྷལ་བ་ ཆེན་པོའི *mahābhūgena*. འདིས should also have been used just after ལས.

2. d. གཞན་དུ་ (*anyatra* 'in another place or direction') རྩོམས་ (*mukha* 'face') lit. means 'one whose face is turned in another (direction)', i.e. *prāṇmukha* 'having the face turned away.'

9

1. b. For *abhimukha* lit. 'with the face turned towards', i.e., 'friendly disposed' we have in Tib. མཛོད་ཕྱོགས་, but here is མཐུན་ཕྱོགས་ in the same sense. མཐུན་ or མཐུན་བ་ means *anukūla* 'favourable', and ཕྱོགས་ *dis* or *mukha* 'direction'.

10

1. a. བཟུང. See note, BC, 6.2. In Tib. pf. forms are often used where in Skt. there are present ones.

2. *b.* For བཞེད་པ་ suggested by me according to Skt. Weller reads བཞེད་ལ་ which with the preceding word བ་ would suggest in fact *pitā janayati* 'the father produces'.

3. *c.* This line in Tib. is translated very freely. Lit. it would mean in Skt. *āśā-* or *līṣṇā-cintayā saṅgo jāyate* 'attachment comes into being through the thought of expectation or desire.' For *āśayā śliṣyati* Johnston reads *āśayāc chli°*.

4. *c.* There is nothing in the Tib. text for Skt. *jagat*.

5. *d.* སྤྲོད་པ་མེད་པ་. Stricily it means *niṣkaraṇa* 'without action' and not *niṣkāraṇa*. In Tib. *kāraṇa* is རྒྱུ་ or རྒྱེད་རྒྱུ་.

11

1. *d.* Weller reads གནས་ after འབྲོད་པ་འི་. It would give the reading *padam* 'place.' But according to Skt. *vanam* we require here རྒྱལ་ས་ in Tib.

12

1. *a.* ཇི་སྐད་ in Skt. *evam*, fig. *iti*. See ཇི་ཟླར་ for *iti*, BC, 19c.

2. *b.* རྩོམ་སྤྲུ་བཤུགས་པ་ is Skt. *anuśaṃsa* (*Divyāvadāna*,

p. 92, etc.) and is the same as *ānisaṃsa* in Pali, meaning 'privilege', 'comfort', 'reward'. Accordingly the reading *āṇṣaṃsa* in Cowell's edition cannot be maintained and Johnston has rightly corrected it.

13

1. c. འབྲིགས་བྱེད་བ (Weller reads འ for བ) is used also for the Vindhya mountain. The Tib. root འབྲིགས་བ in meaning is Skt. \sqrt{bhid} 'to pierce.' The Tib. translators appear to have taken the last part (i.e., -*dara*) of *Mandara* as connected with or derived from $\sqrt{dṛ}$ 'to pierce'. In fact *Mandara* is from \sqrt{mand} 'to rejoice, be glad' meaning 'pleasant, agreeable, charming.'

14

1. a. Here འདྲི is to be construed as འདྲིས, Skt. *anena*.

2. d. ལྷོ་ཕྱེདས་ fig. for *amuktaviśrambham*. ཕྱེདས་ is pf. of ཕྱེད་བ, an hon. verb for 'to come, arrive'. Cf. ལྷོ་ཕྱེད (BC, 2a) for *viśvāsa*.

15

1. a. According to Tib. ལྷོ་བ there should be either *jāti-* or *janma-* in Skt., and not *jarā* as in Cowell's ed. for which we have ལྷོ་བ

19

1. *b.* According to Tib. གནས། one should read in Skt. *sthītaḥ* for *sthiraḥ*.

2. *c.* རེ་ལྟར་ lit. *evam* or *tathā* (BC, 23^d) and not *iti* in Skt. See BC, 25^a.

3. *c.* For *dāyāda* 'heir' we have here སྟོར་བྱ།. The verb སྟོར་བྱ་ means 'to grant, give', and བྱ་ is the ft. or gerundive of བྱེད་བྱ། 'to do'; thus སྟོར་བྱ་ lit. means 'one to whom (something) is to be given'.

20

1. *c.* བདག་པོ་ lit. means in Skt. *pati* 'lord, master, owner', not strictly *dāyāda* 'one entitled to a share of patrimony, an heir'.

23

1. *a.* For *evamādi* in Skt. Tib. has རེ་ལ་སོགས། which lit. means *tadādi*.

3. *d.* The verb ལྟོ་བྱ། is chiefly used in addressing one's superiors and also in politeness between equals, signifying 'to ask, to request, to beg, to petition.' As a subst. it means

'request, petition' ; or 'enquiry, question'. གྱ after གྱ is ft. of གྱེད་པ, $\sqrt{kṛ}$ 'to do.'

3. d. གྱེས is imp. of གྱེད་པ elegant form of གྱེད་པ 'to do,' meaning *kuru* 'do.'

25

1. d. For *kṛtāñjali* Tib.lit. *yuktāñjali* reading ཐུག་མེ་སྦྱར་ནི, lit. *añjaliṃ yuktṵā* 'with folded hands'.

26

1. c. For Skt. *śīdati* 'sinks into distress, becomes dejected' Tib. simply འགྱུར་བ (d) which may mean *vikriyate* 'undergoes unnatural condition'. The rendering ཡིད་བསམ་བར་འགྱུར, Skt. *viśīdati*, would have been very clear.

27

1. b. Note here that the verb འགྱུར་བ, Skt. *jāyate* or *utpadyate* 'to come forth, arise' though intransitive is used here as transitive meaning *janayet* or *utpādayet* 'would produce'. Or taking འདི་ལྟ་བུས as instr. one may construe the sentence thus : *anena tava niścayena kasya bāṣpaṃ notpadyate*.

2. d. Mark how the significance of Skt. *kim punaḥ* is ex-

pressed in Tib. by སྒྲིམ་ཅི་རྟོགས་ lit. *kathaya kiṇ prayojanam* 'say what is the necessity (of speaking of the heart affected by love)'.

28

1. a. For བཀའ་ Weller reads བཀའ་, Skt. *mārga* 'a path' taking it in the sense of *gamana*-, 'going'. According to Skt. the reading seems to be བཀའ་, Skt. *śayana*- 'bedstead'.

2. b. འཛིན་ཏུ་གཞིན་ནུ་, Skt. *sukumāra* 'very delicate or soft' is to be taken here for འཛིན་ཏུ་གཞིན་ནུ་ཉིད་, Skt. *saukumārya* 'the state of being very delicate'. The word ཉིད་ which means 'certainty', Skt. *eva*, and is often used to make nouns from adjectives is omitted here owing to the metre. It is found that in Tib. sometimes ཉིད་ is omitted though it is absolutely required, and sometimes it is inserted though it is not required at all. See BC, 40°.

29

1. d. ལྷ་ཡིས་ lit. *devena*.

2. d. བྱེད་ཏུ་བཟུག་པ་, Skt. *kārita* 'got done.' Note causatives are generally formed by adding འཇུག་པ་ (pf. བཟུག་, ft.

གཞུག, imp. ཅུག) 'to put, cause, make' to the root of the infinitive.

3. *d.* For Skt. *eva* Tib. reads *iva*. (འདྲ).

30

1. *a*, *c* and *d.* The Tib. text is somewhat amplified: In *a* ཇིས་པར, Skt. *nīścita*., and in *c* རྟ, Skt. *aśva* are added. In *d.* Tib. *śoḷasthāna* (སྟ་འོས་གནས) is for Skt. *śoḷa*.

2. *c* and *d.* ཉེ་བར་ལེན་དེ (lit. *upāniya* or *upāniya* which seems to have been for *upānaye* 'ham for the actual reading *upānayeṇa* in the text) being put before the adjective followed by the noun (མགོ་གས་འབྲེལ་དེ), the Tib. construction is rather peculiar.

31

1. *c.* ལྷ་ག, Skt. *iṣṭa*, *kānta*, *priya* 'agreeable', 'dear', 'lovable' is used here for *-lālasa* 'ardently desirous of' in *b*.

2. *c.* སྟོ is a ptcl.

32

1. *b.* བསྐྱེད་པ་ is Skt. *utpādana* 'production or generation', but it is used here in the sense of *-vardhana* 'growing up'.

2. *d.* Tib. reads *devīm* (ལྷ་མོ) for *deva* in the Skt. text.

1. a. བྲགས་བ་འཛོན་ may mean simply *Yāsodhara* 'maintaining glory', and not *Yāsodhara* 'the son of *Yośodharā*, *Siddhārtha*'s wife.

2. c. The Tib. reading བཞིན་བ་ as given by Weller is doubtful. Skt. *vyasana* 'bad practice, evil habit' is translated into Tib. variously according to different shades of its meaning; e.g., in BC itself (III. 46a) we have རྣམ་བར་ཞིན་བ་ for it, meaning *āsaṅgi* 'attachment'; in NA, I. 2, གཏུང་བ་ 'lust, excessive desire'; in *Mahāvvyutpatti*, ed. Sakaki, 6956, རྡོངས་བ་ *vipad* 'danger' (རྡོངས་ཀྱིས་ (ཀྱི?) རྡོངས་བར, Skt. *dharmavyasana*-).

1. a. For *Rāghava* Tib. lit. *Raghu-putra* (རག་ལྷེ་བུ).

2. a. Mark that Tib. reads *Sumitra* (བཤེས་བཟང) for *Sumantra* well-known in the *Rāmāyaṇa*.

3. b. As a ptcl. ལྷ is a sign of the gerund used after ས .

1. a. For Skt. *ṛte* 'without' Tib. འདོར in the sense of *tyakṭvā* 'having left'.

2. c. བཅུན་མོ་ is an hon. term for a woman of rank, queen, *rājñī*, and འཁྱོད་ means *parivāra* 'attendants' ; both the words taken together mean the queen and her attendants, and for this the Skt. word is *antaḥpura* 'harem' meaning thereby those who live in the harem, *i.e.* the queen and her attendants.

38

1. b. སྒྲུབ་ (imp. of བཤད་ 'to say') lit. *kathaya* 'say', and not *vācya* 'to be said.'

39

1. d. Note here that the pron. ཟ෍, Skt. *kaḥ* is used at the end of the sentence, and here is a case which is rare.

40

1. a. རྫོག་ is Skt. *tikṣṇa* 'sharp, hot'; *taikṣṇya* in Tib. is རྫོག་ཅིད, but ཅིད is omitted here. See note, BC, 28. 2.

41

1. d. བཀའ་རྫིན་, Skt. *prasāda* 'favour'; and མཛོད་, Skt. *kuru*, is imp. of མཛོད་ hon. form for བྱེད་, \sqrt{kr} 'to do.' Thus བཀའ་རྫིན་མཛོད་ is *prasāda* in Skt.

42

1. *d.* བཀའ་སྤྱོད་. བཀའ་ Skt. *śāsana*, *ājñā* 'order, command,' and sometimes simply *vacana* 'speech.' It is an hon. form. And སྤྱོད་བ་ (pf. སྤྱོད་) means $\sqrt{dā}$ 'to give'. Thus the phrase བཀའ་སྤྱོད་བ་ though generally \sqrt{vad} , \sqrt{gad} , etc. 'to say,' in fact means *śāsti* or *ājñāpayati* 'orders', 'commands', and is used when the speaker is a honoured person. Hence the speaker being the Buddha བཀའ་སྤྱོད་ is the equivalent to *jagāda* 'said.'

2. *d.* རྟོ is a terminative ptcl. used after རྟོ, རྟོ, and རྟོ.

43

1. *b.* རྟོ imp. of བཀྱོང་བ་, Skt. \sqrt{tyaj} , *ut-* \sqrt{srj} 'to give up.' རྟོ, རྟོ, and རྟོ when used after verbs signify the imp. mood. It may, however, be noted that they signify rather the subj. present or precativ mood. See BC, 51c; 55a. For their use see Note, PD, 3.2.

44

1. *c.* བཀའ་ is Skt. *yad* and not *yadi*, Tib. བཀའ་ཏེ 'if'.

2. *b* and *d.* Mark that རྟོ་རྟོ་ or རྟོ་རྟོ་བ་ in *d* is caustative, while it is not so in *b*.

3. *b.* Skt. *mumukṣayā* is omitted in Tib.

45

1. *d.* Here for Skt. *kva* used twice there are *kaḥ* and *kā* (ལྷ) in the Tib. text.

46

1. *a.* For Skt. *aṇḍa* 'egg' Tib. is in fact སྒོང and not སྒོང; so *aṇḍaja* should be in Tib. སྒོང་སྒྱེས, but here we have སྒོང་སྒྱེས This is simply owing to the metre.

47

2. *b.* Weller reads འབྱེད་བ, Skt. *unmilana* 'to open' for འབྱེད་བ 'to disappear' amended by the present author.

2. *d.* According to Tib. the construction is *me prāṇinām ca mataḥ*, but in Skt. one may construe: *tathā prāṇinām saṃyogo vipragogaś ca me mataḥ*.

48

1. *b.* For Skt. *parasparam* Tib. seems to read *punaḥ punaḥ* (ཕྱིར་ན). In fact it has *punaḥ*, but owing to metre it is to be taken to mean *punaḥ punaḥ*.

49

1. *a.* and *b.* Mark the slight change of the expression in Tib.

2. d. Tib. translates here the text figuratively: *na bhaviṣyati (iti) kathaḥ kiṃ prayojanam* (འགྲུབ་བ་ས་ཡིན་
པུས་ ཅི་ རྟོགས་), the last part of which (i.e. རྟོགས་ ཅི་ རྟོགས་)
is also for Skt. *kā kathā* in the *Catuhśataka*, 285d. རྟོགས་ is
pf. and imp. of རྟོག་ 'to call, remark, or assert.'

50

1. c. Weller reads འབབས་ as in the text, but what it
means is not quite clear. Skt. *lambate yadi tu snehaḥ* may
be taken to mean 'But if (your) attachment (or love) rests
(on me)'. In Tib. འབབ་བ་ (pf. བབ or བབས་) is used in the
sense of Skt. \sqrt{pat} 'to move downwards,' 'to come down,'
'to fall down'. We may therefore read here བབས་ and not
འབབས་ taking the former in the sense of Skt. *patati* as an
equivalent to *lambate* for which in Tib. we have འཕྱང་ or
འཕྱངས་.

54

1. a. སྒ་བ་, *jāla* 'web' is to be taken here for སྒ་བ་ཅན་.
Similarly in d ན་ཚོར་, Skt. *vayas* 'age', is to be taken for
ན་ཚོར་མཉམས་, lit. 'of equal age', i.e. a *vayasya* 'friend.'

57

1. *d.* Weller wrongly reads བྱེད་ for བྱད་. བྱད་པ་ is *viśeṣa* 'distinction' in Skt. འདགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་, *āryaiḥ*, which is not in the Skt. text is added in Tib.

61

1. *d.* Note here the employment of འ. In double imperative or precative expressions འ is used after the first verb, and it has the force of 'and' ; e.g. རིང་ལ་ལྟོས་གིག་ *gaccha paśya ca* 'go and look'. See BC, 62d: རབ་དྲུ་བཞིས་ འ་གསོལ་སེལ་, *praticcha, ānaya (ca)* 'take and bring'.

62

1. *a.* The reading འདོད་པ་སྙིང་པོ་ལས་ lit. *kāmasārāt* 'owing to the essence of desire', is not better than *kāmam ārād* found in Skt. text, the latter meaning 'according to desire (*kāmam*) near (or far).'

2. *d.* གསོལ་སེལ་ lit. *prārthanām kuru* 'request,' but here it gives a different sense, *ānaya* 'bring'.

65

1. *b.* Read, as in the edition of Johnston which reached

the author after the text is printed, *saṃbhṛd* for *saṃvid* as in Cowell's edition, and *dhṛti-* for *dhṛta-*. Both the readings are supported by Tib. In *b* བདྱན 'firm' is apparently to be taken for བདྱན་ཉིད 'firmness' answering to Skt. *dhṛti*; and རྒྱུང་བ means 'to hold', 'to keep' corresponding to Skt. \sqrt{bhr} . In *d* བྱུང་(བ) means *pari-* $\sqrt{dhā}$ 'to put on,' 'to dress' ; this sense is expressed in Skt. by using *-bhṛt* from \sqrt{bhr} . 'to hold, wear.'

66

1. *b.* For *-vāsasi* Tib. *-bhāsasi* (བློང་བ་ན).

67

1. *c.* ཁོ་ཆད for Skt. *nirāśa* 'helpless' is a doubtful reading. Is it རི་ཆད ? རི means *āśā* 'hope' and ཆད *chinna* 'destroyed'.

2. *c.* བློས (wrongly printed བཞེས) is pf. of བློ་བ or བློ་བ རྒྱུ་པ་ *jalpana*, 'to call' ; བློས་བཞིན, Skt. *vilapan* 'uttering moaning words', 'lamenting'.

- 3 *d.* Tib. omits *puram* and adds *punar* (གུང).

68

1. a. Tib. reads in fact *viruroda* (ནུས་བར་དུ) and not *vilalāpa* as in the Skt. text.

2. b. For *papāta* the Tib. equivalent may be བབས from འབབ་བ, √*pat* 'to fall down'. Tib. འབྱེལ or འབྱེལ་བ means both 'to fall' and 'tumble down' corresponding to Skt. √*pat* and √*skhal* (*Nāgananda*, IV. 1) respectively. In the Tib. text འབྱོར or འབྱོར་བ (pf. བྱོར) means, as says Sharat Chandra, 'to search', 'to scrape,' 'to tear with claws,'

Note that in the colophon for *Chandaḥa* in the Skt. text Tib. has *Kanthaḥa* for which word see the author's note in the *Indian Historical Quarterly*, Vol, XII, No. 3, 1936 (*The Horse of Śākyasiṃha*).

V

LALITAVISTARA

A

1. 1². བྱང་སྤྱོད, *rṣi* 'sage'. The word, if analysed, will show the idea behind it according to the Tib. translators, which is not to be found in Skt. བྱང means *sarala* 'honest' 'straight-forward' (Cf. བྱང་འགྲོ which lit. means 'one that

goes straight,' and hence སངས་, *śara* 'an arrow'), and མྱོང་ or མྱོང་བ་ is 'straight' 'righteous': thus རྒྱ་མྱོང་ is 'one who is honest and righteous'. In the Tib text *mahā-* is omitted.

2. 3⁵. བགྱེད་ is the ft. form (བགྱེད་) of the verb བགྱེད་ which is used as an elegant form of བྱེད་བ་, \sqrt{kr} 'to do,' with the terminative ptcle རེ་, meaning *karomi* 'I do'. For *karisyāmi* here *karomi* 'I do' is used to denote the near future (*bhaviṣyat-sāṃpiya*).

3. 3²⁵. མཁྱེན་པར་ མཛད་དུ་ གསོལ་ lit. 'requested to know.' མཁྱེན་བ་ is hon. for གསོལ་བ་, $\sqrt{jñā}$ 'to know,' or *jñāna* knowledge.' Here it is used as a noun and not as a verb. མཛད་དུ་ is inf., *kartum* 'to do', and གསོལ་ *prārthayata* 'requested.' Lit. the phrase in Skt. is: *jñānakaraṇāya prārthayata*.

4. 3²⁹. འཁོགས་པ་, *jṛṇa* 'worn out,' 'very old' is to be taken here as a noun, འཁོགས་པ་ ཉིད་, *jṛṇatva* 'the state of being worn out.'

5. 3³¹. མཆིས་ is pf. of མཆི་བ་, elegant form for མེད་བ་ $\sqrt{bhū}$, $\sqrt{sthā}$ 'to be', 'to remain.'

6. 3³⁷. འཇམ་(བ་), *paryeṣaṇa* 'to seek', 'to look for'.

7. 3³⁹. མཆིའོ. See note 5 above. Here it means *tiṣṭhati* 'remains,' and not *vadati* 'says' as in the Skt. text. See note LV, A, 23.

8. 5⁷⁻⁸. འདྲིང་བ, *ut-√str* 'to spread on the ground.' བུམ་ག (pf. of འཇུག་བ) makes the verb causative. Thus ལྷན་འདྲིང་བྱ་བུམ་ག་མྱེ lit. means 'having got the *āsana* 'mat' spread.' This is what the Tib. translators understood by *prajñāyapa* lit. 'having got understood.' Here the sense and not the word is translated.

9. 4¹⁵. Lit. བླང་བྱ, *abhyantare* 'inside': འོང་བར་གྱིས་ཤིག *āgamanam kuru, āgaccha* 'come.' གྱིས་ is imp. of བསྐྱིད་ elegant form for བྱིད་བ, *√kr* 'to do.' For the use of ཤིག see BC, 43^b.

10. 5⁵. རོ་བླང་ *prāsāda* 'palace,' as well as *kula* 'family'. The palace where the *kula* 'family' of a king lives is also called *kula*.

11. 5¹¹. བུམ་ག་(བ) is hon. of འགྲོན་བ, *√gam* 'to go,' 'to start.' For ཅིག see BC, 43^b.

12. 6¹⁵. ཅེས, *iti*, is added.

13. 6¹⁸⁻¹⁹. Lit. རྟམ་བར, *jayam* 'victory', རྟོན་ཅིག
āgaccha i. e. *prāpnuhi* 'come i. e. get'. imp. of རྟོན or རྟོན་བ
 which is hon. of རྟོན, pf. and imp. of འབྱོན་བ, *ā√gam* 'to
 come, arrive.'

14. 7²⁴. རྟམ་པོ, *rājan* 'king' is to be taken here for རྟམ་པོ
 རྟན *rājya* 'kingdom.'

15. 6²⁵. Here Skt. *kūraya* is in form causative though not so
 in sense, for it means *kuru* as quite evident from Tib. མཐོན་ཅིག
 which exactly means *kuru*.

16. 7⁶. ཡོན is *dakṣiṇā* 'a present that is given to a
 priest.' ཡོན་ཆུ lit. means 'the water that is offered to a priest
 or a guest as *dakṣiṇā*, signifying what is called *arghya*
 consisting of water and such other things as *dūrvā* grass, etc.
 In *Nāgānanda*, l. 11', we have མཐོན་ཡོན for Skt. *arghya*.

17. 7⁹. The Tib. equivalent to Skt. *pādyā* which means
 the water meant for washing one's feet is translated by
 ཀླང་བ་ལ་གཏོར་བའི་ཆུ which lit. means 'the water that is thrown
 on one's foot'.

18. 7¹³. For *sādhu* in Skt. text there is *ati-* (ཤིན་ཏེ)
 in Tib. But see note 28.

19. 7¹⁵. For *parigṛhya* Tib. has *paripūjya* or *sakṛtya* (ཡོངས་བཀྱར་ནས་).

20. 8⁶. *Supraṭiśa*. Lefmann reads *supraṭiśa*. In *Divyāvadāna* (333, 16; 484. 15; 485. 20) there is *sapraṭiśa*, Pali *sappatissa*, 'respectful,' Tib. བྱས་པ་དང་བཅས་པར. The word བྱས་པ་ means *śraddhā*, *ādara*, *bhakti* 'respect,' 'reverence,' 'devotion.'

21. 9¹³. བལྟས་པ་ pf. of ལྟས་པ་ (ft. བལྟས་) 'to be born' (འབྱུངས་པ་), hon. of སྐྱེ་བ་ of the same meaning.

22. 9¹⁵. བལྟ་ is ft. of ལྟ་བ་ (pf. བལྟས་, imp. ལྟོས་) 'to look,' with རྒྱུ་ it gives the sense of Skt. *draṣṣyat*, and hence *draṣṭukāma* 'desirous of seeing.'

23. 9¹⁸. མཆིས་ pf. of མཆི་བ་ which is in fact ཡོད་པ་ 'to be' in sense. It also means *āgataḥ* 'come, arrived.' See note LV, A, 7.

24. 10⁶. Lit. ཉལ་ཞིང་ མཆིས་ means Skt. *supto bhūtaḥ* 'remains sleeping.' The word ཀྱིས་ here and in such cases implies a cause. Thus གཞོན་ནུ་ཉལ་ཞིང་མཆིས་ཀྱིས་ means 'because the prince sleeps.'

25. 10⁹. ཅུང་ཟད་ཅིག. Lit. ཅུང་ཟད, *īṣat*, *kṛñcit* 'a little,' 'slight,' also 'a little while.' ཅིག is the modified form of གཅིག, *eka*, and means 'some.' The phrase signifies Skt. *muhūrta* 'a moment' and not its strict sense 'a period of 48 minutes.'

26. 12². རི་ནས་ is *tataḥ* or *atha* 'then' in Skt., and not *iti hi*. See LV, A. 13¹.

27. 12⁸⁻⁹. For *anukampayā* Tib. lit. *anukampām* (སྙིང་བརྩེ་བ) *upādāya* (ཉི་བར་བརྩེ་ཤྱེ).

28. 12²². ཤིན་ཏུ་ is used for Skt. *ātī-* 'very,' and also *su-* or *sādhu* 'good'; e. g. *sudarśana* is ཤིན་ཏུ་སེང་. See note 18.

29. 13²³. འཕགས་པ་ generally for Skt. *ārya* 'exalted,' 'sublime,' 'raised up,' and also for *viśiṣṭa* 'excellent'; here for *atireka* 'excellence' which is to be explained as *atirikṭa* 'excellent.'

30. 13⁵⁶. ཡུག, *hasta* 'hand,' and འཆལ་(བ) 'to beg,' 'to show,' 'to offer'; thus ཡུག་འཆལ་ lit. means 'to show hands', i. e. to show the (folded) hands as a token of paying respect. And so with the ptcl. ཉི་ it means *praṇipatya* 'having saluted'.

31. 14¹¹. For *yaiḥ* Tib. *taiḥ* 'with them' (དི་དག).

32. 14¹⁶. The word རྣམ་པ་ in such cases means *gati* or *prakāra* 'manner'.

33. 14¹⁷. གཉིས་ཀྱི་ or གཉིས་ཀྱི་ཡི་ is for Skt. *ubhaya* 'both'. གཉིས་པོ་ is also of the same meaning.

34. 14²⁴. As the Tib. reads (མཐའ་ *anta* 'end', བཞི་ *catur* 'four', and དབང་པ་ *adhikāra* or *ādhipatya* 'power' or 'sovereignty') for Skt. *caturāṅga* 'having four members (of an army) one should read *caturanta-* taking it as the first member of a compound with the following word *cakravartin*, *caturanta* implying the 'four ends of the earth'.

35. 14²⁸. ཞིས་བྱ་བ་ནས་ *ityataḥ* 'from this' is to be construed with ཞིས་བྱ་བའི་བར་དུ་ lit. *itiparyantaṃ*, idiomatically *yāvāt* 'up to this'. This refers to a passage which is fully given before (Skt. text, p. 101, ll. 12-19 ; Tib. text, p. 93, ll. 3-13).

36. 14⁴⁰. སྟུ་ is one of the additive (ཟླ་དྲུག་) pñtls. (དྲུག་, སྟུ་, སྟུ་, སྟུ་, སྟུ་ and སྟུ་) used after nouns and pronouns (and sometimes also after adjectives, e. g. ཡོངས་ སྟུ་, *pari-* 'entirely,' 'completely') ending in སྟུ་, and denotes motion, progression to, or change,

or promotion into another state, and thus sometimes implies the loc. case ; e. g. གཤམ་སྤྱ, *daḥṣiṇe* 'to or on the right side'. Accordingly མངས་རྒྱས་སྤྱ་བྲགས་ lit. means 'renowned as the Buddha'; here a change to Buddhahood is implied.

36. 14¹⁶. རེ་ལྟ་བུ, *lāḍṣa* 'like that'.

B

1. 1⁴⁵. ལྟོས་བ་ vb. and subst. 'to think' and 'thought', here subst.; སེམས་ subst., *citta* 'mind'. ལྟོས་དྲ་སེམས་ is a phrase meaning *abhiprāya* 'thought.' As vb. it is for *manyate* 'thinks'. Sometimes it expresses the real implication of the word *iti*, *etad*, or *evam* by which one is to understand the thought referred to. In the present case ལྟོས་དྲ་སེམས་ is vb. and means *manyate* or *cintayati*.

2. 2⁵. Here རྒྱུད་(བ) the pf. of which is རྒྱས་ is in Skt. \sqrt{vac} or \sqrt{kath} 'to say', and not \sqrt{kr} 'to do'. And so མ་རྒྱས་ཤིང་ is *anuktvā* or *akathayitvā* 'having not said' for *aprativedya* in the original text.

3. 2⁸. མངོན་པར་འབྱུང་བ་ is rather *abhiniṣkrameyam* than *niṣkameyam* as in the text. མངོན་པར་ is used mostly for the Skt. prefix *abhi-* and sometimes for *ā-*.

4. 3³. The actual reading is *aśāntāyām*. Evidently it is to be construed with the preceding word *rātrau*. But the Tib. text reads here མི་ཉལ་ཙམ the lit. Skt. equivalent to which is *asuptamātra*. It is to be taken with 'he' (*sa*) and means that he did not sleep at all.

5. 4². འདུག་མ་ཐག་དུ lit. *pratiṣṭhānantaram*. འདུག་(་པ་), *pratiṣṭhā* 'resting, remaining'; ཐག་, *antara* 'intervention'; མ་ཐག་, *anantara* or *samanantara* 'non-intervention' or 'immediately'.

6. 3⁶. བང་བཟང lit. *su-gr̥ha* 'a good house', and as such it means *prāsāda* 'a palace'.

7. 5¹ For Skt. *tatra* Tib. reads *tataḥ* (ནི་ནས་).

8. 5¹⁰. The word *kāñcukīya* or *kāñcukin* is an attendant or overseer of the apartment of women, a chamberlain. For this in Tib. we have རྩེ་རུས་ which is the same as རུག་རུས་, or རུག་རུས་པ་, *kṛibā* 'eunuch'. Lit. it means 'the testicles cut out', i. e. 'one whose testicles are removed.' In ancient India attendants for royal women in a harem included eunuches, too.

9. 7⁶. Tib. simply *ardham* (ཕྱིད་) 'half,' and not *upārdham* 'first half.'

10. 7^s. བས occurs for བས pf. of བྱིན་པ mostly in the sense of a thing quite done or accomplished. It is used here for Skt. *atīkrānta* 'passed'.

11. 9d. འབྱོན *visarjana* 'to let proceed', 'to send forth'.

12. 10¹⁵. For རྫོག་པ, *chāyā* 'shade', we have sometimes རྫོག་པ.

13. 11¹⁷. For *śuddha-* in Skt. there is *viśuddha-* in Tib. (ནུམ་དག་).

14. 12²². The Tib. translators take *sajana* 'with the people' in the sense of *sa-svajana* 'with kinsmen or relations,' གཞིན meaning *bandhu*, *bāndhava* 'kinsman' or 'relation'.

15. 13a. Mark here according to Tib. རྒྱལ་པོ་དེ་ནི will be in Skt. so ° *nṛpati*, དེ being construed with རྒྱལ་པོ་.

Here ཡོང may be regarded as another form of འོང་(པ), *āgamana* 'to come.' རྫོག་པ་ ཡོང་ མ་ མཆིས lit. means *chāyā āgatā nāsti*.

16. 13⁶. Tib. དམ་པ, Skt. *vara* (*uttama*) is in fact in the sense of 'excellent, superior, best,' but here it is used

to mean 'a boon.' Here the Tib. translators have translated simply the *word* not taking the sense into consideration. See the verses 14⁶, and 17¹⁸ where for *vara* is used མཚོག་.

17. 13^{25.26}. རྩལ་འཁོར་ lit. *rāstracakra* 'province of a realm'.

18. 14c. སྤྱོད་བ་ lit. *caryā, ācaraṇa*, 'practice.' Here it is simply an amplification. ལྷུ་ལ་བར་སྤྱོད་ན་ means 'in the act or practice of giving'.

མངའ་ eleg. for དབང་, *śakti* 'might' and མཆིས་ pf. of མཆི་བ་ eleg. for ཡོད་བ་, $\sqrt{bhū}$ 'to be'; thus མངའ་ ནི་ ཁྱོད་ལ་ མཆིས་ lit. means 'if you have the power' and this is expressed in Skt. by *śakyase* (*śaknoṣi*) 'if you can'.

19. 15¹⁷. བདབ་ pf. of འདེབས་བ་ 'to cast, throw'.

20. 15¹⁹. རྫོ་ *āyus* 'life', and དབག་མ་ (or དབག་མེད་) *amīta* 'immeasured' or 'immeasurable'. མཆིས་བ་ is for *bhavi* in the sense of *bhavet* in the Skt. text.

21. 15²⁴. འཇོལ་, lit. *icchāmi* 'I desire'. This desire is expressed in Skt. by the use of the present optative in *bhaved*;

but in Tib. that expression is given employing the word རྩོམ་.

22. 17⁶. Generally རྩོད་བ་ is *vyasana* 'misery', 'decline' and so 'death.'

23. 17¹⁸. See note, LV, B. 16.

24. 17²⁰. གསོལ་གྱིས་. གསོལ་བ་ as a verb means 'to ask for', 'to beg for'; and also 'to give' (see S. D's Dictionary) and as sublt. *adhyeṣaṇā*, *prārthanā* 'request', 'prayer'. གྱིས་ is imp. of བགྱིད་བ་, the elegant form of རྩོད་བ་ 'to do'. Thus གསོལ་གྱིས་ lit. means *dehi* 'give'. In *Buddhacarita*, VI. 62, གསོལ་བ་སྤོང་ is used for *ānaya* 'bring', so གསོལ་གྱིས་ may also be for Skt. *ānaya*.

25. 17²². གསུན་(བ་) is resp. for ཉན་བ་ \sqrt{sru} 'to hear, listen', and གསོལ་བ་ *āvedana*, *prārthanā* 'to ask for', 'to beg for', or 'request', 'entreaty'. Thus གསུན་དུ་གསོལ་, *śṇuṣva* lit. 'pray, kindly listen'.

26. 18⁴. For Skt. *eva* Tib. reads *evam* (དེ་སྐད་).

27. 18¹¹. To *chindati* Tib. adds before it *pari-* (ཡོངས་སུ་)

28. 19⁴. སྒྲུབ་ is generally for *punar* 'again,' but sometimes also for *prati-* as in སྒྲུབ་གཞུགས་ *pratimā* 'representation, image'. གཞུགས་ means *rūpa*, *ākṛti*, *bimba*, etc. 'outward form of anything'.

29. 19⁷. སྤྱིན་ 'to arrive,' Skt. \sqrt{gam} , *pra-* $\sqrt{āp}$; thus སྤྱིན་ནས་ lit. *gatvā*, *prāpya* 'having arrived'.

30. 19¹⁵. སྤྱུ་ is instr. of the pron. སྤྱུ་, *kim* 'who.'

31. 20⁴. རྣངས་ lit. means 'to-morrow when the night is over'; but practically signifies 'the day after to-morrow'. རྣངས་པར་ 'on the day after to-morrow'. Hence རྣམ་ (*rātri* 'night') རྣངས་ is for Skt. *rātryā atyayena* 'after the night is over.'

32. 20¹². སྒྲོས་ནས་ lit. in Skt. *ārocyā* 'having said.'

33. 20¹⁶. ཁྲི་ལྟར་ lit. *katham* 'how.'

34. 20^{37, 39}. In Skt. text. *kā śaktiḥ* means in fact *na śaktiḥ* and this is translated into Tib. by རྣམ་པ་ མ་ མཆིས་པོ་ *śaktir na asti*.

35. 21⁸. Skt. *kytāstra* means 'armed' or 'trained in the science of arms'. For this Tib. has here lit. *sodhitaraṇadharmā*

reading རྩམ་བ་ (*raṇa* 'fight,' 'war') རྩམ་ (dharma 'law') སྦྱངས་ (pf. of སྦྱང་བ 'to clear, wash, purify'; *śodhita*).

36. 21¹¹. རྩམ་པོ་ཆེ་ཆེན་པོ་འོ་སྦྱངས་ is for Skt. *mahānagnabala-* as found also in the *Mahāvvyutpatti* ed. Sakaki, 8210. རྩམ་པོ་ཆེ་ 'a great many,' *bahu*; and ཆེན་པོ་ *mahat*, great. རྩམ་པོ་ཆེ་ appears to have been used here for *nagna* in the Skt. text. But what is the meaning of the word *nagna*- here ? Is it for *nāga* 'elephant' for which we have in Tib. སྦྱང་པོ་ཆེ་ or སྦྱང་ཆེན་ ?

37. 21³⁵. དབྱར་བྱ་རྩེད་. The word དབྱར་ means *bala*, *senā* 'force', 'army'; and ཞུང་བྱ་རྩེད་, *patti* or *padāti* 'infantry' (ཞུང་ or ཞུང་པ་, *pada* 'foot'; བྱ་, *śīṣu*, *putra* 'child, son'; རྩེད་, *kṣudra*, *laghu* 'small, little'. From this it appears that infantry soldiers in an army are regarded as little children being compared to its other three members, viz. elephants, horses, and chariots). Thus instead of ཞུང་བྱ་རྩེད་ we have simply བྱ་རྩེད་ added to དབྱར་.

38. 22⁸⁻⁹. For *puraskṛta* Tib. has *puro'valokita* (མདུན་གྱིས་ བལྟས་).

C

1. 1³. གཉིས་པོ་. In such cases the ptcl. པོ་ is used in the sense of a definite article, and so གཉིས་པོ་ *dvau* 'the two,' 'both'. See LV, C. 3². It may be noted in this connection that the ptcl. བ་ added to the cardinals forms ordinals ; e. g. གཉིས་ *dvi* 'two', but གཉིས་པ་, *dvitīya* 'second'; གསུམ་, *tri* 'three,' but གསུམ་པ་, *tṛtiya*. 'third.' *Prathama* 'first' is, however, རང་པོ་ and not གཅིག་པ་.

2. 1³. ཁྲོང་, *grāma* village ; ཁྲོང་པ་, *grāmiṇa* 'a villager' ; ཆ་, *aṃśa*, *bhāga* 'part, share' ; thus ཁྲོང་པ་ཆ་ lit. means 'appertaining to a villager,' Skt. *grāmya* 'low,' 'vulgar.'

3. 2⁶. Tib. simply -*kāya* 'body' omitting *ātma*-.

3. 2¹¹. རྩི་ལ་, རྩི་, *āyus* 'life' or *janman* 'birth' ; so the phrase lit. means *asmin āyusi* 'in this life' or *asmin janmani* 'in this birth'. The Buddhist term *dṛṣṭadharmā* has this meaning, i. e. 'the present life.'

3. 2²¹. སྤངས་ནས་ lit. *tyaktvā* 'having abandoned,' and not *anupagamyā*.

VI

BODHISATTVĀVADĀNAKALPALATĀ

1. 1a. For *kṣati* (from $\sqrt{kṣ}$ lit. 'to rub,' 'to scratch,' fig. 'to injure,' 'to destroy') Tib. *pratapati* (པ་ར་ཏ་པི་གཏུངས།) giving the intended sense.

2. 1b. For *krūra* 'cruel,' 'terrible,' 'destructive' Tib. *asahya-* (མི་བཟེད་).

3. 2c. རིན་ཅན་ is another form of རིན་ཆེན་ *ratna* 'gem'. For this we have also རིན་པོ་ཅེ and རིན་པོ་ཆེ. རིན་, *mūlya* 'price'; and ཆེན་, *mahat* 'great', so རིན་ཆེན་ or རིན་ཅན་ lit. means *mahāmūlya* 'very costly'.

4. 2c. Printed text reads གྱིས་ for གྱི་.

5. 4a ཞེས་བྱ་བ་. ཞེས་ or ཞེས་པ་ (see BAK, 7a, 14a) and ཅས་ or ཤེས་, according to the last letter of the word after which they are employed, means *iti* 'thus'; and བྱ་བ་ is ft. of བྱེད་པ་ meaning in such cases not \sqrt{kr} 'to do,' but \sqrt{vac} , etc. 'to say, style, denominate etc.' Thus either ཞེས་ simply

or followed with ལྱ་བ་ is used for *iti*. It is to be noted that ཞེས་ལྱ་བ་ lit. is for *-śāṅhya* (see śloka 9a, 30b) or *ityāṅhya*, *ucyate*, *kathyate*, etc., and fig. for *nāma*, *-saṃjñaka*, etc.

6. 5a. In Skt. *tāta* is a term of respect and of endearment. So it is used both to a superior or a junior. ལྷ་ is *deva* 'god,' but kings and nobles or persons of greater rank, such as Buddhas and Bodhisattvas, are addressed by it. In Tib. a prince is also addressed by it (see RA, p. 204, 23). Here the Nāga addresses his son with the word ལྷ་.

7. 6c. ཡུ་ or འུ་, *aham* 'I', but it is meant here to be taken in plu., *vayam* 'we,' the fuller form being ཡུ་བྱ་ཅག་. In the following śloka (7d) we have ཡུ་ཅག་ in the same sense. ཅག་ is the sign of plu. of personal pron. (=ནམས་), e. g. ང་ཅག་, *vayam* 'we'; ཁྱེད་ཅག་, *yūyam* 'you'; ཁོ་ཅག་, *te* 'they.' The following forms are also for 'we': འ་ཅག་, འུ་ཅག་, འུ་བྱ་ཅག་, and འོ་ཅག་.

8. 9b. དཀོན་ཅོག་, another form is མཚོག་ for ཅོག་. The word དཀོན་ means *durlabha* 'rare, scarce, hard to acquire', and ཅོག་

or བཞེག *parama, uttama* 'the best, the most excellent.' Thus རྟོན་ཅོག lit. signifies 'the most excellent thing which is very difficult to acquire,' i. e. *ratna* 'gem' or any precious object. It is to be noted that the form རྟོན་ཅོག is older than རྟོན་བཞེག.

9. 10a. Print. text reads རང for གཞུང as emended according to Skt.

10. 10a. For ཡོད which is, according to Skt., expected to be the actual reading in the sense of *asti* 'is' understood, there is ལྷོད. If that is the true reading it may be explained in the following way: It is used both as a subst. and a vb. meaning in such cases *bhoga, upabhoga* 'experience' 'and to experience' respectively. Here it is a vb. in the passive voice meaning *upabhuṣyate* 'is being experienced'.

11. 12a. Print. text ཟླ་བའི for ཟླ་བའི. The former hardly gives here any sense. In *b* we should like to read སྒྱི for སྒྱི.

12. 12⁵. Actually it means *sattvavat* 'like a (spiritual) mind,' the meaning of the compound being thus explained in Tib.

1. 13c. Print. text མི་བཟད for མི་ཟད which lit. means *akṣaya* 'free from decay'. བཟད is for བཟོད་པ།, Skt. \sqrt{sah} ($=\sqrt{sabh}$) 'to resist', 'to overcome', also 'to bear'. So མི་བཟད is *asahya* 'that which cannot be endured'.

14. 14¹⁰. Mark that Skt. *divya* is not used here, according to the Tib. translators, in the sense of 'divine', but in that of 'excellent' as evident from the word མཁོག།.

15. 14¹². དག་པ which means *śuddhi* 'purity' and also *śuddha* 'pure' is employed here for *punya* 'holy' and also 'pure', this word being derived from $\sqrt{pū}$ 'to purify'. Generally for *punya* 'meritorious act, or religious merit' we have in Tib. བསོད་ནམས།.

16. 15². In the Skt. text (d) there is *-sukha-* for *-mukha-* in Tib. (སྒོར་).

17. 16⁷. བད is for བདྲླ (20d), *padma* 'lotus.' See infra, 23¹⁰.

18. 17⁹. The Tib. translators take *maitrī* (བྱམས་པ) here in the sense of *samāgama* 'association' (འགྲོགས་པ).

19. 17¹⁰. ཟིལ (or ཟིལ་ས), *tejas* 'splendour'; ཟིལ་གྱིས

tejasā 'with splendour'; གནོན་པ་, *ākramaṇa*, *parābhava*, *abhibhava* 'to attack,' 'to overcome, subdue, conquer.' So here རིམ་གྱིས་གནོན་པ་ lit. in Skt. is *tejasā parābhavantam*, and fig. *tarjayantam* (√*tarj* 'to threaten').

20. 20². In *a* the printed text reads གང་ for རང་ emended by the author. རྒྱན་རང་ལྔ་ is *sābharāṇa* 'with ornaments' and not *āvaraṇa* as in the printed text.

21. 20⁵. སྤྱོད་ཅིང་ corresponds to *disantam* (√*dis* 'to show'). སྤྱོད་ or སྤྱོད་པ་, *utsūha* 'energy,' *utsahate* 'becomes energetic'; *prapañcayati*, *vistārayati* 'expands, displays.'

22. 20¹⁰. In Tib. text one should read སྤྱོད་ according to Skt. *jīvita*, and not རྒྱུ་གསུམ་.

23. 21⁸. Printed text ཡིས་ for ཡི་.

24. 21⁹. ལྷ་པོ་ is *śoka*, *duḥkha* 'misery, affliction,' and also *maru* 'desert' (*Mahāvīyutpatti* ed. Sakaki, 5278).

25. 23⁷. SD གསལ་ which gives no appropriate meaning here for རེ་ཆེན་.

26. 24¹. SD ར་ for རི་ the former being a misprint.

27. 24⁸. གལ་མོ་སྤྱད་ནས lit. *añjalim yuktvā* 'having folded the hands.'

28. 25⁷. ཁྱོད་ answering to Skt. *eva* is used both as an adverb and an adjective meaning respectively 'only, exclusively,' and 'just,' 'the very.' In the present case it is adjective. Sometimes added to an adjective it forms a noun ; e. g. ལུས་པ་ *samartha* 'able' ; but ལུས་པ་ཁྱོད་, *sāmarthya* 'ability' : རྩ་བ་ *rūpa*; རྩ་བ་ཁྱོད་, *rūpatva* (NB. 15⁵; 19³).

29. 25¹⁰. ཇི་ལྟར, *yathā* 'as.' In Skt. text *na* 'not' can hardly be construed here.

30. 26¹. བྱས་(པ་) means both *bhakti* 'devotion,' *śraddhā* 'reverence,' etc. and *bhakta* 'devout,' 'respectful.' It is used here fig. for Skt. *prāṇayin* 'a loving or affectionate one.' For *prāṇayin* one may also write བཤེད་པ་ (*prāṇaya*) དང་ཟློན་.

30. 26³. དེ, *tad* 'that' fig. for *iti*.

31. 26b. In Tib. text *satata* (ཉག་གྲུ) is omitted.

32. 26¹³. ཆས originally pf. of ཆ་བ་, *pra-√sthā* 'to go away,' but used as a separate verb.

33. 27². SD གྱིས for གྱི.

34. 27³. ལྷ་བླ་མ་, *netṛ* 'leader' (*agrayāyin*). ལྷ་ seems to be for ལྷ་རྒྱལ་མ་ 'various,' and བླ་མ་ is pf. of འབྱོན་བ་ 'to attack,' 'to lead' ; thus the phrase lit. means 'one who leads variously (according to necessity).'

35. 27⁷. SD ཡི for ཡིས་.

36. 27¹². For *svarga-śobhā* Tib. reads explaining the meaning *svarga-saḍṣa-śobhā*.

37. 28⁵. See *supra*. 14. 14¹⁰.

38. 28⁷. མཛེས་པ་, *śobhana*, *sundara* 'fine, beautiful.' It conveys the meaning of *manohara*, no doubt, but it is literally translated by ཡིད་ཀྱི་འཕྲོག་ or simply ཡིད་ (*manas* 'mind') འཕྲོག་ (*hara* 'one that robs').

39. 28¹⁴. By writing གྱིས for *āvṛta* 'covered' in the Skt. text the Tib. translators seem to have read *āstrta* for *āvṛta* meaning thereby 'scattered'. Or it may be that as *ā-√str* signifies also 'to cover' the Tib. word is used for *āvṛta* and not for *āstrta*.

40. 29¹⁻². ག་ཡུང་ and ཅན་ནན་ are two loan words from

Skt. for *kaṣpūra* 'camphor' and *candana* 'sandal' respectively. Mark here Skt. *c* is pronounced by Tibetans as *ts* (ཅ), and so *j* as *dz* (ཇ), e. g. *javā* ཇོ་བོ་ 'a kind of red flower, the China rose'.

41. 29⁹. གཏུག་ལག་ཁང་. གཏུག་, *cūḍā*, *śekhara* 'crest, crown'; ལག་, *pāṇi* 'hand'; གཏུག་ལག་ together mean 'sciences, sacred literature', the explanation being as follows: "that which has come out of the head of the most holy; i. e. the result of his intellect and has been placed in the hands of the inquirer," as says SD. ཁང་ is *grha*, *śālā*, 'house,' 'building.' Thus གཏུག་ལག་ཁང་ means a *viḥāra* 'monastery (where those sciences are kept)'.

42. 29¹⁰. བཅོམ་ལྷན་འདས་, *bhagavat*, generally translated as 'the Blessed One'. In Buddhism this epithet is for the Buddha. བཅས་ (or བཅོམས་) pf. of འཇོམས་པ་, *unmūlana*, *vināśana*, etc. 'to conquer, subdue, suppress.' As subst. it means the victory (*bhaga*) that is achieved by conquering. བཅོམ་ལྷན་ 'a victorious one', one who has become victorious by conquering Māra. འདས་, pf. of འདེད་པ་ 'to pass away', *gata*, *atita* 'passed'.

Thus བཅོམ་ཐུན་འདས་ means 'one who having subdued the host of Māra has passed away (from misery)'.

43. 30⁹. SD ཡི for ཡིས་.

44. 31¹⁰⁻¹¹. SD གྱུར for འགྱུར and རོད་ for རོད་.

VII

BHAGAVADGĪTĀ

1. 1⁵. རྣམ་པར་གཏོས་ suggests the Skt. reading *vyavasthitān* and not *avasthitān*

2. 1⁸. རོད་བ་ is a variant of བཅོམ་བ་ 'to subdue, suppress,' and as such it is rather *abhibhūtā* 'overwhelmed', than *āviṣṭa* 'entered, possessed' in Skt.

3. 1⁹. རྣམ་བ་ཡིས་, *viṣādena* 'with sadness'.

4. 2¹. བྱུང་འཕྱུག་ lit. *Viṣṇu*. བྱུང་བ་, *vi-√āp*, *√viṣ* 'to penetrate, pervade,' and also *vyāpin* 'one who pervades', as well as *vyāpta* 'pervaded'; and འཕྱུག་བ་, *pra-√viś* 'to enter',

praveśa 'entrance,' and *praveśin* 'one entering into.' The Tib. equivalent for *kṛṣṇa* in the sense of 'black' is རྒྱ་མིའོ.

5. 3⁷. རྒྱ་བར་ལྷང་བ lit. *vyutthita* 'particularly rising.' With རྒྱ, *roman* or *loman* 'hair,' used before the phrase it means *roma-* or *loma-harṣa* 'bristling of the hair' for which we have generally རྒྱ་ལྷང་. The verb ལྷང་བ is in Skt. *ut-√sthā* 'to rise.' Sometimes ལྷང་བར་འགྱུར has the causative sense, *utthāpayati* 'raises.'

6. 3⁹. བ།ཞུ is a general name for a *dhanus* 'bow,' not of the particular bow (*gāṇḍīva*) of Arjuna.

VIII

NYĀYABINDU

1. 1⁹. ཡིན་པས་ན lit. *bhavatīti*. Mark here the use of the ptcl. ན which is generally a loc. case-sign added to substantives. It is added also to the instr. case and verbs and signifies a reason ; e. g. རྒྱ་དེས་ན 'for the reason, there-

fore'; ཅི་འདྲི་གྲུ་སྟེན་ 'for what reason, why.' As regards its use after a verb note the present case.

2. 1¹¹. ཅོ་ is a ptcl. used after ན, ར or ལ and terminates a sentence.

3. 9². After *-viṣaya-* Tib. adds. *-tad-* (རི).

4. 10³. For *caitta* Tib. lit. translates its actual meaning as *cittotpanna* (སེམས་ལས་བྱུང་).

5. 11⁴. Mark རྟེན་ is generally used (with or without ན) as a prefix (mostly *pra-* as well as *ati-*, *ut-*, and *sam-*) as well as a subst.

6. 15⁵. See note, BAK, 28.

IX

NYĀYABINDUṬĪKĀ

1. 1⁶. SB ལས་ for ལ.

2. 1¹⁵. ལྷོང་བ་ (pf. ལྷོང་ and ལྷོངས་), vb., √ *śudh*, causative, 'to purify, cleanse, wash off'; subst. *śodhana* 'cleansing',

prakṣālaṇa washing off' ; but *tānava* lit. means 'thinness, meagreness.'

3. 4⁶. ཡིན་གྱི. We have already seen (PD, Note 4), that གྱི་གྱི, etc. are the signs of gen. But sometimes they are used after verbs when there are two sentences in contrast to each other, and may be translated by 'but' or 'though' ; e. g. རི་རུ་ འོངས་གྱི། མ་བཞུགས་ 'he came there, but did not stay ; མཇེའ་བོ་ཟེར་གྱི། རྒྱ་བོར་འགྱུར་ 'though he said "friend", he became an enemy'. Similarly in the present and similar cases གྱི etc. answers to Skt. *tu* 'but,' expressed or understood. Note the present sentence *na[tu] anyat* (གཞན་མ་ཡིན་པ་), and CS, 17³ : *śīlād api varam śraṃso na tu dṛṣṭeh* (ཚུལ་ཁྲིམས་ལས་ནི་ ཉམས་སྦྱོལ་ཡི། ལྟ་བུས། See NBT, 12^{18,19} ; *Ibid.*, note, 9.

4. 5^{16,28}. Mark that the phrase དབེར་ན་...བཞིན་ is for *yathā* as.' We have also དབེར་ན་...ལྟ་བུ་ for it. དབེ *dṛṣṭānta*, *upamā* 'example, simile, illustration'. The word also means 'a book' ; e. g. ཀ་དབེ 'k book' i. e. A-B-C Book, a primer. བཞིན་ or བཞིན་དུ་ in such cases means *iva* 'as, like, according to.' Cf. དབེར་ན་...བཞིན་ with ཇི་ལྟར་...ལྟར་, CS, 12^{1,9}.

5. 5²¹⁻²⁹. Lit. it means *prekṣāvantas tatparīkṣāṃ nārabhante*.

6. 7¹¹⁻¹². Mark *-pūrvikā* is explained and translated as *pūrvagāminī* (ཕྱིན་དུ་འགྲོ་བ་).

7. 9³¹. Instead of བསྟན་བཞི (*vyutpādanasya*) there is wrongly དགོས་བཞི (*prayojanasya*).

8. 9³⁸. བསྟན་བཞི is for both *pratipādana* and *abhidhāna*.

9. 10¹¹. For ཀྱི in རྣམ་གྱི see note 3, supra.

10. 10⁸. དངོས་སུ lit. *vastutaḥ* 'in fact' is used here for *sākṣāt* (lit. 'with eyes') 'evidently', 'actually', 'directly', for which we have generally མངོན་སུམ་ or མངོན་སུམ་དུ (*pratyakṣa*).

11. 10³⁴. Tib. cmits *-vyāpāra* and unlike Skt. repeats *prayojana* (དགོས་བཞི).

X

CATUHŚATAKA

1. 1². For *alpa* 'small, little' there are both རྒྱུ and རྒྱུ་ཏུ་.

2. 1⁵. གེ་ཚོས་ and གེ་ཚོས་ཟ་བ་ both mean *saṃśaya* 'doubt'.

3. 2¹⁴. Tib. only *vyakṭam* (གསལ་བར་) and not *svyakṭam* 'very clearly'.

4. 3⁹ རྟོག་ལྟས་ is instr. of རྟོག་ལྟ་ *mithyādr̥ṣṭi* 'one who holds a wrong view.' རྟོག་(་བ་), *viparīta* 'inverted', *mithyā* 'wrong', and ལྟ་(་བ་) *darśana*, *dr̥ṣṭi* 'view'.

5. 4¹. Note that ལས་, a ptcl., though generally a sign of the abl., sometimes signifies also the loc. as in the present *kārikā* གང་ལས་, *yatra* 'where' (twice in *a* and *b*), and རེ་ལས་, *tatra* 'there' (twice in *b* and *d*).

6. 6⁹. ལྟ་ is a word akin to ལྟ་བུ་, *iva* 'as', 'as if'. But, sometimes, so far as a Skt. text is concerned, it does not add any special sense : e. g. ཟ་བ་པོ་ལྟ་ ག་ལ་ཡོད་ (*Madhyamaḥ-*

kārikā, XVII. 30), *bhoktā kuta eva bhaviṣyati*; མྱོང་པོ་ལྟ་
ཡོད (Catuḥśatakavṛtti, 828), *sāram asti*; རྩོམས་སྤུ་བཅད་པ་ལ་
ལྟ་ཅི་ སྒྲིམ་ (*Kāśyapaparivarta*, § 125), *kaḥ punar vādo*° *ślokaḥ*;
བདག་ལ་ ལྟ་ སྒྲིམ་ གྲུང་ ཅི་ རྩོམ་ (Ibid, § 141), *kaḥ punar vādo*
mama. The present case, too, supports it.

7. 7⁸. བཤད lit. *ukta*, *bhāṣita*, *kīrtita*, etc. The word
smṛta (བྲན་པ) in such cases signifies the above meaning, and as
such is translated by བཤད. For the first half of the *kārikā* cf :

je egaṃ jāṇai se savvaṃ jāṇai ।

je savvaṃ jāṇai se egaṃ jāṇai ॥

Ācārāṅgasūtra, 1. 3. 4. 1,

eko bhāvaḥ sarvathā yena dṛṣṭaḥ

sarve bhāvāḥ sarvathā tena dṛṣṭāḥ ।

sarve bhāvāḥ sarvathā yena dṛṣṭā

eko bhāvaḥ sarvathā tena dṛṣṭaḥ ॥

Both the passages are quoted in the *Syādvādamañjarī*, Ch.
S. S., pp. 4, 112, and Guṇaratna's commentary on the
Ṣaḍdarśanasamuccaya, BI, p. 222.

8. 8¹³. The real sense of the ptcl. *nanu* (*nā* and *nu*) is 'is
it not ?' but often it is overlooked. By translating it by
ས་ཡིན་ནམ་ the Tib. translators express the real meaning.

garalaṃ nanu jāyate means 'does it not become poison?' See CŚ, 10. c (Tib. d).

9. 9¹⁰. གཏོགས་པ་, *antar-√gam*, *antar-√bhū* 'to be included'. As an adj. it is for *antar-gata* or simply *gata*, NB, 54. 2 ; *antar-bhūta*, *Ibid.*, 23. 16 ; with the negative མ, as མ་གཏོགས་པ་ (adj.) or མ་གཏོགས་པར (adv.) it conveys the meaning of such words as the following: *vinirmukṭa* 'excepting' (*Madhyamakakārikā*, II. 1) ; *aparyāpanna* (གཏོགས་པ་མ་ཡིན) 'not included' (*Kāśyapaparivarta*, § 135) ; *na anyatra* (*Ibid*, § 98 ; NB, 96. 2, 12) ; *tyaktvā* (NB, 176. 4), *ṛte* 'excepting' as in the present case ; etc.

10. 10⁷. Another form of གཉིས་ཀྱ, *ubhaya* 'both' is གཉིས་ག. The ptcls. ཀྱ, རྩ, and ག are a sort of definite article, and are used after ག, ད, བ, and མ ; ན, ར, and ལ ; and ང, མ, and འ respectively. Yet there is the form གཉིས་ག as shown above.

11. 11⁴. མཚན་ལ when the ptcl. ལ is used after an adjective it signifies 'being'.

12. 11¹⁵. བསྐྱེད་(པ) lit. *utpādayet* 'should produce'.

13. 12¹⁹. For the use of རྩི་ལྟར་...ལྟར་ (a and b) cf. དཔེར་ན་
...བཞིན་ discussed in Note, NBT, 4.

14. 13⁵. སྐྱེས་(བ) lit. *jāta, utpanna* 'born', and so means
'a man, person.' For *pums* we have specially སྐྱེས་ལུ་ as in
CS. X. 4 (229), as well as རྩོ་ as in d and 14. 4, 14.

15. 13¹³. རྩོ་. རྩོ་, *pums* 'male,' and འ་ a terminating
ptcl. used mostly at the end of a sentence signifying the sense
of the verb ཡིན་པ་, $\sqrt{bhū}$ 'to be'. It is to be noted that
the consonant that precedes འ་ is reduplicated (as in the
case of འས་ discussed above, pp. 227-228, 236); e.g. འབའ་ཞིག་གོ
(for ཞིག་འ་), PD, 27^d ; མཐོང་འ་ (for མཐོང་འ་), NA, 2. 12;
དེ་བཞིན་ རྩོ་ (for བཞིན་ འ་), NA, 9. 4. The vowel preceding འ་
is not reduplicated, e. g. འཛིན་བའ་ (for འཛིན་བའ་), NA, 2. 2.

16. 11¹³. སྒྲུ་སྒྲུ་སྒྲུ་ is a phrase used for different words
in Skt. such as *abhiprāya* 'purpose, intention' (*Madhyānta-
vibhāgaṭīkā*, 6^b. 7 (for the same Skt. word there is
སྒྲུ་སྒྲུ་དགོངས་ in the Candrakīrti's *Vṛtti* on the *Catuhśataka*,
163) ; *manyate* 'he thinks,' or *mata* 'thought'. Sometimes

it is simply for *iti* which implies an opinion as in the present case (see *Kāśyapaparivarta*, § 71). Mere ལྟེན་པ་ is sometimes used to mean *iti* (*loc. cit.* § 124). ལྟེན་པ་ vb, $\sqrt{\text{man}}$ 'to think', also subst. *mata* 'thought'. སེམས་, as subst. *citta*, *cetas* 'mind', *cetanā* 'power of moral volition'; སེམས་པ་ *cintana* 'to think'.

17. 16⁹. དགོ་ ལེགས་. དགོ་(་བ), *kalyāṇa* 'happiness, welfare'; ལེགས་ *su*, *sat*, *samyak*, *śreyas*, *śubha* 'good, excellent, proper'. But both the words are employed here to mean the same thing.

18. 16¹⁰. འགྲོ་བ་, *gati* 'to go' and 'movement'; but following Skt. it is used for *adhigati* 'attainment'.

19. 16¹⁴⁻¹⁶. Mark how *kā kathā* of Skt. is expressed in Tib. by ལྟེན་ཅི་དགོས་, lit. *vada kiṃ prayojanam* 'say what is the necessity'; ལྟེན་ imp. of ལྟེན་པ་, $\sqrt{\text{vada}}$ 'to say'.

20. 17¹¹. གོ་ and གོ་འཕང་ both mean *pada* 'place, rank, position'. གོ་འཕང་ and གོ་གནས་ are synonyms.

XI

MŪLAMADHYAMAKAKĀRIKĀ

1. 1¹⁴. For *vidyante* in Skt. text Tib. wrongly *na vidyante* (མེད་མ་ཡིན་).

2. 2⁶. Tib. lit. *tad-anantaram* (རི་མ་ཤར་) for Skt. *anantaram*.
So in 9⁰.

3. 7¹⁵. In the Tib. text *na* (སེ) is not required.

4. 11¹³. རྒྱུ་ lit. *jāyeta* 'may generate', and not *bhavet*.

XII

KĀŚYAPAPARIVARTA

1. 11¹. The Tib. name རོན་ལྷ་ of Kāśyapa means 'a Bright Protector' as རོན་ is *kāśa* for *kāśya* from $\sqrt{kāś}$ 'to shine' and ལྷ་, *pa* being from $\sqrt{pā}$, 'to protect'.

2. 11²⁰. Note that sometimes the Skt. prefix *vi-* is

translated by འོག or འོག་པར when something wrong or bad is implied (འོག་པ meaning *viparyaya viparīta*, 'reverse, wrong'); e. g. འོག་ལུང, *vinipāta* 'falling down, ruin'.

ལུང་བ (fut. and pf. ལུང) \sqrt{pat} 'to fall, fall down'; as subst. *āpatti* 'moral fall'. See 3¹³.

3. 3. 1⁵. According to Tib. which undoubtedly follows here Skt. grammar (Pāṇini, I. 4. 39) one is to read *aśikṣitāt* for "*tasya*."

4. 4. 1². རེ་ལྟ་བུས་ན, *tathā* 'thus, so'. It is occasionally that this phrase as well as རེ་ལྟར་ན are used for *tarhi* 'then, in that case', which is generally translated by འོ་ན.

5. 4. 1^{13,14}. རབ་དུ་སྦྱོར་བར་བྱ lit. *prayogaḥ* (see 2⁶) . *kartavyaḥ*, and fig. *samprayuktena bhavitavyam*.

6. 8. 1¹¹. In fact, for *dviṭīya* 'second' Tib. is གཉིས་པ, and not mere གཉིས which means *dvi* 'two'. See also 9¹¹, and 10¹¹.

7. 8. 2³. རི in reality is *tad* 'that,' but is used also in the sense of འདི, *etad* 'this'. They are often interchanged ; e. g. see 9. 1⁹ and 10. 1⁹, 2¹.

XIII KĀVYĀDARŚA

In this lesson readers will see the method of transliteration adopted by Tib. translators for Skt. words.

1. 1². *Sarasvatī* in Tib. is *Svaravatī* 'possessed of a vowel' (དབྱངས་ཅན་མ ; དབྱངས *svara*). The word *svara* may, however, be taken here to mean *śabda* 'sound' or 'word' in general, or 'musical tone or tune', thus *Sarasvatī* being the presiding deity of *śabda* in the above sense may be called *Svaravatī*. Her connection with music is well-known from the fact that she holds a *vīṇā* 'lute'.

2. 2². མཆོག་, *śiṣṭa* 'wise, learned'; by adding ལྷན་, *vi-* (prefix) the Tib. translator amplifies the text, *śiṣṭa* becoming *viśiṣṭa* 'superior, best excellent'.

3. 4⁸. སྒྲམ་ instr. of སྒྲ་, *śabda* 'word'.

4. 4². མྲག་ཁུམ་ and མྲན་བ་ (= མྲན་ནག་) both mean *tamas* 'dark, darkness'; but the former signifies here that kind of darkness which makes one blind (*andha*).

5. 4⁹. བོད་ or བོད་བ་ is the same as འབོད་བ་, *āhvāna* 'to call'.

6. 7¹³. For *śvitra* 'white leprosy'. Tib. has simply སྨོན་, *doṣa* 'defect'.

7. 12². *viciti* 'search, investigation'; *chando-viciti* 'examination of metres', i. e. a work in which metres are discussed.' For *viciti* Tib. has འཇུ་ which means a *grantha* or *śāstra* 'a literary work'.

PART III
VOCABULARY

I. TIBETAN-SANSKRIT

ྐ

ྐ་ཏ་ཀླ, कतक, m. a kind of tree,
Strychnos Potatorum; n. its
fruit, its seed rubbed upon the
inside of water-jars precipitates
the earthly particles in the
water, PD, 12^a.

ྐ་བ, स्तम्भ, m. a post, BK, 19^d.

ྐ་ལན་རྩྐ, कलन्दक, m. a squirrel,
BK, 30^a.

ྐ་ལྷ, a kind of grass, 1 कुश, m.
NA, 7. 13; 2 दर्भ, m another
name for *kuśa*, BC, 28^o.

ྐ་ན, सबै, all, CS, 5^a, 6^o, 7^b, 22^d;
etc.

ྐ་ན་དགའ་ལྡན, आनन्द, m. happi-
ness, joy, BK, 31^d.

ྐ་ན་ཏེ་བྱ, कौन्तेय, m. the son of

Kuntī, the mother of five
Pāṇḍavas, BG, 1^a.

ྐ་ན་རྩྐ, 1 सर्वतः, on all sides, NA,
7. 21; 2 सर्वत्र, every where,
PD, 21^d; 3 सर्वथा, in every
way, PD, 14^a.

ྐ་ན་རྩྐ་འཁྱིལ་བ, आजिह्व (व्याजिह्व),
crooked or turned completely,
NA, 12^o.

ྐ་ན་རྩྐ་མཆོག, शिष्ट, learned, wise,
KA, 3^a.

ྐ་ན་རྩྐ་ཆོས་པར་གྱུར, आवर्जित, in-
clined, bent down, NA, 2. 17.

ྐ་ན་རྩྐ་ག, सङ्कल्प, m. thought, ima-
gination, UV 1^a.

ྐ་ན་རྩྐ་ཟེད, सम्/कृप्, caus. to
imagine, सङ्कल्पयिष्यामि UV, 1°.

ྐ་ན་ནས, सम्, pref. expressing
completeness, BC, 43^b.

गुण

गुण-रक्षा-वर्धन-रक्षा, अवमुच्य, gd.
having taken off, BC, 12°.

गुण-रक्षा-वर्धन-व, सन्ताप, m. dis-
tress, BC, 14°.

गुण-वर्धन-व, समुदय, m. cause.
LV. C 3¹⁰, 5^{3,18}.

गुण-रक्षा, सदैव, ind. always, CŚ, 8^b.

गुण, 1 अपि, ind. too. even, very,
moreover, BC, 8^a; BK, 32°;
CŚ, 19^a; KA, 5°; MK, 12^a;
LV, B 12¹⁴; etc. 2 च, ind.
and, BC, 4^a; CŚ, 10^b; KA,
2^b; NA, 10¹. 3 तु, ind. but,
BC, 29^a, 59^a, 60^a.

गु, Oh, 1 भोस्, ind. NA, 5. 2. 6. 6.
7. 2. 11. 18, etc. 2 अयि, ind.
NA, 13. 6.

गु-रक्षा, वत, ind. expressing joy or
wonder, UV, 23^a, 24^a; LV. A
13³⁴, 40.

गु-रक्षा, आलवाल, n. a basin or trench

गुण

for water round the root of
a tree, NA, 11. 6.

गु-भोस्, ind. oh. RK, 21^a.

गु-गु, म्लेच्छ, m. a barbarian (one
not speaking the Sanskrit
language or not conforming to
Hindu institutions), CŚ, 9^a.

गु, नाग, m. serpent, BK, 2^b, 6°,
22^a, p. 137, etc.

गु-गुण-वर्धन-व, नागानन्द, n. lit.
Serpent-joy, p. 32; NA, 01,
2, 10; 3. 5.

गु-रक्षा, नागी, f. a she serpent.

गु-गुण-वर्धन-व, नागकुमार, m. the son
of a serpent, p. 151.

गु-गुण-वर्धन-व, नागकन्यका, f. the daughter
of a serpent, NA, 13. 21.

गुण-वर्धन, 1 तपस्, n. religious
austerity, penance, BC, 3^b,
15^b, 28^a, 66^b. ; NA, 3. 9, 10. 7.
2 दुष्कर, difficult to do, NA,
13. 7.

དགའ

དགའ་ཐུབ་ཀྱི་ནགས།, तपोवन, n. a
penance grove, NA, 7. 13.

དགའ་ཐུབ་ཀྱི་ནགས་ཚལ།, तपोवन,
n, a penance grove, NA, 9. 9,
12, 11. 1, 12. 2.

དགའ་ཐུབ་བ།, तापस, m. an ascetic,
NA, 10. 6

དགའ་བ།, दुष्कर, difficult to do, RK,
31.

དགར, शुद्ध, white, BK, 2 12¹.

དགར་པོ།, शुद्ध, white, BC, 62^d, 63¹,
RK, 9.

དགར་བ།, गौर, while, NA, 13^b.

དགོན་ཅོག།, रत्न, n. a gem, BK, 9^b.

དགོན་མཚོག་བཅེགས་བ།, रत्नकुट, m.
a heap of gems, lit. gems piled
one upon another, KP, 4. 1.

བགང (pf. of འབྱངས་བ།, to fill.
fut. དགང, imp. ཁྱོང) *आकृष्य,
having drawn or bent, NA, 2^a.

བགོད

བགའ་གྲོམ།, उपदेश, m. advice,
RK, 28.

བགའ་རྒྱུ།, प्रसाद, m. favour, NA,
13^a.

བགའ་རྒྱུ་མཐོད།, imp. (see མཐོད།),
प्रसीद, do favour.

བགའ་སྟུལ།, pf. जगाद, said, BC,
42a¹.

བགའ་ནས།, मारं निधाय, having
loaded, RK, 35.

བགྱར, 1 पूज्यते, is respected, PD,
21^c.

བགྱར་མྱེ།, 1 मान्य, respectable,
BC, 58^a; 2 सत्कार, m. respect,
UV, 12¹.

བགྱར་བ།, √पूज् to honour, revere,
पूज्यते, PD, 2^c.

བགྱར་བར་འགྱུར།, पूज्यते, is respec-
ted PD, 21^d.

བགོད།, 1 रचना, f. a composition,
NA, 2. 8. 16; 2 स्थापित, kept,
arranged, LV, B 21 ²⁰, ⁴⁰.

བཀོད་པ

བཀོད་པ, सन्दर्भ, m. a composition,
NBT, 5. 3.

བུ་བ, शबल, variegated, BK, 28^a.

བུ་ཤིས, स्वस्तिक, n. prosperity,
BC, 54^a.

ཁང་ཀུའིས, द्विपद, one having two
feet, biped, PD, 28^a.

ཁང་འབྲུང, पादप, m. a tree, NA,
9. 7.

ཁང་པ, a leg, foot, 1 पद, n. LV,
A 7 ; 2 चरण m. LV, A 13⁵⁵ ; 3
पाद, m. NA, 8^a.

ཁང་པ་ལ་བཀོད་པ་འཛིན་ཐུ, पाद्य, n.
the water for (washing) one's
feet, LV, A 7⁸⁻¹⁰.

ཁང་བཞི་པ, चतुष्पद m, a quadru-
ped, KA. 11^a.

ཁྱེན, प्रत्यय, m. a cause, condition,
MK, 2^{a,d}, 5^b, 6^{a,d}, etc., etc ;
NB, 9. 2.

ཁྱེན་གྱི་རང་བཞིན, प्रत्ययमय, consis-

སྐབས

ting of a condition, MK,
13^a, 14^a.

ཁྱེན་རང་ལྡན་པ, प्रत्ययवत्, having a
condition, MK, 4^a.

ཁྱེན་རང་མི་ལྡན, अप्रत्ययवत्, not hav-
ing a condition, MK, 4^b.

ཁྱེན་མིན, अप्रत्यय, having no condi-
tion, MK, 5^d, 12^a, 14^d.

ཁྱེན་མིན་རང་བཞིན, अप्रत्ययमय, not
consisting of a condition, MK,
14^b.

ཁྱེན་རང་བཞིན, प्रत्ययमय, consisting
of a condition, MK, 13^d.

ཁྱེན་ལ་སོགས, प्रत्ययादि, the condi-
tion and others, MK, 3^b.

སྐད, भाषा, f. a language, CS, 9^a ;
RK, 3,4,5,6.

སྐད་ཅིག, क्षण, m. an instant, a
moment, NA, 1^a ; UV, 3^a.

སྐབས, 1 अधिकार, m. right, KA,
8^a ; 2 अवसर, m. an opportu-
nity, NA, 12. 14.

སྐབས་

སྐབས་དྲེ་བ, आमुख, n. a prologue
or prelude of a drama, NA,
4, 1.

སྐར་མཐེ་གྲུ་ལ་མོ, उदुराज, m. the
king of the stars, i. e. the
moon, BC, 65°.

སྐལ་ངན, दुर्भाग, unfortunate, KA, 7^d.

སྐལ་བ, माग्य, n. luck, fortune,
NA, 3^d.

སྐལ་བ་ཆེན་པོ, महाभाग, illustrious,
highly virtuous, BC, 8^a.

སྐྱ་ཆེ, आयुस्, n. life, duration of
life, LV, A6²⁰.

སྐེ་རགས, मेखला, f. a girdle, NA,
10^o.

སྐེས, तृषित, thirsty, PD, 8^l.

སྐེས་པ, तर्ष, m. thirst, desire,
BC, 15^o.

སྐབས་, शरण, n. refuge, BK, 1^o, 9^o.

སྐབས་འོས, शरण्य, fit to protect,
a protector, BK, 9^b.

སྐྱི་བ

སྐྱི་བ, जेम, n. happiness, RK,
29.

སྐྱི [སྐྱི་བ, √जन्, उत्-√पद् to be
born, to originate, pf. སྐྱིས] 1
उत्पद्यते, MK, 5°; 2 जायते, PD, 9^l;
UV, 2°; 3 भवेत् may be, MK,
11^d; 4 जगत्, n. the world, BC,
10°.

སྐྱི་དག, प्रजा, f. the people, KA, 9°.

སྐྱི་འགྲུ, 1 जायते, comes into
being, CS, 5^b; 2 प्रवर्तते, pro-
ceeds, springs, MK, 12^b;
3 अभिप्रवर्तते, proceeds, springs,
MK, 12^d.

སྐྱི་ངན, खल (दुर्जन), m. wicked,
PD, 13^b, d.

སྐྱི་མཆེད, आयतन, n. the six organs
of sense and the six objects
of sense, KP, 7. 1, 2.

སྐྱི་བ, 1 उत्पद्यन्ते, originate, MK,
5^a; 2 उत्पन्न, came into being,
MK, 1^d; 3 जन्मन्, n. birth,
origination, BC, 15^a; BK, 32^o;

སྐྱེ་བོ

CS, 12^a ; 4 जाति, f. birth, LV, C4^a ; NBT, 1^a.

སྐྱེ་བར་འགྱུར, जायते, originates, CS, 15^a.

སྐྱེ་མོ, जन, m. a man, BC, 9^{a,b,c,d}, 17^a ; KA, 8^a ; KP, 1. 3 ; NA, 1^b, 2^b, 6. 2, 10. 4, 12. 13, 13. 7 ; etc.

སྐྱེ་བོ་ངན་པ, खल (दुर्जन), a wicked man, PD, 13.

སྐྱེ་བོ་རྣམས, (plu.), जन, a man, NA, 10. 5.

སྐྱེ་མེད་པ, अनुत्पाद, having no origination, MK, 0^a.

སྐྱེད, 1 उत्पद्यते, comes into being ; CS, 19^b ; जनयते, produces. LV, B11²² ; UV, 5^b(*).

སྐྱེད་པ, 1 -कर, that which causes or makes, CS, 19^a ; 2 जनिका that which produces LV, C6¹⁵.

སྐྱེད་པར་བྱེད, 1 उत्पादयति, NA, 13, 17, 18 ; 2 जनितृ (जनक), m. father, BK, 28^b.

སྐྱེད

སྐྱེད་ཆེལ, उद्यान, n. a park, BK, 28^b.

སྐྱེན་པ, आशु, quick, BC, 64^a.

སྐྱེས, 1 -ज (जात), born, BC, 46^a ; 2 प्रभव, m. origin, BC, 60^b ; 3 पुमस्, m. male, CS, 13^b.

སྐྱེས་གྱུར, सम्भूत, born, MK, 9^a.

སྐྱེས་པ, जायते, you are born, UV 1^a.

སྐྱེས་པ་མ་ཡིན, अनुत्पन्न, not originated, MK, 9^a.

སྐྱེས་བྱ, a man, 1 पुमस्, NA, 1^a ; 2 पुरुष, BC, 20^a ; LV, A 11^a, 13^a, 14^a, etc ; NB, 1. 1 ; NBT, 7. 2, 8. 2, 9. 2.

སྐྱེས་རབས, जातक, n. a story of the former birth of the Buddha, NA, 2. 9.

སྐྱེས་བྱ་མེད་པ, न-पुरुष, m. no man, KP, 4. 4.

སྐྱོང, √पा, √पाल, to protect, 1-प, protector, BC, 14^b ; 2 पालय, RK, 23 ; 3 पालयसि 29, 30.

སྒྲིབ་

སྒྲིབ་པ, protector, 1 གཤམ་, BC, 64^a; 2 བཟུམ་ LV, A 13²²; 3 བཟུམ་, protection, RK, 33.

སྒྲིབ་, 1 ལུས་, n. a fault, defect, KA, 7^a; 2 ལུས་, a fault, BC, 40^a; BK, 22¹; KA, 2^b; NA, 13.11; 3 ལུས་, n. white leprosy, KA, 7^a.

སྒྲིབ་མེད་པ, निर्दोष, free from harm, BC, 38^a; NA, 13. 11.

སྒྲིབ་པ, ब्राह्म, saviour, NA, 1^b.

བསྐྱེད་པ, कल्प, m. a fabulous period of time, a period of 432 million years of mortal measure in the duration of the world, BK, 32^a; LV, B16¹³.

བསྐྱོར་, surrounded, 1 ལྷ་, BK, 21^a; 2 བཟུམ་, LV, B22⁷.

བསྐྱོར་པ, भ्रमण, n. moving, NB, 6. 6.

བསྐྱོར་པ་བྱས་ནས, प्रदक्षिणीकृत्य, gd.

པ

having gone round from left to right (as a mark of respect), LV, A 13²⁷.

བསྐྱེད་པ, [cf. བསྐྱེད་པ, pf. of སྒྲིབ་པ, སྒྲིབ་པ, སྒྲིབ་པ, to save], བཟུམ་, protected, RK, 24, 25.

བསྐྱེད་, 1 ལྷ་ to be done (उत्पाद्य, to be produced) CS, 11^a; 2 ལྷ་, produced, NB, 9. 3; 3 ལྷ་, should be (उत्पादयेत्, should produce), UV, 13^b; 4 ལྷ་, bringing up, BC, 32^b; 5 ལྷ་, f. production, BK, 12^a.

བསྐྱེད་པ, (pf. of སྐྱེད་པ་ to turn), བཟུམ་, turned, NA, 11. 4.

པ

པ, ལྷ་, mouth, BG, 2^a; NA, 11. 4.

པ་བསྐྱེད་པ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་, कपाय-
वल्, with a cloth dyed of
reddish colour, BC, 60^a.

ཁང་བ

ཁང་བ, भवन, n. a house, BK, 3^a, 19°.

ཁང་བཟང, ग्रासाद, a palace, LV, B 3⁶, 10°; 4³.

ཁམ, कवल, m. n. a mouthful, NA, 11. 4, 12¹.

ཁམས, धातु, m. element, essential ingredients of the body, KP, 6. 3; PD, 11°.

ཁ་བྱུག, कोकिल, m. a cuckoo, LV, B 9¹⁶.

ཁུང་བྱ, बिल, a hole, BC, 56^a.

ཁུར, भार, m. a burden, NA, 3. 8; PD, 24°.

ཁོ་ཆད, निराश, devoid of hope, BC, 67°.

ཁོ་ན, एव, ptcl. expressing certainty, BK, 25°.

ཁོ་ནར, एव, sec ཁོ་ན above, MK, 8^b.

ཁྱི

ཁྱི་བོ, अस्मद्, personal pronoun, first person, I, BC, 19^b, 51^a; KA, 1°.

ཁྱི་བོ་ཅག, *अहम् (वयम्), *I (we), NA, 2. 7, 14.

ཁྱི་བོ་ཅག་ནམས, वयम्, we, NA, 2. 11.

ཁོང (hon.), तद्, he, RK, 7.

ཁོང་བྱ་ཆུད་བ, 1 व्युत्पत्ति, f. perfect proficiency, NBT, 15; 2 व्युत्पादन, explaining, NBT, 11. 6.

ཁོང་བྱ་ཆུད་བར་བྱ, प्रतिपाद्य, to be, explained, NBT, 12. 1.

ཁོང་བྱ་ཆུད་བར་བྱེད་བ, व्युत्पाद्यमान, being explained, NBT, 11. 1.

ཁྱད་བར, विशेष, m. distinction, BC, 58^a.

ཁྱད་བར་དང་བཅས་བ, सविशेष, with speciality, NA, 9. 7.

ཁྱབ་འཛིག, कृष्ण, a proper name, BG, 2¹.

674

ཁྱེ་བཤེན།, विष्णु, lord, BC, 35⁴.

३. कुक्कुर, m. a dog, RK, 15.

है, 1 अगार, n. a home, house, LV, A 14²⁵, 34; 2 गृह, n. LV, B 14²⁰, 22¹⁵; NA, 3. 14; 3 प्रासाद, m. a palace. LV, B 19⁶.

मिस्र'म'स, गृहिणी, the mistress of
a house, NA, 3¹.

ཁྱིམ་མེད་པ, अनगारिका, f. house-
lessness, LV. A14³⁵.

३६, personal pronoun, second pers. (hon.), १ युष्मत्, NA, 1^a, 2_a, 5. 2, 7. 3, 13 7; २ भवत्, NA., 49.

53, बटु, a boy. NA, 10^c, 5.

ॐ, युष्मद्, personal pron. second pers. (ordinary), BC, 8^b, 35^c, CS, 5^b ; NA, 1^c, 3. 8, 7. 3 ; etc. etc.

सिरे [सिरे'व, √वह्, √नी, to
carry], उपनामयति स्म, brought
or carried, LV, A 12²⁸.

三、外匯

६५३५, लद्धिन्, like you, BC, 7¹.

हृन्, शोणित, blood, RK, 35.

हिंसा, क्रोध, anger, PD, 18'.

ཁྱོེ་བ་དང་བཅས་པ། བསྐྱེད། with
anger, NA, 5. 1.

ॐ, गहन, dense, NA, 7. 19.

ཐོག་པ་, ལྷག, a well, PD. 8^d.

विश्वं मन्यु, wrath, BC, 15¹.

रुद्र-नाश-न, (कुप्यति) कुपितो भवति,
becomes angry or gets dis-
ordered.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय, संक्षोभ, m. agitation,
 NB. 6. 2.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय, सन्भव, m. birth, born,
 NA. 13. 23.

འཇུག་པ་, विभ्रम, m. an error,
NB. 6. 3.

ॐ, नभस्, n. the sky, NA, 10^b.

गारुड, तार्क्य, m. Garuḍa, the
king of birds, BC, 5^a.

མཁེ་བ

མཁེ་བ, दक्ष, expert, NA, 3^b.

མཁེ་བ, 1 कृतिन्, expert, learned, BK, 24^b; 2 कौशल्य (evidently མཁེ་བ is here for མཁེ་བ་ཉིད), skilfulness, KP, 1. 1; 3 निपुण, skilful, NA, 3^a; 4 पण्डित, a learned man, PD, 5^b; UV, 20^a; 5 बुद्धिमत्, wise, CS, 6^d; 6 बुध, learned, KA, 6^a; CS, 11^a; BK, 9^a; 7 मेधाविन्, wise, UV, 8^a, 16^d; 8 सूरि, a learned man, KA, 9^a.

མཁེ་བ, अक्षम, sufficient for, LV, C 1⁷.

མཁེ་བ, √ज्ञा, to know, LV, A 3²⁵.

མཁེ་བ་ར་མཛད་དུ་གསོལ, जानीया ('याव), one should know, LV, A 3²⁵.

འཁོར, 1 परिवार, m. a retinue,

འབྲུག

LV, B 13^{23, 26}, 21^{25, 34}; 2 पर्वद्, f. an assembly, BK, 15^d.

འཁོར་བ, 1 आसंसार, till the sam. sāra KA, 4^b; 2 संसार, the course of the worldly life, BK, 1^c.

འཁོར་བར་བྱེད, परि/वृत्, to turn round, परिवर्तते, turns round, PD, 10¹.

འཁོར་ལོ, चक्र, n. a wheel, PD, 10¹.

འཁོར་ལོ་སྐྱོར་བ, चक्रवर्तिन्, an emperor, sovereign of the world, LV, A 14²⁵.

འབྲུན་ནས, •युद्ध, 6^d, having embraced, BC, 67^b.

འབྲུག, भङ्ग, m. bent (or contraction), NA, 2^b.

འབྲུགས, विह्व, overcome with, BC, 27^d.

འཁྱི་ཤིང, लता, f. a creeper, pp. 137, 151; NA, 13. 13.

འབྲུ་བ, लापयत्, causing to take bath, BC, 4^b.

འབྲུག་

འབྲུག་, 1 क्रोध, m. anger, morbid irritation or disorder of the humours of the body, PD, 30^a; 2 क्रोध, m. anger, PD, 27^b.

ག

ག་ཡ, कुतस्, where, whence, UV, 12^b; CS, 20^a, 1^a; NA, 1^a, 13. 4; PD, 23^a; MK, 8^a, 14^a.

ག་ལ་བ, येन, by which (in the sense of यत्र, where), LV, A 3¹³, 6^a.

ག་ཕྱར, कर्पूर, m. n. camphor, BK, 29^a.

གང, who, what, which, 1 किम्, MK, 6^a; BC, 9^b, etc.; NA, 5. 2, etc.; 2 कतम्, LV, C 3⁷, 4³, 5⁴, etc.; 3 यद्, KP, 2. 1, 7. 1, 8. 2; CS, 20^b, etc.; LV, C 3⁷, 4³, 5⁴, etc.; 4 यदि, BC, 44^a.

གང་གྲ

གང་གྲ, गङ्गा, the river named Gaṅgā, PC, 8^a.

གང་གྲི་ཕྱིར, why, 1 कथम्, BC, 30^b; NA, 3. 8; 2 कुतस्, NA, 2. 18, 9. 13.

གང་གྲི་ཚེ་ན, कदा, when, PD, 15^a.

གང་དག, 1 केचन, some, MK, 1^a; 2 यद्, who, what, which, UV, 14^a-^o.

གང་དང་གང་ཏུ, यत्र यत्र, wherever, PD, 20^a.

གང་ཏུ, यत्र, where, UV, 25^b; PD, 21^b.

གང་ན, क, where, BC, 28^b, ^a.

གང་ན་ཡང, कचन, anywhere, MK, 1^a.

གང་ཕྱིར, यस्मात्, for, because, BC, 17^a; MK, 10^b.

གང་བ, सम्पूर्णा, full, BK, 23^a.

གང་ཚོ

གང་ཚོ, यदा, when, CS, 13^a, 14^a ;

NA, 14^b ; MK 7^a.

གང་ཞིག, who, what, which, 1

किम्, CS, 2^a, 16^a, 19^a ; 2 यद्,

BC, 2^b, 8^c, 40^a ; BK, 13^a, etc.

etc. ; NA, 7^a, 137 ; PD, 3^a,

11^a, 29^b, etc. etc.

གང་ཞིག་ནི, कतम (इति or इति चेत्).

See གང་ཞིག, KP, 4. 2, 3.

གང་ཟླ, पुद्गल, a person, man,

LV, A 13⁴⁴, 14¹⁴.

གང་ཟླ་མེད་པ, नपुद्गल, not a per-
son (man), KP, 4. 4.

གང་ལ, 1 कुतस्, where, BK, 10^c ;

2 यत्र, where, KP, 4. 4 ; PD,
5^a.

གང་ལས, 1 कथम्, why, BC, 17^d ;

2 यत्र, where, CS 4^a,^c.

གངས, हिम n. ice, (हिमालय, m. the
mountain Himālaya), RK, 21^c.

གུས་པ

གངས་ཚན, हिमवत्, the mountain

Himālaya, UV, 6^a.

གར་མཁན་མ, नटी, a dancing girl,

NA, 2. 6, 3. 4.

གར་དག་བྱེད, नाटयति, one acts,

NA, 10. 2.

གལ་ནི, if, 1 चेत्, NA, 14^b,^c ; PD,

14^b ; UV, 4^a ; 2 यदि, BC

39^c, 50^c, 61^c, 62^c ; CS, 5^c ; KA,

4^a ; LV, B 14¹², 17¹⁰ ; NA,

5^d, 7. 6, 12. 13, etc. ; UV, 4^a

26^c ; 3 सचेत्, LV, A²²,³³.

གུས, प्रणयिन्, affectionate, BK,

26^a.

གུས་པ, 1 गौरव, n. respect, LV.

B 11²¹ ; 2 भक्ति, f. devotion, BC,

5^d, 64^c ; CS, 2^c ; NA, 5^d ; 3 मान,

m. respect, NA, 2. 13.

གུས་པ་དང་བཅས་པ, सगौरव, with

dignity and honour, LV,

A⁸.

གུས་པ

གུས་པ་ལྷན, भक्तिमत, one with devotion, BC, 7^b, °.

གུས་པ་དང་ལྷན་པ, समान, with respect, NA, 2. 6.

གུས་པ་མེད, अभक्त, one without devotion. BC, 7^a.

གེ་སར, केसर, m. n. the filament of a flower, NA, 13^a.

གེགས, विघ्न, m. an obstacle, CS, 16^b.

གེལ་པ, गुल्मक, n. a clump or cluster of trees, NA, 12. 14.

གོ, 1 ptcl. རོ after ག, PD, 27^d;
2 a ptcl. PD, 16^b.

གོ་འཕང, पद, n. position, CS, 17^d.

གོས, अंशुक, n. cloth, BC, 59^c, 63^b.

གོས་ཀྱི་རོན་དུ, वासोऽर्थ, adv. for a cloth, NA, 10^a.

གུར་པ

གོ་རི, गौरी, f. a goddess 5. of the name, NA, 13^a.

གྱི, ptcl. तु, but, PD, 18^b.

གྱིས (imp. of བགྱིད་པ, eleg. of བྱིད་པ, √कृ), कुरु, do, PD, 14^c.

གུར (pf. of འགུར), 1 (√गम्, to go to) गत, gone to, BK, 23^d;
2 (√जन् to be, become) (i) जायते, BG, 3^a; (ii) जात, NBT, 10. 12; 3 (√भू, to be, become) (i) भवति, BC, 9^d; (ii) अभवत्, BC, 2^d; BK, 3^d; (iii) अभूत्, LV. A 13^{6a}, B 4^c.

གུར་ན, 1 भवेत्, may be, NA, 5^d;
2 सति, (this) being, BC, 50^a.

གུར་ནས, 1 भूत्वा, having been, BC, 16^c.

གུར་པ, 1 जात, become, NBT, 10. 12; 2 भवति, is, BK, 8^c;

गुरु'प

३ भूत, being, BC, 19^c ; KA, p. 192 ; KP, 2. 1.

गुरु'प'रु, सति, being, BC, 21^a.

गुरु, संभृत, putting on, BC, 65^d.

गुणश, fame, १ कीर्ति, f. UV 11^d ; २ यशस्, n. BC, 34^a ; ३ किल, ptcl. assuredly, possibly, BC, 19^a ; MK, 5^b.

गुणश'प, १ कीर्ति, f. fame, BC, 65^b ; २ यशस्, fame, glory, KA, 5^a ; UV, 11^d ; ३ विद्युष्टशब्द, with the fame that is proclaimed, LV, A14^{d1}.

गुणश'प'र'गुरु, प्रसिद्ध, renowned, celebrated, NA, 14^d.

गुणश'प'र'द्वैरु, यासोधर, the son of Yaśodharā, Siddhārtha's wife, BC, 34^a.

गुण'प, छाया, shade, BK, 20^b ; UV, 26^f.

गुरु

गुरु, नौ, f. a ship, boat, KA, 12^d ; NB, 6. 2.

गुरु'प, १ निर्-√वृत्, to be accomplished, निर्वर्तते, MK, 7^b ; २ √सिद्, सिद्ध, accomplished, a semidivine being supposed to be of great purity and holiness, NA, 8^a, 13²³, 14^d ; LV, A 12²⁹.

गुरु'रिणश'प'स'सिद्ध, सिद्धान्वयज, born in a family of Siddhas, NA, 14^d.

गुरु'श, जीवित, n. life, BK, 20^d.

गुरु'श'प, वयस्य, a companion, NA. 6. 6, 7. 2, 20, etc.

गुरु, पुर, n. a town, BC, 36^d, 37^a.

गुरु'पुर, १ नगर, n. a town, KP, 2. 1, 3 ; LV, B 21^{17,44} ; RK, 22.

गुरु'प'र'रु, ग्राम्य, low, vulgar LV. C1¹³.

गुरु, मुक्त, free, UV, 21^c.

24

झर, जुम्हा, f. yawning, NA, 2^h.

ལྷ་ཆེན་, कुजर, m. an elephant.

UV, 10¹¹.

गज-पै, गज, m. an elephant.

NA, 8th.

झार-धोके, an elephant, 1 गज, LV.

B 22¹⁷ ; 2 हस्तिन्, RK, 12, 34.

द्वीप, द्वीप, m. n. an island,

UV, 8°.

गान, a song, १ गान, n. NA, 12. 5 ;

2 गीत, n. NA, 12°, 5 ; 13. 2 ;

PD, 3¹ ; 3 सङ्गीतक, NA, 3. 1.

152.

གྲུ་ལེན་པ་, $\sqrt{\text{ga}}$ (गै), to sing, गायति,
NA, 12, 15.

གྲྭ་ལེན་པར་བྱེད, √गा (गै), to sing,
गायति, NA, 12. 2.

ହସାର, 1 ପ୍ରିୟ, n. pleasure, BC,

ཕག་ཅི་ཡང་།

11^b ; 2 प्रीत, pleased, BC, 8^b ;

3 प्रीति, f. pleasure, CS, 20°;

4 स्नेह, m. affection, BC, 6".

དགའ་འགྱུར་ཞིང་, √नन्द, to delight,
नन्दते, one delights, UV, 17ⁿ.

དགའ་ཕྱིན, उत्सव, a festival, NA,
2. 3.

२५२३, माद्यत्, being mad,
NA, 8^a.

५११२३, १ आनन्द, m. pleasure,
UV^b; २ वृत्ति, f. pleasure, NA,
६०. ३ उर्वी f. joy, rejoicing,

LV. C^d, 5^u ; 4 प्रिय, n. pleasant,

NA, 9. 2 ; 5 हर्ष, m. pleasure,
BC, 63ⁿ ; NA, 2. 4.

དགའ་བའི་ལྷ, हर्षदेव, A king of
the name, NA, 2. 7.

द्वारा 'वर' द्वारा, \sqrt{n} नन्द, to de-
light, नन्दते UV, 19¹.

དག་པོ་བར་བྱ་བར་ཞིག་, རྒྱུ་ལྡན་གྱི་,
enjoyable, NA, 7. 24.

དགའ་བར

དགའ་བར་བྱེད་པ་ཉིད, रमणीयता,
the state of being enjoyable,
NA, 10. 7.

དགའ་བར་བྱས་ཏེ, (lit. नान्दीं कृत्वा
having recited the benediction),
नान्द्यन्ते, after the prologue,
NA, 2. 2.

དགའ་བྱིད, प्रिय, pleasant, NA, 5^d.

དགའ་མ, प्रिया, f. a beloved wife,
NA, 7. 20.

དགའ་ཞིང, 1 प्रीत, pleased, BC,
4^o ; 2 रत, delighted with, or
fondly attached to, UV, 10^a.

དགའ་, रजनी, f. night, LV. B7⁵,

དགའ་བྱིད, शुभकर, propitious, LV.
B 10⁷.

དགའ་འདུན་དང་བཅས, ससङ्ग, one
with the fraternity of monks,
BK, 31^b.

དགའ་, शिव, auspicious, BC, 61^a.

དགོས་པ

དགོ་བ, श्रेयस्, virtue, or religious
merit, BC, 22^b.

དགོ་ལེགས, कल्याण, n. good,
CS, 16^e.

དགོ་སྒྲིང, भिक्षु, a monk, BK, 27^a,
LN. A 32¹ ; B 3¹, 39¹, 20¹,
C 1¹, 2¹⁷, 2¹, 7²⁷, UV, 10^b, 16^e.

དགོངས, मति, f. view, thought,
CS, 20^b.

དགོངས་པ, भाव, m. intention,
BC, 28^a, 60^b.

དགོངས་པ་ནས་དག, विशुद्धभाव, one
with pure disposition, BC, 60^b.

དགོང་པ, अरण्य, n. a forest, BC,
36^b.

དགོས, प्रयोजन, n. necessity, NA,
3° ; NBT, 8. 0, 10, 12.

དགོས་པ, 1 प्रयोजन, n. necessity,
object, purpose, LV. B 10¹⁰ ;
NBT, 2. 2, 4. 8, 5. 4, 6. 2,
etc.

དགོས་པ

དགོས་པ་མེད་པ, निष्प्रयोजन, without

any object, NBT, 5. 2.

དབྱེས, वरणीय, to be chosen,
RK, 28.

དབྱེས་པ, प्रीति, f. pleasure, BK,
26°.

དབྱ, प्रत्यर्धिन, m. hostile, an ene-
my, BC, 22°.

དབྱ་ལྷན, अराति, m. an enemy,
NBT, 1°.

དབྱ་བ, शत्रु, m. an enemy, PD,
1°, 18^b, ^d.

བབྱིད་པ, √कृ, to make, do, करोति,
LV, B 10°.

བབྱིའོ, (བབྱིད, √कृ, to make, do),
करोमि, LV. A 1° ; करोति, LV.
B 10° ; करिष्यामः, LV. B20²⁴.

བབྱེགས, विघ्न, m. hinderance,
LV. B 12¹³.

བབྱེས་པ, वृद्ध, old, BC, 31^b.

འགག་པ

བབྱོད་པ, गत, n. walking, NA, 8°.

མག་བ, कर्मार, m. an artisan,
blacksmith, UV, 3°.

མགོ, शिरस्, n. the head, NA, 11^b.

མགོ་ལྷུགས, क्लवक, m. a cluster,
PD, 2^b.

མགོན་པོ, नाथ, lord, master, pro-
tector, BC, 29° ; PD, 8°.

མགྱོགས, जव, m. speed, swiftness,
BC, 5°.

མགྱོགས་འགྲོ, a horse, 1 ཁུར, m.
BC, 30° ; 2 ཁུར་རྒྱ, m. BC, 5^b ;
3 ཁ་འཇིག, BC, 66°.

མགྲོན་པ, the neck, 1 ཁུལ, m.
NA, 7.20 ; 2 ཁུམ་པ་, f, NA, 11.4.

མགྲོན, अतिथि, a guest, NA, 11^d.

འགག་པ, निरोध, m. suppression,
cessation, MK, 9^b.

འགག་པ་མེད་པ, अनिरोध, one with-
out suppression, MK, p. 176.

ରାଗୀନା

ରାଗୀନା, निरुद्ध, suppressed, MK, 9^a.

ରାଗୀ, क्वचित्, a certain (woman), NA, 9^b.

ରାଗୀର୍ଜ୍ଜି, certain, 1 कश्चित्, CS. 16^a; 2 कश्चित्, NA, 7. 14; 3 किमपि, NA, 9. 2; 4 केचित्, BK, 6^b; 5 कश्चित्, NA, 10^a.

ରାଗୀନା, निरोध, m, suppression, cessation, LV. C 1²⁷, 3^{12, 14}, C 6^a, 7^b, 7²¹ etc.

ରାଗୁ, 1√अस्, to be, अस्ति, BC, 62^a; स्था, KA, 7^a; NBT, 5. 3; 2√जन्, to become, to come into being, जायते, BG, 3^b; CS, 1^a, 2^b, 10^a, 20^a; KA, 4^a; PD, 11^a; 3√भू, to be, to become, (i) भवति, BK, 13^a, LV. A 14²²; MK, 6^a, 14^a; NA, 7.6; UV, 5^a (* कुरुते), (ii) भवतः LV. A 14¹⁸; (iii) (भवेत्) भवेथा (for

ରାଗୁନାସ

भवेत्), LV. B 19²⁶; (iv) भवतु, CS, 3^a; (v) भविष्यति, BC, 16^a, 55^a; BK, 32^b; LV, A 14³⁸; NA, 11. 2.

ରାଗୁନାସ, 1√जन्, to come into being, to become, जायते, BC, 52^a; CS 8^a, 18^a; 2√भू, to be, to become, (i) भवति, PD, 27^a; (ii) भवन्ति, BC, 20^b; LV, C 1²²; (iii) भवेत्, LV. B 17^a; (iv) भविष्यति, BC, 16^a, 49^a; LV. A 14³⁸, B 2¹²; 3√* या, to go, reach, यास्यति, BC, 52^a; 4√सद्, to sink down, सीदति, BC, 26^a.

ରାଗୁନାସ, √भू, to be, भवेत्, LV. B 15^{23, 24}.

ରାଗୁନାସ, ଭରିବା, * आपूर्यमाण, being filled up, NA, 10. 6.

ରାଗୁନାସ, प्रचस्त्राल, tumbled down, BC, 68^b.

འགྲོ

- འགྲོལ་གྱུར, पपात, fell, BC, 66¹.
 1 རྩུ་མུག, m. n. mud, 26² ;
 2 རྩུ་མུག, n. a shore, bank, PD, 8².
 1 རྩུ་མུག, m. the cheek,
 NA, 8³.
 1 རྩུ་མུག་མེད་པ, अग्लान, not fading,
 RK, 16.
 1 རྩུ་མུག, √सिद्ध्यति, to be accomplished,
 सिद्ध्यति, is accomplished, PD,
 23².
 1 རྩུ་མུག་པ, सिद्धि, f. accomplishment,
 NB, 1. 2, 21. 1 ; NBT, 1¹. 7.
 2, 8. 2.
 1 རྩུ་མུག, 1√गम्, to go, (i) गच्छाव,
 NA, 7. 16 ; गम्यते, CS, 17² ;
 2 -ग one who goes, BC, 53³ ;
 3 गति, f. movement, CS, 11¹ ;
 BC, 35² ; 4 -गम, one that goes,
 UV, 26² ; 5 गमन, n. going, BK,
 1² ; 6 जगत्, n. the world, BK,
 12² ; 7 ब्रजत्, going, BC, 19¹.

འགྲོགས

- 1 རྩུ་མུག་པ, गमिष्यन्ति, they
 will go, PD, 20².
 1 རྩུ་མུག་པ, 1 अधिगति, f. attaining,
 CS, 16² ; 2 गत्, went, BC, 57² ;
 3 गति, f. course, PD, 2¹, 4
 गमिनी, f. one who goes LV.
 C 3¹³, 7^{1, 22} ; 5 जगत्, the
 world, LV. B 18¹³ ; 6 जन,
 m. people, RK, 31 ; 7 जाति
 f. the course of birth, BC, 43¹ ;
 8 निपातिन्, falling, UV, 25¹.
 1 རྩུ་མུག་པ, आतुम्, inf. to go, BC.36¹.
 1 རྩུ་མུག་པ, आमि, (for आस्यामि)
 I shall go, NA, 4¹.
 1 རྩུ་མུག་པ, जगच्चक्षुस्, the eye of
 the world, BC, 1³.
 1 རྩུ་མུག་པ, अनिर्गम, one without
 going out, MK, 0².
 1 རྩུ་མུག་པ, ब्रजत्, pr. pl. going,
 BC, 68².
 1 རྩུ་མུག་པ, 1 मैत्री, f. love (fig.

ॡसुवास

for समागम, m. association), BK, 16°; 2 सङ्गम, m. coming together, 7. 20; 3 सहित, accompanied, NA, 3. 8.

ॡसुवास'उर, गमक, m. a kind of musical note of which there are seven, NA, 12°.

सु, जरा, f. the old age, BC, 52; जर (for जरा) LV, B 15°, 16°, 17°, C 4°.

सु'व, old, 1 वृद्ध, NA, 5. 2; LV. A°; 2 स्थविर, NA, 3. 8,

सु'न, जीर्ण, worn out, RK, 23.

सु, विपत्ति, f. misfortune, adversity, LV. B16°

सु'व, विपत्ति, f. adversity, disaster, LV. 15, 21 17°.

सु'र, वृद्धिका, f. a vine or bunch of grapes, KP, 2. 1.

सु'सुवास'विद, किंशुक (वृक्ष), m. a

सु'र

well-known tree, otherwise called Palāśa. Its flower is red and very beautiful, but it has no odour, PD, 22°,

सु'गर, भारत, n. India, RK, 2, 5, 6.

सु'के, 1 उदार, beautiful, BK, 29°;

2 विस्तर, m. detailed description, LV, p. 119.

सु'केर, बहल, abundant, NA, 7. 19.

सु'केर'ॡसुवास'व, टीका, f. commentary (lit. विस्तृत टीका, copious commentary), NBT, p. 160.

सु'मर्के, the ocean, 1 समुद्र, m. BK, 2°, 6°; 2 सागर, m. KA, 12°.

सु'वास'व', विस्मय, m. (in the sense of मद), arrogance, BC, 3°.

सु'र, an ornament, 1 अलङ्कार, m. BC. 59°; KA, 10°; 2 भूषण, n. BC, 12°.

ཐུན་དང་

ཐུན་དང་ཐུན་པ, साभरण with ornaments, BK, 20^a.

ཐུན་དང་བུལ་བ, निराभरण, without ornaments, BK, 18^a.

ཐུན་ནས་པ, अलङ्कृत, adorned, NA, 2. 8.

ཐུལ, 1√जि, to be victorious,

जयन्ति, NBT, 1^d; 2 जयिनी, f. victorious, NA, 14^b; 3 राजन्, m. a king, RK, 21^d.

ཐུལ་པོ, a king, 1 नृपति, m. LV.

B 11^a, etc.; 2 राजन्, m. BC, 31^b, 37^b, 60^a; KA, 5¹; LV; NA; RK.

ཐུལ་པོ་ཆེན་པོ, महाराज, a great king, LV. B 2^a.

ཐུལ་བ, जिन, m. the conquer, i.e. the Buddha, BK, 11^c, 16^d; KP, 23; NA, 1^d.

ཐུལ་བར་སྐྱོན་ཅིག, जय, (imp. 2nd

ཐུས

pers. sing.) be victorious

[ཐུལ་བ, जय, m. victory; ཐུན་,

hon. form of ཐུན, imp. and

pf. of འགྱོན་པ, to come,

arrive; thus ཐུལ་བར་སྐྱོན་ཅིག

lit. means 'may you come to victory'], LV. A 6^{1a}, 1⁹.

ཐུལ་བྱིན, जेत, (for जेतृ), one who conquers, a proper name, BK, 11^c, 14^d.

ཐུལ་མཚན, ध्वज, m. a flag, a flag staff.

ཐུལ་སྤྱིན, a kingdom, 1 राज्य n. BC, 35^a, 66^a; NA, 5. 4, 6¹, 7^b, etc.; RK, 23, etc.; 2 राज्यक, NA, 6^b.

ཐུལ་སྤྱིན་བྱིན, राज्यं करिष्यति, one will reign, LV. A 14¹¹.

ཐུས, * आवृत, surrounded, BK, 28^a.

གྱིས་བྱོན

གྱིས་བྱོན་ཏུ་བསྐྱོད་བྱས་ནས, समु-
त्तिष्ठन्, gd. having raised, BC,
66°.

གྱི་ས་པ. 1 विस्तर, m. details, NA,
10. 4. 2 वितान, m. spreading
out, BK, 21^a. 3 उपचय, m. ac-
cumulation, NA, 3^d. 4 विपुल,
extensive, much, NA. 7. 20.

གྱི, a cause, 1 कारण, n. CŚ, 12°;
2 हेतु, m. BC, 18°; MK, 2^d 7°;
NBT, 1^a; RK, 36.

གྱི་མེད, not a cause, the absence of
a cause, without a cause, 1
अहेतु, MK, 1^b; 2 अकारण, NA,
3. 5.

གྱི་མངས་ 1 तन्वी, f. a string,
NA, 12^b, 12. 4; 2 the (Indian)
lute, (i) विपद्नी, f. NA, 12^b; (ii)
वीणा, f. NA, 12. 15, 13. 4, 6, 17.

གྱི་མངས་དང་ལྗན་པའི་སྒྲ་ལོན་པར་
བྱེད, उपवीणयति, one is play-

སྒྲ་བཀོད

ing on a *viṇā* (Tib. lit. sing-
ing with a *viṇā*), NA, 12. 5.

གྱིན, प्रबन्ध, m. continuity, NBT,
1^a.

སྒྲི, 1 द्वार, n. a door, CŚ, 18°; LV
B 21¹⁰, 48, 22¹⁰; RK, 15; 2 मुख,
n. the face, BK, 15^a.

སྒྲི་པ, दौवारिक, m. a door-keeper,
LV. A 1^a, 3^a.

སྒྲིང, अण्ड, m. n. an egg, BC, 46^a.

སྒྲིང་སྒྲིས, अण्डज, m. a bird, BC,
46^a.

སྒྲི, 1 स्त. n. a sound, LV. B 9¹⁰;
NA, 12^b; 2 शब्द, m. (i) a word,
KA, 4^a (སྒྲིས, instr. of སྒྲི); NBT,
3. 2, 4. 1, 5. 2; (ii) a sound,
NA, 11^a; 12^d; 3 स्वन, m. a sound,
NA, 12^d.

སྒྲ་བཀོད་པ, शब्दसन्दर्भ, m. the com-
position of words, NBT, 9. 5.

མྱེ་མྱེ་གསེས་

མྱེ་མྱེ་གསེས་, * आडम्बर, m. a drum
used in a battle, NA, 2^a.

མྱེ་བཅས་, सखर, with a sound, BC,
67^a.

མྱེ་གསེས་, उपकल्पय, imp. arrange,
RK, 33.

མྱེ་བ་བ, छाया, f. a shade, LV.
B 10¹⁵.

མྱེ་བ་བ་དང་བྱེལ་, निरावरण, free from
covering, BK, 18°.

མྱེ་བ་བ, निर्वर्तक, (f. निर्वर्तिका), that
which completes, MK, 7°; LV.
C 6¹⁶.

མྱེ་བ་བ་དྲི, साधयिन्वा, having pro-
pitiated, RK, 32.

མྱེ་གསེས་, ध्वनित, sounded, NA, 8^b.

མྱེ་གསེས་པར་བྱེད་བ, बादयत्, (f. बाद-
यन्ती), pr. pl. sounding, NA,
13. 4.

མྱེ་གསེས་ཤིང་ [མྱེ་གསེས་, ✓कण, to

བརྒྱུད་བ

sound, call, declare. pf. མྱེ་གསེས་].

कणन्ति, are sounding, NA, 12.
4.

མྱེ་རྟོ་མ, दीप, m. a lamp, BC, 13^b.

བརྒྱ, शत, n. hundred, BK, 32^a;
LV. A 13²⁶, B 21^{14, 28, 37}, etc.;
PD, 7^a.

བརྒྱ་ལྷོང་, शतसहस्र, one hundred
thousand or a lac, PD, 9°.

བརྒྱ་དྲུག་ཅུ, शतषष्टि, one hundred
and sixty, RK, 8.

བརྒྱ་བ, शतक, n. a century, CS.
p. 166.

བརྒྱ་ཕྱེན་, शक्र, m. Indra, the king
of gods, BC, 62°; LV. A 13¹⁹.

བརྒྱ་དྲུ, अशीति, f. eighty, LV. A
13¹⁴.

བརྒྱ་དྲུ་བ་, अष्टम, (lit. अष्टम, eighth),
eight, LV. C 7¹⁰.

བརྒྱ་ཉ་བ, भूषित, adorned, BK, 29^b.

བརྒྱུད

བརྒྱུད་པ, परम्परा, f. a succession,
NA, 2. 11.

བསྐྱོམས་པ, (pf. of བསྐྱོམ་པ to me-
ditate), 1 भावना, f. medita-
tion, NB, 11, 1; 2 भावयति, one
meditates, UV, 11^b.

བསྐྱོམ་པ་ཅན་, लभ, sticking to, NA,
7. 19.

བསྐྱུགས་པ, वादित, n. playing
on a musical instrument, NA,
13.6.

བཟློབས (pf. of བཟློབ་པ, आ/वृ, to
cover), 1 वृत, covered, CS, 16^b;
2 अन्तरित, covered, NA, 13 13.

བསྐྱུབས (pf. of བསྐྱུབ, वि/धा, to
make), 1 विदधे, made, BK,
20^d; 2 विहित, made, BK,
27^a.

བསྐྱུབ་པར་བྱ (བསྐྱུབ ft. of བསྐྱུབ,

ངང་

to complete, perform), अनुष्ठेय,
to be done, NA, 7.10.

ང

ང, अस्मद्, pers. pron. 1st pers.
BG, 3^a, 4^a, 5^a; NA, 3. 13 (मे);
RK, 23; UV. 24^b^o.

ང་རྒྱུལ, °मानिन्, considering
proud, PD, 5^b.

ངག, a speech, word, 1 गो, f. KA,
6^b; 2 वाक्, f. LV. C2³⁴; 3 वाक्य,
n. NBT. 7. 1, 10. 2.

ངག་གི་རང་བཞིན, वाङ्मय, consist-
ing of words, KA, 5^b.

ངང་པ, 1 स्वभाव, m. nature, RK, 11;

2 हंस, m. a swan, BC, 57°, 59°;
KA, 1⁵; LV. B 9¹³.

ངང་རྒྱལ་ཅན, °शील, having the
natural disposition of, LV. A
11¹⁵.

ངན

ངན, bad, low, 1 རྒྱ, CS, 18^b; 2 ཇིན
RK. 18.

ངན་འགྲོ, 1 འགྲོ, n. difficulty, ad-
versity, UV, 10°; 2 འགྲོ་བྱེད་, f.
misfortune, trouble, UV, 17^b.

ངན་སྒྲིབ་བྱེད་, भार्गव, m. a name for
Parasurāma, BC. 1°.

ངལ, or འལ་བ, fatigue, 1 འལ་བ་
m. BC, 55°; NA, 13³, 4; 2
འལ་བ་མཆོག་, m. BC, 26^b; 3 འལ་བ་
C 2⁷.

ངལ་གསོས་, विश्रान्त, rested, re-
posed, BC, 2^o.

ཅྱ་བ, √ रुद्, √ लप् (for वि √ लप्)
to cry, weep, 1 འཇིགས་མེད་, NA,
3.7 2; ལྷལ་ལྷལ་, (for ལྷལ་ལྷལ་), BC, 68^a.

ཅྱ་བར་བྱེད་, √ रुद्, to cry, weep,
ཇུ་ཇུ་, NA, 3. 5.

ཅྱ་ཁྱིའ་, (ཅྱ་བ, √ रुद्, √ कुश्, to cry,
weep), 1 ཅུ་ཁྱོའ་, cried, BC, 66^d; 2

ངེས་པ

ཇུ་འཇུག་, wept, BC, 67^a; 3 ཇུ་འཇུག་,
f. pr. pl. weeping, NA, 3. 4.

ཅུ་ར་བ, चक्रवाक, m. the ruddy
goose, LV. B 9¹⁷,

ཅུ་ར་སྒྲིབ་, काषाय, n. a red or
reddish yellow cloth or garment
as for monks, BC, 61^a. 65^d.

ཅུ་ས་ནས་, प्रारोदीत, wept (lit. रुदित्वा,
having wept. [ཅུ་ས་ is pf. of
ཅྱ་བ, q. v.]

ངེས་, 1 ལྷལ་, a ptcl. meaning
certainty, BC, 15^o; 2 འཇིགས་མེད་,
m. certainty, BC, 51^d; NA,
2. 17; 3 འཇིགས་མེད་, without doubt.

ངེས་པ, sure, certain, certainty,

1 ཇུ་བ, BC, 17^a; 2 འཇིགས་མེད་,
BC, 43^d, 46^d; 3 འཇིགས་མེད་, m.
BC, 19^b, 22^b, 27^a; 4 འཇིགས་མེད་,
BC, 30^a; NB, 29. 1.

ངེས་པའི་གནས་པ, (lit. नियमनिष्ठा, f.
rigid observance of penance),

ངེས་པར

*नियम, m. a religious observance. NA, 13, 7.

ངེས་པར, certainly. 1 एव, a ptcl. emphasizing an idea, BK, 8° ; 2 खट्ट, NA, 6^d, 6. 6, 9. 4, 11. 4, 12. 11, 13. 2, 9.

ངེས་པར་བསྟན, निदर्शित, shown, KA, 12^b.

ངེས་པར་སྒྲུ, निवचन्तु, wrote down, KA, 9^d.

ངེས་པར་ཡིན་འཕྲོག, निर्हारिणी, f. one that carries out the mind, i.e. agreeable, NA, 12^b.

ངེས་འགྱུང་བ, निष्क्रान्त, came out, BC, 18^a.

ངོ, मुख, n. mouth (ངོར་ཡིན་ lit. मुखे, in the mouth ; fig. अनुबोध, m. consideration, obedience), NA, 7. 8.

ངོ་བོ་ཁོ་ན་ཡིན་པ, रूपत्व, n. form, natural state, NB, 19¹.

དོ་ཚ་པོ

དོ་ཚ, लज्जा, f. bashfulness, modesty, NA, 13. 12.

དོ་ཚ་དང་བཅས, सलज्ज, with bashfulness BC, 39^a.

དོ་སེམས, आश्चर्य, marvellous, LV, A 13³⁶ ; 42 ; NA. 13. 16.

དོསས, वृत्ति, f. satisfaction, contentment, UV, 5^b, °.

དོསས་པར་འགྱུར་བ, √वृप् (वि√वृप्), to become satisfied, विवृण्वते, UV, 5^a.

ངོས, 1 तट, m. n. a side, NA, 7. 19 ; 2 भित्ति, f. a wall, NA, 8^a.

དུལ, रजत, n. silver, UV, 3^a.

དོས་པོ, thing. matter, substance. 1 भाव, m. BC, 43^d ; CS, 7^a, 15° ; MK, 1°, 3°, ° ; NA, 3. 8 ; 2 वस्तु, n. NA, 2. 8, 3°, 3. 8 ; NB, 15. 1.

དངོས་སུ

དངོས་སུ, साक्षात्, ind. directly,
NBT, 10. 8.

མངཱ, शक्ति, f. power, might, abi-
lity, LV, B 14.

མངཱ་ཤང, power, 1 पराक्रम, m.
RK, 30 ; 2 शक्ति, f. RK, 7.

མངཱ་རིས, राज्यभाग, m. domi-
nion, "in a wider sense the
whole country round the
sources and the upper course
of the Indus and Sutlej,
together with some more
Western parts ; the Cashmere,
English, and most Western
Chinese provinces where Tibe-
tans live."—Jaeschke's Tib.-
English Dictionary ; RK, 22.

མངཱ, गर्भ, m. the womb, an
embryo, BC, 45^b ; UV, 12^a.

མངོན་དགོངས་ནས, अभिसन्धाय, gd.
having in view, KA, 9^b.

མངོན

མངོན་དུ, अभि-, a prefix meaning
'towards,' NA, 12. 4 ; PD, 7^o ;
UV, 8^d.

མངོན་པར, अभि-, a prefix meaning
'towards', BC, 57^d, 60^o ; BK,
12^d ; NA, 12, 4.

མངོན་པར་དགའ་བ, अभिनन्दिनी,
f. rejoicing at, LA. C 5¹⁴, C6¹⁴.

མངོན་པར་འདོད་བ, 1 अभिलाष,
m. desire, BC, 58^b ; 2 अभि-
वाञ्छित, desired, NA, 13^d.

མངོན་པར་འདོད་བ་བཞིན, अभि-
वाञ्छितवत्, like what is desired,
NA, 2. 16.

མངོན་པར་ཕྱོགས, अभिमुख, with
the face turned towards, NA,
3. 2.

མངོན་པར་བབས་ནས, अवतीर्य, gd.
having come down, BC, 4°.

མངོན་པར་འབྱུང, अभिनिष्क्रमिष्यति,

མངོན་པར

will go out, i. e. renounce the world, LV. B 20¹⁴.

མངོན་པར་འགྲུང་བ, 1 नैष्कम्य, n. renunciation, LV. B 12⁹; 2 निष्कमेयम्, I should come out. i. e. renounce the world, LV. B 2⁸; 3 *अभिनिष्कमितुम्, to renounce the world, LV. B 20¹⁶.

མངོན་པར་ཤེས, अभिज्ञ, experienced, LV. C 1²⁹.

མངོན་ཕྱོགས, उन्मुख, raising the face, looking up, BK, 15^a.

མངོན་གྲུང་བ, अभिनिष्क्रान्त, gone out, i.e. renounced the world, BC, 16^a.

མངོན་སྒྲུབ, प्रत्यक्ष, n. 1 perception, NB, 3. 1, 4. 3, 6. 3, 16. 2, 18. 1, 22. 2; 2 evident, evidently, PD, 28^a.

རྩ, पटह, m. a war-drum, NA, 2^a.

ངོན་མང་བ, नीवारप्राय, one with

ལྷུང་མེད

abundant *nivāra*, a kind of rice growing without cultivation, NA, 7. 13.

ངོན་པ, व्याध, m. a hunter, BC, 60^a, 63^a; PD, 3^a; RK, 18.

ལྷ, पञ्च, five, LV. B 21^{13, 27, 29}, 30, 36, 22⁵.

ལྷ་བརྒྱ, पञ्चशत, five hundred, LV. B 21^{29, 40, 38, 39}.

ལྷ་པ, पञ्चम, fifth, MK, 2^d.

ལྷ་པོ, पञ्च, five, LV. C 4²⁵; PD, 25^d. 26^d.

ལྷ་མ, पूर्व, previous, old, BC, 19^a; KA, 2^a,

ལྷ་མ་བཞིན་དུ, पूर्ववत्, as before, LV. A 14²⁹.

ལྷ་གས, मन्त्र, m. a charm, spell, BK, 5^a; KP, 1. 4; PD, 13^a.

ལྷུང་མེད, अपूर्व, not preceded, quite new, NA, 2. 8.

ཕྱིན

ཕྱིན, 1 आदि, first, KA, 5^a; 2
पूर्व, before, LV. A 8¹¹.

ཕྱིན་དུ, पूर्व, adv. before, UV, 26^a.

ཕྱིན་དུ་འགྲོ་བ, °पूर्वक, f. °पूर्विका,
coming before, NBT, 7. 11-12.

ཕྱིན་དུ་འགྲོ་བ་ཅན, °पूर्वक, °पूर्विका, f.
coming before, NB, 1. 2.

ཕྱིན་པོ, नील, blue, BC, 57^a.

ཕྱིན་མེད, अपूर्व, not preceded,
BK, 2^d.

བསྐྱབས་ལྡན, कन्धक, lit. a praised
one, the name of the horse of
Siddhārtha, BC, 53^b, 55^a, 67^b.

བསྐྱབས་འདོན, श्लाघ्य, praiseworthy
BC, 34^a.

ཅ

ཅན, -वत्, a possessive suffix, BC,
28^o.

ཅི, 1 किम्, (i) interrogative pronoun,

ཅི་ཡང

(कः, का, किम्) who, what,
which; (ii) ind. a particle of
interrogation; BC, 27^d; BK,
5^d, 6^d; CS, 5^a, 16^d; KA, 8^d; LV.
B6^a, 13¹⁵; NA, 3^d, 6^{a, b, c}, 7. 5,
8^d, 13, 11, 20; PD, 24^d; 2
किञ्चन, anything, UV, 24^o

ཅི་ཤེ, 1 अथ, (i) then, MK, 8^o; (ii)
if, MK, 12^a; 2 किं नाम, why, CS,
14^o; 3 यदि, if, BC, 35^a; NBT,
5. 1.

ཅི་ཞིག, किम्, interrogative pronoun
(कश्चित्, काचित् किञ्चित्, किम्, etc.),
BC. 37^{b, d}, 38^d; LV. A 8¹⁸, B¹⁸;
NA, 3. 13, 6^d, 7. 11, 9^d, 13. 6;
PD, 6^{b, c}.

ཅི་ཞིག་ལྟར, कथञ्चन, on any
account, some how, KA, 7^b.

ཅི་ཞིག་གྱ, किम्, (lit. किं कार्यम्),
MK, 6^d. NA, 7. 9.

ཅི་ཡང, किञ्चन, anything, UV, 24^b.

उ०

उ०, * केनाथेन, why, LV.A 8¹⁶.

उ०क्ष्ण, कस्मात् (lit. किं निमित्तम्),
why, BK, 5^b.

उ०, एक, one, LV. B 17¹⁹.

उ०दे०रे०, किम् (lit. किमर्थम्), why.

उ०दे०सु०, why, 1 कस्मात्, MK, 12^a;
NA, 13. 9; 2 किमर्थम्, NBT, 10.
48, 52.

उ०दे०सु०, कुतः, why, wherefore,
PD, 11^a.

उ०दे०क्ष्ण, कस्मात्, (lit. किं निमित्तम्)
why, LV. B 20²⁶.

उ०, किम्, what, why, BC, 11^a,
22^a; NA, 7.6.

उ०, 1 कथम् (lit. केन), how, PD,
15^b; 2 किम्, why, PD, 16^a.

उ०, कथञ्चन, on any account,
somehow, CS, 17^b.

उ०, a little, slight, 1 ईषत्,

माउ०

NA, 11. 4; 2 किञ्चित्, CS, 11^b;

उ०, NA, 11. 4.

उ०, अ०, सुदृष्ट, m. n. a while,
an instant, LV. A 10⁹.

उ०, अ०, उ०, स्तोक (lit. स्तोकमात्र),
little, UV, 3°.

उ०, इति, ind. it is used to report
the word spoken or supposed
to be spoken; besides, it
implies a cause, purpose, etc.,
BC, 22^b; CS, 18^a; MK, 5^b; NA,
2^a, 15, 7. 15; NBT, 10, 54.

उ०, उच्यते, (it) is said, KP, 1. 2,
2. 2.

उ०, इति, see उ०, KP, 8. 1,
9. 1, 10. 1; NA, 5^a.

उ०, इति, LVC. 7^a.

माउ०, छिद्यमान, being cut, NA,
10. 5.

माउ०, एक, one. CS, 7^a, ^b; KA, 7^a
KP, 8. 1, 9. 1, 10. 1; NA, 11.5;
NBT, 10. 2; RK, 34; UV, 6^o.

གཅིག་ཅིག་

གཅིག་ཅིག་, कश्चित्, certain, some
one, LV. B 10²⁰.

གཅིག་ཉིད་, एक, one, BK, 25°.

གཅིག་ཏུ་, *एकान्त, exclusively, UV,
19^a, ^b.

གཅིག་པ་, एकाकिन्, alone, LV.
B20²³.

གཅིག་པོ་, एक, NBT, 10. 2.

གཅིས་པ་, प्रिय, dear, BK, 4^b.

གཅོད་པ་, छेद, m. cutting, NA, 12^d.

བཅད་, कृत, cut, NA, 10^a.

བཅད་ཅིང་, लुटित, broken, cut, NA,
10°.

བཅས་, 1 ས- (before a compound
word), with, BC, 65^a; 2 सहित,
with, RK, 36.

བཅས་པ་, ས- (before a compound
word), with, BC, 55^d, 57^b.

བཅུ་, दशन्, ten, LV. B11⁵.

ཆ

བཅུ་དྲུག་, षोडश, sixteenth, UV, 22^d.

བཅུ་ལྔ་, पञ्चदश, fifteenth, LV.
B, p. 121.

བཅོས་, -म, one who kills, BC, 32^a.

བཅོས་ལྷན་, भगवत्, a blessed one,
BK, 11^d, 25^a, 26^b.

བཅོས་ལྷན་འདས་, भगवत्, a blessed
one, glorious, BK, 24^a, 29^d,
30^d; BG, p. 152.

བཅོས་ལྷན་མ་, भगवती, f. glorious,
NA, 13^b, 4.

ལྷགས་, अयस्, n. iron, BC, 27°.

ལྷི་, गुरु, heavy, PD, 24°.

ལྷག་པ་, लता, f. a creeper, UV,
21^b.

ལྷེ་, जिह्वा, the tongue, KP, 7. 2;
BC, 39^b, 53^c.

ཆ

ཆ་, कला, f. a part, UV, 22^d.

ཆག

ཆག (pf. of འཆག་པ།, √भङ्, 'to break), भङ्ग, broken, NA, 8^a.

ཆགས་, 1 (√श्लिष् to stick, cling),

श्लिष्यति, BC, 10^o; 2 सक्त, attached, BC, 18^o; 3 सक्ति, f. attachment, BC, 16^o.

ཆགས་དང་བཅས་, सस्पृह, with eager desire, NA, 13. 24.

ཆགས་ལྗན་, रागिन्, full of love, RK. 17^b.

ཆགས་པ།, 1 निर्बन्ध, m. intentness, insisting upon, NA, 5. 4; 2 भङ्ग, broken, RK, 21; 3 स्नेह, affection, LV. B18¹⁰.

ཆགས་པ་ཅན་, रागिन्, full of love, BC, 18^d.

ཆད་པ་མེད་པ།, अतुच्छेद्, m. without destruction, MK, p. 176.

ཆབ་སྐྱོ།, द्वार, n. a door, LV. A 2⁷, 3²⁶.

ཆར་ཏུ

ཆར་པ།, वृष्टि, f. rain, BK, 12^d; NA, 11^o.

ཆར་འབེབས་པ།, वर्षिन्, raining, bestowing, BK, 21^b.

ཆས་ (pf. of ཆ་པ།, प्र√स्था, to go away), प्रतस्थे, went away, BK, 26^d

ཆེབས་, आरूढ, mounted, RK, 36.

ཆུ།, water, 1 अप्, f. KP, 6. 3; 2 अम्बु, n. PD, 12^b; 3 जल, n. PD, 29^a; LV. A7⁶, 10.

ཆུ་གཏོར་, जलनिधि, m. the sea, NA, 8^b.

ཆུ་གྲོན་, निर्झर, m. n. a spring, NA, 7. 19; 10^b.

ཆུ་བོ།, 1 ओष, m. a flood, UV, 8^d; 2 नदी, f. a river, BC, 26^o.

ཆུང་ཏུ།, अल्प, small, little, CS, 1^a; PD, 29^d.

ཆུང་བ

ཆུང་བ, कनिष्ठ, younger (youngest),

RK, 6.

ཆུང་བར་གྱུར, अल्प, small, little,

KA, 7^b.

ཆུང་མ, पत्नी, f. a wife, PD, 26^{a, b, c}.

ཆེ, महत्, great, PD, 5^b; RK, 29.

ཆེ་བ, ज्येष्ठ, elder, RK, 5, 20.

ཆེན་དུ, कृते, ind. for, NA, 6. 6.

ཆེན་དུ་བརྗོད་ནས, उदान्य, gd. having

breathed forth, i e. having
uttered the emotional or in-
spired speech, LV.A 13⁴⁹.

ཆེན་དུ་བརྗོད་པ, उदान. n. an in-
spired or emotional speech,
LV.A 13⁴⁸.

ཆེན, महत्, great, BC, 11^b.

ཆེན་པོ, महत्, great, BC, p. 113,
45^a, 65^b; BK, 7^b, KP, p. 183.
2. 5, 4. 5, LVA. 6¹⁷, 9¹⁰, 10⁴,
11^{4, 6}, 13⁴³, 14⁶, etc.; UV, 8^d.

ཆོས་

ཆོ་ག, विधि, m. a rule, the way
or method of doing a thing,
KA, 9^d.

ཆོ་ངེས, कन्दन, n. shedding of
tears, lamenting, a cry, NA, 8^b.

ཆོག་ཤེས, सन्तोष, m. contentment,
BK, 15^a.

ཆོས, धर्म, m. 1 religion, duty, 2
element of existence, a thing,
BC, 20^o, 21^d, 31^a, 34^b; BK, 7^o,
8^a, 9^a, 15^o, 17^a; CS, 1^a, 2^a 5^d,
19^a, 21^a; KP, 3.1, 4.1, 4, 5.1, 7.
1^{1, 2, 3}, 8.2, 10.2; LV.C 2²⁶; PD,
19^a; MK, 7^a, 8^{a, o}; UV, 9^a, 26^a.

ཆོས་གོས, (lit. धर्मवस्त्र, 'a cloth that
is put on in practising *dharma*),
चीवर, n. a dress of a mendi-
cant, particularly of a Buddhist
one, BK, 20¹.

ཆོས་ཉིད, धर्मता, f. nature, UV, 15^d.

ཆོས་ནས, सर्वधर्म, m. see ཆོས, KP,
4.3.

ཆོས་

ཆོས་བཞིན་དུ. (lit. यथाधर्म), धर्मेण,
according to justice, LV.A 6²³.

མཚུ, अधर, m. the lip, BK, 17^a.

མཚི་བ, बाष्प, m. n. a tear, BC, 27^b.

མཚི་ས, a tear, (i) अश्रु, n. LV.A
14⁴⁸, B¹³; (ii) बाष्प, BC, m. n.
25^o, 65^a; BC, 27^b, 53^a, 55^a.

མཚི, (√वद् to say), वदति, says,
LV.A 3³⁹.

མཚིས, I (pf. of མཚི་བ=ཡོད་པ,
√अस्, √भू, to be), अस्ति, is, LV
B 10¹⁸, 20⁴⁰. 2 (pf. of མཚི་བ
(i) आ-√गम्, to come; (ii) √स्था,
to stand or to remain, (i)
आगत, come, arrived, LV.A 9¹⁸
(ii) स्थित, standing or remained,
LV.A 3³¹; (iii) व्यवस्थित, remain-
ed, LV. A 2⁹.

མཚོག, 1 best, (i) उत्तम, BC, 34^o;
53^b; NA, 2^o; (ii) दिव्य, BK,

མཚོད

14^o, 28^b; (iii) पर, BG, 1^o; C³, 11^a,
17^d; (iv) परम, BC, 42^o; (v) वर,
BC, 1^d, 34^b, 42^d, 64^a; 2 वर, m.
a boon, LV.B 17¹¹, 18.

མཚོག་དུ, adv. best, excessively, 1
अत्यन्त, UV, 4^d; 2 पर, BG, 1^o;
3 परम, BC, 42^o.

མཚོག་དུ་རབ་དུ, पर, adv. best, BC,
63^a.

མཚོད, अर्चित, worshipped, BK,
31^b.

མཚོད་པ, 1 worship, reverence,
respect, अर्चन, n. LV.A 7¹¹; 2
पूजा, f. BC, 3^b, 58^a.

མཚོད་བྱས, worshipped, 1 अपूजयत्,
BK, 30^d; 2 महायात्रकुः, BC,
58^d.

མཚོད་སྦྱིན, यज्ञ, m. a sacrifice, RK,
36.

མཚོད་ཡོན, अर्घ्य n. a respectful

འཆང

offering consisting of water,
dūrvā grass, and rice, etc. NA,
11°.

འཆང, -ལུ, bearing, carrying, BC,
66°.

འཆང་བ, -ལུ, bearing, carrying,
BC, 65^b.

འཆད་བ (√ཁལ་, to describe),
ཁལ་ལྟེ, is being described,
RK, 1.

འཆད་འགྱུར (འཆད, √ཁལ་, to say),
ཁལ་ཡིན་པའི, will say, NA, 9^d.

འཆི, ལུ, dead, UV, 7^d.

འཆི་བ, death, 1 མའུ་, n. BC, 15^a;
LV.C 4^a ; 2 ལུ, m. BC, 22°,
44°, 52^a ; PD, 1^d ; LV.B 16^{a1},
17^a ; UV, 7^b.

འཆི་བར་འགྱུར, མའུ་ལྟེ, die, UV, 7°.

འཆི་བར་བྱེད, (lit. kills,) * བེ་
པའུ་ལྟེ, one causes to fall down,
destroys, KP, 1. 1.

རྒྱ་ལྷ་

འཆི་མེད་གནས, མའུ་ལྟེ, n. the
state of immortality, UV, 7^a

འཆི་མེད, མའུ་ལྟེ, not mischie-
vous,

འཆིང་བ, མའུ་ལྟེ, n. a bond, bon-
dage, UV, 21°.

མ

མ་གྱི, ལུ, ind. a particle having
an interrogative force, UV,
21^d.

མ་གྱི་བ་བཞིན, ལུ, ind. pro-
perly, BC, 58°; NA, 2. 15.

མ་གྱི་ལྷ་, ལུ, ind. as, PD, 28°.

མ་གྱི་ལྷ་, 1 ཁལ་, what, (lit. ཁལ་
how), LV. B 20¹⁶; 2 ཁལ་, ind,
how, KA, 8^b ; MK, 5^d, 7°. 11^d,
13^d ; NA. 3. 7, 10, 14, 10. 5, 11^d;
3 * ལུ, not, BK, 25^d; 4 ལུ, ind,
as, BC, 23°, 46^a, 47^a ; BK, 7° ;
Cś, 9^a, 12^a; NA, 2. 7, 16, 4^a, 6^a,
7. 13, 9. 4, 12. 4 ; UV, 20^a.

ཇི་ལྟར་

ཇི་ལྟར་རྒྱས་བཞིན་, यथासासर्थ्य, adv.

according to the ability, KA, 2°.

ཇི་ཤིན་, यावत्, ind. as far as, BK,

24^d; MK, 5°; PD, 7°.

ཇི་ཤིན་འཕྲོ་བ་, यावज्जीव, as long as the life, BK, 24^d, 25^d; PD, 18^a.

རྩ་མོ་, a lord, master, 1 आर्य, m.

NA, 3.7; 2 भर्तृ, m. BC, 6°, 26°, 66°.

འཇམས་, मञ्जु, beautiful, KA, p.192.

འཇམས་པ་, कोमल, soft, NA, 12. 4.

འཇམས་པོ་, मधुर, sweet, PD, 30°.

འཇིག་, 1 ध्वंसिन्, perishing, NA, 5°;

2 नश्यति, vanishes, PD, 29^b.

འཇིག་རྟེན་, 1 लोक, m. the people,

world, BC, 48°, BK, 1°, 11°; CS,

4°, 9°; LV.A 13²¹, ³⁵, ⁴¹; NA, 3^b; PD, 2°; UV, 9°, 18^d, 22°;

2 लौकिक, worldly, CS, 4°.

འཇིག་ས

འཇིག་རྟེན་པ་, लौकिक, worldly, CS, 9°.

འཇིག་རྟེན་འཕེལ་བ་, लोकवर्धन, one who increases worldly affairs, UV, 9^d.

འཇིག་རྟེན་ལུགས་, लोकयात्रा, f. the course of worldly life, KA, 3^d.

འཇིག་རྟེན་གསུམ་, त्रिमुन, n. the three worlds, NA, 14^d.

འཇིག་རྟེན་གསུམ་པོ་, भुवनत्रय, n. the three worlds, KA, 4°.

འཇིག་པར་འགྱུར་, (अव-√सद्, to sink down, fail or come to an end), अवसीदति, PD, 5^d,

འཇིག་ས་, भय, n. fear, LV, B16²².

PD, 7°. 2 ससाध्वस, alarmed, frightened, NA, 13, 12.

འཇིག་ས་ལྟ་བུ་, भयदर्शक, one who sees fear, UV, 10°.

འཇིགས་

འཇིགས་པ།, भय, n. fear, BK, 10^d;

CS, 5^b, 19^{b,e}; PD, 1^d, 7^{a,e};
UV, 2^d.

འཇིགས་པ་མེད།, अनुद्विग्न, not anxi-
ous, not frightened, NA, 9, 9.

འཇིགས་པར་བྱ།, भेतव्य, to be
feared, PD, 7^b.

འཇིགས་བྱེད།, भयङ्कर, terrible, CS,
18^b.

འཇིགས་མེད་ལྟ་བུ།, अमीतवत्, like
one who is not frightened, PD,
7^d.

འཇུག་ (པར་བྱ་བྱེད་, to proceed ; པར་བྱ་
འཇུག་, to enter), प्रवर्तन्ते, NBT,
10, 44.

འཇུག་འདོད།, विविच्छु, desirous of
entering, KA, 12^d.

འཇུག་པ།, प्रवृत्ति, f. taking an active
part in worldly life, activity,
CS, 4^b; NBT, 10, 41.

འཇུག་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ།, अक्रम,

ཇེས་སུ

not to be followed, LV.C 1^{6,7}.

འཇུག་པར་བྱེད།, 1 (པར་བྱ་འཇུག་, to
enter], प्रविशामि, NA, 3, 14; 2
(པར་བྱ་བྱེད་, to act), प्रवर्तते, KA, 3^d.

ཇེས་, स्वामिन्, m. a master, lord,
NA, 2, 7.

ཇེས་སྐྱུ་མོ།, भर्तृदारिका, f. the daugh-
ter of the lord, NA, 13, 2.

ཇེས་, अनुवर्तिन्, one who follows,
BC, 3^e.

ཇེས་སྐྱུ་མཐུན།, अनुरूप, corresponding,
equal, PD, 15^e.

ཇེས་ལ།, अनन्तर, n. after, or im-
mediately after, PD, 10^{a,b},

ཇེས་སྐྱུ་མཐུན་པ།, अनुरूप, corres-
ponding, equal, NA, 13, 18.

ཇེས་སྐྱུ་བསྐྱེད་པ།, अनुशंस, m.
praise, i e. that which is com-
mendable, profit, merit, BC,
12^b.

ཇེས་སྐྱུ་བསྐྱེད།, 1 अनुशिष्ट, instructed,

ཇེས་སུ

KA, 3^a; 2 आज्ञापित, ordered,
NA, 7. 15.

ཇེས་སུ་བསྒྲན་བ, आज्ञा, f. (lit.
अनुज्ञा f.), an order, NA, 7. 10.

ཇེས་སུ་དབག་བ, अनुमान, n. in-
ference, NB, 3. 1, 17. 1, 23. 1,
25. 1.

ཇེས་སུ་དབག་བར་བྱ་བ, अनुमेय,
that which is to be inferred,
NB, 25. 1, 27. 1.

ཇེས་སུ་འབྲང་བ, अनुगामिन, a
follower, following, UV, 26¹.

ཇེས་སུ་འབྲངས་བར་བྱ, अनुसर्तव्य,
that which is to be followed,
RK, 32.

ཇེས་སུ་བརྟེ་བཅས, सातुकोश, kind,
BC, 41^a.

ཇེས་སུ་གཟུང་བྱ, अनुग्राह्य, fit to be
favoured, BK, 25^b.

ཇེས་སུ་བརྒྱུང་བ, अनुग्रह, a favour,
NA, 2. 14.

བརྗོད་བ

ཇེས་སུ་འོངས, *अनुगच्छत, pr. pl. (lit.
अनुगत), following, BC, 5^b.

ཇེས་སུ་ཡི་རང, अनुमोदनी, appro-
ving, causing pleasure, LV, B
18¹⁵.

ཇློན་བ, वृक्षक, m. a small tree, NA,
10. 6,

བརྗོད, to say, denote, 1 (अभि-√
धा), (i) अभिधीयते, NBT. 10. 61;
(ii) अभिहित, said, NA, 1^a, 2 (√
ब्रू), ब्रूयात्, PD, 3^b; 3 (√वच्),
(i) उक्त, said. NA, 12. 10; (ii)
उक्ता BC, 11^a; (iii) उच्यते, NBT,
2. 9.

བརྗོད་བ, 1 (अभि-√लप्, to talk, to
say), अभिलाप, m. an, expression,
NB, 5. 1; 2 (√भण् to say),
भणामि; NA, 6. 6; 3 (√वच् to
say), उच्यमान, NBT, 9. 3.

བརྗོད་བ་ཡིན, उक्त, said, NBT, 8. 4.

བཻྡོད་པ

བཻྡོད་པར་བྱ, 1 भणिष्यामि, I shall say ; 2 वक्तव्य, to be said, CŚ, 8^b.

བཻྡོད་པར་བྱ་བ, अमिधेय, to be mentioned, NBT, 2.7, 4.4, 5.2, 6.7, 8.3, 9.9, 25,36, 10,6,20.

བཻྡོད་བྱིད (√शंस, to say), शंसति, KA, 6^a.

ཉ

ཉ, पूर्ण, full, BK, 16^b.

ཉ་མོ, मीन, m, a fish, RK, 21^a.

ཉན, (√श्रु, to hear,) श्रूयते, NBT, 10.53.

ཉན་པ, 1 श्रवण, n. hearing, NBT, 10. 33 ; 2 श्रूयते, NBT, 11. 18; 3 श्रोतृ, one who hears, NBT, 10. 32, 50.

ཉན་པ་གཉིས་ཀྱི, श्रवणयोः, of the two ears, NBT, 11. 22.

ཉལ

ཉན་པ་པོ, श्रोतृ, one who hears, NA, 2. 11.

ཉན་པར་བྱིད, आकर्णयन्ति, (they) are listening, NA, 11. 5, 12^a.

ཉམ་ཐག, आर्त, afflicted, pained, LV, B16^b.

ཉམས, 1 खंस, m, falling. CŚ, 17^a ; 2 नाश, m, destruction, BC, 15^a ; 3 निर्, without, BC, 52^a

ཉམས་པ, 1 (√नश्, to be lost, disappear), नश्यति, KA, 5^a ; 2 निधन, m, n. destruction, death, BC, 52^a.

ཉམས་པར་བྱིད་པ, (lit. a killer), हतक, miserable, wretched, NA, 7. 2.

ཉམས་སྲ་སྲིང་, अनुभवत, pr. pl. feeling, NA, 5. 2.

ཉམས་སྲ་སྲིང་པར་བྱིས, अनुभूयताम्, let (it) be felt, NA, 5. 4.

ཉལ (ཉལ་བ, √ स्वप्, to sleep, lie

ཉི་མ

down, imp. ཉོལ ; n. a bed),

མཐོང་པོ།, (they sleep), LV, A11¹⁰,

ཉི་མ་, 1 the sun, (i) མཚན་, n. C3, 22°;

(ii) མཚན་, m. BC, 13°; (iii) མཚན་
མཚན་, m. LV.A 13²⁵; RK, P. 119;

(iv) མཚན་, m. LV. B6⁴, 7¹; 2 མཚན་,
n. m, the day, NA, 7. 13.

ཉི་ཤུ་ཅུ་ལྔ་པ་, བཅུ་ལྔ་པ་, twenty-
sixth, LV. C, p. 131.

ཉིང་མཚན་མཚན་མཚན་པ་, མཚན་པ་, m.,
rebirth, transmigration, LV.
B17²⁴.

ཉིད་, exactly, certainly, only, in-
deed, 1 ལྟ་, ind, BC, 3^b, etc. ;
BG, 5^o; BK, 4^b, etc ; C3, 2^b,
etc ; KA, 3^o, etc. ; LV. C2²⁴,
etc. ; NA, 3. 5, etc. ; NB, 18.
1, etc ; NBT, 4. 6, etc. ; PD,
2^a, etc. ; 2 ཉིད་, ind, BK, 22^a ;
PD, 14^d.

ཉིད་ཀྱི་, ལྟ་, ind. (see ཉིད་), BC, 22^a,

ཉི་མར་

23^d ; KA, 11^b ; NA, 7. 16 ;
NB. 29. 1.

ཉི་མ་, མཚན་, n. a day, BK, 3^a.

ཉི་མ་མཚན་, མཚན་, m. n, a day, BK, 2^d.

ཉི་མ་, མཚན་, not many, little, PD,
4^d.

ཉི་མ་མཚན་, མཚན་, m. a chamber-
lain, LV, B 5¹⁰, 6², 7¹.

ཉི་མ་, 1 མཚན་, near, NA, 9. 2 ;
2 མཚན་, n, proximity, vicini-
ty, NB, 13. 1.

ཉི་མར་, མཚན་, a prefix, ind. meaning
near, etc.

ཉི་མར་མཚན་པ་, མཚན་པ་, consumed,
useful, NA, 7. 13.

ཉི་མར་མཚན་པ་, 1 (མཚན་པ་མཚན་ to ins-
truct), མཚན་པ་, MK, 8^b; 2 མཚན་
m, instruction, PD, 27^a,

ཉི་མར་མཚན་པ་, མཚན་པ་, serving,
NA, 2. 4.

ཉེ་བར

ཉེ་བར་སྟོན, उपदेश, m. instruction,
BK, 17^a.

ཉེ་བར་གནས་པ, आसन्नस्थित, stand-
ing near, NA, 7. 2.

ཉེ་བར་སི་གནས, असन्निधान, n. not
near, KA, 5°.

ཉེ་བར་མཆོད་པ, (अव-√लोक् to see,
look at), अवलोकयाव, NA, 10. 1.

ཉེ་བར་མཛེས་ཤིང, उपशोभित, de-
corated, NA, 9. 7.

ཉེ་བར་བརྩུང་ནས (བརྩུང is pf. of
འཛིན་པ, √ग्रह् to take), उपेत, gd. having taken, NA, 1^a.

ཉེ་བར་འཇོག (འཇོག-√नी, to lead near),
उपानयेय, BC, 30^o.

ཉེ་བར་འཇོག་པ འཇོག་པ, འཇོག་པ, འཇོག་པ, n. holding,
attachment, clinging to exis-
tence, LV, C4²⁴.

ཉེན་པ, व्यथा, f. pain, BK 3^d.

ཉེན་མོངས

ཉེར (ཉེ and ར) འཇོག, a prefix,
(see ཉེ་བར), BC, 67^b.

ཉེར་བསྟན, འཇོག་པ, BK, 8^a.

ཉེར་མཆོད (འཇོག-√लक्ष्, to look at,
observe), उपलक्ष्य, gd., KA, 2^b.

ཉེར་ཞི, འཇོག་པ, m. cessation, MK,
p. 176.

ཉེར་འཇོག་ས, འཇོག་པ, n. near, BC, 60^o.

ཉེས་པ, འཇོག་པ, m. a falt, defect,
KP, 1. 3.

ཉེས་པར་སྟོན, འཇོག་པ, n. misdeed,
UV, 17^a.

ཉེས་པར་སྟོན, འཇོག་པ, འཇོག་པ, wrongly,
used, KA, 6^o.

ཉེན་ཅིག (ཉེན་པ, √श्रु, to hear,
imp. ཉེན་པ,) श्रूयताम् let it be
heard, BC, 51^d.

ཉེན་མོངས, འཇོག་པ, m. misery, trouble,

གཉིད་ལོག

passions, BK, 1^a, 10^a, 11^b; KP,
1. 1, 3, 2. 1, 3.

གཉིད་ལོག, མུས, sleeping, asleep,
BC, 2^a.

གཉིས, both, two 1 (i) ཅམ, LV. A
13^a; NA, 13. 14; (ii) ཅམམ, CŚ. 10^d, 21^d; (iii) ངམ, KA, 10. 2;
(iv) ངྱ, KP, 8. 2, 9. 4; LV. A
13¹⁰; MK, 1^b; NB, 2. 1; PD,
2^a; 2 ངྱའི་མཉམ་པ་, second, KP, 8. 1,
9. 1, 10. 1.

གཉིས་ཀ, 1 ཅམམ, both, CŚ, 10^d;
2 (ངྱ, two), རྒྱུ་མཉམ་ two-fold;
UV, 16^d.

གཉིས་འཕྲུང་, ངྱམ་, m., an elephant,
BC, 26^a; BK, 19^a.

གཉིས་པ་, ངྱའི་མཉམ་པ་, second, BC, 32^a.

གཉིས་པ་མེད་པ་, རྒྱུ་མཉམ་པ་, without
the second, CŚ, 18^a.

གཉིས་པོ་, ངྱ, two, LV. C 1^a, 2¹⁹.

མཉམ་པ

གཉིས་ཕྱེ་གྲ་, ངྱ, two, LV. A14¹⁷.

གཉིན་, 1 མཉམ་པ་, m, a companion
of king, minister NA, 7. 3;
2 བཅའ་མཉམ་པ་, a friend, BC,
2^b; BK, 2^b, 11^b; 3 མཉམ་པ་, a relative,
(i) བཅའ་མཉམ་པ་, m. BC, 35^a, BG, 1^b;
(ii) མཉམ་པ་, m. BG, 2^a.

གཉིན་པུས་, མཉམ་པ་ (for མཉམ་པ་),
with men (lit. with kinsmen),
LV. B 12²².

གཉིན་མཉམ་པ་, མཉམ་པ་ (-མཉམ་པ་) n. a
kinsman, NA, 3. 8.

མཉམ་པ་དེ་, མཉམ་པ་, g.d. having pro-
mised, LV, A 3¹⁰.

མཉམ་པ་ར་བྱ་, མཉམ་པ་, to be heard,
PD, 19^a.

མཉམ་པ་ཡོད་, མཉམ་པ་, f. a city of that
name, BK, 11^d.

མཉམ་, མཉམ་, equal, PD, 1^a, 1^b, 1^c, 1^d.

མཉམ་པ་, equal, 1 མཉམ་པ་, PD, 21^b;
2 མཉམ་པ་, PD, 1^a; UV, 6^a.

མཉེ་བ

མཉེ་བ, संवाहन, n. shampooing,
gentle rubbing, NA, 6^b.

མཉེས་པར་བྱེད་ཅིང, आराधयन्ती, f.
worshipping, paying respect,
NA, 12. 5.

ཉིང་བ, जरत, old, NA, 10^b.

ཉེད, प्राप्ति, f. attainment, UV, 11^b.

ཉེད་དཀའ, दुर्लभ, difficult to get.
BC, 20¹.

ཉེད་པར་དཀའ, दुर्लभ, difficult to
get, BC, 7¹.

ཉེད་བ, (√लभ्, to get), लभते, LV.
C4¹⁹.

ཉེད་སྒྲ་བ, सुलभ, easy to get, NA,
13. 12.

སྒྲིན, 1 प्रिय, agreeable, pleasant,
PD, 3^b; 2 मधुर, sweet, PD, 3^d.

སྒྲིན་གྲགས, यशस्, n. fame, BC,
34^b.

སྒྲིམ་དྲ

སྒྲིན་ངག, काव्य, n. (lit. a speech
which is agreeable), poetry,
p. 192; BC, p. 113; KA, 2^a,
7^a, 10^a, 12^c.

སྒྲིན་ངག་མཁན, कवि, m. a poet,
NA, 3^a.

སྒྲིན་ཅིང་ཕྲ་བ, काकली, f. a low and
sweet tone, NA. 12. 5.

སྒྲིན་བ, कीर्ति, f., fame, glory,
UV, 11^a.

སྒྲིན་པའ་ཆོག, मधुरप्रलापिन्, one
who speaks sweetly, LV. B14³.

སྒྲིན་པར་སྒྲ, प्रियवादिन्, speaking
kind or pleasing words, PD,
24^b.

སྒྲིམ, (√मन्, to think), मन्ये, NA,
11. 2.

སྒྲིམ་དྲ, इति, a particle used to
report words spoken or sup-
posed to be spoken, CS, 20^a.

སྒྲུབ་ཏུ་སེམས་ས

སྒྲུབ་ཏུ་སེམས་ས, (lit. अमन्यत, thought), 1 * अमूत, was, LV. B1^a ; 2 इति, (see the preceding word), CS, 13^d.

སྒྲུབ་ཏུ་བསམས་ནས, विचिन्त्य, gd. having thought, NA, 6. 3.

སྒྲུབ་ནས, चिन्तयित्वा gd. having thought, LV. B2¹⁴.

སྒྲིགས་ས, अविशुद्ध, impure, RK, 31.

སྒྲིང, हृदय, n. the mind, heart, BC, 6^b, 27^a.

སྒྲིང་རྗེ, 1 करुण, kind, BC, 41^b;
2 कदया, f. kindness, BK, 12^a.

སྒྲིང་རྗེ་ལྷན་པ, कारुणिक, kind, NA, 1^a.

སྒྲིང་པོ, सार, m. the essence, BC, 62^a.

སྒྲིང་པོ་ཅན, गमित, filled with, NA, 9. 8.

དྭ་ས་ལ

སྒྲིང་བཅེ་བ་ཉི་བར་བརྒྱུང་སྟེ, अनु-
कम्पया, with compassion (lit. अनु-
कम्पासुपादाय, having taken com-
passion), LV. A12^a, ⁹.

སྒྲིབ་པ, अङ्गलि, m. the hallow of
the hands joined together,
BK, 23^a.

བསྒྲུད, कथा, f. a talk, speech,
CS, 4^a.

བསྒྲིན་བཀྲར, सपथ्या, f. veneration,
worship, NA, 11^d.

བསྒྲིན་གནས, उपवास, fasting, NA,
13. 7.

5

དྭ་ས་ལ, तमाल, m. a kind of tree,
dark-barked but white-blosso-
med, Xanthochymus pictorius,
NA, 12. 14.

དྲིང་ངེ་འཇིན, समाधि, m. intense

དྲིང་འཛིན

contemplation, profound meditation, LV. C 2⁴⁴, 7¹⁷.

དྲིང་འཛིན, समाधि, m. profound meditation, UV, 13^d.

དྲི, निपात, a ptcl., see p. 222. PD, 2^a; etc.

གཏོང་ནས, (གཏོང་བ, √दा, to give, pf. བཏང or གཏང, fut. གཏང, imp. གཏོང or བཏོང), gd. दत्त्वा, having given, NA, 11. 6, 13. 1.

གཏས, किल, ind. a ptcl. expressing 'verily', 'indeed', 'assuredly', 'so reported', BC, 52^b.

གཏྲི་ཐུག, मोह, m. delusion, ignorance, CS, 16^a.

གཏོང, (pf. བཏང, fut. གཏང, imp.

ཐོང), उत्सर्ग, m. giving up, offering, RA, 36.

བཏང་མྱེ

གཏོང་བ, दातृ, m. a doner, PD, 9^d.

གཏོང་མི་ཤེས, लागानज्ञ, one who does not know how to let go, RK, 15.

གཏོང་བ, (√दा, to give, deliver, pf. བཏང or གཏང, fut.

གཏང, imp. གཏོང or བཏོང), दत्त, given, RK, 26.

གཏོར, 1 चिन्नेप, threw, scattered, BC, 57^d. 2 क्रीर्ण, scattered, BK, 23^b.

གཏོར་བ, क्षेपण, n. throwing, LV. A 7^a.

བཏང (pf. of གཏོང་བ, see above), दत्त, given, NA, 11. 5.

བཏང་སྒྲིམས་བྱ, उपेक्ष्य, to be over looked, KA, 7^a.

བཏང་མྱེ, लक्ष्मा, gd. having given up, NA, 4^b.

བདང་བ

བདང་བ, ཡུལ, given up, NA, 6¹.

བདང་བར་གྱུར, བཏུལ་པ, gave up,
Bk, 22^b.

བདབ (pf. of འདེབས་པ, to cast,
throw] * भवेत् (lit. आक्षिप्त, cau-
sed, effected), LV. B 15¹⁷.

བདུད་ནས, བཀའ་ལྟར་གྱིས་, gd. having salut-
ed BC, 14^b.

དྲི, a horse, 1 འཕྲུག་, m. BC, 3^d, 11^a,
30^a, 64^a; RK II, 34, 36;
2 བཞུང་, BC, 4^a; 3 རྒྱུ་, BC, 67^b;
LV. B 22^{1a}.

དྲི་ཉིད་, འཕྲུག་ཀྱི་ཉིད་, the state of a horse,
BC, 55^b.

དྲིག་, རྟོག་, eternal, KP, 8. 1.

དྲིག་ཏུ, adv. always, 1 རྟོག་, CS,
11^d, NA, 10^d; 2 རྟོག་ཀྱིས་, LV.
B 15⁷; 3 རྟོག་པོ་, BC, 41^a; 4 རྟོག་
LV. B 14^{1a}; 5 རྟོག་, PD, 3^b; UV,
7^d.

དྲིག་

དྲིག་པོ་, རྟོག་, eternal, BC, 41^b; KP,

5. 1, 6. 3, 7. 1, 2.

དྲིག་མེད་པོ་, མཚན་མེད་, not eternal,
MK, h. 176.

དྲིག་སྒྲིག་, 1 རྟོག་, m. a mark, BC,
54^a; 2 རྟོག་, n. the invariable
mark which proves the existen-
ce of anything in an object
(i.e. *hetu*), NB, 25. 2. 27. 1.

དྲིན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འགྱུར་, བརྟེན་
སྐུལ་པ, m. the Law of Depen-
dent Origination in Buddhism;
MK, p. 176.

དྲིན་འབྲེལ་, (the shortened form
of the above), བརྟེན་སྐུལ་པ, m.
the Law of Dependent Ori-
gination, RK, 33.

དྲིན་ས་ཡིན་པ་, མཚན་མེད་, unsuppor-
ted, KP, 8. 2.

དྲོག་, (འདོད་པོ་, to think), འདོད་པོ་, NA, 7. 3.

རྫོག་པ

རྫོག་པ, 1 कल्पना, f. creating in mind, imagination, CS, 15^d; NB, 5. 1. 2 प्रबोध, m. opening, blowing, BK, 20^e; 3 सङ्कल्प, m. definite determination, LV.C2³²; 4 तर्कयामि, I think, NA, 12. 5.

རྫོག་པར་བྱ, (རྫོག་པ, नि-√रूप् to examine, search, ascertainment), NA. 8.3.

རྫོགས, 1 (vb. अव-√गम् to understand), अवगच्छामि, NA, 13. 25; 2 apprehension, knowledge, understanding, (i) प्रतीति, f. 19. 1; (ii) प्रत्यय, m. 5. 1.

རྫོགས་བཞེད, अवदान, n. a great or glorious act, BK, p. 137.

རྫོགས་པ, apprehension, understanding, knowledge, 1 ज्ञान, n. UV, 6^d; 2 प्रतीति, f. NB, 21. 1; 3 प्रेक्षा, f. NBT, 5. 4.

ལྷ་བར་བྱ

རྫོགས་པ་བཞེད་པ, अवदान, n. a great or glorious act, BK, p. 151.

རྫོགས་པ་དང་ལྷ་ན་པ, प्रेक्षावत्, wise, NBT, 10. 8, 12. 3.

རྫོགས་ཤིག (imp. of རྫོགས or རྫོགས་པ, नि-√रूप्, to examine, search, know), निरूपय, NA, 7. 14.

ལྷ, subst, 1 दृष्टि, f. a view, UV, 9^e, 2 vb. (प्र-√ईक्ष्, to see, look), प्रेक्षावहे, NA, 13. 9.

ལྷ་པོ, द्रष्ट, one who sees, CS, 7^a, ^b.

ལྷ་བ, दृष्टि, f. seeing, a view, CS, 17^b

ལྷ་བ, 1 seeing, a view, (i) दर्शन, NA, 13, 11; (ii) दृष्टि, f. CS, 17^d, 18^b; LV, C2³⁰, 7¹⁵; 2 दृश, f. the eye, NA, 2^b.

ལྷ་བར་བྱ (see above, བྱ fut. of བྱེད་པ,) प्रेक्षावहे, NA, 12. 8.

ལྟ་བར

ལྟ་བར, inf. རྟུམ, to see, NA,

12. 13.

ལྟ་བུར, like, as, 1 རྟ, NA, 11. 5;

2 སངས, BK, 27¹.

ལྟ་ལས, རྟ, seen CS, 17^b.

ལྟར, 1 འཕུལ་ལྟར, according to,

RA, 30; 2 རྟ, like, NA, 10^b;

PD, 22^a, 29^a; 3 འཕུལ་ལྟར, thus, LV.

A 3^a; 4 རྟ, as, CS, 12^b; UV,

12^a, 20^b.

ལྟས (imp. of ལྟ་བར, to རྟ, to

look, see), 1 འཕེལ་ (for འཕེལ་),

consideration (The Tib form is to be construed with some difficulty); 2 རྟ, KA, 5^a. NA, 1^b.

ལྟས་ལྟེན (imp. of ལྟ་བར to look,

see above), 1 རྟ, NA, 6. 9. 6;

2 རྟ, NA, 7. 18, 9. 6,

13. 6,

སྟོང་

སྟོང་པ, བྲ་མེད་, a tiger, RK 21^b.

སྟོང་, འཇམ་མེད་, n. a seat, LV. A 3^a,

4^a, 8¹, 13⁵⁰.

སྟོང་ཕྱིར, མུན་, thick, NA, 9. 7.

སྟོ, a conjunctive ptcl. see ཉི

PD, 9^a, 19^b. etc.

སྟོང་, མུན་, n. above, in the upper region, CS, 22^a.

སྟོར, (སྟོར་བ, རྟ to give; pf.

and fut. རྟ), 1 རྟ, NA.

7^a; 2 རྟ, PD, 15^b.

སྟོར་བ, 1 vb. (རྟ, to give), (i)

དཔེ, NA, 11^a; 2 (ii) རྟ, one

who gives, BC, 26^b; (ii) -འཇམ་, one

who gives, BK, 16^a.

སྟོར་བྱ, རྟ, an heir, BC, 19^a,

20^b.

སྟོང་, (for སྟོང་བ), མུན་, void,

ཕྱོང་ཅིན

1 empty, NA, 14^b; 2 सहस्र, n. thousand, PD; 19^b.

ཕྱོང་ཅིན, शून्यता, voidness, CS, 7^c, 21^c.

ཕྱོང་ལྷན, शून्यवत्, ind. like the void. CS, 3^b

ཕྱོང་ལྷན, सहस्रवत्, possessing a thousand, NA, 14^a.

ཕྱོང་བ, विहीन, devoid of, PD, 16^a.

ཕྱོང་བ་ཅིན, शून्यता, f, voidness, BK, 18^c; CS, 7^d, 8^a.

ཕྱོང་ཕྱག, सहस्र, n. a thousand, RK, 36.

ཕྱོང་མིན, अशून्य, not void, CS, 3^b.

ཕྱོན (ཕྱོན་བ, to show, indicate, display, to teach. instruct, pf. and fut, བཟྱན), 1 दर्शयति, NA, 13. 7; 2 निवेदयामि, NA, 9. 2.

ཕྱོན་བ, see above, 1 दर्शयत्, BK, 18^a; 2 प्रदर्शन NBT, 12. 1.

བདག་ས་ནས

ཕྱོན་བ་བློ, व्युत्पादक, one who makes one proficient in science, NBT, 11. 2.

ཕྱོབས, 1 बल, n. strength, PD, 6^b;

2 बलात्कार, m. violence, BC, 29^c; 3 विक्रम, m. power, BC, 5^c.

ཕྱོབས་དང་ལྷན་བ, बलोपेत, endowed with strength, LV. B 21¹².

ཕྱོབས་ལྷན, बलवत्, strong, CS, 19¹, PD, 6^{a,c}.

བདག་བ, परीक्षा, f. examination, investigation, NBT, 5, 5,

བདག་ས་ནས (རྟོག་བ to consider, examine, search, pf. བདག་ས, imp. རྟོག or རྟོག་ས), gd. having investigated or ascertained; 1 अन्विष्य, NBT, 10.9; 2 निरूप्य, NA, 7, 23.

བདྟན

བདྟན, 1 དུ, strong, RK, 12; 2 ལྷན, firmly held, BC, 65^b.

བདྟན་པ, 1 དུ, firm, PD, 29^a; 2 ལྷིར, resolute, wise, BC, 56^a, 59^a; UV, 21^a; 3 ལྷན་པ, f. firmness, resolution, BC, 42^a.

བདྟལ་ཞུགས་པ, -བྱུ་, f. devoted, BC, 33^a.

བདྟན (pf. and fut. of དྲིན་པ to hold, lean on, imp. དྲིན), རྒྱུ་ལྷན་, gd. depending, MK, 5^a.

བདྟན་ནས (see above), 1 ལྷན་ལྷན་, gd. having recourse to, RK, 32; 2 རྒྱུ་ལྷན་, gd. having got, CS, 14^a.

བདྟན་བྱ, (lit. ལྷན་ལྷན་ one should resort to), * ལྷན་ལྷན་ one should live together, UV, 9^b.

བདྟན་ཞིང, ལྷན་ལྷན་, one should practise, UV, 9^a.

བཟླས་པ

བཟླ་བར་བྱ, (བཟླ་བ fut. of ལྷ་བ ལྷན་ ; ལྱ fut. of ལྱེན་པ, ལྷན་), ལྷན་ལྷན་, MA, 13. 13.

བཟླ་ཞིང, ལྷན་ལྷན་, desirous of seeing, LV.A 9¹⁵.

བཟླས་པར་བྱུར་པ, ལྷན་, born, LV.A 9¹⁵.

བཟླས་, 1 * ལྷན་, done, made, LV, B22^a; 2 ལྷན་, seen, NA, 2^a; 3 ལྷན་ལྷན་, NA, 13. 14; 4 ལྷན་ལྷན་, gd. having seen, BG 1^a.

བཟླས་ན, ལྷན་ལྷན་ (lit. ལྷན་ལྷན་), gd. having seen, LV.A 135.

བཟླས་ནས, ལྷན་ལྷན་, having seen, 1 ལྷན་ལྷན་, NA, 3. 2; 2 ལྷན་ལྷན་, NA, 7. 17, 21.

བཟླས་པ, ལྷན་ལྷན་, one looks, LV.B 11^a,

ཐོན་

worthy). * प्रशंसित, praised.
UV, 19^b.

ཐ

ཐོན་ཏེ་, བུམ་ཏེ་, ind, different, BC,
43^a.

ཐོན་ཏེ་མིན་མིན་, གནས་པ་མེད་, having not
a different thing, MK, p. 176.

ཐོན་ཏེ་བ་, མེད་, m. difference, NB,
13. 8.

ཐོ་མ་, གྲུ་, m. end, RK, 33.

ཐོག་རིང་, ལྷོ་, distant, PD, 4^a.

ཐོང་ཆད་, གྲུ་, wearied, tired,
pained, BC, 32^a.

ཐོན་ (ཕུ་-ལུ་, to be reasonable),
ཕུ་ཕུ་ལུ་, MK, 10^a.

ཐོན་པ་, ཕུ་ལུ་, m. means, KP, 1. 1;
TBT, 9. 32, 12. 17, 26.

ཐོན་ཏེ་ཐོན་, ཐོན་, all, BG. 1^b ; BK,
11^b, 25^b ; CS, 10^a, 14^a ; LV.A

ཐོན་ ཐོན་

13^a, B 4^a, 13¹⁸, 20⁸ ; NA, 7. 7 ;
NB, 1. 1, 10. 1 ; NBT, 7. 9, 8.
9, 10, 40 ; PD, 5^b, 19^a ; UV, 4^b, c.

ཐོན་ཏེ་ཐོན་ཏེ་, ཐོན་ཏེ་ཐོན་, f. all
white, KA, 1^b.

ཐོན་ཏེ་ཐོན་ཏེ་ཐོན་, ཐོན་ཏེ་, omnisci-
ent, NA, 0. 2, p. 33.

ཐོན་ཏེ་ཐོན་ཏེ་ཐོན་, ཐོན་ཏེ་, f.
omniscience, KP, 2. 1.

ཐོན་ཏེ་ཐོན་, ཐོན་ཏེ་, ind. in every
way, BC, 6^a.

ཐོན་, 1 ཐོན་, free, LV.B16²⁶ ; 2
ཐོན་, m. emancipation, libera-
tion, BC, 17^b.

ཐོན་བ་, ཐོན་, salvation, m. CS, 2^b.
16^a ; PD, 14^a.

ཐོན་ཐོན་, ཐོན་, m. freedom, libe-
ration, LV.B18¹⁴.

ཐོན་ཐོན་, ཐོན་, gd. having over-
powered, LV.B10¹⁴.

ཐལ་མི

ཐལ་མི, छाया, f. shade, LV.B9°.

ཐལ་མི, अञ्जलि, m, the open hands
placed side by side and slightly
hollowed, BC, 25^a ; LV. A3¹⁸,
13²².

ཐལ་མི་ཕྱུར, कृताञ्जलि, one who has
joined the hollowed palms (in
reverence), BK, 24°.

ཐིག་ས་པ, a drop, 1 बिन्दु, m. NB,
p. 154 ; 22. 1 ; NBT, p. 160 ; 2
शीकर, m. NA, 7. 19.

ཐུགས, हृदय, n. the mind, heart,
NA, 3. 9.

ཐུབ, शक्य, capable of being effec-
ted, under the control of, PD,
13°.

ཐུབ་པ, मुनि, m. a sage, BC, 38° ;
BK, 11^a ; CS, 2^a ; NA, 2^d, 9°, 10.
4.

ཐོ་ཚོས, संशय, m. doubt, NBT, 10,
55.

ཐོབ

ཐོ་ཚོས་ཟླ་བ, 1 सन्दिग्ध, doubtful,
NA, 10. 4 ; 2 सन्देह, m. doubt,
CS, 1°.

ཐོག་པ, यान, n. a vehicle, KP, p.
183.

ཐོག་བློས་པ, नेतृ, a leader, RK, 34.

ཐོག་ས, आदि, m. beginning, CS,
12^b.

ཐོགས་པར་གུར་པ, सज्जमाना, f.
sticking, BC, 39^a,

ཐོང་ཞིག, लज्जयताम्, imp. let it be
given up, BC, 43^b, 51°.

ཐོན་པ, निर्गत, come out, RK, 21^d.

ཐོབ, 1 *अन्वेति, follows, UV, 26° ; 2
प्राप्त, attained, BK, 1° ; BK, 33^a ;
3 प्राप्य, to be attained, attain-
able, BK, 13^b, 24^b ; 4 लभते
attains, receives, PD, 20^d ; UV,
11° (°न्ते).

सिख'व

- सिख'गुर, 1 अवाप्त, attained, BK, 10^b ; 2 याति, goes, CS, 17^d.
 सिख'उर, आप्नोति, attains, UV, 11^d.
 सिख'व, लब्ध, attained, BK, 20^e.
 सिख'व'र'गुर, 1 अधिगच्छति, gets, UV, 13^d ; 2 * एधते, becomes happy (lit, आप्नोति, attains), UV, 4^d.
 सिख, 1 श्रुत, heard, NA, 2. 11 ; 2 श्रुत्वा (in the sense of श्रुत्वा), gd. having heard, LV.B16³.
 सिख'गुर'कस, श्रुत्वा, gd. having heard, BC, 25^a ; BK, 14^b,
 सिख'कस, gd. having heard, 1 आकर्ण्य, NA, 13. 8 ; 2 श्रुत्वा, BC, 29^a, 53^a ; LV. B18⁵ ; PD, 19^b,
 सिख'व, आकर्णना, f. hearing, NA, 10^d.
 सिख'व'उर'व, अल्पश्रुत, one who has not studied much, KP, 3.1.

सिख'व

- सिख'र, 1 अन्त, m. an extremity, BC, 46^d ; CS, 12^a ; KP, 8. 1, 2, 9. 1, 2 ; 10.1 ; LV.C1² ; 2 पर्यन्त, m. circuit, circumference, NA, 11. 1.
 सिख'र'ग, कृत्स्न, all, KA, 4^e.
 सिख'व'वि'र'व'व, चतुरङ्ग, four-fold, (lit. चतुरन्ताधिपति, the lord of the four ends i, e. of the earth), LV. A14²⁴.
 सिख'र (loc. of सिख'र), अन्ते, at the border, BK, 2^a.
 सिख'र, तल, n. surface, level, NA, 12. 4,
 सिख, power, 1 प्रभाव, m. BK, 27^e ; 2 बल, n. LV. B20²⁵ ; 3 शक्ति, f, LV. B16¹¹ ; RK, 30.
 सिख'अर (प्र-√भू, to be able), प्रभवति, BK, 1^d.
 सिख'व'व, स- (in the sense of समान), equal, NB, 28. 1,

མཐུན

མཐུན་བྱེགས།, अभिमुख, turned to-
wards, friendly disposed, BC,
9^b.

མཐོ།, विशाल, high, lofty, great,
PD, 22^b.

མཐོ་རིས།, 1 स्वर्ग, m. n. the heaven,
BC, 15^a; BK, 27^a; CS, 17^a;
NA, 14^a; 2 दिव्य, divine, NA, 2^b.

མཐོང་ (མཐོང་བ, √दृश्, to see), 1
दर्शन, n. seeing, PD, 3^a; 2
दृश्यन्ते, NA, 10; 3 दृष्ट, seen,
CS, 3^b, 11^a,^b, 19^a; NA, 2, 12;
4 विलोक्य, gd. having seen,
BK, 22^a.

མཐོང་མྱེ།, 1 अब्राह्मीत, saw, LV.
B5^a; 2 दृष्ट्वा, gd. having seen,
LV, A14¹⁰,

མཐོང་ནས།, 1 दर्शित्वात्, owing to
the state of one who sees, BC,
37^a; 2 दृष्ट्वा, gd. having seen,

འཐབ་བ

LV. A13³³, 14⁴⁴, B 5⁷, 11¹⁰
(दृष्ट); NA, 13, 12; 3 विलोक्य,
gd. having seen, NA. 3. 4.

མཐོང་བ, 1 दर्शन, n. seeing, BK,
22^a; LV. A8¹²; 2 दृष्ट्वा, LV.
A14⁴⁷.

མཐོང་བར, द्रष्टुम्, inf. to see, LV.
A3³⁶.

མཐོང་བར་གྱུར།, saw, 1 अपश्यत्,
BK, 16^a; 2 ददर्श, BK, 15^a.

མཐོང་བས།, दृष्ट्वा, gd. having seen,
(lit. दर्शनेन, by seeing), BG, 2^a.

མཐོང་ཞིང།, दृष्ट, seen, CS, 12^a.

འཐབ་པར་འགྱུར།, उपपद्यते, becomes
reasonable, MK, 9^b.

འཐབ་ཆོས་སྦྱངས་པ།, कृतास्त्र, trained
in the science of arms or
missiles, LV. B21⁸.

འཐབ་བ།, युद्ध, n, war, BG, 5^a.

འབྲུངས་པ

འབྲུངས་པ (འབྲུང་བ, √པ, to drink,
pf. བདྲུངས and འབྲུངས), པ་པ, n.
drinking, PD, 27°.

འཕྲོབ, འཕྲུམ་པ, f. obtaining, NA,
2°.

འཕྲོབ་པ, ག་པ, f. obtaining, NA,
3°.

འཕྲོར་བ, བརྒྱུད་པ, scattered, NC.
7. 19.

འཕྲོར་ཞིང (འཕྲོར་བ, √ཞིང, to
scatter, pf. བཞིང་, fut. བཞིང་,
imp. འཕྲོར་), བཞིང་, scattering,
NA, 11°.

ད

ད, རྩམ་པ, ind. now, LV.B20¹⁵;
NA, 3.8, 13; RK, 26.

ད་ཉིན, 1 རྩམ་པ, ind. to-day, BC,
22°; 2 རྩམ་པ, ind. now, UV,
4°, 19°.

དང་བཅས

ད་དྲིད, རྩམ་པ, ind. even to-day,
LA. B 7¹; NA, 13. 7.

ད་ཅིང, རྩམ་པ, now, ind. NA, 5. 4

ད་ལྟ, རྩམ་པ, ind. this time,
RK, 31.

དག, ind. 1 simply the sign of a
number, PD, 14°, 19¹; 2 the
sign of the dual number, PD,
10°; 3 the sign of the plural
number, PD, 2^b.

དག་པ, 1 རྩམ་པ, holy, sacred,
BK, 14¹; 2 རྩམ་པ, pure, BC,
6¹; BK, 8^a.

དང, 1 རྩམ་པ, ind. and, BC; BG; BK;
CS; KA; KP; LV; MK; NA;
NB; NBT; PD; RK; 2 with
(མཇུག) BG, 5¹; PD, 1^{a, b}, etc.;
RK, 30; 3 རྩམ་པ, ind. or, UV, 19^a.

དང་བཅས, རྩམ་པ, together with,
RK, 35.

དང་མཉམ་

དང་མཉམ་, -सहगत, f. together with,
associated with, LV.C6¹¹

དང་མཉམ་པ, 1 -मिलित, mixed, NA,
12^b; 2 -समन्वागत, endowe with
LV. A14¹². 3 -सहगत, accompa-
nied by, LV.C 5¹¹.

དང་མཉམ་ཞིང, -समन्वागत, endowed
with, LV.A 13¹¹

དང་པོ, प्रथम, first, BG, p. 152 ;
MK, p. 176 ; NA, 7. 20; NB,
22. 2 ; RK, 1, 24.

དང་པོར, प्राक्, before, first, CS, 6^a.

དང་བར་ཁྱེད, प्रसादक, clearing,
rendering clear, PD, 12^b.

དད་པ, 1 श्रद्ध, faith, BC, 40^b ; 2
प्रसाद m. favour, NA, 13, 7.

དད་པར, श्रद्धातुम्, inf. to have faith
in, BC, 39^d.

དད་པར་འཛིན་པ, श्रद्धां, one
should put faith in, BC, 40^b, ^d.

དམ

དམ¹ (ད and འམ), ind. वा, or,
MK, 6^a.

དམ², सत्, good, BC, 31^a.

དམ་ཚོས་སྦྱོར་མ, सद्धर्मगुरु, the teacher
of the good religion, UV, 15^a.

དམ་པ, 1 परम, highest, most ex-
cellent. CS, 4^a ; NB, 14. 5 ; 2
पुङ्खव, a bull, (at the end of a
compound) the most excellent,
LV.B 18² ; 3 वर, a request, a
boon, excellent, LV.B 11¹⁰,
13¹⁴, 14^a ; MK, p. 176 ; 4 सत्,
good, wise, excellent, honest,
BC, 32^a, 55^b; BK, 21^a; KP, 3.1 ;
NA, 7^a; LV. A 11¹² ; PD, 2^a,
4^a; 5 साधु, good or virtuous
man, PD, 29^a.

དམ་པ་མིན་པ, असत्, unwise CS,
19^b.

དར་ལ་བབ་པ, यौवन, n. youth, LV,
B 15¹⁰.

དམ, शनैस्, ind. slowly, BK, 26^a.

དལ་བྱ

དལ་བྱ, अल्प, little, UV, 18^c.

དལ་བྱས་སྒྲིས་, अल्पभाषिन्, one who speaks little, UV, 18^c.

དྲུབ, धूम, m. smoke, NA, 9. 8.

དྲུག, poison, 1 गरल, n. CS, 8^d; 2 विष, n. KP, 1. 1, 3; PD, 7^d.

དུད་བ, नम्र, bent, NA, 11^b.

དུས་བྱར་འབྲུར་བ, जर्जरीक्रियमाण, being made into pieces, NA, 7. 19.

དུལ་བ, 1 दम, m. subduing passions, UV, 8^b; 2 दमन, n. control, UV, 25^a; 3 दान्त, controlled, UV, 25^d.

དུས, काल, m. time, BC, 16^d; LV, B9¹², 12¹⁰, NA, 52 17. 7; RK, 10, 31.

དུས་མིན་བ, असमय, untime, BC, 2^a.

དུས་མེད, अकाल, m. a wrong or bad time, BC, 21^d.

དེ་ནི

དེ¹, 1 * इति (lit. तद्), a ptcl. that refers to a speech, BK, 26^a; 2 * इदम्, (lit. तद्, that), this, KP, 9. 1, 2, 10. 1; NBT, 7. 17, 9. 35; 3 * एतद्, (lit. तद्) this, BC, 57^d, 58^c, 62^d; KP, 8. 2; 10, 2; LV, B20¹⁰; UV, 22^c; 4 तद्, BC; BK; CS; KA; KP; LV; MK; NB; NBT, PD; RK; UV.

དེ², a conjunctive ptcl., see p. 222, PD, 1^a.

དེ་སྐད, 1 इति, ptcl. refers to a speech, this, BC, 12^a; 2 * एव for एवम्, ind. thus, LV, B18^d.

དེ་སྐད་ཅེས, एवम्, ind. thus, in this way, LV, A9^d.

དེ་ནི, 1 तद्, that, NA, 2. 13; 2 तत्त्व, n. real state, truth, CS, 16^b.

དེ་ནི་དྲུ, तत्त्वतस्, in truth, CS, 20^a.

དེ་ལྟར་

དེ་ལྟར་, 1 एवम्, ind. thus, in this way, MK, 7^a; 2 तथा, ind. in that way, NA, 6^a.

དེ་ལྟར་གསུང་ན, तद्हि, ind. then, in that case, KP, 4. 1.

དེ་ལྟར་བྱ, 1 * तद्, that, (lit. तादृश, like that), LV. A14¹⁰; 2 तादृश, like that, LV. A11^{7, 13}.

དེ་ལྟར་, 1 इति (for एवम्), a ptcl. that refers to a speech, BC, 25^a, 42^a; 2 एवम्, ind. thus, BC, 16^a, 50^a, 66^a; BK, 7^a; CS, 20^b; LV. A3⁴; NA, 5^d, 7.6; UV, 11^a; 3 तथा, ind. like that, BC, 23^d, 47^a; NA, 12.5, 15.

དེ་ལྟར་གྱུར་ན, एवम्, ind. thus NA. 7.6.

དེ་ལྟར་ཡང་, तथाहि, for so, for thus, NA, 7. 24.

དེ་དག་, सकल, all, KA. 12^a.

དེ་དང་དེར་, तत्र तत्र, in those pla-

དེ་ཕྱིར་

ces, in every place, PD, 20^a.

དེ་ལྟར་, ईदृश (lit. तादृश, like that), like this, BC, 6^a.

དེ་ན, तत्र, there, LV. B21¹.

དེ་ནས་, 1 अतस्, after this, then (lit. ततस्, then), BC, 68^a; 2 अथ, LV. A1¹, 4¹, 5¹, 6¹, 7¹, 12¹³, 14¹, B1², 19³; RK, 34; 3 * इति हि, so, LV. A12², 13¹; 4 * तद्, therefore (lit. ततस्); 5 ततस्, ind. then, NA, 10. 1; BC1^a, 56^b, 60^a, 63^a, 64^a, 65^a, 66^a; BK, 24^a, 30^a; NA, 3.4, 12. 15; 6 * तत्र, ind. there (lit. ततस्, then), LV. B5¹.

དེ་ཕྱིར་, 1 अतस्, ind. for this, therefore, KA, 9^a; NBT, 4.9; 2 ततस्, ind. therefore, NA, 14^d; 3 तद्, ind. therefore, BC, 8^a, 16^a, 22^a, 50^a; KA, 7^a; NA, 11.1; 4 तस्मात्, therefore, BC, 17^b; 48^a; MK, 9^a, 14^a.

དེ་མ་ཤག

དེ་མ་ཤག, अनन्तर (lit. तदनन्तर),

having no interval or pause,

MK, 2^b, 9^o ; NB, 9ⁱ,

དེ་ཚེ, तदा, ind. at that time,

CS 13^o, 14^o ; LV. B14ⁱ (तद्).

དེ་བཞིན, 1 एवम्, ind. thus, KP, 1.3,

2. 3 ; 2 तथा, ind. in that man-

ner, so, thus, CS, 12^o ; MK, 2^o ;

NA, 7^b, 9. 4 ; PD, 26^b ; UV, 15^b

(* अथापि).

དེ་བཞིན་དུ 1 एवम्, ind. thus, KP,

1.1, 2.1, 3.1, 5.1, 6.3, 7.2 ; LV.

B21⁴³ ; 2 तथा, thus, CS, 9^b.

དེ་བཞིན་གཤགས་པ, तथागत, the

Buddha, CS, 21^b, 3^d ; LV.

A14³⁷, C2²⁵.

དེའི་སྤྱིར, 1 इति, therefore, MK,

5^b ; 2 तद्, therefore, NA, 2.13

(जन्य), 2.16, 7¹⁴, 1¹⁶, 13. 19 ; 3

तस्मात्, therefore, CS, 11^o.

དེངས

དེ་ཡི, 1 तस्य, its, PD, 12^o ; 2 तेषाम्,

their, PD, 5^d,

དེ་ཡིས. ततस्, ind. thereby, UV,

26^o.

དེ་རིང, अद्य, ind. to-day, NA, 2.3.

དེ་ལ, तत्र, there, KP, 1. 2, 2.2,

4.2 ; LV. C4¹, 5¹, 6¹ ; NB, 4. 1,

25. 1 ; NBT, 4. 1, 10, 4 ; UV,

16^f.

དེ་ལ་སོགས, * एवमादि, beginning

with such one (lit. तदादि.),

BC, 23^a.

དེ་ལས, 1 ततस्, then, NA, 7. 6 ;

2 तत्र, there, CS, 4^b, ^d.

དེ་སྤྱིད་དུ, तावत्, so long, MK, 5^o.

དེང, अद्य, to-day, LV. B10²¹.

དེངས་པར་བྱ (དེང་བ or འདེང་བ

वि-√शृ, to waste away, or va-

nish, pf. དེངས or འདེངས,

imp. འདེང), विशीर्येत, would

དེས

waste away or vanish PD,
2^d.

དེས, तत्र, there, BC, 51^o; BK, 15^o,
16^d, 31^a; CŚ, 2^o; LV. C¹³.

དེས, 1 तद्, therefore, NA, 3. 1,
8. 1; 2 तेन, by that, PD, 16^b,
3 सस्य, he, BC, 1^d.

དེས་ན, therefore, 1 तद्, NA. 5. 3,
7.9, 12. 14, 13.13; 2 तत्स्य, NBT,
10. 45; UV, 1^d; 3 तेन, NA. 6^d.

ད, a terminating ptcl., འ, after

ད (see p. 236), PD, 12^d.

དོ་གལ, हार m. a necklace, BK,
29^b, 31^o.

དོགས་པ, आशङ्का f. fear, NA, 7. 5.

དོན, an object, purpose, 1 अर्थ,
m. BC, 3^b, 6. 15^a, 52^o, 62^o;
CŚ, 4^o, 22^a; BG, 5^a; KA, 10^d;
KP, 3. 1; LV.A 12¹⁷; MK, 6^a;
NB, 1. 1, 11. 1, 13. 1, 20. 1, 21.

དོར

24. 1; NBT, 3. 2, 7. 1, 2, 8.
2, 9. 1, 3; 2 कार्य, BC, 6^a.

དོན་ཅིག་མེད, अनेकार्थ, having no
one thing, MK, p. 176.

དོན་དུ, अर्थ, for the purpose of,
BC, 10^a, ^b.

དོན་ནི་ཏུས་པ, कृतार्थ, one who has
attained the end, NA, 14^a.

དོན་མེད་པ, अवस्तु, that in which
there is nothing substantial;
NA, 7. 9.

དོར (pf. and imp. of འདོར་པ,
उत्-√सृज्, √लज्, to give up,
throw out, cast out), 1 उत्सर्ज,
cast off, BC, 16^b. 2 ल्याग,
m. giving up, BC, 24^d.

དོར་ནས, परिलज्य, g'd, having gi-
ven up, BC, 36^b.

དོར་བར་གྱུར་པ, उज्झित, left. ab-
andoned, NA, 10^o.

५८

५८, 1 जाल, n. a net, (fig. a collection), NA, 13.13; 2 जालिन्, with a jāla 'net', i. e. with web or membrane; the finger and toe membrane of divine beings and god-like personages are said to be so, BC, 54^a.

५८, उद्दाम, unrestrained, NA, 9.8.

५८, ५८, accute, severe, 1 तीव्र, BK, 3^a, 13^d; 2 उग्र, RK, 32.

५८, आज्ञस, direct, UV, 11^b.

५८, ५८, a sage, 1 ऋषि (*महर्षि, a great sage), BC, 61^a; LV, A1², 2⁸. 3⁷, 2⁷ 4⁴, 13, 5⁷, 6³, 8¹⁰, 11¹, 12⁶, 15; 2 मुनि, LV, A10³

५८, ५८, (fut. ५८, imp. ५८ or ५८, pf. ५८ or ५८ of ५८, to draw, to conduct), बबर्ह (with उद्, ५८) drew out, BC, 56^d,

५८, ५८ (see above), निष्कास्य, gd. having drawn, BC, 57^a.

५९

५९, ५९, √स्मृ, to remember, 1 स्मरेत्, BC, 23^e; 2 स्मृति, f. remembrance, LV. C2¹².

५९, smell, 1 गन्ध, m. NA, 9. 8; 2 परिमल, m, NA, 7. 19.

५९, मल, m. n. dirt, impurity, UV, 3^a.

५९, प्रसाद, m. favour, KA, 3^e.

५९, (pf. of ५९, √प्रच्छ, to ask), पृष्ट, asked, BK, 7^a.

५९, ५९, षष्टितम, sixtyeth, BK, pp. 137, 151.

५९, ५९, षष्ठ, sixth, BC, p. 113.

५९, अन्तिक, near, LV. A12¹⁷.

५९, ५९, adv. near, 1 अन्तिके, LV. A12²⁷; 2 उप-, LV. A1⁵.

५९, ५९, चतुरिका, f. cleaver.

५९, ५९, अश्वतरी, f. a young she-mule, UV, 12^a.

རྩོམ་མེ

རྩོམ་མེ, उष्ण, hot, BC, 53^a; RK, 35.

གཏང་ས, मन्द्र, deep, grave, NA, 12^a.

གཏན་འཛིན་པ, विवाह, m. marriage, RK, 1.

གཏུག, क्रूर, wicked, cruel, PD 13,

གཏུགས, छत्र, n. an umbrella, RK, 9,

གཏུང, 1 ताप, m. affliction, BK, 8^a, 10^d; 2 सन्तप्त, afflicted, BC, 12^d.

གཏུང་འགྱུར་ཞིང, शोचते, one grieves, UV, 17^a.

གཏུང་གནས, आश्रम, m. a hermitage, BC, 65^d.

གཏུང་བ, 1 आर्ति, f. pain, BK, 22^d; 2 ताप, m. heat, BC, 43^b; BK, 3^d; 3 तापमय, consisting in affliction, BK, 13^d; 4 * दाह,

གནོང

m. burning (lit. affliction), LV, B10^a; 5 व्यसन, n. a calamity, NBT, 1^a; 6 सन्ताप, m. affliction, BC, 25^b, 50^b.

གཏུང་བར་བགྱིད་ཅིང, सन्तापयति, one tortures, LV, B9^a.

གཏུང་བར་འགྱུར, शोचते, one grieves, UV, 17^a.

གཏུང་བར་བྱེད, बाधते, one oppresses, troubles, BK, 5^b.

གཏུང་བྱེད, आयास, m. pain, NA, 6^d.

གནོངས་ཀ, फणा, f. the hood of a snake, BK, 2^a.

གནོངས་ཅན, a snake, 1 फणिन्, m. BK, 7^a, 32^a; 2 भोगिन्, m. BK, 26^a.

གནོང, मुख, n. the face, KA, 1^a; BC, 65^a; NA, 14^b.

གནོང་བཞི, चतुर्मख, m. one with

བདག

four faces, i. e. Brahman, the creator.

བདག, 1 **अधिप**, m, lord. BC, 23^b ;

2 **अस्मद्**, personal pron., first person (**अहम्**, I ; **वयम्**, we ; etc.), BC, 5^d, 8^b, 11^b,^d, 16^a, 17^b, 18^b, etc ; BG, 2^b ; CS, 3^a, 13^d ; KA, 2^o ; LV, A3³³, 9¹⁶, B 2¹,²⁰, 12⁸, 13¹³,²⁰, 14¹⁰, etc. etc. ; NA, 3^d, 5^a,^o, 6. 6, etc. ; PD, 11^b, 16^o. etc. ; RK 26 ; 3 **अस्मि** I am, BC 45^b ; 4 **आत्मन्**, self, BC, 5^a ; CS, 6^b ; 15^a,^b ; KP, 9. 1 ; NA, 1. 6 ; PD, 19^o ; 5 **पति**, lord, BC, 24^b ; 6 **स्व**, one's own self, MK, 1^a, 3^o ; NA, 7. 7.

བདག་གི་བ་ཉིད་, **ममत्व**, n. the feeling of **मम** 'mine', affectionate regard, BC, 48^d.

བདག་གི་རང་བཞིན་མིན་, **अस्वयंमय**, non-self-possessor, MK, 13^b.

བདག་

བདག་དངོས་མིན་, **अस्वमय**, nonself possessor, MK, 13^b.

བདག་ཅག་, personal pron, first pers. plu. 1 **अस्मद्**, we, NA, 3^b, 7. 22, 13. 12, 14° ; 2 **नम्** (**अस्माकम्**), our. NA, 14°.

བདག་ཉིད་, **आत्मन्**, self, BC, 65^b ; NBT, 11. 2, 4 ; UV, 10^o.

བདག་ཉིད་གྱིས་རྟོགས་པ་, **आत्मगत**, to one's self, aside, NA, 6.1.

བདག་ཉིད་ཆེ་, **महात्मन्**, high-souled, BK, 22^o.

བདག་པོ་, 1 **दायाद**, an heir, BC, 20^o ; 2 **पति**, m. lord, BC, 33^o ; PD, 16^d.

བདག་མིན་, **अनात्मन्**, not self, CS, 15^a.

བདག་མེད་, 1 **अनात्मन्**, non-self-

བདག

KP, 9.1 ; 2 नैरात्म्य, n. the state of non-self, CS, 18^d, 20^a.

བདག་མེད་པ།, नात्मन्, not self, KP, 4. 4.

བདར, 1 उपनिमन्त्रयति स्म, invited, requested, LV. A 7¹⁷; 2 कषण, n. rubbing, NA, 8^a.

བདुད, मार, m. the personified evil principle, the evil one (काम or मन्मथ), NA, 2^a.

བདुད་མོ།, मारवधू, f. the nymph of Māra, NA 1^d.

བདुད་ཅི།, अमृत, n. nector, BK, 10^b, 12^d, 21^b; UV, 11^b (immortality).

བདुན་པ།, सप्तम, seventh, LV, p. 114.

བདེ, सुख, n. happiness; comfort, BK, 16^e; NA, 13. 17; PD. 10^e, 23^d; UV, 22^a; RK, 29.

བདེ་འགྲོ།, सुगति, f. a happy condition, UV. 17^d.

བདེན་པ

བདེ་འདོད།, सुखार्थिन्, desirous of happiness or comfort, UV, 11^e.

བདེ་ཟླན།, सुखार्थिन्, desirous of comfort, PD, 23^e.

བ་བ, 1 सुख, n. happiness, comfort, adj. pleasant, BG, 5^b; BK, 32^b; LV. B10^a; NA, 3. 14, 5. 4. 13. 16. PD, 60^{a, b}; UV, 4^{a, d}, 66^e, 22^{b, e}, 25^d, 26^e; 2 सौख्य, n. happiness, NA, 6. 6.

བདེ་བ་འདོད།, सुखार्थिन्, desirous of comfort, PD. 23^e.

བདེ་བ་འདྲིན།, सुखावह, conducing to happiness, UV, 20^d.

བདེ་བར, adv. सु-, well, BK, 65^b; LV. A8^a.

བདེ་བར་གཤེགས།, सुगत, m. the Buddha, BK. 31^b; NBT. 1^e.

བདེན་པ།, सत्य, n. truth, BK, 8^b; LV. C3^e, 7²⁵, 31.

མདའ

མདའ, མཉམས་པའི་མདའ་ལྟར་, m. a shaft, arrow,
NA, 6^b.

མདུན་པ་, བསྐྱེད་པའི་, strung, composed,
BC, 25^c.

མདུན་གྱིས་, ཕུར་པ་, ind. before, in
front, LV. B22^a.

མདུན་དུ་, adv. before, in front,
1 གྲུ་པའི་, NA, 7. 17 ; 2 ཕུར་པ་,
ind. LV. A6¹¹. B12^a ; NA, 13.
4, 6 ; 3 ཕུར་པ་, ind. NA, 6^a.

མདོ་, ལྷ་, n. (a thread), a parti-
cular kind of works, KP,
p. 183.

མདོ་འཛིན་པ་, ལྷ་མཉམས་པའི་, m. 'the
thread-holder,' a stage mana-
ger who takes a prominent
part in the prelude to a drama,
NA, 2. 2, 3. 4, 10.

མདོ་ལ་, ལྷ་, m. beauty, LV. B15^a.

འདས་པ

མདོ་ལ་འདས་པ་, ལྷ་ལྷ་, discoloured,
BC, 66^b.

མདོ་ལ་འདས་པ་, ལྷ་ལྷ་, in brevity,
BC. 11^a.

མདོ་ལ་འདས་པ་, briefly, 1 ལྷ་ལྷ་, LV.
C4²³ ; 2 ལྷ་ལྷ་, CS, 21^a.

འདས་ཆུ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་, m. a bird,
RK, 21^a.

འདས་པ་, ལྷ་, n. a leaf, BC, 57^a.

འདས་པ་, ལྷ་, m. n. mud, UV, 10^a.

འདས་པ་, ལྷ་, m. a specis of reed,
UV, 12^b.

འདས་པ་, ལྷ་, m. n. mud (in
fact ལྷ་, m. swamp) UV, 10^a.

འདས་པ་, ལྷ་, m. trembling, tre-
mor, BG, 3^a.

འདས་པ་, ལྷ་, past, UV, 14^a.

འདི

འདི, 1 अदम्, that (lit. इदम्, एतद्, this), BC, 21^a; 2 इदम्, एतद्, this (in different genders, numbers, and case-endings), BC; BK; CS; KA; KP; LV; MK; NA; NBT; RK; 3 तद्, that (lit. इदम्, एतद्), BK, 6^c.

འདི་མཆོད, 1 *इदम्, this (lit. एवम्, thus), BG, 1^d; KP, 1. 2, 2. 2; 2 *एतद्, this (lit. एवम् thus) LV. A9⁷ A3²²; 3 एवम्, thus, KP. 2. 2; LV. A3²², 4¹¹, 5⁹, 6¹⁵, 6¹⁵, 7¹, 8⁹, B12⁵.

འདི་ཉིད, इह, here, NA, 10. 8.

འདི་མཆོད, 1 *एतद्, this (lit. एतावत्, so much); 2 एतावत्, so much, NA, 13. 7.

འདི་ལྟ་ལྟེ, यदुत, for example, 'LV. C2²⁸.

འདི་ལྟ་དགོང་ན, तद्यथा, for example, KP, 2. 1, 3. 1,

འདི་ལ

འདི་ལྟར, 1 इत्थम्, thus, NA, 5^d;

2 ईदृश, such, NA, 5. 2; 3 तथा हि, for so, as for instance, NBT, 9. 2; 10. 8, 12. 7.

འདི་ལྟ་བུ, ईदृश, such, BC, 27^a.

འདི་དག, this, these, these two, that, those, 1 अमी (lit. इमे), NA, 11^b; 2 इदम्, LV. C1^d, 7²⁹; 3 एतद्, LV. C³; NA, 5. 2, 9. 12; 4 एते NA, 11. 4; PD, 25^d; 5 एषा, NA, 2. 17, 3^a.

འདི་དག་ནས་ས, एते, these, NA, 12^c.

འདི་ན, here, 1 अस्मिन्, NA, 12. 2; 2 इह, KA, 3^a.

འདི་འི, अस्, his, NA, 12, 14.

འདི་ལ, 1 इह, here, KP, 4. 1. NA, 3^d, 8. 2; 2 एतस्या, her, NA, 13. 6.

འདི་ལས

འདི་ལས, अतः, from this, NA, 7^a.

འདིར་བྱ་བཅུག་མྱེ, प्रज्ञाप्य, gd. having made known (fig. having got spread), LV. A4⁷, ^s,

འདིར, 1. अत्र, here, BC, 61^a; NB, 26. 1; NBT, 1. 1, 8. 1, 10. 7; 2 इतस्, NA, 3. 3; 3 इह, CS, 21^d; LV. A7¹⁷, 8¹⁵, B10²²; etc. NA 3^c, 6. 4, 11. 2, 13. 12; RK. 29.

འདིས, 1 अयम्, this, BC, 5^c; 2 अनेन, by this, NA, 7. 9, 13, 13; 3 एतेन, by this, NA, 13. 18.

འདྲ་སྟེང་, संयोग, m. union, BC, 47^c.

འདྲ་བྱེད་, संस्कार, m. one of the five *skandhas* in Buddhism, coefficient of consciousness, KP, 5. 1.

འདྲ་ཤེས་, संज्ञा, f. one of the five *skandhas* in Buddhism, perception, KP, 5. 1.

འདྲུག་མ་གྲག

འདྲུག, 1 तिष्ठ, remaining, standing, NA, 6^a; 2 प्रतिष्ठित, situated, remained, LV. B3¹².

འདྲུག་མྱེ, स्थित्वा, gd. having remained, LV. A6¹²; NA, 12. 14.

འདྲུག་ནས, having remained, 1 स्थित्वा, NA, 12. 12; 2 स्थितिवा (for स्थित्वा), LV. B 12⁴.

འདྲུག་བ, 1 अवस्थित, stood, remained, LV. A 13⁶²; 2 उपविष्ट, seated, LV. A 8⁴; 3 निषसाद, sat down, LV. B 19⁷; 4 वर्तते, remains, RK, 22; 5 वास, m. living, NA, 5. 2; 6 निवास, m. dwelling, NA, 11. 1.

འདྲུག་བར་འོས་བ, निवासयोग्य, fit for dwelling, NA, 8. 2.

འདྲུག་མ་གྲག་ཏུ, प्रतिष्ठितमात्र, adv. as soon as (he) was situated, LV. B4².

ॐ

ॐ, प्रह, inclined, bowing humbly down, NA, 2°.

ॐ, 1 नति, f. salutation, NA, 11^b; 2 नम्रता, f. submissiveness, humility, PD, 4^b.

ॐ, छन्द or छन्दक, m. (lit. long-ing one or who longs), Siddhārtha's charioteer, BC, 4^a, 14^a, 25^b, 42^b, 43^a, 56^b, 65^a.

ॐ, परिषद्, f. an assembly, NA, 3^a.

ॐ, विनयन, n. discipline, RK, 31.

ॐ, समुदित, collected together, NA, 3^a.

ॐ, समागम, m. union, BC, 48°.

ॐ, 1 आगम्य, gd. having come, BC, 46^b; 2 समेल, gd. having come together, BC, 47^a.

ॐ

ॐ, 1 समस्त, combined, MK.

11^a; 2 समागम, m. union, BC, 46°; 3 श्लेष, m. union, BC, 16°; 4 सामाजिक, m. a member of an audience or assembly, NA, 2. 17.

ॐ, 1 इच्छा, f. desire, PD, 15°;

2 इच्छति, one desires, LV.

C 19; 3 इच्छेत्, one may desire, NBT, 11. 4; PD,

3^a; UV, 4^a; 4 काम, m. desire,

BC, 18°; PD, 14°; UV, 1^a, 22^a;

5 रोचेत्, one should be pleased

with, UV, 9°; 6 स्पृहक, desi-

rous, UV, B°.

ॐ, काञ्चित्, desired,

BC, 5^b.

ॐ, इष्ट, desired, RK, 10.

ॐ, काम, m. passion, lust,

LV.C 5¹⁰, 6¹⁰; NBT, 1^b.

ॐ, विराग, absen-

འདོད་ཆགས

ce of desire or human passion.
LV.C 1²³, 6¹⁸, 20.

འདོད་འཇོ, कामदुष, yielding all
desires, KA. 6^a,

འདོད་འཇོ་བ, कामधेनु, f. a cow yield-
ing all desires, BK, 13.

འདོད་བ, 1 अभिलषित, desired,
NA, 3^o; 2 आकाङ्क्षा, f. desire,
NA, 9, 6; 3 इच्छा, desire, LV.
C4¹⁸; 4 इच्छति, desires, PD,
5^a; 5 इष्ट, desired, KA, 10^o,
RK, 19; 6 ईप्सित, desired,
BC, 11^d; 7 उत्कण्ठित, anxious,
NA, 7, 20; 8 काम, m. desire
KP, 4. 1, LV. CI⁹; UV, 1^b,
2^a, 1^c, 4^b, 5^a.

འདོད་བ་སྤྱོད, कामद, m. one who
gives the desired thing, BC,
62^a.

འདོད་བར་གྱུར, चकाङ्क्ष, (pf. of
√काङ्क्ष to desire), desired,
BC, 59^d.

འད

འདོད་བྱེད་བ, स्पृहक, m. desirous,
UV, 13^o.

འདོད་ཅིག, मुञ्च, inf. give up, BC,
55^a.

འདོར (√लज्, to give up), 1
ཆད་ཅེ, ind. without, BC, 37^a; 2
ལྡུག་མུ་, inf. BC, 35^d; 3 ལ་ཇེ་བ,
PD, 23^a, ^b; 4 ལ་ཇེ་མུ་, BC, 44^b; 5
ལ་ཇེ་མུ་, BC, 24^o.

འདོར་བ, विहातुम्, inf. to give up,
BC, 31^o.

འདོར་བ་ཉིན་ཏུ, ལྡུག་མུ་, inf. to give
up, BC, 35^b.

འདོར་བར, ལྡུག་མུ་, inf. to give up,
BC, 34^d, 35^d.

འདོར་བར་འགྱུར, सन्त्याजयिष्यति, one
will make one give up, BC,
44^d.

འད, 1 རྟེན་ཏུ, ind. as, like, NA, 7, 20;
2 འཇུག་ (actually རྟེན་ཏུ), as, EC,
29^d; 3 འཇུག་ (a suffix), like,
NB, 26. 2.

འདྲ་བ

འདྲ་བ, सम, equal, like, PD, 1°.

འདྲ་བ་ཉིད, साहचर्य, n. similarity,
NB, 20. 1,

འདྲིན, 1 -आवह, one that brings
about, UV, 25^a; 2 उद्धरते,
one draws out, saves, UV,
10°.

འདྲིན་པ, 1 नेतृ, m. a leader, LV.
A14⁴²; 2 नायक, the hero of,
a drama, NA, 4. 2, 10, 5.5, 6.
8, 7.4, 12.21, etc,

འདྲིན་མ, नायिका, the heroine of a
drama, NA, 12.15, 13. 3.

འདྲི, संसर्ग, m. relation, NB, 5. 1.

རྩེ, शिला, f. a stone NA, 8°;
PD, 29°.

རྩེལ, पराय, m. the pollen of a
flower, NA, 13^b.

རྩེལ་ལྗར, परागवत्, like parāga,
pollen, NA, 13^b.

རྩེལ

རྩེལ་དང་བྱ་བྲམ, clear, PD, 12^a.

ལྗར, -वत्, a possessive suffix,
BC, 59^a; NBT, 5.5.

ལྗར་རྩེ, उद्यान, n. a garden,
RK, 16.

ལྗོག་པ, निवृत्ति, f. abstaining from,
CS, 4^a.

ལྗོག་པ, पाप, n. sin, BK, 10^a.

ལྗོག་པ, 1 दुःख, n. misery, sorrow,
PD, 10°; 2 लालसा, ardently
longing for, BC, 31°.

ལྗོག་པ་ལྗོག་པ, दुःख, n. misery, sor-
row, BC, 45^a; BK, 1^a, 6^a;
LV. B16⁵, C2⁹, 13, 3⁸, 9, 11, 13,
4², 5, 13, 22, 29, 5², 16, 6³², etc.; NA,
5. 2; PD, 10^a, ^b.

ལྗོག་པ་ལྗོག་པ་ནས་བར་སྐྱེན་པ, दुःख-
विपाक, m. that the consequence
of which is misery, LV. C2¹⁶.

ལྗོག་པ་ལྗོག་པ་ཞིང, दुःखित, sorry, BC,
68°.

སྤྲུལ་པ་

སྤྲུལ་པ་, प्रिय, dear, LV. C4¹¹.

སྤྲུལ་སྤྲུལ་, छन्दस्, metre, KA, 12^b.

སྤྲུང་བྱ, कन्द, m. n. a bulbous root,

NA, 7. 13 ; 2 दण्ड, m. a stalk, PD, p. 1.

སྤྲོད་པ་སྤྲོད་, तिष्ठेत, opt. one may stay, NA, 13. 12.

བརྟེན, निमित्त, n. a sign, LV. A12¹¹.

བརྟེན (རྟེན, √हन्, to beat, pf.

བརྟེནས, fut. བརྟེན, imp. རྟེན

or བརྟེནས), preferably བརྟེནས,

हत, beaten, NA, 2^a.

བསྒྲམས་ནས, (སྒྲོམ་པ་, नि-√यम,

to restrain, to bind, fasten,

pf. བསྒྲམས or བསྒྲོམས, fut.

བསྒྲམ or བསྒྲོམ, imp. བསྒྲོ or

སྒྲོམས), नियम्य, gd. having

restrained, NA, 12^d.

བསྒྲམས་ཤིང, (བསྒྲུབ, सम्-√ह, to

ནག་པོ

bring together, pf, བསྒྲུས, fut.

བསྒྲུ), संहत्य, gd. having brought together, KA, 2^a.

ན

ན, 1 ptcl. यदि, if, PD, 16^a, 18^a, 22^d;

2 व्याधि, m. disease, LV.B 16²⁰, 17².

ན་བ, व्याधि, m. disease, LV.C4⁷.

ན་ཚོར, वयस्य, m. being of the same age, a friend, BC, 54¹.

ན་བཟུ, वासस्, n. cloth, BC, 63^o, 64^o.

ན་རེ, आह, vb. said, RK, 20, 24.

ནག་པོ, black, 1 असित, a proper name, LV.A 1³, 3^a, 4^a, 5^a, 6³, 7^o, 9^a, etc ; 2 कृष्ण, RK, 36.

ནག་ས, 1 वन, n. a forest, BC, 11^d, 21^b, 28^d, 66^b; NA, 3. 9, 11, 4^d,

ནགས

5. 2; PD, 2^a; 2 * वन्य, belonging to, growing or produced in a forest, BC, 59^o.

ནགས་ནས་བྱང་བ, आरण्यक, produced in a forest, BC, 64^o.

ནགས་ཚལ, वन, n. a forest, BC, 15^b; NA, 10. 7.

ནགས་སྐྱ་བྱང་བ, वन्य, produced in a forest. BC, 63^b.

ནང, inside, 1 अन्तर, n. RK, 27;

2 गर्भ, m. inner part, NA, 11. 4;

3 मध्य, n. PD. 9^{a, b}.

ནང་དྲ, अन्तरे, inside, NA, 12. 14.

ནང་དྲ་ཁོང་བར་གྱིས་ཤིག, प्रविशतु, let one enter, LV.A 4¹⁵.

ནང་བདག, 1 अध्यात्म, concerning the self, CS, 11°; 2 अन्तरात्मन, m. the inner self, CS, 13^a.

ནང་བ, आन्तर, internal (Buddhist), opp. to སྒྲི་བ, external, i. e.

ནང་བ

non-Buddhist, RK, 33; प्रत्युष, m. day-break, morning, dawn, LV.B 9¹¹.

ནངས་བ, अत्यय, m. passing away, LV.B 20⁴.

ནད་བ, a disease, 1 रोग, m, PD, 1°; 2 व्याधि, m. CS, 10°; LV.B 15¹⁵; PD, 17^a.

ནད་དང་བཅས་བ, सङ्ग, diseased, PD, 17¹.

ནད་ས་མཆིས་བ, आरोग्य, n, freedom from disease, LV,B 15¹⁸.

ནན་དྲན, व्यवसाय, m. determination, BC, 30^a.

ནས, रात्रि, f, the night, LV.B 20³.

ནས་མཁའ, आकाश, m. n. the sky, KP, 6. 3.

ནས་དྲ, जातु, ind, ever, LV.B 16¹⁷.

ནས་ཞིག, कदाचित्, ind. ever, BK, 4^a.

कुस'अ

कुस'अ, ever, 1 कदाचित्, BK. 1^d;

2 जातु, MK, 1^d.

कुस, a ptcl. indicating the ablative case, and gerund when used after a verb in its pf. form.

कु, an expletive ptcl, often answering to Sanskrit हि.

कुव, पश्चिम, west, LV, B 21⁴⁶.

कुस' (√शक्, प्र-√भू, to be able),

1 प्रभोति (for प्रभवति), LV.A 11¹⁶; 2 शक्नोति, KP, 1. 2; 3 शक्य, capable of being done, CS, 9^b; 4 शक्यते, it is capable of being effected, PD, 14^b; KP. 1. 3; 5 समर्थ, able, NBT, 10.2.

कुस'गुर, शक्नोमि, I am able, BG, 4^b.

कुस'सु, प्रभाव, m. power, BK, 19^c.

कुस'वद

कुस'द'हाकु, समर्थ, able, PD, 24^c.

कुस'व, 1 able, capable. (i) शक्, BC, 7^a, 36^d; (ii) समर्थ, BC, 7^a; 2शक्ति, f. power, ability, LV. B 20³⁷.

कुस'व'सि'कु'यि'कु'व, सामर्थ्य, n. capability, NB, 15. 1.

कुस'व'सि'कु, निःसामर्थ्य, incapable, BC, 7^b.

कु'कु, शुक्र, m. a parrot, LV. B9¹⁵; NA, 10¹; RK, 14.

कु, the terminating ptcl. कु after कु.

कु'कु'व, overcome, 1 अभिभूत, BC, 42^a; 2 *आविष्ट, BG, 1^c.

कु'र, wealth, 1 अर्थ, m. BC, 20⁴; 2 धन, n. BG, 5^a; BK, 2^a, 4^a; PD, 16^b, 16^c; 3 वित्त, n. UV, 6^c.

कु'र'वद, धनपति, m. the lord of wealth, PD, 16^b.

གནས

མོར་བྱུ, मणि, m. a gem, precious stone, BC, 13^a, 14^a, 56^a; RK, 8.

མོར་ལྷ, वासव, m. Indra, the king of gods, NA, 2^o.

གནང་བ་མེད་པ, अननुज्ञात, not permitted, LV. B2⁷.

གནས, 1 अव्यावसति, one resides, LV. A14²⁴; 2 अवस्थित, remained, BG, 5^b; 3 आगतन, n. a place, house, NA. 12. 5. 8; 4 आश्रम, m. a hermitage, BK, 15°; 5 आस्पद, n. a place, receptacle, NA, 5^a; 6 उपस्थान, n. attendance, a place, LV. B3⁵; NA, 11. 2; 7 तिष्ठति, one stands, remains, PD, 29¹; 8 निवास, m. dwelling, BK, 30¹; 9 पद, n. position, a place, 27°, BK, 1°, 10^o, 24^b, 27^o; NA, 3^o; UV, 7^b; 10 वास, m. dwelling, BC, 46^a; 11 व्यवस्थित, arranged, settled, KA, 11^o; 12 स्थान, n. a place, BK, 29^o;

གནས་པར་བྱ

CS, 11^a; PD, 17^o; 13 स्थिर, firm, BC, 19^b.

གནས་ཐོབ, स्थानप्राप्ति, f. reaching a place, NA, 12^a.

གནས་བ, 1 आश्रय, m. a resting place, BK, 11^d; 2 निषण्, seated, NA, 9. 9; 3 वर्तते, one remains, CS, 20^b; 4 विहरामः, we move on, remain, UV, 23^b; 5 समवस्थित, standing or remaining firm, BG, 2^b; 6 स्था, one who stands, BC, 56^o; 7 स्थित, remained, BC, 2^b, 22^o; LV. B15¹¹; NA, 7¹, 12^d; 8 स्थिति, f. remaining, LV. B16¹⁴.

གནས་པ་ཟག་ཅིང, pr. pl. अवसरत, falling down, NA, 11. 4.

གནས་པར་བྱ, अनुतिष्ठामि, I do, NA, 3. 1.

གནས་པར་བྱ་བར, अवस्थातुम्, inf. to remain, BG, 4^b.

བཞོན་བྱེད

བཞོན་བར་མཐོད, imp. रमताम्,

let one remain, let one take
delight in, KA, 1^a.

བཞོན་མ་ཡིན་པ, अस्थान, n. an im-
proper place, or object, or
occasion, CS, 8^a.

བཞོན་མིན, अस्थानु (for अस्थान) n.
an improper place, LV. B16^a.

བཞོན་མེད་པ, अप्रतिष्ठ, not firmly
fixed, KP, 8. 2.

བཞོན་པ, सन्ताप, m. distress, PD,
4^a.

བཞོན་པ་དང་ཐུན་པ, अनर्थोपसंहित,
harmful, LV, C1¹⁸, 2¹⁰.

བཞོན་བར་བྱེད, भिनत्ति, vb. one cuts
into parts, cuts asunder,
PD, 28^a.

བཞོན་བྱེད, अपकार, m. mischief,
harm, PD, 3^a.

ནྟེས་གཉིས

ནྟེ་བ, the ear, 1 कर्ण, m. BK, 18^b;
NA, 11. 5. 6, 13. 1. 17; 2 श्रोत्र,
n. KP, 7. 2.

ནྟེས, वि-, a prefix meaning 'dis-
tinction', etc. BC. 65^a, 68^a.

ནྟེས་བུ, विचित्र, variegated, KA,
9^a.

ནྟེས་བུ་མ་པ, विकीर्ण, pr.pl that
which is being scattered, BC,
57^a.

ནྟེས་འཁོར, vb. (वि-) भ्रमति, one
moves round, BG, 4^a.

ནྟེས་འབྲུགས, विक्लव, affected by,
overcome with, BC, 25^b.

ནྟེས་གྲངས, पर्याय, m. course, me-
thod of proceeding, KP, 4. 1.

ནྟེས་བཅད, व्यपच्छिन्न, distinguished,
KA, 10¹.

ནྟེས་གཉིས, द्विधा, ind. in two ways,
KA, 11^a.

ནམ་པར་གྱལ་བ

ནམ་པར, कथा, f. a story, RK,
p. 199.

ནམ་དག, शुद्ध, pure, LV. B11¹⁷.

ནམ་པ, 1 गति, f. way, manner,
LV. A14¹⁰ ; 2 -विध, kind,
NB, 2. 1.

ནམ་པ་གཉིས, 1 द्विधा, ind. in two
ways, NB, 23. 1 ; 2 द्विविध,
of two kinds, two-fold, NBT,
3. 1 ; RK, 27.

ནམ་པ་བཞི, चतुर्विध, of four kinds,
NB, 7. 1.

ནམ་པ་མཛོས, विराजते, one shines,
LV. B 6⁹.

ནམ་པར, वि, a prefix meaning
'distinction,' etc. BC, 47^b, 66^a.

ནམ་པར་གྱུང་རིང, विप्रवास, m. stay-
ing abroad, BC, 59^b.

ནམ་པར་གྱལ་བ, विजेतु, m. conquer,
victorious, NBT, 1^b.

ནམ་པར་དབྱེད

ནམ་པར་བདག་པ, सङ्कल्प, m. wish,
desire, BK, 26^c.

ནམ་པར་བརྟེནིང, अवलोकयत, pr. pl.
seeing, NA, 13, 24.

ནམ་པར་བཟླས་ནས, विलोकय, gd.
having seen, BC, 67^a.

ནམ་པར་གནས, अवस्थित, remain-
ed, BG, 1^b.

ནམ་པར་ཐང་བ, हर्ष, m. (lit. द्युत्थान,
n). rising up, BG, 3^b.

ནམ་པར་སྤངས་ནས, मुक्ता, gd.
having given up, BC, 59^a.

ནམ་པར་དབྱེད, विचारणा, f. reflec-
tion, consideration, NA, 5^b.

ནམ་པར་སྒྲིམ་པ, विवर्ण, variega-
ted, LV.A 13^{16, 17}.

ནམ་པར་དབྱེད་པར་བྱེད, विचार्यमाण,
pr. pl. being considered, NA,
10. 4.

ཀྱིས་བར་རིག་པ་

ཀྱིས་བར་བྲལ།, विगच्छन्ति, they go away, BC, 46^b.

ཀྱིས་བར་འབྲལ།, विद्युज्यन्ते, they are separated, BC, 49^b.

ཀྱིས་བར་འབྲལ་བ་, 1 ཡାति, one goes away, BC, 48^b; 2 विप्रयोग, m. separation, BC, 17^d.

ཀྱིས་བར་བྱལ་བ་, दुर्विनीत, ill-behaved, badly educated, BK, 13^a.

ཀྱིས་བར་སྒྲུས།, बभाषे, said, BC, 54ⁱ.

ཀྱིས་བར་འཛིན།, विभ्राण, pr. pl. holding, BK, 19^b.

ཀྱིས་བར་བཞག་པ་, व्यवस्था, f. settlement, NA, 11. 4; NB, 26. 1.

ཀྱིས་བར་བཞོགས་ (ཞོགས་ ?) གས།, विसृज्य, gd. having dismissed, sent away, BC, 65^a.

ཀྱིས་བར་རིག་པ་མེད།, अविवक्षित,

ཀྱིས་སྤྲོས་

without intimation, pure consciousness, KP, 8.2.

ཀྱིས་བར་ཤེས་པ་, विज्ञान, n. skill, proficiency, pure indefinite sensation, pure consciousness, KP, 5. 1, 6. 3 ; NA, 13. 18 ; NB, 9.3.

ཀྱིས་བར་བསམས་ནས།, विचिन्त्य, gd. having thought, NA, 3. 12.

ཀྱིས་བར་སྤངས།, विप्रमुक्त, free from, UV, 2^c.

ཀྱིས་མང།, बाहु, much, a great, BC, 58^a.

ཀྱིས་བཟུང།, विभ्रत, pr. pl. holding, BC, 63^c.

ཀྱིས་རིག་ནས།, विदित्वा, gd. having known, BC, 60^b.

ཀྱིས་གསུམ།, त्रिधा, ind. in three ways, KA, 11^b.

ཀྱིས་སྤྲོས་, 1 a word denoting the

སྒྲ་ཆོག་གས

plural number ; 2 वर्ग, m. a class, group, collection, BK, 17^b ; etc.

རྒྱལ་འབྱོར་བ, योगिन्, m. one who practises *yoga*, NB, 11.2.

རྫོ་བ, 1 खर, sharp, BC, 28^c ; 2 तैक्ष्ण्य, n. acuteness, BC, 40^a.

རྫོན་པོ, निशित, sharp, BC, 56^a.

སྒྲ, the nose, the trunk of an elephant, 1 घ्राण, n. KP, 7. 2 ; 2 नासा, f. RK, 12, 34.

སྒྲ་བློན, अग्रयायिन्, m. a leader, BK, 27^a.

སྒྲ་ཆོག་གས, various, 1 चित्र, BC, 57^b ; 2 नाना, ind. BC, 43^d ; NA, 2. 3 ; 3 विविध, RK, 35.

སྒྲ་ཆོག་གས་དང་ལྗན, चित्त, bright, variegated, BC, 56^b.

བསྒྲུལ་སྒྲུལ་ནས

སྒྲུང་དབ, अन्तरीक्ष, n. the sky, BC, 57^d.

སྒྲུང་བ, light, flash, 1 आलोक, m. BK, 2^d ; 2 ज्योतिस्, n. KA, 4^a ; 3 भासस् (in Skt. text wrongly वासस्), n. BC, 66^b ; 4 प्रतिभास्, m. appearance, NB, 5.1, 13. 1.

སྒྲུང་བ་མེད་པ, अनाभास, without reflection, KP, 8. 2.

སྒྲུལ་བ, लिग्ध, oily, NA, 9.7.

སྒྲོན, -भाज्, having, enjoying, BK, 32^b.

སྒྲོམ་སྒྲོམ་མཛོད (སྒྲོམ་བ, √ग्रह्, to take up, pf. वनྒྲུམས, ft. वनྒྲུམ, imp. སྒྲོམ or སྒྲོམས). imp. གྲུམ, take, BC, 61^d.

བསྒྲུལ་སྒྲུལ་ནས, གྲུལ་ཏུ, gd. having taken, BC, 56^c.

འབའ་པོ་

པ

པགས་པ, त्वच्, f. skin, BG, 3¹.པང, अङ्ग, m. lap, LV. A13⁵⁰.པད, a lotus, 1 अम्बोज, n. KA, 1^a; 2 पद्म, n. BK, 16^b.པད་མ, a lotus, 1 कमल, NA, 13^a; 2 पद्म, m. n. NA, 2. 4; 3 राजीव, n. BK, 20¹.པད་མའི་མིག་ཅན, कमललोचन, one with the eyes like a lotus, LV. B11⁸.

པདག་བསམ, कल्प, m. thought, wish, BK, pp. 137, 151.

པདག་བསམ་ཤིང་, कल्पद्रुम, m. the wishing tree, the divine tree that fulfils all desire, NA, 7^c.པའ་པོ་, a hero, 1 वीर, m. NA, 2^a; 2 शूर, m. PD, 20^a.

དཔེར

དཔལ, श्री, f. beauty, grace, prosperity, dignity, magnificence, BC, 33^a, 59^b; KA, p. 172; NA, 2. 7; PD, 20¹.

དཔལ་ལྷན, श्री(-मत्), one with śrī, see above, NA, 2. 4.

དཔལ་ལྷན་དགའ་བ, श्रीहर्ष, m. a king of the name, NA, 3^a.

དཔུང, बल, n. an army, RK, 30.

དཔུང་བ, बाहु, m. the upper part of the arm, BK, 19^a.དཔུང་བྱ་ཅུང, पत्ति, f. an infantry, a foot-man, a foot-soldier, LV. B21³⁵.

དཔེ་དོན་མཚུངས་པ, उपमाथे समाः, in comparison equal, RK, 21.

དཔེ་བྱིད, अनुव्यञ्जन, secondary, marks-LV. A13¹².དཔར, -उपम, like, BC, 5^a.

སྒྲུབ་པར་གྱིས

དཔེར་ན, as, 1 तद्यथा, ind. KP.

1. 1 ; 2 यथा, KP, 2. 3, 1. 3.

དཔེར་ན་པའི་ན, यथा, ind. as, NBT,
5. 4.

དབྱུང (नि-√हृप्, to determine, as-
certain), निरूप्यते, NBT, 4. 3.

དབྱུང་དུ་མེད་པ, अरूपिन्, that which
is not determined, not ascer-
tained, KP, 8. 2, 9. 2.

དཔྱེད་པ, (pf. and fut. of དབྱུང་པ,
त्रि-√चर्, caus., to investigate,
नि-√हृप्, to ascertain, in fact,
विचार, m., निरूपण, n., but the
text has) कौशल्यमीमांसा, f. inves-
tigation of cleverness, KP, 3.1.

སྒྲུབ་པ, चमेन्, n. skin, RK, 35.

སྒྲུབ་པར་གྱིས, (སྒྲུབ་པ or སྒྲུབ་པ
√लज्, √हा, to give up ; pf.
སྒྲུབས, fut. སྒྲུབ, imp. སྒྲུབ་ or

སྒྲུབ

སྒྲུབས), [*जहीहि], imp. 2nd
pers. sing. give up, PD, 14^a.

སྒྲུབས་ནས, लक्ष्ण, gd. having given
up, BG, 5^a.

སྒྲུབས་པས, (lit. त्यागेन, by aban-
donment), fig. *अनुपगम्य, gd.
having not taken, LV. C2²¹.

སྒྲ, रोमन्, n. the hair on the
body, BG, 3^b.

སྒྲ་ཅེ་འི་ཆས་ཀྱི་ན, द्रव्य (?), n a
requisite thing, RK, 35.

སྒྲོན་མེ, सोदर, m. a uterine brother,
PD, 26°.

སྒྲ་ལངས, 1 पुलकित, having the
hairs of the body erect, thrilled
with joy, NA, 2^o ; 2 रोमाञ्चयति,
vb. makes the thrill of hairs,
NA, 7. 20.

སྒྲེལ་ས, मिश्र, mixed, KA, 11^b.

སྒྲུབ (see སྒྲུབ་པར་གྱིས), त्याग, m.
abandonment, BC, 4^o, 18^a.

སྒྲོང་བ

སྒྲོང་བ (pf. of སྒྲོང་བ, ག-√འཇེ),

1 རྒྱུ, a deed, UV, 17^d.

སྒྲོན, the eye, 1 སྒྲོན, n. BK,

21^b; 2 ལོཅན, BK, 16^a.

སྒྲི, 1 མུའླུ (སྒྲི་ལོ), m. the head,

PD, 2^a; 2 སྒྲི་ལོ, n. common, NB, 16. 1.

སྒྲི་སྒྲུབ, སྒྲི་སྒྲུབ, common, CS,

22^d.

སྒྲོང, གཞུགས, m. a practice. See Note, LV. B14¹⁴.

སྒྲོང་ན་སྒྲོང་ནི...སྒྲོང་སྒྲོང, སྒྲོང་སྒྲོང,

(for སྒྲོང་སྒྲོང), you are able.

(lit. if you have the ability in practice), LV. B14^{14, 15, 17}.

སྒྲོང་བ, 1 འཇེ, n. a practice,

life, BC, p. 113, NA, 3^b; 2

མུཅ, enjoyed, used, eaten, NA,

6^a; 3 མུཅ, m. enjoyment,

PD, 16; 4 མུཅའཇེ, pt. pl.

practising, UV, 11^a.

བ་ས

སྒྲོན, the cloud, 1 གཞུགས, n. BC,

65^a; 2 མུཅ, m. RK, 36; 3

བླ་མུཅ, BC, 47^a,

སྒྲོན་གྱི་བཞུགས་པ, མུཅའཇེ, a proper name, NA, 4^a, 4. 2.

སྒྲོས་བ་ས, མུཅ, m. details, creation,

the expression of conceptually differentiated reality in the word, MK, p. 176. KA, 12^a.

སྒྲོང་བ་ས, *འཇེ, (lit. spreading),

showing, BK, 20^b.

བ

བ, བུཅ, m. the father, BC, 10^b;

BK, 14^a; LV. B2^a, 11²⁰;

PD, 25^d.

བ་ཇོ, བུཅ-པུཅའཇེ, m. the father and

the grand father, RK, 25.

བ་ས, བུཅ, m. dual num. the parents, NA, 4^a.

ཕ་རེལ

ཕ་རེལ, पर, alien, stranger, other,

BC, 9^a; BK, 1^b; PD, 24^b.

ཕག་པ, शूकर, m. a boar, RK. 15.

ཕན (उप-√कृ, to help, serve), 'पकार

कुर्वति, (=उपकारं करोति), serves,
KP, 2.3.

ཕན་ཤེས་པ, अनुगृह्ण (=अनुगृहाण),

imp, do treat with kindness,
do favour, LV. B13²⁸.

ཕན་པ, 1 उपकार, m. help, KP,

2.3; 2 उपकारिन्, helping, KP,

2.1; 3 उपयोगिन्, fit, favour-
able, NBT, 9.3.

ཕན་བྱེད, हितकर, doing a kind act,

favourable, LV. B18¹².

ཕན་ཚུན, अन्योन्य, one another,

BC, 44^a.

ཕལ་པ, श्वेत, white, RK, 15.

ཕལ་ཆེར, भूयिष्ठ, most, BC, 9^d.

ཐོད

ཐུག, गह्वर, n. recess in a rock,
cave, NA, 8^b.

ཐུང་པོ, a collection of, mass,
heap, 1 राशि, m. BK, 1^a; 2 स्कन्ध,
m. LV. C4²⁵.

ཐུན་ཆོག་པ, सम्पन्न, endowed with,
PD, 22^a.

ཐུར་ཤེས, उत्पतनज्ञ, one who
knows how to fly, RK, 11.

ཐོ, पुमस्, m. a male, CS, 13^a,
14^b,^d.

ཐོ་བྱང, a palace, family castle,

1 कुल, n. LV, A5⁵; 2 राजकुल,
n. LV. B13²²; 3 प्रासाद, m.
RK, 1.

ཐོ་ཤལ, कापुरुष, m. a mean con-
temptible fellow, UV, 12^d.

ཐོག, ददौ, vb. pf. gave, RK, 33.

ཐོད་√འཇུག་ (=√अर्ह), to deserve,
अर्घति, UV, 22^d.

ཕྱག

ཕྱག (hon. for ལག), the hand, arm (from the use made of the hand in salutation by orientals the word means also salutation), 1 པཀྱི, m. BC, 54^b; 2 ཕྱུ, m. BC, 66^a; 3 བཀྱ, m. BC, 12^a, 31^d.

ཕྱག་བྱ་བ, བྱ་བ, adorable, to be respectfully saluted, NA. 12. 11.

ཕྱག་བྱེད་བ, (འཇམ་མཁའ་ལ་བྱེད་པ་, to salute), འཇམ་མཁའ་ལ་བྱེད་པ་, PD, 8^b.

ཕྱག་འཇམ་མཁའ་, 1 འཇམ་མཁའ་, n. salutation, KA, p. 192; NA, 02; 2 (√བྱ་བ, to salute), བྱ་བ, I salute, MK, p. 176; 3 (འཇམ་མཁའ་ལ་བྱེད་པ་, to salute), འཇམ་མཁའ་ལ་བྱེད་པ་, vb. pf. saluted BK, 23^b.

ཕྱག་འཇམ་མཁའ་ཏེ, འཇམ་མཁའ་ཏེ, gd. having saluted, LV. A13⁵⁶.

ཕྱི, བཅའ་, outside, external, i. e. non-Buddhist, RK, 27, 30.

ཕྱིན་པ

ཕྱིན་པ, ཕྱི་ལ་, afterwards, CS, 6^a.

ཕྱི་བ, བཅའ་, external, RK. 32.

ཕྱི་མ, ལྷན་པུ་, f, the future time, the future, LV. C1¹², 2¹⁴; 2 ཕྱི་ལ་, afterwards, later, RK, 29.

ཕྱིན་པ, (འཇམ་མཁའ་ལ་བྱེད་པ་, to go, come), 1 འཇམ་མཁའ་, gd. having come, BK, 30^b; 2 (*√ཕྱི་བ, to be), འཇམ་མཁའ་, is, LV. B9⁶.

ཕྱིན་ཏེ, འཇམ་མཁའ་, gd. having reached, BK, 15^b.

ཕྱིན་པུ་, * འཇམ་མཁའ་, gd. having ascended (lit. having arrived), LV. B19⁷; *འཇམ་མཁའ་ཏེ་ཕྱི་བ, was situated (lit. འཇམ་མཁའ་ or འཇམ་མཁའ་, having arrived), LV. B3¹¹.

ཕྱིན་པ, འཇམ་མཁའ་, gd. having gone, LV. A3¹⁶, 6⁹.

ཕྱི་མ, *འཇམ་མཁའ་, one another, BC, 48^a.

ཕྱིར

ཕྱིར་ཐོག་བ, विनिवर्तन, n. turning back. return, LV. B13⁹.

ཕྱིར་ཕྱོགས་གྱུར་བ, विमुख, having the face turned back, disinclined, NA, 5^b.

ཕྱིར་ཐོགས་ལ, निवृत्त्य, gd. having turned back, NA, 5. 4.

ཕྱིར་ལ་བཞུགས་བ, निवर्तन, n. turning back, BC, p. 113.

ཕྱིར་ལོག་, निवर्तत्य, imp. turn back, BC, 11^c, 41^d.

ཕྱུང་བ (निस्-√श्वस्, to sigh), निःश्व-
सति स्म, sighed, LV. A14^{5a}.

ཕྱུགས་, पशु, m. a beast, PD, 28^a.

ཕྱུང་བར་གྱུར་, मुमोच, vb. pf. set free, shedded, BC, 53^d.

ཕྱེ (pf. and imp. of འབྱེད་བ
འདྲ་√मील, to open), उन्मील्य,
having opened, NA, 1^a.

འཕགས་བ

ཕྱིར་, 1 अर्ध, m. n. half, PD, 15^a; 2 उपाध, m. n. half, nearly half, LV. B7^b.

ཕྱོགས་, 1 दिग्, f. direction, cardinal point, LV. B11^d; NA, 8^a; 2 दिग्देश, m. a distant region or country, NA, 2. 3; 3 पक्ष, m. the subject of a syllogism (the minor term), NB, 28. 1, 29. 1.

ཕྱུ, भक्ति, f. decoration, embellishment, BC, 56^b.

ཕྱག་སྒྲིང་, सहस्र, n. a thousand, LV. A13²⁷.

ཕྱག་དོག་, ईर्ष्या, f. envy, jealousy, NA, 1^d.

ཕྱད་བ, संयोग, m. union, association, LV. C4¹⁰.

འཕགས་བ, 1 * अतिरेक, excess,

अथवासा

surpassing, LV. A13²³; 2 आर्ष, noble, fine, excellent, BC, 58⁴; KA, pp. 183, 192; LV. C1¹⁵, 3⁴, 7⁷, 24³⁰; UV, 11^a.

अथवासा, आर्षा, f. noble, NA, 3, 3, 5.

अथुन् (√हन्, to kill), हन्ति, one kills, UV, 12^a.

अथुन्-वन्-अथुन्, हन्ति, (see above) UV, 12^a.

अथेय, 1 वर्धन, causing to increase, PD, 27^d; 2 वर्धमान, growing, RK, 16.

अथेय-व, 1 वर्धन, causing to increase, UV, 9^d; 2 वृद्धि, f. growth, CS, 2^b.

अथेय-वन्-अथुन् √(वृध्, to grow, increase. [वर्धते], UV, 11^a.

अथेय-कुल, इष्वल, n. that with which an arrow is thrown, a bow, KP, 3, 1.

व-यन्

अथेय-वस्त्र-व, इष्वल शिञ्जित, trained in archery, LV. B21¹⁰.

अथुन्-व, प्रालम्ब. m. a garland hanging down to the breast, BK. 29^b.

अथुन्, निर्गम, m. coming out, (lit. ascending), NA, 9, 8.

अथुय, 1 सवन्, ind. in the very moment, just immediately, BK, 23^d; 2 सहसा, ind. suddenly, NA, 12, 12.

अथेय-वृन्, हरि, m. Indra, the lord of gods, NA, 14^a.

व

व, a cow, cattle, 1 गो, m. f. KA, 6^b; 2 वेत्तु, f. RK, 13.

व-यन्-कुल, गोत्र, n. the state or characteristics of a cow or cattle, KA, 6^d.

བག་པལ

བག་པལ, सुख, a n. ease, comfort,
NA, 9.9.

བག་མེད, प्रमाद, m. carelessness,
UV, 7^a, 7, 9^a, 10^b.

བག་ཡོད, अप्रमाद, carefulness,
vigilance, UV. 7^a, 7, 8^a, 10^a.

བང་མཛོད, कोश, m. a treasury.

བད་ཀན, रलेष्मन्, m. the phleg-
matic humour (one of the
three humours of the body,
i.e. *kapha*), PD, 30^b.

བབ (pf. of འབབ་པ, to move
down words, descend), प्राप्त,
arrived, LV, B12¹¹.

བབས (pf. of འབབ་པ) གུར, पपात,
fell down, BK, 3^b.

བབས་པ, पतन, n. falling down,
NA, 7. 19.

བབས་པར་གུར, अवातरत्, vb. ipf.
came down, BC, 3^a.

བྱ་མཆད

བར, अन्तराल, n. intermediate
space, NA, 12^d.

བར་དུ, 1 आ-, ptcl. up to, CS.
2^b; 2 मध्य, middle, RA, 25;
3 यावत्, ind. till, LV. A 10^a.
C7¹⁸.

བས (for བྱས, pf. of བྱེད་པ),
अतिक्रान्त, passed, LV. B7^a.

བྱ་ཁྱེད་པ་ཀ, विदूषक, m. a humours
companion and confidential
friend of the hero of a play,
NA, 4. 2, 5. 1, etc.

བྱ, a son, 1 नन्दन, m. BK, 22^a; 2
पुत्र, m. BK, 4^a, 7^a, 10^a.

བྱ་མ, नारी, f. a woman, NA, 2^b.

བྱ་མོ, 1 दारिका, a girl, NA, 13.
22; 2 वधू, a wife, KA, 1^b;
3 स्त्री, a woman, NA, 14^a.

བྱ་མཆད, कलत्र, n. wife (the Tib.

བུ་རམ་ཤིང་

word generally means family, children), BC, 59^a.

བུ་རམ་ཤིང་, རྩུ, m. sugar-cane
KP, 2. 1, 3.

བུ་ལ་མོ་གསུམ་, ལུ་ཐུ་ཐུ, m. the son
and others, RK, 18.

བུ་ང་བ་, a bee, 1 a bee, 1 གཤི, m.
NA, 12^b; 2 ལྷ་མོ, m. NA, 11^a.

བུ་ད་མེད་, a wife, woman, 2 གཤི་མོ, f. NA, 8°; 2 ལོ་ཤིང་, f. NA, 12.
5; 3 མོ, f. CS, 13^a.

བོད་, 1 གཤི་མོ, called, KA, 4^a;
2 མོ་ཐུ, m. Tibet, RK, 3, 4, 5.

བོས་ (pf. and imp. of གཤི་མོ་ཐུ་),
གཤི་མོ་ཐུ་, gd. having called, NA,
2. 6, 3. 1.

བུ (pf. of གཤི་མོ་ཐུ་, to do), 1 གཤི་
མོ་ཐུ་, CS, 5^a; 2 གཤི་མོ་ཐུ་, LV.
B20¹⁷; 3 what ought to be
done, NA, 13. 6, (i) གཤི་མོ་, PD,

བུ་འོ

6^b; (ii) གཤི་མོ, NA, 5^b; 5 གཤི་མོ་ཐུ་,
m. a bird. BC, 2^b.

བུ་བ་, གཤི་མོ. f. action, BC, 68^d.

1 what should be done. (i)
གཤི་མོ་ཐུ་ NA, 6. 7, 9; (ii) གཤི་མོ་ཐུ་,
CS, 5^o, NA, 7^d; 2 གཤི་མོ, action,
BC. 32^a, 68^d; KA, 9^d; MK,
4^a, ^b,

བུ་བ་ཐུ་, གཤི་མོ་ཐུ་, with action,
MK, 4^d.

བུ་བ་མོ་ཐུ་, གཤི་མོ་ཐུ་, not with ac-
tion, MK, 4^o.

བུ་བ་ཐུ་, གཤི་མོ་, inf. to do.
NBT, 11. 2.

བུ་བ་བ་ཐུ་, གཤི་མོ་, is being said,
CS, 18^d.

བུ་མོ་, གཤི་མོ་, what should not be
done, NA, 5^b.

བུ་འོ (བུ་ with འོ), 1 གཤི་མོ་,
what should be done, PD,

བྱ་རྒྱུ

19¹ ; 2 कुर्यात्, one should do
(*भवेत्), UV, 9¹.

བྱ་རྒྱུ, कक, m. a crow, NBT,
5. 4.

བྱང, उत्तर, the north, LV. B21⁴⁷.

བྱང་རྒྱུ, बोधि, m. f., wisdom,
supreme knowledge, BK, p.
137, 32° ; LV. A12³ ; NA, 1¹, 3¹.

བྱང་རྒྱུ་སེམས་དཔའ, बोधिसत्त्व, m.
an aspirant to *bodhi*, wisdom,
supreme knowledge, BK, p.
151 ; KP, 1. 1, 3, 2¹, 3, 3. 1,
LV. A13⁴, ⁵⁴, 14³, 15³, B4¹, ¹⁴,
19³, 21¹⁵, ²¹, ⁴¹, NA, 3⁶.

བྱར་ཡོད, करिष्यति, fut. will do,
PD, 17¹.

བྱས (pf. བྱིད་པ, to do, √कृ),
कलित, produced, BK, 2¹.

བྱས (pf. of བྱིད་པ, to do, √कृ),
produced. done, did, does,
etc. 1 अकारयत्, caus. ipf.

བྱིས་པ

caused to do, BK, 11^b ; 2
करोति, ptl. UV, 26¹ ; 3 कलित,
BK, 2¹ ; 4 कृत, BC, 11^b ; NA,
7° ; 5 चक्रे, pf. BK, 24¹.

བྱིས་དྲི, कृत्वा, gđ. having done,
LV. A7¹² ; NA, 12. 15.

བྱིས་ནས, कृत्वा, gđ. having done,
BC, 52^a, 59^b ; NA, 2. 16 ; UV,
8° (*करोति), BC, 51^a ; NA,
6. 9 ; CS, 1¹.

བྱིས་པ, did, done, doing. 1 कृत,
2 चकार, pf. did. BC, 68¹ ;
3 (करण), UV, 19^a, ^c (*कृत्वा) :
4 विरचित, (made), BK, p. 151.

བྱིས་སོ (བྱིས and འོ), अकरोत्,
imf. made, LV. A12¹².

བྱིན, √दा, to give, 1 दत्त, given,
NA, 7° ; 2 ददौ, gave, BC, 19¹.

བྱིན་པ, दीयते, vb. is given.

བྱིས་པ, बाल, m. a child.

བྱ

བྱ (pf. of འབྱུང་བ, to be, √भृ, etc.), 1 འབྱུང་, was, BK, 2^b; 2 འགྲུག་, came, PD, 7°; 3 འདྲུག་, came into being NA, 6^b; 3 འཇུག་, is born, PD, 6^b; 5 གའུམྱ་བྱུང་, appeared, LV. A13^{39, 46}.

བྱང་མེ, འབྱུང་མེ, gd. having come down, LV. B3⁷.

བྱང་ནས, འབྱུང་ནས, gd. having come out, LV. A5⁶.

བྱང་བ, འབྱུང་བ, arising from, NB, 11.

བྱང་བར་...གྱུར་, འབྱུང་བར་, was, UV, 9^d.

བྱེ, འབྱུང་, f. sand, BK, 3^b.

བྱེ་བྲག་རྒྱུ་མཁུ་, འབྱུང་བྲག་རྒྱུ་མཁུ་, f. perfect proficiency, KA, 9^b.

བྱེ་མ, འབྱུང་མ, sand, BK, 4^o, 5^a.

བྱེ (བྱེང་བ, √कृ, to do), 1 འབྱུང་, NA, 8^a; UV 1^o; 2 འབྱུང་, LP, 2. 3; 3 འབྱུང་, UV,

བྱེ་བ

1^o; 4 [འབྱུང་བ་], BC, 50^b; 5 འབྱུང་, BC, 32^a; BK, 17^a; 6 འབྱུང་, PD, 12^d; 7 འབྱུང་, NB, 15. 1.

བྱེང་བྱེ་བྱུང་བ, འབྱུང་བྱེ་བྱུང་བ, caused to do, appointed, BC, 29¹.

བྱེང་འདོད་བ, འབྱུང་འདོད་བ, f. desire of doing, BC, 12^b.

བྱེང་བ, √कृ, to do, 1 འབྱུང་, PD, 17^b; 2 འབྱུང་, CS, 16^b; 3 འབྱུང་, NA, 11^b; 4 འབྱུང་, f. action, KP, 1. 3.

བྱེང་བ་ཅན་, འབྱུང་བ་ཅན་, doing, bringing about, NB, 9. 1.

བྱེང་བ་མེད་བ, འབྱུང་བ་མེད་བ, without a cause, BC, 10¹.

བྱེང་བར་འབྱུང་, འབྱུང་བར་འབྱུང་, will do, BK, 32^a.

བྱེན་, 1 arrived, འབྱུང་, LV. A8¹⁷; 2 འབྱུང་, LV. B, 10²³.

བྱེན་བ, འབྱུང་བྱེན་བ, came, BK, 27^b.

བྲག

བྲག, lit. a rock (*एकघन, one solid mass), UV, 20^a.

བྲན་བ, सिक्क, sprinkled, watered, BK, 10°.

བྲལ, अपोढ, removed. NB, 4. 2.

བྲལ་བ, 1 रहित, free from, NB, 6. 1 ; 2 विप्रयोग, m. separation, LV. C4^{1a} ; 3 वियुक्त, separated, deprived of, RK, 21°.

བྲལ་བ, व्यग्र, eagerly or intently occupied, BK, 28°.

བྲི, वर, n. rather or better than, CS, 17^a.

བྲི་ས, गुरु, m. a teacher, particularly a religious teacher ; the father, NA, 3. 14, 5. 4, 6°, 6. 2.

བྲིང, ब्राह्म, acceptable, CS, 22^b.

བྲིང་བ་ཞིང, lit. to be accepted (*न अवमन्येत, one should not

བྲྱ་པོ

contempt, i. e. should accept), UV, 13^a.

བྲིངས (pf. of བྲིང་བ, √ग्रह्, आ-√दा, to take ; ft. བྲིང, imp. ལན), जग्राह, pf. took, BC, 63^b.

བྲིངས་ཏེ, 1 अनुपरिगृह्य, gd. having taken favourably, LV. A12^{2a} ; 2 परिगृह्य, gd. having taken, LV. A13⁰⁰.

བྲིངས་ནས, आदाय, gd. having taken, BC, 11^o, 13^b, 93^d.

བྲིངས་བ, हत, taken, BC, 29^b.

བྲྱགས་ཏེ, प्रवर्तयत्, pt. ptcl. causing to roll (lit. having caused to roll), LV. A14⁴⁰.

བྲྱོ, मूर्ख, m. foolish, stupid, PD, 27^a.

བྲྱ་པོ, नीच, मूर्ख, vile, foolish, PD, 27^a, 28^b.

མོ

མོ, मति, f. intellect, thought, BC, 17^b.

མོ་གྲོས་, मति, f. intellect, thought, BC, 35^b; BK, 7^b; CS, 11^a.

མོ་མྱོས་ལྷན་, मेधाविन्, intelligent, wise, UV, 3^b.

མོ་ངན་, दुर्मति, foolish, PD, 8°.

མོ་ཅན་, -बुद्धि, one with intellect, LV. B11¹⁸.

མོ་གཏོད་, विश्रम्भ, m. confidence, BC, 22^a.

མོ་ལྷན་, intelligent, 1 धीमत्, CS, 22^a; 2 बुद्धिमत्, CS, 2^a.

མོ་ནི་ཕབ་ནས་, विश्वास, gd. having caused to believe, BC, 62^a.

མོ་ཕབ་, विश्रस्त, confident, fearless, BC, 2^a.

མོ་ཕོབས་པ་, स्मुक्तविश्रम्भ, without abandoning confidence, BC, 11°.

དབང་

མོ་མེད་, अवोध, devoid of intellect, foolish, PD, 6^b.

མོན་པོ་, a minister, 1 प्रकृति, f. NA, 7^a; 2 मन्त्रिन्, PD, 26^a; 3 सचिव, m. RK, 17.

མོས་ (མོ and intr. སེ), बुद्ध्या, by intellect, NA, 2. 14.

དབང་, वश, m. influence, subject to, under the influence of, BC, 30^b, 68°; CS, 10°, NA, 5°, NB, 21. 1.

དབང་པོ་, 1 अधिपतेय, ruling or determining, MK, 2°; 2 इन्द्र, m. lord, BK, p. 151; NA, 2^a; 3 इन्द्रिय, n. an organ of sense, NA, 5°; NB, 8. 1, 9. 2.

དབང་ཕྱུག་, ऐश्वर्य, n. supremacy, sovereignty, NA, 4^b.

དབང་ཕྱུག་གི་དབང་, *ऐश्वर्याधिपत्य, the (state of being) lord of supremacy, LV. A14³⁰.

དབང་མེད

དབང་མེད, अवश, not having one's own will, helpless, BC, 68¹.

དབང་མེད་པ, अवश, not having one's own will, BC, 44°.

དབུ, शिरस्, n. the head, BC, 59^b.

དབུ་སྐ (hon. for སྐ, the hair), केश, m. the hair, BC, 57^b.

དབུ་གྱུན, मुकुट, m. a crown, tiara, BC, 13^a, 27^b.

དབུ་སྐ, middle, 1 मध्यम, KP, 4, 2, 3, 4, 5. 1, 6. 1, 4, 7. 1, 3, 8, 2, 10. 1 ; LV. C2²² ; 2 मध्यमक, MK, p. 176.

དབུ་མའི་ལམ་སྐ་ཡིན་པ, अमध्यमा (प्रतिपद्), not middle (path), LV. C2^{3, 5}.

དབུས (དབུ and instr. སྐ) मध्य, middle, KP, 8. 2, 10. 2.

དབུས་ཐུན, मध्य, middle, BC, 54^b.

འབབས

དབྱངས་ཅན་སྐ, सरस्वती, f. speech, the presiding deity of learning, KA, 1°.

དབྱེ, वि-√भज्, to distinguish, विभजते, KA, 8^b.

དབྱེ་བ, भेद, m. distinction, KA, 8^o.

འབངས, 1 दास, m. a servant, BK, 28^d ; 2 प्रजा, f. subject, RK, 7.

འབངས་མོ, a maidservant, 1 चेटी, NA, 12. 15, 13. 1. 5 ; 2 दासी, BK, 28^d.

འབད་པ, √यत्, to endeavour, 1 प्रयत्नेथाः, you should endeavour, BC, 23^d ; 2 यत्न, m. endeavour, BC, 45^o ; 3 व्यवसाय, m. perseverance, BC, 29^a.

འབབས, लम्बते, rests on. See note, BC, 50°.

ଭବତ୍ତ୍ୱିନୀ

ଭବତ୍ତ୍ୱିନୀ, କେବଳ, n. only, CS, 13°, 21°; NA, 6. 6; PD, 27^d.

ଭବତ୍ତ୍ୱିନୀଂ, କେବଳ, n. only, NA, 13. 17.

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ, *ସନ୍ଦର୍, m. a mountain of the name in Purāṇas, BC, 13°.

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ, ଲକ୍ଷ, n. a lac, one hundred thousand, RK, 7.

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ, ବର୍ଷା, rains, BK, 12^d.

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ, ସମର୍ପଣିତୁଂ କାଳଃ, the time to make over to, RK, 22.

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ, * ଶ୍ବନ୍ତି, vb. cry, sound (in general), LV. B9²⁰.

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ, 1 ଜାୟତେ, originates, UV, 2°; 2 ପ୍ରସବତି, comes into being, UV, 16°; 3 ଭବତି, is, MK, 10°.

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ, 1 ନିଷ୍କାମିଷ୍ୟେ, I shall go out, LV. B14^{22, 24}; 2 ଭବିଷ୍ୟତି,

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ

will be, UV, 19°; 3 ଭବିଷ୍ୟତି, you will be, UV, 1^d.

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ, ଭୂତ, n. a being, BC, 46°.

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ, 1 ଭବତି, is, CS, 4°, 5°;

2 ପୁନର୍ମାବିକ୍ରୀ, f. leading to rebirth, LV. C°; 3 -ପ୍ରଦ, producing, RK, 10; 4 ସମ୍ଭବ, m. possibility, CS, 12^d.

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ, ଭବିଷ୍ୟତି, will be, BC, 47°.

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ, ବିଭବ, m. treasures, fortune, PD, 15°.

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ, separation, 1 ବିପ୍ରଯୋଗ, m. BC, 46^d, 47°; 2 ବିଯୋଗ, BC, 43°; 3 ବିରଲେଷ, m. BC, 17°, 49°.

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ, ଫଳ, n. a fruit, NA, 7°.

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ, ସଫଳ, fruitful, NA, 14°.

ଭବିଷ୍ୟତ୍ତ୍ୱିନୀ, ଫଳ, n. a fruit, BC, 8^d, 55^d, MK, 11^b, 12^{a, c}, 14^b; NA,

འབྲས་བུ

3°, 7, 13, 9^b ; NB, 18, 1, 26, 1 ;
PD, 12^a ; UV, 12^b, ° ; RK, 29.

འབྲས་བུ་མེད་བ, फलाभाव, m. t' e
absence of the fruit, MK, 14°.

འབྲས་བུ་ལ་གནས, फलस्थ, partak-
ing of the reward, BC, 9^a.

འབྲས་མེད, निष्फल, fruitl ss, futile,
BC, 45°.

འབྲེལ་བ, सम्बन्ध, m. connection,
NBT, 9, 5, 10, 4, 12, 1, 28.

ལྷུར, 1 *कृत, made (lit. युक्त, join-
ed), BC, 25^d ; LV.A3^{19, 53} ;
2 योजित, employed, NA, 7^a.

ལྷུར་བ, 1 प्रयुक्त, arising from or
produced by, NBT, 11, 13 ; 2
युक्त, used, employed, CS, 8°.

ལྷོན, 1 दान, n. giving, gift, PD,
16^a ; 2 दास्ते, I shall give, LV,
B13¹⁹.

ལྷོན་བ, दान, n. giving, gift, BK,
19^b.

མ

མྱོང་བ, 1 * तानव, thinness (lit. 2
शोधन, n. cleansing), NBT, 1^d.

མྱོར, योग, m. connection. UV, 16°.

མྱོར་བོ, प्रयोक्तृ, m. one who em-
ploys, an author, KA, 6¹.

མྱོར་བ, 1 अनुयोग, m. application,
attachment, devotion to, LV.
C1¹¹, 2⁸ ; 2 प्रयोग, m. applica-
tion, performance, BK, 5^b,
KA, 2^b ; NA, 2, 12, 15 ; 3 योग,
m. connection, UV, 16^a.

མྱོར་བ་མེད, वियोग, m. separation
UV, 16^b.

མྱུལ, a snake, 1 आशीविष, m. BC,
56^d ; 2 सर्प, m. PD, 3^{a, b, c}.

མྱོང་བར་ཅེན, वादयति, plays with
an instrument, NA, 12, 15.

མ

མ, 1 *किम् (का), what (im-

མ་

plying 'no'), LV. B20²⁹; 2 not,(i) ན, BC, 16^a, etc.; BG, 4^b;KA, 4^b; LV. B7⁷, etc.; C4¹³;NA, 5^{a, b}, etc.; PD, 14^b, etc.;UV, 1^o; (ii) མ, BC, 50^b, 55^a;3 mother, (i) རྒྱལ་མ་, BK, 15^b;(ii) མ་མཁུ་, BC, 32°, 45°; PD, 26^{a, d}.

མ་བསྐྱེད་པ་, གཏུགས་མེད་, not produced,

not effected, NB, 6. 3.

མ་འཁྲུག་པ་, མ་མྱོང་པ་, not mistaken,

NB, 4. 1.

མ་གྱུར་པ་, མཚན་མེད་, non existent,

BC, 38^a.

མ་ངེས་, མ་འཇགས་, m. uncertainty,

CS, 15^b.

མ་ཉང་ག་, མཉམ་པ་, m. a man of the

name, NA, 7. 3, 5.

མ་གཏོགས་པ་, མ་འདྲེས་, ind. without,

excepting, CS, 9°.མ་མཐོང་, མ་མཐོང་, not seen, PD, 28°.

མ་ཚང

མ་ཞིང་, eunuch, 1 མ་ཞིང་, BC, 33^a;2 མ་ཞིང་, CS, 13^b, 14^{b, d}.

མ་ཞུས་, མ་ཞུས་, unable, KP, 1.3.

མ་སྤྲོད་པ་, (lit. མ་སྤྲོད་པ་, not given

up), མ་སྤྲོད་པ་, gd. having not
given up, PD, 4°.

མ་བྱས་, 1 མ་བྱས་, not done, BC,

52°; 2 མ་བྱས་, gd. having not
done, PD, 4^{a, b}.

མ་བྱས་ (pf. of བྱེད་པ་, to tell, men-

tion). མ་བྱེད་པ་ *མ་བྱེད་པ་, gd. hav-
ing not told, having not in-
formed, LV. B2⁵.

མ་བྱུང་པ་, མ་བྱུང་པ་, not come or

arrived, PD, 7^a.མ་བྱོན་, མ་བྱོན་, future, UV, 14^b.

མ་སྤྲོད་པ་, མ་སྤྲོད་པ་, keeping si-

lent, UV, 18^a.

མ་ཚང་, མ་ཚང་, n. imperfection,

deficiency, CS, 12^o.

ས་ཡིན

ས་ཡིན, न (भवति), not, BC. 16^b,
18^b, 21^a, 32^a, 34^a. 48^a, 61^b,
67^a; BK, 8^a; CŚ, 9^a, 17^b; MK,
1^a, ^b, 4^c, 6^b, 10^a; NA, 9^c; NBT,
12. 5.

ས་ཡིན་ནས, ननु, not ? is it not ?
CŚ, 8^a, 22^a; NA, 6.6, 9, 7.7.

ས་ཡིན་བ, न, not, CŚ, 15^b; NA,
17. 4; NbT, 4. 2.

ས་ལ་ཡ, मलय, m. a mountain of
the name, NA, 7. 14, 16, 19,
22, 8^a.

ས་ལ་ཡ་ཙན་ས, मलयवती, f. the
name of the heroine of the
drama, NA, 12. 15.

ས་ལགས, न (भवति), not LV.
B10¹⁰.

ས་བླས་བ, अशेष, without remain-
der, whole, all, LV. C6¹⁰.

སྒྲི

ས་བསྐྱབས, अशिक्षित, not trained,
KP, 3. 1.

ས་རྒྱ, सहिष, m. a buffalo, RK,
14, 34.

སང, बहु, many, much, PD, 5^a;
UV, 18^b.

སང་ལྷན་བ, बहु, many, BK, 2^b.

སང་བོ, बहु, many, much, BC, 11^a,
64^a, 68^a; NA, 7. 13; PD, 4^a;
UV, 4^a; RK, 36.

སང་བ, महत्, great, LV. B20³¹.

སན་ངག, उपदेश, m. instruction,
advice, BK, 12^b.

སར, हविस्, an oblation, clarified
butter, NA, 9. 8.

སལ, शयन, n. sleeping, a bed,
BC, 28^a; LV, 11¹², 19⁸.

སྒྲི 1 not, (i) न, BC, 24^b, etc.;
BR, 9^a, etc.; CŚ, 2^b, etc.;

མི

KA, 7°, etc. ; KP, 1. 1, etc. ; LV. A8¹³, etc. ; NA, 2. 12, etc. ; MK, 5°, etc. ; NBT. 4. 3, etc. ; PD, 9¹, etc. ; UV, 1¹, etc. ; (ii) མོ, LV. B15²² ; 2 a man, (i) མར, m. BC, 24^b ; BK, 1^a ; (ii) མུ, m. BC, 1¹ ; (iii) ཕུམ, m. LV. A2², 5³ ; UV, 5°, 19^b ; (iv) མུམ་པུ, PD, 20°, UV, 22^a.

མི་དགའ, विषयण, cast-down, LV. B 11.

མི་དགུམ་པ, མེད, m. distress, dejection, LV. 12¹⁷.

མི་འགུར་, མ, not, CŚ, 12¹.

མི་འགུར་པ, མ, not, LV. C1^{20, 24, 26, 28, 32}.

མི་འཇིགས་སྒྲིན, अमयदातु, m. one who gives the assurance of safety, PD, 25°.

མི་ཉལ་ཙམ, असुप्तमात्र, adv. as soon as he did not sleep (see Notes), LV. 3³.

མི་སྐྱད

མི་ཉེ་པ, असन्निधान, absence of vicinity, NB, 13. 1.

མི་དྲག་པ, अनित्य, not eternal, CŚ, 15° ; KP, 5. 1, 6. 2, 3, 7. 1, 2, 8. 1.

མི་གྲི་ལ, मिथिला, f. a town of the name, UV, 24^a.

མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས, असपक्ष, an instance on the other side, a dissimilar instance, or one in which the major term is not found, NB, 29. 2 ; 2 प्रतिपक्ष, m. an adversary, foe, NA, 7. 2.

མི་བདག, नरपति, m. a king, BC, 38^b.

མི་འདོད, अनिष्ट, undesirable, PD, 19°.

མི་སྐྱུག་པ, अप्रिय, not pleasing, not agreeable, LV. C4°.

མི་སྐྱད, अनिन्दित, not blamed, UV. 18¹.

མི་གཙང

མི་གཙང, *सुचक्ष, very impure,

KP, 2. 3.

མི་འཛོལ་བ, अहिंसा, f. not killing,

CS, 21^a.

མི་བཞེད་བ, निःस्पृह, free from long-
ing, BC, 66^a.

མི་ཟད, अक्षय, undecaying (*कूर,

མ་རུངས་བ, pernicious), BK,

1^b.

མི་ཟད་བ, अक्षय, undecaying, BK,

13^c.

མི་རྩེ, विषम, uneven, rough,

NA, 7. 19.

མི་འོས་བ, अनर्ह, not fit, NA, 12.

13.

མི་གཡོ, अच्युत, not giving way,

imperishable, BK, 32^a.

མི་རིགས་འདུལ, not right, LV.

B2¹¹.

མིན་ནས

མི་ཤེས, अज्ञान, n. ignorance, CS,

13^c.

མིག, the eye, 1 अक्षि, NA, 13.

18 ; 2 चक्षुस्, n. BC, 4^b ; KP,

7. 1 ; NA, 1^a, 9^a, 14^a ; 3 नयन,

n. LV. 13^d ; 4 लोचन, n. NA,

11. 5.

མིག་ཐུན་བ, नेत्रवत्, one with the
eyes, CS, 22^c.

མིང, नामन्, n. a name, CS. 19^a ;

PD, 12^c.

མིན, 1 न, not, BC, 1^a, 9^b, 15^{c,d},

19^d, 41^c ; BK, 7^d, 8^d ; CS, 2^d,

3^b, 10^b, 13^{a,b}, 15^b ; MK, 1^b, 5^d,

14^a ; NA, 1^b, 5^a, 10^a, 27^b ; UV,

21^d ; 2 न तु, but not, BC, 1^d ;

3 न स्यात्, may not be, BC, 17^d ;

4 नैव, certainly not CS, 8^b.

མིན་ནས, ननु, is it not, CS, 10^d.

15^d.

མིན་པ

མིན་པ, न, not, CS, 14^b.

མུ་དྲིལ, मौक्तिक, n. a pearl, NA, 8^o.

མུན་པ, तमस्, n. darkness, NBT, 1^d; PD, 1^b.

མུན་འཛ, मुञ्ज, m. a kind of grass (of which the girdle of a Brahmin is made), NA, 10^o.

མེ, heat, fire, 1 अग्नि, m. BC, 36^o; 2 तेजस्, KP, 6. 3; 3 वह्नि, m. BK, 1^b.

མེ་དྲོལ, a flower, 1 कुसुम, BK, 23^a; NA, 7. 13; PD, 2^b, 22^o; 2 पुष्प, n. BK, 14^o; NA, 11^o; RK, 16.

མེ་ལྗང, आदर्श, m. a looking glass, KA, 5^b.

མེད, not, is not, does not exist non-existent, 1 असत्, CS, 10^a, MK, 6^a, 7^b, 12^a; 2 न, BC, 24^d, 27^b, 36^d, 61^o; KA, 5^d; LV. B16¹²; NA, 9^b; MK,

མེལ་ཆོ་བྱེད

4^a, ^b; UV, 9^o, 20^d, 24^b; 3 न विद्यते, NBT, 12. 1; 4 नास्ति, BC, 10^d; KP, 10. 1; PD, 1^a, ^b, ^c, ^d; UV, 2^d, 18^d, 21^a, ^b; 5 विना, ind. without, NA, 7. 3.

མེད་ཅིང, नास्ति, is not, UV, 2^d.

མེད་དོན, *निवृत्त्यर्थ, for the disappearance, BC, 3^a.

མེད་པ, is not, absence, non-existence, 1 अभाव, CS, 20^d; NBT, 5. 4; 2 असत्त्व, NB, 29. 1; 3 न, CS, 2^o; MK, 11^b, ^c; 4 नास्ति, CS, 16^d; UV, 24^o; 5 ཇིན. tute or deprived of, RK, 21^a.

མེད་པ་པོ, नास्तिक, m. an unbeliever, BC, 31^a.

མེལ་ཆོ་བྱེད, जागर्ति स्म, awoke, kept watchful, LV. B22¹⁷.

མེས་ཁྲ

མེས་ཁྲ, पूर्वपुरुष, m. fore-fathers.
RK, 24.

སྒོ, མེ, f. a woman, CS, 14^b, ^d.

མེད་ཀྱི, यद्यपि, even though,
PD, 12^b.

སྐྱ་ངན, 1 शोक, m. sorrow, grief.
BC, 18^a, ^c. 42^a; UV, 2^d, ^d. (शोचि-
तुम्, inf. to regret), BC, 18^b;
2 शोच्यते, affliction is felt.
BC, 24^d.

སྐྱ་ངན་འདྲ, निर्वाण, sec next,
CS, 3^a.

སྐྱ་ངན་འདྲ་བ, निर्वाण, n. CS, 3^o.

སྐྱ་ངན་འདྲས་བ, निर्वाण, CS, 21^o.

སྐྱ་ངན་གནས, शोक, m. sorrow, (lit.
शोकस्थान, n. a cause of sorrow).
BC, 30^d.

སྐྱ་ངན་བྱ, शोच्य, deplorable, BC,
18^d.

དམན་བ

སྐྱ་ངན་འདྲས, शोच्य, deplorable, BC,
19¹.

སྐྱ་ངན་ལས་འདྲ, निर्वाण, n. the
name for the final liberation in
Buddhism, LV, C1³³.

སྐྱ་ངམ, मरु, m. a desert, BK, 91^o.

སྐྱ་བྱ, अङ्कुर, m. n. a sprout, BC,
28^o.

སྐྱ་རྩ, adv. quickly, 1 आशु,
NB, 6. 1; 2 क्षिप्र, BC, 52^b;
3 द्रुत, PD, 29^b; 4 शीघ्र, BC,
55^d.

སྐྱ་བ་སྐྱ་བར, adv. त्वरित, in
quick manner, LV. B^o.

དམན, नीच, m. a low, man, PD,
4^b.

དམན་བ, low, inferior, 1 प्रलवर्,
BK, 6^d; 2 हीन, LV. C1¹²;
UV9^a.

དམན་བ་ཉིད་བྱས, अधरोक्त, made
low, BK, 17^o.

དམར་པོ་

དམར་པོ་, राग, m. red colour,
BC, 49^a.

དམར་བ་, red 1 रक्त, NA, 8° : 2
लोहित, RK, 12, 34.

དམར་བ་ཉིད་, रक्तता, f. redness,
BK, 17^b.

དཔଁགས་བ་, 1 आलम्बन, n. suppor-
ting, MK, 2^b, 8^a ; 2 उपलब्धि,
f. perception, understanding,
KA, 8°.

དཔଁགས་བ་མེད་བ་, अनालम्बन, with-
out supporting, MK, 8^a, °.

དབྱུང་བ་, नरक, m. the hell, BK,
1^b, 15° ; PD, 19^a.

པོ་བྱུ་, मयूर, m. a peacock, LV.
B9¹⁴.

པོ་ལས་, स्वप्नभूत, being like a
dream, BC, 48°.

མོངས་བ་, मोह, m. delusion,
PD, 1^b.

སྒྲིག་ཅི་

སྒྲིག་ཅི་སྒྲིག་བ་, तमस, n. darkness,
KA, 4^a.

སྒྲིད་, निन्दा, (*निन्दितुम्), f. blame,
UV, 21^a.

སྒྲིད་བ་, निन्दा, f. blame, UV, 20°.

སྒྲིད་པར་བྱ་བ་, (lit. निन्दनीय, to be
blamed), *निन्दित, blamed,
UV, 19^a.

སྒྲིད་པར་འོས་, निन्ध्य, deserving
blame, NA, 5^a.

སྒྲིན་, medicine, 1 औषध, n. CŚ,
8°, 10^a ; KP, I. 1 ; PD, 13° ; 2
मेघज, n. PD, 14^a.

སྒྲིན་མེད་, निरौषध, without medi-
cine, PD, 17°.

སྒྲིག་མ་, वेणु, m. a bamboo, UV,
12^b.

སྒྲིན་, भ्रू, f. brow, NA, 2^b.

སྒྲིག་ཅི་, अलकक, m. red lac used

སྒྲོ་བ་

by women to dye the soles of the feet, NA, 8°.

སྒྲོ་བ་དང་བཅས་བ།, साधिक्षेप, with reflection, censure, NA, 13, 5.

སྒྲོ་བར་ཅེད, √निन्द्, to blame, निन्दन्ति, UV, 18^b.

སྒྲོ་ཅེད, √निन्द्, to blame, UV, 18^a, °.

སྒྲོ་ལམ, प्रणिधान, n. supplication, RK, 33.

སྒྲོས་ (pf. and imp. of སྒྲོ་བ་, to call, assert, √कथ्, to say), 1 आरोचयति स्म, said, LV. B20²²; 2 कथय, imp. say, NA, 7^d.

སྒྲོས་ཅི་དགོས་, 1 का कथा, what word (lit. say what is necessary), BC, 27^d; CŚ, 16^d; 2 किं पुनः, how much more. BC, 27^d, 49^d.

སྒྲོ (√वच्, √वद्, to say, speak),

སྒྲོ

1 वक्ष्यामि, I shall speak, BC, 37¹, 38^d; 2 वदत्, pt. pl. speaking, a speaker MK, p. 176; 3 वादिन्, a speaker, BK, 8^b.

སྒྲོ་མཁའ་, पाठक, reading, talking, RK, 14.

སྒྲོ་བ་ (√कथ्, √व्र, √वद्, etc. to say, speak, pf. སྒྲོས་, imp. སྒྲོས་, 1 कथयेत्, opt. one may say, BC, 40^b, ^d; 2 ब्रुवत्, pt. pl., saying, NBT, 9. 4; 3 ब्रूयाम्, opt. I may say, BC, 39^b; 4 वदत्, pt. pl. speaking, a speaker, BC, 42^d; NBT, 10. 3.

སྒྲོ་བ་པོ་, वक्त्र, m. a speaker. NBT, 10. 6.

སྒྲོ་བར་, वक्तुम्, inf. to say. NBT, 10. 2.

སྒྲོ་ཅུ, वाच्य, to be said, BC, 24^b.

སྒྲོ (སྒྲོ and རོ), भणामि, I say, NA. 13°.

མཁས་

མཁས་, said, 1 अवधीत्, BG, 1^d ;

2 अवोचत्, LV. B12^a ; 3 आह, LV. A5¹⁰, B20¹⁰ ; 4 आहुः, LV.

B20²¹ ; 5 उक्त, NA, 2. 6 ; 6

उवाच, BC, 60^d, BK, 7^b ; 7 वभाषे,

LV, B13⁷ ; 8 भाणिन्, one who

says, speaking, talking, UV,

18^b ; 9 भाषिन्, speaking, talk-

ing, UV, 18^b.

མཁས་ནས་, उक्ता, BC, 12^a.

མཁས་པ་, said, 1 अवधीत्, BC, 4^d,

62^a ; 2 अवधी, LV. B 14^d ;

3 अवोचत्, LV. A 11² ; 4 आमन्त्रया-

मास, addressed, LV. B1¹ ; आह,

LV, A 3²³, 4¹², 6¹⁶, 8⁹, 9⁸, 10²,

B7² ; 5 उक्त, LV. A9², NBT, 9.7

6 कथन, mention, PD, 12^c ;

7 ब्रवीति, NA, 9. 4 ; 8 ब्रुवत्, pt.

pl. saying, BC, 13^d ; 9 ब्रूयाः,

you should say, BC, 51^d ; 10 ब्रूहि

imp. say, BC, 52^d ; NA, 3^d.

གཙོ་བོ་

མཁས་ བཤམ་, say (imp.), to be said, BC, 38^b.

མཁས་ཞིག་, वद, imp, say, LV. B 13¹⁷.

ཅ

ཅན་དོན་, चन्दन, m. n, sandal, BK, 29^a ; NA. 7. 19, 8^a.

ཅས་, 1 -मात्र, an affix in the sense of measuring, as much as, BC, 1^b ; NA. 13. 26 ; 2 मात्र, mere, only, PD, 12^c ; 3 मात्रा, a measure, PD, 15^a.

ཅས་ཞིག་, मात्र, n. mere, only, CS, 1^c.

གཙུག་ལག་ཁང་, विहार, m. a mon-astery, BK, 29^c.

གཙོ་བོ་, प्रधान, n, (i) the chief minister of a king, NA, 7. 3 ; (ii) main, NA, 12. 5.

གཙོ་བོ

གཙོ་བོ་ཉིད, प्रमुख, n. authority, supremacy, PD, 5°.

གཅིག་གར་གྱི, प्रतिपालयावः, we two wait (in the sence of प्रतिपालयिष्यावः, we two shall wait), NA, 12, 14.

གཙུན, श्लाघ्य, praise-worthy, BC, 33°.

གཙུན་མེད་འཁོར, अन्तःपुर, n. the harem, inmates of the female apartment, the ladies taken together, BC, 37°.

ཙ, मूल, n. a root, UV, 21°.

ཙ་བ, मूल, n a root, origin, basis, text, BK, 5° ; MK, p. 176 ; UV, 1°.

ཙ, कुशा, m. the kuśa grass, NA, 11. 4 ; 1 वृण, grass, NA, 12°.

ཙེག་པ, कुण्ड, n. a wall, LV. B 9°, 10°.

བརྩམས་པ

ཙེག་པ, कटुक, pungent, unpleasant, PD, 30°.

ཙེ, अग्र, the uppermost part, point, top, NA, 13. 2.

ཙེམ་པ, 1 आरब्धवत्, one that has begun, NBT, 12. 4 ; 2 आरम्भ, m. a beginning, BC, 52° ; 3 आरम्भणीय, to be begun, NBT, 5. 3 ; 4 व्यापार, m. action, NBT, 10. 6.

བརྩམ་པར་གྱ་བ་ཉིད, आरम्भणीयत्व, the state of what is to be begun, NBT, 6. 1.

བརྩམས (or ཙེམས, pf. of ཙེམ་པ)
आ√रम्, to begin, ft. ཙེམས, imp.
(ཙེམས) आरम्भते, is begun, NBT, 7. 18.

བརྩམས་པ, प्रतिबद्ध, bound, connected with, (lit. आरब्ध, begun), NA, 2. 9.

བརྟེ་བ

བརྟེ་བ, f. love, affection, kindness, affectionate, 1 རྟེ་བ, f. BG, 1°; 2 དཔེ་བ, NA. 10°; 3 རྟེ་བ, BC, 41°; 4 རྟེ་བ, m. BC, 24°, 27°, 31°, 44°, 50°, 51°.

བརྟེ་བ་མེད, མེད, m. the want of affection or love, BC, 15°.

བརྟེ་མེད, མེད, unkind, cruel, NA, 1°.

བརྟེ་མེད་པ, མེད, unkind, NA, 13. 6.

བརྟེ་བ་འབྱུང, འབྱུང, n. activity, assiduity, UV, 8°.

བརྟེ་བ་དང་ལྷན, ལྷན, energetic, diligent, PD, 24°.

བརྟེ་བ་པ, (མཚན་པ) ལྷན, (always) active, BK, 26°.

སྤྲོ་བ, སྤྲོ་བ, to give, 1 དཔེ་བ, LV. 17°; 2 དཔེ་བ, LV. 14°.

སྤྲོ་བ་པ, སྤྲོ་བ, to give, དཔེ་བ (for དཔེ་བ), to give, LV. B 14°.

ཚོག

ཚོ

ཚོ་བ, 1 བུ་བ, m. heat, LV.B 9°; 2 བུ་བ, not, BK, 5°.

ཚོངས་པ, བུ་བ, m. the creator.

ཚོངས་པ་སྤྲོ་བ, བུ་བ, n. celebrity or the duties of a religious student, LV.C 1°.

ཚོངས་པ, བུ་བ, n. evidence, the means of arriving at correct knowledge, NB, 18. 1, 20. 1, 26. 1.

ཚོ་བ, བུ་བ, hot, BK. 3°.

ཚོ་བ, བུ་བ, n. a forest, BK, 11°, 14°, 16°, 30°, KA, 1°.

ཚོག, a sentence, speech, word, 1 བུ་བ, n, NA, 10°; NBT, 10. 4, 5. 12. 1; 2 བུ་བ, n. BC, 42°; 3 བུ་བ, n. LV. 16°, 18°; 4 བུ་བ, n. BC, 13°, 25°; BK, 14°; NA, 10. 4, 12°; PD, 3°, 28°; 5 བུ་བ, f. BC, 25°; KA, 3°, 9°.

ཆོག

ཆོག་གི་མིང་, पदावली, f, a series of words, KA, 10¹.

ཆོག་བ, √दह्, passive, to be burnt, 1 दह्यति (passive), UV, 24^b; 2 दह्यमान, being burnt, BC, 36^a.

ཆོག་བར་གུར, दह्यते, is being burnt BG, 3¹.

ཆོག་ལེའུར་བྱས་བ, कारिका, f. the concise statement in verse, MK, p. 176.

ཆོགས་བཅད, पद्य, n. a verse, KA, 11^a,^a.

ཆོས་བ, अलम्, ind. sufficient, UV, 6^a.

ཆོགས་བར་འགུར་ཞིང, आक्रमेण्या, may attack, LV. B 15¹,^a.

ཆུར, इह, here, NA, 8. 1, 10. 1, 12. 7.

ཆུལ, 1 रूप, n. form, kind. NB, 25. 2; 2 सदृश, like. BC, 41^a.

ཆོགས་བ

ཆུལ་ཁྲིམས, शील, n. religious or moral behaviour, CS, 17^a,^a.

ཆུལ་བཞིན་དུ, योनिशः, adv. wisely. properly, KP, 4.2.

ཆུལ་གསུམ་བ་ཉིད, त्रैहण्य, n. being of three kinds, NB, 27. 1.

ཆོ, काल, m. time, PD, 3¹, 7^a. RK, 20, 29.

ཆོ་དཔག་མེད, अमितायुस्, unmeasured life, LV. B 15^{1a}.

ཆོར་ས, कण्टक, m. thorn, PD, 28^a.

ཆོགས, a group, multitude, 1 गण, m. BK, 28¹, LV, B 20^{3a}, NA, 3¹, 9. 9; 2 निबह, m. BK, 12^a; 3 बृन्द, n. PD, 5¹; 4 सङ्घ, m. BK, 9^a, 27^a; 5 सम्मार, m. BK, 30^a.

ཆོགས་བ, 1 सङ्गत, collected, BK, 15¹; 2 समूह, a multitude, NA, 2. 5, 10^a.

ཚོན

ཚོན, རྟེན་མཛུགས་, n. decoration, dress, particularly of an actor, NA, 2. 16.

ཚོར, སྤྲོད་པར་མཐོང་།, perceived or felt, LV.B 19¹⁸.

ཚོར་བ་, བཤུན་པ་, f. feeling, KP, 5. 21.

མཚན་, 1 རིག་པ་, f. the night, BK, 3^a; 2 རྟེན་མཛུགས་, n. a mark, characteristic, LV. A 13⁸, 14⁷.

མཚན་ཉིད་, 1 རྟེན་མཛུགས་, n. characteristic, KA, 2¹; NB, 16, 12. 1, 16. 1; 2 རྟེན་མཛུགས་ལྔ་, n. the state of characteristic, NB, 15. 1.

མཚན་མ་, 1 མཚན་མ་, visible, NA, 10^b; 2 རིག་པ་, n. a mark, BC, 59^a; 3 རིག་པ་, n. an omen, NA 8. 3.

མཚན་མོ་, རིག་པ་, f. the night, LV. B3².

མཚན་མ་, རིག་པ་, joint, evening, BC, 65^a.

འཚོལ

མཚོར་བ་, རིག་པ་, m. wonder, surprise. NA, 2^a.

མཚོངས་, 1 རྟེན་མཛུགས་, ind. like, PD, 8^b;

2 རྟེན་མཛུགས་, equal, like, NA, 7^b;

3 རིག་པ་, n. (lit. རིག་པ་), resemblance, PD, 30^b.

མཚོངས་པ་, རྟེན་མཛུགས་, like, BC, 62^a.

མཚོངས་པ་དེ་མ་གཅིག་པ་, རྟེན་མཛུགས་, immediately contiguous, NB, 9. 2.

མཚོ, རིག་པ་, n. a lake, pond, RK, 21^a.

མཚོན་, 1 རིག་པ་, noticed, perceived. NA, 9, 11; 2 རིག་པ་, is noticed, perceived, NA, 9. 9, 11. 5.

མཚོན་མཛུགས་, རིག་པ་, n. a weapon, KP, 3. 1,

འཚོལ་, རྟེན་མཛུགས་, to wish, desire, (also to beg, beseech), [in con-

འཚོ་བ

nexion with other verbs it denotes the sense of Sanskrit potential mood, *vidhi-liñ.*]

1 རྩལ་མི, I desire, LV. B 14^a ;

2 ཀམ, m. desire, LV. A 3³⁷.

འཚོ་བ, ཁྲི་སྐྱ, m. mischievous, UV, 23^a.

འཚོ་བ་ཅན, ཁྲི་སྐྱ, m. injurious, mischievous, UV, 23^a.

འཚོ་བ་བྱེད་བ, ཁྲི་མ, injurious, cruel, BC, 61^b.

འཚོ་བ་མེད, མ་ཁྲི་སྐྱ, not injurious, not mischievous, UV, 22^b.

འཚོ་མེད་བ, མ་ཁྲི་སྐྱ, m. not mischievous, UV, 23^c.

འཚོ (འཚོ་བ, འཚོ་འཇིག་, to live, pf. and imp. རོས་པ), འཇིག་པའ་, we live, UV, 23^d, 24^d.

འཚོ་བ, འཇིག་པའ་, m. subsistence, LV C 2³⁸ ; 2 འཇིག་, m. life, BK, 24^d.

མཛོམས

མ

མཛོམས་བ, རྒྱ་མཚོ་, wise, PD, 9^c.

མཛོམས་ (མཛོམས་བ is hon. for བྱེད་བ

འཚོ་བ, to do, imp. མཛོམས་), 1

ཁ་འཚོ་བ, you do, NA, 3. 8 ; 2

མ་ཁ་འཚོ་བ, aorist, 3rd pres. dual,

they two did, BC, 64^d ; 3 ཁུ་,

imp. do, LV. B12²⁰ ; 4 ཁུ་,

done, BC, 35^b ; 5 བྲལ་འཚོ་བ, imp.

2nd pers. sing. do, LV. B 12¹⁶.

མཛོམས་བ, 1 འཇིག་པའ་, creating, producing, NBT, 1. 16 ; 2 ཁ་འཚོ་བ,

n. making, NBT, 10. 28, 11.20 ;

3 ཁུ་, done, NA, 2. 10 ; 4

འཇིག་པའ་, a leader, guide, UV, 15^c.

མཛོམས་བ, 1 འཇིག་པའ་, dear, NA, 7. 20 ;

2 མཛོམས་, n. a friend, PD, 26^b.

མཛོམས་, 1 beautiful, (i) མཛོམས་,

BK, 16^a ; (ii) མཛོམས་, KA, 7^c ;

མཛེས་པ

2 शोभन्ते, look beautiful PD, 22^d.

མཛེས་པ, 1 कान्ति, f. beauty, BK, 21^a; 2 भाति, vb. shines, NA, 6^a; 3 मनोहर, pleasing-BK, 28^b; 4 शोभा, beauty, BK, 27^d; 5 शोभित, decorated, beautiful, BK, 19^d; 6 सुन्दर, beautiful, LV. A13²².

མཛེས་སྒྲུབ།, लावण्य, n. beauty, BK, 18^a.

མཛོད (imp. of མཛོད, to do), करोतु, vb. let (him) do, RK, 28.

མཛོད་ཅིག, कारय, imp. let one get it done, (here the causative sense is not intended,) lit. do (imp); (with *rājya*) rule. LV. A6²⁵.

འཛིགས, भय, n. fear, CS, 20^d.

འཛིན་

འཛིན, holding, catching, 1 ग्रहण, n. RK, 15; 2 धारण, n. RK, 27.

འཛིན་པ, 1 (འདྲ་འཛིན་, to hold, support), उद्वहन, n. holding, supporting, NA, 2. 8; 2 (འཕུ་འཛིན་, to collect), उपसंग्रह, m. collection, BK, 28^c; 3 (འཛིན་, to receive, take), ग्रहण, n. taking, KP, 3. 1; 4 (འཛིན་, to hold), दधीत, one should hold, BC, 40^b; 5 (འཛིན་, to bear), -ལྷུ་, bearing, having, BC, 34^b; 6 (འཛིན་, to carry), वाहिन, carrying, NA, 7. 19.

འཛིན་བྱེད་པ, (འཛིན་, to hold), दधान, pt. pl. holding, NA, 12^a.

འཛུམ, स्मित, n. a smile, NA, 2^b.

འཛུམ་དང་བཅས, सस्मित, with a smile, NA, 6. 8.

འཇོགས་དྲི

འཇོགས་དྲི (འཇོགས་ pf. of
འཇོག་པ, ག་-√རྒྱ, to climb up,
ascend), ག་རྒྱ, gd. having
climbed up, NA, 8. 2, 3.

འཇོས་ས, (pf. of འཇོས་པ, སུམ་-ག་
√གུམ, to come together), སུམ་
གུམ་ལྷན་ཅིག་, RK, 30.

རྒྱུ, པ་ལྷན་, m. n. mud, UV, 10^d.

རྒྱུ་མུ་. སུམ་སྐྱུ, n. a lake, pond,
BC, 57^c.

རྒྱུ་འཕྲུལ་, a miracle, 1 གཞུགས་,
RK, 30 ; 2 གཞུགས་, f. RK, 16.

རྒྱུ་, མིཐུ་, ind. falsehood, false
NA, 1^c, 9^c.

རྒྱུ་གས་པ་འཇོ་བྱང་ལྷན་, སྐྱོ་བའི་, f. per-
fect wisdom, LV, C1³¹.

རྒྱུ་གས་པ་འཇོ་སངས་རྒྱུ་, སུམ་བུ་, m.
fully awakened or enlightened;

ཞི

LV. A14⁴⁰; MK. p. 176 ;
UV, 14^c.

རྒྱུ་གས་སངས་རྒྱུ་, སུམ་བུ་, (for སུམ་བུ་),
m. UV, 15^d.

ཞི

ཞིགས་, པ་ལྷན་, m. a noose, BK,
18^b; RK, 16.

ཞིགས་, the leg, 1 གཞུགས་, m. n.
BK, 20^b; NA, 3. 14, 5. 4, 6^b ;
2 པ་ལྷན་, m. BC, 35^a, 53^c. BK,
23^c; NA, 2. 4.

ཞིགས་, the face, mouth, LV. A3³³.

ཞིགས་ཀྱི་ཕྱི་པ་, སུམ་, m. a leader,
PD, 5^a.

ཞི་, (√ཞིམ་, to be peaceful or calm).

1 ཞིམ་ལྷན་ (ཞིམ་ལྷན་, is kept off),
PD, 13^d ; 2 ཞིམ་, m. calmness,
absence of passions, PD, 11^d ;
RK, 31 ; 3 ཞིམ་, adj. calm,

ཞི་བ

m. one who has subdued one's passions, BK. 8^b; 4 शान्ति, f. tranquility, calmness, PD. 27^b; 5 शिव, n. tranquility, adj. tranquil, auspicious, CS, 18^a; MK, p. 176; 6 सौम्य, gentle. BC, 61^o.

ཞི་བ, 1 शान्त, calmed, PD, 11^{a, b}; 2 शिव, propitious, auspicious, UV, 11^a; 3 सौम्य, gentle, BC, 5^a, 50^b.

ཞི་བར་འགྱུར, (√शम, to become quiet), शाम्यति, BK, 5^a; PD, 30^a.

ཞི་བར་བྱེད, शमन, quelling, allaying, BK, 22^a.

ཞིང, 1 ptcl. See PD, 22^a, p. 241;

2 क्षेत्र, n. a field, KP, 2. 1, 3.

ཞུ་བྱ, विज्ञाप्य, to be informed, requested, BC, 23^b.

ཞུགས་པ, कोष, m. n. a case, BC, 56^a.

ཞེས་དང་བཅས

ཞུགས་པ (pf. and imp. of འཇུག་པ,

प्र-√विश, to enter, ft, གཞུགས་),

प्रविशति, enters, NA, 3. 4, 4. 2.

ཞུགས་ཏེ, प्रविश्य, gd. having entered, NA, 12. 15.

ཞུགས་པ, यान, n. a vehicle, NB. 6. 2.

ཞུས་གྱུར, सीदन्ति, sink down, BG, 2°.

ཞུས་པ, विषीदत, pt. pl. being cast down, BG, 1^a.

ཞུས་པ (ཞུས་ pf. of ཞུ་བ, to ask, request, petition), བྱུ, asked, RK, 29.

ཞེ་ནི, इति, a ptcl. generally used to report the very words spoken or supposed to be spoken by some one, BC, 21^b. LV. B 20^a.

ཞེས་དང་བཅས, सप्रतीश, respectful LV. A8^a.

ཞེས

ཞེས, इति, see ཞེན, above, BC, 4°;
BK, p. 151; CS, 3^a, 5^a, 10^b.;
KA, 11^a; LV, A 2¹⁰, 3⁶, 38,
13⁴⁷, B 20¹⁸; NA, 3, 9, 7, 17,
11^a, 13⁶, 25; NBT, 10, 12; RK,
23, 29, 33.

ཞེས་བྲ, 1 -आख्य, called, BK, 30^b;
2 इति, BK, 7^a, 14^a; 3 नामन्, n.
a name, BK, 2^a.

ཞེས་བྲ, 1 इति, MK, 7°; NA, 2.
17; 2 नाम, ind. by name, in-
deed, BK, 4^a; CS, 19^a; NB, 22.
1; RK, 2.

ཞེས་བྲ་བ, 1 इति, LV. A 14²⁸;
MK, 10°; NA, 7, 5; NBT, 2, 1,
10, 4, 5; 2 नाम, ind. by name,
BC, p. 113; CS, 10¹. KP, p.
183; NA, p. 33, 2, 10, 3, 5;
NB, p. 154.

ཞེས་བྲའི་བར་དུ་འགྱུར་བ, (इति) याव-
देव, till this, LV. A 14²².

གཞན

ཞེས་བྲའི (བྲའི is བྲ and འི,)

1 इति, LV. C 7²⁶; 2 उच्यते,
(it is) said, KP, 4, 4, 5, 1, 6, 4,
7, 3, 8, 2, 10, 2; LV. C 4³⁰,
5¹⁹.

ཞེ་མོ་, दुग्धवती, f. milch, RK, 14.

ཞེན་ནས (ཞེན, आ √रुह् to ride,
mount), समभिरुह्य, gd. having
mounted, LV. B 22¹³.

གཞན, other, 1 अन्य, BC, 6^a, 24°,
49°; LV. A 14¹⁹; NA 1°, 6, 7,
14°; NBT, 4, 2, 12, 4; PD, 8^b;
UV, 13°; 2 अपर, BK, 32°; KP,
5, 1, 6, 1, 7, 1; LV. B 17¹⁶;
3 आप, moreover, besides, LV.
B 8²; 4 पर, NA, 7^a, PD, 4°,
19^a.

གཞན་གྱི་དོན, परार्थ, m. the interest
of another, adj. intended for
another, NA, 7, 7,

གཞན་གྱི་རིང་མི་འཛུགས་པར་འགྱུར་

བཞུགས་ཡང་

བ, अनन्यनेय, not to be led or guided by others, LV. A 14¹³.

བཞུགས་ཡང་, besides, moreover,

1 अन्यच्च, RK, 35. 2 अपिच, NA, 1. 1.

བཞུགས་ཡུལ་, विदेश, m. another country, PD, 24^a.

བཞུགས་ལས་, from other, 1 अन्यतस्, CS, 22^a ; 2 परतस्, MK, 1^a.

བཞུགས་མེད་ཁང་, विमान, m. n. the castle in the air, a palace with seven stories, BC, 28^a.

བཞི, वस्तु, n. residence, home, BC, 30^a, 51^b.

བཞུ, a bow, 1 गारुडीव, m. n. (here the bow of Arjuna), BG, 3^b ; 2 चाप, m. NA, 2^a ; 3 धनुस्, n. BC, 61^b.

བཞུས་ཤིག་, आगमय, imp. wait, LV. A 10¹⁰.

བཞི

བཞིན་, तरुण, m. young, R.

བཞིན་ཏུ་, कुमार, m. a prince, BC 54^a, 64^a ; BK, p 37 ; KA, p. 1, LV. A 5, 0, 1, 10B³

བཞིན་ཏུ་མ་, a girl, an unmarried girl, 1 कन्यका, f. NA, B. 7, 9, 2 कुमारिका, f. NA, 20. 6 ; 3 बाल (r), NA, 31 22^a

བཞིན་པ་, कुमार, m. with རབ་, सुकुमार, m. very delicate, BK, 4^b.

བཞིས་བར་བྱ, प्रहर्तव्य, to be struck, PD, 7¹.

བཞག་ (pf. of འཛོག་པ་, to place, put, fut. བཞག་, imp. ཞིག་), स्थापित, established, NA, 87^a

བཞག་ནས་, आरोप्य, gd. having placed, NA, 3. 1.

བཞི, four, 1 चतुर CS, p. 1 66 ; LV. B 14⁷, 27¹² ; MK, 1 ; 2 चत्वारि, LV 7²⁸, 6. 3. C².

བཞིན

བཞིན, 1 अनुसृत्य, अनुसारेण according to, RK, 29, 33 ; 2 इव, ind. like, BC, 4^b, 13^a, 26^a, 31^a, 32^a, 34^a, 35^a, 36^a, 38^a, 56^a, 65^a; BK, 17^a, 18^a, 19^a, 20^a, 21^a; NA, 7, 20, 9.9, 11^a, ^b, ^c, 12^b; UV, 3^a, 10^a, 26^a; 3 यथा, PD, 3^a; 4 -वत्, an affix denoting resemblance, PD, 2^b.

བཞིན་དུ, like, 1 इव, BC, 2^a, ^a, 54^a, 57^a; BK, 16^a; 2 -वत्, PD, 10^a.

བཞིན་ངས, वदन, n. the face, BK, 16^a.

བཞུགས་པ (hon. for རྫོད་པ and འདུག་པ, to sit), विहरन्ति, dwell, reside, UV, 15^a.

བཞུགས་པར་གྱུར, तस्थौ, remained, BC, 13^a,

བཞུགས་པར་འདུག, विहरिष्यन्ति, will dwell, UV, 15^b.

ཟས་གཙང་ས

བཞུགས་པར་གྱུར་ནིང, व्यहर्षुः, dwelt, UV, 15^a.

བཞིན, 1 प्रयोजन, n. purpose, LV, A8^{1a}; 2 -स्पृह (स्पृहा), longing, desire, BC, 66^a.

བཞིན་(ནིན་)པ་ལྷན་པ, व्यसनिन्, addicted to any vice, BC, 34^a.

ཟ

ཟག, स्रवत्, pr. pl. oozing, NA, 8^a.

ཟད་པ, 1 क्षय, m. loss, UV, 22^a; 2 क्षीण, exhausted, PD, 18^b.

ཟན, अन्न, n. cooked food, food, PD, 15^a.

ཟབ་མོ, गम्भीर, deep, KA, 12^a.

ཟས, घ्रास, m. a mouthful, food, PD, 15^a.

ཟས་སྤེར་པ, अन्नदातृ, m. one who gives food, PD, 25^a.

ཟས་གཙང་ས, शुद्धोदन, m. the name

ཐེལ

of the father of Gautama Buddha, LV. A 2⁶, 3²¹, 4³, 6¹⁴, 7³, 9⁶, 12¹⁵, B 2³, 3⁹, 12, 20⁶, 21⁸, 22².

ཐེལ་གྱིས་གཞིན་པ་, तर्जयत्, pr. ptcl. threatening, BK, 17.

ཐུག་རྩེ, शल्य, n. pain, a spear, shaft, PD, 28.

ཐུས་པ་, निमीलित, closed, NA, 11.5.

ཐུར, said, called, RK, 29.

ཐོལ, व्याज, m. pretext, pretence, NA, 1³. /

ཐོས་པ་ (ཐ་བ་, to eat, pf. བཟེས and ཐོས, imp. ཐོས), दलित, crushed, NA, 11. 4.

ཐུ, मास, m. a month, BK, 31³.

ཐུ་བ་, the moon, 1 ཇུང་, m. BK, 16⁶; 2 འཇུང་མཐུ་, m. BC. 40³; 3 ལྷ་མཚན་ཐུ་, NA, 14⁶.

ཐུ་བ་སྐང་གི་, चन्द्रसिंह, m. proper name, RK, 34.

ཐོས་གར

ཐུ་བ་འི་འོད་ཀྱི་ཐོས་, चन्द्रसार्थवाद, m. a proper name, RK, 20.

ཐུ་བ་འི་འོད་, कौमुदी, f. moonlight, BK, 12³.

ཐུ་བ་འི་སྐང་གི་, चन्द्रसिंह, m. a proper name, RK, 20.

ཐོག་ (ཐོག་པ་, to drive back, prevent, pf. ཐོག་གསུམ་, ft. བཞོག་),

1 *मर्दति, overcomes, (निवारयति prevents), UV, 8⁴; 2 བར་ལྷ་, prevention, CS, 6³; 3 བཟེས་པ་, m. reverse, change, BC, 9⁷.

ཐོག་པ་, བར་ལྷ་, n. prevention, CS, 6³, 6⁶.

ཐོག་ཐེད་, निवर्तक, ceasing to cease, CS, 5⁴.

ཐོས་གར་, 1 ལྷ་མཚན་, n. a drama, NA, p. 33, 2.10; 2 ལྷ་མཚན་, n. dramatic representation, NA, 3⁶.

ལྟོས

ལྟོས་གར་དག་ཕྱིས་ཡིང, नाट्य, imp.
represent dramatically, NA,
2. 15.

ལྟོས་གར་གྱ་བ, नाटयितव्य, to be
represented dramatically, NA,
3. 5.

ལྟོས་བཞིན (ལྟོ་བ, ལྟོ་བ, or
ལྟོས་བ, to say, tell, pf.

བལྟས and བལྟོས, ft. བལྟོ,
imp. ལྟོས), विलपत्, pr. pl.
saying, lamenting, BC, 67°.

གཟི་བཞིན་དང་ལྟོས་བ, -तेजस, bri-
llant, LV. A13²⁹.

གཟིགས་ནས (གཟིགས་བ, √दृश्,
अव-√लुक्, to see, hon. for
མཐོང་བ and ལྟོ་བ), दृष्ट्वा, gd.
having seen, BC, 2° ; 59°.

གཟིགས་པར་གྱུར, ददर्श, pf. saw,
BC, 1°.

བརྩུང

གཟིར, afflicted, troubled, 1 आतुर,
NA, 1° ; 2 आर्त, BK, 6°.

གཟིར་གྱུར་བ, पीडित, afflicted,
BK, 4°.

གཟུགས, 1 विम्ब, m. n. a reflec-
tion, KA, 5° ; 2 रूप, n. colour,
beauty, KP, 5. 1 (physical ele-
ments) ; NA, 13. 18 ; PD, 22° ;
RA. 1, p. 199°.

གཟུགས་བཟང་ལྟོ, रूपवत्, beauti-
ful, PD, 20°.

གཟུང་བར་དཀའ, दुर्निग्रह, difficult
to control, UV, 25°.

གཟིར་བ, महत्तर, m. old, aged,
LV. A3²⁰.

བཟང, good, nice, excellent, 1 पर,
CS, 11° ; 2 भद्र, LV. A13¹³ ;
NA, 7. 19 ; 3 शुभ, LV. B15° ;
4 सु, BC, 36° ; BK, 4°.

བརྩུང (འཛིན་བ, √ग्रह्, √धृ, to hold,

བཟུང

seize, pf. བཟུང or ཟུང, ft.

བཟུང, while ཟུང occurs in all tenses), 1 ཇུ་ཐུ་, pf. held, BC, 58^b; 2 ལྷུ་ཐུ་, held, BC, 6^b; 3 ལྷུ་ཐུ་, being held, BC, 10^a; 4 ལྷུ་ཐུ་, held, BC, 45^b.

བཟུང་བ, གུ་, m. holding, NA, 7, 20.

བཟུང་བར, གུ་ལྷུ་ཐུ་, inf. in order to make one hold, CS, 9^b,^d.

བཟུང་བྱ, གུ་ལྷུ་ཐུ་, to be held, accepted, PD, 19^b.

བཟུང་བྱ, གུ་ལྷུ་ཐུ་, bearable, proper, BC, 48^d.

བཟུང་བྱ་བ, གུ་ལྷུ་ཐུ་, f. removing, BC, 14^a; གུ་ལྷུ་ཐུ་, pf. pl. warding off, preventing, BK, 21^d.

བཟུང་བྱ་བ་ནས, with the prefix གུ་ལྷུ་ཐུ་, gd. having dismissed, sent away, BC, 65^a.

འོང་བ

འ

འ, 1 འ, ind. and, also, too, moreover, besides, sometimes indicates possibility (*sambhāvanā*), BC, 27^a; CS, 12^d; PD, 9^d, 21^b, 29^d; UV, 18^b; 2 འ, ind. and, also, too, BC, 3^d; UV, 18^c.

འ, 1 འ, ind. or, PD, 2^a; 2 འ, ind. or, NA, 13, 21; 3 འ, ind. 13, 20; 4 འ, ind. or, BC, 37^a, 40^b,^d; LV. B 19^d; NA, 13, 12; PD. 9^d.

འོ་སྐྱོལ, གུ་ལྷུ་ཐུ་, pers. pron. we, RK, 31.

འོ་སྐྱོལ, གུ་ལྷུ་ཐུ་, n. milk, PD, 27^a.

འོ་སྐྱོལ, གུ་ལྷུ་ཐུ་, adv. n. after, UV, 17^b,^c.

འོ་སྐྱོལ་འོ་སྐྱོལ, གུ་ལྷུ་ཐུ་, and after, UV, 17^b,^c.

འོང་བ (pf. འོངས, imp. འོང་བ).

འོང་བ་

आ-√गम्, to come, एष्यति, ft.
will come, BC, 52^b.

འོང་བ་སྤྲོད་པ།, अनागम, without
coming, MK. P, 176.

འོངས། 1 आगत, come, arrived,
2. 3, NA, 4^b; 2 ययौ, went, BC,
60^a.

འོངས་པ། 1 आगत, come, arrived.
NA, 2. 3; 2 आगमन, n. coming,
LV. B 19¹⁴.

འོར།, a ray, beam of light, 1 अंशु,
m. BK, 28^a; 2 अंशुक, m. BK, 31^a;
3 आभा, f. LV. B4^a, 10¹; 4 प्रभा,
f. LV, B5^d, 6^a, 9^a.

འོར་ཅན།, -द्युति, f. (one with) lustre,
NA, 13^b.

འོར་མ།, བེལ་ m. a bamboo, BK,
30^b.

འོར་ཟེར།, अंशु, m. a ray, lustre,
BK, 12^a.

འོར་ཟེར་དང་ལྡན་པ།, -अंशुक, having
a lustre, BC, 57^a.

འོས་པ

འོན་སྤྱད།, काश्यप, m. a proper
name, KP, 1. 1, 2. 1, 3. 1, 4.
1, 2, 3, 4, 5. 1, 6. 1, 4, 7. 1, 3,
8. 1, 2, 9. 1, 10. 1, 2, p. 183.

འོན་ཀྱང།, 1 किञ्च, ind. moreover,
and again, BK, 32^b; 2 किन्तु,
ind. but, NA, 11, 4, 13. 2.

འོན་ཏང།, तद्, ind. (in the sense of
तदा, तर्हि,), then, LV, B14¹⁸.

འོན་དེ་ན་ཡང།, ind. and, also, yet,
never the less, MK, 4¹.

འོས།, 1 (√अर्ह, to be worthy of,
to deserve), (i) अर्हति, UV, 21^d.
(ii) अर्हसि, BC, 16^b, 18^b, 31^d, 32^d.
33^d, 34^d; 2 (√युज्, passive, to
be fit), युज्यते, BK, 25^d.

འོས་པ།, (√अर्ह, to be worthy of, to
deserve); 1 अर्ह, deserving,
BC, 28^a; 2 अर्हति, BC, 39^d; 3
उचित, fit, BC, 37^d; 4 योग्य, fit,
NA, 11. 1.

འཇམ་ཡིན

འཇམ་ཡིན. (√अर्ह, to be fit), अर्हसि,
BC, 35^a.

འཇམ་སྤྱུ་གུར, कृतयोग्य, one who has
done what is good (lit. योग्यभूत,
one who has become fit or
worthy), LV. B21^a.

ཡ

ཡ་མཚན་སྒྲིམ་གུར, विस्मिन्मयाते, (pf.
of वि-√स्मि, 2nd to wonder,
pers. du), wondered, BC, 64^b.

ཡ་མཚན་དང་བཅས་པ, सविस्मय, with
surprise, NA, 13. 15.

ཡང, and, also, too, again, but ;

1 अयि, ind. BC, 9^a, etc. ; BK,
1^b, etc. ; CS, 2^b, etc. ; KA, 3^b,
etc. ; KP, 2. 1, etc. ; LV,
B17¹⁷, C 4¹⁵, etc. ; MK,
2^a, etc. ; PD, 15^a NA, 5.
29, etc. ; NB, 26. 1 ; NBT, 5.
12, etc. ; UV, 22¹ ; 2 च, ind.
BG, 2¹, 3^b ; BK, 1^b ; KA, 11^a,

ཡང་དང་ཡང་དུ

etc. ; LV. B2¹, C2¹², etc. ; MK,
9¹ ; 3 तु, ind. BC, 20^a, 50^a ; NA,
6. 4, 7. 8 ; NBT, 5. 3 ; PD, 15^a,
20^b ; RK, 2 ; 4 पुनर, ind. KP,
5. 1, 6. 1, 7. 1 ; 5 सम, a
prefix, with. together with-
thoroughly, very much, etc.,
BC, 46^b, 56^a ; 6 सम्यक्, ind.
thoroughly, completely, CS,
11^a KA, 6^a.

ཡང་དག་སྒྲིམ, संयम, m. restraint,
UV, 8^b ;

ཡང་དག་པ, 1 भूत, right, KP, 4. 2,
3, 4, 5. 1, 6. 1, 4, 7. 1, 3. 8. 2,
10. 2 ; NB, 11. 1 ; 2 सम्यक्, per-
fect, right, correct, LV. A 14¹³,
C2²⁹, 31, 33, 35, 37, 39 41, 43
7¹¹, 16 NB, 1. 1, 2. 1 ; NBT. 2. 1,
7. 6, 8. 4, 9. 21, 11. 1, 12. 8.

ཡང་དག་པར་གནས, समधिष्ठित,
governed, guided, NA, 7. 3.

ཡང་དང་ཡང་དུ, सुहुसुहु, ind. fre-

ཡང་ན

quently, repeatedly, BC, 67°.

ཡང་ན, or, 1 अथवा, ind. NA, 3.

14, 13. 22, 23; 2 वा, ind. BC,

20¹, 52^b, ^d; UV, 26^d.

ཡང་འབྱུང་བ, पौनर्मव, (०र्मवी, f.),

leading to re-birth. LV. C5^r.

ཡངས་པ, दीर्घ, long, BK, 16^a.

ཡན་ལག, अङ्ग, n. a member or
part or portion, a limb, LV. A

13³⁰, C7⁸; NA, 2ⁿ; RK, 30.

ཡན་ལག་བརྒྱད, अष्टाङ्गिक, eight-
fold, UV, 11^a.

ཡབ, (hon. for རེ།), father. 1 ताम,

m. NA, 3. 8, 6^b, 7. 8, 10, 11,

15; 2 पितु, NA, 6^a; RK, 28, 29.

ཡབ་ཀྱལ་བོ, राजपितु, m, the father
king, RK, 3.

ཡབ་ཡུམ, पितु, (du. num.), the
parent, the father and the
mother. NA, 3. 11.

ཡམ་ཤིང, समिध, f. fuel, specially

ཡིད་ནི་གཙོ་བོ

sacrificial sticks for the sacred
fire, NA, 7. 13, 10. 5.

ཡལ་ག་ལྷན་བ, शाखिन्, m. lit, one
with branches, i.e. a tree, NA,
11^d.

ཡལ་འདྲབ, पल्लव, m. n. a sprout,
twig with leaves, BK, pp. 137
151.

ཡི, used after a vowel it indi-
cates the genitive case, PD,
9^a.

ཡིད, the mind. 1 मनस्, n. BG,
4^a; KP, 7. 2; NA, 2. 17 NB, 9.
3; NBT, 1^d. PD, 3^a; UV, 26^a, ⁿ;
2 मानस, n. KA, 1^d.

ཡིད་མགྱོགས, *मनोभव, mind-
born, but lit. मनोजव, swift as
the mind, UV, 26^b.

ཡིད་དུ་མཆི་ཞིང, मनोज्ञ, beautiful,
LV. B10^d.

ཡིད་ནི་གཙོ་བོ, मनःश्रेष्ठ, that of
which the mind is pre-eminent.

ཡིད་འཕྲོག་

ཡིད་འཕྲོག་, हारिन् (lit. मनोहारिन्),
(heart-) stealing, pleasing, NA,
3^b.

ཡིད་བྱུང་, उद्विग्नमानस्, depressed in
mind, anxious, NA. 3. 8.

ཡིད་བྱུང་བ་, 1 निर्विद्, disgust or
weariness of the vanities of the
world, LV, CI²³; 2 निर्विषण,
disgusted, NA, 5. 2.

ཡིད་འོང་, हृदयङ्गम, heart- stirring,
pleasant, PD, 3^d.

ཡིད་ལ་, मानस, belonging to the
mind, BK, 8^d.

ཡིད་ལ་རེག་བ་, मनोरथ, m. a
desire, desired object, NA, 7^c.

ཡིན་ to be, to exist, 1√अस्, (i)
अस्ति, UV, 22^a; (ii) अस्मि, BC, 6^a;
PD, 2^a; (iii) सन्ति, BC, 20¹; 2
√ भू, (i) भवति BC, 43^d, 45^d, 46^d.
CS, 6^d; KP. 2. 1; MK, 9^d; NA,
3^c, 13. 19, 25; NBT, 9. 34, 12.
18; PD, 4^d, 10^b, 14^d, 16^b, 18^d,

ཡུན་

21^b, 22^d, 27^b; (ii) भवन्ति, NBT,
9. 43, 10. 59; (iii) भवावः PD,
16^d; 3 √विद्, विद्यते, UV, 19^c.

ཡིན་ན་, 1 सति, pr. pl. of सत्, loc.
(this) being, MK, 7^d; 2 स्यात्,
opt. 3rd pers. sing. of √अभ्, to be, NBT, 5. 15.

ཡིན་བ་, (√भू, to be), भवति, KP.
2. 1, 8. 2, 9. 2; NB, 25. 2.

ཡིན་བས་ན་, इति, ind. indicating a
cause, because, lit. (it) being
(so), NB, 1. 2.

ཡུ་, (personal pron. 1st pers., see
next), वयम्, we, BK, 6^d.

ཡུ་ཅག་. (ཅག་ is a plu. termination
of pers. pron.), वयम्, we, BK, 7^d.

ཡུ་བ་, तल, m. the hilt of a sword,
BC, 56^a.

ཡུ་བྱ་ཅག་, वयम्, we, NA, 12. 8.

ཡུན་, सुदूर्त, m. an instant, a very
small portion of time, BC, 1^b.

ཡུན་རིང

ཡུན་རིང, *chir*, a long time, BC,
16^a; NA, 13, 2, 12.

ཡུས (hon. for མ), the mother;
1 གྲུ་, f. NA, 3. 8; 2 མ་ལུ་, f.
RK, 4, 28, 29.

ཡུལ, a country, place, 1 རྒྱལ་, m.
PD, 21^a; RK, 2; 2 བཤུ་, m.
CS, 18^a; NB, 9. 1, 12. 1, 17. 1.

ཡུལ་འཁོར་བཅས་, སྐད་ཀྱི་, along
with the kingdom, LV. B12²³.

ཡོ་ཤེས་, ལྡན་, n. knowledge, wis-
dom, KP, 1. 1.

ཡོ་ཤེས་ཅན་, ལྡན་པ་, wise, KP, 1. 3.

ཡོང་, སྐྱུ་, capable, LV, B10¹⁶.

ཡོངས་ཁྲུང་, སྐྱུ་, m, heat,
torture, BK, 9¹. 21^a.

ཡོངས་སྤྲུང་ཏེ་, སྐྱུ་, gd,
having given up, PD, 8^a.

ཡོངས་སྤྲུང་བ་ (སྤྲུང་ is pf. of
སྤྲོང་བ་ √ལུན་, to abandon), སྐྱུ་

ཡོངས་སྤྲུང་བྱུང་ནས་

ལྡན་, one who gives up,
UV, 4^a.

ཡོངས་སྤྲོང་ས་ (སྤྲོང་ is imp. of
སྤྲོང་བ་, √ལུན་, to abandon),

ཕུལ་ཤིང་, one should give up
(lit. ཕུལ་ལུན་, give up), UV. 4^b.

ཡོངས་ཐོག་ས་བར་བྱ་, སྐྱུ་, सम्पादयामि,
I am fulfilling, NA, 2. 16.

ཡོངས་ཐོག་ས་མཛོད་, ཕུལ་ཤིང་, pr.
pl. making perfect or com-
plete, BK, 26^a.

ཡོངས་བཟུང་ནས་, ལྡན་, gd.,
having taken, BK, 14^a.

ཡོངས་སྤྲུང་, སྐྱུ་, a prefix, fully,
round, excessively, BC, 32^b;
BG. 3^a; BK, 4^a; NA, 7. 7,
13. 4; PD, 28^b.

ཡོངས་སྤྲུང་སྐྱུ་བར་བྱེད་ (ཕུལ་ - √
ལུན་, to be thoroughly dried up),
ཕུལ་ཤིང་, BG, 2^a.

ཡོངས་སྤྲུང་བྱུང་ནས་ (ཡོངས་སྤྲུང་

ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ

བགྱུར, परि-√ पूज्, to pay
homage), *परिगृह्य, gd. having
received (in the sense of परि-
पूज्य, having paid homage), LV
A7¹⁵.

ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ, *परिचुच्य, very
agitated. NA, 7. 19.

ཡོངས་སུ་བགྱོད་ཅིང, परिक्रामत, pr.
pl. walking about, NA, 3. 2.

ཡོངས་སུ་བཞུགས་ (परि√ छिद्, to
cut completely), छिन्दति (lit -परि-
च्छिनति), cuts, LV. B18¹¹.

ཡོངས་སུ་བཏང་ནས (བཏང, is pf.
of བཏོང, √ लज्, to abandon),
परिलज्य, gd. having abandoned,
NA, 3. 11, 14.

ཡོངས་སུ་དུབ་པ, परिश्रम, m. fatigue.
exhaustion, NA, 7. 19.

ཡོངས་སུ་བཀྱུང, सन्ताप, m. heat,
torture, BK. 22⁹.

ཡོད་གྱུར

ཡོངས་སུ་སྤང་བར་བྱ, परिहर्तव्य, to
be avoided, PD, 28⁹.

ཡོངས་སུ་སྐྱོད་པ, परिभोग, m. en-
joyment, NA, 7. 13.

ཡོངས་སུ་རྒྱུག་གྱུར་ཅིག, परिपूर्यतु,
let it be fulfilled, LV. B18¹⁸.

ཡོངས་སུ་ཟད་པ, परिहीण, exhaus-
ted, PD, 11⁹.

ཡོངས་སུ་ཐེན་པ, 1 परिग्रह, m. tak-
ing, KP, 1. 3; 2 परिगृहीत,
taken, KP, 1. 1.

ཡོད, to be, 1 √अस्, (i) अस्ति,
BC, 7^a; BK, 11^a; CS, 14^b;
KA, 8^a; KP, 10. 1; NA, 1^a.
6^a, ^b, ^c, ^d, 7. 5, 13. 11; PD, 6^a;
UV, 21^b; (ii) सत्, pr. pl. exis-
ting, MK, 6^a; (iii) सन्ति, CS,
10^a; MK, 4^a; 2 √भू, भवेत्,
LV. B13¹²; UV, 6^b; 3 √विद्,
विद्यते, CS, 5^a, 12^b.

ཡོད་གྱུར, भवेत्, UV, 6^a.

ཡོད་པ

ཡོད་པ (√अस्, √भू, √विद्, to be, exist), 1 अस्ति, LV. A14^a ; NA, 6, 7 ; 2 भाव, m. existence, CŚ, 20^a ; 3 विद्यते, exists, UV, 19^a ; 4 सत्, pr. pl. existing, MK, 6^a, 7^a, 8^a ; NB, 14. 1 ; 5 सत्ता, f. existence, MK, 10^a ; 6 सत्त्व, n. existence, NB, 27. 1, 28. 1.

ཡོད་པ་མ་ཡིན, न विद्यते, does not exist, MK, 3^d.

ཡོད་པར་འགྱུར, भवति, MK, 8^d.

ཡོད་པས་ན, सति, pr. pl. loc. (it) being, MK, 10^e.

ཡོད་མ་ཡིན, 1 असत्, not existing, CŚ, 5^a ; 2 न (lit. न भवति), not, MK, 3^b ; 3 नास्ति, does not exist, MK, 2^a ; 4 *विद्यते (lit. न विद्यते), do not exist, MK, 1^d.

ཡོད་མིན, 1 अविद्यमान, not existing, MK, 3^c ; 2 न, not, MK, 14^e ; 3 न विद्यते, does not exist, MK, 10^b.

གཡོ་བ

ཡོད་མེད, सदसत्, existing and not existing, CŚ, 10^a ; MK, 7^b.

ཡོན་རྒྱ, अर्घ्य, water offered at the respectful reception of a guest, LV. A7^e.

ཡོན་དན, गुण, m. merit, good, advantage, KA, 8^b ; NA, 3^d.

ཡོན་དན་ལྡན, गुणवत्, endowed with good qualities, BC, 33^b.

ཡོན་དན་ལྡན་པ, गुणधर, possessing qualities, meritorious, LV. B 10¹⁹.

ཡོན་དན་མེད, नैर्गुण्य, absence of good qualities, BC, 24^e.

ཡོན་དན་མེད་པ, नैर्गुण्य, absence of good qualities, BC, 38^a.

ཡོན་དན་འཛིན, गुणप्राप्ति, appreciating the merits (of others), NA, 3^a.

གཡོ་བ, 1 कम्पन्ते, shake, UV, 20^d ; 2 चञ्चल, inconstant, unsteady, BC, 21^e.

གཡོ་མེད

གཡོ་མེད, अविचलित, not gone away, steady, NA, 2^a.

གཡོ་མཁས་པ, संवीत, covered, clothed, BC, 65^o.

གཡོ་ས་པར་འགྱུར, प्रक्रमते, shakes. UV, 20^b.

ར

ར་གྱའི་བྱ, राघव, m. the son of Raghu, i. e. Rāma, the hero of the Rāmāyaṇa, BC, 36^a.

ར, self, own, one's own, belonging to oneself. 1 आत्मन्, BC, 30^b; NB, 10. 1; PD, 18^b; UV, 3^d; 2 स्व, BC, 3^o, 9^o, 17^a; LV. B 9¹⁸; NB, .9. 1, 12. 3, 24. 1; PD, 21^o; UV, 12^a; 3 स्वक, LV. B 3^d; 4 स्वकीय, RK, 36; 5 स्वयम्, BC, 44^b; NA, 7, 8.

རང་གི་སྤྱི, खजन, m. a kinsman, relative, BC, 44^a.

རབ

རང་གི་ཆེད་པ, स्वलाभ, m. one's own gain, UV, 13^a.

རང་གི་དོན, स्वार्थ, m, one's own interest, self-interest, one's own object, NB, 25. 1.

རང་གི་མཚན་ཉིད, स्वलक्षण, n. one's own characteristics, NB, 13. 2.

རང་ཉིད, 1 स्वतस्, ind. of one's self, by oneself, for oneself, BC, 10^d; 2 स्वयम्, ind. oneself, in one's own person, KA, 5^d.

རང་གཞས, स्वस्थ, self-dependent, confident, BC, 2^b, 42^o.

རང་བཞིན, own state, nature, 1 प्रकृति, f. BK, 4^b; PD, 30^b; 2 स्वभाव, m. MK, 3^a.

རང་བཞིན་མེད, निःस्वभाव, without nature, MK, 10^a.

རབ, 1 प्र-, ind. a prefix meaning good, well, intensity, excellence, etc. UV, 26^a; 2 प्रकृष, m. excellence. NB, 11. 1; 3

२२. क्रि. २२

ḥ, ind. a prefix expressing excellence, well, BK, 4^b.

२०. शुष्क, १ उत्फुल्ल, opened, fully
blown. NA, 13". २ उत्पिक्त,
raised, increased, BC, 36".

རབ་བསྐྱོན, विभूषित, adorned, BK.
18^b.

རབ་བཅད (བཅད pf. of བཅོད་པ་,
√ མྱིད་, to cut off), བྱེད་, pf.
cut off, BC, 57^b.

२५१ १ उद्-, ind. a prefix, up,
upwards, BC, 56¹; २ प्र-, a pre-
fix, good, well, very, exce-
ssive, BC, 68^a; ३ सम्-, a pre-
fix, thoroughly, PD. 19^b.

རབ་དུ་སྒྲོག་པར་བྱེད, [प्र]पठ्यते, is
being read (well), NA, 10^d.

འབ་དུ་བགྱུ་བ་པ, प्रविद्ध, cast away,
thrown away, BC, 58^b.

འབ་དུ་བྱུང་བར་འདོད, प्रसिध्यतु, imp.
let it be fulfilled, NA, 13^d.

ར.བ་ཏུ་གཏུངས།

རབ་དྲུ་དགའ་བ་ནྟམས།, प्रमुदित, de-
lighted, happy, NA. 10. 4.

རབ་དུ་བགྱིད, प्रकरोति, makes, LV.
B 9¹⁰.

འབྲུག་གིས་, उत्सिक्त, raised, in-
creased, BK, 18¹.

འབ་ཏུ་བསྟན།, दर्शित, s' own, KA,
10^b.

རབ་ཏུ་དང, མཐུན་པ་, very clear, NA.
10^b.

འཕྲུལ་འཕྲུལ་བྱེད་པ།, प्रसीद, imp. be gra-
cious or propitious, NA. 5. 3.

पृ० ५० (पृ० pf. of पृ० √
प्रच्छ, to ask), पप्रच्छ, pf.
asked, RK, 4^d.

*कर्षति, drags away (lit. प्रतपति,
torments). BK, I^a.

རབ་དྲ་འདའ་བུའི་ཕྱིར

རབ་དྲ་འདའ་བུའི་ཕྱིར, अतिक्रमेत्, opt. one should pass over, UV, 16^a.

རབ་དྲ་རྣམ་པར་འབྱེད་པ, प्रविचय, m. investigation, examination, KP 3. 1.

རབ་དྲ་བསྐྱོན་པ, आस्कालित, flapped, NA, 8^b.

རབ་དྲ་བྱིན, प्रयच्छ, imp. give, BC, 61^d.

རབ་དྲ་བྱུང་ན, प्रव्रजति, pr. pl. loc. (lit. प्रव्रजिते), having renounced the world.

རབ་དྲ་བྱུང་བ, प्रव्रजित, turned a recluse, a religious mendicant, LV CI⁵.

རབ་དྲ་བྱིད་པ, प्रकरण, n. a treatise (esp. introductory), MK, p. 176 ; NB, p. 154, 22, 1 ; NBT, 3. 1, 6. 1, 8. 1, 10. 6, 10. 11. 2, 4, 5, 12. 3, 5.

རབ་དྲ་སིམ་བགྱིད

རབ་དྲ་འབད་པ, सुप्रणिहित, well determined or decided. BK, 32^d.

རབ་དྲ་འབྱད་ཅིང, पपात, pf. fell down, BC, 68^b.

རབ་དྲ་སྦྱོར་བ, प्रयोग, m. application, practice, KP, 4. 2.

རབ་དྲ་སྦྱོར་བར་བུའོ, अभिवितव्य, (lit. प्रयोक्तव्य), to be applied, KP, 4. 1.

རབ་དྲ་ཞི་བ, प्रशान्त, calmed, tranquilized, NA, 10. 7.

རབ་དྲ་ཞུགས་དྲེ, प्रविश्य, gd. having entered, NA, 10. 1, 2.

རབ་དྲ་བཞིམ, प्रतीच्छ, imp. 2nd pers. sing. take, 62^d.

རབ་དྲ་གཡོ་བ, प्रकम्पते, shakes, UV 20^d.

རབ་དྲ་སིམ་བགྱིད, प्रह्लादनी, delighting, LV, B 10^a.

རབ་དྲུག་སྐུ་ལ་བ

རབ་དྲུག་སྐུ་ལ་བ, प्रकटित, manifested, NA, 12^a.

རབ་དྲུག་བསྐྱེད, समुन्नमित, raised up, NA, 11. 5.

རབ་ཐོབ, 1 प्रविष्ट, entered, BC, 15^b; 2 संप्राप्त, gained, obtained, BC, 11^a.

རབ་དང་བ, प्रसन्न, pure, UV, 26^c.

རབ་འདྲར, उत्कम्प, m. tremor, agitation, NA, 2^b.

རབ་དྲུག་བསྐྱེད་སྐུ་ལ་བ, लिलिहे, pf. of √ लिह्, to lick, licked, BC, 53^a.

རབ་འབར, उज्ज्वल, bright, BK, 2^c.

རབ་འབྱུང, प्रसूति, f. appearance, production, NBT, 1^a.

རབ་སྐྱུར་བ, प्रयुक्त, employed, KA, 6^a.

རབ་ཞི, प्रशम, m. cessation, extinction, B11^b.

རི་མོ་

རབ་ཞི་བ, प्रशमन, n. cessation, extinction, BK, 10^a.

རབ་གཞིལ་བ, सुकुमार, m. very delicate, BK, 4^a.

རབ་རིབ, तिमिर, n. darkness, NB, 6. 1.

རལ་གྱི, अस्त्रि, m. a sword, BC, 56^a.

རི, a mountain, rock, 1 पर्वत, m. NA, 7. 14, 19, 22; UV, 6^b; 2 शैल, m. UV, 20^a.

རི་དྲུག་སྐུ་ལ་བ, a deer, a wild beast, 1 कुरङ्ग, m. NA, 12^c; 2 मृग, m. BC, 60^a, 62^b; PD, 3^c; 3 हरिण, m. BC, 2^a; NA, 11. 4; 4 श्रापद, m. NA, 9. 9.

རི་བོ, अचल, m. a mountain, NA, 8^d.

རི་བོང, शशक, m. a hare. PD, 6^d.

རི་མོ, a line, 1 रेखा, f. PD, 29^a; 2 लेखा, PD, 29^c.

རི་མོ་མེད་པ

རི་མོ་མེད་པ, रेखाहीन, without stripes, RK, 21^b.

རི་མོར་བྱ་བ, मान, m. honour, BC, 64¹.

རིག, (√विद्, अव-√इ to know), 1
अवैमि, NA, 5^a ; 2 वेत्ति, NA, 5^b ;
3 विद्या, f. learning, KA, 12^a.

རིག་དང་ལྡན, विद्वत्, m. learned, a learned man, UV, PD, 24^a.

རིག་དང་བྲལ, विद्याहीन, devoid of learning, PD, 22¹.

རིག་ལྡན, विद्वत्, learned, PD, 21^d.

རིག་པ, learning, perception, knowledge, 1 विद्या, f. PD, 23^a,^o ; 2 संवेदन, n. NA, 10.1.

རིག་པ་ཅན, विद्वत्, m. learned, RK, 17.

རིག་པ་སྤྲེང་པ, विद्यादातृ, m. one who gives learning, a teacher, PD, 25^b.

རིགས

རིག་པ་དོན་གཉེར, विद्यार्थिन् m. desirous of learning, PD, 23¹.

རིག་པ་འདོད, विद्यार्थिन् (lit. विद्या-
कास), m. desirous of learning, PD, 23^b.

རིག་པ་ལྡན, विद्वत्, m. a learned man, PD, 21^a.

རིག་པ་འཛོལ, विद्याधर, m. a class of semi-divine beings, NA, 2. 9, 13. 22.

རིག་པ་བསྐྱབས, *कृतविद्य, learned, PD, 20¹.

རིག་བྱེད, सामन् (वेद), the Veda, NA, 10. 4.

རིག་འཛོལ་མ, विद्याधरी, f. of विद्या-
धर, a semi-divine being, NA, 4¹.

རིགས, a family, caste, कुल, n. BC. 10^a, 33^a ; NA, 13. 23 ; PD, 22^b ; RK, 18, 21^d ; 2 जाति, f. NA, 14^a ; 3 युक्त, proper, right,

རིག་པ་

LV. B12¹² ; MK. 9^o ; 4 བཤུགས་ཀྱི་ཡུལ་
is right, MK. 7^d.

རིག་པ་, 1 རྒྱུ་ལུ་, m. the science
of logic, NB. 22. 1, p. 154.
NBT, p. 116 ; 2 བཤུགས་, right, CS,
22ⁿ ; 3 བཤུགས་ཀྱི་ཡུལ་, is right, BC, 61^b.

རིག་པ་ལ་འགྲུབ་ (✓ བཤུགས་, passive,
to be right), བཤུགས་ཀྱི་ཡུལ་, is right, NA,
3. 13,

རིག་པ་ལ་འཇུག་པ་, རྒྱུ་ལུ་, just, NA,
7ⁿ.

རིང་, 1 གཡོ་མེད་, deep, LV. A 14⁵² ;
2 ལྷོ་ལྷོ་, long, KA. 1^d.

རིང་ཏུ་བྱུང་པ་, ལྷོ་ལྷོ་, removed to
a distance, removed away.
NA. 7. 13.

རིང་པ་, ལྷོ་ལྷོ་, long, LV. A6²¹.

རིན་ཅེན་, རྒྱལ་, n. a gem, BK. 2°,
28ⁿ, 31° ; RK. 28.

རིམ་, རྒྱུ་ལུ་, m. a course, order, BK.
27^b, NA. 4^b.

རི་རི་ལ

རིམ་གྱི་ཁྱེད་པ་, རིམ་གྱི་ཁྱེད་པ་, f. service,
attendance, NA. 3. 14.

རིམ་པ་བཞིན་, རིམ་པ་བཞིན་, a regular
order, UV. 3^b.

རིལ་པ་, རྒྱུ་ལུ་, m. n a water-pot
(generally used by ascetics),
NA. 10^b.

རུང་, 1 བཤུགས་ (or རིམ་པ་), right, pro-
per, UV. 26^d ; 2 རྒྱུ་ལུ་, fit,
capable of, NB. 5. 1.

རུང་པ་, བཤུགས་ཀྱི་ཡུལ་, is right, MK. 6^b.

རི་ཞིག་, 1 འདྲ་པོ་, so much, that
much, KA. 10° ; NA. 3. 8, 6.
4. 12. 14, 13. 13. 14. 14 ; 2
འདྲ་པོ་, as much as, NA. 3. 1, 5,
16, 7. 16.

རི་རི་དཔལ་, རི་རི་དཔལ་, one by one, NA,
3^o.

རི་རི་ལ་, 1 རི་རི་ལ་, each, LV. B
21²² ; 2 རི་རི་ལ་, ind. singly,
LV. B21²².

རེག་གུར

རེག་གུར་ཅིང, आममर्श, pf. touched,
laid hands upon, BK, 54°.

རེག་ཅིང, पस्पर्श, pf. touched, or
laid hands upon, BC, 4°.

རེག་བ, स्पर्श, m. touch, RK, 23^a.

རེག་བྱེད, स्पृशति, touches, lays
hands upon, BK, 7^a.

རོལ་སྒྲེག, ललित, pleasing, char-
ming, NA, 12^b.

རོལ་བ, ललित, n. (लीला, f.) sport,
LV, p. 114.

རོལ་མོ, वादित, n. a musical instru-
ment, NA, 13. 2.

རླླང, wind, 1 माहृत, m. NA, 7. 19 ;
2 वायु, m. KP, 6. 3, UV, 20^b.

རློན་བ, आर्द्र, wet, RK, 35.

བརྒྱལ་བ, क्षय, m. an abode, resi-
dence, (Tib. lit. destruction,
from རློག་བ or བརྒྱལ་ to des-

ལག་འགྲོ

troy, pf. བརྒྱལ་ས, fut. བརྒྱལ་,
imp. རློག་.) BK, 13^a.

བརྒྱན་དང་བཅས, सरस, fresh, MA.
7. 19.

བརྒྱབས, बौलि, m. f. a wave, NA,
8^b.

ལ

ལ, 1 ptcl. denoting the sense
of 'where as', PD, 30° ; 2 प्रति,
ind. meaning 'with regard to,'
'about', BC, 43^a.

ལ་ལར, कचित्, ind. in some cases,
BC, 68^a, ^b.

ལ་སྒྲོགས, see སྒྲོགས

ལག, the hand, arm, 1 कर, m.
BK, 19^a ; 2 हस्त, m. BC, 56° ;
BG, 3° ; NA, 13. 2.

ལག་འགྲོ, a serpent, 1 भुजङ्ग, m.
BK, 3° ; PD, 27° ; 2 भुजङ्गम,
BK, 14^b.

ལག་པ

ལག་པ, the arm, hand, 1 མུན, m. BC, 67^b ; 2 པཀྱི, m. LV. A12²⁰.

ལང་ཚྲི, ཡོན, n. youth, NA, 5^a ; PD, 11^a, 22^a.

ལངས་ཀྱི་བར་དུ, ཡའདུལ་ཡེན་ཅི, till he will get up (ལང་བ, འདྲ་ལྷན་ཅི, to get up ; pf. ལངས་, n. འདྲན་, getting up ; བར་དུ, ཡའལ་, till), LV, A10⁷⁻⁸.

ལན་མང, བུཤ་མང, ind. frequently, often times, BC, 14^b.

ལན་གསལ་བ (ལན, རྒྱུ་ལན་, n. answer ; གསལ་བ= རྒྱུ་ལན་, རྒྱུ་ལན་, said). རྒྱུ་ལན་, pf. replied, BC, 25^d.

ལས་, a way, 1 རྒྱུ་ལན་ f. KP. 4. 2, 3, 4, 5. 1, 6. 1, 4, 7. 1, 3, 8. 2. 10. 2 ; LV. C2^{4, 23}, 3¹⁶, 7⁵. 2²³ ; 2 རྒྱུ་ལན་, m. BC, 19^d, 68^a ; 3 རྒྱུ་ལན་, m. KA, 9^a ; LV. C7⁸ ;

ལྷ་པ

NA, 7. 19, 9. 9, 12. 12 ; UV, 11^{a, b}, 16^d ; 4 བུཤ་མང, n. NA, 7^a ; PD, 4^a.

ལས་, 1 རྒྱུ་ལན་, n. work, deed, BC, 8^a ; RK, 32 ; 2 a post-position generally indicative of the ablative case, PD, 9^a ; etc.

ལས་ཀྱི་མཐའ་, རྒྱུ་ལན་, m. the completion of a work, occupation, LV. C2³⁶.

ལས་ཀྱི་ལྷ་པ, ལྷ་པ, an affix indicating 'made of', 'consisting or composed of,' BC, 27^a.

ལྷ་པྱི་ལྷ་པ, ལྷ་པྱི་ལྷ་པ, vermilion-like, RK, 12, 34.

ལྷ་པྱི་ལྷ་པ, 1 ལྷ་པྱི་ལྷ་པ, m. a policy, way, RK, 27, 30, 33 ; 2 ལྷ་པྱི་ལྷ་པ, thought, considered, BC, 47^d.

ལྷ་པྱི་ལྷ་པ, ལྷ་པྱི་ལྷ་པ, m. n. a cave, NA, 8^b.

ལྷན

ལྷན, सङ्कर, m. manure, KP, 2. 1, 3.

ལྷས, a limb, body, 1 अङ्ग, n. BK, 3°; 2 आत्मकाय, LV. C2°; 3 काय, m. KP, 7. 2; 4 गाल, n. BG, 2°; 5 तनु, f. LV. B9°; 6 देह, m. BK, 1°, 21°; 7 वपुस् n. BC, 60°, 63°; KA, 7°; 8 वर्मन्, n. BC, 13°; 9 शरीर, n. BC, 67°; BK, 8°; BG, 3°; KA, 10°,°; LV. A14°; NA, 7. 7; NBT, 3. 1.

ལྷས་ཅན, with the body, 1 -अङ्ग, NA, 12°; 2 -वपुस्, LV. A13°; NA, 2°; 3 देहिन्, BC, 43°.

ལྷས་དང་ལྷན, -गाल, with the body, LV. A13°.

ལྷས་མེད, अनङ्ग, m. body-less, cupid, NA, 12°.

ལྷགས, ལྷ, a ptcl. good, excellent, much, very much, BC, 11°; PD, 25°.

ལེན་བ

ལེགས་བ་འདོད, श्रेयस्काम, wishing bliss, Cđ, 22°.

ལེགས་བར, well, good, 1 ལྷ, ind. LV. A13°; NA, 11°; UV, 17°; 2 ལྷ, n. NA. 12.10; 3 ལྷ, ind. LV. A7°; 12°.

ལེགས་བར་གནས་བ, सुस्थित, being in a good state, NA, 7. 3.

ལེགས་བར་སྤྲོད་བ, सुकृत, n. any good or virtuous act, UV, 17°.

ལེགས་བར་སྦྱོད, समाचरेत्, one should practise, UV, 6°.

ལེགས་བར་འོངས, स्वागत, n. welcome, happy arrival, NA, 11°.

ལེགས་སྦྱོབ, उपनेतृ, m. a preceptor who performs the upanayana ceremony, Ācārya, PD, 25°.

ལེན་བ (ལྷ་ལྷ, to take; with

སྦྱ, गान, a song, ལྷ, to sing), 1 गायति, PD, 3°; 2 ལྷ, NA. 12. 5.

ལེན་པར་འགྱུར

ལེན་པར་འགྱུར (ལེན་པ, √ग्रह्, to take), ग्रहीष्यति, NA, 7. 5.

ལེའུ, a chapter, 1 अध्याय, m. BG, p. 152 ; 2 परिच्छेद, m. NB, 22. 2 ; RK, 1 ; 3 परिवर्त, m. KP, p. 183, LV. A, p. 114, B, p. 121, C, p. 131 ; 4 सर्ग, BC, p. 113.

ལེ, पर्ण, n.a leaf, UV, 21^b.

ལེ་སྤྱོད་, प्रवृत्ति, f. story, account, news, LV. B20¹¹.

ལེག་, विपर्यय, m. contrariety, reverse, BC, 20^a.

ལེག་ལྟ་, मिथ्यादृष्टि, f. wrong view, CS, 3^c.

ལེག་པ་, मिथ्या, ind. false, UV, 9^c.

ལེག་པར་སྤྱོད་པར་བྱེད་, विनिपातयितुम्, inf. to cause to throw down, to destroy, (lit. विनिपातय, throwing down. destruction), KP, 1, 1.

འགྱུར

ལེག་སྤྱོད་བྱེད་, विनिपात, m. falling down, destruction, KP, 1. 3.

ལེག་ས་, वलित, slanting, NA, 2^b.

ལེང་, अवसर, m. opportunity, occasion, a proper or opportune time, BC, 14^a.

ལེང་བ་, अन्ध, m. a blind man, KA, 8^d.

ལེངས་སྤྱོད་, enjoyment, 1 भोग, m. BG, 5^b ; BK, 28^a, 30^a, 32^b ; 2 सम्भोग, RK, 19.

འག

འག, मांस, n. flesh, meat, RK, 35.

འག་ཁྲག་, रक्त-मांस, n. flesh and blood. RK, 36.

འག, 1 अभ्युदय, uprisen, LV. B6^a ; 2 पूर्व, the east, LV. B21²⁸.

འགྲུ, शाक्य, m. the race to which the last Buddha belonged,

འཁྲུག་པའི་ཁྱེད་

BK, 11^a; BC, 60¹; LV. B 20²⁰, ²⁸, 21².

འཁྲུག་པའི་ཁྱེད་, शाक्यकुमार, m. the prince of the Śākya, LV. B 21⁷, ²², 22⁴.

འཁྲུག་པའི་ཁྱེད་, शाक्यगण, m. the Śākya, LV. B20⁷.

འཁྲུག་པའི་ཁྱེད་, च्युत, gone, dead, LV. B17²⁴.

འཁྲུག་པའི་ཁྱེད་, मृत, dead, NA, 5. 2.

འཁྲུག་པའི་ཁྱེད་, a tree, 1 ལྷ་, m. NA, 10^a; 2 ལྷ་, m. LV. B9³; 3 ལྷ་, m. BC, 49^a; 4 ལྷ་, m. BC, 46^a; LV. C 10¹¹; PD, 22°.

འཁྲུག་པའི་ཁྱེད་, रथ, m. a chariot, LV. B21²⁶, ³¹; RK, 35.

འཁྲུག་པའི་ཁྱེད་, घन, thick. (lit. घन-ལྷ་. thick tree), NA, 7-19.

འཁྲུག་པའི་ཁྱེད་, exceedingly, excessively, well, 1 འཁྲུག་, ind. a prefix, NA,

འཁྲུག་

12. 4; PD, 29¹; 2 ལྷ་, LV.

B16⁴; 3 ལྷ་, BC. 66¹; 4 ལྷ་, rightly, LV. A7¹², 12²².

འཁྲུག་པའི་ཁྱེད་, अतिमहत्, very great, RK, 30.

འཁྲུག་པའི་ཁྱེད་, अतिपृथु, very broad, wide, NA, 10^a.

འཁྲུག་པའི་ཁྱེད་, अत्यन्तमाहंसिक, very violent, very daring, NA, 7. 2.

འཁྲུག་པའི་ཁྱེད་, अलम्, ind. enough of, no need of, NA, 2. 1.

འཁྲུག་པའི་ཁྱེད་, सुख, very happy, UV, 23¹, 24¹.

འཁྲུག་པའི་ཁྱེད་, संकुमार्य, n tenderness, (lit. सुकुमार, very delicate), BC, 28^b.

འཁྲུག་, 1 ལྷ་, m. force, LV. A 14⁵¹; 2 ལྷ་, n. power, capacity. NBT, 9. 39, 10. 15, 12. 5.

ཤུགས་ཕན

ཤུགས་ཕན, शक्ति(मत्), powerful.
RK, 36.

ཤུ, त्वच्, f. bark, NA, 10^a.

ཤེད་བྱ་མེད་པ, न-मानव, m. not a
man, KP, 4. 4.

ཤེད་ལས་སྐྱེས་མེད་པ, न-मनुज, m.
not a man, KP, 4. 4.

ཤེས, 1 -ज्ञ, one who knows, BC,
40^a; RK. 15; 2 √ज्ञा, to
know, जानत्, pr. pl., BC, 30^b;
जानीते, CS, 6^a; 3 √मन्, to con-
sider, मन्ये, PD, 11^b.

ཤེས་ཀྱིས, *ज्ञात्वा, having known,
(lit. जानीहि, imp. know), UV,
16^a.

ཤེས་བགྱིས, (ཤེས, ज्ञान, n. know-
ledge, वग्रीष is pf. of वग्रीद,
√कृ, to do), जानामि, I know,
UV, 1^b.

གཤེགས

ཤེས་ནས, ज्ञात्वा, gd. having known,
LV. A8^a.

ཤེས་པ, 1 -ज्ञ, m. one who knows,
BK, 7^a; 2 knowledge, (i) ज्ञान,
n. KP, 3. 1; NB. I. 1, 2. 1, 6.
3. 8. 1, 11. 2, 13. 1, 18. 1, 25.
2; NBT, 2. 2, 7. 6, 8. 5, 9. 16,
11. 2, 12. 9. (ii) प्रतीति, f. NB,
5. 1; 3 वेदिन्, one who knows,
BC, 4^b.

ཤེས་རབ, प्रज्ञा, f. wisdom, PD, p.
1, 1^a; UV. 5^b.

ཤོག, (imp. of ཤོང་བ, आ-√गम्,
to come), 1 आत्रज, come, BC,
50^a; 2 एहि, NA, 8. 1, 10. 1,
12. 7.

གཤེགས, (it represents both pre-
sent and past tenses, but most-
ly in the past tense, and means
√गम्, to go). 1 गत, NA, 3. 9;
BK, 15^b; 2 जगाम, BC, 63^a; 3

ག་ཤེར་བ

ཡལྱེ, BC, 65^a; 4 ཡའཏ, NA, 3.

11; 5 ཡའཏ, BC, 64^b, 66^b.

ག་ཤེར་བ, རྒྱུ་ཤེར་བ, moistened, wet, NA, 10. 5.

ག་ཤེར་བ, རྒྱུ་ཤེར་བ, m, a wing, RK, 21^a.

བ་ཤེར་བ, 1 རྒྱུ་ཤེར་བ, it is remembered, said, KA, 6^b; 2 རྒྱུ་ཤེར་བ, remembered, said, declared, CS, 7^b; PD, 25^d, 26^d.

བ་ཤེར་བ, རྒྱུ་ཤེར་བ, n. a friend, BC, 36^a.

ས

ས, the earth, 1 རྒྱུ་ཤེར་བ, f. BC, 66^d; NA, 5^b; UV, 21^a; 2 རྒྱུ་ཤེར་བ, f. BC, 20^a; KP, 6. 2; 3 རྒྱུ་ཤེར་བ, f. BC, 68^b; 4 རྒྱུ་ཤེར་བ, f. BC, 28^d.

ས་བོན་, རྒྱུ་ཤེར་བ, n. seed, CS, 12^a.

ས་འཕྲོན་, རྒྱུ་ཤེར་བ, f. the earth, BC, 23^b.

ས་གཞི་, རྒྱུ་ཤེར་བ, f. the earth, BK, 20^a.

སར

ས་འཕྲོན་, རྒྱུ་ཤེར་བ, n. the nether world, one of the seven regions below the earth, NA, 14^b.

ས་གསུམ་, རྒྱུ་ཤེར་བ, n. the three worlds, (i. e. heaven, earth, and the lower region), NA, 6^c.

སངས་རྒྱུ་ཤེར་བ, the Lord Buddha, 1 རྒྱུ་ཤེར་བ, BC, p. 113, BK, 9^a; PD, 6^a; 2 རྒྱུ་ཤེར་བ, UV, 14^a.

སད་བ་, 1 རྒྱུ་ཤེར་བ, n. awaking, LV. A13¹⁰; 2 རྒྱུ་ཤེར་བ, awakened, LV. B5^a.

སད་བར་གནས་, རྒྱུ་ཤེར་བ, m. awaking (སད་བ་, awaking; རྒྱུ་ཤེར་བ, རྒྱུ་ཤེར་བ, རྒྱུ་ཤེར་བ, f. or རྒྱུ་ཤེར་བ, m. awaking state), LV. A11¹⁴.

སམ་ (ས + རྒྱུ་ཤེར་བ), རྒྱུ་ཤེར་བ, ind. or, UV, 26^d.

སར་, loc. རྒྱུ་ཤེར་བ, on the earth, NA, 6^a.

སྐྱ

སྐྱ, किम्, interrogative pronoun,
1 कः, who, BC, 39^d; NA, 5^b;
PD, 24^b; UV, 21^d (སྐྱས); 2
काम्, whom, NA, 1^a; 3 कस्य,
(སྐྱཡི) BC, 27^b; क, ind.
where, BC, 45^d.

སྐྱེག, interrogative pronoun,
who, 1 कः, NA, 17. 2; 2
का, NA, 13. 19. 25.

སྐྱས (for གསྐྱས), त्रि, three.
RK, 8.

སྐྱས་ཅུ་ཅ་གཉིས, द्वात्रिंशत्, thirty-
two, LV. A13⁹, 10, 14⁸.

སྐྱས་ཅུ་མོ་དྲུག, षट्त्रिंशत्, thirty-six,
RK, 7.

སྐྱས་ཀྱང, कश्चित्, a certain man,
LV. B19¹⁵, 16.

སྐྱང་གོ, सिंह, m. the lion, PD, 6^c;
RK, 21^c.

སྐྱང་གཞི་ཁྱི, सिंहासन, n. a throne.
NA, 6^a.

སེམས་དཔའ

སེམས, the mind, 1 चित्त, n. BC,
26^d; NB, 10. 1; UV, 25^c, ^d;
2 चेतस्, n. BC, 36^c, 67^d; NA,
7^d, 8^d; 3 हृदय, n. BC, 39^a.

སེམས་ཀྱི་ཁྱོ་གྲོས, चित्तमति, Mind-
understanding, a proper name,
RK, 2, 22.

སེམས་ཅན་དག་པ, शुद्धसत्त्व, one
with a pure mind, LV. B11⁷.

སེམས་ཅན་མེད་པ, न-सत्त्व, m. not a
being, KP, 4. 4.

སེམས་ལྷན་པ, (གདུང་), (सन्तप्त-)
मनस्, one with a mind (which
is afflicted), BC, 12^d.

སེམས་བདེ་བ, निर्द्वैति, f. bliss,
happiness (lit. happiness of the
mind), NA, 11. 2.

སེམས་པར་བྱེད (√चिन्त, to think),
चिन्तयसि, you are thinking, NA,
1^a.

སེམས་དཔའ, सत्त्व, n (i) a brave

སེམས་ལས་བྱང

mind ; with བྱང་རྒྱལ, बोधि, f. perfect spiritual enlightenment, before it, it means a Bodhisattva, an aspirant to *bodhi*, BK, p. 137 ; LV. A12^a ; (ii) the first of the well-known three *gunas*, (*སེམས་དབང་ལྷན*, सत्त्ववत्, like सत्त्व) BK, 12^b.

སེམས་ལས་བྱང, चैत, that which has sprung from the mind, related to mind, NB, 10. 1.

སེམས་ཤིང, 1 द्यू, pondered over, BC, 68^a ; 2 निधायत्, pr. pl. pondering, LV. A13^{a1}.

སེར་སྦྱ, कपिल, m. a sage of the name, BC, 30^a, 51^b.

སེལ་མཇོད་པ, नाशन, removing, causing to perish, UV, 14^a.

སེལ་ཞིང, अपनयत्, pr. pl. removing, NA, 7. 19.

སོང

སོ, दन्त, m. tooth, NA, 12^a ; NBT, 5. 18.

སོ་སོ, व्यस्त, separated, MK, 11^a.

སོ་སོ་འི་སྦྱོ་བོ་པ, पार्थग्यजनिक, belonging to a worldly, natural or unsanctified man, LV. C1¹⁴.

སོ་སོར་དོག, प्रत्यवेक्षा, knowing precisely, 7 KP, 4. 3, 4. 5. 1. 6. 1, 2. 3, 4. 7. 1, 2. 3, 8. 2, 10. 2.

སོགས (often with ལ before it), आदि, beginning or beginning with, NB, 6. 3 ; NBT. 2. 1.

སོགས་པ, beginning, beginning with, and others, 1 आदि, m. NBT, 1^a ; 2 प्रवृत्ति, f. NA, 7. 7.

སོང (pf. of འགྲོ་བ, √ गम्, to go), went, reached, came, 1 उपसंक्रामत्, LV. A6^a ; 2 गत, BC, 51^a ; BK, 9^a ; 3 गम्यताम्, imp. (let

སོང་ཤེ

one go), BC, 50^b ; 4 དགྲོ (pf. '√या, to go), BK, 14¹.

སོང་ཤེ, -सङ्गम्य, gd. having gone or approached, LV. A6¹.

སོང་ནས, गत्वा, gd. having gone, BC, 50¹ ; PD, 17^c.

སོང་བ, 1 गत, went, arrived, UV. 17¹ ; 2 गमन, n. going. LV. B19¹².

སོང་བར་གྱུར, came out, went, 1 निष्क्रान्त, NA, 4. 1 ; 2 དགྲོ, BC, 67^d.

སོང་ལ, गच्छ, imp. go, LV. A2⁴.

སོར་མོ, अङ्गुली, f. a finger, NA, 12.4.

སྲས, पुत्र, m. a son, LV. A9¹² ; RK, 5, 6, 20, 24.

སྲས་བོ, पुत्र, m. a son, BC, 31^c, 33^b.

སྲིད, 1 भवेत्, it may be, NA. 12. 13 ; 2 वा, ind. or, PD, 9^d.

སྲིད་ཐུན

སྲིད་བ, भव, m. transmigratory existence, birth, saṃsāra, CŚ, 1^d ; UV, 16^c.

སྲིད་བ་ཟད, भवक्षय, m. the destruction of birth, UV, 16^b.

སྲིད་མེད་བ, विभव, m. the absence of birth, UV, 16^c.

སྲིད་ཀྱ, शुश्रूषा, f. service, NA, 4^c, 5. 4, 6. 2.

སྲིད་ཀྱ་ཕྱིད་བ, शुश्रूषमाण, pf. ptcl. serving, NA, 5^c.

སྲུང་བ, (√रक्ष्, √पाल्, to protect), 1 रक्षन्ति, BK, 13^b ; 2 रक्षसि, NA, 1^b.

སྲུངས་ཤིག (སྲུངས pf. of སྲུང) पालय, imp. protect.

སྲེག་བ, दाह, m. burning, BK, 1^d.

སྲིད་ཐུན, उत्सुक, anxiously desirous, eagerly expecting, NA, 8^d.

ཐེན་པ

ཐེན་པ, *tshen pa*, f. thirst (lit. and fig.), strong desire, BC, 45^a; LV. B18⁷, C5⁸, 6⁸; UV, 5^d, 22^o.

ཐེན་པའི་བསམས་པ, *tshen pa'i bsaṃs pa*, f. expectation, BC, 10°.

ཐོག་, *thog*, life, 1 *जीवित*, n. BC, 21°; 2 *प्राण*, m. BG, 5°.

ཐོག་ཆགས་, *thog chags*, 1 *प्राण*, m. life, RK, 36; 2 *प्राणिन्*, m. a living being, BC, 47^d.

ཐོག་དང་བྲལ་, *thog dang bral*, *निपातित*, killed (lit. deprived of life), PD, 6^d.

ཐོག་མེད་པ་, *thog med pa*, *न-जीव*, m. not a living being, KP, 4. 4.

ཐོན་མཛོད་, *thon khod*, *मृष्यताम्*, imp. let it be endured BC, 55^o.

ཐྲར་, *thra*, again, 1 'पुनर्' ind. KA, 6^o; BC, 50¹; 2 *भूयस्*, BC, 17^o, 47^b 64^d, 67^a.

ཐྲར་སོང་སྟེ་, *thra song ste*, *प्रतिक्रम्य*, gd. having gone back, LV. B19⁴.

གསང

སྟེན་པར་གུར་དོ་, *thren par gur do*, *प्राप्त*, arrived, NA, 7. 22.

སྟོང་ (✓*याच्*, ✓*मिच्*, to beg, ask), *याचसे*, LV. B13¹⁶.

སྟོང་པ་, *thong pa*, 1 *अर्थिन्*, a suppliant, NA, 7^o; PD. 15^b; 2 *याचसि*, you solicit, LV, B16^a.

སྟོབ་, *thob*, *शिक्षक* (*आचार्य*), a teacher, PD, 25^a.

སྟོབ་པ་, *thob pa*, *ग्रहण*, n. taking, here in the sense of *शिक्षा*, learning, KP, 3. 1.

སྟོབ་པར་, *thob par*, *शिक्षितु[म्]*, inf. to learn, KP, 4. 1.

སྟོབ་དཔོན་, *thob don*, *आचार्य*, m. a teacher, preceptor, NBT, 10. 46, 11.12.

སྟོབ་མ་, *thob ma*, *शिष्य*, m. a disciple, pupil, 11. 10.

གསང་པདྨ་, *gṣang paḥ*, sharp-sounding, NA, 2^a.

གསན

གསན་ཏུ་གསེལ, श्रणुष्व, imp. listen, LV. B17²².

གསར་བ, new, 1 नव, RK, 35 ;
2 बाल, NA, 10. 6.

གསལ, भास्वर, bright, BC, 13^a.

གསལ་བ, bright, clear, very clear, open, 1 प्रकाश, NA. 6. 5 ;
2 व्यक्त, BK, 17¹ ; 3 *सुव्यक्त, CS, 2¹ ; 4 स्फुट, BK, 32¹ ; LV. B 4⁶.

གསལ་བར་བྱས, दीप्यते, it shines, KA, 4^b.

གསལ་ཞིང, स्फुट, clear, NA, 12^c.

གསུང, (√वच्, √वर्ण, etc. to say, talk, speak), 1 उक्तवत्, CS, 2^c ;
2 वक्ष्यन्ति, BC, 37^b ; 3 वर्णयन्ति, CS, 3^d ; 4 वाच्, f. speech, NBT, 1^c.

གསུང་བ, (√वच्, etc. to say, pf.

གསུངས, imp. གསུང), -आह्वय,

གསོ་བ

(at the end of a compound). called, BC, 38^b,

གསུངས (see གསུང་བ), 1 ऊचे, pf. said, BK, 31^d.

གསུངས་ནས, उक्त्वा, gd. having said, RK, 33.

གསུངས་བ, 1 said, (i) आवभाषे, pf. BK, 25^a ; (ii) आह, RK, 23 ; 2 वर्यते, is being said, CS, 4^{b, d}.

གསུས, 1 त्रय, three-fold, BK, 12^a, 31^a ; NBT. 10, 14 ; 2 त्रि, three, BK, 9^b ; NB, 25. 2.

གསེར, gold, 1 काञ्चन, n. BC, 56^b, 59^c ; 2 सुवर्ण, n. UV, 6^b ; 3 हेमन्, BK, 28^a.

གསེར་གྱི་ཡུ་བ་ཅན, स्वर्णमुष्टि, with a golden handle, RK, 9.

གསེར་གྱི་རང་བཞིན, शातकुम्भमय, made of gold, BK, 19^d.

གསོ་བ, चिकित्सा, f. medical treatment, curing, PD, 17^b.

གསོ་བ་

གསོ་བ་མེད་པ, *n*-*po*ba, not a thriving one (in the sense of a man). KP, 4. 4.

གསོད, 1 གསོད་, *pt.* *ptcl.* of $\sqrt{\text{हन}}$, killing, PD, 18^a; 2 *निहन्मि*, I kill, BC, 62^b; 3 *वध*, *m.* killing, PD, 3^c; 4 *हत*, killed, PD, 18^d.

གསོན་པ, *जीवित*, *n.* life, BC, 22^d.

གསོན་བཞིན, *जीवत्*, *pt.* *pl.* living, NA, 5. 2.

གསོལ་གྱིས, *आनय*, *imp.* bring, (lit. བུ་ལྟོ, ask), LV. B17²⁰.

གསོལ་ཅིག, *निवेदय*, *imp.* inform, LV. A2¹¹.

གསོལ་བར་བྱ, *विज्ञाप्य*, to be informed, BC, 14^d.

གསོལ་མཛོད, *आनय*, *imp.* bring, BC, 62^d.

གསོས་པ, *पोष*, *m.* maintaining, BC, 10^b.

བསལ་བར་བྱ

བསལ (pf. *བསལས*), *चेतव्य*, to be accumulated, BC, 22^b.

བསད, *हन्वते*, is being killed, PD, 18^c.

བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ, *अचिन्त्य*, unthinkable, RK, 19, 35.

བསམ་གཏན, 1 *ध्यान*, *n.* meditation, NA, 1^a; 2 *ध्यायत्*, *pt.* *pl.* meditating, NA, 2^d; 3 *योग*, concentration, *m.* RK, 10.

བསམ་པ, intention, thinking, a thought, 1 *अभिप्राय*, *m.* LV. B18¹⁰; 2 *चिन्ता*, *f.* CS, 11^a. 3 *चिन्तित*, *n.* NA, 7. 9; 4 *भाव*, *m.* BC, 8^c.

བསམ་བར་བྱ, *चिन्त्यते*, (*pt.* in the sense of the near^{ft.}) is being thought, NBT, 10. 37.

བསལ་བར་བྱ, *निर्धमेत*, should remove completely, (lit. should blow out), UV, 3^d.

བསལ་བར་བྱས་ནས

བསལ་བར་བྱས་ནས, सूचयित्वा, gd.,

having indicated, NA, 8. 3.

བསིལ་པོ, शिशिर, cool, NA, 7. 19.

བསིལ་བ་ཉིད, शीतलता, f. coolness,
BK, 23^a.

བསོགས་ཏེ, सन्निपात्य, gd. having
got assembled, LV. B 20^a.

བསོད, पुण्य, n. religious or moral
merit, BK. 1^a, 9^b; CS, 1^a.

བསོད་སྒྲིམས, कामसुखल्लिखा, f. over
enjoyment, LV. C 1¹⁰.

བསོད་ནམས་འདོད་པ, पुण्यकाम, de-
sirous of religious merit CS,
8^a.

བསོད་ནམས་མིན་པ, अपुण्य, the ab-
sence of religious merit, CS,
6^a.

བསྐབས (pf. of བསྐབ་པ, to make
or become less), तनु, thin, less,
LV, B18^a.

བསྐྱབ་བར་གྱིས

བསྐྱབ (ft. of སྐྱབ, √ पा, √ रक्ष्, to

protect, pf. བསྐྱབས), पातु, imp.

3rd pers. sing. NA, 1^a.

བསྐྱབ་བ, (see above), 1 *रक्षत,
pr. pl. keeping, BC, 3^a; 2 रक्षा,
f. protection, LV. B20²³; NA,
7^b.

བསྐྱབ་བའི་ཕྱིར, रक्षणार्थ, for guard-
ing LV. B 21⁴².

བསྐྱབས (see བསྐྱབ), पातु, NA, 2^a.

བསྐྱབས་པ (see བསྐྱབ), पाल्यते, is
being protected, NA 7. 7.

བསྐྱེགས (pf. of བསྐྱེག་པ, √ दह्,
to burn), 1 दहति, BK, 1^b; 2 दह-
मान, UV, 24^a.

བསྐྱབ་པ (pf. བསྐྱབས), शिक्षा, f.
training, culture, BK, 1^a, 10¹,
13^b, 24^b.

བསྐྱབ་པར་གྱིས, शिक्षेत, one should
learn, UV, 16 f.

བསྐྱབས

བསྐྱབས, शिक्षित, trained, NA, 11^d.

བསྐྱུས་ནས (བསྐྱུ་བ, विप्र-√लभ्, to deceive, pf. **བསྐྱུས**, imp. **སྐྱུས**), विप्रलभ्य, gd, having deceived, BC, 48^b.

ཏ

ཏུལ་པོ, जर्जर, broken to pieces, shattered.

ཏུལ་པོར་བྱས་པ, जर्जरीकृत, made broken to pieces, shattered, CS, 1^d.

ཏྲི, 1 दिव, f. the heaven, BC, 58^b;

2 दिव्य, divine, NA, 17. 5 ; 3

देव, m. a god, lord, LV. A3²⁴,

B 7³, 8¹, 12⁷. 14³, 20²² ; NA.

2. 4, 7. 2 ; (in the sense of a king PD, 8^b ; 4 देवता, f. a god or goddess, NA, 20. 11, 17.

5 ; 5 दैव, n. destiny, fate, BC,

19^d ; 6 युष्मद्, used figuratively

ལྷ་མོ

for 2nd pers to show respect, RK, 23.

ལྷ་ཅིག, 1 *तात, a term of respect applied to elders or other venerable personages. (It is also a term of endearment usually used to inferiors or juniors.

ལྷ་ཅིག lit, means देव, a god, applied here to the father who is regarded as a 'god', Bk, 5^d ; 2 देव, m. a god, lord, LV. B15¹, 17³.

ལྷ་ལྷ་བ, देवतादर्शन, n. to see a god, NA, 12. 14.

ལྷ་ན་གནས་པ, दिवौकस्, a god, BC, 58^b, 60^a.

ལྷ་དབང་ཕྱུག, महादेव, m. the Great God, Śiva, RK, 32.

ལྷ་མི, नरदेव, a king, LV. B10³,

ལྷ་མོ, देवी, a goddess, BC, 33^d ; NA, 13. 20.

ལྔ་ཚོགས་

ལྔ་ཚོགས་, देवसङ्घ, m. a multitude of gods, BC, 58°.

ལྔ་ཡི, दिव्य, divine, BC, 58^d, 63°.

ལྔ་ཡུལ་, *दिविज, divine, (lit. देव-विषय), belonging to the domain of gods), UV, 22^b.

ལྔ་ག, अधिक, more, NA, 7°.

ལྔ་ག་གནས་, अधिवासना, assent, acceptance, BK, 24^d, 25°.

ལྔ་ག་བ, 1 अतिरेक, m. excess, LV. A13²⁸; 2 अधिक, more, PD, 13^b; 3 अभ्यधिक, higher, greater, BK, 6^a; 4 शिष्ट, m a wise man, KA, 3^b.

ལྔ་ག་མ་འབྲུང་བ, भुक्तोज्झित, remnants of the food eaten, NA, 6°.

ལྔ་ན་ཅིག, सह, ind. with, NB, 9. 1.

ལྔ་ན་ཅིག་སྐྱེས་, सहज, natural, innate, BC, 49^b.

ལྔ་ལྔ་

ལྔ་ག་བ, गद्य, n. prose, KA, 11°.

ལྔ་ང་གྲུང་, སྒྲ་སྒྲེ, vb. drops, falls down, BG, 3°.

ལྔ་ང་བཟེན་, पिरण्डपात्र, n. an alms-bowl, RK, 10.

ལྔོ, दक्षिण, south, LV. B21⁴⁵.

ལྔ

ལྔ་པོ་ན་གྱི, अपोनग, a king of the name, RK.

ལྔ་ཡི, अये, ind. a vocative ptcl. or a kind of gentle address, NA, 7. 22.

ལྔི་མ་, 1 अहो, ind. a word showing surprise or wonder, NA, 6. 2, 7. 24. 10. 4, 13. 2; PD, 30^a; 2 हन्त, ind. a ptcl. implying joy, surprise, or grief, BC, 62^d.

ལྔུལ་, उत्पल, n. a lotus, blue lotus, BC, 57^a.

II. SANSKRIT-TIBETAN

अ

अंशु, m. འོ་ཟེར, a ray, beam of light.

अंशुक, 1 (i) n. གོས, a cloth, (ii) m.

འོ་, a ray ; 2 འོ་ཟེར་དང་ལྔ་ན
with a ray.

अकरोत्, vb. གུས, made.

अकारण, གྱུ་མེད་པ, without a cause.

अकारयत्, vb. གུས, got (it) made.

अकार्षाम्, vb. མཇོན, they two did.

अकाल, m. དུས་མེད, a wrong or bad time.

अकृत, མ་གུས, not done, not gained.

अकृतज्ञता, f. གུས་པ་གཞོན་པ་མ་ཡིན་པ,
ungratefulness.

अकृत्य, གྱ་མིན, that which is not to be done.

अङ्क

अकृत्वा, gd. *མ་གུས, having not done.

अक्रम, འཇུག་པར་གྱ་བ་མ་ཡིན་པ, not to be followed.

अक्रियावत्, གྱ་བ་མི་ལྔ་ན, without any action.

अक्षय (*कूर), མི་ཟད, exempt from decay.

अक्षि, n. ལིག, the eye.

अगार, n. ཁྱིམ, a home.

अग्नि, m. ལེ, fire.

अग्रतस्, ind. མཐུན་ཏུ, in front of, before.

अग्रयायिन, m, ལྷ་བླ་མ, a leader.

अग्लान, འགྱི་བ་མེད་པ, n. not fading.

अङ्क, m. 1 ཏྲགས, a mark ; 2 བང,
the lap.

अद्भुत

अद्भुत, m. n. མུ་གྲུ, a sprout, shoot.

अङ्ग, n. 1 ཡན་ལལ།, 2 ལུས།, the body, a limb,

अङ्गना, f. ལུང་མེད།, a woman.

अङ्गुली, f. སྒོ་མོ།, a finger.

अचल, m. རི་པོ།, a mountain.

अचिन्त्य, བསམ་གྱིས་མི་སྦྲུབ་པ། un-thinkable.

अच्युत, མི་གཏོ།, not perishing.

अज्ञान, n. མི་ཤེས།, ignorance.

अञ्जलि, m. 1 ཐལ་མོ།, 2 སྒྲིམ་པ།, the hollow of the hands joined together,

अण्ड, m. n. སྒོ་ང།, an egg.

अतस्, ind. 1 དེ་ནས།, 2 དེ་ཕྱིར།, 3 དེའི་ཕྱིར།, 4 འདི་ལས།, there-fore.

अति-, prefix, ཤིན་ཏུ།, exceedingly.

अदृष्ट

अतिक्रमाय (*अतिक्रमेत्), འདེད་བྱའི་

ཕྱིར།, for stepping beyond.

अतिक्रान्त, བས།, passed.

अतिथि, m. མགྲོན།, a guest.

अतिमहत्, ཤིན་ཏུ་ཆེ།, very great or big,

अतिरेक, m. 1 འཕགས་པ།, lit. आर्य, noble ; 2 རྒྱལ་པ།, excess.

अत्यन्त, adv. མཆོག་ཏུ།, excessively.

अत्यन्तसाहसिक, ཤིན་ཏུ་སྦྱབ་ཆོད་ལྔན།, very bold or adventurous.

अत्यय, m. མངས་པ།, passing away,

अत्र, ind. འདིར།, here.

अथ, ind. 1 ཅི་ཤེ།, 2 དེ་ནས།, then, and, if, supposing,

अथवा, ind. 1 ཡང་ན།, 2 འཕ།, or.

अदस्, pron. འདི།, that (lit. this).

अदृष्ट, མ་མཐོང།, not seen.

अद्भुत

अद्भुत, n. རྩོམ་པ་ལྔ་པ་, a miracle.

अद्य, ind. 1 ད་ལྟར, 2 དེ་རིང, 3 དེང,
to-day.

अद्यापि, ད་དྲིང, even to-day.

अद्राक्षीत, vb. མཐོང་མེད, saw.

अद्वितीय, གཞིས་པ་མེད་པ་, अद्वितीय,
without the second.

अधर, m. མུཌ, the lip.

अधरीकृत, དམན་པ་ཉིད་བྱས, surpas-
sed, beaten down.

अधिक, adv. ལྷག་པར, more.

अधिकार, m. སྐབས, right.

अधिकृत्य, gd. དབང་ཏུ་བྱས, having
possessed.

अधिगति, f. འགྲོ་བ་, attaining.

अधिगच्छति, vb. ཐོབ་པར་གྱུར, gets.

अधिप, m. བདག, a lord.

अधिपतेय, དབང་པོ་, ruling or deter-
mining.

अनन्यनेय

अधिवासना, f. ལྷག་གནས, assent,
acceptance.

अध्यात्म, ཁང་བདག, concerning the
self.

अध्याय, m. ལེན, a chapter.

अध्यावसति, vb. གནས་པ་, resides.

अनगारिका, f. ཁྱིམ་མེད་པ་, home-
less (life).

अनङ्ग, m. ལུས་མེད, body-less,
i. e. cupid.

अननुज्ञात, གནང་བ་མེད་པ་, not per-
mitted.

अनन्तर, adv. 1 རྗེས་ལ་, 2 དེ་མ་གྲག་,
3 དེ་མ་གྲག་པ་, 4 འོག་ཏུ་, 5 འོག་
ཏུ་འང་(འོ་འོ་འོ་), after.

अन्न, n. ཟས, food.

अन्नदातृ, ཟས་སྤེར་པ་, one who gives
food.

अनन्यनेय, གཞན་གྱི་རྒྱིང་མི་འཛིག་

अनर्थोपसंहित

བར་འགུར་བ།, not to be led or
guided by others.

अनर्थोपसंहित, གཞོན་པ་དང་ཐུན་པ།,
mischievous, harmful.

अनर्ह, མི་འོས།, not worthy.

अनागत, མ་བྱུང་བ།, not come, fu-
ture.

अनागम, འོང་བ་མེད་པ།, without com-
ing.

अनात्मन्, 1 བདག་མེད, 2 བདག་མིན།,
not self.

अनानार्थ, ཐ་དད་དོན་མིན།, having not
different things.

अनाभास, སྒྲུང་བ་མེད་པ།, without a
reflection.

अनालम्बन, 1 དམིགས་མེད་པ།, 2
དམིགས་པ་མེད་པ།, not depend-
ing on, or resting upon.

अनाश्रय, རྟེན་མ་ཡིན་པ།, without any
support.

अनुगामिन्

अनाहित, མ་བསྐྱེད་པ།, not produced.

अनित्य, མི་དྲག་པ།, not eternal.

अनिदर्शन, བསྟན་དུ་མེད་པ།, that
which cannot be pointed out.

अनिन्दित, མི་སྐྱད།, not blamed.

अतिपृथु, ཤིན་དུ་ཆེ་བ།, very wide.

अनियम, m. མ་ངེས།, absence of
certainty.

अनिरोध, འགག་པ་མེད་པ།, without
suppression.

अनिर्गम, འགོ་མེད་པ།, without go-
ing out.

अनिष्ट, མི་འདོད་པ།, undesirable.

अनुकम्पया, f. 3rd. case, སྙིང་བརྩ
བ་ཏེ་བར་བརྩུང་ཤེ།, with kind-
ness. See p. 362.

अनुगच्छत् pr. pl. (lit. अनुगत),
རྗེས་སྤྱ་འོངས།, following.

अनुगामिन्, རྗེས་སྤྱ་འབྲང་བ།, a fol-
lower, following.

अनुग्रह

अनुग्रह, imp. ཕན་ཐོགས་ , do treat with kindness.

अनुग्रह, m. $\text{རྒྱུ་མཁུ་བརྒྱུང་བ་}$, a favour.

अनुग्राह्य, རྒྱུ་མཁུ་གཞུང་བྱ , fit to be favoured.

अनुच्छेद, ཆད་པ་མེད་པ་ , without destruction.

अनुतिष्ठामि, vb. གནས་པར་བྱ , I do.

अनुत्पन्न, སྐྱེས་པ་མ་ཡིན , not originated.

अनुत्पाद, སྐྱེ་མེད་པ་ , having no origination.

*अनुत्सृज्य, gd. ས་སྤངས་ , having not given up.

अनुद्विप्त, འཇིགས་པ་མེད་ཅིང་ , not anxious, not frightened.

*अनुपगम्य, gd. སྤངས་པ་ , having not approached, (lit. अनुपगम, m.).

अनुपरिगृह्य, gd. སྤངས་ཏི , having received.

अनुवर्तिन्

अनुपूर्वेण, 3rd case, རིམ་པ་བཞིན་ , in regular order.

अनुभवत्, pr. pl. ཉམས་སུ་བྱང , feeling.

अनुभूयताम्, imp. $\text{ཉམས་སུ་བྱོང་བར་བྱས་ཤིག}$, let (it) be felt.

अनुमान, n. རྒྱུ་མཁུ་དབག་པ་ , inference.

अनुमेय, $\text{རྒྱུ་མཁུ་དབག་པར་བྱ}$, inferable.

अनुमोदनी, རྒྱུ་མཁུ་ཡི་རང་ , approving, causing pleasure.

अनुयोग, m. སྦྱོར་བ་ , applying oneself to.

अनुराग, m. ཆགས་པ་ , love.

अनुरूप, 1 རྒྱུ་མཁུ་མཐུན , 2 རྒྱུ་མཁུ་མཐུན་པ་ , corresponding, equal.

अनुरोध, m. ངོ་ , consideration, obedience (lit. मुख, n. mouth).

अनुवर्तिन्, རྒྱུ་མཁུ་ , one who follows.

अनुव्यञ्जन

अनुव्यञ्जन, n. དཔེ་བྱིད, the secondary marks.

अनुशंस, m. རྒྱུ་སྤྲུལ་གྱི་ཕ་ལྷོ་བཤམ་པ་, praise, profit.

अनुशिष्ट, རྒྱུ་སྤྲུལ་གྱི་ཕ་ལྷོ་བཤམ་པ་, instructed.

अनुष्ठेय, བསྐྱེད་པར་བྱ་, to be done.

अनुसर्तव्य, རྒྱུ་སྤྲུལ་འབྲངས་པར་བྱ་, to be followed.

-अनुसार, m. 1 བཞིན་ 2 ལྟར, in accordance with.

अनुसृत्य, gd. བཞིན་, having persued, according to.

अनेकार्थ, དོན་ཅིག་མིན་, having no one thing.

अनेन, 3rd case, འདིས, by this.

अन्त, m. མཐའ, an extremity, end.

अन्तरात्मन्, ཉང་བདག་, the inner self.

अन्तरित, བསྐྱིབས་, covered.

अपयन्ति

अन्तरीक्ष, n. སྒྲིང་དག, the sky.

अन्तराल, n. བར་, intermediate space or time.

अन्तरे, ཉང་དུ, inside.

अन्तिक, ཉུང་, near.

अन्ते, 7th case, མཐའར་, near.

अन्ध, འཛིང་བ་, blind.

अन्य, ལེན་མེད་, other.

अन्योन्य, ཕན་ཚུན་, each other.

अन्विष्य, gd. བདུགས་ནས་, having considered or searched for.

*अन्वेति, vb. ཐོབ་, follows (lit. gets).

अप्, f. རྩུ་, water.

अपकार, m. གཙོད་བྱིད་, mischief, harm.

अपनयत् pr. pl. སེལ་གྱིང་, removing.

अपयान्ति, vb. འབྱེད་པ་, go away.

अपर

अपर, मा०, other.

अपश्यत्, vb. म०, saw.

अपि, ptcl. 1 एव, 2 अत्र, 3 च, it denotes emphasis, also, too, etc.

अपुण्य, ब०, demeritorious act.

अपूजयत्, vb. म०, worshipped.

अपूर्व, 1 पूर्व, 2 पूर्व, not preceded.

अपेक्ष, न०, expectation, hope.

अपोढ, व०, removed.

अपोनग, म०, a proper name.

*अप्रतिवेद्य, gd. म०, having not informed (lit. अकृत).

अप्रतिष्ठ, म०, not firmly fixed.

अप्रत्यय, म०, having no condition.

अभि-

अप्रत्ययमेव, म०, not consisting of a condition.

अप्रत्ययवत्, म०, not having a condition.

अप्रमाद, m. म०, carefulness, vigilance.

अप्रिय, म०, not dear.

अबोध, म०, devoid of intellect, foolish.

अब्रवीत्, vb. 1 ब्रू, 2 ब्रू, said,

अभक्त, म०, one without devotion.

अभयदातृ, म०, one who gives the assurance of safety.

अभवत्, vb. भू, was.

अभाव, m. 1 अ, 2 अ, absence.

अभि, prefix, 1 अ, 2 अ, towards.

अभिज्ञ

अभिज्ञ, *མངོན་པར་ཤེས་*, experienced.

अभिधान, n. *བཟླ་ནི*, a statement, saying.

अभिधीयते, vb. *བཞིན*, is being said.

अभिधेय, *བཞིན་པར་བྱ་བ་*, to be mentioned, the subject matter.

अभिनिन्दनी, *མངོན་པར་དགའ་བ་*, rejoicing at.

अभिनिष्क्रमितुम्, inf. *མངོན་པར་བྱུང་བ་*, to go out, to renounce the world.

अभिनिष्क्रान्त, *མངོན་བྱུང་བ་*, went out, or renounced the world.

अभिनिष्क्रमिष्यति, vb. *མངོན་པར་འབྱུང་*, will go out, will renounce the world.

अभिप्रवर्तते, vb. *སྐྱེ་འབྱུར་*, springs, proceeds.

अभिप्राय, (for *प्राय*), m. *བསམ་པ་*, intention.

अभिसन्धि

अभिमूत, *ནོན་པ་*, overcome.

अभिभूय, gd. *བཤམ་ཟུང་*, having overpowered,

अभिमुख, 1 *མཐུན་སྦྱོང་ལས་*, 2 *མངོན་པར་སྦྱོང་ལས་*, turned towards, friendly disposed.

*अभिरुह्य, gd. *ཕྱིན་ནས་*, having ascended (lit. *गत्वा*, having gone).

अभिलषित, *འདོད་པ་*, desired.

अभिलषितवत्, *མངོན་པར་འདོད་པ་བཞིན་*, like what is desired.

अभिलाप, m. *བཞིན*, an expression.

अभिलाष, m. *མངོན་པར་འདོད་པ་*, desire.

अभिवाञ्छित, *མངོན་པར་འདོད་པ་*, desired.

अभिसन्धि, m. *མངོན་དགོངས་*, a purpose, object.

अभिहित

अभिहित, བཤོད, said.

अभीतवत्, adv. འཇིགས་མེད་ལྟ་བུར, like one not frightened,

अभूत्, མ་གྱུར་པ, non-existent, what has not been.

अभूत्, vb. 1 གྱུར, 2 གྱུར. 3 གྱུར་བར་གྱུར, 4 ལྷམ་ཏུ་སེམས (lit. अमन्यत), was.

अभ्यतीत्, འདས་པ, past.

अभ्यधिक, ལྷག་པ, higher, greater.

अभ्यागत, ཁྱོན, arrived.

अभ्युदित, མཛེན་པར་ཤར་པ, risen.

अभ्युद्भूत, ཤར, uprisen.

अभ्र, n. སྒྲིན, a cloud.

अभ्रान्त, མ་འཁྲལ་པ, not mistaken.

अमध्यम (प्रतिपद्), མཛེ་(ལམ་)ས་མ་ཡིན་པ, not middle (path).

अरण्य

अम्बा, f. ཡུམ, mother.

अमी, pron. འདི་དག, those (lit. इमे, these).

अमुक्तविश्रम्भ, adv. སློ་པེབས་པར, not having lost the confidence.

अम्बु, n. རྒྱུ, water.

अमृत, n. བདུན་ཅི, nectar, immortality.

अमृतपद, n. འཆི་མེད་གནས, the cause of immortality.

अम्मोज, n. བཀ, a lotus.

अयम्, pron. 1 འདི, 2 འདིས, this.

अयस्, n. ལྷགས, iron.

अयि, ind. གྱེ, a vocative particle, oh.

अयुक्त, མི་རིགས, not right.

अये, ind. ཨ་ཡེ, a vocative ptcl, o.

अरण्य, n. དགོན་པ, a forest.

अराति

अराति, m. དག་ལྷན་, an enemy.

अरूपिन्, དབྱང་རྒྱ་མཚོ་, that which is
not determined or ascertained.

अर्क, m. ཉི་མ་, the sun.

अर्घति, vb. ཤོད་, deserves.

अर्घ्य, n. 1 ཡོན་ཏུ་, 2 མཚོད་ཡོན་,
water with such other things
as flowers offered in worship
of a god or in reception of
a guest.

अर्चन, n. མཚོད་པ་, worship.

अर्चित, མཚོད་, worshipped.

अर्थ, m. 1 རོན་, object, purpose,
necessity ; 2 རོར་, wealth.

अर्थिन्, སྒྲིང་པ་, one who begs, de-
sirous, a suppliant.

अर्ध, m. n. སྟེན་, half, half por-
tion.

अर्ह, འོས་, deserving.

अवगच्छामि

अर्हति, vb. འོས་(པ་), deserves.

अर्हसि, vb. འོས་(པ་), you deserve.

अलङ्क, m. སྒྲུབ་ཅི་, red lac used
by women to dye their feet.

अलम्, ind. 1 ཚོས་, 2 མཐོང་པ་, 3
ཤིན་རྒྱ་མངས་པ་, sufficient, en-
ough,

अलङ्कार, m. སྒྲིན་, an ornament, a
figure of speech.

अलङ्कृत, སྒྲིན་ནོམ་པ་, adorned, orna-
mented.

अलि, m. སུང་པ་, a bee.

अल्प, 1 རྒྱང་ཏུ་, 2 རྒྱང་བར་གྱུར་, 3
ཉང་པ་, 4 དལ་བུ་, small, little,

अल्पभाषिन्, དལ་བུས་སྒྲུབ་, speak-
ing little.

अल्पश्रुत, ཐོས་པ་ཉང་པ་, not learned.

अवगच्छामि, vb. རྟོགས་, I under-
stand.

अवची

अवची, vb. aor. གློམ་པ་, said.

अवतीर्य, gd. 1 མངོན་པར་བབས་ནས་, 2 གུང་མེ, having come down.

अवदान, n. 1 རྟོགས་བརྗོད་པ་, 2 རྟོགས་པ་བརྗོད་(པ་). a great or glorious act.

अवमन्येत, (न) vb. opt. མྱོང་བྱ, one should not contempt, i. e. should accept (Tib. lit. should accept).

अवमुच्य, gd. ཀུན་ནས་བཏོགས་ནས་, having taken off.

अवलोकयत्, pt. pl. རྟོམ་པར་བལྟ་ཞིང་, looking, seeing.

अवलोकयाव, vb. ཉེ་བར་མཆོད་པ་, let us two look at.

अवलोक्य, gd. 1 བལྟས་ནས་, 2 བལྟས་ཀྱི (lit. अवलोकिते), having seen.

अवश, 1 དབང་མེད་པ་, dependent.

अविज्ञप्तिक

अवसर, m. 1 སྐབས་, 2 མིང་, occasion, opportunity.

अवसरत्, pt. pl. གནས་པ་ཟག་ཅིང་, falling down.

अवसीदन्ति, vb. འཇིག་པར་འགྱུར་, they come to an end.

अवस्तु, དོན་མེད་པ་ a worthless thing.

*अवस्थानुम्, inf. གནས་པར་བྱ་བ་, to remain.

अवस्थान, n. གནས་, remaining.

अवस्थित, 1 འདུག་པ་, 2 གནས་, 3 རྟོམ་པར་གནས་, remained.

अवातरन्, vb. བབས་པར་གྱུར་, they came down.

अवाप्त, ཐོབ་གྱུར་, attained.

अवाप्ति, f. ཐོབ་, attainment.

अविचलित, གཡོ་མེད་, unmoved.

अविज्ञप्तिक, རྟོམ་པར་རིག་པ་མེད་པ་, without intimation.

अविद्यमान

अविद्यमान, pr. pl. ཡོད་མིན, not existing.

अविशुद्ध, ལྷོག་མ་པ, impure.

अवैमि vb. རིག, I understand.

अवोचत्, vb. aor. 1 སྟེན་པ, said.

अशाश्वत्, རྟག་མེད་པ, not eternal.

अशास्त्रज्ञ, བསྟན་བཅོས་མི་ཤེས་པ, one who does not understand a śāstra.

अशिक्षित, མ་བསྟུན་པ, not learned.

अशीति, f. བརྒྱ་ཉེ་ཅུ, eighty.

अशून्य, ལྷོང་མིན, not void.

अशेष, མ་ལུས་པ, all.

अश्रु, n. མ་ཆི་མ, a tear.

अश्व, m. རྟ, a horse.

अश्वतरी, རིའུ་མོ་, a she mule.

अश्वता, རྟ་ཉིད, the nature of a horse.

अस्ति

अष्टन्, བརྒྱ་དྲུག་པ, (lit. अष्टम, eighth), eight.

अष्टाङ्गिक, ཡན་ལག་བརྒྱད, eight-fold.

असत्, 1 (i) མེད, (ii) ཡོད་མ་ཡིན, not existing ; 2 དམ་པ་མིན, bad.

असत्त्व, n. མེད་པ, non-existence.

असन्निधान, n. 1 ཉེ་བར་མི་གནས, 2 མི་ཉེ་བ, absence of vicinity.

असम्पन्न, m. མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས, a dissimilar instance or one in which the major term is not found.

असमर्थ, མ་ལུས, unable, unfit.

असि, m. རལ་གྱི, a sword.

असित, རྒྱུ་པོ་, black, a proper name.

असुप्तमात्र, མི་ཉལ་ཅས, as soon as not slept.

अस्ति, vb. 1 རྟུན, 2 མ་ཆིས, 3

अस्थान

ཡིན, 4 ཡོད, 5 ཡོད་པ, is, exists.

अस्थान, གནས་མ་ཡིན་པ, an improper place or occasion.

अस्थानु, གནས་མིན, an improper place.

अस्मद् (अहम्), personal pron. 1st pers., 1 ཁོ་ཁོ, 2 ང, 3 བདག
(ཅག like རྣམས་ added to them denotes the plu. num.), 4 རྣ་མོ་ལ, I, we.

अस्मि, vb. 1 བདག, 2 ཡིན, am.

अस्मि कारितः, བྱེད་ཏུ་བཟུག་པ, I was made do.

अस्मिन्, pron. loc. འདི་ན, here.

अस्य, अस्याः, pron. gen. 1 འདི, 2 འདིའི, of this.

अस्वयंमय, བདག་གི་རང་བཞིན་མིན, non-self-possessor.

अस्वमय, བདག་དངོས་མིན, non-self-possessor.

आकाङ्क्षा

अहन, n. ཉིན, day.

अहिंसक, འཚོ་བ་མིན, not injurious, not mischievous.

अहिंसा, f. མི་འཚོ་བ, abstaining from killing or giving pain to others.

अहेतु, སྐྱོ་མེད, without the cause.

अहो, ind. ཅེ་མ, a word indicating surprise.

आ

आ, ptcl. བར་ཏུ, a word expressing the limit inclusive or exclusive.

आकर्णना, f. ཐོས་པ, hearing, listening.

आकर्णयत, pt. pl. ཉན་བར་བྱེད་པ, listening.

आकर्णयन्ति, vb. ཉན་བར་བྱེད་པ, are listening.

आकर्ण्य, gd. ཐོས་ནས, having listened.

आकाङ्क्षा, f. འདོད་པ, desire.

आकाश

आकाश, m. n. ཀས་མཁའ་, the sky.

आकृष्य, gd. བཀྲང, having drawn or bent.

आक्रमेय्य, vb. opt. ཚུགས་པར་
འགྱུར་ཞིང, may attack.

आख्य, ཞེས་པ, called.

आगच्छत्, vb. བྱོན་པ, came.

आगत, 1 མཆིས་, 2 བྱུང་བ་, 3 འོངས་
come, arrived.

आगमन, n. འོངས་པ, coming.

आगम्य, vb. imp. ག་གགས་ཤིག་,
wait (Tib. lit. go).

आगम्य, gd. འདུས་ནས་, having
come.

आचार, m. སྒྲིབ་, practice.

आचार्य, m. སྒྲོབ་དཔོན་, a teacher
or preceptor.

आजिह्व (व्याजिह्व), ཀྱན་ཏུ་འབྱོབ་པ་,
crooked or turned completely.

आत्मनैरात्म्योर्मध्यम्

आजीव, m. འཚོ་བ་, livelihood.

आज्ञप्त, བསྟན་, ordered.

आज्ञा, f. ཇེས་སུ་བསྟན་པ་, an order.

आज्ञापित, ཇེས་སུ་བསྟན་, ordered.

आञ्जस, འང, direct.

आडम्बर, m. སྒྲེ་སྒྲོགས་, a drum
used in a battle.

आतुर, གཞིར་, afflicted.

आत्थ, vb. 2nd pers. sing. ག་སྐུང་བ་,
you say.

आत्मन्, 1 བདག་, 2 བདག་ཉིད་, 3 རང་,
self.

आत्मकाय, m. ལུས་, the body (Skt.
lit. one's own body).

आत्मगत, adj. adv. བདག་ཉིད་གྱིས་
ཆོགས་པར་, aside.

आत्मनैरात्म्ययोर्मध्यम्, གཉིས་ཀྱི་དབུས་,
the middle of the states of at-

आदधान

man and anātman (Tib. lit.
द्वयोर्मध्यम्, the middle of the two).

आदधान, pt. pl. མཛོད་པ།, creating.

आदर्श, m. མེ་ལོང་།, a mirror.

आदाय, gd. 1 གླངས་ནས།, 2 ཡོངས་
བཟུང་ནས།, having taken.

आदि, 1 (i) སྡོན་, (ii) ཐོག་མ།, first ;

2 (i) ལ་སློགས་པ།, (i) སློགས་པ།,
beginning with.

आदित्य, m. ཉི་མ།, the sun.

आनन्द, m, 1 ཀྱན་དགའ་ལྡན་, happy,
a proper name ; 2 དགའ་བ།,
happiness, joy.

आनय, vb. imp. 1 གསོལ་གྱིས། (lit.
ཤུཅྱ།, ask), 2 གསོལ་མཛོད་,
bring.

आन्तर, 1 ཉང་, 2 ཉང་པ།, internal
(Buddhist).

आपूर्यमाण, pt. pl. འགོངས་པར་
བྱེད་པ།, being filled up.

आरस्यक

आप्नोति, vb. ཐོབ་ཅིང་།, obtains.

आवभाषे, vb. གསུངས་པ།, said.

आभा, f. འོད་, light, splendour.

आमन्त्रयामास, vb. pf. སྒྲུས་པ།, ad-
dressed.

आमर्श, vb. pf. རིག་གུར་ཅིང་།,
touched.

आमुख, n. སྐབས་དབྱིབ་ a prologue
or prelude of a drama.

आयतन, n. 1 སྒྲེ་མཆེད་, the six or-
gans of sense and the objects
thereof ; 2 གནས།, a place,
house.

आयति, f. སྤྱི་མ།, the future time.

आयाति, vb. འགྱུར།, comes, gets.

आयास, m. 1 རལ་བ།, 2 གདུང་བྱེད་,
pain, fatigue.

आयुस्, n. སྐུ་ཚེ།, life, duration of
life.

आरस्यक, གནས་ནས་བྱུང་།, produced
in a forest.

आराधयन्ती

आराधयन्ती, f. pr. pl. 1 མཉེས་པར་

བྱེ་ཅིང, 2 བསྟེན, worshipping,
paying respect.

आरुह्य, gd. འཛོལ་ས་དྲེ, having
mounted.

आरुह, ཚིབས, mounted.

आरोग्य, n. རྟ་ས་མཚིས་པ freedom
from disease.

आरोचयति स्म, རྫོལ་ས, said.

आरोप्य, gd. བཞག་ནས, having
placed.

आर्त, 1 ཉམ་གྲག, 2 བཞེར, distress-
ed, afflicted.

आर्ति, f. བཀྲུང་བ, pain.

आर्द्र, རྫོན་པ, wet.

आर्य, 1 རྩོ་བོ, 2 འཕགས་པ, lord,
master, noble.

आर्या, f. འཕགས་མ. See आर्य.

आलक्ष्य, བཞེན་ས, visible, apparent.

आशु

आलम्बन, n. དམེགས་པ, resting
upon, or that upon which one
rests.

आलवाल, n. ཀྲོ་ར, a basin or trench
for water round the root of
a tree.

आलोक, m. སྤང་བ, light.

आवर्जित, ཀྱལ་དྲུ་ཆེས་པར་གྱུར, in-
clined, bent down.

-आवह, འདེན, one that brings
about.

आविष्ट, རོན་པ, overcome, entered.

आवृत, བྱུས, surrounded.

आव्रज, imp. ཤོག, come back.

आशङ्का, f. རོགས་པ, fear.

आशा, f. སྤེང་པའི་བསམས་པ, hope,
expectation.

आशीविष, m. སྦྱལ, a snake.

आशु, 1 རྫོན་པར, 2 བྱུར་དྲུ, quick.

आश्रय

आश्रय, n. རོ་མཚར, wonder.

आश्रमपद, n. 1 བསྟོན་གནས, 2 གཏུང་གནས, 3 གནས. a hermitage.

आश्रय, m. གནས་པ, a resting place.

आश्रित्य, gd. བརྟེན་ནས, having recourse to.

आसंसार, འཁོར་པ, till the world.

आसन, n. སྡོག, a seat.

आसन्न, ཉེ་བ, near.

आसन्नस्थित, ཉེ་བར་གནས་པ, standing near.

आसाद्य, gd. ཕྱིན་དེ, having reached.

आस्पद, n. གནས, a place.

आस्फालित, རབ་དྲུབ་སྒྲུན་པ, flapped.

आह, आहुः, vbs. 1 ཁ་རེ, 2 སྒྲས (པ). 3 གམུངས་པ, says, say, said.

आह्वय, gd. བོས་དེ, having called.

इति

आह्वय, m. བོད, a name, appellation.

आहो, ind. འཁ, an interjection expressing doubt, or.

इ

इन्तु, m. བྱ་རམ་གིང, sugar-cane.

इच्छत, pr. pl. འདོད, desiring.

इच्छति, vb. 1 འདོད, 2 འདོད་པ, desires.

इच्छा, 1 འདོད, 2 འདོད་པ, desire.

इच्छामि, འཚལ, I desire.

इच्छेत, འདོད, one may desire.

इतस्, ind. འདིར, here.

इति, 1 ཅེས, 2 ཅེས་བྱ་བ, 3 ཅེས་སོ,

4 སྒྲམ་དྲུ, 5 སྒྲམ་དྲུ་སེམས, 6 རེ,

7 རེ་སྒྲམ. 8 རེ་ཁྱར, 9 རེ་ནས,

10 རེའི་ཕྱིར, 11 ཞེས, 12 ཞེས་

པ, 13 ཞེས་བྱ, 14 ཞེས་བྱའོ, 15

इदम्

ཞི་བྱ་བ, 16 ཞིས་བྱ་བ་ནས, 17
ཞིས་བྱ་བ་ཡིན, 18 ཡིན་པས་ན, a
ptcl. generally used to re-
port the very words spoken or
supposed to be spoken by
some one ; besides it has vari-
ous senses, such as cause,
purpose or motive ; thus, so, of
this nature, illustration.

इदम्, pron. 1 *དེ (lit. तद्, that),
2 འདི, 3 *འདི་སྐད (lit. एवम्),
thus, this.

इदानीम्, ind. 1 ད, 2 ད་ཅང, 3 ད་
ལན, now, this time.

इन्द्र, m. དབང་པོ, lord, the king
of gods.

इन्द्रिय, n. དབང་པོ, an organ of
sense.

इमी, pron. འདི་དག, these two.

इयम्, pron. f. འདི, this.

उक्त

इव, ind. 1 འདྲ, 2 མཚུངས, 3 ལྟར,
4 ལྟ་བུར, 5 བཞིན. 6 བཞིན་ཏུ,
like.

इष्ट, 1 འདོད་དག, 2 འདོད་པ, de-
sired.

इष्वस्त्र, n. འཕོང་རྩལ, that by which
an arrow is thrown, a bow.

इष्वस्त्रशिक्षित, འཕོང་བསྐྱབས་པ, train-
ed in archery.

इह, ind. 1 འདི, 2 འདིར, 3 འདི་
ན, 4 འདི་ལ, here, in this
world.

ई

ईदृश, 1 འདི་ལྟ, 2 འདི་འདྲ, of this
kind.

ईप्सित, འདོད་པ, desired.

ईषत्, ind. ཅུང་ཟད, slightly.

ईर्ष्या, f. སྐྱག་དོག, envy, jealousy.

उ

उक्त, 1 བཤད, 2 བསྟན(པ), 3

उक्तवत्

བཟུན་པ་ཡིན, 4 སྒྲུལ་(བ) 5

ཟེར, said,

उक्तवत्, གསུང, one who said.

उक्ता, gd. 1 བཞིན or བཞིན་ནས, 2

གསུངས་ནས, having said.

उग्र, དག་པོ, acute, serve.

उचित, རྒྱུ, fit.

उच्यते, vb. 1 ཅེས་ཀྱི, 2 བཞིན་(བ).

3 བཟུན, 4 བྱ་བར་བཞིན, 5

ཅེས་ཀྱི, 6 ཞེས་ཀྱང, it is said.

उच्यमान, pr. pl. pass., བཞིན་བ, that which is being said.

उज्ज्वल, རབ་འབར, bright.

उज्झित, རྟོར་བར་གྱུར, left, abandoned.

उड्डराज, m. སྐར་མའི་རྒྱལ་པོ, the moon.

उत, ind. 1 འཕ, 2 འཕ་དེ་ན, and, also, or.

उत्पादयेत्

उत्क्राण्डित, འདྲོད་བ, anxious.

उत्क्रम्य, m. རབ་འདྲར, tremor.

उत्तम, མཚོག, best.

उत्तर, རྒྱུ, the north.

उत्थाय, gd. འངས་དེ, having got up.

उत्थास्यति, ཡམ་དུ་འངས་ཀྱི་བར་དུ, till he will get up.

उत्पद्यते (०न्ते), vb. 1 སྐྱེད, 2 སྐྱེ་བ, come(s) into being.

उत्पतनज्ञ, བྱར་ཤེས, one who knows how to fly.

उत्पन्न, སྐྱེ་བ, came into being.

उत्पल, n. ལྷ་ལྷ་ལ, a blue lotus.

उत्पादयति, vb. སྐྱེད་པར་བྱེད, makes, produces.

उत्पादयेत्, optative, 1 བསྐྱེད, 2

འབྱུང་བ, may or should produce.

उत्फुल्ल

उत्फुल्ल, रवःक्रुश, opened, fully
blown.

उत्सर्ग, m, गार्हपत्य, offering.

उत्सव, m. दशहरा, a festival.

उत्सर्ज, vb. pf. देव, gave up,
cast off.

उत्सृज, 1 रवःक्रुश, 2 रवःक्रुश, raised,
increased.

उत्सृज, शिरःक्षय, anxiously desirous,
eagerly expecting.

उद्, prep. रवः, up.

उदान, m. केवःवःक्षय, an ins-
pired speech.

*उदानयति स्म, vb. केवःवःक्षय, uttered an inspired speech.

उदार, सु, beautiful.

उदाम, 5, unrestrained.

उद्भूत, सु, came into being.

उद्यान, n. 1 सु, 2 सु, a park, garden.

उपदेश

उद्विग्नमानस, विद्वद्, disgusted.

उद्वहन, n. रवः, holding, sup-
porting.

उन्मील्य, gd. सु, having opened.

उन्मुख, रवः, looking up.

उप-, prefix. 1 के, 2 के, 3
5, near, etc.

उपकल्पय, imp. सु, arrange.

उपकार, रवः, help.

उपकारिन्, रवः, helping.

उपचय, m. सु, accumulation.

उपदिश्यते, vb. के, रवः, being
instructed.

उपदेश, m. 1 रवः, 2

के, रवः, 3 के, रवः, 4 के, रवः, 5 रवः, advice.

उपनिमन्त्रयति

उपनिमन्त्रयति स्म, vb. བདར་ཏྲི་ in-
vited.

उपनेतृ, འཇགས་སྒྲོལ་, a preceptor
who performs the *Upanayana*
ceremony, *Ācārya*.

उपपद्यते, vb. 1 ཐང་, 2 འཕྲད་པར་
འགྱུར་, becomes reasonable.

-उपम, 1 དཔེར་, 2 མཚུངས་པ་, like.

उपमार्थेन समाः, དཔེ་དོན་མཚུངས་པ་, in
comparison equal.

उपयोगिन, ཕན་པ་, favourable.

उपलक्ष्य, gd. ཉིར་མཚོན་དེ་, having
observed.

उपलब्धि, f. དམིགས་པ་, perception,
understanding.

उपवास, m. བསྟེན་གནས་, fasting.

उपविष्ट, འདུག་(པ་), seated.

उपवीणयति, vb. གྲུད་མངས་དང་ཟླན་
བའི་གྲུ་ལེན་པར་བྱེད་, is playing

उपार्ध

on a *Vīṇā* (Tib. lit. is singing
with a *Vīṇā*.)

उपशम, m. ཉིར་ཞི་, cessation.

उपशोभित, ཉི་བར་མཛོས་ཤིང་, deco-
rated.

उपसेविन्, ཉི་བར་བསྟེན་པ་, serving.

उपसङ्गम्य, gd. ཕྱིན་པ་, having ap-
proached.

उपसङ्गामत्, vb. 1 མིང་, 2 *མིང་ནས་
approached, went.

उपसंग्रह, m. འཛོན་པ་, a collection.

उपस्थान, n. གནས་, attendance.

उपादान, n. ཉི་བར་ལེན་པ་, holding,
attachment.

उपानयेयम्, optative, ཉི་བར་ལེན་པ་
I should bring near.

उपाय, m. ཐབས་, means.

उपार्ध, m. n. ཕྱིད་, half, nearly
half.

उपेक्ष्य

उपेक्ष्य, चण्ड-श्लेख-सु, to be over-looked.

उपेत्य, gd. छि-वर-वज्र-स-रक्ष, having taken.

उपेय, घन-स-स-सु, to be affected by means.

उभ, गति-स, both.

उभय, 1 गति-स, 2 गति-स-ग, both.

उवाच, vb. pf. श्लेख, said.

उष्ण, र्द-स, hot, warm.

ऊचे, vb. pf. चण्ड-स, said.

ऊर्ध्व, श्वे, above, in the upper region.

ऋ

ऋषि, m. चण्ड-श्लेख, a sage, seer.

ऋद्धि, f. हु-द-सु, miracle.

ऋते, ind. 1 स-गति-स, 2 र्द-स, without.

एव

ए

एक, 1 गति-स, 2 गति-स-रि, 3 गति-स-स, one.

एकघन, स-स, one solid mass.

एककिन्, गति-स-सु, alone.

एकान्त, गति-स-सु, exclusively, in-variably.

एकैक, 1 र्द-र-स, 2 र्द-र-स, singly, a single one.

एतद्, 1 र्द, 2 र्द, 3 र्द-स, this.

एतर्हि, ind. र-स, now.

एतावत्, 1 र्द-रि, 2 र्द-रि-स, so much.

*एधते, vb. र्द-स-स-सु, (आप्तेति or आप्तेति), will obtain (Skt. lit. increases).

एव, ind. 1 र्द-स, 2 र्द-स-स, 3

एवम्

ཉིད, 4 ཉིད་དུ. 5 *འདྲ, an emphasizing or ascertaining, ptcl., exactly.

एवम्, ind. 1 དེ་སྐད་ 2 དེ་ལྟ་, 3 དེ་ལྟར་, 4 དེ་ལྟར་གྱུར་ན་, 5 དེ་བཞིན་, 6 དེ་བཞིན་དུ. 7 འདི་སྐད་, 8 འདི་སྐད་ཅེས་, 9 འདི་སྐད་དུ, thus.

एवमादि, དེ་ལ་སོགས་. such and the like.

एषः, एषा, pron. འདི, this.

एष्यति, vb. འོང་བ. will come.

एहि, vb. imp. ཤོག་, come.

ऐ

ऐश्वर्य, n. དབང་ཕྱུག་, supremacy, sovereignty.

ऐश्वर्याधिपत्य, n. དབང་ཕྱུག་གི་དབང་, lordship with supremacy.

कथञ्चन

ओ

ओघ, m. ལུ་བོ་, flood.

औ

औषध, n. སྨོན་, medicine.

क

कः, 1 གང་, 2 ཅི, 3 སུ. 4 སུ་ནི་ག་, who, what.

कतक, m. ཀ་ཏ་ཀ་ a kind of tree, *Strychnos Potatorium*. Its seeds rubbed upon the inside of water jars precipitates the earthly particles in the water.

कतम्, pron. 1 གང་, 2 གང་ནི་ན་, which.

कथम्, ind. 1 གང་གི་ཕྱིར་, 2 གང་ལས་, 3 ཅིས་, 4 ཅི་ལྟར་, how, why.

कथञ्चन, ind. 1 ཅིས་ཀྱང་, 2 ཅི་ནི་ག་ལྟར་, on any account, somehow.

कथन

कथन, 1 བསྟན་པ, 2 ལྟམ་པ, a statement.

कथय, imp. ལྟོམ, say.

कथयिष्यति, vb. འཆད་འགྱུར, will say.

कथयेत्, optative, ལྟོམ་པ, may say.

कथा, 1 བསྟན་པ, a talk, speech ; 2 རྣམ་ཐང, a story.

कथ्यते, vb. pass. བསྟན་པ, is being said.

कदली, f. ལྷ་ཡིང, a plantain tree.

कदा, ind. གང་གི་ཚེ་ན, when.

कदाचित्, ind. 1 རྣམ་ཡང, 2 རྣམ་ཞིག, ever.

कनिष्ठ, ལྷུང་པ, youngest.

कन्धक, m. བསྟན་པ་ལྟོན, lit. a praised one, the name of the horse of Siddhārtha.

कन्यका, f. ལོ་ན་མོ་མ, a girl.

करिष्यामि

कन्द, m. n. རྩེང་བྱ, a balbous root.

कन्दर, m. n. ལུང་པ, a cave.

कन्धरा, f. མགྲིན་པ, the neck.

कपिल, m. སེར་མུ, a sage of the name.

कमण्डलु, m. n. རིལ་པ, a water-pot generally used by ascetics.

कमल, n. བཟླ, a lotus.

कमललोचन, བཟླ་འཁྱིལ་ཅན, one with lotus-like eyes.

कर¹, m. ལག, the hand.

-कर², རྩེད་པ, that which produces.

करण, n. 1 གྱས་པ, 2 མཛད་པ, doing.

करणीय, གྱུ་པ, that which is to be done.

करिष्यति, vb. ft. གྱེད་པར་འགྱུར, will do.

करिष्यामि, vb. གྱེད, I shall do.

करिष्यामः

करिष्यामः, vb. ft. 1 བགྱེདྱེ, 2 བྱ, we shall do.

करुणा, མྱིང་ཇེ, kind.

करुणा, f. མྱིང་ཇེ, kindness.

करोति, vb. བྱེདྱེ(པ), does, or is doing.

करोतु, vb. imp. མཛོེདྱེ, let it do.

करोमि, vb. བགྱེདྱེ, I do.

करोषि, vb. མཛོེདྱེ, you do.

कर्ण, m. རྩྭ་(པ), the ear.

कर्तव्य, བྱ་བ, to be done.

कर्तुम्, inf. བྱ་བའི་ཕྱིརྱེ, to do.

कर्पूर, m. n. ག་བྱུརྱེ, camphor.

कर्मन्, n. ལས, work, deed, action.

कर्मान्त, m. ལས་ཀྱི་མཐའྱེ, the completion of a work, occupation.

कर्षति, vb. *རབ་དྲྀ་གཏུངསྱེ, drags away, (Tib. lit. torments).

कपरा

कलत्र, n. བུ་སྒྲོནྱེ, a wife.

कलन्दक, m. ཀ་ལན་དྲ་ཀྱེ, a squirrel.

कला, f. ཚྲ, a part.

कलित, བྱསྱེ, produced.

कल्प, m. 1 བསྐལ་ལ་བྱེ, a fabulous period of time ; 2 དབག་བསམསྱེ, thought, wish.

कल्पद्रुम, m. དབག་བསམསྱེ་ཤིངྱེ, the divine tree that fulfils all desire.

कल्पना, f. དེག་བྱེ, creating in mind, imagination.

कल्याण, n. དག་ལེགསྱེ, good.

कवल, m. n. བཟྱེ, a mouthful.

कवि, m. n. མྱེན་ངག་མཁནྱེ, a poet.

कश्चित्, pron 1 འགའ་ཞིག་, 2 ཅི་ཞིག་, 3 གཅིག་ཅིག་, 4 མུ་ཀྱངྱེ, a certain person.

कषय, n. བདརྱེ, rubbing.

कस्मात्

कस्मात्, pron. 1 ཅི་འདྲི་ཕྱིར, 2 ཅི་སྒྲུང
3 ཅི་འདྲི་ཕྱིར, 4 ཅི་འདྲི་སྒྲུང་དུ, why.

कस्य, pron. སྤྱི་ཡི, whose.

का, pron. 1 སྤྱི་ཞིག, 2 མ (lit.
no, not), who, what.

काम्, pron. f. སྤྱི, whom.

काक, m. བྱ་རེག, a crow.

काकली, f. ལྷན་ཅིང་སྤྲ་བ, a low and
sweet tone.

काङ्क्षित, འདོད་གྱུར་བ, desired.

काचित्, pron. f. འགའ, a certain
(woman).

काञ्चन, n. གཤམ་མེད, gold.

काञ्चुकीय, m. རྩུང་བྱམ, a chamberlain.

कान्त, མཛོས, beautiful.

कान्ति, f. མཛོས་པ, beauty.

कापुरुष, m. སྤོ་ཤལ, a mean con-
temptible fellow.

काम, m. 1 འདོད་(བ), 2 འདོད་

काश्यप

འཇོ་བ, (-དུག, yielding) 3 འཇོ་བ,
desire.

कामद, འདོད་པ་སྤྱིན, one who gives
the desired things.

कामदुष, འདོད་འཇོ, yielding all
desires.

कामसुखलिका, f. བསོད་སྤྱོད་མས, over-
enjoyment.

काय, m. ལུས, the body.

कारण, n. སྤྱི, a cause.

काश्य, vb. imp. མཇོད་ཅིག, let one
get it done, do.

कारित, བྱེད་པ་ཅན, doing.

कारुणिक, ལྷིང་ཇེ་ཁྲན་པ, kind.

कार्य, 1 རོན, 2 བྱ, 3 བསྐྱེད, object,
work, to be done.

काल, m. ཏུས, time.

काव्य, n. ལྷན་ངག, poetry.

काश्यप, m. འདོད་སྤྱང, a proper name.

काषाय

काषाय, n. རྩེ་མེག་, a red or reddish yellow cloth or garment used by monks.

काषायवस्त्र, n. ཁ་པ་མེག་རྩེ་མེག་

གོས་ཅན་, with a cloth dyed of reddish colour.

काष्ठीः, vb. imp. བྱེད་, don't do.

किम्, pron. 1 གང་, 2 ཅི་, 3 ཅི་ཞིག་, 4 ཅི་ཞིག་གྱུ་, (lit. किं कार्यं),

5 ཅི་དེ་དོན་དུ་, (lit. किमर्थम्), what, for what ?

किं नाम, ཅི་མཛེ. why.

किं पुनर्. མེས་ཅི་དགོས་, how much more (lit. say what is necessary).

किशुकवृक्ष, m. བྱ་སྐྱེགས་ཤིང་, a well known tree, otherwise called *Palāśa* (Butca Frondosa). Its flower is red and very beautiful, but it has no odour.

किञ्च, འོན་ཀྱང་, moreover.

कुटुम्ब

किञ्चन, anything, 1 ཅི་, 2 ཅི་ཡང་,

किञ्चित्, ind. 1 འགའ་ཞིག་, 2 ཅི་ཞིག་,

3 ཅུང་ཟད་, some, a little, slight.

किन्तु, ind. འོང་ཀྱང་, but.

किमपि, འགའ་ཞིག་, certain.

किमर्थम्, ཅི་དེ་གྱིང་, for what.

किरत, pr. ptcl. འཕྲོར་ཞིང་, scatter-
ing.

किल, ind. 1 བྱགས་, 2 གངས་, assuredly, possibly.

*कीर्ण, བཞོར་ནས་, scattered.

कीर्ति, f. 1 བྱགས་པ་, 2 ལྷན་པ་, fame, glory.

कु, ind. ངན་, bad.

कुक्कुर, m. བྱི་, a dog.

कुञ्जर, m. སྤང་ཆེན་, an elephant.

कुटुम्ब(लक्षणा), བཞེན་མཚན་, a kins-

man.

कुतस्

कुतस्, 1 नां, 2 नां-चो-सुं, 3

नां-ल, 4 उदै-सुं-व, where,
wherefore, whence.

कुल, नां-दु, where.

कुमार, m. 1 नां-व-रु, 2 नां-व-प,
a prince.

कुमारिका, f. नां-व-रु-सा, a princess.

कुरङ्ग, m. री-रु-गा-सा, a deer.

कुरु, vb. imp. 1 ग्री-सा, 2 मर्दे-
उमा, do.

कुर्यात्, vb. opt. 1 सु-रे (but once
actually for भवेत्, should be),

2 सु-द-प, should do.

कुर्वन्ति, कुर्वन्ति, vb. सु-द-प, is or are
doing.

कुल, n. 1 री-सु-द, 2 री-गा-सा, a family,
caste, a palace or family
palace.

कृतिन्

कुश, m. गु-प, a kind of sacred
grass.

कुसुम, n. री-द-मा, a flower.

कूप, m. री-व-प, a well.

कृत, 1 *व-लु-सा, (lit. looked), 2
सु-द-प, 3 सु-द-प. (lit. करण, n,
doing), 4 सु-सा-प, 5 सु-सा-प-र

गु-र, 6 सु-र (lit. युक्त, joined),

7 मर्दे-द, 8 मर्दे-प, done,
made, performed, a deed.

कृतविद्य, री-गा-प-व-सु-व-सा, learned.

कृतान्नलि, री-गा-प-सु-र, one who has
joined the hallowed palms (in
reverence).

कृतार्थ, 1 री-व-रु-सा-प, 2 री-व-सा-
one who has attained the end.

कृतान्न, री-गा-प-सु-र-सा, trained in
the science of arms or missiles.

कृतिन्, री-गा-प-प, learned, expert,

कृते

कृते, ind. कर्ते'रु, for.

कृत, कर्त, cut.

कृत्य, कृ, to be done.

कृत्वा, gd. 1 कृत्वा, (lit. कृत, done),

2 कृत्वा'हे, 3 कृत्वा'वस, 4 * कृत्वा'

वस, having done.

कृत्वा, कर्त्तव्य, all.

कृष्ण, 1 कृष्ण'वृष्ण, a proper name

(lit. Viṣṇu, a pervading one); 2

कृष्ण'व, black.

केचित्, कश्चि'त्, some.

केन, कान'मि'त्, by whom or what.

*केनाथेन, उ'त्, why.

केवल, 1 कश्चि'त्, 2 कश्चि'त्, only.

केश, m. केश'व, the hair.

केसर, m. केश'र, the filament of
a flower.

कूर

कोकिल, m. कु'कुल, a cuckoo.

कोप, m. कु'प, anger.

कौमुदी, f. कु'मुदी, moon-light.

कोमल, कु'मल, soft.

कोश, m. कु'श, a treasury.

कोष, कु'ष, a case.

कौन्तेय, m. कु'न्तेय, the son of

Kuntī, Arjuna.

*कौशल्य, कु'शल्य, skilfulness.

कौशल्यमीमांसा, f. [कु'शल्य'मीमांसा]

कु'शल्य'मीमांसा, investigation of clever-
ness.कन्दन, n. कु'न्दन, shedding of tears,
lamenting, a cry.

क्रम, m. कु'म, a course, order.

क्रियते, vb. कु'रते, is made.

क्रिया, f. 1 कु'र, 2 कु'र, action.

क्रियावत्, कु'रवत्, with action.

कूर, कु'र, wicked, cruel.

क्रोध

क्रोध, m. 1 ཁྲོ་བ་, 2 འཁྱུག་པ་,
anger.

कमथ, m. རལ་བ་, fatigue.

क्रीव, स'ई, an eunuch.

क्लेश, m. ཉུན་སྲིངས་, misery, pas-
sions.

क्व, 1 གང་ན་, 2 སྤྱུ, where.

कचन, གང་ན་ཡང་, anywhere.

कचित्, 1 འགའ་ཞིག་, 2 ལ་ཡང་,
in some cases.

कणन्ति, vb. སྒྲིགས་ཤིང་, are soun-
ding.

क्षण, m. སྐད་ཅིག་, an instant, mo-
ment.

क्षम, བཟོད་, bearable, proper.

क्षमस्व, vb. imp. བཟོད་པར་གསོལ་,
forgive.

क्षय, 1 ཟད་(པ་), 2 བསྐྱས་པ་,
an abode, destruction, loss.

क्षिति, f. སི, the earth.

गच्छ

✓क्षिप्, གཏོར་བ་, to throw.

क्षिप्र, མྱུར་, quick.

क्षीण, ཟད་པ་, exhausted.

क्षेत्र, n. ཞིང་, a field.

क्षेम, n. 1 སྤྱིད་པ་, 2 དག་པ་, happi-
ness.

ख

खर, རྫོ་བ་, sharp.

खल, 1 སྦྱིང་ན་, 2 སྦྱི་བོ་ངན་, wicked.

खलु, ind. 1 དེས་, 2 དེས་པར་, a
particle emphasizing an idea,
certainly.

खेद, m. མི་དགུམ་པ་, distress.

ग

-ग, འགྲོ་, one who goes.

गङ्गा, f. གང་གྲཱ་, the river named
Gangā.

गच्छ, vb. imp. སོང་, go.

गच्छाव

गच्छाव, འགྲོའོ, let us both go.

गज, m. 1 རྒྱང་པོ་, 2 རྒྱང་པོ་ཆེ་ an elephant.

गरुड, m. འགྲུས་, the cheek.

गत, 1 གུར་, 2 བགྱོད་པ་, 3 འགྱོ་བ་, 4 གཞུགས་(པ་), 5 སོང་(བ་). 6 སོང་བར་གུར་, went, gone to, arrived at.

गति, f. 1 འགྱོ་(བ་), 2 རྣམ་པ་, 3 འགྱོ་ way, course.

गत्वा, gd. 1 གྱིན་ནས་, 2 སོང་ནས་, having gone or arrived.

गद्य, n. རྒྱུག་, prose.

गन्ध, m. རྒྱི་, smell.

गम्भीर, 1 ཟབ་སྔོ་, 2 རིང་, deep.

गम, འགྱོ་, going.

गमक, འགྲོས་ཅན་, a kind of musical note of which there are seven.

गायति

गमन, n. 1 འགྱོ་, 2 སོང་བ་, going.

गमिष्यन्ति, འགྱོ་འགྲུར་བ་, will go.

गम्यताम्, vb, imp. སོང་, let one go.

गम्यते, vb. pass. འགྱོ་, one goes.

गरल, n. ཏུག་, poison.

गर्भ m. 1 མངལ་, 2 རྩང་ the womb, an embryo, inside.

गर्भित, རྩིང་པོ་ཅན་, filled with.

गहन, བྲོན་, dense.

गह्वर, ཡུག་, a cave.

गारुडीव, n. གཤུ་, bow, that of Arjuna.

गात्र, 1 ལུས་, 2 ལུས་དང་ལྡན་པ་, the body (with the body).

गान, n. རྒྱུ་, a song.

गामिनी, f. འགྱོ་བ་, one who goes.

गायति, vb. 1 རྒྱུ་ལན་པ་, 2 རྒྱུ་ལན་པར་བྱེད་, one sings.

गीत, n. རྒྱུ, a song.
 गीता, f. རྒྱུ་དབྱངས་, sung.
 गीत्वा, རྒྱུ་དབྱངས་ཐོངས་ནས་, having sung.
 गीयते, vb. རྒྱུ་ལེན་པ་, is being sung.
 गुण, m. ཡོན་ཏན་, merit, good, advantage.
 गुणप्राहिणी, f. ཡོན་ཏན་འཛིན་, appreciating merits of others.
 गुणधर, ཡོན་ཏན་ཐོན་པ་, possessing qualities, meritorious.
 गुणवत्, f. ཡོན་ཏན་ཐོན་, possessing qualities.
 गुरु, 1 ལྷེ, heavy; 2 རྒྱ་མ་, a spiritual guide.
 गुल्मक, n. བོལ་པ་, a clump or cluster of trees.
 °गुह्य, འཕྱད་ནས་, having embraced.
 गृह, n. བྱིས་, house, home.

ग्रहण, vb. imp. རློམས་མཛོད་, take.
 ग्रहिणी, f. བྱིས་པ་མ་, the mistress of a house.
 ग्रहीत, བརྩེང་, taken.
 ग्रहीत्वा, gd. བརླམས་ནས་, having taken.
 गोत्व, n. བ་ལང་ཉིད་, the state or nature of a cow.
 गोप, རྒྱུང་པ་, a protector.
 गो¹, f. བ་, cow, cattle.
 गो², f. ངག་, speech.
 गौर, དཀར་པ་, white.
 गौरव, n. བྱུས་པ་, respect.
 गौरी, f. བོ་རྩེ་, a goddess of the name.
 ग्रथित, མདུད་པ་, strung, composed.
 ग्रह, m. བརྩེང་པ་, holding.
 ग्रहण¹, n. རློབ་པ་, taking (in the sense of learning).

ग्रहण

ग्रहण^२, n. १ འཇོན, २ འཇོན་པ, taking, catching.

ग्रहीष्यति, vb. ལེན་པར་འགྱུར, he will take.

ग्राम्य, ཁྱོང་པའི་ཆ, low, vulgar.

ग्रास, m. ཟས, a mouthful.

ग्राहयितुम्, inf བཟུང་བར, in order to make one hold.

ग्राह्य, ཁྱིེང, acceptable.

घ

घन, ལྗུག, thick

-घ्न, བཅོམ, that which kills.

घ्राण, n. ལྡ, the nose.

च

च, ind. १ ཀྱང, २ དང, ३ འང, ४ ཡང, and, also,

चकाङ्क्ष, vb, pf, འདོད་པར་གྱུར, desired.

चतुर्मुख

चकार, vb. pf, གུས་པ་, did.

चक्र, n, འཁོར་ལོ་, a wheel.

चक्रवर्तिन्, m. འཁོར་ལོ་ སྐྱོད་པ, an emperor, sovereign of the world.

चक्रवाक, m. རྩར་པ, the ruddy goose.

चक्रे, vb. pf. གུས, did.

चक्षुस्, n. མིག, the eye.

चञ्चल, གཤམ་པ, unsteady.

चत्वारि, བཞི, four.

चतुर्, བཞི, four.

*चतुरङ्ग, མཐའ་བཞི་ལ་དབང་པོ་, four-fold, Tib. lit. the lord of the four ends (of the earth).

चतुरिक्का, f, དྲང་མོ་, clever.

चतुर्मुख, m. གཤོང་བཞི་, one with four faces, i. e. Brahman, the creator,

चतुर्विध

- चतुर्विध, *ནམ་པ་བཞི*, of four kinds.
- चतुष्पद, m, *ཀློང་བཞི་པ*, a quadruped.
- चन्द्रमस्, m. *ཁྲི་པ*, the moon.
- चन्द्रसिंह, m, *ཁྲི་བའི་སིང་གི*, a proper name.
- चन्द्रसेन, m, *ཁྲི་བའི་དེད་དཔོན*, a proper name.
- चरण, m. n. 1 *ཀློང་པ*, 2 *ཞབས*, a foot.
- चरित, n. *སྤྱོད་པ*, a practice, life.
- चर्मन्, n. *ཐུགས་པ*, skin.
- चाप, m. *གཡུ*, a bow.
- चिकित्सा, f. *གསོ་པ*, a medical treatment, curing.
- चिकीर्षा, f. *བྱེད་འདོད་པ*, a desire to do.
- चिक्षेप, vb. pf. *གཏོར*, threw.
- चिच्छेद, vb. pf. *རབ་བཅད*, cut.

चुक्रोश

- चित्त, n. *སེམས*, the mind.
- चित्र, n. 1 *སྒྲ་ཚོགས*, 2 *སྒྲ་ཚོགས་དང་ཐུན*, bright, variegated.
- चित्तमति, m. *སེམས་ཀྱི་ཁྲོ་གྲོས*, Mind-understanding, a proper name.
- चिन्तयसि, vb. *སེམས་པར་བྱེད*, you are thinking.
- चिन्तयित्वा, gd. *སྒྲུལ་ནས*, having thought.
- चिन्ता, f. *བསམ་པ*, thought.
- चिन्तित, n. *བསམ་པ*, thought.
- चिन्त्यते, vb. pass. *བསམ་པར་བྱ*, is being thought.
- चिरम्, adv. 1 *ཡུན་རིང*, 2 *ཡུན་རིང་དུ*, 3 *རིང་པོར*, 4 *རིང་བར*, long.
- चिह्न, n. *སེམས་པ*, a mark.
- चीवर, n. a dress for a monk.
- चुक्रोश, vb. pf. *བྱ་ཞིང*, cried.

चेटी

चेटी, f. འབངས་མོ།, a maidservant.

चेतव्य, བསག།, to be accumulated.

चेतस्, n. སེམས།, the mind.

चेत्, གཤམ་དྲེ།, if.

च्युत, ཤི་འཕོས།, gone, dead.

चैत, སེམས་ལས་བྱུང་བ།, that which
springs from the mind.

छ

छल, n. གཏུགས།, an umbrella.

छन्द (or छन्दक), m. འདུན་པ།, (lit.
longing one). Siddhārtha's
Charioteer.

छन्दस्, n. སྤེབ་སྒོར།, a metre.

छाया, f. 1 གྲིབ་མ།, 2 སྒྲིབ་པ།, 3
ཐལ་མི།, shade.

छिद्यमान, pr-pl. གཅོད་ཅིང།, being cut.

जनयते

छिन्दति, vb. ཡོངས་སུ་གཅོད།, cuts
(Tib. lit. परिच्छिनत्ति).

छेद, m. གཅོད་པ།, cutting.

ज

-ज, 1 སྐྱེས།, 2 བྱུང་བ།, born.

जगच्चक्षुस्, m. འགྲོ་མིག།, the eye
of the world, i.e. the sun.

जगत्, n. 1. སྐྱེ།, 2 འགྲོ།, the world.

जगाद, vb. pf. བཀའ་སྟུང།, said.

जगाम, vb. pf. གཤེགས་པར་བྱུང།,
went.

जगृहुः, vb. pf. བརྟུང།, took.

जग्राह, vb. pf. བླངས།, took.

जन, m. སྐྱེ་བ།, a man.

जन्नी, f. མ།, the mother.

जनयति, vb. སྐྱེད།, produces.

जनयते, vb. སྐྱེད།, produces.

जनिका

- जनिका, f. སྐྱེད་བ་, that which produces.
- जनित, m. བསྐྱེད, produced.
- जनितृ, m. སྐྱེད་པར་བྱེད, the father.
- जन्मन्, n. སྐྱེ་བ, birth.
- जय, vb. imp. སྐྱལ་བར་སྤྱོད་ཅིག, be victorious.
- जयन्ति, vb. སྐྱལ, they get victorious.
- जयिनी. f. སྐྱལ, victorious.
- जर (जरा), f. ལྔ་(བ), old age.
- जरत्, pr. pl. ལྔེང་བ, old.
- जर्जरीकृत, ལྔལ་པོར་བྱས་བ, broken into pieces.
- जर्जरीक्रियमाण, ལྔས་བྱར་འགྱུར་བ, being made into pieces.
- जल, n. ལྔ, water.
- जलनिधि, m. ལྔ་གཏེར, the ocean.
- जव, m. མགྱོགས, speed, swiftness.

जानीया

- जहोहि, vb. imp. སྤང་བར་གྱིས, give up.
- जागर, m. སང་བར་གནས, the awakening state.
- जागरण, n. སང, awaking.
- जागति स्म, vb. མེལ་ཆོ་བྱེད, kept watchful.
- जात. 1 སྐྱུར་བ, 2 བལྟམས་པར་སྐྱུར, born.
- जातक, n. སྐྱིས་རབས, the story of the former birth of Buddha.
- जाति, f. 1 སྐྱེ་བ, 2 འགྲོ་བ, 3 རིགས, family, caste, birth.
- जातु, ind. 1 གས་དུ, 2 གས་ཡང, ever.
- जानत्, pr. pl. ཤེས, knowing.
- जानामि, vb. ཤེས་བགྱིས, I know.
- जानीते, vb. ཤེས, he knows.
- जानीया (:), vb. མཐུག་པར་མཛད་གསོལ, one may know.

जानीहि

जानीहि, imp. ཤེས་གྱིས།, know.

जानि, vb. ཤེས།, I know.

जायते, vb. 1 སྐྱེ།, 2 སྐྱེ་འགྲུར།, 3 གྲུར།

4 འགྲུར།, 5 འགྲུར་བ།, 6 འགྲུར།,

is born, comes into being.

जाल, n. ཏྲ་བ།, a net.

जालिन्, ཏྲ་བ།, with a net, i. e. web or membrane.

जिन, m. སྐྱལ་བ།, the conqueror, Buddha.

जिह्वा, f. སྤྲེ།, the tongue.

जीमूतवाहन, m. སྤྲིན་གྱི་བཞེན་བ།, a

proper name (one whose conveyance is the cloud).

जीर्ण. 1 འཁོགས་བ།, 2 གས།, old, worn out.

जीव, m. འཚོ་བ།, life.

जीवत्, pr. pl. གསོན་བཞིན།, living.

टीका

जीवामः, vb. འཚོ།, we live.

जीवित, n. 1 སྐོགས།, 2 སྐོག།. 3 གསོན་བ།, life.

जृम्भा, f. སྐྱལ།, yawning.

जेत, སྐྱལ་བྱིན།, a proper name, conqueror.

-ज्ञ, ཤེས or ཤེས་བ།, one who knows.

ज्ञात्वा, gd. ཤེས་ནས།, having known.

ज्ञान, n. 1 རྟོགས།, 2 ཤེས་བ།, 3 ཡེ་ཤེས།, knowledge.

ज्ञानिन्, ཡེ་ཤེས་ཅན།, wise.

ज्येष्ठ, ཆེ་བ།, elder.

ज्योतिस्, སྐྱང་བ།, light.

ट

टीका, སྐྱ་ཆེར་འགྲེལ་བ།, a commentary.

ततस्

त

ततस्, ind. 1 དེ་ནས་, 2 དེ་ཕྱིར་, 3

དེ་བས་ན་, 4 དེ་ཡིས་, 5 དེ་ལས་, 6

དེས་ན་, thence, there, then,
therefore.तत्त्व, n. དེ་ཉིད་, truth, true condi-
tion.तत्त्वतस्, ind. དེ་ཉིད་དུ་ in fact, in
truth or essential nature.तत्याज, vb. pf. བཏང་བར་གྱུར་, gave
up.तत्र, 1 དེ་ན་, 2 དེ་ནས་, 3 དེ་ལ་, 4
དེ་ལས་, 5 དེར་, there.

तत्र तत्र, དེ་དང་དེར་, in every place.

तात, m. 1 ཡབ་, 2 ལྷ་ཅིག་
(lit. རེབ་), the father.तथा, ptcl. 1 དེ་ལྟ་, 2 དེ་ལྟར་, 3
དེ་བཞིན་, 4 དེ་བཞིན་དུ་, like that.तथागत, m. དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་,
Buddha.

तपोवन

तथाहि, ind. འདི་ལྟར་, for so, as
for instance.

तट, m. རོས་, a side.

तद्, Pron. 1 ཁོང་, 2 དེ་, 3 དེ་ལྟ་བུ་, 4

དེ་ནས་, 5 དེ་ཕྱིར་, 6 དེ་ཆོ་, 7

དེ་འདྲི་ཕྱིར་, 8 དེས་, 9 དེས་ན་, 10.

འདི་, 11 འཛོལ་ནས་, the n, there-
fore, that, there, *like that.

तदा, ind. དེ་ཆོ་, at that time.

तद्यथा, 1 འདི་ལྟ་ལྟེ་, 2 འདི་ལྟ་དཔེར་
ན་, 3 དཔེར་ན་, for example.तनु, f. 1 ལུས་, the body; 2 བསུབས་,
thin, less.तन्त्री, f. རྒྱུད་མངས་, a string, a
lute (Indian).तपस्, n. དཀའ་སྤྱབ་, religious auste-
rity.

तपोवन, n. 1 དཀའ་སྤྱབ་ནགས་, 2 དཀའ་

तमस्

घुव'गु'न'ग'स'ळ' a penance
grove.

तमस्, n. 1 सु'न'स', 2 सु'न'स' 'सु'न'
सु'न', darkness.

तमाल, m. न'स'ल, a tree of the
name.

तरु, m. त'र, a tree.

तरुण, ग'ल'न', young.

तर्कयामि, त'र'क'(य), I think.

तर्जयतु, pr. pl. त'र'ज'य'त' 'ग'ल'न'स' 'ग'ल'न'स',
threatening.

तर्प, m. त'र'प, thirst, desire.

तर्हि, ind. त'र'हि' 'ग'ल'न'स', then, in that
case.

तल, m, n. त'ल, a surface, level.

तस्थौ, vb. pf. त'स्थ' 'ग'ल'न'स' 'ग'ल'न'स', re-
mained.

तस्मात्, pron. 1 त'स्मात्, 2 त'स्मात्,
therefore.

तस्य, pron. 1 त'स्य, 2 त'स्य, his (her,
its).

तिष्ठति

तादृश. त'द'ृ'श, like that.

तानत्र, n. त'न'त्र, thinness (Tib. lit.
शोधन, cleansing).

ताप, m. त'प, or त'प, heat,
affliction.

तापमय, त'प'म'य, consisting of afflic-
tion.

तापस, त'प'स' 'ग'ल'न'स', an ascetic.

तार, त'र, loud.

तार्क्ष्य, m. त'र'क्ष्य, Garuḍa, the
king of birds.

तावत्, ind. 1 त'व'त्, 2 त'व'त्, 3

त'व'त् just, so much, that
much, so long.

तिमिर, n. त'म'िर, darkness.

तिष्ठत्, pr. pl. त'स्थ' 'ग'ल'न'स', standing.

तिष्ठति, vb. त'स्थ' 'ग'ल'न'स', stands.

तिष्ठेत्

तिष्ठेत्, vb. opt. རྟོག་པ་སྟོན་, one
should stay.

तीर, n. འགྲམ་, a shore, bank.

तीव्र, རྒྱ་པོ་, acute, severe.

तु, ind. འཁྱར་, 2 གྱི་, 3 ཡང་, but.

तुरग, m. བསྟོགས་འགྲོ་, a horse.

तुरङ्ग, m. བསྟོགས་འགྲོ་, a horse.

तुल्य, བཅུ་མ་པ་, equal.

तृष्णीमासीन, བ་སྦྱོས་, keeping silent.

तृप्ति, f. རོམས་པ་, satisfaction, con-
tentment.

तृषित, སྒོམ་, thirsty.

तृष्णा, f. སྟོན་པ་, thirst, strong
desire.

ते (तव), pers. pron. 1 བྱིན་གྱི་, 2
བྱིན་ལ་, your.

तेजस्, 1 མེ་, fire, heat ; 2

གཟེ་བཙེན་དང་ལྗན་པ་, brilliant.

ताव

तेन, pron. 1 རེ་ཡིས་, 2 རེས་, 3
རེས་ན་, therefore, by that.

तैक्ष्ण्य, n. རྫོ་བ་, acuteness.

त्यक्त, བཏང་བ་, given up.

त्यक्तुम्, inf. 1 འདོར་, 2 འདོར་བ་
ཉིད་ཏུ་, 3 འདོར་བར་, in order
to give up.

त्यक्त्वा, gd. 1 བཏང་སྟེ་, 2 སྤངས་ནས་,
having given up.

त्यजेत्, opt. འདོར་, one should
give up.

त्यजेयम्, opt. འདོར་, I should give
up.

त्यज्यताम्, vb. imp. pass. ཐོང་ཞིག་,
lit. let it be given up.

त्याग, m. 1 རོར་, 2 སྦང་(བ་),
giving up.

त्यागानज्ञ, གཏོང་མི་ཤེས་, not know-
ing how to let go.

त्रय, n. གསུམ་, three-fold.

ताव, m. སྦྱོབ་པ་, saviour.

त्रि

त्रि, त्रिस्तुत, three.

त्रिधा, ind. त्रिधा-त्रिस्तुत, in three ways.

त्रिभुवन, n. त्रिधा-त्रिस्तुत, the three worlds.

बुद्धित, बद्धित, broken, cut.

त्रैलोक्य, n. त्रिधा-त्रिस्तुत-त्रिधा, being of three kinds.

त्वक्, f. 1 त्वक्, 2 त्वक्, skin, bark.

त्वद्, (तुभ्यद्), 2nd pers. pron.

1 त्वे, 2 त्वे, you.

त्वद्विध, त्वेद, like you.

त्वरितत्वरितम्, adv. त्वर-त्वर-त्वर, quickly.

दक्ष, क्षाप्त, expert.

दक्षिण, 1 दक्षिण, right side,

2 दक्षिण, south.

दण्ड, m. दण्ड-स्त, stalk.

दर्भ

दत्त, 1 दत्त, 2 दत्त, 3 दत्त-व,

4 दत्त, given.

दत्त्वा, gd. दत्त-व, having given.

ददत्, pr. pl. दत्त-व, giving.

ददौ, vb. pf. 1 ददौ, 2 ददौ, gave.

ददर्श, vb. pf. 1 ददर्श-व-ददृश, 2 ददर्श-व-ददृश, saw.

दधान, pr. pl. ददौ-व-ददौ, creating, making.

दधीत, vb. opt. ददौ-व, one should hold.

दध्यौ, vb. pf. ददौ-व, thought.

दन्त, m. दन्त, a tooth.

दम, m. दम-व, subduing the passions.

दमन, n. दम-व, control.

दर, n. दद-व, a little, slight.

दर्भ, m. दद-व, a kind of grass.

दर्शन

दर्शन, n. 1 ལྟ་བུ, 2 མཐོང་(བ), seeing.

दर्शयत्, pr. pl. 1 ལྟོན་པ, 2 བསྟན་པ, showing.

दर्शयति, vb. 1 ལྟོན, 2 བསྟན, one is showing.

दर्शित, 1 བསྟན, 2 བསྟན་པ, 3 རབ་
དུ་བསྟན shown.

-दर्शित्वात्, མཐོང་ནས, owing to the state of one who sees.

दलित, རྩོས་པ, crushed.

दशन्, བཙུ, ten.

दहति, vb. བསྐྱེགས, burns.

दह्यमान, pr. pl. pass. བསྐྱེགས, being burnt.

दातृ, m. གཏོང་བ, donor.

दान, སྦྱོན, giving, gift.

दान्त, དུལ་བ, controlled.

दायाद, 1 ལྷོར་བུ, 2 བདག་པོ, an heir.

दिश

दायिन्, m. ལྷོར་བ, one who gives,

दारिका, f. བུ་མོ, a girl.

दास, m. འབངས, a servant.

दासी, f. འབངས་མོ, a maidservant.

दास्ये, vb. ft. ལྷོན, I shall give.

दाह, m. 1 གཏུང་བ, 2 སྦྱིག་པ, burn-
ing, affliction.

दिग्देश, m, ཕྱོགས, a distant region
or country.

दिनकर, m. ཉི་མ, the sun.

दिव, f. ལྷ, the heaven.

दिवस, m. n. ཉི་མ, the day.

दिविज, *ལྷ་ཡུལ, divine.

दिवौकस्, ལྷོན་གནས, a god.

दिव्य, 1 མཆོག, best ; 2 མཐོང་རིས,
3 ལྷ་ཡི, divine.

दिश, f. ཕྱོགས, a direction, cardinal
point.

दिशत्

दिशत्, pr. pl. སྤོབྱེད, showing
(Tib. lit. spreading).

दीप, m. སྒྲོན་མ་, a light (in the
sense of दीप्त, bright).

दीप्यते, vb. གསལ་བར་བྱས་, it
shines.

दीयते, vb. 1 གཏོང་(བ), 2 བྱིན་བ, is
given.

दीर्घ, 1 ཡངས་པ, 2 རིང, long.

दुःख, 1 རླུག་, 2 རླུག་བསྐལ་(བ), mis-
ery, sorrow.

दुःखविपाक, རླུག་བསྐལ་ནས་བར་
སྒྲེན་བ, that the consequence
of which is misery.

दुःखित, རླུག་བསྐལ་ཞིང, sorry.

दुग्धवती, f. ལོ་མོ་ཅེ, milch.

दुर्ग, n. འག་འགྲོ, difficulty, adver-
sity.

दुर्गति, f. འག་འགྲོ, misfortune,
trouble.

दृढ

दुर्जन, m. སླེ་བོ་ངན་བ, a bad man.

दुर्निग्रह, གཟུང་བར་དགའ, difficult to
control.

दुर्भग, སྐལ་ངན, unfortunate.

दुर्मति, སློང་ན, foolish.

दुर्लभ, 1 ཅེད་དགའ, 2 ཅེད་བར་
དགའ, difficult to get.

दुर्विनीत, རྣམ་བར་མ་བྱལ, ill-behaved,
badly educated.

दुष्कर, 1 དགའ་བ, 2 དགའ་བྱབ,
difficult to do.

दुष्कृत, n. ཅེས་བར་སྤྱོད་བ, misdeed.

दुष्ट, སྒྲོན, faulty, defective.

दुष्प्रयुक्त, ཅེས་བར་སྤྱད, wrongly
used.

दूर, n. ཐག་རིང, distant.

दूरीकृत, རིང་དྲ་བས་བ, removed to
a distance.

दृढ, བརྟན་(བ), strong, firm.

दृश्

दृश्, f. ལྟ་བུ, the eye.

दृश्यन्ते, vb. མཐོང་, are being seen.

दृष्ट, 1 བཞུས, 2 མཐོང་, 3 མཐོང་ཞིང་, seen.

दृष्टि, f. ལྟ་(བ), a view.

दृष्ट्वा, gd. 1 མཐོང་སྟེ, 2 མཐོང་ནས.

3 *མཐོང་བས, 4 བཞིགས་ནས, having seen.

देव, m. 1 ལྷ, 2 ལྷ་ཅིག, a god, lord.

देवी, f. ལྷ་མོ, a goddess.

देवता, f. ལྷ, a god or goddess.

देवसङ्घ, m. ལྷ་ཚོགས, a multitude of gods.

देश, m. ཡུལ, a country.

देशना, f. བསྟན, teaching.

देशयामास, vb. pf. བསྟན་པ, taught.

देह, m. ལུས, the body.

द्वय

देहिन्, m. ལུས་ཅན, one with a body.

दोष, m. 1 སྒྲོན, 2 ཉེས་པ, fault, defect.

दैव, n. ལྷ, destiny.

दौवारिक, m. སྒྲོ་བ, दौवारिक, a door-keeper.

-द्युति, f. རོད་ཅན, (one) with lustre.

द्रक्ष्यसे, vb.ft. བཞིགས, you will see.

द्रव्य, (?) n. སྤྱུ་ཅིང་ཆར་ཁྱེན, a requisite thing.

द्रष्टव्य, བཞུ, to be seen.

द्रष्टुम्, inf. མཐོང་བར, to see.

द्रष्टुकाम, བཞུ་ཞིང, desirous of seeing.

द्रष्टु, m. ལྟ་བུ, one who sees.

द्रुत, མྱུར, quick.

द्रुम, m. ལྗིང, a tree.

द्वय, བཞིགས, two-fold.

द्वाविंशत्

द्वाविंशत्, ལྔམ་ཅུ་ཅ་གཉིས་, thirty-two.

द्वार, n. 1 གློ་, 2 ཆབ་གློ་, a door.

द्वि, 1 གཉིས་, 2 གཉིས་སུ་ག་, 3 གཉིས་པོ་, two.

द्विधा, ind. 1 རྣམ་གཉིས་, 2 རྣམ་པར་གཉིས་, in two ways.

*द्वेधा, ind. གཉིས་ཀྱི་, in two ways, (Tib. lit. two, both).

द्वितीय, 1 གཉིས་, 2 གཉིས་པ་, second.

द्विप, m. གཉིས་འཕུང་, an elephant.

द्विपद, m. ཀྱང་གཉིས་, having two feet, i. e. biped.

द्विविध, རྣམ་པ་གཉིས་, of two kinds.

द्वीप, m. n. སྤྱིང་, an island.

न

न, 1 མ་, 2 མ་ཡིན་, 3 མ་ཡིན་པ་,

नन्दते

4 མ་ལགས་, 5 མི་, 6 མི་འགྱུར་(ག་), 7 མིན་(པ་), 8 མེད་(པ་),

9 ཡོད་མ་ཡིན་, 10 ཡོད་མིན་, not.

नगर, n. 1 སྒོང་, 2 སྒོང་ཁྱིམ་, a town.

न-जीव, m. མྱོག་མེད་པ་, not a living being.

नटो, f. གར་མཁན་མ་, a dancing girl.

नड, m. འདམ་བུ་, a species of reed.

नति, f. འདུད་པ་, salutation.

न तु, ind. མིན་, but not.

नदी, f. ལུ་པོ་, a river.

ननु, ind. 1 མ་ཡིན་ནམ་, 2 མིན་ནམ་, is it not.

नन्दते, vb. 1 དགའ་འགྱུར་ཞིང་, 2 དགའ་བར་འགྱུར་, delights.

नन्दन

नन्दन, m. སྲ, a son.

नन्दी, f. དགའ་བ, joy, rejoicing.

नपुंसक, m. མ་ཞིང, eunuch.

न-पुद्गल, m. གང་ཟག་མེད་པ, not a person.

न-पुरुष, m. སྐུས་བྱ་མེད་པ, not a man.

न-पोष, m. གསོ་བ་མེད་པ, not a thriving one (in the sense of a man).

नभस्, n. མཁའ, the sky.

न-मनुज, m. ཤེད་ལས་སྐུས་མེད་པ, not a man.

न-मानव, ཤེད་བྱ་མེད་པ, not a man.

नमस्, ind. བྱ་འཇམ་ལ, salutation.

नमस्करोति, vb. བྱ་བྱེད་པ, salutes.

नम्र, ཏུང་པ, bent.

नम्रता, f. ཏུང་པ་(ཉིད), submissive-ness, humility.

नागकन्यका

नय, m. ལུགས, policy, way.

नयन, n. 1 སྐྱན, 2 མིག, the eye.

नर, m. མི, a man.

नरक, m. དུམ་ལ་པ, the hell.

नरदेव, m. ལྷ་མི, the king.

नरपति, m. མི་བདག, the king.

नव, གསར་པ, new.

न विद्यते, vb. 1 ཡོད་པ་མ་ཡིན, 2 ཡོད་མིན, does not exist.

नश्यति, vb. ཉམས་པ, disappears, vanishes.

न-सत्त्व, m. མེས་མ་ཅན་མེད་པ, not a being.

नाग, m. སྲ, a serpent.

नागकुमार, f. སྲ་གཞིན་རྒྱ, the son of a Nāga.

नागकन्यका, f. སྲའི་བུ་མོ, a girl of a Nāga.

नागानन्द

नागानन्द, n. ལྷ་ཀྱན་དྲུག་པའ་བ་, the
serpent-joy, name of a drama.

नागी, ལྷ་མོ་, a she-serpent.

नाटक, ལྷོས་གར་, a drama.

नाटय, vb. imp. ལྷོས་གར་དག་བྱེས་
ཤོག་, represent dramatically.

नाटयति, vb. གར་དག་བྱེད་, repre-
sents dramatically.

नाटयितव्य, ལྷོས་གར་བྱ་བ་, to be re-
presented dramatically.

नाट्य, n. ལྷོས་གར་, a dramatic re-
presentation.

नात्मन्, བདག་མེད་པ་, not self.

नाथ, མགོན་པོ་, lord, master, pro-
tector.

नाना, ind. ལྷོ་ཚེགས་, various.

नान्यन्ते, དགའ་བར་བྱས་ཏེ་, after the
prologue (Tib. lit. having recit-
ed the Nāndi).

निःश्वसिति स्म

नामन्, མིང་ a name.

नाम, ind. 1 ཞེས་པ་, 2 ཞེས་བྱ་, 3
ཞེས་བྱ་བ་, by name, indeed.

नायक, m. འཕྲིན་པ་, the hero of a
drama.

नायिका, f. འཕྲིན་མ་, the heroine of a
drama.

नारक (नरक), m. དུཤྱལ་, the hell.

नारी, f. ལུ་མོ་, a female.

नाश, m. ཉམས་, destruction.

नाशन, m. n. སེལ་མཚད་པ་, remov-
ing, causing to perish.

नास (नासा), f. ལྷུ་, the nose, trunk.

नास्ति, 1 མ་ཡིན་, 2 མེད་, 3 མེད་ཅིང་, 4

མེད་པ་, 5 ཡོད་མ་ཡིན་, is not,
does not exist.

नास्तिक, མེད་པ་པོ་, an unbeliever.

निःश्वसिति स्म, vb. བུང་བ་, sighed.

निःसंशय

निःसंशय, *देस*, undoubtedly.

निःसामर्थ्य, *देस'प'सिद्*, incapable.

निःस्वभाव, *रुद'वर्जित'सिद्*, without nature.

नित्य, *दृग'(प)*, eternal.

नित्यकाल, m. *दृग*, eternal time, all ways.

निदर्शित, *देस'प'वर्जित*, shown.

निधन, m. n. *उत्पन्न'प*, destruction.

निधायत्, pr. pl. *सोमस'पिद्*, thinking.

निन्दन्ति, vb. 1 *क्षय'प'प्रे* 2 *क्षय'*
प्रे, 3 *क्षय'प्रे'प*, they revile, blame.

निन्दा, f. *क्षय*, blame.

निन्दित, **क्षय'प'प्रे'प*, blamed (Tib. lit. निन्दनीय, blamable).

निन्दितुम्, inf. **क्षय*, to blame.

निन्द्य, *क्षय'प'प्रे'प*, to be blamed.

निराभरण

निपातित, *क्षय'प'प्रे'प*, killed (Tib. lit. made deprived of life).

निपातिन्, *क्षय'प*, falling.

निपुण, *क्षय'प*, skilful.

निबबन्धुः vb. pf. *देस'प'प्रे'प*, wrote down.

निमित्त, 1 *प्रे*, 2 *क्षय'प*, any sign.

निमोलित, *क्षय'प*, closed.

नियत, *देस'प*, sure, certain.

नियम, m. **देस'प'प्रे'प'प्रे'प*, a religious observance (Tib. lit. नियमनिष्ठा, f. rigid observance of penance.

नियम्य, gd. *क्षय'प'प्रे'प*, having restrained.

निर्, prefix, *उत्पन्न*, without.

निराभरण, *क्षय'प'प्रे'प*, without an ornament.

निरावरण

निरावरण, སྒྲིབ་པ་དང་བྲལ , free from covering.

निराश, ཁྱོད་ཅན , devoid of hope.

निरुद्ध, འགགས , suppressed.

निरोध, m. 1 འགག་པ , 2 འགོག་པ , suppression, cessation, nirvāṇa.

निरूपय, vb. imp. རྟོགས་ཤིག , examine, ascertain.

निरूपयावः, vb. རྟོག་པར་བྱ , we two ascertain.

निरूप्य, gd. བརྟགས་ནས , having ascertained.

निरूप्यते, vb. རྟོག , is being ascertained, examined.

निरौषध, སྒྲན་མེད , devoid of medicine.

निर्गत, ཐོན་པ , came out.

निर्गम, m. * འཕྱར , coming out (Tib. lit. ascending).

निर्गम, m. n. ཆུ་ཕྱུག , a spring.

निर्वृति

निर्दोष, སྒྲན་མེད་པ , free from harm, defect.

निर्धमेत्, vb. opt. བསལ་བར་བྱེད , one should remove completely.

निर्बन्ध, m. ཆགས་པ , intentness.

निर्वर्तक, སྒྲུབ་བྱེད , that which completes.

निर्वर्तते, སྒྲུབ་པ , becomes accomplished.

निर्वर्तिका, f. གྲུབ་པ , that which completes.

निर्वाण, n. 1 སྤང་འདུལ་པ , 2 སྤང་འདས་པ , 3 སྤང་ལས་འདས་པ , nirvāṇa.

निर्विरण, ཡིད་བྱང་པ , disgusted.

निर्विद, f. ཡིད་བྱང་པ , disgust or weariness of vanities of the world.

निर्वृति, f. སེམས་བདེ་པ , bliss.

निर्हारिणी

happiness (Tib. lit. happiness of the mind).

निर्हारिणी, f. དེས་བར་ཡིན་འཕྲུག་, one that carries out the mind, agreeable.

निवर्तक, གློག་བྱེད་, causing to cease.

निवर्तन, ཕྱིར་ལ་བསྒྲོག་པ་, turning back.

निवर्तस्व, vb. imp. ཕྱིར་ལོག་, turn back.

नीवारप्राय, ངོ་མང་པ་, with abundant *nivāra*, a kind of rice growing without cultivation.

निवास, m. 1 འདུག་པ་, 2 གནས་, dwelling.

निवासयोग्य, འདུག་པར་འོས་པ་, fit for dwelling.

निवृत्ति, f. གློག་པ་, turning back.

निवृत्य, gd. ཕྱིར་གློག་ས་, having turned back.

निष्क्रमेयम्

निवृत्त्यर्थ, *མེད་རོན་, for the disappearance.

निवेदय, vb. imp. གསལ་ཅིག་, inform.

निवेदयामि, vb. *སྟོན་, I inform, show.

निशित, རྗེན་པ་, sharp.

निश्चय, m. དེས་(པ་), certainty.

निश्चल, གཡོ་བ་མེད་པ་, steady.

निश्चित, དེས་པ་, certain.

निषण्ण, གནས་པ་, seated.

निषाद, vb, pf. འདུག་པ་, sat down.

निष्कारण, བྱེད་པ་མེད་པ་, without a cause.

निष्कास्य, gd. བྲངས་ནས་, having drawn.

निष्क्रमिष्ये, vb. ft. འགུང་འགུར་, I shall go out.

निष्क्रमेयम्, vb. opt. བཤོལ་པར་འགུང་, I shall go out.

निष्क्रम्य

I should come out, i.e. renounce the world.

निष्क्रम्य, gd. བྱུང་ནས, having come out.

निष्क्रान्त, 1 མེད་པར་གྱུར, 2 དེས་པར་
འབྱུང་བ, came out.

निष्प्रयोजन, དགོས་པ་མེད་པ, without
any object.

निष्फल, འབྲས་མེད, fruitless, futile.

निस्तीर्या, དེས་པར་འཁོར, passed
through, fulfilled.

निहन्मि, vb. གསོད, I kill.

नीच, 1 ལྷན, 2 ལྷན་པོ་ a low man,
vile, foolish.

नील, སྒོན་པོ་, blue.

उ, ཇི་ག, a ptcl. having an interro-
gative force.

वृ, m. མི, a man,

वृषति, m. རྒྱལ་པོ་, the king.

पङ्क

नेत्र, m. 1 འབྲིན་པ, 2 ཐོག་བྲངས་པ,
3 འལ་ད་བྱེད་པ, a leader.

नेत्रवत्, མིག་ལྷན་པ, one with the
eyes.

नैरात्म्य, n. བདག་མེད, the state of
non-self.

नैर्गुण्य, n. ཡོན་ཏན་མེད་(པ), the
absence of good qualifications.

नैव, ind. མིན, certainly not.

नैष्कर्म्य, n. མཛེན་པར་འབྱུང་བ, re-
nunciation.

नौ, f. བྲ, a ship, boat.

न्याय, m. དེགས་པ, the science of
logic, justice.

प

पक्ष, m. 1 ཐོགས་ the subject of a
syllogism; 2 གཤམ་པ, a wing.

पक्षिन्, m. འདབ་ཆགས, a bird.

पङ्क, m. n. 1 * འགམ, (lit. bank,

पङ्कसत्र

shore), 2 འདས, 3 འདས་ཆེན, 4

ཆེན, mud, swamp.

पङ्कसत्र, *འདས་ཆེན, sunk down
in mud.

पञ्चन, 1 ལྔ, 2 ལྔ་པོ, five.

पञ्चदश, བཅོ་ལྔ་པ, fifteenth.

पञ्चम, ལྔ་པ, fifth.

पञ्चशत, ལྔ་བརྒྱ, five hundred.

पटह, m. ཇྲི, a war drum.

पट, གསལ, violent, sharp-sounding.

पर्या, n. 1 འདབ་ས, 2 འོ, a leaf.

पश्चिडत, མཁམས་པ, learned.

पतन, n. བབས་པ, falling down.

पति, m. 1 བདག, 2 བདག་པོ, lord.

पत्ति, f. དབྱང་བྱ་ཆུང, an infantry, a
footman.

पत्नी, f. ཆུང་ས, a wife.

परतस्

पत्र, n. འདབ་ས, a leaf.

पथिन्, m. ལས, a way.

पद, n. 1 ཀྱང་པ, the leg; 2 གོ་འཕང,
a position; 3 གནས, a cause,

place, position; 4 ཚིག, a sen-
tence, speech, word.

पद्म, n. 1 བད, 2 བ་རྩྭ, a lotus.

पपात, vb. pf, 1 འགྱུལ་གྱུར, 2 བབས་
གྱུར, 3 རབ་དྲུ་འབྱར་(འབྱར་?)ཅང
fell down.

पप्रच्छ, vb. pf. རབ་དྲུ་རྒྱུ, asked.

पयस्, n. འོ་ས, milk.

पर, 1 (i) མཚོག, (ii) བཟང, good,
best; 2 (i) ས་རོལ, (ii) གཞན,

other, alien; 3 adv. (i) མཚོག་དྲུ,
(ii) རབ་དྲུ, pre-eminently.

परतस्, ind. གཞན་ལས, from other.

परम

- परम, 1 དམ་པ་, highest, best ; 2
adv. (i) མཆོག་ཏུ, (ii) ཤིན་ཏུ,
extremely.
- परस्पर, *ཤྱིར, one another.
- पराक्रम, m. མངའ་ཐང, power.
- पराग, m. རྩེལ་, the pollen of a
flower.
- परागवत्, ind. རྩེལ་ལྟར, like the
pollen of a flower.
- पराङ्मुख, གཞན་ཏུ་ཕྱེགས་, having
the face turned away.
- पर्याय, m. རྣམ་གྲངས་, a course, a
synonym.
- पर्येषमाण, pr. pl. བཅོལ, search-
ing for.
- परार्थ, m. གཞན་གྱི་དོན་, the interest
of others.
- परि-, prefix, ཡོངས་སུ, round, ex-
cessively, fully.
- परिक्रामत्, pr. pl. ཡོངས་སུ་བགྱོད་
ཅིང, walking about.

परित्यागिन्

- परिक्लीण, ཡོངས་སུ་ཟད་པ་, exhausted.
- परिचुब्ध, ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ་, very
agitated.
- परिग्रहीत, ཡོངས་སུ་ཟིན་པ་, taken.
- परिग्रह, m. ཡོངས་སུ་ཟིན་པ་, taking.
- परिग्रह्य, gd. 1 གླངས་ཏེ, having re-
ceived ; 2 ཡོངས་སུ་བ་བཀྱར་
ནས་, having paid homage (Tib.
lit. परिपूज्य, having worshipped).
- परिचर्या, f. རིས་གྲོ་བྱེད་པ་, service,
attendance.
- परिच्छेद, m. ཡེའུ, a chapter.
- परिलजेत, vb. opt. ཡོངས་སུ་སྤྲིངས་
one should give up.
- परिलज्य, gd. 1 དོར་ནས་, 2 ཡོངས་
སྤངས་ཏེ. 3 ཡོངས་སུ་བཏང་ནས་.
having given up.
- परित्यागिन्, ཡོངས་སྤངས་པ་, one who
gives up.

परिपूरयत्

परिपूरयत्, pr. pl. ཡོངས་སྤྱོད་མཛད་
making perfect.

परिपूर्णु, vb. imp. ཡོངས་སྤྱོད་མཛད་
གྱུར་ཅིག, let it be fulfilled.

परिमोग, m. ཡོངས་སྤྱོད་མཛད་པ་, enjoy-
ment.

परिमल, m. རྒྱུ, smell.

परिवर्त, m. ཡེ་ཐུ, a chapter.

परिवर्तते, vb. རྒྱུ་བར་བྱེད་, turns
round, revolves.

परिवार, m. རྒྱུ་བར་, train, retinue.

परिवृत, m. རྒྱུ་བར་, surrounded.

परिशुष्यति, vb. ཡོངས་སྤྱོད་སྤྱོད་པར་
བྱེད་, it is being thoroughly
dried up.

परिश्रम, m. ཡོངས་སྤྱོད་དྲུག་པ་, fatigue,
exhaustion.

परिषत्, f. རྒྱུ་མ་, an assembly.

परिहर्तव्य, ཡོངས་སྤྱོད་སྤྱོད་པར་བྱེད་, to be
avoided.

पादप

परीक्षा, f. བརྒྱུ་མ་, examination.

पर्वद्, f. རྒྱུ་མ་, assembly, atten-
dants.

पल्लव, m. n. ཡལ་འདབ་, a sprout,
twig with leaves.

पशु, m. རྒྱུ་མ་, a beast.

पश्चात्, ind. 1 གྱི་ནས་, 2 གྱི་མ་, after.

पश्चिम, རྒྱ་མོ་, west.

पश्य, imp. 1 ལྟོ་སྒྲིལ་, 2 ལྟོ་སྒྲིལ་གྱི་མ་, see.

पश्यतः, vb. བཟླས་, they two are
seeing.

पस्पर्श, vb. pf. རྒྱུ་མ་ཅིང་, touched.

पाठक, m. ལྟོ་མ་ཁམ་, talking.

पाणि, m. 1 རྒྱུ་མ་, 2 ལམ་པ་, the
hand.

पातु, vb. imp. བསྐྱོང་ (preferably
བསྐྱོངས་), let one protect.

पाद, m. 1 ཀླུང་པ་, 2 རྒྱུ་མ་, the leg.

पादप, m. རྒྱུ་མ་, a tree.

पाद्य

पाद्य, n. 1 ཀླང་བ་ཆུ, 2 ཀླང་བ་ལ་

གཏོར་བའི་ཆུ, the water for washing the feet.

पार्थगजनिक्त, སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ, belonging to a worldling.

पान, n. འབྲུངས་པ, drinking.

पाप, n. སྤྱི་ག, sin.

पाल, m. སྐྱོང་བ, a protector.

पालन, n. སྐྱོང་བ, protection.

पालय, vb. imp. 1 སྐྱོང, 2 སྤྱངས་
ཤིང, protect.

पालयसि, vb. སྐྱོང, you protect.

पालित, བསྐྱངས, protected.

पाल्यते, བསྐྱངས་པ, being protected.

पाश, m. ཞགས་པ, a noose.

पिरडपाल, n. ལྷུང་བཟེད, alms bowl.

पितरौ, m. 1 བ་ས, 2 ཡབ་ཡུམ, the parents,

पुनर्भवित्री

पितृ, m. 1 བ, 2 ཡབ, the father.

पितृ-पितामह, m. བ་ཇེ, the father and the grandfather.

पीडित, གཟེར་གྱུར་བ, pained, oppressed.

पुङ्गव, m. དཔ་བ, best, most excellent. Originally *puṅgava* means a bull, but at the end of a compound it gives the above sense.

पुद्गल, m. གང་ཟག, a person, man.

पुण्य, 1 དག་པ, 2 བསོད, holy, sacred, religious or moral merit.

पुण्यकाम, བསོད་ནམས་འདོད་པ, desirous of *punya*.

पुत्र, 1 ལུ, 2 སྲས, 3 སྲས་པོ, a son.

पुनर्, ind. 1 ཡང, 2 སྐར, and, also, again, but.

पुनर्भवित्री, f. འབྲུང་བ, leading to rebirth.

पुमस्

पुमस्, m. 1 རྒྱུས་, 2 རྒྱུས་བུ, 3 རོ, a male, person.

पुर, n. རྫོང་, a town.

पुरस्, ind. མདུན་དུ, before, in front of.

पुरुष, m. 1 རྒྱུས་བུ, 2 རི, a person, man.

पुलकित, སྐྲུ་ཡངས་, having the hairs of the body erect, thrilled with joy.

पुष्प, n. མེ་དོག་, a flower.

पूजा, f. མཆོད་པ་, worship.

पूज्यते, vb. 1 བཀྱར་(བ), 2

བཀྱར་བར་འགྱུར་, is worshipped, respected.

पूर्ण, 1 བང་, 2 ཉི, full.

पूर्व, 1 གྲེ་མ་, 2 གྲོན་. previous, old, (adv. གྲོན་དུ, before); 3 ཁོར་, the east.

प्रकम्पते

पूर्वपुरुष, m. མེས་ཁྱེད་, the forefather.

पूर्ववत्, ind. གྲེ་མ་བཞིན་དུ, as before.

-पूर्विका, f. གྲོན་དུ་འགྲོ་བ་, 1 གྲོན་དུ་འགྲོ་བ་ཙན་, coming before.

पृथक्, ind. བ་དོད་, different.

पृथिवी, f. ས་, the earth.

पृष्ट, 1 རྩིས་, 2 རྒྱས་པ་, asked.

पृष्ठ, n. གྱུབ་, the back of the body.

पोष, m. བ་སྤོས་པ་, maintaining.

पौनर्मवी, f. ཡང་འགྱུང་བ་, leading to rebirth.

प्र-, prefix, རབ་དུ, good, well, very, excessive.

प्रकटित, རབ་དུ་གསལ་བ་, manifested.

प्रकम्पते, vb. བ་ཡོས་པར་འགྱུར་, shakes.

प्रकरण

प्रकरण, རབ་ཏུ་བྱེད་པ, a treatise (esp. introductory).

प्रकरोति, vb. རབ་ཏུ་བྱེད, makes.

प्रकरोहि, vb. imp. མཛད, do.

प्रकर्ष, m. རབ, excellence.

प्रकाशम्, adv. གསལ་བར, openly.

प्रकीर्ण, འཕྲོར་བ, scattered.

प्रकृति, f. རང་བཞིན, nature.

प्रचस्त्राल, འབྱེལ, tumbled down.

प्रजा, f. 1 སྤྱི་དགུ, 2 འབངས, the people, subjects.

प्रज्ञा, f. ཤེས་རབ, wisdom.

प्रज्ञाप्य, gd. *འདིང་བྱ་བཅུག་ཤེ, (Tib. lit. having got spread) having made known.

प्रणनाम, vb. pf. ཕྱག་འཛལ, saluted.

प्रणम्य, gd. བདྲད་ནས, having saluted.

प्रतिपादन

प्रणयिन, *གུས, affectionate.

प्रणिधान, n. སྤོན་ལས, supplication.

प्रणिपत्य, gd. ཕྱག་འཛལ་དེ, having saluted.

प्रणेव, m. མཛད་པ, a leader, guide.

प्रतस्थे, vb. pf. ཆས, went away.

प्रति, ind. ལ, with regard to, about.

प्रतिक्रम्य, gd. སྐར་སྐོང་ཤེ, having gone back.

प्रतिपक्ष, m. མི་མཐུན་པའི་ཕྱགས, an adversary, foe.

प्रतिपत्तव्य, ཁྱིང་བྱ་ཆུད་པར་བྱ, to be understood.

प्रतिपत्ति, f. བཟློན་པ, ascertainment, knowledge.

प्रतिपद्, f. ལས, a way.

प्रतिपादन, n. བཟློན་པ, setting forth.

प्रतिबुद्ध

प्रतिबुद्ध, སང་བ, awakened.

प्रतिभास, m. སྒྲོང་བ, appearance.

प्रतिश्रुत्य, gd. མཉམ་ནི, having promised.

प्रतिष्ठित, འདུག, situated, remained.

प्रतिष्ठितमात्र, adv. འདུག་མ་ཐག་དུ, as soon as (he was) situated.

प्रतिसन्धि, m. རྩིང་མཆོམས་སྦྱོར་བ, rebirth, transmigration.

प्रतीच्छ, vb. imp. 2nd pers. sing. རབ་དུ་བཞིས, take.

प्रतीति, f. 1 རྟོགས་(པ), 2 ཤེས་པ, knowledge.

प्रतीत्य, gd. བརྟེན, having depended on, depending.

प्रतीत्यसमुत्पाद, m. 1 རྟེན་ཅིང་འབྱེལ་བར་འབྱུང, 2 རྟེན་འབྱེལ, dependent origination.

प्रत्युष

प्रत्यक्ष, མངོན་སྲུང, (n.) perception, evident.

प्रत्यय, m. 1 ཀྱིན, a cause, condition ; 2 རྟོགས, apprehension, knowledge.

प्रत्ययमय, 1 ཀྱིན་གྱི་རང་བཞིན, 2 ཀྱིན་རང་བཞིན, consisting in a condition.

प्रत्ययवत्, ཀྱིན་དང་ལྡན་པ, having a condition.

प्रत्ययादि, ཀྱིན་ལ་སོགས, the condition and others.

प्रत्यर्थिन, དགྲ, an enemy, hostile.

प्रत्यवेक्षा, f. སོ་སོར་རྟོག་པ, knowing precisely.

प्रत्युवाच, vb. pf. ལན་གསོལ་བ, replied.

प्रत्युष, m. རང་པ, day-break, morning, dawn.

प्रथम

प्रथम, དང་པོ, first.

-प्रद, 1 རྟེན, 2 འབྲུང་བ, one who gives, producing.

प्रदक्षिणीकृत्य, བསྐོར་བ་བྱས་ནས, having gone round from left to right (as a mark of respect).

प्रदर्शन, n. སྟེན་པ, showing.

प्रपञ्च, m. སྒྲིམ་པ, details, creation, the expression of conceptually differentiated reality in the world,

[प्र]पठ्यते, vb. རབ་དུ་སྒྲོག་པར་བྱེད, is being read well.

प्रबन्ध, m. རྒྱུན, continuity.

प्रबोध, m. ཉོག་ས་པ, understanding.

प्रभव, m. སྐྱེས, origin.

प्रभवति, vb. 1 མཐུ་ཡོད, 2 འབྲུང་བ, becomes, able, comes into being.

प्रयुक्त

प्रभा, f. ཁེད, a ray, beam of light, lustre.

प्रभाव, m. 1 རྒྱས་མཐུ, 2 མཐུ, power.

प्रवृत्ति, f. རོགས་པ, beginning, but at the end of compounds it means 'beginning with', 'and others.'

प्रमोति (=प्रभवति), vb. རྒྱས, becomes able.

प्रमाद, m. བག་མེད, carelessness.

प्रमुदित, རབ་དུ་དགའ་བ, delighted, happy.

प्रमोक्ष, m. ཐར་བྱེད, freedom.

प्रयच्छ, vb. imp., 2nd pers. sing. རབ་དུ་བྱིན་པ, give.

प्रयत्नेयाः, vb. opt. 2nd pers. sing. འབད་པ, you should endeavour.

प्रयुक्त, 1 སྦྲུ, 2 རབ་སྦྲུར་བ, employed.

प्रयोक्त

प्रयोक्तृ, m. སྒྲོར་པོ་, one who employs, an author.

प्रयोग, m. 1 སྒྲོར་བ་, 2 རབ་དྲུག་སྒྲོར་བ་, application, performance.

प्रयोजन, n. 1 དགོས་(པ་), 2 བཞིན་, purpose, object.

प्रवर्तते, vb. 1 སྒྲེ་འགྲུར་, 2 འཇུག་, 3 འཇུག་པར་བྱེད་, proceeds, springs.

प्रवर्तयत्, pr. pl. སྒྲུགས་དྲི་, causing to roll.

प्रविचय, m. རབ་དྲུག་སྒྲོར་བར་འབྱེད་པ་, investigation, examination.

प्रविद्ध, རབ་དྲུག་བཀྲས་པ་, cast away, thrown away.

प्रविश, vb. imp. གང་དྲུག་བཀྲུད་ཅིག་, enter.

प्रविशति, vb. གྲུགས་, enters.

प्रविशतु, vb. imp. གང་དྲུག་འོང་བར་གྱིས་ཤིང་, to let him enter.

प्रशम

प्रविशामि, འཇུག་པར་བྱེད་, I enter.

प्रविश्य, gd. རབ་དྲུག་གས་དྲི་, having entered.

प्रविष्ट, རབ་ཐོབ་, entered.

प्रवृत्ति, f. 1 འཇུག་པ་, taking an active part in worldly activity ; 2 ལོ་གྲུས་, a story, account, news.

प्रव्रजित, རབ་དྲུག་བྱུང་བ་, turned a recluse, a religious mendicant.

प्रव्रजति, vb. རབ་དྲུག་བྱུང་, renounces the world.

प्रशंसा, f. བསྟོན་, praise.

*प्रशंसित, བསྟོན་པར་བྱ་བ་, praised. (Tib. lit. གྲུགས་པོ་, praise-worthy).

प्रशम, m. རབ་ཞི་, cessation, extinction.

प्रशमन

प्रशमन, n. རབ་ཞི་བ, cessation, extinction.

प्रशान्त, རབ་དྲུ་ཞི་བ, calmed, tranquilized.

प्रसन्न, 1 རབ་དང་བ, 2 རྒྱལ་དང་བ, pure, clear.

प्रसाद, m. 1 དང་བ, 2 སྤྱོད, favour.

प्रसादक, དང་བར་བྱེད, clearing, rendering clear.

प्रसिध्यद्, vb. imp. རབ་དྲུ་གྲུབ་པ་འདོད, let it be fulfilled.

प्रसिद्ध, གྲགས་པར་གྱུར, renowned, celebrated.

प्रसीद, vb. imp. 1 བཀའ་སྤྱོད་མཛོད, 2 རབ་དྲུ་དང་བྱོས, be gracious or propitious.

प्रसूति, f. རབ་འབྱུང, appearance, production.

प्राप्य

प्रहर्तव्य, གཞོམ་པར་བྱ, to be struck.

प्रह्लादनी, f. རབ་དྲུ་སིམ་བགྱིད, de-lighting.

प्रह, འདྲད, inclined, bowing humbly down.

प्राक्, adv. དང་པོར, before, first.

प्राज्ञ, m. མཛོངས་པ, wise.

प्राण, m. 1 སྲིག, 2 སྲིག་ཆགས, life.

प्राणिन्, m. སྲིག་ཆགས, a living being.

प्रादुर्भूत, བྱུང, appeared.

प्राप्त, 1 ཐོབ, 2 བྱོན, 3 བབ, 4 སླེབ་པར་གྱུར, attained, arrived.

प्राप्ति, f. 1 རྗེད, 2 ཐོབ་པ, attainment.

प्राप्य, gd. 1 ཐོབ, 2 བཞེན་ནས, 3 བྱོན, having come, got.

प्रारोदीत्

प्रारोदीत्, रुष, wept.

प्रालम्ब्य, रञ्जुन्-व, a garland hanging
down to the breast.

प्रामाद, m. 1 मन्-वञ्ज, 2 म्रिष, 3
मन्-वञ्ज, a palace.

प्रिय, 1 दगार्-व, 2 दगार्-व्रि, 3
श्रुत्, 4 श्रुत्-व, 5 मन्-व, 6
मन्-व, dear, beloved, plea-
sing.

प्रियवादिन्, m. श्रुत्-वन्-व, speaking
kind or pleasing words.

प्रिया, f. दगार्-व, a beloved wife.

प्रीत, 1 दगार्, 2 दगार्-व्रि, pleased.

प्रीति, f. 1 दगार्, 2 दगार्-व, plea-
sure.

प्रेक्षते, vb. दृष्ट-व, looks.

प्रेक्षस्व, vb. imp. दृष्ट-व, look.

वत्

प्रेक्षा, f. दृष्ट-व, apprehension,
understanding.

प्रेक्षामहे, vb. दृष्ट-व, we look.

प्रेक्षावत्, दृष्ट-व-व, wise.

प्रेक्षावहे, vb. दृष्ट, we two look.

फ

फणा, f. मन्-व, the hood of a
snake.

फणिन्, m. मन्-व, a snake.

फल, n. 1 रञ्ज, 2 रञ्ज-व, a
fruit.

फलस्थ, रञ्ज-व-व, partaking
of the reward.

फलाभाव, m. रञ्ज-व-व, the
absence of the fruit.

व

वत्, ind. वृत्-व, an expression of
joy, satisfaction, or wonder.

बन्धु

बन्धु, m. गार्तिर, a relative.

बबर्ह, (with उद्) vb. pf. ५८९,
drew out.

बभाषे vb. pf. १ ब्रूय, २ क्ख'प'र'
ब्रूय, said.

बल, n. १ श्रवस, २ शसु, strength,
३ रसुद, an army.

बलवत्, श्रवस'व'त्, strong.

बलात्कार, m. violence.

बलाहक, m. श्रुति, the cloud.

बलोपेत, श्रवस'र'द'व'त्, strong.

बहु, १ श्च, २ श्च'व', ३ श्च'व'त्, ४
श्रुति'र'द'व'त्, ५
श्च'र', many, much.

बहुशस्, ind. अक्'श्च, frequently.

बाधते, vb. गार्तु'र'प'र'प'र', oppre-
sses, troubles.

बुध

बान्धव, m. गार्तिर, a relative friend.

बाल, १ प्रि'य', a child, २ गार्त'र',
new.

बाला, f. गार्तिर'र', a girl.

बाष्प, m. n. श्च'श्च, a tear.

बाहु', m. १ प्रुग, २ रसुद'व', the
arm.

बाहु', क्ख'श्च, much, a great.

बाह्य, १ प्रि. २ प्रि'व', outside, ex-
ternal.

विभ्रत, pr. pl. १ क्ख'प'र'प'र', २
क्ख'प'र', carrying, holding.

बिन्दु, m. प्रि'य'व', a drop.

बिम्ब, n. गार्तु'र', a reflection.

बिल, n. प्रुद, a hole.

बीज, n. श'श्च, a seed.

बुध, m. श'प'र', learned.

बुद्ध

बुद्ध, m. **སངས་བྱེས་**, awakened, the Buddha.

बुद्धि'. f. **སྒྲོ་**, intellect, talent.

बुद्धि', **སྒྲོ་ཅན་**, one with intellect.

बुद्धिमत्, 1 **སཤམ་པ་**, 2 **སྒྲོ་ལྡན་**, wise.

बोधि, m. f. **བྱང་ཆུབ་**, wisdom, supreme knowledge.

बोधिसत्त्व, m **བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་**, an aspirant to *bodhi*, supreme knowledge.

ब्रवीति, vb. **སྒྲུབ་པ་**, says.

ब्रह्मचर्य, n. **ཚངས་པར་སྦྱོང་པ་**, celibacy or the duties of a religious student.

ब्रुवत, pr. pl. 1 **སྒྲུབ་**, 2 **སྒྲུབ་པའིན་**, saying.

ब्रूयात्, vb. opt. **བརྗོད་**, should say.

ब्रूयाम, vb. opt. **སྒྲུབ་**, I should say.

भद्र

ब्रूयाः, vb. opt. **སྒྲོ་སྒྲོ་**, you should say (Tib. lit. imp. say).

ब्रूहि, vb. imp. **སྒྲོ་སྒྲོ་**, say.

भ

भक्ति, f. 1 **གུས་པ་**, devotion ; 2 **ཕྱ་**, decoration, embellishment.

भक्तिमत्, **གུས་པ་ལྡན་**, one with devotion.

भगवत्, 1 **བཅོམ་ལྡན་**, 2 **བཅོམ་ལྡན་**, **འདས་**, a blessed one, glorious.

भगवती, f. **བཅོམ་ལྡན་སྒྲོ་**, glorious.

भग्न, 1 **ཆག་ཅིང་**, 2 **ཆགས་**, broken.

भङ्ग, m. **འཁྱོལ་**, bent (or contraction).

भणामि, vb. 1 **བརྗོད་པ་**, 2 **སྒྲུབ་**, I say.

भणिष्यामि, vb. ft. **བརྗོད་པར་བྱ་**, I shall say.

भद्र, 1 **བཟང་**, 2 **བཟང་པོ་**, good, nice.

भय

भय, n. འཇིགས་(བ), fear.

भयङ्कर, འཇིགས་བྱེད, fearful.

भयदर्शक, འཇིགས་ལྟ་བ. one who
sees fear.

भर्तृ, m. རྩོམ་, lord, master.

भर्तृदारिका, རྩོམ་སྒྲུ་མོ, the daughter
of the lord.

भव, m. སྤྱིད་བ, transmigratory exis-
tence, birth, saṃsāra.

भवक्षय, m. སྤྱིད་བ་ཟད, destruction
of bhava, or saṃsāra.

भवत्, personal pron. 1 ཁྱེད, 2 ཁྱོད,
you, thou.

भवति ऽन्ति, vb. 1 གུར་(བ), 2 འགུར,
3 འགུར་བ, 4 འགུར་བ་ཡིན་(བ),
5 ཡོད་བར་འགུར, is, are ; be-
comes, become.

भवतः, vb. འགུར, they two are.

भाणिन्

भवतु, vb. imp. འགུར, let it be.

भवते, vb. *སྤྱིན་ is (Tib. comes),

भवन, n. ཁང་བ, a house.

भवामि, vb. 1 ཡིན, I am.

भवितव्य, རབ་དུ་སྤྱོར་བར་བྱ, to be,
(Tib. lit, to be applied).

*भविष्यति, ऽन्ति, vb. ft. 1 འགུར, 2
འགུར་བ, 3 འགུར་འགུར, 4
འགུར་བར་འགུར, will be.

भवेत्, vb. opt. 1 སྤྱི, 2 གུར, 3 འགུར་
(བ), 4 འགུར་འཆམ, 5 ཡོད,
6 ཡོད་གུར, 7 སྤྱིད, may be.

भवेथा (for भवेत्), vb. opt. འགུར་
མཇོད, may be.

-भाग्य, n. སྐལ་བ, luck, fortune.

भाज्, རྫོད, having, enjoying.

भाणिन्, རྒྱུས་ speaking, talking.

भाति

भाति, vb. བརྟེས་པ་, shines.

भार, m. བྱུང་, a load, burden.

भारं निधाय, བཀའ་ནས་, having loaded.

भारत, n. གྱི་ཁར་, India.

भार्गव, m. ངན་སྒྲོང་བུ་, the sun of Bhrgu.

भाव, m. 1 དངོས་པ་, 2 དངོས་པོ་, 3

ཡོད་པ་, 4 བསམ་པ་, disposition of mind, idea, thought; an object, thing; existence; disposition of the mind.

भावना, f. བསྒྲུབས་པ་, meditation.

भावयति, vb. བསྒྲུབས་པ་, meditates.

भाषा, f. རྟེན་, a language.

भाषते, vb. རྟེན་, speaks.

-भाषित, རྟེན་, speaking, talking.

भासस्, (wrongly वासस् in Skt. text).

भू

n. ལྷང་བ་, light.

भास्कर, m. ཉི་མ་, the sun.

भास्वर, བཀས་པ་, bright.

भिक्षु, m. དགེ་སྐྱོང་, a monk.

भित्ति, f. ངོས་, a wall.

भिनत्ति, vb. གཞོན་པར་བྱེད་, cuts into parts.

भुक्त, ལྷོད་པ་, enjoyed, used, eaten.

भुक्तोज्झित, ལྷལ་མ་འབྱུང་, remnants of the food eaten.

भुज, m. 1 ལལ་པ་, 2 ལལ་, the arm, hand.

भुजङ्ग, m. ལལ་འགྲོ་, a serpent.

भुजङ्गम, m. ལལ་འགྲོ་, a serpent.

भुवनत्रय, n. 1 འཇིག་རྟེན་གསུམ་, 2

ས་གསུམ་, the three worlds.

भू, f. 1 ས་, the earth (སར་, མུའི་, on the earth). 2 ས་སྡེང་, (lit.

भूतल

भूतल), n. the surface of the earth, ३ स'वा'र्षि, (lit. भूस्थल), ground.

भूत, १ गुरु'व, (a) being, (b) become; २ (i) अगुरु'व, (ii) अगुरु'व, being; ३ अद'न'व, right.

भूत्वा, gd. गुरु'व'स, having been.

भूमि, f. स, the earth.

भूयस्, adv. अगुरु, again.

भूयिष्ठ, स'व'के, most.

भूषण, n. गुरु'व, an ornament.

भूषित, व'गुरु'व, adorned.

भृङ्ग, m. गुरु'व, a bee.

भृत्, १ अह'व, २ अह'व, bearing, having, carrying.

भृश, adv. अ'व'रु, excessively.

भैतव्य, अ'व'गुरु'व'स, to be feared.

मतज्ञ

भेद, m. १ स'द'व, २ द'व, distinction, difference.

भेषज, n. अ'व, medicine.

भोः, ind. गुरु, a vocative particle, O.

भोग, m. १ अ'व, २ अ'व'स'व, enjoyment,

भोगिन्, m. गुरु'व'स, a serpent.

भोट, व'व, Tibet.

भ्रमण, n. अ'व'स'व, moving.

भ्रमति, vb. अ'व'स'व, moves round.

भ्रू, f. अ'व, the brow.

म

मञ्जु, अ'व'स, beautiful.

मणि, m. अ'व'स, a gem, precious stone.

मत, अ'व'स, considered, thought.

मतज्ञ, m. स'द'व, a proper name.

मति

मति, f. 1 དགོངས། 2 (i) མོ (ii)

མོ་གྲོས།, view, thought, intel-
lect, thought.

मद्धक्ति, f. བདག་ལ་གྱུས།, devotion
to me.

मद्वियोग, m. བདག་དང་འབྲལ་བ།, se-
paration from me.

मधुर, 1 འཇམས།, 2 ལྷན།, sweet.

मधुरप्रलापिन्, m. ལྷན་བའི་ཚོག།, speak-
ing sweetly.

मध्य, 1 ནང།, inside ; 2 བར།, middle

(བར་དུ།, मध्ये) ; 3 དབུས།, middle;

4 དབུས་ལྷན།, within the
middle.

मध्यमक, དབུ་ས།, being in the middle.

मध्यमा, f. དབུ་ས།, the middle.

मनस्, n. 1 ཡིད།, 2 སེམས་ལྷན། (-मनस्,
with the mind), the mind.

मन्द्र

मनुष्य, m. མི།, a man.

मनःश्रेष्ठ, ཡིད་ནི་གཙོ་བོ།, those of
which the mind is pre-emi-
nent.

मनोजव, (*मनोभव, born or being
in mind), ཡིད་མགྱོགས།, swift as
the mind.

मनोह, ཡིད་དུ་མཆི་ཞིང། (lit. मनोग,
that which goes to the mind),
beautiful.

मनोरथ, m. ཡིད་ལ་རེག་བ།, desire,
desired object.

मनोहर, མཇེས་བ།, pleasing.

मन्त्र, m. སྒྲགས།, a charm, spell.

मन्त्रिन्, m. མཆོག་པོ།, a minister.

मन्दर, m. *འབྲིགས་བྱེད།, a moun-
tain of the name (Tib. means
Vindhya).

मन्द्र, གཤངས།, deep, grave.

मन्यु

मन्यु, m. བྲིས་པ་, wrath.

मन्ये, vb. 1 ལྟོམ་, 2 ཤེས་, I consider.

मम, pers. pron. 1 བདག་, 2 བདག་གི་, 3 བདག་ལ་, my.

ममत्व, n. བདག་གི་བ་ཉིད་, the feeling or notion of मम, mine.

मय, ལས་གྱུར་བ་, an affix indicating 'made of', 'consisting, or composed of'.

मयूर, m. སྐྱུ་བྱུ་, a peacock.

मरण, n. འཕྲིན་པ་, death.

मरु, m. ལྷ་ངས་.

मल, m. n. འཕྲིན་པ་, dirt, impurity.

मलय, m. ས་ལ་ཡ་, a mountain of the name.

मलयवती, f. ས་ལ་ཡ་ཅན་ས་, a proper name.

महाराज

महत्, m. 1 ཆེ་, 2 ཆེན་, 3 ཆེན་པོ་, 4

མང་བ་, great.

मह्यान्नक्रुः, vb. pf. མཆོད་པར་བྱས་, worshipped.

महर्षि, m. མྲང་མྲོང་, a great sage (Tib. lit. ལྷཔུ, m).

महल्लक, མགྲེན་པ་, old, aged, (Tib. lit. ག་འཁྱུར་, suffering).

महा, 1 ཆེ་, 2 ཆེན་པོ་, great.

महात्मन्, m. བདག་ཉིད་ཆེ་, high-souled.

महादेव, m. ལྷ་དབང་ཕྱུག་, the great God, Śiva.

महानग्न, ཆོན་པོ་ཆེ་ཆེན་པ་, the great naked (?).

महाभाग, m. ལྷལ་བ་ཆེན་པོ་, illustrious, highly virtuous.

महाराज, ལྷལ་པོ་ཆེན་པོ་, a great king.

महिष

- महिष, m. བ་ཉེ, a buffalo.
 महिषी f. བ་ཉེ, a she-buffalo.
 मही, f. མེ, the earth.
 मा, ind. མ, not.
 मांस, n. རྒྱ, meat.
 मातृ, f. 1 མ, 2 ཡུས, the mother.
 माद्यत, pr. pl. དགའ་ལྡན, being mad
 (Tib. आनन्दवत्, with joy).
 मान, m. 1 རྒྱས་བ, 2 རི་མོར་བྱ་བ,
 honour, respect.
 मानस, n. 1 ཡིད, the mind, 2 adj.
 ཡིད་ལ, belonging to the mind,
 मानिन्, m. ར་བྱུལ, having a high
 opinion of oneself.
 मान्य, བཀྱར་སྡི, respectable.
 मार, m. བདུད, the personified evil
 principle, the evil one, kāma.

मुकुट

- मारवधू, བདུད་མོ, the nymph of
 Māra.
 मास, m. མུར, the air.
 मार्ग, m. ལམ, a way.
 मार्गवत्, ལམ་ལྡན, with the way.
 मास, m. མེ, a month.
 मित्र, n. 1 བཅོའ་བ, 2 བཤེས, a
 friend.
 मिथ्या, ind. 1 རྩོན, 2 ལེག་བ, false,
 falsehood.
 मिथ्यादृष्टि, f. ལེག་ལྡན, a false view.
 मिथिला, f. མི་ཐི་ལ, the name of a
 well known city and country.
 -मिलित, དང་ལྡན, mixed.
 मिश्र, སྡེལ་མ, mixed.
 मीन, ཉ་མོ, a fish.
 मुकुट, m. n. དབྱ་བྱུན, a crown, tira.

सुक्त

सुक्त, 1 शोभा, 2 शर, free.

सुक्ता, gd. क्ख'स'सु'दस'क'सा, having given up.

मुख, n. 1 मुख, 2 गार्ध, the face.

मुनि, f. सुव'व, 2 सु'सु'द, a sage.

मुनोच, vb. pf. सु'द'वर'मु'र, set free.

मुञ्च, vb. imp. अ'र'क'उ'सा, give up.

मुञ्ज, m. सु'अ'र'ई, a kind of grass of which the girdle of a Brahmin religious student is made.

मुहुर्मुहुः, ind. अ'द'र'ग'अ'र'रु, frequently.

मुहुर्त, m. उ'द'उ'र'उ'सा, 2 अ'र'रु. an instant, a very small portion of time, a while.

मूर्ख, m. 1 मू'र'क, 2 मू'र'क'वो, foolish.

मूर्धन, m. मू'र'क, the head. (मूर्ध्नि, मूर्ध्नि).

मृग, र'र'र'ग'सा, a deer.

म्रियते

मृत. 1 अ'क'क, 2 श'र'व, dead.

मृत्यु, m. अ'क'क'व, death.

मृद्वीका, f. मू'र'क, a vine or a bunch of grapes.

मृष्यताम्, vb. imp. शू'र'क'ई'र, pardon.

मे, pers. pro. 1 र, 2 व'र'ग'गो, my.

मेखला, f. मू'र'र'ग'सा, a girdle.

मेघ, m. मू'र'क, the cloud.

मेधाविन्, 1 अ'र'स'व, 2 शू'र'ग'सा' शू'र'व, intelligent, wise.

मैत्री, f. अ'र'ग'सा, love.

मोक्ष, m. व'र'र'व, emancipation.

मोह, m. 1 ग'र'र'सु'ग, 2 अ'र'स'व, ignorance, delusion.

मैत्रिक, n. सु'र'र'ग'सा, a pearl.

म्रियते, vb. अ'क'क'वर'अ'ग'र, is dying.

मलेच्छ

म्लेच्छ, m. म्लेच्छ, a barbarian.

य

यद्, relative pron. १ यद्, २ यद्

དག, 3 བར་ནིག, who, what,

which, 4 नालव, येन in the
sense of यत्, where.

यज्ञ, m. यज्ञः, a sacrifice.

यतस्, ind. १ यत्-क्षुत्, २ यत्-गो-क्षुत्
for, because.

यत्न, m. रघद'य, endeavour.

यत्र, 1 गद'हु, 2 गद'ल, 3 गद'
लस, where.

यत्र यत्र, गङ्गा-सङ्गा-सङ्गा, wherever.

यथा, ind. 1 *ཇི་ལྟ་བུ་འཁོར་དུ་*, 2 *ཇི་*
ལྟ་བུ་, 3 *ཇི་ལྟར་*, 4 *ལྟར་*, 5 *དཔེར་*
ན་, 6 *དཔེར་ན་འཁོར་ན་*, 7 *འཁོར་ན་*,
 like, as.

6768

याचसि

यथावत्, adv. ཡི་ལྟ་བུ་གཤིན་པོ་ pro-
perly.

यथासामर्थ्य, adv. *यथासामर्थ्यम्*, according to the ability.

यदा, ind. གང་ཆེ, when.

यदि, ind. 1 *माए, 2 माए'हे, 3 छे.
छे, 4 र्छे, if.

यदुत्त, ind. རྟོག་ལྟེ་, for example.

यद्यपि, ind. བོད་ཀྱི, even though.

ययौ, vb. pf. 1 **वेदस**, 2 **खेद**, 3 **खेद**.
 वरगुर, 4 **वापेवास**, went.

यशस्, n. १ प्रशस्, २ श्रेष्ठ-प्रशस्,
fame, glory.

यस्मात्, relative pron. **यद्** **शु**, for,
because.

यस्य, relative pron. चान्निवा, whose.

याचसि, ०से vb. 1. **खोँ** (च), you ask.

यात

यात, 1 ग्राप्तेवास, 2 खिन्-व-यिन्, gone.

याति, vb. 1 घेव-अगुन्, gets; 2 क्ख-
वर-अगुन्, goes away; 3
ग्राप्तेवास-व, goes.

यान, n. 1 घेवा-व, 2 क्खवास-व, a
vehicle.

यामि, vb. अगो-वर-वु, I go.

यावत्, ind. 1 ई-खीन्, 2 रे-खीन्, 3
वर-हु. 4 वर-हु-खे, up to, till,
just, etc.

यावज्जीव, ई-खीन्-अके-व, as long as
the life is.

यावदेव, खेस-वु-वदि-वर-हु-अगुन्-व,
till.

याशोधर, m. गावास-व-अईन्, the son
of Yośodharā, the wife of Gau-
tama Buddha.

यास्यति, vb. ft. *अगुन्, will go.
(Tib. भविष्यति).

योजित

युक्त, 1 क्षुन्-व, used, employed; 2

(i) ईवास-(व), (ii) कुन्, proper,
right.

युज्यते, vb. 1 ईवास-(व), 2 ईवास-
वर-अगुन्, 3 कुन्-व, 4 ईस-
व, is right.

युद्ध, n. अघव-व, war.

युयुत्सु, अघव-वर-अईन्, desirous of
fighting.

युष्मद्, pers. pron. त्विन्, you.

योग, m. 1 क्षुन्, connection; 2
क्षुन्-व, attachment, applica-
tion; 3 वसस-वाङ्, medita-
tion.

योगिन्, m. क्ख-अईन्-व, one who
practises Yoga.

योग्य, 1 ईस-व, 2 कुन्, fit.

योजित, क्षुन्, employed.

योषित्

योषित्, f. ཡུ་མེད, a woman.

यौवन, n. 1 དར་ལ་བབ་བ, 2 ལང་ཚོ, youth.

र

रक्त, དམར་བ, red.

रक्तता, f. དམར་བ་ཉིད, redness.

रक्तमांस, n. འཁྲིམ་མཁུ་, blood and flesh,

रक्षणाथर्म, n. བསྟོར་བའི་ཕྱིར, for guarding.

रक्षत, pr. pl. བསྟོར་བ keeping.

रक्षन्ति ०सि, vb. སྟོར་བ they protect, you protect.

रक्षा, f. བསྟོར་བ, protection.

रचना, f. བཞུག་(བ), composition.

रजत, n. དུལ, silver.

रजनी, f. དགུང, night.

रत, དགའ་ཞིང, delighted with, fondly attached to.

राग

रत्न, n. 1 དཀོན་ཅེག, 2 རིན་ཅེག, 3 རིན་པོ་ཆེ, a gem.

रत्नकूट, དཀོན་མཆོག་བཞེགས་བ, a heap of gems, (Tib. lit. gems piled upon one another) ; a work of the name.

रथ, m. འིང་རྩ, a chariot.

रमताम्, vb. imp. བཞགས་བར་མཛོད, let one remain, let one take delight in.

रमणीयता, f. དགའ་བར་བྱེད་བ་ཉིད, the state of being enjoyable.

रमणीय, དགའ་བར་བྱ་བ་ཞིག, enjoyable.

रसातल, n. ས་འོག, the nether world, one of the seven regions below the earth.

रहित, བྱལ་བ, free from.

राग, m. 1 ཆགས་བ, attachment ;

रागिन्

2 འདོད་ཆགས་, passion, lust ;

3 དམར་པོ་, red colour.

रागिन्, m. 1 ཆགས་ལྡན་, 2 ཆགས་

པོ་ཅན་, full of love or attachment.

राघव, m. ར་རྒྱའི་བུ་, the son of

Raghu, specially Rāma.

राज, राजन्, རྒྱལ་པོ་, a king.

राजकुल, n. རོ་བུང་, the royal family,
the royal palace.

राजपितृ, ཡབ་རྒྱལ་པོ་, father-king.

राजोव, n. པ་ལྗ, a lotus.

राज्य, n. 1 རྒྱལ་པོ་[ཉིད་], 2 རྒྱལ་
མིད་, a kingdom.

राज्यं करिष्यति, vb. རྒྱལ་མིད་བྱེད་,
will reign.

राज्यक, n. རྒྱལ་མིད་, a kingdom.

रात्रि, f. 1 མཚན་མོ་, 2 ནམ་, the night.

रेखाहीन

राशि, m. བུང་པོ་, a collection, mass,
heap.

राष्ट्र, n. ཡུལ་, a kingdom.

रत्न, n. རྒྱུ་, a sound.

रुदन्, रुदती, f. pr. pl. ཨ་ཞིང་, weep-
ing, crying.

रुयते, vb. passive, ཨ་བར་བྱེད་, one
weeps.

रुरोद, vb. pf. ཨ་ཞིང་, wept.

रूप, n. གཞུགས་, colour, beauty,
physical element.

रुवति, vb. འབྱིན་, cries.

रूपत्व, n. རོ་བོ་ཁྱ་ཡིན་པ་, form,
natural state.

रूपवती, f. གཞུགས་བཟང་ལྡན་, beauti-
ful.

रेखा, f. རི་མོ་, a line.

रेखाहीन, རི་མོ་མེད་པ་, without a
stripe.

रोग

रोग, m. རྟ, disease.

रोचते, vb. འདོད, may be pleased with.

रोदिष्यामि, རྩ་སྤེ, I shall weep.

रोमन्, སྦྱ, the hair of the body.

रोमाञ्चयति, སྦྱ་འོངས, makes the thrill of hairs of the body.

ल

लक्ष, n. འབུས་ཚེ, lac, (one hundred thousand).

लक्षण, n. མཚན་རྟེན, characteristic.

लक्षित, མཚོན, noticed, perceived.

लक्ष्यते, vb. མཚོན, is noticed.

लम, བསྐྱེས་པ་ཅན, sticking.

लघु, ཡང་བ, light, swift.

लज्जा, f. རོ་ཚ, bashfulness, modesty.

लता, f. 1 འཁྱི་ཤིང, 2 ལྷག་ཐུན, a creeper.

लोक

लब्ध, ཐོབ་བ, attained.

लभते, འདོད, vb. 1 རྟེན་པ, 2 ཐོབ, get(s).

लम्बते, འབབས, rests on.

ललाप, vb. pf. རྩ, wept, lamented.

ललित, 1 རོལ་སྒྲེག, pleasing, charming; 2 རོལ་བ, sport (लीला).

लालस, སྦྱ, ardently longing for.

लावण्य, n. མཛེས་སྦྱ, beauty.

लिङ्ग, n. རྟགས, the invariable mark which proves the existence of anything in an object (i. e. hetu).

लिलिहे, vb. pf. རབ་རྟུ་བཞགས, licked.

लेखा, f. རི་མོ, a line.

लोक, m. འཇིག་རྟེན, the world.

लोकयात्रा

लोकयात्रा, f. འཇིག་རྟེན་ལུགས་, the course of the worldly life.

लोकवर्धन, འཇིག་རྟེན་འབྲེལ་བ་, increasing worldly affairs.

लोचन, n. 1 སྨྱན་, 2 མིག་, the eye.

लोहित, དཔའ་བ་ red.

लौकिक, འཇིག་རྟེན་པ་, worldly.

व

वः pers. pron. acc. plu. ཁྱེད་(ལ་), you.

वक्तव्य, བཤེད་པར་བྱ་, to be said.

वक्तुम्, inf. སྒྲ་བར་, to say.

वक्तृ, m. སྒྲ་བ་པོ་, a speaker.

वक्ष्यति, vb. གསུང་, will say.

वक्ष्यामि, vb. སྒྲེ་, I shall say.

वचस्, n. གསུང་བ་, a speech.

वट, m. བྱིའུ་, a boy.

-वत्, 1 འདྲ་, 2 བཞིན་(5), an affix denoting resemblance, like.

वपुस्

-वत्², 1 ཅན་, 2 རྩན་(བ་), a possessive suffix.

वद, vb. imp. སྒྲོས་ཤིག་, say.

वदत, pr. pl. སྒྲེ་(བ་), saying.

वदति, vb. བཞིན་, says.

वदन, n. བཞིན་རས་, the face.

वदन्ति, vb. བཤེད་པ་, say.

वध, m. གསོན་, killing.

वधू, f. བུ་མོ་, wife

वन, n. 1 ཉགས་, 2 ཉགས་ཚལ་, a forest.

वन्दे, vb. བུག་འཚལ་, I salute.

वन्द्य, བུག་བྱ་བ་, adorable, to be saluted respectfully.

वन्य, 1 ཉགས་, 2 ཉགས་སུ་བྱང་བ་, produced in a forest.

वपुस्¹, n. ལུས་, the body.

-वपुस्², ལུས་ཅན་, with the body.

वयम्

वयम्, pron. 1 ཁོ་བོ་ཅག་, 2 ཁོ་བོ་
ཅག་ནས་, 3 བདག་, 4 བདག་
ཅག་, 5 ཡུ་, 6 ཡུ་ཅག་, we.

वयस्य, m. 1 གྲོགས་པོ་, 2 ར་ཚོད་, a
companion, friend.

वर, 1 མཆོག་, best ; 2 དམ་པ་, (i)
excellent, (ii) m. a boon ; 3
n. སྒྲི་, rather or better than.

वरणीय, དགྲེས་, to be chosen.

वर्ग, m. རྒྱུས་, a class, group.

वर्ण, m. མདོག་, beauty.

वर्णयन्ति, vb. 1 གསུང་, 2 གསུངས་,
describe, explain.

वर्यते, 1 འཆད་པ་, 2 གསུངས་པ་, is
being described or explained.

वर्तते, vb. 1 འདུག་པ་, 2 གནས་པ་, re-
mains, exists.

वत्सेन्, n. ལམ་, a way.

वा

वर्धन 1 *བསྐྱེད་, 2 འཕེལ་(བ་), caus-
ing to increase, increasing.

वर्धते, vb. འཕེལ་བར་འགྱུར་, increa-
sing.

वर्धमान, pr, pl. འཕེལ་, growing.

वर्षति, vb. འབེབས་, rains.

वर्षिन्, ཆར་འབེབས་པ་, raining,
bestowing.

वर्ष्मन्, n. ལུས་, the body.

वलित, 1 བསྒྲིགས་, 2 ལེགས་, slant-
ing, turned.

वश, དབང་, (i) m. influence ; (ii)
subject to, under the influ-
ence of.

वसुधा, f. ས་འདྲིཾ་, the earth.

वस्तु, n. 1 དངོས་པོ་, thing, matter ;

2 གཞི་, a residence, home.

वह्नि, m. མེ་, fire.

वा, ind. 1 དང་, 2 འཕ (prece-

वाक्य

ded by དྲ and ས it takes the form of དམ and སམ respectively), 3 ཡང་ན, or.

वाक्य, n. ངག, a sentence.

वाक्य, ངག་གི་རང་བཞིན, consisting of words.

वाच, f. 1 ངག, 2 གསུང, a speech.

वाच्य, 1 མྱ་བྱ, 2 མྱོས, to be said.

वाजिन, m. 1 ཏ, 2 མགྲོགས་འགྲོ, a horse.

वाद्यति, vb. མྱོང་བར་བྱེད, plays with an instrument.

वाद्यन्ती, f. pr. pl. མྱོགས་བར་བྱེད་པ, sounding..

वादित्र, n. 1 རོལ་མོ, 2 བསྐྱུགས་པ, a musical instrument.

वादिन्, m. མྱ, a speaker.

वायु, m. རླུང, the wind.

विक्रम

वारण, n. རློག་(པ), prevention.

वारयत्, pr. pl. བརློག་པ, preventing.

वारि, n. རླུ, water.

वालुका, f. 1 བྱེ, 2 བྱེ་མ, sand.

वासम् n. 1 བོས, 2 ར་བཟའ, cloth.

वास, m. 1 འདུག་པ, 2 གནས, dwelling, living.

वासर, m. n. ཉིན་མོ, the day.

वासव, m. རྩེ་རྩེ, the lord of gods, Indra.

वासोऽर्थम्, adv. བོས་ཀྱི་རོན་ཏུ, for a piece of cloth.

वाहिन, m. འཇོན་པ, carrying.

वि-, ind. 1 རྩམ, 2 རྩམ་པར, a prefix meaning 'distinction,' etc.

विकीर्यमाण, pr. pl. རྩམ་བཀྲམ་པ, being scattered.

विक्रम, m. རྩེ་བས, power, strength.

विक्रव

विक्रव, 1 འབྲུགས, 2 རྣམ་འབྲུགས, affected by, overcome with.

विगच्छन्ति, vb. རྣམ་པར་བྲལ, go away.

विघुष्टशब्द, བྲགས་པ, with the fame that is proclaimed.

विघ्न, m. 1 བཞགས, 2 བཞགས, an obstacle, hindrance.

विचारणा f. རྣམ་པར་དབྱུང, reflection, consideration.

विचार्यमाण, pr. pl. རྣམ་པར་དབྱུང་པར་བྱེད, being considered.

विचित्र, 1 རྣམ་བཟླ, 2 རྣམ་པར་སྒྲས་པ, variegated.

विचिन्त्य, gd. 1 སྒྲུལ་དུ་བསམས་ནས, 2 རྣམ་པར་བསམས་ནས, having thought.

विजेतृ, m. རྣམ་པར་རྒྱལ་བ, a conqueror, victorious.

विद्या

विज्ञान, n. རྣམ་པར་ཤེས་པ, skill, proficiency, pure consciousness.

विज्ञाप्य, 1 བྱ་བྱ, 2 བཤེས་པར་བྱ, to be informed, requested.

वित्तान, m. སྒྱས་པ, spreading out.

वितृप्यते, vb. རོས་པར་འགྱུར་བ, becomes satisfied.

वित्त, n. རྩོན, wealth.

विदधे, vb. pf. བསྐྱབས, made.

विदित्वा, gd. རྣམ་པར་རིག་ནས, having known.

विदूषक, བི་དྲུ་ག་ཀ, a humorous companion and confidential friend of the hero of a play.

विदेश, m. བཞུན་ཡུལ, another country.

विद्यते, vb. 1 ཡིན, 2 ཡོད, 3 ཡོད་མ་ཡིན, exists.

विद्या, f. རིག་(པ), learning.

विद्यादातृ

विद्यादातृ, m. རིག་པ་སྤྲེལ་བ, one who gives learning, teacher.

विद्याधर, m. རིག་པ་འཛིན་པ ; f. विद्याधरी, རིག་པ་འཛིན་མ, a class of semi-divine beings.

विद्यार्थिन्, m. 1 རིག་པ་འདོད, 2 རིག་པ་དོན་གཉེར, desirous of learning, a student.

विद्याहीन, རིག་དང་བྲལ, devoid of learning, ignorant.

विद्वत्, m. 1 རིག་དང་ལྷན, 2 རིག་ལྷན, 3 རིག་པ་ཅན, 4 རིག་པ་ལྷན, a learned man.

-विध, རྣམ་པ, kind.

विधातुम्, inf. ལྷུ་བ་པའི་བྱེད, to do.

विधि, m. ཚུལ་, a rule, the way or method of doing a thing.

विनयन, n. འདུལ་བ, discipline, training.

विना, ind. མེད, without.

विप्रयोग

विनिपात, m. འོག་ལྷུང་བྱེད, falling down, destruction.

विनिपातयति, vb. འཕྲོ་བར་བྱེད, causes to fall down, destroys.

विनिपातयितुम्, inf. འོག་བར་ལྷུང་བར་བྱེད, to throw down, to destroy.

विनिवर्तन, n. ཕྱིར་ལློག་པ, turning back, return.

विनिवृत्ति, f. བཞེག་པ, removing.

विपश्ची, f. སྟེང་མངམ, the Indian lute.

विपत्ति, f. སྤྱད, misfortune, adversity.

विपर्यय, m. 1 ལློག, 2 འོག, reverse, change.

विपुल, སྒྲིམ་པ, extensive, much.

विप्रयुक्त, རྣམ་སྦངས, free from.

विप्रयोग, m. 1 རྣམ་པར་འབྲལ་བ, 2 བྲལ་བ, 3 འབྲལ་བ, separation.

विप्रलभ्य

विप्रलभ्य, gd. བསྐྱེས་ནས་, having deceived.

विप्रवास, m. རྒྱལ་པར་རྒྱུང་རིང་, stay-
ing abroad.

विभजते, vb. དབྱེ, distinguishes.

विभव, m. 1 མིང་མེད་, absence of
birth ; 2 འབྱོར་བ་, wealth.

विभु, རྩལ་བདག་, lord.

विभूषित, རབ་བརྒྱན་, adorned.

विभ्रम, m. འབྲུལ་བ་, mistake.

विमान, m. n. གཞལ་མེད་ཁང་, the
castle in the air; a palace (with
seven stories).

विमुख, ཕྱིར་ཕྱོགས་གྱུར་བ་, having
the face turned back, dis-
inclined.

वियुक्त, བྲལ་བ་, separated from, de-
prived of.

वियुज्यन्ते, vb. རྒྱལ་པར་འབྲལ་, are
separated.

विशाल

विशोग, m. 1 འབྲལ་བ་, 2 མྱོར་བ་མེད་,
separation.

विरचित, བྱས་བ་, made, written.

विराग, m. འཇོན་ཆགས་དང་བྲལ་(བ་),
absence of desire or human
passions.

विराजते, vb. རྒྱལ་བ་མཛེས་, shines.

विलोक्य, gd. 1 བརྩམས་ནས་, 2 མཐོང་,
3 མཐོང་ནས་, 4 རྒྱལ་པར་བརྩམས་
ནས་, having seen.

विवर्ण, མདོག་ཉམས་, discoloured.

विलपत्, pr. pl. རྒྱུས་བཞིན་, lament-
ing.

विवाह, m. གདན་འདྲེན་བ་, marriage.

विविबु, འཇུག་འཇོན་, desiring to en-
ter.

विविध, རྒྱ་ཚོགས་, various.

विशाल, མཐོང་, great.

विशुद्धस्वभाव

विशुद्धस्वभाव, དགོངས་པ་ནས་དག, one
with pure disposition.

विशीर्येत, vb. opt. དེངས་པར་བྱ,
would waste away.

विशेष, m. བྱད་པར, distinction.

विश्रम्भ, m. ཁྱོ་གདད, confidence.

विश्रान्त, རལ་གསོས, rested, repo-
sed.

विश्लेष, m. འབྲལ་བ, separation.

विश्वस्त, gd. ཁྱོ་ཕབ, confident, fear-
less.

विश्वास्य, gd. ཁྱོ་ནི་ཕབ་ནས, having
made confident.

विष, n. དུག, poison.

विषण्ण, མི་དགའ, cast down.

विषम, མི་ཕྱང་བ, uneven, rough.

विषीदत, pr. pl. * ཉུང་བ, being cast
down.

विषय, m. ཡུལ, a country, place,

वीणा

विसिम्मियाते, vb. du. pf. ཡ་མཚན་

སྒྲིས་གྱུར, wondered.

विस्तर, m. 1 གྱི་ཆེར, 2 གྱིས་པ, de-
tailed description.

विस्मय, m. 1 གྱིགས་པ, arrogance ;
2 མཚན་བ, wonder.

विस्मर्तुम्, inf. བརྗེད་པར, to forget.

विहङ्गम, m. བྱ, a bird.

विहरन्ति, vb. བཞུགས་པ, dwell.

विहरामः, vb བཞུགས་པ, we move on,
remain.

विहरिष्यन्ति, vb. བཞུགས་པར་འགྱུར,
will move on.

विहातुम्, inf. འདོར་བ, to give up.

विहित, བསྐྱབས, made.

विहीन, མྱོང་བ, devoid of.

वीचि, m. f. བརྐབས, a wave.

वीणा, f. སྒྱུར་མངས, the Indian lute.

वीर

वीर, m. དཔལ་པོ་, hero.

वृक्ष, m. ལྗང, a tree.

वृक्षक, m. ལྗེན་པ་, a small tree.

वृत्, 1 བསྐོར, surrounded; 2 བསྐྱིབས, covered.

वृद्ध, m. 1 བགྲུས་པ་, 2 གན་གྲོན་, 3 གན་པ་, old.

वृद्धि, f. འཕེལ་བ་, growth.

वृष्टि, f. ཆར་པ་, rain.

वेग, m. ཤུགས་, force.

वेणु, m. 1 ལྷིག་མ་, 2 འོད་མ་, a bamboo.

वेत्ति, vb. ཇིག་, knows.

वेद (सामन्), m. ཇིག་བྱེད་, the Veda (Sāman).

वेपथु, m. འདར་, tremor, trembling.

वैकल्य, n. མ་ཚང་, imperfection, deficiency.

व्याघ्र

व्यक्त, གསལ་བ་, clear.

व्यग्र, བྱེལ་བ་, eagerly or intently occupied.

व्यथा, f. ཉེན་པ་, pain.

व्यवच्छिन्न, རྣམ་བཅད་, distinguished.

व्यवसाय, m. 1 རྟན་ཏན་, determination; 2 འབད་པ་, perseverance.

व्यवस्था, f. རྣམ་པར་བཞག་པ་, settlement.

व्यवस्थित, 1 མཆིས་, placed in order, remained; 2 གནས་, arranged, settled.

व्यसन, n. གདུང་བ་, a calamity.

व्यसनिन्, m. བཞིན་པ་ལྡན་པ་, addicted to any vice.

व्यस्त, སོ་སོ་, separated.

व्यहार्तुः, vb. aorist, བཞུགས་པར་གྱུར་ཞིང་, they dwelt.

व्याघ्र, m. ལྷག་པ་, a tiger.

व्याज

व्याज, m. རྩོལ, pretence, pretext.

व्याध, m. རྩོན་པ, a hunter.

व्याधि, m. 1 རྩོ, 2 རྩོ་བ, 3 རྩོ, dis-
ease.

व्यायाम, m. རྩོལ་བ, exertion, per-
severance.

व्युत्पत्ति, f. 1 ཁྱེད་ཀྱི་ཐུག་པ, 2 བྱེ་བྱལ་
རྩོགས, perfect proficiency.

व्युत्पादक, རྩོན་པ་པོ, one who ex-
plains.

व्युत्पादन, n. 1 ཁྱེད་ཀྱི་ཐུག་པ, 2 བསྟན་
ས, explaining.

व्युत्पादयितव्य, བསྟན་པར་བྱ་བ་ཡིན་པ,
to be explained.

व्युत्पाद्यते, vb pass. བསྟན་པ, being ex-
plained.

व्युत्पाद्यमान, pr. pl. pass. ཁྱེད་ཀྱི་
ཐུག་པར་བྱེད་པ, being explained.

व्रजत, pr. pl. 1 འགྲོ, 2 འགྲོ་བཞིན,
going,

शक्यमे

-व्रता, f. བདུལ་བྱུགས་ས, devoted.

श

शंसति, vb. བརྗོད་བྱེད, says.

शक्त, རྒྱས་པ, able, capable.

शक्ति, f. 1 མངའ, 2 མངའ་ཐང, 3
མཐུ, 4 རྒྱས་པ, power, might,
ability.

शक्तिमत, རྒྱལ་མཁས་ཅན, powerful.

शक्नोति, vb. རྒྱས, is able.

शक्नोमि, vb. རྒྱས་གྱུར, I am able.

शक्य, 1 བྱུང, 2 རྒྱས, capable of
being effected, under the con-
trol of.

शक्यते, vb. རྒྱས, is capable of be-
ing done.

शक्यमे (=शक्नोषि), རྒྱུད་ན་མངའ་ནི་
མཛུགས, you are able (Tib. lit.
you have the ability in prac-
tice.

शक

शक, m. འགྲོ་ཕྱིན, Indra, the king
of gods.

शत, n. བརྒྱ, hundred.

शतक, བརྒྱ་པ, a century.

शातकुम्भमय, གསལེར་རང་བཞིན, made
of gold.

शतपत्रि, f. བརྒྱ་དྲུག་ཅུ, one hundred
and sixty.

शतसहस्र, བརྒྱ་ལྔ་ཅུང, one hundred
thousands, a lac.

शत्रु, m. དག་པོ, an enemy.

शनैश्च, ind. དལ, slowly.

शबल, བཀྲ་བ, variegated.

शब्द, m. གྲི, a word. (གྲིས and གྲི་
ཡིས are instr. of གྲི).

शब्दसन्दर्भ, m. གྲི་བཞེད་པ, the com-
position of words.

शम, m. 1 རྒྱུ, 2 རྒྱུ་བ, peace, calm-
ness, absence of passions.

शाक्यकुमार

शमन, རྒྱུ་བར་བྱེད་པ, quelling, allay-
ing.

शयन, n. མལ, sleeping, a bed.

शयनि, (= शयने), མལ་ནས, on the
bed.

शर, m. མདའ, an arrow.

शरण, n. སྐྱབས, a refuge.

शरण्य, སྐྱབས་འཇོག་པ fit to protect, a
protector.

शरीर, n. ལུས, the body.

शल्य, n. རྒྱུ་རྒྱུ, a spear, shaft.

शशक, m. རི་བོང, a hare.

शशवत, m. རྒྱུ་བ, the moon.

शस्त्र, n. མཚན་མཐུན་པ, a weapon.

शाक्य, རྒྱུ, the race to which
Gautama Buddha belonged.

शाक्यकुमार, m. རྒྱུ་བཞེད་པུ, the
prince of the Śākya.

शाक्यगण

शाक्यगण, m. འགྲུའི་ཚོགས་, the
multitude of Śākya.

शाक्याः, m. འགྲུ་ཚོགས་, the Śākya.

शाखिन, m. ཡལ་ག་ལྗན་པ་, a tree.

शान्त, ཞི་(བ་), calm, calmed.

शान्तये, ཞི་བྱེད་, for pacification.

शाम्भ्रति, vb. 1 ཞི་, 2 ཞི་བར་འགྱུར་,
becomes quiet.

शान्न, n. བསྟན་བཅོས་, a religious or
scientific work.

शिक्षा, f. བསྐྱབ་པ་, training, cul-
ture.

शिक्षित, བསྐྱབས་, trained.

शिक्षितु(म), inf. སྦྱོབ་པར་, to learn.

शिक्षेत, vb. opt. བསྐྱབ་པར་གྱིས་, one
should learn (Tib. lit. शिक्षस्व,
imp).

शिरस्, n. 1 མགོ་, 2 དབུ་, the head.

शिला, f. རྩ་, stone.

शुद्धोदन

शिव, 1 དགེ་, 2 ཞི་(བ་), auspicious,
propitious.

शिशिर, བསྐྱེད་པོ་, cool.

शिष्ट, 1 ཀྱན་ཏུ་མཆོག་, learned, wise ;

2 ལྷག་པ་, remaining.

शिष्य, m. སྦྱོབ་པ་, a disciple.

शीकर, m. ཐིག་མུ་པ་, a fine drop of
water.

शीघ्र, adv. ལྱུང་ཏུ་, quickly.

शीतलता, f. བསྐྱེད་པ་ཉིད་, coolness.

-शील, འང་ཚུལ་ཅན་, having the natu-
ral disposition of.

शुक, m. རེ་ཙྰ་, a parrot.

शुक्ल, དཀར་པོ་, white.

शुद्ध, དག་པ་, pure.

शुद्धसत्त्व, མེས་པ་ཅན་དག་པ་, one with
a pure mind.

शुद्धोदन, ཟས་གཙང་པ་, a proper
name. the father of Buddha.

शुभ

शुभ, वज्र, splendid, handsome.

शुभ्र, द्वा, white.

शुभ्रपमाण, pt. pl. श्रैर्-बु-ब्रै-व, serving.

शुभ्रपा, f. श्रै-बु, service.

शूकर, m. बा-व, a boar.

शून्य, श्रै, empty, void.

शून्यता, f. 1 श्रै-त्रै, 2 श्रै-व-त्रै, voidness, emptiness.

शून्यवत्, श्रै-व, like void.

शूर, m. व-व-व, a hero.

शैल, m. शै, a rock.

शोक, m. 1 श्र-व, 2 श्र-व-व-व
(fib. lit. शोकस्थान, n. the cause of sorrow), sorrow.

शोचते, vb. 1 व-व-व-व-व, 2 व-व-व-व-व, grieves.

श्रावस्ती

शोचितुम्, inf. *श्र-व, to regret.

शोच्य, श्र-व-व-व, deplorable.

शोच्यते, vb. श्र-व, affliction is felt.

शोणित, n. श्र-व, blood.

शोभते, vb. श्र-व, looks beautiful.

शोभा, f. श्र-व, beauty.

शोभित, श्र-व-व, decorated.

श्रद्धा, ind. व-व, faith, faithfulness.

श्रद्धालुम्, inf. व-व-व, to have faith in.

श्रम, m. व-व(व), fatigue.

श्रवण, n. श्र-व, hearing.

श्रवणयोः, n. श्र-व-व-व-व, of the two ears.

श्रान्त, व-व-व, wearied, tired.

श्रावस्ती, f. श्र-व-व-व, a town of the name.

श्री

श्री, f. *དབང*, beauty, grace, prosperity.

श्री- (for श्रीमत्), *དབང་ལྡན*, with *śrī*.

श्रीहर्ष, m. *དབང་ལྡན་དགའ་བ*, lit. one with delight, having prosperity, a king of the name.

श्रुत, *ཐོས*, heard.

श्रुत्वा, gd. 1 *ཐོས་ནས*, 2 *ཐོས་གྱུར་ནས*, 3 *ཐོས་(ས)*, 4 *གསན་གྱུར་ནས*, having heard.

श्रुताम्, vb, imp. *ཉོན་ཅིག*, let it be heard.

श्रुते, vb. *ཉོན་(ས)*, it is being heard.

श्रेयस्, n. *དགེ་བ*, virtue, or religious merit, bliss.

श्रेयस्काम, *ཡིགས་བ་འདོད་བ*, wishing bliss.

श्रोतव्य, *ས་ཉོན་བར་བྱ*, to be heard.

षोडश

श्रोतृ, m. 1 *ཉོན་བ*, 2 *ཉོན་བ་བོ*, hearer.

श्रोत्र, n. *ནྟ་བ*, the ear.

श्लाघ्य, *བསྐྱབས་ལོས*, praise-worthy.

श्लिष्यति, vb. *ཆགས*, sticks.

श्लेष, m. *འདུས་བ*, union.

श्लेष्मन्, m. *བད་ཀན་དག*, the phlegmatic humour (*kapha*).

श्वापद, m. *རི་རྒྱས*, a deer, a wild beast.

श्वित, n. *སྒྲིན*, white leprosy.

श्वेत, 1 *དཀར་བོ*, 2 *བཟའ་ཁ*, white.

ष

षट्विंशत, f. *སུམ་ཅུ་མོ་དྲུག*, thirty-six.

षष्टितम, *དྲུག་ཅུ་བ*, sixtieth.

षष्ठ, *དྲུག་བ*, sixth.

षट्विंश, *ཉི་ཤུ་ཅུ་དྲུག་བ*, twenty-sixth.

षोडश, *བཅུ་དྲུག*, sixteenth.

स-

स

स-, 1 सत्स (स), with; 2 समुत्सव, similar, same.

संयम, m. ཡང་དག་མེས་, restraint.

संयोग, m. 1 འདྲ, 2 སྒྲ་བ, union, connection.

संबलते, vb. འབྲུར་བ, is.

संबलते, vb. opt. བརྟེན་ཁྱེད་, should live together (Tib. lit. should resort to).

संवाहन, n. བཀྲི་བ, shampooing.

संबोध, m. བཞིམས་པ, covered, clothed.

संवेदन, n. རིག་པ, knowledge, perception.

संशय, m. ཐེ་ཚོས་, doubt.

संसर्ग, m. འདྲི, relation.

संसार, m. འཁོར་བ, the world.

संस्कार, m. འདྲ་བྱེད་, one of the five skandhas in Buddhism.

संक्षोभ

संहत्य, gd. བསྐྱེས་པེད་, having brought together.

सः, m. 1 དེ, 2 དེས་, he.

सकल, *དེ་དག་, all (Tib. lit. 'those').

सक्त, ཚགས་, attached.

सखा, m. བློགས་པོ་, a friend.

सगौरव, adv. བྱས་པ་དང་བཅས་པར་, with dignity and honour.

सङ्कर, m. བྱད་, manure.

सङ्कल्प, m. 1 ཀུན་རྟོག་, 2 རྟོག་པ, 3 རྟོག་པར་བརྟག་པ, thought, imagination, a definite determination.

सङ्कल्पयिष्यामि, vb. ft. ཀུན་རྟོག་(བྱེད་), I shall not imagine.

-सङ्कम्य, gd. མོང་སྡེ་, having gone.

संक्षेप, m. 1 མདོར་, 2 མདོར་བསྐྱེས་, brief.

संक्षोभ, m. འབྲུགས་པ, agitation.

सङ्गम

सङ्गम, m. འགྲོགས་པ་, coming together.

सङ्गीतक, n. རྒྱུ, music.

सचिव, m. རྒྱུ་པོ་, a minister.

सचेत्, ind. བཤའ་ནི, if.

सज्जमाना, pr. pl. f. ཐོགས་པར་གྱུར་པ་, sticking.

संजानीते स्म, vb. ཆོར་, felt.

संज्ञा, f. འདྲ་ཤེས་, one of the five *Skandhas* in Buddhism, perception.

सतत, adv. ཅིག་ཏུ, always.

सति, pr. pl. loc. 1 གུར་ན་, 2 གུར་པ་ན་, 3 ཡིན་ན་, 4 ཡོད་པས་ན་, (it) being.

मत, pr. pl. 1 དམ་(པ་) good, wise ; 2 ཡོད་(པ་), existing.

सत्कार, m. བརྒྱུར་སྟེ, reverence, respect.

सन्ताप

सत्ता, f. ཡོད་པ་, existence.

सत्त्व, n. 1 ཡོད་པ་, 2 མཐོང་པོ་དཔལ་, existence, a brave mind.

सत्य, བདེན་པ་, truth (n.), true.

सद (for सदा), ind. ཅིག་ཏུ, always.

सदसत्, ཡོད་མེད་, existing and not existing.

सदा, ind. ཅིག་ཏུ, always.

सदृश, ལྷོ་བུ, like.

सद्धर्मगुरु, m. *དམ་ཆོས་བླ་མར་སེམས་, the teacher of the holy religion.

सद्यम्, ind. འདྲའ་, in the very moment, just immediately.

सन्तः, pt. pl. plu. དམ་པ་རྣམས་, the wise men.

सन्तप्त, བཤུང་, afflicted.

सन्ताप, m. 1 གུན་ནས་བཤུང་པ་, 2 བཤུང་པ་, 3 བཞོད་པ་, 4 ཡོངས་

सन्ति

གཤུང, 5 ཡོངས་སུ་གཤུང་བ, heat,
torture, distress.

सन्ति, vb. 1 གནས་, 2 ཡོད་, are.

सन्तोष, m. ཚེག་ཤེས་, satisfaction.

सन्त्याजयिष्यति, vb. ft. འདོར་བར་
འགྱུར, will make one abandon.

सन्दर्भ, m. བཀོད་བ་, a literary com-
position.

सन्दिग्ध, घे'कैस, doubtful.

सन्देह, घे'कैस'त्र'व, doubt.

सन्ध्या, f. མཚམས་, joint, evening.

सपर्या, f. བསྐྱེན་བཀྱར, veneration,
worship.

सप्तम, བདུན་པ, seventh.

संनिपात्य, gd. བསོགས་དྲི, having got
assembled.

सप्रतीश, ཞེ'ས་དང་བཅས་, respectful.

सफला, f. འབྲས་དང་བཅས་, fruitful.

समागच्छति

सम, 1 འདྲ་བ, 2 མཉམ་(པ), 3
མཚུངས་, equal,

समधिष्ठित, ཡང་དག་བར་གནས་,
governed, guided.

समनन्तर, མཚུངས་པ་དེ་མ་ཐག་པ, im-
mediately contiguous.

समन्वागत, 1 དང་ཟླན་, 2 དང་ཟླན་
ཞིང་, endowed with.

समभिरुह्य, gd. ཞོན་ནས་, having as-
cended.

समर्थ, 1 རྒྱས་(པ), 2 རྒྱས་དང་ཟླན་, 3
ཡོང་བ, able.

समर्पयितुं कालः, འབོག་རན་, the time
to make over.

समवस्थित, གནས་པ, standing or re-
maining firm.

समस्त, འདུས་པ, combined.

समागच्छति, vb. འཇོམས་, comes to-
gether.

समागम

समागम, m. 1 འདུས་གུར་, 2 འདུས་
པ།, union.

समाचरेत्, pt. pl. སྒྲིད་པ།, prac-
tising.

समाचरेत्, vb. opt. ཡོགས་པར་སྒྲིད་,
should practise.

समाधि, m. 1 ཉིང་འཛིན་, 2 ཉིང་ངེ་
འཛིན་, profound meditation.

समान, གུས་པ་དང་ཐུན་པ།, with res-
pect.

समासतः, མདོར་ན།, in brief.

समिध्, f. ཡས་ཤིང་, fuel, specially
sacrificial sticks for the sacred
fire.

समीक्ष्य, gd. བཟླས།, having seen.

समीप, n. ཉེར་ཡོགས།, near.

समुत्तिष्ठ्य, gd. སྒྲིས་གྱིན་དུ་བསྐྱོད་བྱས་
ནས།, having raised.

समुदय, m. ཀྱན་འབྱུང་བ།, cause.

सम्भव

समुदित, འདུས།, collected together.

समुद्र, m. སྒོ་མཚོ།, the ocean.

समुन्नमित, རབ་དུ་བསྐྱེད།, raised up.

समेत्य, gd. འདུས་ནས།, having come
together.

सम्पन्न, བྱན་ཚོགས།, endowed with.

सम्पादयामि, ཡོངས་སུ་རྒྱུ་གུས་པར་བྱ།,
I am bringing about.

सम्पूर्ण, བཟང་བ།, full.

सम्प्राप्त, རབ་ཐོབ།, gained, obtained.

सम्बन्ध, m. འབྲེལ་བ།, relation, con-
nection.

सम्बुद्ध, 1 *སངས་སྐྱིས།, 2 རྒྱུ་གུས་པ་ལྟེ་
སངས་སྐྱིས།, fully awakened or
enlightened.

सम्बोधि, f. རྒྱུ་གུས་པ་ལྟེ་བྱང་ཐུབ།, per-
fect knowledge.

सम्भव, m. 1 འབྱུངས།, born; 2 འབྱུང་
བ།, possibility.

सम्भूत

सम्भूत, སྐྱེས་ཀྱིས་, born.

सम्भृत, གྲོན་, holding.

सम्भोग, m. ལོངས་སྤྱོད་, enjoyment.

सम्यक्, ཡང་དག་(བ), perfect.

सरस, བརྒྱན་དང་བཅས་, fresh.

सरस्, n. 1 རྫོང་བུ་, 2 མཚོ་, a lake, pond.

सरस्वती, f. དབྱུངས་ཅན་མ་, speech, the presiding deity of learning.

सराष्ट्र, ཡུལ་འཁོར་བཅས་, along with the kingdom (i. e. the inhabitants of the kingdom).

सहज, རྟོག་དང་བཅས་པ་, diseased (lit. one with a disease).

सरोष, ཁྲོ་བ་དང་བཅས་པ་, with anger.

सर्ग, m. ལེན་, a chapter.

सर्प, m. སྦྱུལ་, a snake.

सर्व, 1 ཀུན་, 2 ཐམས་ཅད་, all.

सविशेष

सर्वज्ञ, ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་, omni-scient.

सर्वज्ञता, f. ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་, omniscience.

सर्वतस्, ind. ཀུན་ཏུ་, on all sides.

सर्वत्र, ind. ཀུན་ཏུ་, everywhere.

सर्वथा, ind. 1 ཀུན་ཏུ་, 2 ཐམས་ཅད་ནས་, in every way.

सर्वदा, ind. ཀུན་ཚེ་, always.

सर्वधर्म, m. ཚེས་ནམས་, all things or elements of existence.

सर्वबुद्ध, མངས་སྐྱེས་ཀུན་, all the Buddhas.

सर्वशुक्ला, f. ཐམས་ཅད་དཀར་, all white.

सलज्ज, རོ་ཚ་དང་བཅས་, with bashfulness.

सविशेष, བྱད་པར་དང་བཅས་པ་, with speciality.

सविस्मय

सविस्मय, ཡ་མཚན་དང་བཅས་པ།, with surprise.

ससङ्ग, དག་འདུན་དང་བཅས་པ།, with the fraternity of monks.

ससाध्वस, འཇིགས་པ།, alarmed, frightened.

सस्पृह, རྒྱུ་ལྡན་དང་ལྡན་པ།, with eager desire.

सस्मित, འཇུག་དང་བཅས་པ།, with a smile.

सखर, སྒྲིབ་པཅས་པ།, with a sound.

सह, 1 དང་, 2 ལྟན་ཅིག་, with.

सहगत, དང་ལྟན་པ།, associated with, together with.

सहज, ལྟན་ཅིག་སྒྲིས་པ།, natural, in-net.

सहसा, ind. འཕྲེལ་པ།, suddenly.

सहस्रवत्, ལྔ་ལྔ་ལྔ་པ།, possessing a thousand.

सहस्र, n. 1 སྒྲུབ་ལྔ་པ།, 2 ལྔ་ལྔ་པ།, a thousand.

सामर्थ्य

सहित, 1 འགྲོགས་པ།, 2 བཅས་པ།, 3 དང་བཅས་པ།, accompanied by.

साक्षात्, ind. དེ་ལྟར་སྤྱོད་པ།, directly.

सागर, m. སྐྱུ་མཚོ།, the sea.

सादृश्य, n. མཐུན་པཅ།, resemblance.

साधयित्वा, gd. སྒྲུབ་པཅ་ཏེ།, having propitiated.

साधारण, སྒྲིབ་མཐུན་པ།, common.

साधिक्षेप, སྒྲིབ་པ་དང་བཅས་པཅ།, with, reflection, censure.

साधु, 1 དམ་པ།, 2 ལེགས་པ།, 3 འཇིན་ཏེ།, good, well, rightly.

सानुक्रोश, རྗེས་སྤྱོད་པཅ།, with kindness.

साभरण, སྐྱོན་དང་ལྡན་པ།, with ornaments.

सामर्थ्य, n. 1 ལུས་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པ།, 2 འགྲུལ་པ།, capability.

सामाजिक

सामाजिक, འདུས་པ།, a member of an audience or assembly.

सामान्य, མཐོང་པོ།, common.

सार, m. རྩིང་པོ།, the essence.

सारूप्य, n. འདྲ་བ་ཉིད།, similarity.

सिंह, m. སེང་ག།, the lion.

सिंहासन, n. སེང་གའི་ཁྲི།, a throne.

सिक्त, བྲན་པ།, sprinkled, watered.

सिद्ध, ལྷ་བ་པ།, accomplished, a semi-divine being supposed to be of great purity and holiness.

सिद्धान्वयज, ལྷ་བ་རིགས་ལས་སྐྱེས།, born in a family of Siddhas.

सिद्धि, f. འགྲུབ་པ།, accomplishment.

सिध्यति, vb. འགྲུབ་(པ།), is accomplished.

सिन्दूर, n. ལེ་ཁྲི།, vermilion.

सुगति

सिन्दूरसदृश, ལེ་ཁྲི་ལྟར།, like vermilion.

सीदति, vb. 1 *འགྱུར།, 2 ལྷུས་གྱུར། sinks down.

सु-, prefix, 1 བདེ་བར།, 2 བཟང།, 3 རབ།, 4 ལེགས།, 5 ལེགས་པར། good, well, very, etc.

सुकृत, n. ལེགས་པར་སྦྱད།, any good or virtuous act.

सुख, n. བདེ་(བ།), 2 བག་པལ།, ease, comfort, happiness.

सुखार्थिन, བདེ་(བ་)འདོད།, desirous of comfort, *happiness.

सुखावह, བདེ་བ་འདིན།, conducing to happiness.

सुगत, 1 བདེ་བར་གཤེགས་པ།, 2 བདེ་གཤེགས།, a synonym for Buddha.

सुगति, f. བདེ་འགྲོ།, a happy condition.

ཐུབ་ཅན་

ཐུབ་ཅན་, མི་གཙང་, very impure (Tib. impure).

སྤྱུ་མཉེན་བཅས་, with men (Tib. with kinsmen, relatives).

ཐུ་ཁྱེད་, བྱ་ལ་སྤྱི་གསལ་, the son and others.

ཐུང་མེད་, beautiful.

ཐུམ་, གཞིན་ཡོད་, asleep.

ཐུགས་ཁྲིམ་, རབ་ཏུ་འབད་པ་, well-determined or decided.

ཐུགས་ཁྲིམ་, བ་, fragrant (Tib. lit. a cow or the fabulous cow of plenty).

ཐུགས་ཁྲིམ་, རྒྱུ་ལ་སྤྱི་གསལ་, easy to get.

ཐུགས་ཁྲིམ་, n. གསལ་པ་, gold.

ཐུགས་ཁྲིམ་, མ་གསལ་པ་, very clear (Tib. clear).

ཐུགས་ཁྲིམ་, ind. མི་གསལ་པ་, well, good.

ཐུགས་ཁྲིམ་, adv. གཞིན་ཏུ་བདེ་བར་, very happily.

ཐུགས་ཁྲིམ་

ཐུགས་ཁྲིམ་, མི་གསལ་པ་, being in a good state.

ཐུགས་ཁྲིམ་, gd. བསལ་བར་བྱས་ནས་, having indicated.

ཐུགས་ཁྲིམ་, f. བསྐྱེད་, production.

ཐུགས་ཁྲིམ་, n. མེད་, a thread, a particular kind of books.

ཐུགས་ཁྲིམ་, m. མེད་འཛིན་པ་, 'a thread-holder,' a stage manager who takes a prominent part in the prelude to a drama.

ཐུགས་ཁྲིམ་, m. མཁས་པ་, a learned man.

ཐུགས་ཁྲིམ་, m. ཉི་མ་, the sun.

ཐུགས་ཁྲིམ་ (with the prefix བེ་, རྒྱུ་), gd. བསྐྱེད་ནས་, having dismissed, sent away.

ཐུགས་ཁྲིམ་, opt. བདེན་ཞིང་, should practise.

ཐུགས་ཁྲིམ་, བསྐྱེད་བྱ་, to be attended.

सेव्यते

सेव्यते, vb. བཞེན་པ, is being at-
tended.

सोदर, m. སྒྲེན་ཁྲི, a uterine brother.

सौकुमार्य, སྒྲིང་ཏུ་གཞིན་ནུ, tender-
ness (Tib. lit. सुकुमार, very
delicate).

सौख्य, n. བདེ་བ, happiness.

साम्य, ཞི་བ gentle.

स्कन्ध, སུང་བོ, a collection, mass,
heap.

स्तम्भ, m. ཀ་བ, a post.

स्तवक, m. *སྐབ་ལྷོགས, a cluster.

स्तोक, ཏུང་ཟད་ཙམ, little, (Tib. lit.
स्तोकमात्र, only little).

स्त्री, f. 1 བུ་མོ, 2 བུ་མེད, 3 མོ, a
woman.

स्थ, གནས་པ, one who stands.

स्थविर, གན་པ, old.

स्थान, n. གནས, a place.

स्पृहक

स्थानप्राप्ति, f. གནས་ཐོབ, reaching a
place.

स्थापित, 1 བཞེད, 2 བཞེག, kept,
arranged.

स्थित, 1 གནས་པ, 2 མཆིས, re-
mained.

स्थित्वा, gd. 1 འདུག་མེ, 2 འདུག་
ནས, having remained.

स्थिर, གནས, firm.

स्नापयत, pr. pl. འཁྲུ་བ, causing to
take bath.

स्निग्ध, ལྡུམ་པ, oily.

स्पृहक, འདོད་ཅིང་པ, desirous.

स्नेह, m. 1 ཆགས་པ, 2 དགའ་བ
affection.

स्पन्दते, vb. གཡོ, moves.

स्पर्श, m. རེག་པ, touch.

स्पृह, བཞིན་པ, longing, desiring.

स्पृहक, འདོད, desirous.

स्फुट

स्फुट, 1 वासवा, 2 वासवा, clear,
distinct.

स्मरामि, vb. स्मर, I remember.

स्मरेत्, opt. स्मरेत्, may remember.

स्मर्यते, vb. *स्मर्यते, is being remem-
bered (Tib. lit. said).

स्मित, स्मित, a smile.

स्मृत्, स्मृत्, rememberd (Tib. said),

स्मृति, f. स्मृति, remembrance.

स्यात्, opt. 1 स्यात्, 2 स्यात्, may
be.

संस, m. संस, falling.

संसते, vb. संसते, falls down.

संवत्, pr. pt. संवत्, oozing.

स्व, 1 स्व, 2 स्व, one's own self,
own.

स्वक, स्वक, own.

स्वकीय, स्वकीय, own.

स्वस्तिक

स्वच्छ, स्वच्छ, very clear.

स्वजन, 1 स्वजन, 2 स्वजन, a kins-
man, relative.

स्वतस्, ind. 1 स्वतस्, 2 स्वतस्, of, by, or from one self.

स्वन, m. स्वन, a sound.

स्वपन्ति, vb. स्वपन्ति, sleep.

स्वपिति, vb. स्वपिति, sleeps.

स्वप्नभूत, स्वि, being like a dream.

स्वभाव, m. 1 स्वभाव, 2 स्वभाव, nature.

स्वयम्, ind. 1 स्वयम्, 2 स्वयम्, one-
self.

स्वर्ग, m. स्वर्ग, the heaven.

स्वर्णमुष्टि, with a golden handle.

स्वलक्षण, n. स्वलक्षण, one's
own characteristics.

स्वलाभ, m. स्वलाभ, one's own
gain.

स्वस्तिक, स्वस्तिक, prosperity.

स्वस्थ

स्वस्थ, རང་གཞན་མེད་, self-dependent,
confident.

स्वामिन्, རྒྱལ་པོ་, a master, lord.

स्वार्थ, རང་གི་རོན་, one's own object
or interest.

ह

हंस, m. རང་པ་, a swan.

हत, 1 བརྒྱུ་ཞིང་, 2 བསྐྱེད་པ་, 3
གསོད་, beaten, killed.

हतक, ཉམས་པར་བྱེད་པ་, miserable,
wretched (Tib. lit. a killer).

हन्त, ind. ཅེ་མ་, a ptcl. implying
joy, surprise, or grief.

हन्ति, vb. 1 འཕུང་བར་འགྱུར་, 2
འཕུང་བ་, kills.

हन्यते, vb. བསད་, is destroyed.

हय, m. རྟ་, a horse.

हरि, m. འཕྲོག་བྱེད་, Indra, the lord
of gods.

हिसक

हरिण, རི་བྱ་གས་, a deer.

हर्ष, m. 1 (with रोमन् झु, before it)
ནྟམ་པར་ལྷང་བ་, rising up ; 2
དགའ་བ་, pleasure.

हर्षदेव, དགའ་བའི་ལྷ་, a king of the
name.

हविस्, n. མཎར་, an oblation, clarified
butter.

हस्त, m. ལག་, the hand.

हस्तिन्, m. སྤང་པོ་ཆེ་, an elephant.

हातुम्, inf. སྤང་བར་, to give up.

हार, m. རྩ་པལ་, a necklace.

हारिन्, ཡིད་འཕྲོག་, pleasing, heart-
stealing.

हि, 1 ཁྱི་, a ptcl. used merely as
an expletive ; 2 ཉིད་, certainly,
alone, (used to emphasize an
idea).

हिंसक, 1 འཚོ་བ་, mischievous, 2

འཚོ་བ་ཅན་, injurious, mischie-
vous.

हिंस

हिंस, འཛོལ་བྱེད་པ་, injurious, noxious.

हितकर, གན་བྱེད་, doing a kind act, favourable.

हिम, གངས་, n. ice ; m. the Himālaya mountain.

हिमवत्, m. གངས་ཅན་, snowy, the Himālaya mountain.

हीन, 1 ངན་, 2 གསལ་པ་, 3 མེད་པ་, low, mean ; without.

हेमन्

हत, ཁྲིངས་པ་, taken.

हृदय, n. 1 མྱིང་, 2 རྩལ་སྤྱོད་, 3 མེས་སྤྱོད་, the mind.

हृदयह्वय, ཡིད་འཛིང་, heart-stirring.

हेतु, m. 1 མེད་, 2 མེད་ཅན་ (lit. हेतुमत, with a cause, a cause).

हेतुत्व, n. མེད་ཅིང་, the state of a cause.

हेमन्, n. gold.

ADDENDA

དཀའ་བྱུང་, (originally तपस्या, asceticism) རུཅ་ཀར་, difficult to do, NA, 13. 7.

འགྲུང་པ་, སྔགས་ཅིང་, is, LV. C1³⁶.

གོན་གོན་, རྩམ་, m. old, NA, 5. 2.

གྱེས་, རྩམ་, n. the back of the body, BC, 3¹.

སྒྲུབ་པའི་མྱིང་, བཤམ་ཐུག་, inf. to do, NA, 4°.

ངེས་པར་འཁྲིང་, འཁྲིང་ཐུག་, passed through, fulfilled, BC, 4°.

དངོས་པོ་, བཤམ་, m. a thing, CS, 7°.

15° ; MK, 1°, 3°, 10° ; NA, 3. 8.

མངས་པར་འགྱུར་བ།, बहु, much,
NA, 2. 1.

མངོན་དགོངས།, अभिसन्धि, m. inten-
tion, KA, 9^b.

ཅེས་བྱ།, उच्यते, vb. is said, KP. 1.
2, 2. 2.

ཆགས་པ།, attachment, love, 1 अनु-
राग, m. NA, 6. 2 ; 2 राग, m.
NA. 5^a.

མཆིས།, भवि (in the sense of भवेत्),
vb. may be, LV, B15^b.

ཇེས་སྤྱ་མཐུན་པ།, अनुरूप, correspon-
ding to, NA, 13. 18.

བཞེད་པ།, वदन्ति, vb. say, NA, 11^a.

ཉམས་སྤྱ་སྤྱོད་བར་བྱེས་ཤིག།, अनुभूय-
ताम्, imp. let it be felt, NA.
5. 4.

བདེན་པྱ, *संबसेत्, opt. should live
together (Tib. lit. should resort
to).

བཞྱ, द्रष्टव्य, to be seen, KP, 3. 1.

སྦྱོན།, देशयति, vb. teaches, LV.
C2²⁷.

བྱབས་ལས་བྱུང་, उपेय, to be affect-
ed by means, NBT, 12. 6.

ཐོབ་འགྱུར།, याति, vb. goes, CS, 17^d.

ཐོབ་(བ)།, 1 अवाप्ति, f., 2 प्राप्ति, f.
obtaining, NA, 2^d, 3^c.

མཐུན་པའི་སྤྱལས།, सपक्ष, m. a simi-
lar instance or one in which
the major term is found.

དད་པར་འཇོན་པ།, श्रद्धधीत, opt.
should put faith in, BC, 40^b, ^d.

དུས་མིན་པ།, असमय, m. untimely,
2^a, BC.

བདག་དང་འབྲལ་བ།, मद्वियोग, sepa-
ration from me, BC, 43^a.

འདི་ཇྱ་བྱ།, ईदृश, such.

ནང་དུ་བཅུན་ཅིག།, प्रविश, imp. enter,
LV, A5¹¹.

གནས།, आस्पद, n. place, receptacle.

ནམ་པར་བཞི, चतुर्विध, of four kinds,

NB, 7. 1.

བསྒྲུན, हत, beaten, NA, 12, 4.

སྒྲུ་ཡོངས་ཀྱིས་བར་བྱེད, रोमाञ्चयति,

vb. makes the thril of hairs,

NA, 7. 20.

བ, सुग्धि, fragrant, lit. a cow or the fabulous cow of plenty of the name, NA, 9. 8.

བྱས་པ་གཞོན་པ་མ་ཡིན་པ, अकृतज्ञता.

f, ungratefulness, LV. B1¹².

དབུས, मध्य, n. the middle, KP, 9. 4.

མ་དང་ག, मतङ्ग, m. a king of the name, NA, 7. 2.

ཙུལ་བ, व्यायाम, m. exertion, perseverance, LV. C2⁴⁰.

བཅའ, पर्येषमाण, pr. pl. seeking after, LV. C4¹⁷.

ཚན་བ་ཆེ་ཆེན་པོ, महानम (?), great naked (?), LV. B21¹¹.

ཚངས་པར་སྦྱོད་པ, ब्रह्मचर्य, celibacy

or the duties of a religious student, LV. C1²⁰.

ཚྱགས་པར་འགྱུར་ཞིང, आक्रमेय्या,

opt. may attack, LV. B15^{4, 6}.

ཆོ་འདྲི, दृष्टव्यम्, m. this world.

ཆོར, संजानीते स्म, vb. perceived, felt.

འཛོལ་བེད་པ, अहिंसक, not mischievous, UV, 23°.

གཟིགས, द्रक्ष्यसे, vb. you will see, LV, B 14²¹.

བཞོད་པར་གསོལ, क्षमस्व, imp. forgive, LV. B 12^{24, 25}.

གཞན་དུ་བྱེགས, पराङ्मुख, having the face turned away, BC, 8°.

ཡང་བ, लघु, light, swift, UV, 25¹.

ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱ, सम्पादयामि, I fulfil, NA, 2. 16.

ཡོངས་སུ་སྦྱོངས, परित्यज्येत, opt. should give up, UV, 4°.

ཡོངས་སུ་གཞིར་གྱུར་བ།, परिपीडित,
troubled. BK, 4^a.

གཡས།, दक्षिण, the right side, NA,
9^a.

གཡོ།, स्पन्दते, vb. moaves, NA, 9^a,

གཡོ་བ་མེད།, निश्चल, not moving.

རིང་པོར།, चिरम्, ind. long, LV,A
11^a.

ཅི, a ptcl. signifying accusitive,
dative, and locative cases, and
an infinitive.

ཡོགས་པར་ཁོངས།, स्वागत, welcome,
NA, 11^a.

ཤིན་ཏུ་མངས་པར་འགྱུར་བ།, बहु,
much, many, NA, 2, 1.

གསུང་བ།, वचस्, n. a speech, NA,
9^a.

ནྱི།, दिव्, f. the heaven, BC, 63.^d

ADDITIONS AND CORRECTIONS

PRAJNĀDĀNDA. Read 5^a ཀྱོན for ཀཱན ; 9^a परिङ्कतः for प्राङ्गः ; 13^a
दुर्जनः for दुजनः ; 15^a मात्रा for मात्राम् ; 23^a कुतः for कुत्र ; 24^a किं
दूरं व्यवसायिनाम् for कः परः प्रियवादिनाम् ; 25^a नेता for नेना ; 26^a zlahi for
zlhāi ; omit भ्रातृ ; 28^a སྤྱོན for སྤྱོན, omit * ; 29^a after བྱས read རི
for རི, so de for te ; d 243 for 234.

NĀGĀNANDA. 2^a འཇམ་མཁའ་ for འཇམ་མཁའ་; 4 བ་སྒྲོ་; 12 བ་ for བ་, 16 བྱེ་ for བྱེ་; 5. 2 ཤེ་བའི་ for ཤེ་བའི་; 6. 2 སྒྲིབ་ for སྒྲིབ་; 7^b. བོ་ for བོ་, མི་ལྟ་ for མི་ལྟ་, 7 བཤུགས་ for བཤུགས་; 13 insert * before རྒྱུ་, 14 རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་, 19 add རྒྱུ་ below ཤེ་བའི་ read རྒྱུ་ལྟ་ཤེ་བའི་ for རྒྱུ་ལྟ་ཤེ་བའི་, 20 བ་ན་ for བ་ན་; 8 རྒྱུ་ལྟ་ཤེ་བའི་ for རྒྱུ་ལྟ་ཤེ་བའི་; 9^a delete, *, 6 རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 10^b རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 6^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་, 5 རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་, 6 རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 11. 4 རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་, རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་, 5 རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 12. 8 རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 13^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་, 2 རྒྱུ་ for རྒྱུ་.

UDĀNAVARGA. 1^a add རྒྱུ་ after རྒྱུ་. 11^a read རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 16^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 17^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་ རྒྱུ་ལྟ་ཤེ་བའི་ for རྒྱུ་ལྟ་ཤེ་བའི་.

BUDDHACARITA. 1^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 2^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 4^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 5^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 8^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 10^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 20^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 33^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 34^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 42^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 43^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 44^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 45^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 66^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་, and རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 67^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 68^a རྒྱུ་ལྟ་ seems to be རྒྱུ་ལྟ་.

LALITAVISTARA. A. 1^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་; 3^a རྒྱུ་ལྟ་ for རྒྱུ་ལྟ་.

¹⁹ མཆིའོ for མཆིད་ ; ¹¹¹⁵ རྩལ་ for རྩལ་ ; ¹³¹⁷ སྤྲེས་ for སྤྲེས་ ;
²⁶ བརྩ་ for བརྩ་ ; ¹⁴²⁴ insert ལ་ after བཞི, and read བའོ for
 བའི, ²⁸ བྱ་བ་ for བྱ་བ་ ; ⁵³ བྱུང་ for བྱུང་ ; ⁵¹ བེགས་ for བེགས་ ;

B. ¹⁵ དྲ་ for དྲ་ ; p. 123, l. 4 omit འཁྱུང་མུ་, ¹⁰¹⁶ (Skt.) read འཁྱུང་མུ་
¹⁶, note 20 མཐོང་མུ་ for མཐོང་མུ་ ; ¹¹¹⁵ འཁྱུང་མུ་ for ⁴, ⁴ for ⁵ ; ¹⁵ for ¹⁶, ¹⁶ for
¹⁵ ; ¹²¹⁶ མཐོང་མུ་ for མཐོང་མུ་ ; ¹⁵¹⁹ ཆོ་ for ཆོ་ ; ²¹¹¹ insert ཆོ་ after བོ་
²⁹¹ བྱ་བྱུང་ for བྱ་བྱུང་.

C. p. 131, བཞིམ་མུ་ for བཞིམ་མུ་ ; ¹²³ བཞིམ་མུ་ for བཞིམ་མུ་ ; ⁶¹⁶ བཞིམ་མུ་
 བཞིམ་མུ་ ; ¹⁹ བཞིམ་མུ་ for བཞིམ་མུ་ ; ²⁰ བ་ for བ་.

BODHISATTVA VADĀNAKALPALATĀ. ¹^a བོས་ for བོས་ ; ^b དྲ་
 for དྲ་, and ^c འབྱུང་མུ་ for འབྱུང་མུ་ ; ¹⁴^b བོས་ for བོས་ ; ¹⁶^b འབྱུང་མུ་
 འབྱུང་མུ་ ; ^c འབྱུང་མུ་ for འབྱུང་མུ་ ; ¹⁷^a བོས་ for བོས་ ; ¹⁹^a འབྱུང་མུ་
 འབྱུང་མུ་ ; ²⁰¹⁰ འབྱུང་མུ་ for འབྱུང་མུ་ as read by S. D., ²¹⁹ འབྱུང་མུ་
 འབྱུང་མུ་.

BHAGAVADGĪTĀ. ³^a འབྱུང་མུ་ for འབྱུང་མུ་ ; ^b འབྱུང་མུ་ for འབྱུང་མུ་ ; 12, 13 འབྱུང་མུ་
 འབྱུང་མུ་.

NYĀYABINDU. 11. ^a འབྱུང་མུ་ for འབྱུང་མུ་ ; 20. delete* ; 25. ^a འབྱུང་མུ་
 འབྱུང་མུ་ ; 27. ^a འབྱུང་མུ་ for འབྱུང་མུ་.

NYĀYABINDUṬĪKĀ. 1. ¹⁸ འབྱུང་མུ་ for འབྱུང་མུ་ ; 12. ^a འབྱུང་མུ་
 འབྱུང་མུ་.

CATUḤSATAKA. 1^d VIII for XIII; 2^a གུབ for གུབ; 10^b གཉིས་ for གཉིས་; 13^c འོ་ for འོ་; 19^a བཤམ་ for བཤམ་; 21^a ³ for ¹³.

MŪLAMADHYAMAKAKĀRIKĀ. 14^a རྟེ་ for རྟེ་, delete ¹¹མཐའི་.

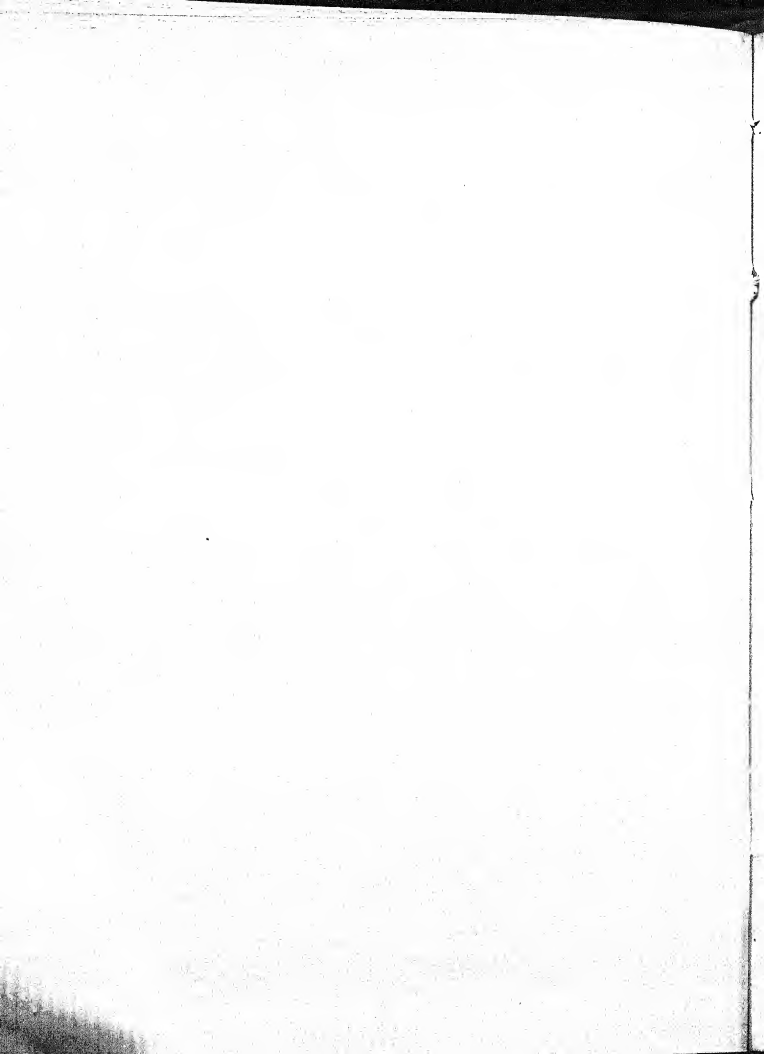
KĀSYAPAPARIVARTĀ. 1. 1¹³ ཡེ for ཡེ; ²⁰ ལྟུང་ for ལྟུང་; 3¹¹ ཡེ for ཡེ; ¹³ ལྟུང་ for ལྟུང་; 2. 1¹² ལྟུང་ for ལྟུང་; 3. 1¹⁷ ལྟུང་ for ལྟུང་; 6. 3¹ རྟེ་ for རྟེ་; 8. 1^a གུབ་ for གུབ་; 8. 2⁷ རྟེ་ for རྟེ¹⁷.

KĀVYĀDARŚA. 1^a ལྟུང་ for ལྟུང་; 2^a ལྟུང་ for ལྟུང་; 6¹ ལྟུང་ for ལྟུང་.

NOTES. P. 224, l. 4, *substantives for sabs*^a. P. 225, l. 2, See for see. P. 226, l. 18, *stavaka* for *stavak*. P. 230, l. 7, *ground* for *gerund*. P. 232, l. 13, omit *of*. P. 248, l. 6, read *tvām* for *tvam*; l. 10, *ārāvaṇa* for *rāvaṇa*; l. 11, add *the* after *in*; l. 19, read *is* for *are*. P. 255, l. 6, *kaḥala-* for *kabala*. P. 258, l. 10, *nāvamanyeta* for *nāvamayeta*. P. 275, l. 6, *an* for *a*. P. 283, l. 6, ཉིས་ for ཉིས་; l. 19, རྟེ་ for རྟེ་. P. 301, l. 19, གུབ་ for གུབ་. P. 312, l. 15, ལྟུང་ for ལྟུང་.

VOCABULARY. P. 326, col. 2, བཤམ་, *to be understood* for བཤམ་, *to be explained*. P. 328, col. 2, ལྟུང་ for ལྟུང་. P. 332, col. 2, ལྟུང་ for ལྟུང་. P. 336, col. 2, ལྟུང་ for ལྟུང་. P. 337, col. 1,

add *UV* before 26°. P. 338, col. 1, རྩྱའི་ཀ་ for རྩྱའི་ཀ་. P. 339, col. 1, conqueror for conquer. P. 340, col. 1, རྩྱའི་ས་ for རྩྱའི་ས་. P. 341, col. 2, add རྩྱའི་, bright before BC. P. 352, col. 2, add རྩྱའི་ after རྩྱའི་. P. 361, col. 1, under རྩྱའི་ add 2 རྩྱའི་, loud. P. 365, col. 1, under རྩྱའི་ས་ add 4 རྩྱའི་, m. understanding. P. 366, col. 1, delete. the line beginning with རྩྱའི་ས་. P. 372, col. 2, རྩྱའི་ས་ for རྩྱའི་ས་. P. 380, col. 1, acute for accute. P. 383, col. 2, རྩྱའི་ for རྩྱའི་. P. 389, col. 2, རྩྱའི་ for རྩྱའི་. P. 390, col. 1, རྩྱའི་ for རྩྱའི་. P. 399, col. 2, རྩྱའི་ for རྩྱའི་. P. 405, col. 2, humorous for humours. P. 434, col. 2, causing for ceasing. P. 435 col. 1, རྩྱའི་ for རྩྱའི་, རྩྱའི་ for རྩྱའི་, and brilliant for brilliant ; col. 2, རྩྱའི་ for རྩྱའི་. P. 438, col. 1, རྩྱའི་ for རྩྱའི་, omit 2nd before to and read 2nd after wonder. P. 455, col. 1, རྩྱའི་ for རྩྱའི་. P. 459, col. 2, pr. pl. for pf. ptcl. P. 462, col. 1, pl. for ptcl. P. 474, col. 1, རྩྱའི་(ལས་) for རྩྱའི་(ལས་)ས་. P. 480, col. 2, རྩྱའི་ for རྩྱའི་.

APPENDIX

1. *Catalogues.*

The following catalogues, some of them of the Kanjur or of the Tanjur, others of both of them, give information with regard to names, lengths, subjects, authors, translators, etc. of the works included in them:

1. P. C o r d i e r: Catalogue du Fonds Tibétain de la Bibliothèque Nationale. Parts II and III.

Here are catalogued the books of the Tanjur only.

2. M a r c e l l e L a l o u: Répertoire du Tanjur d'après le Catalogue de P. C o r d i e r, Paris, 1933.

This is an alphabetical catalogue of the names of the books and their authors and translators mentioned in C o r d i e r's Catalogue. This volume has made C o r d i e r's Catalogue more useful.

3. H. B e c k h: Verzeichnis der tibetischen Handschriften der Preussischen Staatsbibliothek, Berlin, 1914.

4. A Complete Catalogue of the Tibetan Buddhist Canon (Bkaḥ-hgyur and Bstan-hgyur), Tôhoku Imperial University, Japan, 1934.

This is the latest catalogue of the Kanjur and the Tanjur.

2. *Analyses.*

The following two works supply the descriptive contents of the Kanjur:

1. Alexander Csoma de Kőrös: *The Analysis of the Kanjur in the Asiatic Researches*, Vol. XX.

2. Léon Feer: *Analyse du Kandjour*, Recueil des Livres sacrés au Tibet par Alexander Csoma de Kőrös, Hongrois-Sigulien de Transylvanie. Traduit de l'anglais et augmentée de diverses additions et remarques.—*Annales du Musée Guimet*.

3. *Grammars and Manuals.*

1. Alexander Csoma de Kőrös: *A Grammar of the Tibetan Language in English*, Calcutta, 1834.

2. Ph. Éd. Foucaux: *Grammaire de Langue Tibétaine*, Paris, 1858.

3. Sarat Chandra Das: *An Introduction to the Tibetan Language* with the texts of *Situ Sumtag*, etc. Darjeeling, 1915.

4. H. A. Jäschke: *Tibetan Grammar*, Addenda by A. H. Francke assisted by W. Simson, 1929. Walter de Gruyter & Co., Berlin W 10 und Leipzig.

5. Herbert Bruce Hannah: *A Grammar of the Tibetan Language, Literary and Colloquial*, Calcutta, 1912.

6. C. A. Bell: *Grammar of Colloquial Tibetan*, Calcutta, 1919.

7. — *Manual of Colloquial Tibetan*, Calcutta, 1901.

8. Graham Sandberg: *Manual of Colloquial Tibetan*, Thacker, Spink & Co., Calcutta, 1894.

9. Vincent C. Henderson: *Tibetan Manual*, Baptist Mission Press, Calcutta, 1903.

10. Lama Lobzang Mingyur Dorje: *A Tibetan-English Primer*, Calcutta University, 1938.

4. *Dictionaries.*

1. Alexander Csoma de Köros: *A Tibetan-English Dictionary*, Calcutta, 1834.

2. Sarat Chandra Das: *A Tibetan-English Dictionary*, Revised and Edited by Graham Sandberg and A. William Heyde, Calcutta, 1902.

3. H. A. Jäschke: *A Tibetan-English Dictionary to which is added an English-Tibetan Vocabulary*, Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd., London, 1934.

4. Lama Dawasamdub Kazi: *An English-Tibetan Dictionary*, Calcutta, 1919.

5. C. A. Bell: *English-Tibetan Colloquial Dictionary*, Calcutta, 1920.

6. G. de Roerich in collaboration with Lama Lobzang Mingyur Dorje: *Tibetan-English Dictionary*, Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum, Naggur, Kulu, Punjab, Br. India. Not yet published, leaflet sent on application.

5. *Vocabularies.*

1. Sakaki: *Mahāvvyutpatti*, Sanskrit, Tibetan and Chinese in two parts, Japan.

2. Satish Chandra Vidyabhusana: *Mahāvvyutpatti*, Sanskrit, Tibetan, and English under the title of *Sanskrit-Tibetan-English Vocabulary* in *Memoirs of the Asiatic Society of Bengal*, Vol. IV, 1913. Incomplete.

3. — *Sragdharā-stotra*, Asiatic Society of Bengal, 1908.

4. — *Bilingual Index of Nyāyabindu: Sanskrit and Tibetan Words*, Asiatic Society of Bengal, 1917.

5. E. Obermiller: *Indices Verborum to the Nyāyabindu*, Two Parts, Bibliotheca Buddhica, XXV.

6. — *The Doctrine of Prajñāpāramitā*, Reprint from *Acta Orientalia*, Vol. XI, 1932.

7. Friedrich Weller: *Index to the Tibetan Translation of Kāśyapaparivarta*, Harvard, 1933.

8. Vidhushekhara Bhattacharya: *Nyāyapraveśa*, Part II (Tibetan Text), Gackwad Oriental Series, 1927.

In books, Nos. 3-6, and 8 Word Indexes, Sanskrit-Tibetan and Tibetan-Sanskrit, are given.

CORRECTION SLIP

P. xxxix, l. 6, read *thirty* for *twenty*.

„ l. 7, read (ଝ a) for (ଞ a).

P. xlv, ll. 10 and 11, vowels are to be read as follows:

ଅ	ଆ	ଇ	ଈ	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ
ଏ	ଐ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	଎	ଏ
ଌ	ୡ	଎	ଏ	ଐ	ଋ	ଌ	଎
ଐ	ଋ	ଌ	଎	ଐ	ଋ	ଌ	଎

P. xlv, l. 19, read ଝଞ for ଝଞ.